ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր.-վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 1 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — MARDI 1er SEPTEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8383 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4384

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԱՆՈԼԻՍ ՂԼԵԶՈՍ ԵՒ ՎԱԶԳԷՆ Ա.

Անցեալ Յուլիսին Աթէնքի մէջ տեղի ունեցաւ դատավարութիւնը Յունաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէի եօթը անդամներուն, որոնք ամբաստանուած էին իբրեւ լրտես:

Ամբաստանեալներու պարագլուխն էր Մանոլիս Ղլեզոս, յայտնի համայնավար գործիչ, որ գերմանական գրաւման շրջանին «հերոսացած» էր, Ակրոպոլի վրայ անկուած թշնամի դրօշակը վար առնելուն համար:

«Յոյն ազգային հերոս»ը բոլշեւիկեան քարոզութեան համար օգտագործումի շատ դիւրին եւ շահաբեր գրաւականն էր: Մոսկուայի պրոպագանդի հսկայ մեքենան չարաչար գործի լծուեցաւ: Շարժման մէջ դրաւ աշխարհի բոլոր համայնավարական ու «յառաջդիմական» կազմակերպութիւնները՝ հրահանգելով անոնց, որ հեռագիրներով ռմբակոծեն Յունաստանի վարչապետ Քարամանլիսը, բողոքելու համար յոյն լրտեսներու «անարդար» դատավարութեան դէմ:

Համայնավարական թերթերն ու առօրեայ գրգռիչ տեղեկութիւններ հրապարակեցին օրերով, խաբելու համար հանրային կարծիքը եւ մոլորեցնելու բարեմիտ մարդիկը: Ուզեցին հաւատացնել թէ հելլէն դատարանը արդէն իսկ նախապէս որոշած է մահուամբ պատժել ամբաստանեալները եւ թէ դատավարութիւնը պիտի ըլլայ պարզ ձեւակերպութիւն մը, մթագնելու համար «աշխարհի արդարակորով խիղճը»:

Մոսկուայի գործակալները յաջողեցան ազդել հրապարակը: Ամէն կողմէ հեռագիրներ տեղացին հելլէնական իշխանութեանց՝ պահանջելով ազատ արձակել «Յունաստանի ազգային հերոս»ն ու ընկերները, նոյնիսկ Վորոշիլովէն, որ պարտականութիւն համարած էր դիմել Պաւել Ա. Թագաւորին, «գեղավարուած մարդասիրական նկատառումներով»:

Չենք զարմանար թէ ինչու բոլշեւիկները իրենց հերթական պրոպագանդին նիւթ են դարձուցած Ղլեզոսը:

Սակայն շատ կը զարմանանք — ու կը ցաւինք — որ կարաւանին խառնուած է մեր կարգած սուրբն ալ — չտալու համար ուրիշ բացատրութիւն:

Երեւանի ձայնասփիւռը արտասահմանի Հայութեան հաղորդած էր թէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա. եւս իր կարգին հեռագիր մը ուղղեր է վարչապետ Քարամանլիսի:

Մոսկուայի պաշտօնական Թասս գործակալութիւնը Յուլիս 10ին հրապարակած է այդ հեռագրին պատճէնը:

Էջմիածնի գահակալը «ներշնչուելով քրիստոնէական սիրոյ սկզբունքներէն», իր ձայնը կը միացնէ «մեր հայրենիքի»ն — իմա՛ Խորհրդային Միութեան — հանրային կարծիքին, բողոքելու համար հելլէն իշխանութեանց կողմէ պատրաստուած «անարգ ոճիր»ին դէմ: Ու կ'աւելցնէ.

«Այսու կը դիմենք ձեր խղճին՝ խնայելու համար մահապատիժը ձեր երկրի մեծ զաւկին»:

Ուրեմն Վազգէն Ա. կը գուշակէ արդէն — դատավարութենէն օրեր առաջ — թէ Ղլեզոս մահուամբ պիտի պատժուի: Եւ «անարգ ոճիր» կը վերագրէ հելլէնական դատարանին, որ — ինչպէս բոլոր երկիրներու դատարանները, բացի խորհրդայիններէն եւ Թրքականէն — կոչուած է արդարամտութեամբ երեւան հանել ճշմարտութիւնը:

Կարելի՞ է հարցնել Վազգէն Ա.ի.

— Հայաստանեայց Եկեղեցին եւ հայ հաւատացեալները ի՞նչ կապ ունէին Ղլեզոսին եւ ընկերներուն հետ եւ ի՞նչ շահ ապահովեցին Էջմիածնի եւ Հայաստանի համար՝ Քարամանլիսին ուղղուած հեռագրով:

Եկեղեցին կրօնական հիմնարկութիւն է եւ կապ չունի աշխարհիկ գործերու հետ: Կաթողիկոսը ի՞նչ իրաւունքով միջամտել կ'ըլլայ քաղաքական գործերու, որոնք ո՛չ մէկ կապ ունին հայ ժողովուրդին կողմէ իրեն վստահուած բարձր պաշտօնին հետ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ - ՄԱՔ ՄԻԼԸՆ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՎԵՐՋԱՑԱՆ

ԿԱՏԱՐԵԱԼ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ԲՈԼՈՐ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՇՈՒՐՋ

Շաբաթ եւ կիրակի, զօր. Այզընհաուըր գլուխ գլխի խօսակցութիւններ ունեցաւ Անգլիոյ Վարչապետ՝ Մաք Միլընի հետ, այս վերջինին անձնական բնակարանը՝ Չէքըրզ:

Մեծ գաղտնապահութիւն կը տիրէ խօսակցութեանց բնոյթին վրայ: Ոչ մէկ յայտարարութիւն հրապարակուած է, բայց բառ պաշտօնական չորս բանբերներուն, որոնք օրը երկու անգամ Չէքըրզէն Լոնտոն կ'երթան կուգան, խօսակցութեանց գլխաւոր նիւթը եղած է՝ ապազինումը: Նախագահը եւ Վարչապետը խօսած են նաեւ համայնավար գործունէութեանց շուրջ, համաշխարհային չափանիշի վրայ, ազատ աշխարհի դէմ:

Մաք Միլըն եւ Այզընհաուըր խօսած են Ատլանտեան Ուխտին ներկայ կացութեան վրայ, հակառակ անոր որ այս հարցը գլխաւորաբար պիտի ծեծուի Փարիզի մէջ, չորեքշաբթի եւ հինգշաբթի:

Պաշտօնական շրջանակներու կարծիքն այն է որ Անգլիոյ Վարչապետը այլեւս չի մտածեր Վերին ժողովի մը մասին, Յունուարէն կամ Փետրուարէն առաջ:

Այզընհաուըր, իր կողմէ, կը խորհի թէ նման ժողով մը կ'արդարանայ միայն եթէ Խրուշչեւ իրեն հարկ եղած ապահովութիւնը տայ խորհրդային բարեկամեցողութեան վրայ, ըլլա՛յ Ուաշինկթընի, ըլլայ Մոսկուայի մէջ, ուր հաւանական է որ Այզընհաուըր երթայ Նոյեմբերի վերջ:

Անգամ մը եւս, Այզընհաուըր ամէն ապահովութիւն տուած է որ ուղղակի ոչ մէկ բանակցութիւն պիտի վարէ Խրուշչեւի հետ: Համաձայն կարգ մը դէտերու, Այզընհաուըր Խորհ. Միութենէն ետք Նոր Տէլհի պիտի երթայ:

Կիրակի առտու, ներկայ ըլլալէ ետք առաւօտեան պատարագին, Այզընհաուըր եւ Մաք Միլըն անակնկալօրէն մեկնեցան Չէքըրզէն: Քիչ յետոյ կ'այցելէին Օքսֆորտի նշանաւոր համալսարանը եւ կարճ պտոյտէ մը ետք վերադարձան Չէքըրզ:

Որոշ շրջանակներու համաձայն Այզընհաուըր Տը Կոլի պիտի առաջարկէ հաւասար դիրք մը ունենալ Մեծն Բրիտանիոյ հետ, մանաւանդ հիւլէական հարցի նկատմամբ: Նման առաջարկ մը, քաղաքական գետնի վրայ, պիտի նշանակէ որ Ֆրանսան ալ վերոյիշեալ իրաւունք պիտի ունենայ անոնց հաւանական գործածութեան վրայ:

Մաք Միլըն եւ Այզընհաուըր խօսած են նաեւ Ալժերիոյ մասին պարզապէս ձեւ մը գտնելու համար ՄԱԿի յառաջիկայ ժողո-

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԹԱՂՈՒՄ

ՈՂԲ. ԸՆԿ. ԳԱԲՐԻԷԼ ԼԱԶԵԱՆԻ

ԽՄԲ.— Նոր ստացանք Յուսաբերի վերջին թիւը որ կը գուժէ մեր ողբացեալ ընկերոջ մահուան մանրամասնութիւնները:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցած է Օգոստ. 27ին Գահիրէի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ:

Ստորեւ՝ մանրամասնութիւններ.

Հինգշաբթի, Օգոստ. 27, կէսօրէ ետք ժամը 4ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ տեղի ունեցաւ մեր յաւէտ անմոռանալի ընկերոջ՝ Գաբրիէլ Լազեանի յուղարկաւորութիւնը, ազգականներու, ընկերներու եւ բարեկամներու խուռն բազմութեան մը ներկայութեան: Բազմաթիւ ընկերներ եկած էին նաեւ Աղեքսանդրիայէն, իբրեւ ներկայացուցիչ կուսակցական եւ մշակութային մարմիններու:

Եկեղեցական արարողութեանց կը նախագահէր Առաջնորդ Սրբազանը, իր շուրջ ունենալով Աղեքսանդրիոյ առաջնորդ. հոգշ. Տ. Զաւէն վրդ. Չինչինեանը եւ քահանայից դասը:

Ներկայ բազմութիւնը յուզումով հետեւեցաւ արարողութեանց: Ապա դագաղը ուսամբարձ փոխադրուեցաւ եկեղեցւոյ բակը, ուր դամբանականներ խօսեցան ընկ. բժ. Եր. Խաչատուրեան՝ Հ.Յ.Դ. Եգիպտոսի Մարմնին, ընկ. Կ. Կոկանեան՝ Եգիպտոսի Կեդր. Կոմիտէին, իսկ Պ. Թորոս Խաչատուրեան՝ «Յուսաբեր» Մշակութային Ընկերակցութեան կողմէ:

Դամբանականներէն ետք՝ դագաղը դարձեալ ուսամբարձ փոխադրուեցաւ դիակառք եւ յուղարկաւորներու թափօրը, բազմաթիւ ինքնաշարժներով, ուղղուեցաւ «Յուսաբեր»ի շէնքը, ուր կը բնակէր մեր ողբացեալ ընկերը:

«Յուսաբեր»ի աշխատաւորները իրենց ուսին վրայ առին դագաղը եւ տարին տպարան, ուր ամէն օր ներկայ էր հանգուցեալը՝ իր գործակիցներուն ու հայ եւ արաբ աշխատաւորներուն հետ: Իրապէս յուզիչ պահ մըն էր ասիկա: Դագաղին հետ տպարան իջած էր նաեւ մեր հանգուցեալ ընկերոջ այրին՝ Տիկին Նաթալիա Լազեան: Դագաղը, եռագոյնով ծածկուած, պահ մը դրուեցաւ սեղանին վրայ, ուր սպասեր Տիկին Լազեան վերջին հրաժեշտը տուաւ սիրելի անհետացեալին:

Ներկաները հազիւ կրնային զսպել իրենց արցունքը՝ այս խորապէս յուզիչ տեսարանին առջեւ:

Դագաղը ապա կրկին դրուեցաւ դիակառք եւ յուղարկաւորներու բազմութիւնը ուղղուեցաւ Հէլիոպոլիս՝ Ամենայն Սրբոց գերեզմանատունը:

Հոն՝ գերեզմանատան մէջ կատարուեցաւ թաղման արարողութիւնը: Դագաղը հող իջնելէ առաջ, Հայաստանէն ափ մը հող ցանուեցաւ մեր հանգուցեալ ընկերոջ մարմնին վրայ: «Յուսաբեր» օրաթերթին կողմէ դամբանական մը խօսեցաւ ընկ. Սարգիս Չէյթլեան, նաեւ ընկ. Վահան Գափուղճեան՝ Աղեքսանդրիոյ բոլոր մարմիններուն կողմէ:

Թաղման արարողութիւններէն ետք, ազնիւ ներկաները, ընկերներ եւ բարեկամներ, իրենց զգածուած ցաւակցութիւնները յայտնեցին մեր անմոռանալի ընկերոջ այրիին եւ աղջկան՝ Տէր եւ Տիկին Մախլուֆի, ապա մաս առ մաս մեկնեցան գերեզմանատունէն, իրենց հետ տանելով յիշատակը եռանդուն ու կորովի հանրային գործիչին, հրապարակագիրին, ընկերոջ ու բարեկամին՝ սիրելի Գաբրիէլ Լազեանի, որուն անժամանակ մահը անհուն վիշտով համակած էր մեզ բոլորս:

×

Ցաւակցականներ ղրկած էին մեր հանգուցեալ ընկերոջ այրին, զաւակը, ազգականներ, ընկերներ ու բարեկամներ, ինչպէս նաեւ կուսակցական մարմիններ եւ մշակութային ընկերակցութիւններ՝ Լիբանանէն, Յունաստանէն, Ֆրանսայէն, Իրանէն եւ Եգիպտոսէն, թիւով շուրջ քառասուն:

×

Մեր հանգուցեալ ընկերը, թէ՛ նամակներով եւ թէ անձնական շփումով, սերտ կապ կը պահէր մօտիկ եւ հեռաւոր ընկերներու, բարեկամներու եւ կուսակցական մարմիններու հետ: Կը վայելէր անոնց բոլորին անվերապահ յարգանքն ու համակրանքը:

Կը հասնէր ամէն բանի, ամէն տեղ: Կը քաջալերէր օգտակար ձեռնարկները: Ուժ կուտար երիտասարդական եւ պատանեկան միութիւններուն, անձամբ ներկայ ըլլալով անոնց ժողովներուն, հաւաքոյթներուն եւ հանդէսներուն:

Այս տեսակէտով անփոխարինելի էր մեր ողբացեալ ընկերը:

Աշխատունակ, յոգնիլ չգիտցող մարդ մըն էր մեր ընկերը, համակ եռանդ ու նուիրում:

Հիմա, իր ապաժամ մահէն ետք, մեզի կը մնայ անգամ մը եւս ողջունել իր քաղցր յիշատակը եւ այրած սրտով հակիլ իր թարմ հողակոյտին առջեւ.— Ո՜ւր ես, Գաբրիէ՛լ Լազեան: Պիտի փնտռենք ու պիտի չմոռնանք քեզ...

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ ՓԱՐԻԶ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Իր քննական պտոյտը վերջացնելով, Նախագահ Շարլ Տը Կոլ, կիրակի իրիկուն Փարիզ վերադարձաւ:

Նախագահը այցելեց զինուորական բոլոր շրջանները, նոյնիսկ յառաջապահ դիրքերը, անձամբ ծանօթանալու համար իրական կացութեան:

Ամէն տեղ, զօրավարը քաջալերական եւ շնորհաւորական խօսքեր ուղղեց բանակի զինուորներուն եւ սպաներուն, մինչ յոյսի խօսքերով կը խանդավառէր մահմետականները:

Թիզու-Ուզուի մէջ խօսք առնելով, Տը Կոլ կը յայտարարէր.— «Կարծէք կը տեսնեմ մեծ յոյսեր եւ մանաւանդ՝ խաղաղութիւնը: Եւ խաղաղութենէն մեկնելով, ինչե՛ր կարելի պիտի ըլլան»:

Նախապէս, Թէպասայի մէջ, տեղւոյն քաղաքապետ-երեսփոխանը Մոհամէտ Լաքտար Ճամի, կ'ընդունէր Զօրավարը յայտարարելով.— «Վստահութիւն ունինք Աստուծոյ վրայ, որովհետեւ հաւատացեալ ենք, եւ վստահութիւն ունինք ձեր վրայ մեզ շահագրգռող հարցերուն լուծումը գտնելու համար»:

Նախագահը կը պատասխանէր.— «Ոչ մէկ բան կրնանք շինել կամ վերաշինել խաղաղութենէն առաջ, այսինքն եղբայրութենէն առաջ: Այս, նոր դարաշրջան մը պիտի սկսի: Սկսած է Ֆրանսայի համար: Պիտի սկսի Ալժերիոյ համար եւ Ալժերիացիները իրենք իսկ պիտի կերտեն իրենց ճակատագիրը»:

Նախագահ Տը Կոլ կիրակի իրիկուն Փարիզ հասաւ, եւ կը պատրաստուի չորեքշաբթի օր ընդունելու Այզընհաուըրը:

ՄԵՐ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ ԲԱՐՁՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

Քանի մը տարի առաջ շրջանն ըրած էի Ճարտարինի լիճին: Եւ՝ երկարօրէն հիացած՝ լեռներու ծոցին կապոյտ երազի մը պէս յանկարծ բացուող այս դիւթական բնանկարին գեղեցկութիւններուն վրայ:

Չէի գիտեր սակայն որ ան կը կոչուէր նաեւ Փալատրիւ: Նկատած նոյնիսկ բերդի մը պէս խիստ եւ ամրակուռ այն շէնքը, որ հակադրութիւն մը կը կազմէր դեղածիծաղ լիճին ափին՝ մէկը միւսէն սիրուն ամարանոցներուն միջեւ:

Չափէն աւելի չզարմացայ սակայն երբ ա՛լ յայտնի եղաւ որ Նոր Սերունդը այդ բերդն էր ընտրած իբրեւ բանակավայր:

Բերդի այդ տպաւորութիւնը աւելի չեզոքացաւ իմ մէջս, երբ բաւական հեռուէն արդէն նշմարեցի պեթոնի մեծայարկ զանգուածին գագաթին ծածանող զոյգ եռագոյնները, — Ֆրանսականն ու Հայկականը: Շէնքէն ներս չմտած, հայ երիտասարդութիւն եւ բերդ բառերը զուգորդուած էին արդէն մտքիս մէջ:

Երբ, քիչ յետոյ, Կրընոպլի մեր սիրելի առաջնորդը աւելցուց թէ ապագայ գործարան մըն էր ան, ելեկտրական բարդեր (փիլեր) արտադրելու սահմանուած, այդ զուգորդութիւնը աւելի հիմնաւորուեցաւ եւ վերածուեցաւ լուսաւոր մտածումի մը:

Կ'ուզեմ զայն պահել վերջաւորութեան եւ տալ, մեր ուխտագնացութեան իբրեւ եզրակացութիւն:

Ի՞նչ ուխտագնացութիւն սակայն:

Տխրօրէն հեգնական չի՞ թուիր այս բառը այսօր մեր բերնին մէջ, տարագրի մեր այս օրերուն: Ս. Աստուածածնի այս տօնին մանաւանդ:

Ո՞ւր են մեր հնաւանդ ուխտատեղիները, ո՞ւր են մեր սրբանուէր վանքերը:

Ո՞ւր, ո՞ւր է, Աստուածածնի այս օրի՜ն, Մշոյ Սուլթան Ս. Կարապետը:

Ո՞ւր են այդ բոլորը… Եւ ո՞ւր ենք մենք:

Աւա՜ղ, այդ բոլորը մեր անցեալն է ալ, անմոռանալի՛: Այդ բոլորը՝ մոխի՛ր ու սրբազան յիշատակ: Մեր տարագիր հոգիներուն մէջ անթեղուած՝ անմար կրակ:

Բայց մենք այսօր Եւրոպայի սրտին վրայ ապրող Հայեր ենք: Ու զարմանալի՛ որ դա՛րձեալ եկեր ենք ուխտի:

Ուխտի՝ ո՛չ թէ մեր անցեալի յիշատակներուն, այլ մեր ապագային: Ուխտի՝ մեր նո՛յնքան անմար յոյսին եւ հաւատքին խարիսխը կազմող՝ հա՛յ երիտասարդութեան:

Եւ այս մտածո՛ւմն է միայն որ մոռցնել կուտայ մեզի մեր ամբողջ տխրութիւնը:

Համոզուելու համար, մտէ՛ք շէնքէն ներս, Ֆրանսայի բոլոր անկիւններէն հասած ուխտաւորներ:

Տեսէ՛ք, հո՛ս կ'ապրի Ֆրանսահայ երիտասարդութեան ծաղիկը: Ֆրանսա ծնած ու հասակ նետած հայ աղջիկներ ու մանչեր, հայ ազգային պանծալի գաղափարական ընտանիքին կրտսեր անդամները, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը: Հոս եկած են ասոնք ամբողջ ամիս մը մաքուր օդ ծծելու: Զիրար տեսնելու, միասին ապրելու, զիրար աւելի լաւ հասկնալու ու սիրելու համար: Հայերէն խօսելու, հայերէն երգեր երգելու, պարելու եւ զուարճանալու համար:

Հայկական ոգի շնչելու:

Եւ ըսէք ինծի, կա՞յ աւելի սրբազան ուխտատեղի, կա՞յ աւելի հրաշալի դաշտ կամ պարտէզ քան ա՛յն, ուր կը ծաղկի ապագայ Հայութիւնը, — մեր սէ՛րը, մեր յո՛յսը, մեր ապրելու իրաւունքն ու մեր կեանքին միակ իմաստը:

Գաղափարական հայ երիտասարդութի՛ւնը, զինուորագրեալները հայ հայրենիքին, հայ մշակոյթին, պահապաններն ու շարունակողները հայկական ամբողջական ոգիին, — անխարդախ ու լուսաճաճանչ ադամանդ, աշխարհի ամէնէն արժէքաւորներէն, ամէնէն գեղեցիկներէն:

Տեսէ՛ք, այդ ոգին է որ կը ճառագայթէ ամէն դէմքէ, կը հոսի ամէն կողմէ: Բեմէն՝ հայկական պերճ բարբառով, հայ տոհմիկ երգին սրտայոյզ եղանակով, ու այդ բեմը զարդարող մշտնջենական Արարատի գագաթէն մինչեւ այս հեռաւոր անկիւնը հասնող քաղցրիկ զեփիւռով:

Ամէն տեղ հայկական այդ ոգին, մինչեւ իրիկուն կրակին վրայ դարձող խորովածի շամփուրներէն բարձրացող բոյրին մէջ, մատռուակուող գինիներուն բաժակին մէջ, օրհնուած խաղողի ողկոյզներուն մէջ, անուշ սրտի մը պէս ճեղքուած ձմերուկին մէջ:

Բոլոր շրթներուն վրայ, բոլոր աչքերուն, բոլոր սրտերուն մէջ:

Եւ ա՛յս, ամբողջ օրը, մինչեւ ուշ գիշեր: Երկու հազար Հայեր, ամէն տարիքի, շրջաններէն, Փարիզէն, Մարսէյլէն, միջին Ֆրանսայի հայկական բոլոր կեդրոններէն, Լիոնէն, Տէսինէն, Վիէնէն, Վալանսէն եւ դեռ աւելի հեռաւոր տեղերէ:

Գիշերը կը յառաջանայ, հետզհետէ աւելի զով: Ուխտաւորները կը սկսին մեկնիլ ու կը պարպուի շէնքը, հսկայ փեթակի մը պէս: Կը մնան բուն բնակիչները, երկսեռ երիտասարդութիւնը, անոնց ղեկավարները ու նաեւ երէց սերունդին այն անդամները, որոնք ամբողջ օրը ծառայած են ուխտաւորներուն ախորժակն ու ծարաւը գոհացնելու, առանց վայրկեան մը հանգչելու: Անոնցն է հիմա կարգը: Կը բոլորուինք բակին մէջ դրուած սեղաններուն շուրջ, երիտասարդներուն հետ խառնուած:

Անոնց համար նոր կը սկսի «հանդէսը»: Բուն զուարճութիւնը, կերուխումը, երգն ու պարը: Ցեղափոխական երգերը կը թնդացնեն կիսաւարտ գործարանին լայն բակը: Հետզհետէ աւելի աւելի բազմաձայն, հետզհետէ աւելի խրոխտ: Ու սրտառուչ ա՛յնքան:

Երիտասարդները ոտքի են արդէն, բաժակներ ի ձեռին, իւրաքանչիւրը Ֆետայիի մը կերպարանքը ստացած յանկարծ, ու կարծէք անոր հոգին զգեցած:

Կ'ուզեմ խառնուիլ անոնց: Յոգնած եմ սակայն, անքուն, ձայնս մարած: Չեմ կրնար սակայն նստած ալ մնալ: Կարելի՞ է նստած մնալ այդ երգերուն ի լուր, այդ պարերուն ի տես: Մեռելներն անգամ կ'արթնցնեն անոնք: Ոտքի կ'ելլեմ ու կը թափառիմ անոնց շուրջը: Քիչ յետոյ կը մօտենամ մեկուսի դրուած սեղանի մը: Անծանօթ մարդ մը, որ Հայու չի նմանիր, օղի կը խմէ, ուրիշ ծանօթ դէմքերով շրջապատուած: Կ'ենթադրեմ որ ան այդ բանը ըրած է ու կը շարունակէ բաւական առնէ ի վեր, թերեւս կէսօրուընէ ի վեր: Որովհետեւ հասած ձմերուկի մը պէս կաս-կարմիր է իր դէմքը, ու տրամադրութիւնը շատ բարձր:

Մտերմաբար կը բռնէ թեւէս եւ ինծի ցոյց տալով երիտասարդները, Ֆրանսերէն կ'ըսէ.

— Հրաշալի է չէ՞ անոնց պարը:

Ապա, առանց պատասխանիս սպասելու, բաժակը կը տանի շրթներուն ու կը դիտէ շէնքին բարձրադիր պատերը:

Ընկերոջ մը կը հարցնեմ անծանօթին ո՞վ ըլլալը:

— Շէնքին տէրն է, Մըլլայ պատասխանը:

Անոր կողմը կը հակիմ: Նոյն դիրքին մէջն է: Կ'երազէ կարծէք: Կ'երազէ հաւանաբար իր ապագայ շինելիք ելեկտրական բարդերուն մասին:

Ես ալ թերեւս ստացած եմ հիմա իր կերպարանքը: Ակնարկներս սակայն երգող ու պարող հայ տղոց ուղղած եմ ես, այդ կենդանի բարդերուն, որոնք հայկական ոգի ու շունչ ամբարելու վրայ են իրենց կուրծքերուն տակ, վա՛ղը, տարի՜ն ամբողջ, լոյս տալու համար քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ ցրուած մեր բազմութիւններուն:

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՆԵՐ

Հ. ՏԻՄՈԹԷՈՍ Վ. ՏԷՐ-ԿԻՒԼԵԱՆ

Մխիթարեան Մայրավանքի հնամեայ զանգակատան թաւ զանգը, մահագուժի վարանոտ կշռոյթով, անգամ մը եւս իր սուգի հունչը սփռեց երկինքն ի վեր:

Օգոստոս 23ի արեւածագին՝ կեանք մը կը մարէր «Փոքր Հայաստանի» մէջ:

Ս. Ղազարի կղզեակին Աստուածիջակ անդորրութեան մէջ, ի լուր Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ հոգենուագ աղօթքին, կարելի չէ չհաւատալ թէ մահը կեանք է յաւիտենական:

Փոքր խաչելութեան մը երերուն շուքը գլխին վերեւ, պատուհանի մը չափերն առած՝ անչափ երկինքին լոյսը աչքերուն մէջ, «Տէ՛ր, ընկա՛լ զիս» թախանձանքը շրթներուն, վանականի իր պարզունակ խցիկին մէջ լռիկ վախճանած է՝ Հայր Տիմոթէոս Վ. Տէր Կիւլեան:

Ալեւոր, ութսունամեայ վարդապետը ամբողջ կեանքով նուիրեալ մը եղաւ, հաւատարիմ գործադիրը, Մեծն Մխիթարի աւանդ ձգած զոյգ առաքելութեանց՝ վառ պահել Եկեղեցին ու Մշակոյթը հայկական:

Դարուս սկիզբը, Առաջնորդ Կովկասեան շրջաններու, առաջին աշխարհամարտի տարիներուն վկայ եղաւ սահմանակից Թրքական գաւառներու Հայոց մարտիրոսութեան: 1916ին, ռուսական զօրքին հետ կը վերադառնայ Տրապիզոն ուր, անխոնջ, օրն ի բուն կը լծուի հայ տարագիրն ու որբը փրկելու նուիրական գործին:

Վարդապետին հարիւրաւոր փրկեալներէն մէկն է նաեւ այսօր Ամերիկա հաստատուած եւ գրչի մեծ համբաւի տիրացած՝ Լեւոն Զաւէն Սիւրմէլեան: Հայոց անարդ տարագրութիւնը աշխարհի երեսին տուող — «Ձեզի կ'ըսեմ Տիկնայք ու Պարոնայք» — իր անգլիագիր հատորին մէջ, Սիւրմէլեան՝ զգայուն եւ վաւերական էջերով պատմած է վարդապետին եւ Հայուն կատարած փրկարար, ազգանուէր գործը:

Տրապիզոնէն կ'անցնի Թիֆլիս, անկէ Պոլիս, հետը տանելով «իր որբերը»: 1919 Յունիսին, առաքելութիւնը լրիւ կատարողի անհուն գոհունակութեամբ, «բարբարոսաց աշխարհէն» դէպի փրկութիւն, Վենետիկ կ'առաջնորդէ որբերու խումբ մը: Հոն, բոլորն ալ Մուրատ-Ռափայէլեան սաներ, տարիներով ուսանեցան՝ փրկիչ Մխիթարեան վարդապետին կը պարտին անոնք, իրենց արհեստակից փայլուն դիրքերը այսօր:

Այնուհետեւ պաշտօնավարեց Մխիթարեան զանազան վարժարաններու մէջ:

Տարիներով խոհուն մեծաւոր Հռոմի Մխիթարեան կղերական Ուսումնարանին, Միաբանութեան այժմու գործօն սերունդը շատ բան կը պարտի անոր հոգեւոր տեսչութեան: Վեցամեակ մը ամբողջ, ընդհանուր մատակարարը Ուխտին, այդ մարզին մէջ ալ ձեռնհաս գործ է կատարած:

Հող էր ու հող կը դառնայ այժմ՝ Ս. Ղազարի զարմաւոր զանգակատան շուքին, միաբաններու խորշադարան հաւաքական դամբանին մէջ ուր, Վանքի Թաղմանական խոնարհութեան օրէնքով, թիւ մը միայն ցոյց պիտի տայ անոր օրհնեալ շիրիմը՝ վրան աղօթելու գացողներու:

Այս տողերը տապանագիր թող ըլլան մերկ շիրիմին: Յիշատակդ մշտադալար եւ հոգիդ միշտ լոյս, մաքրափայլ Վարդապետ եւ նուիրեալ Մխիթարեան:

Կ. Մ. ԱԼԻՄՃԱՀ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՄԱՀԱՓՈՐՁ ՄԸ

… ԵՒ ՀԻԹԼԻՐ ՉՄԵՌԱՒ

— Մեծն Գերմանիոյ Ժողովրդական Ատեանի դատաւորներ, կը սկսի ան, բռունական Վերմախթի եւ Գերմանիոյ պատմութիւնը, որ այնքա՜ն հարուստ է քաջութեանց, հաւատարմութեան եւ պատուոյ դրուագներով, երբեք արձանագրած չէ այնպիսի դէպքեր որոնք քողազերծուեցան մեր առջեւ: Եւ ուրեմն, չափազանց դժուար պիտի ըլլար այս բոլորէն ետք, այս ատեանին վայել անխռով դիրք մը ունենալ: Որովհետեւ, իմ դատաւորներս, ի՞նչ պիտի ըլլար հետեւանքը եթէ շնորհիւ այս մարդոց կազմակերպած անարգ մահափորձին, գերման ժողովուրդը զրկուած ըլլար իր Առաջնորդէն, այն անձէն՝ որ իր հզօր կամքով մեր ժողովուրդին ընծայած է իր ճակատագրին տէրը դառնալու վստահութիւնը: Կը խռովին մեր հոգիները, երբ այսօր, հոս տեղի ունեցող նիստերու լոյսին տակ, մերկապարանոց երեւան կուգայ դաւադիրներուն ճշգրիտ դիմագիծը: Ցորքին մէջ անոնք պատուոյ եւ արժանապատուութեան ամէն զգացում կորսնցուցած Թշուառականներ են որոնք համարձակած են ձեռք բարձրացնել Առաջնորդին վրայ, որուն հանդէպ, իրենց կեանքին գնով [illegible], խոստացած էին հաւատարմութիւն [illegible]անդութիւն: Կը խռովին մեր հոգիները, կ'ըսեմ, երբ կը դիտենք մեր առջեւ ներկայացած այն պատկերը, ուր իրար կը խառնուին ատելութիւնը՝ Առաջնորդին անձին եւ իր վարչաձեւին դէմ, հակասական մեծամտութիւնը, անբաւարար մարդկայնութիւնը եւ խղճմտանքի ահաւոր պակասը գերման ժողովուրդին հանդէպ, որուն բարօրութեան համար գործած ըլլալ կը յաւակնին դաւադիրները:

Այնուհետեւ, լաւից առանձին առանձին անդրադառնալով ամբաստանեալներէն իւրաքանչիւրին հարցաքննութեան եւ իրենց տուած պատասխաններուն, կ'եզրակացնէ.

— Ամբաստանեալներէն իւրաքանչիւրը կատարեալ գիտակցութեամբ մը մասնակցած է դաւաճանական այս արարքին: Կը պահանջեմ որ օրէնքի տրամադրութեանց համաձայն, մահապատիժի դատապարտուին ութ ամբաստանեալները: Կը հրաժարիմ պահանջելէ որ զինուորական եւ քաղաքացիական իրաւունքներէ զրկեալ յայտարարուին անոնք, քանի որ արտաքսուած են արդէն Վերմախթի Պատուոյ Ատեանէն: Ամբաստանեալները այլեւս տեղ չունին գերման ժողովուրդին մէջ, իբրեւ զինուոր եւ ոչ ալ իբրեւ մարդկային արարած: Վերջապէս, կը պահանջեմ որ իրենց բոլոր ստացուածքները գրաւուին: Եթէ տաք մահուան վճիռը, կը պահանջեմ որ ամբաստանեալները կախուին, համաձայն 29 Մարտ 1933ի օրէնքին:

«Այսպէս, Պարոնայք դատաւորներ, երբ անգամ մը վճիռը արձակէք եւ գործադրուի, միանգամ ընդմիշտ Վերմախթի պատմութենէն պիտի սրբուի արատ մը որ երբեւիցէ տեսնուած չէ եւ պիտի չտեսնուի ասկէ ետք ալ»:

Ասոր կարգը եկած է այժմ պաշտպան փաստաբաններուն, որոնք բոլորն ալ նախապէս ընտրուած են Նախագահ Ֆրայզլէրի կարգադրութեամբ:

Դատարանի մը առջեւ, որուն բոլոր անդամները բաղկացած էին միայն ու միայն հոգւով եւ մարմնով Հիթլէրի նուիրուած անձերէ, կարելի՞ էր ամբաստանեալներու պաշտպանութեան մասին դոյզն հաւատք ունենալ: Այն տեսակ դատարանի մը առջեւ, որուն վճիռները կանխաւ որոշուած են, կարելի՞ էր միամտութիւնը ունենալ կարծելու թէ պաշտպան փաստաբանի մը ներկայութիւնը իր նշանակութիւնը կրնար ունենալ:

Գերմանացի փաստաբաններ այս հարցումներուն «ոչ» կը պատասխանեն 8 Օգոստ. 1944ին, եւ հետեւաբար իւրաքանչիւրը իր «յաճախորդը» կը լքէ իր բախտին, ինչ որ կ'ապացուցանէ անոնց անկարողութիւնը, պաշտպանողական իրենց դերը կատարելու ասանկ դատի մը մէջ:

Կատարուած պաշտպանողականները բոլորն ալ համակերպութեան ոճ ու շեշտ ունէին ու, բովանդակութեամբ, անյոյս էին: Նմոյշներ:

Տոքթ. Վայսման (մարեշալ Վիցլեպէնի պաշտպան փաստաբանը) — Կը խորհիմ թէ Ժողովրդական Դատարանը պարտի օրէնքին տրամադրութեան համաձայն տալ իր վճիռը: Այդ պարագային, պիտի ըսէք ինծի, ի՞նչ կարիք պաշտպանողականի մը: Սակայն պաշտպան փաստաբանի մը ներկայութիւնը կրնայ օգնել դատարանին իր վճիռին մշակման տեսակէտէն: Որոշ դատավարութեանց ընթացքին երբեմն կրնան այնպիսի դրութիւններ ստեղծուիլ, որ պաշտպան փաստաբանը ոչինչ կ'ունենայ ըսելիք ի նպաստ ամբաստանեալին: Պարոննե՛ր, տուէք ձեր վճիռը ըստ օրէնքին, համաձայն իրաւունքին, եւ այս պարագային՝ համաձայն բովանդակ գերման ժողովուրդի կամքին…

Տոքթ. Շվարց (Հէօբնէրի պաշտպան) — Այս ամբաստանեալը պաշտպանելու անկարելիութեան մէջ կը գտնուիմ: Ինքը լաւ գիտէ թէ ի՛նչ կը նշանակեն դաւաճանութիւնը, թշնամիին հետ համագործակցութիւնը եւ բանակը բարոյալքելու ամբաստանութիւնները: Օրէնքը նախատեսած է վերոյիշեալ յանցանքներուն սահմանուած միակ պատիժը. եւ որեւէ խնդրանք չունիմ Ժողովրդական Դատարանին ներկայացնելիք…

(18 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Իտալացի գրող մը, Մարիօ Փենոչչի, դէպի Արեւելք իր ուղեւորութեան ընթացքին, կանգ առած է նաեւ Հայաստան։ Այսպէս իտալական մամուլին յանձնած է իր տպաւորութիւնները։ Ստորեւ յատկանշական մասերը։

Իջնելով «Ինթուրիստ» պանդոկը, չուզեցի անմիջապէս հանգստանալ։ Դուրս ելայ, պտըտեցայ։ Ուսումնասիրեցի Հայերու դէմքերը, որոնք բազմաթիւ գծերով կը նմանին Իտալացիներու դէմքերուն։

Իտալիոյ մէջ գտնուելու հաճելի զգացումն ունեցայ, անմիջապէս։ Այդ զգացումը յառաջ կուգար հաղարումէկ իրողութիւններէ.— ժպիտէ մը, շարժումէ մը, բարձրաձայն խօսակցութենէ մը, բուրումներէն, պարտէզներու կանաչութենէն։ Այս զգացումը ունեցեր են նաեւ ուրիշ Իտալացիներ։

Ուրեմն կը թափառիմահա քաղաքի մը մէջ որ ինծի երբեք օտար չի թուիր։ Ո՞ւր է առասպելական հին Երեւանը, զոր մտքիս մէջ ունէի եւ զոր կը յուսայի գտնել. այժմ Հայաստանի մայրաքաղաքը կը յայտնուի աչքերուս՝ նկար մը իբրեւ, զոր արուեստագէտը վերանորոգեր է, ուղղումներով գանդերձ։ Հետզհետէ անհետացող փոքրիկ տուներու շարքին վրայ բարձրացեր են միթխարի պալատներ, աստ ու անդ կ'երեւին կանաչութիւններ, որոնց մէջէն կը ցայտեն զուլալ ջուրեր։ Կան տեղեր, ուր աշխատանքը սկսած է, բայց չէ վերջացած տակաւին։

Մայթերու վրայ կ'երթեւեկեն մարդիկ, տաք խօսակցութեամբ ոգեւորուած։

Կ'անցնին փողոցներէն հանրակառքերը, անձնական ինքնաշարժները, բեռնատար մեքենաները, ճիշդ ինչպէս արդիական, սրեւէ մեծ քաղաքի մը փողոցներէն։

Կենսունակ տրոփուն է քաղաքը, զոր կը շրջանակեն մշակուած պարտէզները, կանաչութեամբ եւ ծաղիկներով հարուստ։ Տուներու շուքին տակ նստած են մարդիկ։ Եւ իրօք Երեւանի ծառերը հրաւէր կ'ուղղեն անցորդներուն՝ հանգչելու.— «Կանգ առէք, պահ մը, նոր հովանիին տակ, դիտեցէք ծաղիկները, խորհեցէք...»։

Կը հանգչիմ շքեղ հրապարակին զբօսապարտէզին մէջ, նստարանի մը վրայ։ Դէմի նստարանին վրայ կը հանգչի եօթանասնամենի կին մը. Հագած է պարզ, ծաղկազարդ զգեստ մը։ Ունի ճերմակ կօշիկներ։ Կարծես ըլլար ծերացած երիտասարդ մը։ Ակնոցը՝ քթին, ուշադիր կ'ընթեռնու թերթ մը։ Մերթ ընդ մերթ գլուխը կը բարձրացնէ, եւ հետաքրքրութեամբ կը նայի ինծի. հասկցած է որ օտարական եմ։

— Ո՞ր երկրէն էք, կը հարցնէ յանկարծ, ռուսերէն։

Կը պատասխանեմ՝ որ Իտալացի եմ։

— Իտալիա՜, կը դոչէ գոհ. երկիր երաժշտութեան... Վերտի, Փուչչինի, Ռոսսինի։ Մասքանիի երաժիշտին անունն իսկ ծանօթ է իրեն։

Ու կը պատմէ.— Ծնած օրէս ի վեր կ'ապրիմ Երեւան։ Տարուէ տարի, ամիսէ ամիս, օրէ օր, ժամէ ժամ կը կերպարանափոխուի, կ'աճի, կը ծաւալի ան։ Առաջ կ'ապրէի հողէ տանիք ունեցող հիւղակի մը մէջ։ Այժմ կ'ապրիմ խնկական տան մը մէջ արդէն, հարսիս եւ երեք թոռնիկներուս հետ։ Մեր բնակարանը ունի հոսուն ջուր եւ ելեկտրական լոյս։ Կը բաղկանայ երեք սենեակներէ։ Ունի խոհանոց, միջանցք, բաղնիք։ Ես թոշակառու եմ արդէն, եւ ինքնաբաւ։ Իրաւմէ բաժնուելէ առաջ՝ այս հայ մայրիկը հրաւիրեց զիս այդ զբօսապարտէզը, դարձեալ խօսակցելու համար։

Ուղղուեցայ դէպի խանութները։ Կանգ առի գորգավաճառի մը խանութին առջեւ։ Սքանչելի են հայկական գորգերը։ Կէս ժամուան ընթացքին՝ հինգ յաճախորդներ հինգ տարբեր գորգեր գնեցին եւ մեկնեցան։

Մարդիկ եւ կիներ հագած են արդիական զգեստներ։ Աւանդական հագուստով սեւէ մէկը չտեսայ։

«Ինթուրիստ» պանդոկը դետեղուած է փոքրիկ հրապարակի մը վրայ։ Շուրջը հին տնակները հետզհետէ կ'անհետին, եւ կը բարձրանան նոր շէնքերը։

Հայաստան լծուած է վերաշինական հսկայ աշխատանքի մը, որ չէ վերջացած տակաւին։ Կոկլիկ պատ լայն ուղիներուն վրայ անդադար կ'երթեւեկեն բեռնատար մեքենաները, որոնք շինանիւթեր կը փոխադրեն մէկ տեղէն միւսը։

Կը շարժինք Երեւանէն դէպի հարաւ։ Ճանապարհի ընթացքին՝ Արարատը միշտ կը նայի մեզ։ Անոր անշարժ վեհութիւնը կ'առինքնէ մեզ։ Եւ նորէն կը յայտնուին տուները, կանաչ դաշտերը, մարդերը։

Ջրանցքները Արարատեան հարթավայրին կը բերեն կենսատու հեղուկը։ Կ'ոռոգեն դաշտերը, մրգաստաններն ու այգիները։ Սանձուած են իրենց ափերէն յորդող ջուրերու հոսանքները։ Արար կ'օգտագործուի ամբողջովին։

Երեւան – Սեւան ճանապարհին վրայ տեսայ բազմաթիւ մեքենաներ, որոնք ջրանցքներ կը բանային։ Ջրային ուժի արմատական օգտագործումը հնարաւոր դարձուցած է Հայաստանի տնտեսութեան բարւոքումը։ Այս դիտակէտէն մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ Սեւան – Հրազդան դրութիւնը։ Հանճարեղ յղացումով, եւ ճարտար գործադրութեամբ՝ հիացում կ'առթէ խնկապէս Հայաստանի սրտին վրայ, մօտ երկու հազար մեթր բարձրութեան մը վրայ կը գտնուի Սեւանի լիճը, լեռնային այս մարգարիտը։ Գեղամայ ծովն է աս։ Աշխարհագիրները զայն հետեւեալ կերպով կը սահմանեն.— «Մեծագոյնը՝ ամենաբարձր լիճերէն, եւ բարձրագոյնը՝ ամենամեծ լիճերէն»։

1410 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն ունեցող ջուրի այս տարածութիւնը հանճարեղ մարդիկ կ'օգտագործեն՝ չոր եւ անջրդի դաշտերը ոռոգելու եւ ելեկտրական ուժ ստանալու համար։ Որպէսզի Սեւանի լիճը չկորսնցնէ իր գեղեցկութիւնը, չնուազի ջուրը, չվերածուի տարածութեան, ճարտարապետները մշակած են նախագիծ մը, ըստ որում բոլոր ջրվէժները պիտի հոսին այս բնական բաժակին՝ Սեւանի մէջ։

Սեւան – Հրազդան ջրվէժի գաղափարը նոր չէ, բայց չէ իրականացած՝ անցեալին։ Իրականացած է՝ այսօր։

ՎԵՐԾԱՆՈՂ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ ՎԵՐԱՄՈՒՏԸ

★

Սեպտեմբերի առաջին շաբթուն կը բացուին դռները Ֆրանսական թատրոններուն, որոնք մօտ երկու ամիսէ ի վեր փակուած էին ամառուան արձակուրդներուն առիթով։

Նոր թատերաշրջանի վերամուտին համար, բոլոր թատրոններու տնօրէնները լծուած են նախապատրաստական տենդոտ գործունէութեան, 1959-60 թատերաշրջանին ընծայելու համար առաւելագոյն փայլ մը։

Ֆրանսական Ազգային Թատրոնը (Քոմէտի-Ֆրանսէզ) հաւատարիմ իր աւանդական ծրագրին, յառաջիկայ շրջանին եւս կոչուած պիտի մնայ դասական խաղացանկին, մանաւանդ այն ազգու միջամտութենէն եւ բարենորոգչական ձեռնարկներէն ետք զորս անցեալ շրջանին ի գործ դրաւ Ֆրանսայի Մշակոյթի Գործերու պետական նախարարը՝ Պ. Անտրէ Մալրօ։ Ինչպէս գիտենք, ըստ նախարարի կարծիքին, Մոլիէրի Տունը եռքայլ մըն էր արձանագրած անցեալ թատերաշրջանի ընթացքին, զանց առնելով Մոլիէրի, Ռասինի եւ Քորնէյլի գործերը եւ տեղ տալով Քուրթըլինի, Լապիշի եւ Ֆէյտոյի վոտըվիլներուն եւ թեթեւ կատակերգութիւններուն։

Առանց այս վերջիններուն արժէքը նսեմացնել ճգնելու, նախարարը առարկած էր թէ՝ դասական գործերու ներկայացման նուազումը կրնար առուեր մը նետել Մոլիէրի Տան դարաւոր վեհութեան վրայ։

Նախարարին ուրիշ մէկ կարգադրութեամբը, Օտէոն թատրոնը դադրած էր Քոմէտի Ֆրանսէզի մէկ ճիւղը ըլլալէ եւ կոչուելով «Ֆրանսայի Թատրոն», յանձնուած էր տնօրինութեանը Ժան-Լուի Պառոյի։ Այս վերջինը ծրագրած էր 1959-1960ի թատերաշրջանը Օտէոնի բեմին վրայ բանալ Քլոտէլի «Ոսկեայ Գլուխը» գործով, սակայն վերջին պահուն անհամաձայնութիւն մը յառաջ եկած ըլլալով թատրոնի բեմի աշխատաւորներուն եւ նոր տնօրէնին միջեւ, կը սպասուի կառավարութեան իրաւարարութեան՝ հարցը լուծելու համար։

Մինչ այդ, Ժան-Լուի Պառօ, նոր շրջանը պիտի բանայ Փալէ-Ռուայալի բեմին վրայ անցեալ տարի այնքան յաջողութիւն գտած «Փարիզեան կեանքը» գործով, որուն նիւթը 1900եան «գեղեցիկ շրջան»ի արտացոլումն է, եղանակաւորուած մեծանուն երաժիշտ Օֆէնպախի կողմէ։

Քոմէտի Ֆրանսէզի թիւ մէկ մրցակիցը՝ Ազգային Ժողովրդական Թատրոնը (Փալէ տը Շայօ), որ այնքան ձեռնհասօրէն կը ղեկավարէ Ժան Վիլար, նոր թատերաշրջանին համար իր խաղացանկին մէջ դետեղած է Շէյքսփիրի «Համլէթ»ը, որ անպայման հաղուագիւտ նորութիւն մը պիտի ըլլայ, տրուած ըլլալով որ խաղարկելու Դանիացի իշխանին՝ Համլէթի դերը ստանձնած է ծանօթ դերասան Ժերար Ֆիլիփ, որուն՝ նման դերերու մէջ ձեռք բերած յաջողութիւնները բազմաթիւ են (Տոստոյեւսքիի «Ապուշը» եւ Ալֆրէտ տը Միւսէի «Սիրոյ հետ չեն կատակեր»ի Փերտիգոնը)։

Թատերասէր շրջանակները անձկանօք կը սպասեն Ժերար Ֆիլիփի Համլէթին, պարզ այն պատճառով որ առկէ առաջուան Ֆրանսացի Համլէթները այնքան ալ մեծ յաջողութիւն մը չեն կրցած արձանագրել այդ դերով, նոյնիսկ Եռնէյն ու Ժան-Լուի Պառօն։

Կարեւոր ձեռնարկ մըն է նոյնպէս Սթիւտիօ տէ Շան-զ'Էլիզէի մէջ «Փիթոյեվ» դերասանախումբին նոր թատերաշրջանին համար պատրաստած Չեխովի «Հօրեղբայր Վանիան»։

Այս գործը նոյնպէս մեծ հետաքրքրութիւն կ'արթնցնէ նախ անոր համար՝ որ նախանցեալ տարի Ազգերու Թատրոնի կազմակերպութեան մէջ Չեխովի այդ երկը ներկայացուեցաւ ռուս դերասաններու կողմէ եւ արժանացաւ փարիզեան հասարակութեան անվերապահ գնահատանքին, եւ անոր համար՝ որ գործին ղեկավարը՝ Սաշա Փիթոյէֆ (ողբացեալ հայազգի դերասան Ժորժ Փիթոյէֆի որդին) մասնագէտ մըն է ռուսական բարքերու հետ կապ ունեցող գործերու բեմադրութեան։

Տիմա Որդիի «Գամելիազարդ Տիկինը» թէաթրը որ Փարիի մէջ պիտի ներկայացուի ծանօթ դերասանուհի Տիկին Էտվիճ Ֆէօյէրի կողմէ, որուն համար այլեւս տեսակ մը մասնագիտութիւն է դարձած ալեքսանդրեան կիսաշխարհիկ կնոջ՝ Մարկրիթ Կօթիէի տիպարին ստեղծագործութիւնը։ Էտվիճ Ֆէօյէր նոյն դերը խաղացած է 500 անգամ Փարիզի եւ 1000 անգամ արտասահմանի եւ Ֆրանսայի գաւառական քաղաքներուն մէջ։

Չեմ գիտեր թէ ի՞նչ վիճակի մէջ է փարիզահայ թատրոնը։

Արդեօք անցնող թատերաշրջանի վերջալոյսին պլպլացած լոյսի քանի մը ցոլքերուն պիտի յաջորդէ՞ շառագոյն արշալոյս մը...

Սպասենք եւ յուսանք։

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ԱՑՐԻՆ

★

Դ.

Ինքը Բերա էր ու Խաչօն Ղալաթիա մընացեր էր. մէկը լերան վրայ, միւսը բաստրոտը, եւ կը թուէր թէ երբեք այդ ստորոտէն վեր պիտի չկրնար ելլել։ Մարտիրոս այդ բաղդատութիւնը կ'ընէր մտքէն։

Աղէկ շահ կար իր ծառայութեան մէջ ու աղէկ հաճոյք. հայրենի տան աղքատիկ ու միօրինակ կեանքը՝ լուսուն ճեղքուելուն հետ անհետացող անհաճոյ եւ անկարելի երազի մը տպաւորութիւնը կը դառնար հետզհետէ. այս բոլորովին իգական աշխարհին սեմէն ներս հազիւ ոտք կը կոխէր, ապազան փայլուն ու հրանալի կ'երեւար. Ֆրանսերէն սորվիլ կը սկսէր ահա ու «մատամ» կ'ըսէր տիկիններուն խօսած ատենը, վանդի տիկիններուն հետ կը խօսէր. շարունակ փոքր ու մեծ դրամներ կը տանէր անոնց տունը եւ պախշիշ կ'առնէր։

Յայտնի էր որ քիչ շատ ամէնուն հաճելի սպասաւոր մըն էր։ Ֆրանսուհի մը՝ Արեւելքցիներուն այս կատարելագործեալ տիպարին սիրահար, ու մանաւանդ Բերացի հայ տիկին մը ամէնէն անակնկալ կերպով իր փոքրիկ ծառայութիւնները կը վարձատրէին ու ինքը այս ներհակ, նախանձոտ ու ռոսխ հրապոյրներուն մէջ կը վարանէր իր գեղարոյս պեխերը շոյելով։

Ե.

Հայ տիկինը հարուստ վաճառականի մը ամուսինն էր. շարունակ յօդացաւէ տանջուող էրիկէն զզուած՝ մոռցեր էր որ այս ծեր բայց հարուստ մարդը աղքատութենէն դուրս հանած ու իրեն կին բրած էր զինքը։

Այս հարստութիւնը՝ զոր ատեն մը աղքատութեան խոշորացոյցով տեսած էր՝ չէր փոխարիներ հիմա հիւանդոտ ու անլեւոր մարդու մը կինը ըլլալու դժբախտութիւնը եւ այս առաւուրէն՝ որ իր ամուսնութիւնն էր՝ պարապաններուն ներած չափ՝ զզջումը յայտնած էր։

Անկախ, ինքնիշխան, իր անսահման ազատութիւնը ի՛նչ բանի գործածելու շըւարած՝ այս կինը ամէն օր Բերայի խանութներուն մէջ թափառիկ, մեծածախս արդուզարդի մամուլով զբաղած, աչք ոք դտած էր մինչեւ այն ատեն իր արտակարգ բնաւորութեանը յարմար։ Շուրջը դարձող երիտասարդները միշտ մեծարանքով ու փայփայանքով վայելեր էին զինքը եւ սակայն թոյլ ու վատ եղանակը չէր իր տարփատենչ երազը։

Ցանկարծ օր մը յաճախած խանութներէն մէկուն մէջ երիտասարդ մը տեսաւ առոյգ, գեղեցիկ ու կոպիտ, որ ճիշդ իր փնտռած առնական տիպարն էր, եւ այն վայրկեանէն ան եղաւ իր միակ կիրքը։ Ալ չպակսեցաւ այդ վաճառատունէն մանր մունր բաներ գնելու պատրուակով։ Անթիւ, անհամար ծրարներ կը ղրկէր տուն զորս Մարտիրոս յօժարափոյթ կը տանէր, ու երբ պատահէր որ իր մեծանձն շրջագգեստը երիտասարդին դպէր, կամ դրամ տալու առթիւ իր քնքոյշ ու փափուկ ձեռքը անոր լայն, ամուր ու ջղուտ ձեռքին հանդիպէր, սարսուռ մը կ'անցնէր իր մորթին վրայէն։

Երբեմն տուն կը դառնէր ու մոռցուած յանձնարարութիւն մը լսելու համար Մարտիրոս մինչեւ հանրմին երանուէտ սենեակը կ'ելլէր։

Այսպէս շարունակեց տիկինը ատեն մը, բայց յետոյ համբերութիւնը հատաւ. վերջապէս այդ գեղեցիկ «համալ»ը սպելու մարդ չէր։ Բայց միշտ հնարամիտ ճարտարութեամբ իր տեսակցութիւնները կարգադրեց այս դրսեցի տղուն հետ որուն անփորձ պարզմտութիւնը իր տըռփանքին սաստկութեանը չափ մեծ էր։ Կը զգար որ յիմարութիւններ ընելու կարող էր անոր համար. ու թաղուած դանձ մը գտնող աղահի մը պէս իրեն միայն վերապահել ու յատկացնել կ'ուզէր զայն, մինչդեռ Մարտիրոս՝ որ իր լեռնցի մարդու բնութիւնը ձգելու ատեն ունեցած չէր, այս քաղաքի մարդոց ու կիներուն վրայ հաւասարապէս կը զարմանար։

Եւ այս զբօսանքներուն մէջ մոլորուած, հայրենի տնակին մէջ թողած օրին[illegible] ամուսինը չէր յիշէր այլեւս. այն արցունքով գրուած տողերը զորս հէք կինը իր ձեռքը կը հասցնէր, անոր քարացած ու ապականած սիրտը շարժելու անկարող էին. ստակ կը ղրկէր որչափ որ ուզէին. բայց դառնալու խօսք մտիկ չէր ըներ։

Ու հէմշէրիները, անդին, իրմէ' քայլ մը հեռու, խնայողութեամբ ու զրկանքով ստակ հաւաքած, մաս առ մաս կը վերադառնային հայրենիք, սիլանուն խավուշմիշ ըլլալու։

Զ.

Ձմեռնամուտին, շրջակայ գիւղերէն շատեր Պոլսէն դարձան եկան. ամուսիններ, նշանածներ ու աղջիկներ խնդացին. գիւղային ու իր ընտանեկան կեանքը իր բոլոր սուրբ ու մաքուր եռանդովը վերականգնեցաւ։

Խաչօն այդ վերադարձողներէն էր. արտ մը ու զոյգ մը եզ գնելու չափ ստակ ժողվեր ու եկեր էր. նշանուած էր արդէն ու հարսնիքը չուշացուցին. Մարտիրոսի մէկ հօրեղբայրը կնքահայր եղաւ. ամէնքը կը սիրէին Խաչօն. ուրախութեան, տօնի օր մը եղաւ հարսնիքին օրը։

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(4 Շար.)

վին առթիւ։ Այս հարցին նկատմամբ, Անգլիոյ Վարչապետը՝ Հարոլտ Մաք Միլըն կը մտածէ թէ Ֆրանսական ներքին խնդիր մըն է միայն, եւ բացարձակ լռութիւն առած է իր ամերիկացի խօսակիցին, որ Տը Կոլի հետ խօսի այդ հարցին մանրամասնութեանց մասին։

Ամերիկեան շրջանակները կը կարծեն որ եթէ զօր. Տը Կոլ յաջողի համոզել Այզընհաուըրը, որ իր վարած ալժերիական քաղաքականութիւնը պիտի յանգի դէպի ազատական լուծում մը, այդ պարագային Ամերիկա պիտի չվարանի զօրավիգ կանգնիլ Ֆրանսայի, ՄԱԿի ընդհ. ժողովին։

Լոնտոն մեկնելէ առաջ, Այզընհաուըր պիտի տեսնուի Սպանիոյ Արտաքին նախարար՝ Ֆերնանտօ Քասթիէլլայի հետ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ԽՐՈՒՇՉԵՒ առաջարկեց խորհրդային ծանօթ գրագէտ՝ Միխայէլ Շոլոխովի որ իրեն ընկերանայ Միացեալ Նահանգներ։

ՓԵՇՏԱՑԷՆ կը հաղորդեն որ Հունգարիա եւ Ճափոն որոշած են վերահաստատել իրենց դիւանագիտական յարաբերութիւնները որոնք դադրած էին պատերազմէն ի վեր։

ՄԱՄՈՒԼԻ ոչ-պաշտօնական լուրերու համաձայն, Խրուշչեւի պիտի ընկերանան կինը եւ 25 տարու տղան, Միացեալ Նահանգներու այցելութեան առթեն։

ԼՈՆՏՈՆ պաշտօնապէս հաստատեց թէ Անգլիոյ Աշխատաւորական Կուսակցութեան պարագլուխները՝ Կէյցըլ եւ Պիվըն դէպի Մոսկուա մեկնեցան։ Օդանաւ մտնելէ առաջ երկու երեւելի ճամբորդները կարգ մը յայտարարութիւններ ըրին։ Կէյցըլ կը յուսայ թէ պիտի կարենայ Խրուշչեւի մանրամասն կերպով բացատրել թէ ի՛նչ է իր կուսակցութեան տեսակէտն ու ծրագիրը «հակահիւլէական ակումբի» մասին.— Կը յուսամ թէ օգտակար է որ Խրուշչեւ գիտնայ մեր մտահոգութիւնները եւ վերահաստատ ըլլայ մեր առաջարկներուն»։ Պ. Պիվըն, իր կարգին, ըսաւ թէ կը փափաքի «Խրուշչեւի բերնէն իմանալ թէ ի՛նչ է իր առաջարկը, եթէ երբեք համաձայնութեան մը կարելիութիւնը երեւի Միացեալ Նահանգներու, Անգլիոյ եւ Խորհ. Միութեան միջեւ, հիւլէական զէնքերու փորձերուն ընդհատումին համար»։ Մոսկուա հասնելուն, Կէյցըլ յայտարարեց թէ Պիվըն եւ ինքը անդամ չեն Անգլիոյ կառավարութեան, ուստի եւ բանակցելու չեն եկած Խորհրդ. Միութեան հետ։ «Այսուհանդերձ կը յուսանք տեսակցիլ Խորհ. վարիչ անձնաւորութեանց հետ, այն համոզումով որ մեր այցելութիւնը նոր նպաստ մը կրնայ բերել մեր երկու երկիրներու աւելի սերտ յարաբերութեանց, եւ լաւագոյն բարեկամութեան մը համար»։ Պ. Պիվըն իր ընկերոջ խօսքերուն միանալով, աւելցուց թէ «այս այցելութիւնը կը կատարենք համոզելու համար Ռուսերը որ անգլիացի ժողովուրդը բուռն փափաքն ունի որ մշտական հաշտութիւն մը հաստատուի երկու ժողովուրդներուն միջեւ»։ Խրուշչեւ եւ անգլիացի հիւրերուն տեսակցութեան թուականը դեռ որոշուած չէ։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ եւ Չինաստանի միջեւ կացութիւնը կը ծանրանայ։ Ծանօթ է որ Վարչապետ Նեհրու կ'ամբաստանէ Չինաստանը որ զանազան կէտերու վրայ Հնդկական հող անցած է։ Անկարելի է որեւէ ձեւով ստուգել նման բան մը նկատի առնելով որ երկու երկիրները բաժնող որոշ սահման մը գոյութիւն չունի։ 3000 քիլոմեթրի վրայ երկարող լեռնային շղթան մըն է եւ հազիւ 1·400 քիլոմեթրի վրայ յստակ բաժանումներ կան։ Չէքըրզի մէջ, Մաք Միլըն եւ Այզընհաուըր խօսած են նաեւ այս մասին։ Այզընհաուըր մտադիր խօսակցութիւններ պիտի ունենայ Տիկ. Փանտիթի հետ (Նեհրուի քոյրը) որ Հնդկաստանի դեսպանն է Լոնտոնի մէջ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Մշակութային նախարարը՝ Մալրօ Լիմա հասաւ, որ Հարաւ-ամերիկեան իր ճամբորդութեան երկրորդ հանգրուանն է։ Նախարարը որ «Ֆրանսական Մաքի» դեկավարն է, միշտ խանդավառ ընդունելութեանց կ'արժանանայ։

ՕՐ. ԱՆՆԻ ԳՕՃԱԿԷՕԶԵԱՆ

եւ

Պ. ԲԻՒԶԱՆԴ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Նշանուած

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդէն

Գօմըն — Շաւիլ

Այս ուրախ առթիւ Տէր եւ Տիկ. Գալուստ Մինասեան կը նուիրեն հազարական ֆրանք Մշակոյթի Տան, «Յառաջ»ի եւ «Հայ Բոյժ»ի։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Վալանսէն Օր. Պերճուհի Կոշկակարեանի եւ Պ. Արմենակ Սարքիսեանի նշանտուքին առթիւ Հայ Մշակոյթի Տան կը նուիրեն՝ Ց. Կոշկակարեան ընտանիք՝ 6000 ֆր., Մ. Մուրատեան (Վիէն) 5000, Ց. Կէմիկեան՝ 4000, Գ. Գուզեան եւ Ա. Սարքիսեան 2000ական, Ս. Պարսամեան, Փ. Թընկրեան, Դ. Մարգարեան եւ Մ. Պօյաճեան ընտանիքներ՝ 1000ական ֆր.։ Գումար՝ 23·000 ֆրանք։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համազգային Մշակութային Միութեան Փարիզի Մասնաճիւղի Վարչութիւնը, խորապէս ազդուած ընկ. Գ. Լալեանի մահուան առթիւ կը փութայ իր ցաւակցութիւնը յայտնել Հ. Յ. Դ. Գերագոյն Մարմնին եւ «Յուսաբեր»ի խմբագրութեան, ինչպէս նաեւ սգակիր ընտանիքին պարագաներուն։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Նոր արձանագրութիւնները կը շարունակուին 1959–1960 ուսումնական տարեշրջանին համար։

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողները փութան դիմել Տնօրէնութեան, գրաւոր կամ հեռաձայնով։

Collège Arménien S. Moorat
26, Rue Troyon - SEVRES (S & O.) Tél. : OBS. 18-28

Վարժարանի անցեալ տարուան աշակերտներուն ծնողներուն ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ կը յանձնուի.—

Եթէ մինչեւ Սեպտեմբեր 8 չնորոգեն իրենց զաւակներուն արձանագրութիւնը, Տնօրէնութիւնը ի հարկին, ազատ է անոնց տեղերը յատկացնել նոր արձանագրութիւններու. Հետեւաբար, այդ թուականէն առաջ պէտք է պատասխանեն, Տնօրէնութեան՝ Մայիսի մէջ ղրկած շրջաբերականին։

ԼԸ ՓԷՔԻ ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

3 Ավընիւ Կռանշան, Լը Փէք, Սէն-է-Ուազ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ.— Դասական Ընթացք (Cours Classique):

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

1) Տասը տարեկանէն սկսեալ, Երկրորդական Վարժարանի որեւէ դասարանի ուսանող կ'ընդունուի պայմանաւ որ ունենայ իր դասարանին վերաբերեալ նիւթերուն բաւարար ծանօթութիւնը։

2) Արտասահմանէն կամ Ֆրանսայի գաւառներէն եկող աշակերտը, Փարիզի մէջ պէտք է ունենայ խնամակալ մը։

3) Աշակերտը պէտք է ներկայացնէ Ընծայարանին Տնօրէնութեան.—

ա) Ցարդ յաճախած դպրոցին դասագրքերը եւ բարք վարքի վկայական։

բ) Մկրտութեան եւ բժշկական պատուաստի վկայական։

4) Դպրոցական տարեկան թոշակը (ննամանայ) 150·000 ֆրանք է, երեք մասով վճարելի, իւրաքանչիւրը եռամսեային սկիզբը։

Նպաստաւոր զեղչ մը նախատեսուած է ինչպէս կարօտեալ ընտանիքներու զաւակներուն համար։

Յիշեալ սակագինէն դուրս կը մնան աշակերտին ուղեւորութեան, հանդերձեղէնի, գրենական պիտոյքի, բժշկական խնամքի ծախքերը։

Դիմել՝

Direction Ecole Apostolique
3, Rue de Grandchamp - Le Pecq S. et O. France

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	2·500	Ֆր. մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	1·500	Ֆր. մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	1·000	» » » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	1·500	» » » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ ; ՆՇԱՆՏՈՒՔ	2·000	» » » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	1·000	» » » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	1·000	» » » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	500	» » » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԻ
ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

Պելֆոնթէնի Կապոյտ Խաչի օդափոխութեան կայանէն Ա. խումբ մը կը վերադառնայ Սեպտեմբեր 1ին, կառ. որ Լիոն կը հասնի երեքշաբթի ժամը 6,30ին։

Բ. խումբ մը կը վերադառնայ Սեպտեմբեր 4ին, կառ. որ Լիոն կը հասնի ուրբաթ առաւօտեան ժամը 6,30ին։

Լիոնի խումբը կը հասնի «Փէրաշ»ի կայարանը, հինգշաբթի առաւօտ Սեպտեմբեր 3, ժամը 9ին։

Ծնողքներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ, ինչպէս նախապէս ալ գրուած է իրենց։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէօանվիլիէի օդափոխութեան կայանը կը փակուի ՕԳՈՍՏՈՍ 31ԻՆ, ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ՕՐ։

Հետեւաբար կը խնդրուի ծնողքներէն, Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15, Ռիւ ժան Կուժոն գանուիլ նոյն օրը, ժամը 12ին։

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 2 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — MERCREDI 2 SEPTEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8384 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4385

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔՍԱՆԱՄԵԱԿԸ

Քսան տարի անցաւ այն չարաշուք թըւականէն ի վեր, երբ պայթեցաւ համաշխարհային երկրորդ պատերազմը :

1939 Սեպտեմբեր մէկի այգածագին գերմանական բանակները յարձակեցան Լեհաստանի վրայ՝ առանց պատերազմ յայտարարելու, անակնկալի բերելով արեւմտեան դաշնակիցները :

Ռուսիոյ կողմէն թիկունքը ապահոված՝ շնորհիւ Օգոստոս 23ի Մոլոթով–Ռիպենթրոպ ոչ–յարձակողական դաշնագրին, Հիթլերի համար շատ դիւրին որս մը եղաւ Լեհաստան :

Սեպտ. 3ի կէսօրին Անգլիա, նոյն օրը ժամը 5ին Ֆրանսա պատերազմ յայտարարեցին Գերմանիոյ դէմ, երբ այս վերջինը մերժեց Լեհաստանէն քաշուելու մասին իրենց ներկայացուցած պահանջը : Դաշնակիցները պատրաստ չէին : Ու չկըրցան գործադրել պաշտօնապէս իրենց ստանձնած յանձնառութիւնները : Լեհաստան ճզմուեցաւ քանի մը շաբթուան մէջ՝ դաշնակիցներու անզօր աչքերուն առջեւ :

Մինչ նացի Գերմանիան 1933էն իշխանութեան գլուխ գալէն ի վեր «հարուստածային կարգով» կը սպառազինուէր, բանուորները շաբաթական վաթսուն ժամ կ'աշխատցնէր եւ ժողովուրդը կարագէ կը զրկէր՝ անոր յատկացուելիք դրամը թընդանօթ եւ ռումբ շինելու գործածելով, դաշնակիցները իրենց խաղաղասիրութեան գերագոյն ապացոյցը ցոյց կուտային՝ շինարարական աշխատանքի լծուելով :

Ֆրանսայի մէջ 1936ին Ժողովրդական ճակատը շաբաթական աշխատանքը քառասուն ժամի կ'իջեցնէր եւ «զբօսանքի նախարարութիւն» մը կը ստեղծէր :

Հիթլեր մոռցած չէր լուծել 1918ի պարտութեան վրէժը : Յաղթական դաշնակիցները 1919 Յունիս 28ի Վէրսայլի դաշնագրով Գերմանիան զրկած էին իր եւրոպական հողերու մէկ մասէն եւ ափրիկեան գաղթավայրերէն :

Աւստրիայի նախկին տասնապետը հրապարակ էր իջած «կենսական տարածութեան» նշանաբանով : Յաջողած էր ինքզինքը ներկայացնել իբրեւ նոր «փրկիչին» եւ իր կողմը շահիլ գերման ժողովուրդի ջախջախիչ մեծամասնութիւնը : Իր հմայքը բարձրացած էր՝ շնորհիւ դիւրին յաղթանակներու :

1936ին գրաւած էր Հռենոսեան շրջանը եւ Ալպէր Սարոյի կառավարութիւնը խոհեմութիւն էր սեպած շարժման մէջ չդնել Ֆրանսական բանակը քաղաքական բարդութիւններ չստեղծելու համար :

Վստահ անպատիժ մնալէն, Հիթլեր աստիճանաբար ջնջեց Վէրսայլի «տիք–թաթ»ին սեղմիչ յօդուածները եւ «կենսական տարածութիւն» ապահովեց Գերմանիոյ :

1938ին իրագործեց «Անշլուս»ը՝ Աւստրիան կցելով «գերմանական մեծ կայսրութեան» : Յաջորդ քայլն եղաւ Չեխոսլովաքիոյ «Զիւթէտ»ներու գերմանախօս հողամասին միացումը այս վերջինին :

Դաշնակիցները չէին համարձակեր զինեալ միջամտութիւն կատարել, վախնալով նոր աշխարհամարտ մը բռնկցնելէ :

Այդ մտավախութիւնը 1938 Սեպտեմբերին յանգեցաւ «Միւնիխ»ի անձնատուութեան : Արեւմտեան Եւրոպայի անդորրութիւնը չվրդովելու համար, Անգլիա եւ Ֆրանսա լռելեայն համակերպած էին, որ Հիթլեր գործելու ազատութիւն ունենայ արեւելեան ճակատին վրայ :

Չէմպըրլէյն եւ Տալատիէ յաղթական մուտք էին գործեր Լոնտոն եւ Փարիզ՝ Միւնիխէն վերադարձին : Փրկուեր էր խաղաղութիւնը ...

Բայց ո՛րքան ատենի համար :

Վեց ամիս վերջ, 1939 Մարտ 15ին նացի բանակները գրաւեցին Պոհեմիան եւ Մորաւիան, որոնք գերմանախօս չէին :

Երկրորդ անգամ ըլլալով դաշնակիցները զոհեցին Չեխոսլովաքիան :

Անգլիոյ վարչապետը Նէվիլ Չէմպըրլէյն, որ Միւնիխի մէջ հաւատացած էր Հիթլերի հաւաստիքներուն թէ նոր հողամասեր պիտի չգրաւէ այլեւս, կորսնցուց իր համբերութիւնը եւ Մարտ 31ին խորհրդարանին մէջ հանդիսաւորապէս յայտարարեց թէ Մեծն Բրիտանիա իր բոլոր միջոցներով պիտի պաշտպանէ Լեհաստանը, եթէ անիկա որեւէ յարձակման ենթարկուի : Յունիս 29ին նման յայտարարութիւն մը ըրաւ Անգլիոյ արտաքին նախարար Լորտ Հալիֆաքս :

Մինչ այդ Հիթլեր կը պահանջէր Տանցիկը, որ ի վերջոյ պատրուակ պիտի ծառայէր պայթեցնելու երկրորդ աշխարհամարտը :

Օգոստոս 31ին Մուսոլինիի առաջարկը միջազգային խորհրդաժողով մը գումարելու մասին եւ Պիոս ԺԲ. պապին կոչը օգուտ չունեցան :

Նոր աղէտ մը սուգի պիտի ենթարկէր միլիոնաւոր ընտանիքներ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԱՐԻԶ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐԸ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒ

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԿԸ ՀԱՍՆԻ ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԱՌԱՒՕՏ

Չեքըրզի խօսակցութիւններէն ետք, յստակ է որ Մաքմիլըն եւ Այզընհաուըր մասնաւորապէս ծանրացած են ապազինման վրայ : Այդ հարցով է, ըստ իրենց, որ կարելի պիտի ըլլայ լուծել նաեւ միւս հարցերը : Այս պատճառով, լաւատեսական շրջանակները երկու եզրակացութիւն կը հանեն Չեքըրզի տեսակցութենէն :

Ա) Խաղաղ մթնոլորտ մը կը ստեղծուի միայն երբ մշտական բանակցութեան ձեւ մը հաստատուի Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ :

Բ) Ապազինման հարցը որ 1957էն ի վեր թաղուած է դիւաններուն մէջ, պէտք է կրկին մէջտեղ հանուի : Նախագահը եւ վարչապետը համաձայն են որ նոր ճիգեր պէտք է ըլլան այս մարզին մէջ, այս տարի իսկ, կամ յառաջիկայ տարուան սկիզբը :

Ինչ կը վերաբերի Պերլինի հարցին, կը թուի թէ Մաքմիլըն յաջողած է համոզել Այզընհաուըրը որ կարելի է ձեւ մը գտնել, առանց տագնապ մը ստեղծելու :

Հակառակ անոր որ երկու երկիրներու պաշտօնական շրջանակները չեն արտայայտուիր, բացորոշ է որ Անգլիա եւ Միացեալ–Նահանգները մտահոգ են մանաւանդ Հնդկաստանի եւ Չինաստանի սահմանային խնդիրներով : Ոչ այնքան բուն խնդրին պատճառով, այլ որովհետեւ արեւմտեանները կ'ուզեն հասկնալ թէ Փեքին ի՞նչ կ'ուզէ ընել այս ձեւով :

Կարելի է զանազան բացատրութիւններ գտնել : Նախ կրնայ ըլլալ որ Չինաստան կ'ուզէ վիժեցնել Խրուշչեւ – Այք տեսակցութիւնը : Կրնայ ըլլալ նաեւ որ Չինաստան չուզէ Արեւելք – Արեւմուտք համաձայնութիւն մը ցորչափ ինք «բնական դիրք» մը չունի աշխարհի մեծերու կարգին :

Երկուշաբթի օր Այզընհաուըր եւ Մաքմիլըն մամուլի ասուլիս մը տուին առանց .... մամուլի, այսինքն առանց լրագրողի :

Այս առթիւ, Այզընհաուըր կրկին շեշտեց թէ ազատ աշխարհը պիտի չհրաժա–

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՄՈՍԿՈՒԱ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ

Սեւ Ծովի ափին անցընելէ ետք իր արձակուրդը, Խրուշչեւ Մոսկուա վերադարձաւ, ուր կը պատրաստէ իր ճամբորդութիւնը : Կը թուի թէ Խրուշչեւ հանգերձ ընտանեօք, բացի .... սպասուհիէն, կը պատրաստուի «ազատութիւն ընտրել» : Արդարեւ Ուաշինկթընի արտաքին նախարարութեան բանբերը կառավարութեան ուրախութիւնը յայտնած է այս «ընտանեկան» այցելութեան առթիւ : Խրուշչեւի պիտի ընկերանան կինը, երկու աղջիկները, տղան եւ փեսան : Երկու աղջիկները ամուսնացած են, տղան ճարտարագէտ է, իսկ փեսան՝ խմբագրապետն է Իզվեստիայի :

Խրուշչեւ կիրակի օր, Վէշէնսքայայի մէջ խօսք առնելով պատասխանած է Ատընաուըրի նամակին : Ծանօթ է որ դաշնակցային Գերմանիոյ վարչապետը իր ցաւը յայտնած էր որ 1955ի իրենց խօսակցութիւններէն ետք չէր սկսած գործակցութեան այն շրջանը որուն կը սպասուէր : Թէեւ աւելցուցած էր Ատընաուըր, դժուար է ճշդել թէ ո՞վ է պատասխանատուն : Անդրադառնալով Խրուշչեւի նամակին այն մասին ուր խորհրդային վարչապետը կ'ամբաստանէ Ատընաուըրը որ « կ'ատէ ընկերվարութիւնը եւ համայնավարութիւնը » : Ատընաուըր կը ճշդէ — Ոչ ընկերվարութիւնը կ'ատեմ, ոչ համայնավարութիւնը, ոչ ալ որեւէ պետութիւն որ ընկերվարական է : Ընդհակառակն աւելի հեռու երթալով, կ'ըսեմ. որ ժողովուրդի մը յեղաշրջման որոշ աստիճաններու վրայ, ընկերվարութիւնը կրնայ անհատական յառաջդիմութեան նպաստաւոր ձեւ մը ըլլալ : Բայց ասոր դէմ, համակարծիք չեմ որ ընկերվարութիւնը, մեծ ժողովուրդի մը համար, կրնայ հանդիսանալ փափաքելի կէտը ըլլալ, եւ այս՝ որովհետեւ մարդիկը ոչ հրեշտակներ են, ոչ ալ սուրբեր :

Խրուշչեւ, անդրադառնալով այս նամակին ըսաւ թէ հաճելի է նկատել որ անոր շեշտը չափաւոր է : «Եթէ այս խօսքերուն գործեր յաջորդեն, կարելի է մըտածել որ պիտի կարենանք համաձայնիլ ստիպողական խնդիրներու շուրջ, աւելցուց Խորհրդ. Միութեան վարչապետը : Խրուշչեւ փափաք յայտնեց նաեւ որ Դաշնակցային Գերմանիան աւելի մանրամասնօրէն պարզէ իր առաջարկները կարեւոր հարցերու լուծման համար :

Վերջացնելով իր ճառը, Խուշչեւ ըսաւ թէ Խորհ. Միութիւնը պատրաստ է պարպելու Արեւելեան Գերմանիան, Լեհաստանը եւ Հունգարիա եթէ Արեւմտեանները օտար հողամասերէ քաշէ իր զօրքը :

Քասէնապլիայի մէջ (Իտալիա) ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով պատերազմի ծագման քսանամեակին առթիւ, ըսաւ .— Գերմանիա այսօր ուրիշ Գերմանիա մըն է եւ համոզուած եմ որ Դաշնակցային Գերմանիան օր մը լաւ դրացին պիտի ըլլայ Լեհաստանի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ վարչապետը՝ Ջաւահարլալ Նեհրու յայտարարութիւն մը ըրաւ խորհրդարանին առջեւ, շեշտելով թէ Չինաստանի բրածը իրական յարձակում մըն է : Ցաւականշական է գիտել թէ համայնավար Հնդիկ կուսակցութիւնը յայտարարութիւն մը ըրած է որով կը հաստատէ «պէտք է պահպանել Հնդկական հողամասի ամբողջութիւնը» : Առաջին անգամն է որ Հնդիկ համայնավար կուսակցութիւնը կը դատապարտէ համայնավար օտար պետութեան մը գործունէութիւնը :

ԱՐԱԲԱԿԱՆ լիկայի խորհուրդը բացուեցաւ Քազապլանքայի մէջ իշխան Մուլէյ Հասանի նախագահութեան տակ : Բացակայ են՝ Իրաք եւ Թունուզ :

ԻՐԱՔԻ վարչապետը՝ Քասըմ ազատ արձակել տուաւ բոլոր դատապարտեալները եւ ուսանողները որոնք փոքր խնդիրներու համար ձերբակալուած են : Զօր. Քասըմ թելադրեց ուսուցչական կազմին որ իրեն չվերաբերած հարցերով չզբաղի այլ գործակցի ժողովուրդին մակարդակը բարձրացնելու համար :

ՀԱՅՖԱՅԻ մէջ (Իսրայէլ) Սեպտեմբեր 15ին բացումը պիտի կատարուի մեթրոյին որուն շինութիւնը յանձնուած էր Ֆրանսական ընկերութեան մը : Վեց կայարաններէն առաջինին անունը պիտի ըլլայ՝ Փարիզ :

ՕՏԱՐ ԹԵՐԹԵՐ՝

ԳԱԲՐԻԷԼ ԼԱԶԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

27 Օգոստոսի թիւով, Գահիրէի յունարէն թերթը՝ *Թաքիտրոմոս* կը գրէր մեր անմոռանալի ընկերոջ՝ ողբ. Գ. Լազեանի մահուան առթիւ :

« Ճշմարիտ մարդ մըն էր, բացառիկ շնորհներով օժտուած, վեհանձն եւ ազնիւ, անմոռանալի եւ յաւէտ ողբալի Գ. Գաբրիէլ Լազեան, «Յուսաբեր» օրաթերթի խմբագրապետը, որ վաղաժամօրէն մահացաւ Օգոստոս 25ին եւ որուն թաղումը տեղի ունեցաւ երէկ, կէսօրէ ետք ժամը չորսին :

Այս աքանչելի մարդն ու պաշտօնակիցը մեծ զարգացումի տէր էր եւ Յոյներու մեծ բարեկամներէն մէկը : Յոյն արուեստագէտներուն հանդէպ խոր գուրգուրանք եւ բարեացակամութիւն ցոյց կուտար :

Օրինակելի ամուսին մը եւ հայր մըն էր, եւ անձնման նկարագրի տէր մարդ մը : « Թաքիտրոմոս», որուն ընաիր բարեկամներէն մէկն էր հանգուցեալը, իր խորին եւ անկեղծ ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Լազեան ընտանիքին եւ եգիպտահայ գաղութին, որ խոր սուգի մատնըւած է այս առթիւ »:

×

« Փրոկրէ Էժիփսիէն» թերթը եւս, 27 Օգոստոսի թիւով, առանձին յօդուած մը նուիրած էր յաւէտ ողբացեալ ընկ. Գաբրիէլ Լազեանի յիշատակին, վեր առնելով անոր նկարագրի հիմնական գիծերը, իբրեւ մայր, հանրային գործիչ, հրապարակագիր եւ մտաւորական, տալով միաժամանակ կենսագրական գիծեր :

×

Գահիրէի ««Ալ – Ահրամ » արաբերէն մեծ օրաթերթը իր կարգին, 28 Օգոստոսի իր թիւով, կը գրէ .

« Երէկ, կէսօրէ ետք, Գահիրէի մէջ տեղի ունեցաւ թաղումը մեր պաշտօնակից «Յուսաբեր» թերթի խմբագրապետ ողբ. Գ. Գաբրիէլ Լազեանի :

« Մեր զգածուած ցաւակցութիւնները կը յայտնենք հանգուցեալի ընտանիքին եւ եգիպտահայ գաղութին » :

ԱՅՑ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՇԻՐԻՄԻՆ

Շաբաթ օր ընկեր Յարութիւն Տէր Անդրէասեան Փեռ–Լաշէզ այցելեց եւ ծաղկեպսակ մը դրաւ Շաւարշ Միսաքեանի շիրիմին վրայ իր եւ Նիւ Եորքի ընկերներուն կողմէ :

Ընկերը՝ այցելեց նաեւ Անդրանիկի, ընկեր Ահարոնեանի, Խատիսեանի եւ Թուրքէնի շիրիմներուն :

ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԻԲՐԵՒ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

★

Նախ քան այս հարցին քննութեան ձեռնարկելը, ակնարկ մը նետենք այն գրականութեան վրայ, որ 1895էն ետք խմորուեցաւ եւ մարմին առաւ արտասահմանի մէջ, այն մանրամասնութեամբ որ մեր տեսակէտը լուսաբանելու պիտի ծառայէ:

Հայ գրականութեան պարագան բացառիկ է գրականութեան պատմութեան մէջ: Տեսնուած չէ որ իր հայրենիքէն հեռու, օտար հորիզոններու տակ գրականութիւն մը մշակուի, այն չափով ու արժէքով, որ գրականութիւնները կը մշակուին ու նկարագիր կը ստանան մայր հողի վրայ: Բայց հայ գրականութիւնը տարբեր եղած է, եւ այսօր ալ Սփիւռքի Գրականութիւնը տարբեր է եւ այդ բացառութիւնը կը հաստատէ:

Ըսի արդէն, որ 1895ի քաղաքական դէպքերէն ետք, մեր որակաւոր գրողները արտասահման ապաստանեցան, հոն գրական փեթակներ կազմեցին եւ իրենց հողեկան հայրենիքը արժեցուցին գրական կարեւոր գործերով:

Ա. Արփիարեանի «Կարմիր Ժամուցը», որուն մէջ հայ ժողովուրդին յեղափոխական կեանքը եւ մտայնութիւնը կը բարախէն, արտասահմանի մէջ գրուած է եւ առաջին անգամ Ս. Փեթերսպուրկ, «Բանբեր» գրականութեան եւ արուեստի հանդէսին մէջ լոյս տեսած է 1903ին, ինչպէս նաեւ իր Թրքահայ գրականութեան պատմութիւնը նոյն թիւին եւ «Գեղունի»ի մէջ յետոյ հատորով լոյս տեսնելու համար:

Երուխանի «Կեանքին մէջ»ը, պոլսահայ ձկնորսներու կեանքէն առնուած ժողովրդական սիրուն պատմուածքները Պուքրէշի մէջ գրուած են:

Ս. Պարթեւեանի ծանօթ պատմուածքները եւ քրոնիկները դարձեալ մշակուած եւ լոյս տեսած են արտասահման:

Վ. Թէքէեանի, Դ. Վարուժանի եւ Սիամանթոյի լաւագոյն քերթուածները երկնուած են օտար երկինքներու տակ:

Միք. Կիւրճեանի գեղեցիկ պատմուածքները Եգիպտոսի արեւուն տակ թրծուած են: Իսկ Լ. Բաշալեանի հրապարակագրական յօդուածները եւ գրական էջերը, ինչպէս «Ցեղին Ձայնը», Պոլսէն դուրս մշակուած են:

Ա. Չօպանեանի գրական, հրապարակագրական յօդուածները եւ թարգմանական գրականութիւնը 1895էն ետք Փարիզի մէջ շարունակուած են:

Տակաւին կարելի է շարունակել շարքը, յիշելով Լ. Շանթի, Եր. Օտեանի, Թ. Սեւակի եւ Տիկին Զ. Եսայեանի լաւագոյն էջերը, որոնք լոյս տեսած են արտասահմանի մէջ:

Այս քանի մը օրինակներով հաստատել կ'ուզենք թէ երբ հայ ժողովուրդը տակաւին արտասահման չէր գաղթած եւ Սփիւռք կազմած, իր արժանաւոր ներկայացուցիչները հայ գրականութեան կրակը վառ պահած են եւ մինչ արծարծած:

Այսօր աւելի նպաստաւոր պայմաններու մէջ է որ քառասուն տարիներէ ի վեր կը ծլի ու կը ծաղկի Հայ Գրականութիւնը Սփիւռքի մէջ, կեանքի եւ աշխատանքի ծանր ու դժուարին պայմաններուն հակառակ: Եւ այդ վաստակը առանց թերագնահատելու, արժանի է նկատի առնուելու այսօրուան պատկերը ցոլացնելու համար: Շ. Մանտալեան ծանօթ չէ այդ վաստակին ու թափուած ճիգերուն: Չունի՞նք արդի հայ բանաստեղծ, նորավիպագիր ու վիպագիր, թատերագիր ու երգիծաբան: Մեր պատասխանը դրական է:

Յ. Օշական, իբրեւ խստապահանջ քննադատ, տասնամեակ մը առաջ, իր բացասական վերաբերումը ցոյց տուած է Սփիւռքի գրողներուն նկատմամբ, առանց ժխտելու թէ գոյութիւն ունի այդ գրականութիւնը: Հակառակը մտածել՝ ժխտել պիտի ըլլար ի'ր իսկ գրական բառուար վաստակը, որ կը տարածուի քանի մը սեռերու վրայ, եւ որոնք ուրիշներու վաստակին հետ Սփիւռքի Հայ Գրականութեան սեփականութիւնը կը կազմեն անժխտելի կերպով: Համապատկեր Արեւմտահայ Գրականութեան, հինգ հատորներ, որոնք պիտի բազկանան տասը հատորներէ; Սփիւռքը եւ իրաւ բանաստեղծութիւնը, Վկայութիւն մը, Մնացորդաց, երեք ստուար հատորներ, իբրեւ վէպ, եւ ուրիշ բազմաթիւ գործեր, Սփիւռքի մէջ երկնուած ու լոյս տեսած են: Այս բովանդակալից վաստակը իր առեւին հերքեց նոյն Յ. Օշականին մէկ յայտարարութիւնը, որուն համաձայն 1915 թուականը վախճանն է Արեւմտահայ Գրականութեան: Այս ընդարձակ գործն իսկ պիտի բաւէր, որ Շ. Մանտալեան, առանց լապտերի, առաջին իսկ վկայութեամբ, տեսնէր ու գնահատէր, փոխանակ մինչեւ Մ. Պէշիկթաշլեանի, Պ. Դուրեանի եւ Դ. Վարուժանի շրջանները փոխադրուելու, գրական արժանի գործ մը առարկայաւոր դրուագս մը մատնանշելու համար: Եւ սակայն մենք մէկ օրինակ տակաւին ունեցանք մեր առջեւ:

Քառասուն տարուան Գրականութեան պատմութիւնը ներկայացնել չէ մեր նպատակը, բանաստեղծական, վիպական, գրական – բանասիրական համապատասխութեան մը համար: Բայց կ'արժէ տալ քանի մը անուններ, անգամ մը եւս Շ. Մանտալեանի ուշադրութիւնը հրաւիրելու համար, որպէսզի մայր անապատ մը չկարծէ մեր արդի Գրականութեան անդաստանը:

Եթէ նոյնիսկ աւելի հեռուները չէին զօրեր իր աչքերը, իրեն մօտիկ Համաստեղը, Արամ Հայկազը, Բ. Նուրիկեանը, Սուրէն Մանուէլեանը եւ ուրիշներ, բան մը չէի՞ն թելադրեր իրեն, հայ գրողներու եւ արժէքաւոր Գրականութեան մը «չքաւորութիւնը եւ ամլութիւնը» ողբալու համար:

Սփիւռքի Գրականութեան յայտնի դէմքերէն է Կ. Զարեան, որ հին սերունդին կը պատկանի, բայց իր ստեղծագործութիւնը մաս կը կազմէ այդ գրականութեան: «Նաւը լերան վրայ», «Հայրենիք» ամսագրին մէջ տպագրուած բացառիկ արժէքով արձակներր, եւ մանաւանդ «Տատրագոմի Հարսը»: Բոլորին մէջ ալ հայ ժողովուրդին սիրտը կը բաբախէ, որոնց մէջ՝ Շ. Մանտալեանին փնտռած տառապանքը կայ: «Տատրագոմի հարսը» բանաստեղծութիւնը նախատիպարն էր աւելի կանուխ, իբրեւ նորավէպ գրուած «Դաւաճան կինը» գրուածքին, որուն հեղինակն էր Ղ. Մելոյեան, իր բոլոր թարերգութիւններով ու յուշագրութիւններով, Սփիւռքի հայ Գրականութեան ներկայացուցիչներէն մէկը:

Խօսի՞նք նաեւ Ֆրանսահայ գրողներու մասին, զոր վստահաբար կ'անգիտանայ Շ. Մանտալեան: Այդ պարտականութիւնը յաճախ կատարած ենք: Բանաստեղծ եւ արձակագիր, բազմաթիւ տաղանդաւոր գրագէտներ ունինք: Շ. Մանտալեան կը հարցնէ թէ «ո՞վ տուին Հայերը» վերջին քառասուն տարուան մէջ: Պիտի տա՞ր այդ հարցումը, եթէ փոքր չափով ծանօթ ըլլար Լ. Շանթի, Ն. Աղբալեանի, Վ. Թէքէեանի, Յ. Օշականի այն գործերուն, որոնք հրատարակուած են Սփիւռքի մէջ, եւ որոնք պատիւ պիտի բերէին եւրոպական որեւէ գրականութեան: Այո՛, Սփիւռքի մէջ մշակուած է Հայ Գրականութիւն: Առանց երբեք հեռանալու իրականութենէն եւ մեր «Փոքր Ածու»էն, մեր գրական անդաստանին վաստակաւորը եւ իր ստեղծագործութիւնը բաղդատել օտարներու հետ, ինչպէս Ամերիկացի Հուիթիըրր Չէյմպըրսի, Եուկոսլաւ Միլովան Ճիլասի, Թուս Իվոր Կովէնքոյի, կամ Պորիս Փաստէրնաքի հետ եւ հայ գրողէն պահանջել որ Նոպէլեան մրցանակի համար իր թեկնածութիւնը դնէր, առնուազն անբարեխղճութիւն է, եւ վստահաբար պիտի չկրկնէր իր հարցումը ուրիշ ձեւով. «ի՞նչ է պատճառը, որ հայ գրողները գաղրած են արժէքաւոր արտադրութենէ; ի՞նչ է պատճառը այս ահաւոր ամլութեան»:

Տակաւին չխօսեցանք այն տաղանդաւոր Ֆրանսահայ գրողներու մասին, որոնք բազմաթիւ գիրքեր հրատարակած են, յաճախ լաւ գիրքեր, որոնց բացակայութիւնը կ'ողբայ յօդուածագիրը: Չենք ուրանար գերարտադրութիւն մը կայ, որուն հետեւանքով մենք ալ կ'ընդունինք որ «ամգոյն գրողներ» կան:

Սփիւռքի Գրականութիւնը պիտի անուանենք Արեւմտահայ Նոր Գրականութիւն որակումով: Իրենց քառասնամեայ ստեղծագործութեամբ շատերը ջանացին հայկական ոգին ցոլացնել: Այդ գրականութիւնը տուաւ գործեր, որոնց մէջ, երբեմն թաքուն, երբեմն անձնական կերպով երեւան եկան մարդկային զգացումները, գրողին անստոյգ վիճակը, օտարականի մղձաւանջը եւ ուրիշ տարբեր: Սխալ է մատնանշել հայ գրողին բացակայութիւնը հրապարակէն: Հայ գրողը իր հացին ճամբան կը հետապնդէ, եւ մուրացկան մը չէ բարեբախտաբար, եւ դարձեալ սխալ է գրողին բացակայութեամբ հայ գրքին բացակայութիւնը ողբալ: Պէտք չկար լաւ ձեռագիրներ փնտռելու, իրենց լաւ ձեռագիրները գրքերու վերածուած են արդէն եւ ընթերցողի կը սպասեն: Հետեւաբար հիմարութեան արձագանգը կը դառնանք, երբ մենք ալ կը կրկնենք.—

Մեր գրականութիւնը ամէնէն անտեսուած դաշտն է հայ կեանքին մէջ:

Հայ գրողը չունի ապահովութիւն:

Հայ գիրքը չունի ո՛չ հրատարակիչ եւ ոչ ընթերցող:

Հայ գրականութիւնը պաշտպանող կազմակերպութիւն մը չունինք:

Ն. Սարաֆեան, մէկը մեր արձակագիրներէն եւ բանաստեղծներէն, նախասահմանուած է ուրիշ տարբերով ալ ներշնչուելու: Իր քերթողութեան մէջ կը մարմնացնէ անձնականութիւնն ու ինքնուրոյնութիւնը: Անոր բանաստեղծութիւնը թաթաւուն է նաեւ տպաւորապաշտ հակումներով: Բարեբախտաբար, երբ ուրիշ քերթողներ խորքին հանդէպ անհոգ են, դառնալով ձեւապաշտներ, Ն. Սարաֆեան ներդաշնակութիւն մը կը դնէ արուեստի այս երկու պահանջներուն հանդէպ:

Նշան Պէշիկթաշլեանի գրականութիւնը շատ բազմակողմանի է, բանաստեղծ, վիպագիր, երգիծաբան եւ ուսումնասիրող թատերական գրականութեան, առանց երբեք անտեսելու հրապարակագրական վաստակը: Բայց ամէնէն աւելի մարդկային տարրն է, որ կը շեշտուի իր մէջ: Ինքնավէպերը ամէնէն վերջին չէր որ պիտի գային:

Շ. Նարդունի հէքեաթագիր ու բանաստեղծ: Առաջին սեռի գրական էջերուն մէջ միակն է մեր Սփիւռքի Գրականութեան մէջ: Բնութիւնը իր ճոխ երանգապնակով ներկայ է միշտ իր հէքեաթներուն մէջ: Իր պատկերներուն մէջ յաճախ մարդկային զգայութիւնը խորհուրդ մը կը ներշնչէ ընթերցողին:

Բ. Թօփալեանի մօտ անտարակոյս Շ. Մանտալեանի տառապանքը չենք գտներ, բայց ինչ որ կը գտնենք այնուական որակի բանաստեղծութիւնն է: Ներդաշնակութիւն բնութեան տարրերուն եւ իր հոգիին միջեւ: Տեսանող մըն է, սակայն չի կրնար հեռանալ մարդկային բազմութիւններէն՝ փակելու եւ չլսելու համար դժգոհ զանգուածներու թշուառութիւնը, որ հեռուհետէ կը խորանայ:

Տակաւին կան գրագէտներ ալ, որոնք պիտի յիշուին ուրիշ յօդուածի մը մէջ:

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆՈՒՄ

Գեղեցիկ է ֆրանսական միւրան: Լեռ, ձոր, հովիտ, անտառ, մարգ՝ կանաչութեան բոլոր նրբերանգներով, բազմապիսի, բազմագոյն ծաղիկներով զարդարուն: Ու ջրեր հոսուն, ջրվէժող: Ու մանուածապատ ճամբաներն իր լեռնալանջ, որ բացւում են անակնկալօրէն առջեւդ, մըտնում են յետեւդ, ու թւում է քեզ, թէ դառնում ես, դառնում երազային մի պտուտակում երբեք չհասնելու համար մի տեղ; Ու ծիծղուն քաղաքները, գիւղերն իր, ու կալերն իր բնակիր, կաթնատաւ, իրենց համերգանուագ զանգակներով: Երջանկութեան զգացում է ներշնչում քեզ: Ու ճամբորդներ կառքերով, լեռնագնաց երիտասարդներ հետիոտն, տեղացիներ ժպտերես, որ անդադրման բարեւում են քեզ:

Մարդկային համակեցութիւն, եղբայրութիւն, սէր են ներշնչում քեզ: Մեծ քաղաքների հոգերը թօթափած, ազնուէկն շշմած ուղեղով թարմացած, կարծես վերածնած մի մարդ, հոգիդ թեթեւի վերածուած կարծես ճախրում ես երանութեան մէջ:

— Կոյրնի առմենիէ՞ն, ինչպէս չէ, ճանաչում ենք: Լաւագոյներէն մէկը ամբողջ շրջանի, որ իրականացած է կարճ միջոցում (չորս տարի), զարմանք պատ-

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՄԱՀԱՓՈՐՁ ՄԸ

... ԵՒ ՀԻԹԼԻՐ ՁՄԵՌԱՒ

●

Տոքթ. Նոյպէրթ (Շթիֆի պաշտպան).— Ընդհանուր դատախազ Պ. Լաուցի ամբաստանագրը անխախտելի է: Ամբաստանեալը՝ ինքն ալ արդէն որեւէ պատրանք չի սնուցաներ...

Տոքթ. Պերկմաճ (Ֆոն Վարթենպուրկի պաշտպան).— Ի վիճակի չեմ խնդրանք մը ներկայացնելու որուն եզրակացութիւնը տարբեր ըլլայ՝ վերին դատախազ Պ. Լաուցի եզրակացութիւններէն...

Հլու հնազանդութեան եւ համակերպութեան միաձայնութեան մէջ, ընդդիմութեան միայն մէկ ձայն կը բարձրանայ: Անիկա, Տոքթ. Կիւսթավ Շվարցի ձայնն է, որ ներկայացած է պաշտպանելու համար պահեստի տեղակալ Ֆոն Հաֆէնը:

Արիասիրտ փաստաբանը կը խօսի մէկ ժամ. յայտարարելէ ետք թէ իր այս «յաճախորդ»ին կատարած դերը շատ փոքր եղած է, եւ ուստի անոր արուելիք պատիժը պէտք է ըլլայ նոյն համեմատութեամբ, կ'եզրակացնէ:—

«Ճիշդ հակառակը ընդհ. դատախազին, կը խորհիմ թէ դաւադրութեան մէջ «յաճախորդ»իս վերագրեալ մեղսակցութիւնը [illegible] կերպով չէ ճշդուած, որպէսզի Դատարանը զայն վերջնականապէս հիմնեալ կարենայ նկատել...

Ֆրայսլէր ամբողջութեամբ կը ջրէ փաստաբանին ներկայացուցած պաշտպանողական ճառը, միակը՝ այս առեանին առջեւ «պաշտպանողական»ի որակումին արժանի:

Տոքթ. Կիւսթավ Շվարցի յանդուգն ելոյթը, դատարանին «հացին իւղ» կը քսէ, տրուած ըլլալով որ այլեւս ոչ ոք պիտի կրնար տարկել թէ՝ Ժողովրդական Դատարանը զրկած էր ամբաստանեալները պաշտպանութեան իրաւունքէն:

Վերջին խօսքը կը պատկանի ամբաստանեալներուն:

Այս ողբերգութեան վերջին արարուածը տեղի կունայ յուզիչ տեսարանի մը. ամբաստանեալները մի առ մի կը խնդրեն իբրեւ շնորք մը, որ հրացանազարկ ըլլան փոխանակ կախաղան հանուելու, գնդակին տեղ չուանով մահը անարգ համարելով զինուորականի մը համար:

Եւ զարմանալի փոխատուութիւն մը կը սկսի.—

Ֆրայսլէր.— Ժողովրդական Դատարանը՝ նախ քան առանձնանալը իր վճիռը արձակելու համար, պիտի հրաւիրէ ամբաստանեալներէն իւրաքանչիւրը որ իր վերջին խօսքն ըսէ, եթէ կը խորհի թէ իր ըսելիքը կրնայ օգտակար դառնալ իր պաշտպանութեան: Ամբաստանեալ Ֆէլ- տիկս Քարլ Քլաուսինկ, որեւէ բան ունի՞ք ըսելիք:

Քլաուսինկ.— Ո՛չ: Գիտեմ որ իմ արարքովս կորսնցուցի ամէն իրաւունք, իբրեւ ընկերութեան անդամ ապրելու: Կը խնդրեմ միայն, եթէ մահուան դատապարտուիմ, որ հրացանազարկ ընեն զիս, բստ զինուորական օրինազանցութեանց վերապահեալ պատժական աւանդութեան:

Ֆրայսլէր.— Ամբաստանեալ Պերնար-տիս, ուրիշ ըսելիք ունի՞ք:

Պերնարտիս.— Նոյն խնդրանքը կը ներկայացնեմ: Բոլոր անոնք որ այս գործին ղեկավարները նկատուեցան, հրացանազարկ եղան եւ ունեցան պատուաբեր մահ մը: Պիտի չկարենայի ըմբռնել որ մենք, մենք որ մեղսակիցներ միայն եղած ենք, պէտք է կախաղան հանուինք...

Ֆրայսլէր.— Ամբաստանեալ Եորք Ֆոն Վարթենպուրկ...

Ֆոն Վարթենպուրկ.— Ոչինչ ունիմ ըսելիք...

Միւս բոլոր ամբաստանեալներն ալ, կախաղանի տեղ հրացանազարկ ըլլալու շնորհքը կը խնդրեն: Բայց նախագահ Ֆրայսլէր պիտի կասղի Հէօբնէրի պատասխանէն ետք...

Հէօբնէր.— Դաւադրութեան պետերէն չեմ եղած, անզգալաբար մխրճուեցայ անոր մէջ: Ես ալ կը խնդրեմ հրացանազարկ ըլլալ...

(19 Շար.)

ճառելով տեղացիներին: Ունինք կոլոնիներ 10–12 տարեկան, որ ձեր շինարարութեան կէսին չեն հասած եւ հասնելիք էլ չունին: Մենք սիրում ենք հայ կոլոնին, տեղացի ենք նկատում ձեզ, քանի որ սեփական հող եւ տուն ունէք մեր երկրում:

— Քաղաքի հետ հաղորդակցութեան դժուարութի՞ւն, բայց ձերիններին ո՞վ է կէս ճանապարհին մնում: ամէն կառք սիրով կանգ է առնում ձերինները ուզած տեղը տանելու համար: Համբերութիւն, մի օր հանրակառք էլ կը բանի ձեր ճանապարհի վրայ: Նոր հիւրանոցներ կը շինուին ձեր կայանին օրէ օր բազմացող այցելուները ընդունելու համար: Բարով եկաք մեր երկիրը, մենք սիրում ենք ձեզ:

Ժամը Եօթեւկէսին իտալացի Գ. Դիլէնան (գործատուն շէնքի վերաշինութեան) դիմաւորում է ինձ Մոէլի կայարանում, սպասուած հիւրը կայան տանելու համար: Նա պարզ գործատու չէ. նա մեր բարեկամն է, կայանի հայրը, որ պատրաստ է հասնելու ամէն կանչի, վեր բարձրանալու առանց կանչի, տեսնելու համար թէ ինչ են անում կայանում, ինչ պակաս ունին: Անտարբեր անցնելով շրջանում կառուցած իր հոյակապ շէնքերի առջեւէն նա ոգեւորուած խօսում է մեր կայանի մասին, որ անհաւատալի փոփոխութիւն է կրած, դառնալով արդիական բոլոր յարմարութիւններով օժտուած մի գեղեցիկ տուն:

— Սկսե՞նք դրսի ծեփին, ի՞նչ գոյն էք ուզում տալ շէնքին, պատուհաններին, փեղկերին, ներսի ներկերին:

— Սպասեցէք, Գ. Դիլէնա, դեռ եղածի համար պարտք ունինք, ինչպէ՞ս էք ուզում որ…

— Սպասել չի լինի. գեղեցիկ մարմնին պէտք է հագցնել գեղեցիկ զգեստ հանդէս մտնելու համար: Սպասելը, նշանակում է մի բան կորցնել եղածէն: Հայերդ հարուստներ շատ ունէք. մէկ հոգի կարող է յանձն առնել մնացածը, փառաւորելով իր հոգին: Տուէք ինձ հասցէներ, ես կը գրեմ իրենց, թէ ի՞նչ է եւ ի՞նչ է ուզում ձեր կայանը: Պէտք է վերջացնել շուտ եւ դեռ ընդարձակել կայանը նոր բաժիններով, հող ունէք, փառք Աստուծոյ:

Հասնում ենք կայան: Լոյսերով շողշողում են լայնանիստ պատուհանները, ու սակայն լուռ է կայանը: Ներսէն, գեղեցիկ մուտքի սանդուխի վրայ մեզ դիմաւորում է անխոնջ կառավարչուհի Օր. Լ. Փափազեանը, ժպտադէմ, երջանիկ:

— Ահ, պիտի տեսնէք թէ ո՛րքան գեղեցկացած է մեր կայանը: Բայց յետոյ: Հիմա երեխաներն սպասում են… Ճաշարանում խելօքիկ նստած են երեխաները, մանչ, աղջիկ՝ հարիւրէ աւելի իրենց խմբապետներով միասին: Ոտքի են, հնչում է հայ երգը — «Ծաղկիր ազատ իմ հայրենիք»:

Մի աղջնակ՝ Լիանէն, 11–12 տարեկան, Ղազարեան (Միսաք Միրզէի աղջիկը) յուզումով, բայց վարժ եւ հայ առոգանութեամբ կարդում է մի ուղերձ:

— Ձեր տունը, սիրելի մանուկներ, մի քանի անձի գործ չէ: Նա հաւաքական գործն է ձեր մայրերի, մեծ մայրերի, որ կազմում են Կապոյտ Խաչ Միութիւնը, ու նաեւ ձեր հայրերի, նաեւ միութենէն դուրս, բայց հայ մանուկը սիրող բարեկամների: Այս տան ամէն մէկ քարը, ամէն մէկ մատ ծեփը, ամէն մէկ անկողինը, աթոռը, սեղանը, պնակը, դգալը, ինչ որ կայ այստեղ ունի իր մէջ վաստակը հայ կնոջ, մօր, քրոջ, հօր, եղբօր քրտինքը: Այսօր դուք վայելողն էք, վաղը երբ մեծնաք, պիտի լինէք պահող, պահպանողը, ճոխացնողը այս տան գալիք սերունդների համար:

Իրար են յաջորդում երգերը, արտասանութիւնները: Ու հանդէսէն յետոյ երեխաները գոհ սրտով քաշւում են իրենց հանգստարան ննջասենեակները:

Պաշտօնէութիւնը, կառավարչուհի Օր. Լ. Փափազեան, վարպետ խոհարարն իր տիկնոջ հետ՝ Սարգսեան, երկու մայրիկները՝ աւելցած երրորդով, ծանօթ են մեզ իրենց անձնուէր հոգատարութեամբ: Փոխուած են մոնիտոր – մոնիտրիսներէն ոմանք: Նորեր են, մի քանիսը արեւելքէն Փարիզ եկած ուսանողուհիներ, որոնք իրենց արձակուրդը սիրով տրամադրած են հայ մանուկներին:

Ինձ չի ընկնում անել գնահատականը: Փափաքելի է, որ այդ անեն մեր այցելուները:

Անշուշտ կարող է լինել լաւի լաւը: Մենք ձգտում ենք դրան: Բայց ներկայիս էլ Կ. Խ.-ի կայանը բացառիկ օգտակար մի հաստատութիւն է, որ արժանի է ամէն Հայի ուշադրութեան եւ աջակցութեան, հասնելու համար լաւագոյնին:

ԻԼԷՆ-ԲԻՒԶԱՆԴ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Շուրջ տասը միլիոն Փրանսացի աշակերտութիւն, Սեպտ. 15ին, իր դպրոցական վերամուտը պիտի կատարէ: Իրենց եւ երկրին համար, հանդիսաւոր պահ մըն է: Ֆրանսայի ու նաեւ աշխարհի վաղուան յոյսերն են:

Այդ շարքերուն մաս կը կազմեն նաեւ քանի մը տասնեակ հազար հայ ընտանիքներու սիրասուն զաւակները: Իրենք ալ, իրենց Փրանսացի քաղաքակից ընկերներուն հետ, հաւասար աշխոյժով, կը ջանան կերտել իրենց ապագան:

Ֆրանսա հասակ նետող, ծագումով Հայ այս նոր սերունդին եւ ոչ իսկ հարիւրին մէկը, բախտը ունի հետեւելու դպրոցական դասընթացքի մը՝ ուր Փրանսական ուսումնական ծրագրին հետ՝ ստանայ իր ցեղին հայ լեզուն, ընտանեկան բարբառը, գրականութիւնը, պատմութիւնը:

Միայն Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան Վարժարանը, Մխիթարեան Ուխտին խնամքին յանձնուած, եւ Դպրոցասիրացը՝ քանի մը հայ գիտակից տիկիններու հոգածութեամբ մեր տխուր տարագրութենէն ի վեր եղած էին զոյգ հաստատութիւնները որոնք ամէն տարի հարիւրեակ մը հայ մանչեր եւ քառասնեակ մը աղջիկներ կը դաստիարակեն: Մի միայն այս բախտաւոր երիտասարդութիւնն է որ կը ստանայ դաստիարակութիւն մը որ լաւագոյնս հիմնէ իրենց վաղուան կեանքին հիմը, մտաւոր ու բարոյական, առանց հոգեկան բուռն խզումներու իրենց ընտանիքին, իրենց աւանդութիւններու բընագաւառէն, յետ լիով ապահովելու Փրանսական մշակոյթի ու կրթութեան բոլոր պահանջները:

1959–1960ի դպրոցական տարին կ՚ողջունէ, Ֆրանսայի Հայերուն համար, երրորդ կրթական հաստատութիւն մը: Այդ՝ Լը Փէքի հայ Ընծայարանն է որ պիտի սկսի իր կեանքը, Սէն-Ժերմէն-ան-Լէյի, Լը Վէզինէի ու Փոռ-Մառլիի դալարազարդ բլուրներու՛ն ու հովիտին ծոցը: Այսու Փրանսահայ համայնքին մշակութային, կրթական ու կրօնական կեանքի պահանջներուն երրորդ մէկ անհրաժեշտութիւնը կ՚իրագործուի: Հայութեան հոգեկան կարիքներու՝ ծանր պատասխանատուութիւնը ստանձնող երիտասարդ հոգեւորականներ պէտք է ելլեն Փրանսահայ երիտասարդութեան ծոցէն, թէ՛ ի պէտս Փրանսահայ երիտասարդութեան եւ թէ արտասահմանի, ինչպէս կ՚ելլեն ճարտարապետներ, բժիշկներ, գիտնականներ ու զինուորականներ:

Այս նորահաստատ հիմնարկութեան կրթական հոգը պիտի ապահովեն Մխիթարեան վարդապետներ, Գերպ. Հ. Կ. Ամատունի վրդ.ին առաջնորդութեամբ: Այդ նպատակով, Վենետիկէն եկած է նաեւ Հայր Աթանաս վրդ. Քէօշեան: Բարձր զարգացման տէր ու համակրելի վարդապետ, պաշտօնավարած է Վենետիկ, Հռոմ, Փարիզ, Աղեքսանդրիա իբր ուսուցչապետ ու տեսուչ՝ Մխիթարեան հաստատութիւններուն ու ամենուրեք վայլած է ընդհանուրին սէրը եւ համակրանքը:

Լիայոյս ենք թէ Փրանսահայ կրթական այս երրորդ հաստատութիւնը, որ իր ուսումնական ծրագրով պիտի ունենայ Փրանսական երկրորդական վարժարանի նիւթերը մինչեւ պաքալորէա, ճոխացած հայեցի նիւթերով, պիտի մատուցանէ կարեւոր ծառայութիւններ: Ձեռքերը որոնց խնամքին յանձնուած է անոր ապագան, կը ներշնչէ յոյս ու վստահութիւն: Մեր երիտասարդութիւնը որ ամէն ճիւղի մէջ յաջողակութեան ապացոյցները ընձեռեց, հոս Ֆրանսայի քաղաքակրթական բարձր շրջանակին մէջ, պիտի գիտնայ համապատասխանել կատարելապէս գիտակցութեամբ եւ արդարացնել իր վրայ դրուած յոյսերը:

Ահա ձեռնարկ մըն ալ որ պէտք է վստահութիւն ներշնչէ Սփիւռքի Հայութեան: Միացեալ ուժերով համախմբուած ճիգերու դաշնաւոր լծակցութեամբ, կարելի պիտի ըլլայ միայն ապահովել նաւակոծութենէ՝ մեր մտաւոր եւ հոգեւոր արժէքները:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Կինը ամուսինին՝ որ թերթ կը կարդայ.

— Պարապ տեղը ինչո՞ւ «այո՛, այո՛… այո՛» կ՚ըսես: Տասը վայրկեան է որ քեզի հետ չեմ խօսիր այլեւս:

ԱՅՐԻՆ

Զարդար հոն էր. իրենք ալ ճիշդ վեց տարի առաջ այսպէս ուրախութեամբ տօներ էին հարսնիքը. դրացի ու գեղացի եկեր էին, այո՛, ճիշդ այսօրուան պէս հազար մաղթանքներ ընելու: Բայց քանի մը օր վերջ էրիկը ձգեր գացեր էր զինքը ու ա՛լ չէր երեւցեր, եւ իր առանձնութիւնն ու լքումը ամօթ մը կը թուէր իրեն այս ցնծայոյզ բազմութեան մէջ:

Եւ դարձան հետեւեալ օրը իրենց ամայի տնակը բոլորովին մութ ու խաւար երեւցաւ իր աչքին:

Գուցէ տասներորդ անգամն ըլլալով սրտատրուփ ուխտով եկեղեցի վազեց ու Տիրամօր պատկերին առջեւ արտասուելով իր խնդիրքը ըրաւ. եւ Տիրամայրը, արծաթէ թագը գլխուն, ունկնդրեց իր սեւցած ոսկեզօծ շրջանակէն, ինչպէս շատերուն աղաչանքներուն էր ունկնդրած:

Ապա ձմեռը հասաւ իր բոլոր սառնութեամբը, իբրեւ թէ այս հայրենիքը դարձողներուն յիշեցնելու համար որ յարմար ժամանակին հասած էին հայրենի վառարանը:

Ու Պոլսէն լուրեր, տեղեկութիւններ կուտային գիւղէ գիւղ անոնց վրայ որոնք այս աշնան չէին կրցած միասին դառնալ. Կարապետ յաջորդ տարին, իսկ Կիրակոս միւսին պիտի դառնար: Միայն Մարտիրոսի վերադարձին խօսքը չկար: Ցեխոյ ձիւն ու սառոյց ամէն կողմ, ամէն ոք իր տան մէջ փակուած, եւ այսպէս տարի մը եւս լրացաւ:

Է.

«Բուէնթան»ի փայլըզակադ պահապանը աղէկ ճամբու մէջ էր: Մոլութիւնն ու ապականութիւնը սահուն զառիվար մըն է որուն կէսին վրայ կանգ առնել դժուար է:

Տարիներ կ՚անցնէին ու ինքը, Բերայի փողոցներուն մէջ կը շրջէր թափառական, միշտ մաքուր հագուած, ածիլուած, սեւ պեխերը ոլորուն հնդիկ իշխանի մը պէս պահելով իր հայրենի զգեստները որոնք իրենք այդքան աղէկ կը վայլէին: Օր մը միայն, փորձի համար, եւրոպական զգեստներ հագած էր եւ այն օրը ոչ ոք երեսը նայեցաւ:

Հիմա Բերայի ամէն սովորութեանցը գրօսանքներուն մոլութեանց տեղեակ մըն էր. բաւական ատենէ ի վեր ահա կը վարէր գեղեցիկ ու առոյգ մարդու դերը:

Այս կեանքը չէր կրնար տեւել այսպէս. իր ազդած հրապոյրը կը ռամկանար, առջի հետաքրքրութիւնը կը նուազէր:

Նոր եկող պարզամիտ տղան չէր. բայց ի՞նչ օգուտ, հարուստ տիկնանց համակրութիւնը ծառերուն վրայ կեցող թռչուններուն պէս անհաստատ է:

Իր պաշտպանուհին ճամբած էր զինքը, ու խանութին մէջ հին օրերու վաստակին տասներորդը անգամ չունէր. մօտած անցնիլը այդ վաճառատան մէջ գտնուող բոլոր նիւթերուն ճակատագիրն էր եւ ինքն ալ այդ նիւթերէն մէկը եղած էր բաւական ատեն: Սակայն վստահ ու յանձնապաստան ձեւ մը ստացեր էր ու իր երիտասարդութեան ատենէն մնացած վարժութեամբ մը, եթէ ոչ տիկիններու զէթ կար կարողներու կամ աղքին անդին տուներու մէջ աշխատող սպասուհիներու մօտ յարգի էր:

Յանկարծ հայրենիքէն թուղթ մը եկաւ որ բանի կը յիշեցնէր իրեն մոռցած ու ոտնակոխ ըրած սրբազան պարտաւորութիւնները. այն բարակ պահարանին մէջէն ելլող քառածալ թուղթի կտորը անխուսափելի պարտք մըն էր ուրկէ ակամայ կ՚ամչնար. այդ անզգայ փոքրիկ սուրհանդակը ընտանի եւ անողոք մարդու կերպարանք կ՚առնէր եւ զինքը կը յանդիմանէր: Ո՛րքան արժանի էր այս յանդիմանութեանց. այն ատեն կը զղջար, ինքնիրեն որոշում կուտար երկիր երթալու. վաղանցի՞կ ու անհաստատ որոշում զոր գործադրելու ուժ կը պակսէր իրեն:

Ու այսպէս կը համոզուէր որ Պոլիս մնալէ ուրիշ միջոց չկար իրեն, ու ժամանակը կ՚անցնէր:

Օր մըն ալ զգաց որ տարիքը առնելու վրայ էր. սպիտակ թելեր կ՚երեւային մազերուն մէջ. հայելին՝ աւերուած ցուցուց իր դէմքին գիծերը: Զարմացաւ. ի՞նչ շուտ. երկու օր մտածեց ասոր վրայ, յետոյ դարձեալ շարունակեց իր առջի ընթացքը:

Հարցնողներուն ա՛լ չէր ըսեր որ ամուսնացած է, բաւական ատենէ ի վեր վաճառատունէն ալ ելած էր ու դրամի նեղութիւն ունեցաւ:

Պարտիզակցի սպասուհի մը՝ վերջին մնացորդ իր նախկին յաջողութիւններուն, աւելցուցած բոլոր ստակը, իր չորս հազար դրուշը կուտար իրեն եթէ զինքը կնութեան առնէր:

Մարտիրոս բեռնակրութիւն ընելու ուժ եւ կամք չունէր. գործ մը բռնել կ՚ուզէր ու գործը առանց դրամագլխի չըլլար: Ինքնիրեն ըսաւ նաեւ թէ քանի որ երկիր պիտի չերթար, առանց կնոջ ապրիլը անկարելի էր:

Գաղտնի ու անձայն պսակուեցան, գողերու պէս, առանց Պարտիզակցիին լուր տալու, բարեկամ մը հրաւիրելու. ոսկի մը տուին քահանային ու խնդիրը չմնաց: Այս եղաւ իր վարած կեանքին վերջաւորութիւնը:

Ը.

Հայրենիքը իր կինը զինքը կը սպասէր. ձմեռը ամառուան, ամառը ձմեռուան կը յաջորդէին, ու տարիներ կ՚անցնէին անփոյթ ու անտարբեր իր թախծալից ու սպասող կեանքին համար:

Պոլսէն թուղթերը ցանցառ եւ ուշացած կուգային. փօլօնները չէին վճարուիր ալ ու աները իր նամակներուն մէջ կը սպառնար հարսը վռնտել եթէ որ երկրորդ փօլօն ալ անվճար մնար. տանը մէջ ամէնքը զինքը յանցաւոր կը բռնէին էրկանը անտարբեր ընթացքին համար:

Գացողները կը շարունակէին Պոլսէն դառնալ, ու պատանիներ կ՚երթային պանդխտութեան տառապանքներուն պակասը լեցնելու մայրաքաղաքին մէջ: Ու թուղթերը կը ճամբէին գեղէն, բարեւներէ, ընտանեաց անդամներու ողջ առողջ ըլլալուն լուրէն եւ ստակ ղրկելու յաւիտենական պահանջումէն բաղկացած: Պատասխան չկար: Հարսը՝ հիմա կատարեալ կին եղած՝ կրնար երբեմն անկիւն մը քաշուած արտասուել:

Ամէն կիրակմուտքի եկեղեցի կ՚երթար. կիսակործա՛ն ու գիւղին տնակներուն պէս հին ու սեւցած եկեղեցի մը ուր պզտիկուց ի վեր գացած էր եւ ուր իր պսակը օրհներ էին:

Հոն, սուրբերու պատկերներուն դէմ զորս լուռ բայց անաչառ վկաներ կը կարծէր իր ամուսնութեան, իր տառապանքը կը պարզէր ու ջերմեռանդ աղօթքներովը, որոնք յանդգնութեան պէս բան մը կը նշանակէին, պատասխանատու բռնել կ՚ուզէր այս եկեղեցին իր խորանովը, մասունքներովը, բոլոր սուրբերովը, իր կործանած յոյսերուն համար: Սակայն այս յաւիտեան բացակայ էրկանը համար ըրած աղօթքները չէին փոխեր իր ճակատագիրը:

Այն ատեն հարկ կ՚ըլլա՛ր համոզուիլ, բոլորովին յոյսը կտրել այս ամէն ժամ սպասուած ու ամէն ժամ ի զերեւ եղած վերադարձէն:

Գիտէր, ստոյգ գիտէր որ ալ ամուսինը պիտի չգար. բայց իրիկունը, առանց ուզելու, քայլերը կ՚առաջնորդէին զինքը այն արտը ուրկէ վերջին անգամ տեսած ու Պոլիս ճամբած էր իր երիտասարդ էրիկը: Հոն, կանգուն եւ առանձին, հեռուն տարածուող ընդարձակ ու հարթ դաշտին վրայ պտըտցնելով իր հետախոյզ նայուածքը: Այրին դեռ կը սպասէր:

(5 եւ վերջ)

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

րի իր սկզբունքներէն եւ իրենք 'իրենց վիճակին ձգէ աւելի քան երկու միլիոն Պերլինցիներ :

Այզընհաուըր ճշդեց նաեւ թէ վերին ժողով մը կախում ունի Խրուշչեւի տրամադրութենէն : Եթէ այս վերջինը նոյնքան կը սարսափի պատերազմի մը ահաւոր աղէտներէն որքան նախապէս արտայայտած է «յուզիչ անկեղծութեամբ» մը, այն ատեն Այզընհաուըր պատրաստ է որ եւ է տեղ երթալու, ամէն զոհողութիւն ընելու փրկելու համար խաղաղութիւնը, բայց աւելցուցած է անմիջապէս. — «Ոչ մէկ բանակցութեան կը մասնակցիմ, որուն հետեւանքը կրնայ ըլլալ յուսահատեցնել ժողովուրդները :

Այզընհաուըր եւ Մաքմիլըն համաձայն են հաստատելու համար թերաճ երկիրներու օժանդակութեան հարցին կարեւորութիւնը բոլոր քաղաքակիրթ երկիրներուն համար (մէջն ըլլալով Խորհ. Միութիւնը չեշտեց նախագահ Այզընհաուըր) :

× Ինչպէս գրած էինք նախագահ Այզընհաուըր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Սպանիոյ արտաքին նախարարին հետ որ անձնական նամակ մը յանձնեց Ֆրանքոյէն՝ Այզընհաուըրի : Սպիտակ Տան պաշտօնական խմբերը չեշտեց թէ այս տեսակցութեան ընթացքին չէ խօսուած Սպանիոյ ՄԱԿի անդամակցութեան մասին, այլ միայն տնտեսական եւ զինուորական օժանդակութեան :

Համաձայն էսօշիէյթըտ Փրէսի, Զօր. Ֆրանքօ պաշտօնապէս հրաւիրած է Այզընհաուըրը որ Սպանիա այցելէ երբ որ ուզէ :

Նախագահ Այզընհաուըր Փարիզ կը հասնի Զորեքշաբթի առաւօտ, ժամը 10-ին : Ամէն պատրաստութիւն տեսնուած է բացառիկ ընդունելութիւն մը ապահովելու համար նախագահին : Պաշտօնատուները պիտի փակուին ժամը 17ին, անհատական հաստատութիւններուն ալ թելադրուած է նոյն ժամուն արձակել պաշտօնէութիւնը որպէսզի կարենայ Օթէլ տը Վիլի հրապարակը երթալ ողջունելու համար նախագահը :

Զորեքշաբթի իրիկուն նախագահը ներկայ պիտի ըլլայ Էլիզէի մէջ տրուած 200 հոգինոց ճաշին :

Հինգշաբթի առտու Այզընհաուըր պիտի ընդունի Իտալիոյ վարչապետը եւ արտաքին նախարարը : Նոյն օրը, Ռամպույէի մէջ պիտի տեսնուի Տը Կոլի հետ, եւ գիշերը հոն պիտի մնայ :

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԻԳ. յայտարարեց որ «Եթէ բաժնուած եղբայրները» ուզեն մասնակցիլ տիեզերական ժողովին, պէտք է ընդունիլ :

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ մեռած է Տոքթ. Լէմքին, որ «ցեղասպանութիւն» բառը ստեղծած էր որակելու համար սպանութիւնը ամբողջ ժողովուրդի մը կամ ցեղի մը : Ծնած էր Լեհաստան եւ 58 տարեկան էր :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ Սեպտեմբեր 4ին, Անգլիոյ աշխատաւորական կուսակցութեան պարագլուխները՝ Պիվըն ու Կեյթսքել պիտի տեսնուին Խրուշչեւի հետ :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ. Յ. Դ. «Շաւարշ Միսաքեան» խումբի ընդհ. ժողովը այս Զորեքշաբթի երեկոյեան ժամը ճիշդ 20.30-ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

Նոյն ժողովին ներկայ պիտի ըլլան Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Փիլիպպոս Եսայեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Սէմէրճեան եւ զաւակը, Պ. Ռափայէլ Եսայեան, Քալուսեան ընտանիքը եւ բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ, մօր եւ ազգականին՝

ՎԱՐԴԱՆՈՅՇ ԵՍԱՅԵԱՆԻ
(Սէօլէզցի)

կսկծալի մահուան առթիւ :

Այս առթիւ Պ. Փիլիպպոս Եսայեան հազար ֆրանք կը նուիրէ Մշակոյթի Տան Շ. Միսաքեան սրահին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Տիկին Հանըմ Շմաւոնեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Գայըքճեան եւ զաւակը, Պ. Էմիլ Ժագլար եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին՝

ՊԵՏՐՈՍ ՇՄԱՒՈՆԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

×

Սէն Ժերոմի Թաղ. Խորհուրդը խորին շնորհակալութեամբ ստացած է եկեղեցւոյ դպրապետ Պ. Ստեփան Պողոսեանէ 1500 ֆրանք եկեղեցւոյ հիմնադրութեան երեսնամեայ տօնակատարութեան առթիւ :

×

Սէն Ժերոմի Թաղ. Խորհուրդը իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ շրջանին Նոթր Տամ տը Գոնսոլասիոնի բոլոր թաղեցիներուն, որոնք Տէր Սահակ քհնյ. Շամլեանի յուղարկաւորութեան՝ ծաղկեպսակով իրենց մասնակցութիւնը բերին, ինչպէս նաեւ, այս առթիւ 9500 ֆրանք նուիրատուութիւն մը ըրին թաղիս եկեղեցւոյ եւ դպրոցին ի նպաստ :

Նոյն տխուր առթիւ Խորհուրդը խորին շնորհակալութեամբ ստացած է նաեւ հետեւեալ նուէրները՝ Այրի Տիկին Խաչածեանէ 1500 ֆրանք, Գեղամ Կիւպէլեանէ (Տրակիննեանէն), Պ. Իթիպարեանէ, Տատուրեանէ, Արամ Սանտրքճեանէ հազարական ֆրանք, իսկ Պ. Վարդգէս Աւետեանէ հինգ հարիւր ֆրանք, ի նպաստ եկեղեցւոյ պայծառութեան, իսկ Մինասեան ընտանիքը եւ Սուրէն Կիրակոսեան հինգ հարիւրական ֆր. թաղիս դպրոցին :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Այրի Տիկ. Աննա Երէցեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Ճանեան, Հ. Յ. Դ. «Վռամեան» ենթակոմիտէի ընկերները կը ծանուցանեն թէ կիրակի Սեպտ. 6ի առաւօտեան, յետ պատարագի, Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ընկերոջ

ՀՄԱՅԵԱԿ ԵՐԷՑԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

×

Այրի Տիկին Գրիգոր Գասպարեան, Պ. Կարպիս Գասպարեան, Օրիորդ Մարկրիթ Գասպարեան եւ նշանածը՝ Պ. Գրիգոր Աբէլեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի կիրակի առաւօտ Սեպտ. 6, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Նոյն օրը հոգեհանգիստ պիտի կատարուի նաեւ

ՍԱՐԳԻՍ ԱԲԷԼԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները :

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	2.500	Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ		
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	1.500	Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ		
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	1.000	»	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	1.500	»	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	2.000	»	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	1.000	»	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	1.000	»	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	500	»	»	»	»

Այս գինները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Սէն Ժերոմի Թաղ. Խորհուրդը խորին շնորհակալութեամբ ստացած է ողբացեալ Ալպեր Աւետիսեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները. — Պ. Պ. Կարապետեանէ, Կարպիս Յարութիւնեանէ հազարական ֆր., իսկ Դաւիթ Դաւիթեանէ հինգ հարիւր ֆր. ի նպաստ թաղիս դպրոցին :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՊՕՄՕՆԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Այրի Տիկին Վարսենիկ Աշճիպաշեան եւ զաւակները, փեսան Մկրեքեան Բարսեան կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Պօմօնի Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր Արշակ Աշճիպաշեանի, հոգւոյն ի յիշատակ անոր մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները : Նոյն առթիւ հինգ հազար ֆրանք կը նուիրեն Վասպուրականցիներու Հ. Միութեան :

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐԸ

Իրենց Հաստատութեան մէջ կ'ընդունին, գիշերօթիկ, 5էն 13 տարեկան աղջիկներ : Քոյրերուն հսկողութեամբ, աշակերտուհիները կը յաճախեն Ֆրանսական դպրոցի դասընթացքներուն եւ կը հետեւին հայերէնի, ներքին, ուսումներուն :

Արձանագրութեան եւ յաւելուածական տեղեկութիւններու համար դիմել տնօրէնութեան՝

SŒURS ARMÉNIENNES

73, Av. Henri Barbusse Arnouville les Gonesse S. et O.

Tél. : No 179

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

Պելֆոնթէնի Կապոյտ Խաչի օդափոխութեան կայանէն Բ. խումբ մը կը վերադառնայ Սեպտ. 4ին, Կառ տը Լիոն կը հասնի Ուրբաթ առաւօտեան ժամը 6.30-ին :

Լիոնի խումբը կը հասնի «Փէրաշ»ի կայարանը, Հինգշաբթի առաւօտ Սեպտեմբեր 3, ժամը 9ին :

Ծնողներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ, ինչպէս նախապէս ալ գրուած է իրենց :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէօանվիլիէի օդափոխութեան կայանը կը փակուի ՕԳՈՍՏՈՍ 31ԻՆ, ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ՕՐ :

Հետեւաբար կը խնդրուի ծնողներէն, Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15, Ռիւ Ժան Կուժոն գտնուիլ նոյն օրը, ժամը 12ին :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Նոր արձանագրութիւնները կը շարունակուին 1959–1960 ուսումնական տարեշրջանին համար :

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողները փութան դիմել Տնօրէնութեան, գրաւոր կամ հեռաձայնով :

Collège Arménien S. Moorat

26, Rue Troyon - SEVRES (S. & O.) Tél. : OBS. 18-28

Վարժարանի անցեալ տարուան աշակերտներուն ծնողներուն ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ կը յանձնուի.—

Եթէ մինչեւ Սեպտեմբեր 8 չնորոգեն իրենց զաւակներուն արձանագրութիւնը, Տնօրէնութիւնը ի հարկին, ազատ է անոնց տեղերը յատկացնել նոր արձանագրութիւններու. Հետեւաբար, այդ թուականէն առաջ պէտք է պատասխանեն, Տնօրէնութեան՝ Մայիսի մէջ ղրկած շրջաբերականին :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 3 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — JEUDI 3 SEPTEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8585 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4386

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԱՐԵԼԻ ԷՐ ԽՈՒՍԱՓԻԼ

Բոլոր փաստաթուղթերը կը հաստատեն թէ դաշնակիցներու համբերութիւնը սպառած էր այլեւս եւ բաժակը լեցուած՝ երբ Անգլիա եւ Ֆրանսա ստիպուեցան պատերազմ յայտարարել Գերմանիոյ դէմ՝ 1939 Սեպտեմբեր 3ին:

Անոնք անզօր կատաղութեամբ մարսած էին Հիթլէրի բոլոր յանդուգն եւ ապօրէն առնձգութիւնները, — գրաւում՝ Հռենոսեան շրջանի, Աւստրիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ: Յանուն խաղաղութեան պահպանման:

Երբ Տանցիկի եւ անոր «նրրանցք»ին մասին ալ պահանջներ սկսաւ ներկայացնել, Անգլիա եւ Ֆրանսա հասկցան որ յաջորդ հարուածը պիտի ուղղուէր Լեհաստանի դէմ,

Անգլիացիք 1939 Մարտ 27ին, Ֆրանսացիներն ալ Մայիս 19ին զինուորական դաշինք կնքեցին Լեհաստանի հետ, յանձնառու ըլլալով պաշտպանել զայն գերմանական յարձակման մը պարագային:

Չէմպըրլէյն Հիթլէրի ուղղուած անձնական նամակով մը բացէ ի բաց յայտնեց թէ Լեհաստանի վրայ յարձակման մը պարագային իրեն դէմ պիտի գտնէ Անգլիան: Հիթլէր պատասխանեց թէ ատիկա ո՛չ մէկ կերպով պիտի ազդէ իր որոշումներուն վրայ:

«Իմ պայքարը» անուն ծանօթ գրքին մէջ Հիթլէր մանրամասնօրէն պարզած էր արդէն իր ծրագիրները: Ներշնչուած «վերէն» իրեն տրուած առաքելութեամբ, Գերմանիոյ մենատէրը վճռած էր մէկը միւսին ետեւէն գրաւել եւրոպական երկիրները եւ զանոնք միացնել իր միահեծան մականին տակ:

Որքան զիջումներ ալ ընէին դաշնակիցները, պիտի չկրնային սանձ դնել Հիթլէրի ախորժակներուն: Յետագային տեսնուեցաւ թէ ի՛նչպէս արեւմտեան ճակատը մինչեւ Ատլանտեանի ափերը մաքրագործելէ վերջ, 1941 Յունիս 22ին զէնքերը դարձուց Խորհրդային Միութեան դէմ, որուն հետ ոչ - յարձակողական դաշինք էր կնքած:

Ուրեմն 1939 Սեպտ.ի սկիզբը պատերազմը անխուսափելի էր:

Մասնագէտներ այժմ սկսած են քննել թէ ինչո՞ւ համար Անգլիա եւ Ֆրանսա օգնութեան չփութացին Լեհաստանի: Եւ ինչո՞ւ 1939 Սեպտեմբեր 3էն մինչեւ 1940 Մայիս 10 ո՛չ մէկ լուրջ փորձ կատարեցին յարձակելու «Զիկֆրիտի գիծ»ին վրայ: «Տարօրինակ պատերազմ»ի շրջանն էր այս, որ աւելի քան ութ ամիս տեւեց:

Արեւելեան ճակատի գործերը կարգի դնելէ վերջ, Գերմանները գրաւեցին Նորվեկիան, Տանիմարքան, յետոյ նաեւ Հոլանտան ու Պելժիան: Ու Մայիս 10ին իրենց ամբողջ ուժով ինկան Ֆրանսական ճակատին վրայ, զոր ճեղքեցին առանց մեծ ճիգի:

1939ի պատերազմը նոյն ժողովրդականութիւնը չէր վայելեր: Մարդիկ չէին ուզեր «Տանցիկի համար մեռնիլ»:

1914ին Ֆրանսացի երիտասարդութեան մասնակցութիւնը բոլորովին տարբեր էր: Ամբողջ 44 տարի դասագրքերու մէջ կը խօսուէր Ալզաս - Լորէնի մասին, որ 1870 - 71ի դժբախտ պատերազմին հետեւանքով միացուած էր Գերմանիոյ: Փոխ - վրէժի զգացումներով տոգորուած էր, որ 1914ի զինուորները հայրենասիրաբար կը փութային դէպի ճակատ:

Մինչ Ֆրանսական բանակի ընդհ. հրամանատար Զօր. Կամըլէն կը հաստատէ թէ պատերազմին սկիզբը կարելի չէր օգնութեան հասնիլ Լեհաստանի, գերման զինուորականներ բոլորովին հակառակը կը պնդեն:

Մառէշալ Քայթէլ եւ Զօր. Եոտլ Նիւրէմպէրկի դատավարութեան առեն յայտնած էին թէ 1939 Սեպտեմբերին Ֆրանսացիներն ու Անգլիացիները հարիւր տասը զօրաբաժին ունէին՝ գերմանական 25 զօրաբաժինի դիմաց: Ու զարմացեր էին թէ ինչո՛ւ համար Մաժինոյի եւ Զիկֆրիտի ամրացեալ գիծերուն միջեւ թեթեւ բախումներ միայն տեղի ունեցած էին:

Գաղտնիքներ կան անշուշտ որոնք պիտի պարզուին օր մը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ ՓԱՐԻԶ ԵԿԱՒ

★

Չորեքշաբթի օր, մայրաքաղաքը դրօշազարդուած Ֆրանսական եւ ամերիկեան ազգային դրօշակներով, կ'ընդունէր նախագահ Այզընհաուըրը:

Առաւօտեան 10ին, նախագահական Պօյինկ 707 օդանաւը կը հասնէր Պուրժէի օդակայանը ուր Այզընհաուըրը դիմաւորելու եկած էին Նախագահ Տը Կոլ, Արտաքին նախարար Քուվ Տը Միւրվիլ, պատերազմական նախարար՝ Կիյոմա, Ուաշինկթընի Ֆրանսական դեսպանը՝ Ալֆան, Փարիզի զինուորական կառավարիչը Զօր. Սոլան եւ փրօթոքոլի տնօրէնը՝ Շանսէլ:

Պուրժէի օդակայանը, Տը Կոլ ներկայացնելէ ետք Այզընհաուըրի իր կառավարութեան անդամները բարի գալուստի քանի մը խօսք ըրաւ, երկու պետութեանց քայլերգներէն ետք:

Այզընհաուըր անգլերէն պատասխանեց նախագահ Տը Կոլի: Նախ շնորհակալութիւն յայտնեց Զօր. Տը Կոլի ջերմ խօսքերուն համար եւ իր ուրախութիւնը անգամ մը եւս Փարիզ գտնուելուն:

Այզընհաուըր յիշեց որ ամերիկեան հին ասութիւն մը կ'ըսէ թէ ամէն Ամերիկացի երկու հայրենիք ունի՝ իրը եւ Ֆրանսա: Նախագահը շեշտեց նաեւ թէ շատ ուրախ է որ խօսակցութիւններ պիտի ունենայ իր հին ընկերոջ եւ բարեկամ Տը Կոլի հետ եւ իր վստահութիւնը յայտնեց նման խօսակցութեանց նպաստաւոր արդիւնքին համար:

Պաշտօնական շքախումբը Պուրժէէն կը մեկնի ժամը 10.30ին դէպի արտաքին նախարարութիւն՝ Քէ տ'Օրսէ, ուր նախագահը պիտի անցընէ առաջին գիշերը:

Այզընհաուըր պիտի բնակի առաջին յարկը ուր մնաց վերջին անգամ Եթովպիոյ կայսրը՝ Հայլէ Սելասիէ:

Երկու նախագահները գլուխ գլխի եօթը ժամ պիտի խօսին եւ կը սպասուի որ մեծ գաղտնապահութիւն պահուի Փարիզի եւ Ռամպուլէի տեսակցութեանց շուրջ:

Տուայթ Այզընհաուըրի նախորդ երկու ճամբորդութիւնները, Պոն եւ Լոնտոն մեծ յաջողութիւններ կը նկատուին:

Տարակոյս չկայ որ Այք - Տը Կոլ խօսակցութեանց գլխաւոր նիւթը պիտի ըլլայ՝ Ալժերիա: Ոմանք կը յուսան թէ Միացեալ Նահանգներու Նախագահը իր երկրին բացարձակ հաւանութիւնը պիտի բերէ Ֆրանսայի ալժերիական քաղաքականութեան: Կարեւոր է սակայն որ Տը Կոլ կարենայ համոզել Այզընհաուըրը որ իր վարած քաղաքականութիւնը կ'արդարանայ: Եւ այդ քաղաքականութիւնը դէպի «խաղաղ, ժողովրդավար, եւ արդար» լուծում մը կ'առաջնորդէ:

Կարեւոր հարց մըն է նաեւ Ֆրանսայի դերը համաշխարհային ռազմավարութեան համար: Այս մասին աւելորդ չէ յիշել թէ տարի մը առաջ Տը Կոլ յուշագիր մը ղրկած էր Այզընհաուըրի, որուն գլխաւոր կէտերն էին — Ա) Այն պետու -

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Օրէ Օրին

ՄԵ՛ՆՔ ՊԱՏԺՈՒԵՑԱՆՔ

— Ագռաւին բա՛ն չեն ըսեր, ագռաւնին կը պատժեն ...

Մօտաւորապէս, երկու հազար տարի առաջ գրուեր է այս իմաստուն խօսքը Լատին երգիծաբան Ժիւնիւալի կողմէ, որ Հռոմի ապականած բարքերը կը ձաղկէր, իր թթու - կծու հեգնանքով:

×

Տարի մը ետք ու արդէն քառասուն տարեկան կ'ըլլայ Սեւրի Դաշնագիրը:

1920, Օգոստոս 10ին ստորագրուած այս «թուղթի կտոր»ն էր որ մեզի «կու տար» մեր եօթը նահանգներէն չորսը ու պաշտօնապէ՛ս, հրապարակա՛ւ եւ ի ձայն փողոյ և թմբկի կը վաւերացնէր, կը հաստատէր ու կը նուիրագործէր Հայաստանի անկախութիւնը:

Ասիկա այն միջազգային Դաշնագիրն է, որուն ներքեւ, քով քովի, «բազմած են» ստորագրութիւնները վեհապետներու եւ նախագահներու:

Ասիկա այն վաւերաթուղթն է, որուն վրայ, աչք ունեցողը կը տեսնէ ստորագրութիւնը միեւնոյն հայ ժողովուրդին ներկայացուցչին, որ ո՛չ աղա էր, ո՛չ պէյ փաշա, այլ ազգին դարդէն ու ցաւումէն բան հասկցող հայրենասէր գրագէտ մը:

Ասիկա այն փաստաթուղթն է, որ Մոսկուայի «բարեխնամ»ին մէկ հրամանին վրայ, զամբիւղը նետուեցաւ՝ Երեւանի ազա՛տ ու անկա՛խ կառավարութեան ձեռքով, 1921 Հոկտեմբեր 13ին, Կարսի մէջ պարտադրուած դաշնագրով:

Ասիկա այն Դաշնագիրն է, որուն վրայ հազիւ թէ սա՛նկ հարեւանցի աչք մը նետեցին Հայոց ազգին Ռամկավար - Յառաջդիմական - Հնչակեան սպարապետները, 1921էն մինչեւ 1947: Որովհետեւ, անոր տակ չէր փայլեր իրենց բարձրապատի՛ւ փաշային ոսկեզօծեալ անունը: Որովհետեւ, ըսինք արդէն, Մոսկուայի կառավարութիւնը — այս սպարապետներուն վարժապետն ու վարդապետը — խստիւ պատուիրած էր մեր «անկախ»ին որ «չճանչնաք Թուրքիոյ վերաբերեալ որեւէ թուղթ, զոր Թուրքիոյ կառավարութիւնը չէ ճանչցած»:

Երեւանի «անկախ»ը եւ անոր արտասահմանի տիրացուները ինչպէ՛ս կրնային խօսքը մտիկ չընել իրենց Կարմիր «վարժապետ»ին:

Բայց, պատմութեան անիւը ետ դարձաւ օրին մէկը: Տասներկու տարի առաջ, 1947ի Մայիսին, այս իմաստակներուն աչքին զարկաւ Սեւրի Դաշնագիրը, որ մէջքը ծռած կը քալէր դէպի Միացեալ Ազգերու պաշտօնատունը ...

Իմաստակները բարեւ տուին անոր: Որովհետեւ, այդ օրերուն, «վարժապետը» Կաթողիկոսին ձեռքով, օդը նետած էր պղպջակ մը, որուն վրայ կային քանի մը բառեր.

— Կա՛րս, Արտահա՛ն, հայկական նահանգնե՛ր, Հայաստա՛ն...

Ու տիրացուները դուրս բերին իրենց տավուլներն ու զուռնաները:

— Սեւրի Դաշնագի՛ր ...

Սեւրի Դաշնագի՞ր:

Արդարակորով Արեւմուտքը մոռցեր է անոր անունն ալ: Ինչո՞ւ չմոռնար: Ո՞վ յիմար է որ միտքը խճողէ չվաւերացուած ու թանգարաններու փոշիներուն մէջ թաղուած դաշնագիրներու անուններով ու թուականներով:

Այսօր, Սեւրի Դաշնագիրը իրա՛ւ «թուղթի կտոր» մըն է՝ իրաւագէտին համար:

Ինչո՞ւ այս վախճանը ունեցաւ այս փաստաթուղթը:

Որովհետեւ, յաղթանակէն ետք, երբ մեր աչքը բացինք, տեսանք որ մեր «բարեկամ»ները ելեր Լենինի գացեր էին: Տակաւին այնտեղ են: Սիրաբանութեամբ զբաղած:

Այս «բարեկամ»ներն էին որ ոտքի հանեցին Թուրքը եւ անոր ոտքերուն տակ բզիկ բզիկ ընել տուին Դաշնագիրը:

Այս բարեկամներն են որ ագռաւին — ըսել կ'ուզենք բորենիին — բան մը չըրին ու պատժեցին ագռաւնին — ըսել կ'ուզենք հայ ժողովուրդը:

Իրաւ ալ մենք պատժուած եղանք այն օրը, երբ Սեւրի Դաշնագրին տեղ կնքեցին Լօզանի Դաշնագիրը, 1923ի Յուլիսին:

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ցարդ ոչ մէկ պաշտօնական լուր կայ Նոր Տէլհիէն եւ կացութիւնը անորոշ է: Մինչ չին եւ հնդկական սահմանային խնդիրները ծանրակշիռ հանգամանք սկսած էին առնել, անդին քաղաքական տագնապ մը կը ծագէր, պատերազմական նախարարին՝ Մենոնի հրաժարումով:

Վարչապետ Նեհրուի դիրքը բաւական փափուկ է եւ բնական կը նկատուի որ աշխարհի բոլոր մայրաքաղաքներու աչքերը դարձած ըլլան դէպի Նոր Տէլհի: Փաքիստանի վարչապետին եւ՝ Նեհրուի տեսակցութիւնը սկսած է մտահոգել դրացի երկիրները:

Չին զօրքին միջամտութիւնը հնդկական սահմանին վրայ բաւարար եղաւ որ Նեհրուի 12 տարուան ընթացքին հաստատած «չէզոքութեան ախոյեան» պետութիւնը խախտի: Մէկ կողմէն, զինուորական գետնի վրայ, կռիւները կը շարունակուին Հնդկաստանի հիւսիս - արեւելեան սահմանին վրայ, միւս կողմէ քաղաքական ծանր կացութիւն մը կը ստեղծուի Նոր Տէլհիի մէջ:

Ուաշինկթընի հնդիկ դեսպանը յայտարարութիւն մը ըրած է մամուլին շեշտելով թէ Հնդկաստան պատրաստ է կռուելու Չինաստանի դէմ պաշտպանելու համար իր հողը:

Ծանր բախումներ տեղի ունեցած են Գալկաթայի մէջ եւ ութսուն ոստիկաններ վիրաւորուած են:

Գոնկէյի մէջ հակաչին ցոյց մը կատարուած է, որուն մասնակցած են 500 Հնդիկներ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՐՉԱՊԵՏ Խրուշչեւ Սեպտեմբեր 27ին պիտի խօսի ամերիկեան հեռատեսիլէն: Ճառը պիտի տեւէ մէկ ժամ:

ԼԵՀԱՍՏԱՆ բացառիկ շուքով մը կատարեց պատերազմի ծագման քսանամեակը: Վարչապետ Սիրանքիէվիչ անդրադառնալով Ատենաուըրի ճառին ըսաւ թէ Գերմանիոյ վարչապետը կոկորդիլոսի արցունքներ թափած է եւ շեշտեց — «տկար եւ առանց պաշտպանութեան Լեհաստան մը կ'ուզէք, պարոն վարչապետ, բայց ձեր ջանքերը ի զուր են»:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ արտաքին նախարար՝ Քուվ Տը Միւրվիլ երեքշաբթի օր ընդունեցաւ Թուրքիոյ արտաքին նախարար՝ Զօրլու:

ԼԻՄԱՅԻ (Փերու) մէջ Անտրէ Մալրօ ճառ մը խօսելով շեշտեց թէ աշխարհը պէտք չէ բաժնուի միայն Խորհրդ. Միութեան եւ Միացեալ Նահանգներու միջեւ:

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ անձնական նամակ մը ղրկած է Տը Կոլի որուն մէջ կը յայտնէ թէ վստահ է որ Այզընհաուըր մեծ կարեւորութիւն պիտի տայ Ֆրանսայի տեսակէտին Ալժերիոյ մասին: Վարչապետը կը շեշտէ թէ ինք անձնապէս պնդած է Այզընհաուըրի մօտ որ «առաւելագոյն հասկացողութեամբ» ուսումնասիրէ Ֆրանսայի կարծիքը:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԳՈՅՈՒԹԵԱՆ

ՈՒՐԻՇ ՅԱՏԿԱՆԻՇՆԵՐ ԵՒ ՎԱՍՏԱԿՆԵՐ

Բ.

Միայն գրական – գեղարուեստական արտադրութիւննե՞րն են որ կը կազմեն ու կը յատկանշեն ամբողջական գրականութիւնը :

Ամէնէն առաջ գրականութեան պատմութեան մէկէ աւելի գործերն են որ մեր ուշադրութիւնը կը գրաւեն եւ որոնք հայ իմացականութեան մարզին կը պատկանին :

Նախապէս ալ ունեցած ենք նման գործեր, ինչպէս Հ. Գաթրճեանի, Ստ. Պալասանեանի, Գ. Զարբհանէլեանի, Վ. Փափազեանի, Լ. Մանուէլեանի: Գ. Օգանեանի, Մ. Զամինեանի, Լէոյի, Եղիշէ Վարդ. Դուրեանի, Ա. Արփիարեանի, Հ. Մ. Երեմեանի, Հ. Աճառեանի, Յ. Մըրմըրեանի ընդարձակ կամ համառօտ գրականութեան պատմութեան գործերը, եւ Գ. Զօհրապի, Հր. Ասատուրի եւ Ա. Ցարութիւնեանի դիմաստուերները (առաջինը՝ «ծանօթ դէմքեր»), բայց յիշատակութեան արժանի են մանաւանդ Սփիւռքի մէջ լոյս տեսնող քանի մը կարեւոր վաստակները, որոնք Արեւմտահայ Նոր Գրականութեան սեփականութիւնն են : Յ. Օշականի Համապատկեր Արեւմտահայ Գրականութեան հինգ հատորները, Լ. Շանթի Ընդհանուր ակնարկ մը հայ բանահիւսութեան վրայ, Ն. Ազբալեանի Պատմութիւն Հայոց Գրականութեան, իբրեւ ներածութիւն ընդարձակ գործի մը, Մինաս Թէօլէօլեանի Դար մը գրականութիւնը (2 հատոր), Կ. Սասունիի Պատմութիւն Հայ Գրականութեան, Գ. Մխիթարեանի Քառորդ դար գրականութիւնը, Հ. Մեսրոպ Ճանաշեանի Պատմութիւն Հայ Գրականութեան եւ ուրիշ գործեր :

Միայն Ճ. Մանտալեան չէ որ հայ իմացական շարժումը կ'անգիտանայ : Սփիւռքի հայ մամուլը, բացառութիւնները յարգելով, նոյնքան անտարբեր է հայ մտաւորական շարժումին նկատմամբ: Հայրենիքի մամուլը շատ բան չի գիտեր, եթէ գիտէ իսկ, անտարբեր է եւ կամ կ'անտեսէ այդ վաստակը, որուն հետեւանքով ամէնէն որակաւոր գրողներն իսկ կ'ուրացուին, իբրեւ թէ գոյութիւն չունենային: Հոս, Սփիւռքի մէջ ալ նոյն անտարբերութիւնը մամուլին եւ իր ներկայացուցիչներուն կողմէ : Գրական աշխատուած եւ մեծարժէք գործերու հանդէպ ալ աններելի վերապահում մը կայ գրական շրջանակներուն մէջ: Սխալ է բաղդատութեան դնել Հայ գրականութեան երկու հաւասար կէսերն իրարու հետ: Մէկը Հայաստանի գրականութիւնն է: Միւսը՝ Արտասահմանի գրականութիւնը: Ինչո՞ւ գերադասել մէկը ի վնաս միւսին: Ամէն մէկը իր առանձնայատուկ պայմաններն ունի: Հայաստանի գրագէտը պետական լայն միջոցներով կը վարձատրուի, Հայրենի հողը, երկինքը եւ բնութիւնն ունի իբրեւ հորիզոն, մեր ստեղծագործ ժողովուրդը, որուն ապրումները ներշնչման աղբիւրներ են: Արտասահմանի գրագէտը իր հացը ճարելու տառապանքն ունի եւ գրկանքով ու դառնութեամբ կը ստեղծագործէ, եւ յաճախ լուսադոյնը: Այս պայմաններն են, զոր կ'անգիտանայ Ճ. Մանտալեան: Արտասահմանի հայ գրողը ոչ անառակ որդին է որ հայրենի տան օրհնութիւններէն հրաժարելով, անտեսած է իր հոգեկան աշխարհը, եւ ոչ ալ ծառան է, որ իրեն տրուած ժառանգութիւնը հողին մէջ կը պահէ, առանց օգտագործելու եւ գեղեցկութիւններ լոյս աշխարհ բերելու: Ընդհակառակն իր հողին մէջ թաքուն պահուած գանձերը արուեստի գեղեցկութիւններու վերածած է ու կը վերածէ, արժանաւոր ու հաւատարիմ ժառանգորդի մը գիտակցութեամբ :

Սփիւռքի գրականութեան մաս կը կազմեն գրական պատմութեան յատուկ եւ վերեւ յիշուած գործերէն զատ, բոլոր այն գրական –գեղարուեստական հանդէսները, որոնք առաջին օրէն գաղութային կեդրոններու մէջ լոյս կը տեսնեն :

Բանասիրական, պատմական ու մատենագրական գրականութեան իրենց նպաստը բերած են ու կը բերեն Վիեննայի «Հանդէս Ամսօրեայ», Վենետիկի «Բազմավէպ», Երուսաղէմի «Սիոն», Անթիլիասի «Հասկ» : Այս չորսին մէջ պէտք առնենք «Հայրենիք» ամսագիրը, Համազգայինի, «Ցուսաբեր»ի հրատարակութիւնները, ինչպէս եւ բազմաթիւ անհատներու հայ մշակոյթին բերած նպաստը, իրենց գիրքերու, բառարաններու, տարեգիրքերու ձեռնարկներով, որոնք բոլորն ալ մշակոյթի ազդակներու տարածման կը ծառայեն մեծ չափով: Կարելի չէ մոռնալ մանաւանդ իբրեւ հրատարակչական ձեռնարկ, «Հայ Գրագէտներու Բարեկամներ» մատենաշարին կատարած գործը, որ երեսնամեակի մը կեանքն ունեցաւ եւ լոյս ընծայեց 18 պատկառելի հատորներ: Ամէն օր՝ «Հրատարակչական չունինք, հրատարակչական մը ստեղծենք» կը խօսինք ու կը գրենք, եւ սակայն այս ձեռնարկն ալ ընթերցողներու քաջալերութեան չարժանացաւ: Արդէն հաշուեյարդարութեան ենթարկուած է : Ամէն մէկ հեղինակէ (շատ քիչերէն հազար 500 օրինակ) հազարական օրինակ գիրքեր երեսուն տարուան մէջ չսպառեցան, եւ այսօր ալ այդ հատորներն ընթերցողներու կը սպասեն :

Սփիւռքի Հայ Գրականութիւնը սեփականատէրն է բազմաթիւ հատորներու, ոմանք արժէքաւոր, ոմանք նուազ արժէքաւոր, որոնք մատենադարան մը կը կազմեն եւ որոնք նուիրուած են նահատակ քաղաքներու : Անոնց մէջ ամփոփուած են, ապագայ հայ պատմագրին համար, պատմական տեղեկութիւններ, վաւերագրութիւններ, բանասիրական թանկագին մասունքներ, բարքերու, սովորութիւններու եւ լեզուական գանձեր, որոնք կորուստի պիտի դատապարտուէին, եթէ Հայրենակցական Միութիւններ եւ անհատներ նախաձեռնութիւնը չունենային հաւաքելու եւ կորուստէ փրկելու զանոնք :

Միայն գրական – գեղարուեստական վաստակը չէ որ յատկանիշը պիտի կազմէ հաւաքականութեան մը ստեղծագործութեան, այս պարագային՝ Սփիւռքի Հայ գրականութեան գոյութեան :

Յիշուած հրատարակչական ձեռնարկները եւ հիմնարկութիւնները այն չեն, որոնց կ'ակնարկէ Ճ. Մանտալեան, եւ որոնցմէ պիտի սպասէինք որ անոնք հայ կեանքին մէջ դրական դեր մը կատարէին: Վանքերու տպարանները մասնաւոր նպատակներու յատկացուած են: Որ եւ է գրքի տպագրութիւն կը ստանձնեն այն ատեն, երբ ոեւէ հեղինակ իր լեցուն քսակը բանայ: Մեր հեղինակները իրենց ունեցած ձեռագիրները պիտի չկրնային անոնց ներկայացնել: Անոնք իրենց կրօնական, բանասիրական գործերուն հազիւ կը հասնին, պահելով ամէն մէկը իր նախաձեռնութեան նկարագիրը, շատ անգամ անմրցնելի շռայլութեամբ մը :

Ճ. Մանտալեան մէկ կողմէն «Զքաւորութիւն լաւ գրողներուն, չքաւորութիւն արժէքաւոր արտադրութիւններու» արտայայտութեան հետ՝ «մակերեսային եւ հայանցիկ» կ'որակէ ուրիշներուն դիտողութիւնները, գրելով նաեւ թէ՝ «գիտեմ շատ մը հրատարակիչներ, որոնք կը փնտռեն եւ պատրաստ են հրատարակելու լաւ ձեռագիրներ, սակայն այդ լաւ ձեռագիրները գոյութիւն չունին» :

Երկու նկատողութիւնն ալ ճշմարտանքով բռնուած են: Մեր մէջ ո՛չ անհատ եւ ոչ ալ կազմակերպութիւն գոյութիւն ունին, որոնց պաշտօնը հրատարակչական գործն ըլլայ: Երկրորդ կէտն ալ խնդրական է, որովհետեւ օր մը որեւէ թերթի մէջ չկարդացինք թէ անհատ հրատարակիչ մը կամ կազմակերպութիւն մը «լաւագոյն ձեռագիրը» կը փնտռէ հեղինակը վարձատրելու եւ այդ գործը տպագրելու համար: Ենթադրենք որ Սփիւռքի Հայ Գրականութեան մէջ ոեւէ գրագէտ չունի այդ «լաւ ձեռագիրը», բայց մեր մամուլին վերջին հարիւր տարուան հաւաքածոներուն մէջ հարիւրաւոր արժէքաւոր գործեր ցրուած են, վիպական, բանասիրական, պատմական, տեղագրական եւայլն, որոնք Ճ. Մանտալեանի ակնարկած հրատարակիչներուն առատ նիւթ պիտի հայթայթէին: Մենք գիտենք, կը ճանչնանք, սակայն հայ հեղինակներ, որոնք մէկէ աւելի արժէքաւոր ձեռագիրներ ունին եւ կը սպասեն հայ մեկենասի մը բարեգործութեան :

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԱՒԵԼԻ ՈՒՇԱԴԻՐ ԵՒ ԽՆԱՄՔՈՎ

Հայաստանի Գիտական Հրատարակչութիւնը մեծ աշխատանք է կատարում հայ ժողովրդի դարաւոր մշակոյթը եւ գրականութիւնն ընթերցող հասարակութեան լայն զանգուածների սեփականութիւնը դարձնելու համար: Ցատկապէս վերջին տարիներին մեծ ուշադրութիւն է դարձնում արեւմտահայ գրականութեան կարկառուն ներկայացուցիչների ստեղծագործութիւնների հրատարակմանը : Բազմաթիւ արժէքաւոր գրքերի կողքին խորհրդահայ ընթերցողի գրադարանում իրենց հաստատուն տեղն են գտել Յ. Պարոնեանի, Պ. Դուրեանի, Մ. Մեծարենցի, Դ. Վարուժանի, Գ. Զօհրապի, Սիամանթոյի, Ռ. Սեւակի, Ե. Օտեանի, Վ. Թէքէեանի ժողովածուները: Լոյս են տեսնում բազմաթիւ յօդուածներ, ուսումնասիրութիւններ, գրքեր՝ նուիրուած արեւմտահայ մեծ գրողների կեանքին ու ստեղծագործութեանը : Եւ ահա, ելնելով այդ հրատարակութիւնները աւելի անթերի տեսնելու ձգտումից, մենք ցանկանում ենք մի քանի դիտողութիւններ անել արեւմտահայ հեղինակների գրքերին կցուած բառարանների եւ բնագրերի առանձին անճշտութիւնների վերաբերեալ :

Փաստերը վկայում են, որ բառարան կազմողները, ցաւօք սրտի, միշտ չէ, որ դիմում են հաւաստի աղբիւրների օգնութեանը: Ըստ երեւոյթին, խաբուելով բառի արտաքին տեսքից, մանաւանդ թիւր պատկերացում ունենալով բառը բաղադրող արմատների մասին, նրանք յաճախ կարծում են, որ արդէն «գիտեն» այդ բառը, ուստի եւ խուսափում են «աւելորդ» պրպտումներ կատարելուց : Բնական է, արդիւնքը լինում է այն, որ ենթադրաբար բառին տրւում են այնպիսի քմահաճ մեկնաբանութիւններ, որոնք չեն բխում բնագրի ընդհանուր ոգուց :

Այսպէս, Վահան Թէքէեանի ժողովածուին կցուած բառարանում Երեմաշող բառի դիմաց կարդում ենք «արծաթափայլ»: Նախ՝ արծիւր փայլ ունի՞ : Երեմաշող կազմուած է ոչ թէ հինճէ, որ իրօք արծաթի մի դիակն է, այլ երեմա բառից: Երեմա է կոչւում փուշածաղիկների դասին պատկանող այն ծառը, որ ունի շատ յարդի՝ սեւ, ծանր եւ փայլուն փայտ, որից թանկագին կահոյք եւ իրեր են պատրաստում: Այստեղ երեմայից առնուած է նրա փայլի յատկանիշը: Երեմաշող նշանակում է երեմայի փայլը ունեցող, երեմայի պէս փայլող: Բնագրում ասւում է. « Դուն ճպոտ մ'արդէն՝ նուրբ, երեմաշող (էջ 323): Պարզ է, որ ճիպոտը ոչ միայն կարող է երեմայի պէս փայլել, այլ նաեւ չինուած լինել հէնց երեմայից, իսկ արծաթափայլ լինել չի կարող :

Ալեփառ նշանակում է սպիտակութեամբ փայլող, բոլորովին սպիտակած : Կազմուած է ալի (սպիտակ) եւ փառ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՄԱՀԱՓՈՐՁ ՄԸ

... ԵՒ ՀԻԹԼԷՐ ԶՄԵՌԱՒ

Ֆրայզլէր.— Կ'ուզէիք օդը հանել Առաջնորդը եւ կը յուսայիք հրացանազա՞րկ ըլլալ: Կը համարձակի՞ք տակաւին ուրիշ բան մը ըսել:

Հէօբնէր լուռ կը մնայ:

Ֆրայզլէր.— Եւ դուք, էրվին Ֆոն Վիցլեպէն:

Ֆոն Վիցլեպէն.— Կը խնդրեմ վճիռը գործադրել հրացանազարկութեամբ...

Ֆրայզլէր.— Խմբակի մը միացած կ'ուզէիք ձերբակալել Առաջնորդը, հոգ չէ թէ անոր կեանքն անգամ վտանգուէր. եւ հիմա կը ցանկաք հրացանազա՞րկ ըլլալ ... Ուրիշ ըսելիք ունի՞ք:

Ֆոն Վիցլեպէն.— Ո՛չ...:

Ֆրայզլէր.— Նախ քան որ Ատեանը առանձնանայ իր խորհրդակցութեանց համար, կ'ուզեմ կարդալ հատուածներ այն թռուցիկէն որ վառ մահափորձէն ետք Անգլիացիները նետեցին Գերմանիոյ վրայ: Այս թռուցիկին բովանդակութիւնը ցոյց կու տայ թէ, նոյնիսկ մահափորձի ձախողանքէն ետք ալ, թշնամին փորձած է մեզ զահավիժել դժբախտութեան մէջ.—

«Գերմանացի աշխատաւորներ, ձեր զօրավարներէն ոմանք մահացու հարուած մը տուած են Հիթլէրի իշխանութեան, մահացու՝ նոյնիսկ եթէ անմիջական ար[illegible] մը չհասնի: Ֆաշական վարչաձեւ մը որ կը շարունակէ կանխօրօք կորսուած պատերազմ մը, չի կրնար երկար ատեն վերապրիլ, երբ իր հեղինակութիւնը քանդելու նման փորձ մը կը կատարուի: Զօրավարները ոտքի հանած են շարժում մը, որ կրնայ գերմանացի ժողովուրդին տալ հաշտութիւն եւ ազատութիւն: Միայն զօրավարներու զանգուածային ճիգն է որ կրնայ առաջնորդել այս շարժումը դէպի յաջող ելք մը եւ միայն զօրարաններու մէջ է որ Հիթլէր կրնայ իր քայքայումը գտնել: 1918ին գերմանացի աշխատաւորները վճռական կերպով օժանդակեցին որպէսզի՝ արդէն իսկ կորսուած պատերազմը շուտով վերջանայ եւ Գերմանիան չմխրճուի կատարեալ աղէտի մը մէջ: 1944ին պէտք է որ գերմանացի աշխատաւորները յառաջացնեն շարժումը»:

Կ'ենթադրեմ թէ ընթերցումէն ետք, ո՛չ ոք պիտի համարձակի՝ փոխանակ կախաղանի, հրացանազարկութեամբ մահ խնդրելու :

Նախագահ Ֆրայզլէր ոտքի կ'ելլէ եւ իր կարմիր գլխանոցը տեղաւորելով գըլխուն վրայ, կը յայտարարէ.— «Այժմ, դատարանը պիտի առանձնանայ եւ կարճատեւ խորհրդակցութենէ մը յետոյ պիտի արձակէ իր վճիռը»:

Ի՞նչ սպառնալիք այս «կարճատեւ»ին մէջ:

Ճակատագրական ժամը հնչած է ամբաստանեալներուն համար :

×

Արդարեւ, ինչպէս յայտարարած էր Ֆրայզլէր, կարճ կը տեւէ դատաւորներուն խորհրդակցութիւնը: Ներս կը մըտնեն անոնք սրահը, ուր կը տիրէ խոր լռութիւն:

Հիթլէրի կիսանդրին, իր սառն նայուածքով, կարծես հեգնանքի ժպիտ մը ունի իր շրթներուն:

Նախագահ Ֆրայզլէր ոտքի է, ճիշդ կիսանդրիին առջեւ, շրջապատուած «Ժողովրդական Դատարան»ի միւս դատաւորներէն:

Ձեռքին ունի թուղթի թերթեր, որոնք մի առ մի կը կարդայ:

Բացի կարդացած թուղթերուն խշխշոցէն եւ նախագահ Ֆրայզլէրի դաժան ձայնէն, ուրիշ ոչ մէկ աղմուկ խիտ սրահին մէջ:

Առաջին իսկ խօսքերէն, յայտնի է ամբաստանեալներուն դէմ արձակուած վըճիռին բնոյթը:

Ֆրայզլէր.— Յանուն գերման ժողովուրդին, երդմնազանց ու փառատենչ, անպատիւ մարդիկ՝ էրվին Ֆոն Վիցլեպէն, էրիք Հէօբնէր, Հելմութ Շթիֆ, Փաուլ Ֆոն Հազէ, Ռոպէր Պերնարտիս, Փեթեր Կոմս Եորք Ֆոն Վարթենպուրկ, Ալպրեխթ Ֆոն Հակէն, Ֆրիտրիխ Քարլ Քլաուսինկ, փոխանակ քաջարի կերպով պատերազմելու Առաջնորդին հետեւելով՝ ի խնդիր վերջնական յաղթանակին, ինչպէս կ'ընէ բովանդակ գերման ժողովուրդը, դաւաճանեցին թէ՝ մեր Առաջնորդին եւ թէ գերման ժողովուրդին, մեր պատմութեան մէջ աննախընթաց արարքով մը: Ձեռնարկեցին մեր Առաջնորդին սպանութեան: Վատօրէն ուզեցին մեր ժողովուրդը դնել թշնամիին լուծին ներքեւ: Դաւաճանեցին մեր սուրբ դատին: Ուրեմն, ամէնուն համար, պատիժը պէտք է ըլլայ մահը :

– Գալով ամբաստանեալներու հրացանազարկ ըլլալու խնդրանքին, դատարանը անզգուելի կը մնայ. «Մեծագոյն դաւաճանութեան համար, կախաղանի պատիժը կը նախատեսէ օրէնքը. եւ դատարանը մազաչափ մը իսկ պիտի չշեղի օրէնքի գործադրութենէն», կը յայտարարէ Ֆրայզլէր :

Անողոք ժպիտով մը, գոհ տրուած վճիռէն, նախագահը կ'եզրակացնէ.

— Եւ հիմա կը վերադառնանք դէպի կեանքը եւ դէպի կռիւը: Ո՛չ մէկ կապ այլեւս այս մարդոց հետ: Ժողովուրդը անարատ է մնացած քանի որ ձերբազատուած է անոնցմէ: Կը շարունակենք կռիւը: Բանակը կը գոչէ « Հայլ Հիթլէր »: Մենք եւս կը բարեւենք՝ «Հայլ Հիթլէր»: Մեր Առաջնորդին հետեւելով կը պատերազմինք Գերմանիոյ համար: Վտանգը հեռացած է եւ հիմա նոր ուժերով կը քալենք դէպի վերջնական յաղթանակը:

(20 Շար.)

(«փայլ») բառերից: Որովհետեւ ալի նշանակում է նաեւ «մազ» եւ փառ՝ «փառք», ժողովածուն կազմողները (Ս. Տարոնցի եւ Վ. Նորենց) բառարանում շտապում են գրելու «փառահեղ մազերով»: Այս բառը գտնում ենք Թէքէեանի հետեւեալ տողի մէջ. «Ծերունիներն ալեփառ եւ կորինճ՛լը բոլոր» (էջ 288): Թէքէեանը ալեփառ է ասում ծերունիներին, նկատի առնելով, անշուշտ, նրանց ալեխառնւած եւ ոչ թէ փառահեղ մազերը:

Զախանդական նշանակում է դարձուելի, աճելի, եւ ոչ թէ թափառող, մշտաշարժ: Հաւանաբար գաւառական բառը շփոթել է ստանդական բառի հետ:

Բառարանում սխալ են բացատրւած նաեւ խոյիլ, իրերախառն, հասառու, ցայգալվա, խամաճիկ, անձնիր, անգիղջ, ալք եւ բազմաթիւ այլ բառեր:

Թուրքէն Սեւակի ժողովածուի վերջում գրուած բառարանը պարունակում է ընդամէնը 46 բառ: Սակայն տեսէք, թէ բառերի սխալ ստուգաբանման ինչպիսի՛ փաստեր կան նաեւ այստեղ:

Ասպազէն, ըստ բառարանի տուած բացատրութեան, նշանակում է «վահան եւ զէնք»: Սեւակն իր մի բանաստեղծութեան մէջ ասում է՝ «ասպազէն քաջեր» (էջ 108): Մի՞թէ կարելի է ասել՝ վահան եւ զէնք քաջեր: Կասկածից վեր է, որ բառարան կազմող Եղ. Պետրոսեանը ասպազէն բառին ասպ արմատը մի պահ՝ շփոթել է ասպար բառի հետ, որ իրօք նշանակում է վահան, եւ առանց երկմտելու, այդ բառի դիմաց գրել է՝ «Վահան եւ զէնք»: Սակայն իրողութիւնն այն է, որ ասպազէն կազմուած է պահլաւերէն ասպ («ձի») բառից եւ բնագրում նշանակում է զինեալ ձիաւոր:

Թափծու նշանակում է ձուլածոյ եւ ոչ թէ թափ ունեցող: Բնագրում ասւում է՝ «Թափծու առիւծ մը շատ հպարտ կ՚երեւի» (էջ 76): Բառարան կազմողը, թափծու բառը կցուած տեսնելով առիւծ գոյականին, մանաւանդ այդ բառի կազմութեան մէջ նկատելով դայթակղութեան առիթ հանդիսացող թափ արմատը, անմիջապէս եզրակացրել է, որ խօսքը առիւծի թափ ունենալու մասին է: Չէ՞ որ առիւծը զօրաւոր կենդանի է եւ ահա պատրաստ է արդէն «թափ ունեցող» նորօրինա՛կ մեկնաբանութիւնը:

Ցայգ բառի դիմաց գրուած է՝ «վաղորդայն լուսաբաց, մերձ լուսաբաց»: Տարօրինակ զուգադիպութեամբ այս բառին նմանօրինակ սխալ մեկնաբանութիւն է տրւել նաեւ Վ. Թէքէեանի եւ Մ. Մեծարենցի ժողովածուներում: Ցայգ նշանակում է գիշեր, միմիայն գիշեր: Կազմուած է գրաբարեան Ց («մինչեւ») նախդիրից եւ այգ («առաւօտ») բառից: Բառացի նշանակում է մինչեւ առաւօտ, այսինքն՝ այն ժամանակը, որ տեւում է իրիկուանից մինչեւ առաւօտ: Նոյնպիսի կազմութիւն ունի նաեւ ցերեկ բառը, որ սկզբնապէս նշանակել է մինչեւ երեկոյ: Որքա՜ն զուարճալի պիտի լինէր, օրինակ, ցերեկ բառի դիմաց գրել՝ մերձ երեկոյ:

Սխալ մեկնաբանութիւնները շատ են մանաւանդ Միսաք Մեծարենցի ժողովածուին կցուած բառարանում, որ կազմել են Վ. Ալազանն ու Վ. Նորենցը:

Այստեղ դափին բառի դիմաց կարդում ենք՝ «Թմրկաձայն»: Նախ՝ հայերէնում ուղիղ ձեւով դափին բառ գոյութիւն չունի, այլ կայ միայն թեքման ենթարկուած դափին բառաձեւը, որ դափ («թմբուկ») բառի սեռական հոլովն է՝ ն որոշիչ յօդով:

Այս բառաձեւը գտնում ենք Մեծարենցի «Շերամին նինջը» բանաստեղծութեան առաջին տողի մէջ: «Շերամատան մէջ կը հնչեն բոժոժները գիլ՝ դափին» (էջ 30), որի միակ ճիշդ բացատրութիւնն է՝ դափի գիլ բոժոժները հնչում են շերամատան մէջ՝ իսկ եթէ առաջնորդուելու լինենք բառարանի տուած ցուցմունքով՝ կ՚ունենանք հետեւեալ տողը, որ բաւականին անհեթեթ է, շերամատան մէջ գիլ եւ թմրկաձայն բոժոժները հնչում են:

Ս. ԲԱՍՄԱՋԵԱՆ

(«Գրական Թերթ»)

(Շար.)

ԱՌՈՂՋ ԱՊՐԻՆՔ

ԽՆՁՈՐ ԿԵՐԷՔ

Խնձորը համեղ եւ գեղեցիկ պտուղ մըն է: Կը պարունակէ ջուր, որ ծարաւը կը յագեցնէ, կարեւոր քանակութեամբ ջերմուժ կը պարգեւէ: Ա. կենսանիւթերով եւս հարուստ է, իսկ Ս. կենսանիւթը տեսակին համաձայն աւելի կամ պակաս կը գտնուի ամէն խնձորի մէջ: Խնձորին մէջ կան նաեւ սոտիումի, փոթասիոյի եւ քալսիումի հանքային աղեր, որոնք թթուուտներու դէմ ազդելու յատկութիւնը ունին:

Բոլոր ծանր հիւանդները առանց վնասուելու կրնան խնձոր ուտել, մանաւանդ եփած: Մասնաւորաբար կը յանձնարարուի կեղեւը, որ ամէնէն աւելի կը պարունակէ օգտակար տարրեր: Շատեր կը չորցնեն խնձորին կեղեւը եւ եփելով ջուրը կը խմեն երիկամունքը մաքրելու համար: Խնձորին տուած գործածութիւնը թոյլ չի տար, որ քարեր կազմուին երիկամին մէջ:

Գէրերը, յօղացաւէ, յօդատապէ, երիկամի քարէ տառապողները պէտք է առատ խնձոր ուտեն: Խնձորը նաեւ մէզացուցիչ է, կ՚արտաքսէ մարմնին թոյները: Օգտակար է նոյնպէս ակռաներու փտումին դէմ:

ԿԻՏՐՈՆԸ ՕԳՏԱԿԱՐ Է

Կիտրոնը (լեմոն) եկած է Հնդկաստանէն: Արաբները զայն տարած են Ափրիկէ եւ Խաչակիրներն ալ՝ Եւրոպա: Ծանօթ է այժմ ամբողջ աշխարհի եւ շատ գնահատուած:

Կ՚աճի միջերկրականեան երկիրներու մէջ:

Հիները զայն կ՚ընդունէին իբրեւ հակաթոյն, ինչ որ բոլորովին սխալ չի թուիր: Արաբ բժիշկները կը յանձնարարէին կիտրոնը օգտագործել իւղի ձեւին տակ (յասմիկի իւղին մէջ մնացած կիտրոնի կեղեւ) իբրեւ դարման յօղացաւի, ակռայի ցաւի, ջղացաւի:

Կիտրոնը որ Ս. կենսանիւթի մթերանոց մըն է եւ իր որակին համաձայն կը փոխէ Ս. կենսանիւթի քանակութիւնը (հարիւր կրամ կիտրոնի հիւթին մէջ 19էն 62 հազարակրամ):

Կիտրոնը կը պարունակէ Փ. կենսանիւթը, որ կը կեցնէ արիւնահոսութիւնը: Իր շատ թթուութեան պատճառաւ օգտակար է կովի կաթով սնող երախաներուն: Որովհետեւ կովի կաթը մայրական կաթէն նուազ թթու է եւ մարսողութիւնը կը դիւրանայ քանի մը կաթիլ կիտրոնով:

18րդ դարէն ի վեր Գերմանիոյ մէջ կիտրոնը իբրեւ դեղ կը գործածեն յօղացաւին, յօդատապին, եւայլն դէմ: 1942–ին փրոֆ. Պինէ հաստատեց այս պարագան փորձելով: Կիտրոնի հիւթը զօրաւոր հականեխիչ մըն է ժանտատենդի մանրէին դէմ:

ՁԳՈՒՇԱՑԷՔ ԸՆԿՈՅԶԷՆ

Ընկոյզը խիստ սննդարար է: Հարիւր կրամ ընկոյզը աւելի ջերմուժ կուտայ, քան երեք հարիւր կրամ հացը, երկու հարիւր կրամ պանիրը եւ գրեթէ այնքան, որքան հարիւր կրամ կարագը: Իւղոտ պտուղ մըն է, կէսէն աւելին կրնայ իւղի վերածուիլ. ատկէ՝ ջերմուժային իր բարձր կարողութիւնը: Ընկոյզը կը պարունակէ նաեւ առատ ֆոսֆոր, եւ այս կողմէն կը մրցի ձուկին, լեարդին եւ նոյնիսկ հաւկիթին հետ:

Ընկոյզը, ինչպէս բոլոր հարուստ սննդեղէնները, բացարձակապէս արգիլուած է կարգ մը պարագաներու մէջ, իր ճարպային եւ սպիտային նիւթերուն պատճառաւ: Մասնաւորաբար կը վնասէ անոնց, որոնք կը տառապին լեարդէ, երիկամէ եւ ստամոքսի կեղէ:

Կ՚ըսեն, թէ ընկոյզը դժուարամարս չէ, իրականին մէջ անպատեհութիւնը այն է, որ ճաշին վրայէն կուտան զայն, մինչդեռ ան ինքնին ճշմարիտ ճաշ մը կը ներկայացնէ արդէն: Ընկոյզը պէտք է ուտել ճաշէն առաջ ու փոքր քանակութեամբ: Նաեւ հարկ է շատ լաւ ծամել: Նախընտրելի է ընկոյզ չուտել, երբ ճաշը կը բաղկանայ մսեղէնէ եւ ընդեղէնէ: Ընկոյզին իւղը համեղ է եւ կարելի է գործածել աղցանին, բայց յանձնարարելի չէ եփել զայն:

Բժշկութեան մէջ այժմ օգտակար կը նկատեն ընկոյզի իւղը երիզորդի (թէնիա) դէմ:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՆՈՐ ՀՐԴԵՀ ՄԸ ԾԱԳԵՑԱՒ

ՄԵԾ ՎՆԱՍՆԵՐ

★

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն (Օգոստոս 27) հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը քաղենք Անգարայի Քէրէսթէճիլեր թաղին մէջ ծագած հրդեհին մասին:

Օգոստոս 26ի գիշերը, Քալըքճըլըի ատաղձի մթերանոցներուն գտնուած վայրէն ահաւոր հրդեհ մը ծագեցաւ եւ հովին ալ ազդեցութեամբ տարածուեցաւ քիչ ատենուան մէջ եւ իր տիրապետութեան տակ առաւ ընդարձակ շրջան մը, ուր գտնուող խանութներն ու գործարանները բոցերու ճարակ դարձան եւ մոխիրի վերածուեցան:

Կը հաղորդուի թէ ժամը 2.45ին արդէն մոխիրի վերածուած էին 200 ատաղձի մթերանոցներ, 16 գործարան եւ 20 տուն: Այրող խանութներուն մէկ երրորդը միայն ապահովագրուած է եւ վնասը կը հասնի 25 միլիոն ոսկիի:

Հրդեհին վայրը ժողովուրդը եւ 28րդ զօրաբաժնի զինուորները պայքարած են բոցերուն դէմ:

Այս առթիւ ելեկտրական պարան մը զինուորի մը վրայ իյնալով զայն վիրաւորած է լուրջ կերպով, չորս հոգի ալ նոյն առթիւ վէրքեր ստացած են զանազան արկածներու բերումով:

Փողոցներուն նեղ եւ անանցանելի ըլլալուն պատճառաւ, դժուարացաւ հրշէջներուն աշխատութիւնը եւ երկարած՝ կրակ–մարի գործողութիւնները: Ժամը 3.30ին հրդեհը դեռ կը շարունակուէր նոյն թափով:

Կառավարիչն ու Ապահովութեան տնօրէնը անմիջապէս գացին հրդեհի վայրը: Անգարացի տարեց մարդիկը կը պատմեն թէ մայրաքաղաքը վերջին 50 – 60 տարուան ընթացքին այսպիսի հրդեհ չէր տեսած:

ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ

Ալեքսանդր Տիւմա որդիի «Քամելիազարդ Տիկին»ի առաջին ներկայացման ընթացքին, մարդուն մէկը մօտեցաւ Ալեքսանդր Տիւմա հօր եւ ըսաւ անոր.

— Իսկական գլուխ գործոց մըն է: Արդեօք մասամբ ալ ձեզի՞ կը պարտի յաջողութիւնը:

— Մասա՞մբ միայն ինծի կը պարտի, գոչեց հռչակաւոր գրագէտը: Ամբողջութեամբ ինծի կը պարտի, պարոն:

— Այսինքն դո՞ւք էք գործին հեղինակը:

— Ո՛չ: Հեղինակին հեղինակն եմ, հպարտօրէն պատասխանեց Տիւմա:

ԽԱՐԻՍԽԸ

Ա.

Ոչ ոք իրեն չափ աստուածասէր ու աստուածավախ էր միանգամայն. կեանքի բոլոր երեւոյթները՝ բնութեան բոլոր գաղտնիքները Աստուծոյ գաղափարովը կը բացատրէր ու կը հասկնար, ինքը՝ խեղճ կին մը սակայն

Աղօթքը իր հոգւոյն ամէնէն անփոխարինելի պէտքն էր, հօրմէն մօրմէն ժառանգած այս որոշեալ ժամերու աղօթելու սովորութիւնը զոր զաւակներուն թողուլ կը խորհէր:

Իր ամուսնութեան առաջին օրէն, դեռ երիտասարդ կին ու աղքատացած մարդու աղջիկ, էրկանը փարթամ ու հարուստ տանը մէջ չէր կրցած համակրութիւն շահիլ, եւ պարտաւորուած էր հիւրի մը պէս, աւելորդ ծանրացուցիչ տարականի մը նման, զգոյշ ու անձայն մնալ, ոտքին մատներուն վրայ քալել: Այն տանը ժամասիրութիւնը իր ճշմարիտ սփոփանքը եղած էր:

Այն գիւղին, ուր Սօֆիկ հանըմ հարս եկած էր, կը սիրէր փոքրիկ եկեղեցին. պարտէզ մը կը բաժնէր իրենց տունը Աստուծոյ տունէն: Իր հարսանեկան սենեակին մէկ պատուհանէն կը դիտէր ծովը մշտաշարժ ու անհուն կապոյտովը. միւսէն՝ եկեղեցւոյն կամարները, երկուստեք դուրս ցցուած պահարաններովը, որոնք շէնքին երկայնքին հետ ամրակուռ ու քառակուսի խաչ մը կը ձեւացնէին, իբրեւ անքոյթ ու անշարժ խարիսխ մը որուն իր ձեռքն էր փարիլ:

Իր ամուսնութիւնը որով աշխարհի պայքարին մէջ թեւակոխեց, Աստուծոյ բացորոշ կամքին վերագրած էր միշտ եւ այս անծանօթ տան ու կեանքին, նոր բացուող ապագային մէջ այս ուղեւորութիւնը՝ ամենազօր էակի մը երաշխաւորութեանը տակ դրած էր:

Ուրիշներ պարի, խրախճանութեան, զբօսանքներու համար կը հագուէին. ինքը՝ կիրակի առտուները եկեղեցի երթալու, վերնատան իր յատուկ անկիւնին մէջ կենալու, աղօթելու համար կը սիրէր արդուզարդը, որուն մէջ ցոյց կուտար ընտրանքով ու ճաշակով հագուող կնոջ բնական գերազանցութիւնը:

Գլխարկին, կօշիկին, շրջազգեստին բարեձեւութեանը գծայլոցները հոն հանդիպած էին այս երիտասարդ կնոջ: Մեծ Պահքի չորեքշաբթի օրերը, Ծնունդի եւ Զատկի տօները անպատում խնդութեան օրեր էին իրեն համար: Էրիկ մարդիկ բակին մէջ, բանկային քով կը սլքտային, կը սպասէին, երբ բարձրագլուխ կը յառաջանար, ժպտուն ու երջանիկ, փղոսկրէ ծածկոյթով աղօթագիրքը ձեռքը եւ ամփոփ շրջազգեստին եզերքէն ցոյց տալով փոքրիկ կօշիկներուն ծայրը եւ հեշտարօրէն հոտ մը ծաւալելով շուրջը:

Երբեմն գաւիթին մէջ կը կենար, ջերմեռանդ խաչակնքումներովը, ծնրադրութիւններովը, մրմունջներովը զմայլեցնելով իր թաղեցիները եւ յատկապէս այն աչերը որ Աստուծոյ նուիրուած այս գեղեցիկ կնկան հետամուտներն էին:

Բ.

Այս էր իր հրապոյրը, յաղթութիւնը, սէրը, բոլորովին կրօնական բան մը, իր խանդավառ կնոջ մարմնական անձկութիւնները՝ քաւութեան ու թողութեան գաղափարներու ուժովը զսպելով շարունակ:

Եւ սակայն հաշիւ մը կար այս աստուածասիրութեան մէջ: Ատենով հարուստ, յետոյ չքաւորութեան մատնուած հօր մը զաւակն էր: Աղջիկ ատենէն, երբ պասմա շրջազգեստ մը [illegible] քաշած էր բոլոր ամառը, երբ իրենց աղքատիկ կարասիներուն նայելով, ճոխ ու զարդարուն սենեակի մը կարօտովը տանջուած էր, երբեք յուսահատ եղած չէր. կը զգար, ինչո՞ւ չէր գիտեր թէեւ, որ այս չքաւորութիւնը վաղանցիկ բան մըն էր, այս հին ու մին տանը վերջնական կայան մը չէր: Կը յիշէր, իբրեւ մշուշի մը մէջէն, իր մանկութեան օրերուն փարթամ վիճակը, բազմաթիւ սպասաւորներով ընդարձակ ապարանքը, անհատնում սրահներով ու սենեակներով լեցուն, հետանկար մը որ կը հրահրէր, կը տոչորէր, իր երիտասարդուհիի իղձերն ու տառապանքը:

Ու կը խորհէր որ այս ամէնը վերադարձնելու, իրականացնելու կարող մէկը, աղերսանքի ունկնդրող հաղորդակից մէկը, քովը, մօտը, գլխուն վրայ էր, Աստուա՛ծ: Եւ իր ամուլ մնացող փափաքներուն, փառասիրական ցնորքներուն սաստկութեանը չափ, Աստուծոյ վրայ իր հաւատքը զօրաւոր ու հաստատ կը դառնար:

Կը հաւատար որովհետեւ անհրաժեշտ էր այդ հաւատքը իր կարօտ ու զրկեալ հոգւոյն.

Իսկ հիմա այնչափ աւելի որքա՛ն այդ պատանուհիի երազները՝ անյուսալի, ու բոլորովին անյուսալի ամուսնութեան մը ստուգութեան փոխուած էին. եւ անկեղծ երախտագիտութեամբ մը լեցուած, ինքը զոհ ըլլալուն համար կարծելով որ ամէնքն ալ պէտք է զոհ ըլլան, պարզամիտ եւ ակամայ եսութեան մը բերմամբ, ինքն ալ փոխադարձապէս կը կանգնէր իր Աստուծոյն ամէն կարգի թերահաւատներու դէմ որոնց, շատնալը կը դիտէր ցաւով ու զարմանքով: Կը մաքառէր անկեղծ եռանդով մը, չզգալով իր փաստերուն տկարութիւնը:

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(1 Շար.)

թիւնները որոնք համաշխարհային պատասխանատուութիւններ ունին պէտք է համադրեն իրենց քաղաքականութիւնը : Բ) Հիւլէական զէնքի գործածումը , ուր որ ալ ըլլայ , մահացու վտանգներ պիտի բերէ բոլոր երկիրներուն համար , եւ այդ պատճառով իսկ պէտք է հաստատակաց որոշումի մը առարկայ ըլլայ :

Օրինակով մը պարզելու համար Ֆրանսական տեսակէտը , կրնանք ըսել որ եթէ Միացեալ Նահանգները ստիպուին հիւլէական զէնք գործածել Մայրագոյն Արեւելքի մէջ, դիմադրելու համար չինական յարձակման մը Ֆորմոզայի մէջ, կրնայ համաշխարհային պատերազմ մը ծագիլ չին – խորհրդային զինակցութեան հետեւանքով : Այդ պարագային՝ եւրոպական հողամասերը ենթակայ պիտի ըլլան խորհրդային հիւլէական յարձակման մը առանց որ այդ հողամասերու կառավարութիւնները իրենց խօսքը ըսած ըլլան ճակատագրական որոշման պահուն :

Այս տեսակցութիւնով ալ խնդրոյ առարկայ բուն հարցն է՝ Արեւմտեան աշխարհի ապագային՝ անտեսանելի համախոհութիւնը : Եւ այս այնքան կենսական հարց է որ՝ որեւէ ձեւով կարելի չէ երեւակայել իսկ ֆրանքօ-ամերիկեան խօսակցութեանց ձախողութիւն մը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՕՆ

Կազմակերպուած Փարիզի եւ շրջակայից Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերութեան կողմէ, տեղի պիտի ունենայ 11 Հոկտ. 1959, ժամը երեքին:
Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ :
Մանրամասնութիւնները յետագային :
Նկատի ունենալ այս թուականը :

ԴՊՐՈՑ. ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1959 – 1960ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են : Անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել Հաստատութեան Տնօրէնութեան :

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լիսէներու պաշտօնական ծրագրին, աշակերտուհիները կը պատրաստէ պրէվէի եւ պաքալօրէայի քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմութեան եւ կրօնի ծանօթութիւններով ։

Դիմել՝ 1 Պուլվ- տիւ Նօր, Լը Րէնսի :
Հեռաձայն՝ Լը Րէնսի 172:

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ ԵՒ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ
ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ
1959 – Զ. ՏԱՐԻ

640 մեծադիր էջերով , 300 հին ու նոր նկարներով եւ բազմատեսակ նիւթերու կարգին նաեւ Ֆրանսահայ գաղութին վերաբերեալ ընդարձակ բաժինով (170 էջ):

«Ամէնուն Տարեգիրքը» հետաքրքրական հրատարակութիւն մըն է ամէնուն համար :

Հատորը կ'արժէ՝ լաթակազմը 1700 ֆրանք եւ թղթակազմը՝ 1400 Ֆր. :

Դիմել՝ Փարիզի մէջ Հ. Սամուէլ, Մ. Պարսամեան եւ Հ. Բալըեան գրատուններուն եւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը, իսկ գաւառներու մէջ՝ Տարեգրքի ներկայացուցիչներուն :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Շաւարշ Միսաքեան» խումբի ընդհ. ժողովը այս Չորեքշաբթի երեկոյեան ժամը ճիշդ 20·30-ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

Սոյն ժողովին ներկայ պիտի ըլլան Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Վարսենիկ Աշճիպաշեան եւ զաւակները, փեսանուերեան Բարսեղեան կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Պօմոնի Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր Արշակ Աշճիպաշեանի, հոգւոյն ի յիշատակ անոր մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները: Սոյն առիթով հինգ հազար Ֆրանք կը նուիրեն Վասպուրականցիներու Հ. Միութեան :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Եկեղեցիին վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի մասնաւոր հանդիսաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Մայր եկեղեցիի նախկին վաստակաւոր դպրապետ ողբացեալ

ՅԱԿՈԲ ՄԱԼԱՔԵԱՆԻ

եւ դպրախումբի նախկին անդամուհի իր քենիին՝

Օր. ԴԱՅԵԱՆԷ ՔԻՐԱՋԵԱՆԻ

յիշատակին, ներկայութեամբ ընտանեկան պարագաներու:

Հանգուցեալներուն յիշատակը յարգողները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱԼՊԵԱՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՀԵՏ
ԳՐԵՑ
ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

Դիմել հեղինակին՝
Via Pacini 30, MILANO

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Անդաստան

ԹԻՒ 10
ԱՆԴԱՍՏԱՆ Գրականութեան
Արուեստի ԱՆԴԱՍՏԱՆ
Հայ եւ Օտար գրականութեան
ԱՆԴԱՍՏԱՆ
Խմբագիր
ԲԻՒԶԱՆԴ ԹՕՓԱԼԵԱՆ
46, Rue Richer - PARIS (9e)
Գին՝ 1200 ֆրանք
Արտասահման 4 տոլար

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	2·500	Ֆր. մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	1·500	Ֆր. մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	1·000	» » » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	1·500	» » » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	2·000	» » » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	1·000	» » » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	1·000	» » » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	500	» » » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ԼԸ ՓԷՔԻ ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ
3 Ավընիւ Կռանշան, Լը Փէք, Սէն-է-Ուազ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ.— Դասական Ընթացք (Cours Classique):

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

1) Տասը տարեկանէն սկսեալ, Երկրորդական Վարժարանի որեւէ դասարանի ուսանող կ'ընդունուի պայմանաւ որ ունենայ իր դասարանին վերաբերեալ նիւթերուն բաւարար ծանօթութիւնը:

2) Արտասահմանէն կամ Ֆրանսայի գաւառներէն եկող աշակերտը, Փարիզի մէջ պէտք է ունենայ խնամակալ մը:

3) Աշակերտը պէտք է ներկայացնէ Ընծայարանին Տնօրէնութեան.—

ա) Ծարդ յաճախած դպրոցին դասագրքոյկը եւ բարքի վարքի վկայական:

բ) Մկրտութեան եւ բժշկական պատուաստի վկայական:

4) Դպրոցական տարեկան թոշակը (խնամսեալ) 150·000 Ֆրանք է, երեք մասով վճարելի, իւրաքանչիւրը եռամսեային սկիզբը:

Նպաստաւոր զեղչ մը նախատեսուած է իսկապէս կարօտեալ ընտանիքներու զաւակներուն համար:

Ցիշեալ սակագինէն դուրս կը մնան աշակերտին ուղեւորութեան, հանդերձեղէնի, գրենական պիտոյքի, բժշկական խնամքի ծախքերը:

Դիմել՝

Direction Ecole Apostolique
3, Rue de Grandchamp - Le Pecq S. et O. France

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Նոր արձանագրութիւնները կը շարունակուին 1959–1960 ուսումնական տարեշրջանին համար:

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքները փութան դիմել Տնօրէնութեան, գրաւոր կամ հեռաձայնով:

Collège Arménien S. Moorat
26, Rue Troyon - SEVRES (S & O.) Tél. : OBS. 18-28

Վարժարանի անցեալ տարուան աշակերտներուն ծնողքներուն ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ կը յանձնուի.—

Եթէ մինչեւ Սեպտեմբեր 8 չնորոգեն իրենց զաւակներուն արձանագրութիւնը, Տնօրէնութիւնը ի հարկին, ազատ է անոնց տեղերը յատկացնել նոր արձանագրութիւններու. հետեւաբար, այդ թուականէն առաջ պէտք է պատասխանեն, Տնօրէնութեան՝ Մայիսի մէջ ղրկած շրջաբերականին:

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ
ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐԸ

Իրենց Հաստատութեան մէջ կ'ընդունին, գիշերօթիկ, 5էն 13 տարեկան աղջիկներ: Քոյրերուն հսկողութեամբ, աշակերտուհիները կը յաճախեն ֆրանսական դպրոցի դասընթացքներուն եւ կը հետեւին հայերէնի, նուագի, ուսումներուն:

Արձանագրութեան եւ յաւելուածական տեղեկութիւններու համար դիմել տնօրէնութեան՝

SŒURS ARMENIENNES
73, Av. Henri Barbusse Arnouville les Gonesse S. et O.
Tél. : No 179

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris 6e
Chèque Postal : Paris 1278-35

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ, ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ, Գ. տպագր.	600 Ֆր.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ	600 Ֆր.
ԱՅՆ ՕՐԷՆ Ի ՎԵՐ, ԱՅՆ ՕՐԷՆ ԱՍԴԻՆ ... ՍՕՍ ՎԱՆԻ	600 Ֆր.
ԿՈՏՐԱԾ ԽԱՉԵՐ, Գ. ՄԱՍԻԿԵԱՆ	500 Ֆր.
ՄԵՆՔ՝ ՀԱՅԵՐՍ, Ս. ՇԱՀՊԱԶ	500 Ֆր.
ԱՐԾԻՒՆԵՐԸ ԱՆԱՊԱՏԻՆ ՄԷՋ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ	1000 Ֆր.
Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՊԻՏԻ ՉՎԵՐԱԴԱՌՆԱՄ, ՏԻԳՐԱՆ ԻՐԱՆԵԱՆ	500 Ֆր.

ԱՌԱՔՄԱՆ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՂԻՆ ՎՐԱՅ

ԱՆԳԼԻՈՅ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ

ՃԱՇԱՐԱՆԸ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՍՐՏԻՆ ՎՐԱՅ
(HYDE PARK)

Knightsbridge Buttery 26, Knightsbridge, London S.W.I.

"ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԵՒ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԿԵՐԱԿՈՒՐՆԵՐ"
ԻՆՉՊԷՍ ՆԱԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՇԱՆԱՒՈՐ ՕՂԻՆ

RAKI DUZE

ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ ԺԱՄԸ 8,30ԷՆ ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ 2

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 4 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI 4 SEPTEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8586 | 35EME ANNEE | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4387

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳԼՈՒԽ ԳԼԽԻ

Նախագահ Այզընհաուըրի Փարիզ այցելութիւնը կը զուգադիպի համաշխարհային երկրորդ պատերազմի քսանամեակին :

Գերմանիոյ եւ Անգլիոյ մայրաքաղաքներէն վերջ Փարիզի մէջ ալ համակրանքի արտակարգ ցոյցերու առարկայ դառնալը ցոյց կուտայ թէ Եւրոպայի ժողովուրդները որքան երախտապարտ են իրեն հանդէպ :

Միացեալ Նահանգներու հեղինակաւոր նախագահն ըլլալէ առաջ, Այզընհաուըր ընդհանուր հրամանատարն էր եղած դաշնակից բանակներուն, զորս դէպի յաղթանակ առաջնորդեց 1944-1945ին :

Հիացումի արտայայտութիւնները նախագահէն առաջ կ'ուղղուէին յաղթական զօրավարին :

Նոր առաջնորդութիւն մըն է վիճակուած այսօր «Այք»ին, ինչպէս մտերմօրէն կը կոչեն զինք իր հայրենակիցները :

Երէկ, տաք պատերազմի ամէնէն բախտորոշ օրերուն, ռազմաճակատներուն վրայ փառաւոր յաղթանակ մըն էր տարած ահարկու թշնամիներու դէմ.

Այսօր, Չիգերու պաղ պատերազմի այս անդոհալից օրերուն նոր յաղթանակ մը կը սպասէ իրմէ խաղաղատենչ մարդկութիւնը :

Եթէ յաջողութեամբ պսակուին իր ճիգերը՝ պատերազմը շահելէ ետք արդար խաղաղութիւն մըն ալ ապահովելու՝ այն ատեն աշխարհի յաւիտենական երախտապարտութիւնը պիտի ըլլայ իրեն :

Դիւանագէտներու հաւաքական խորհրդածութիւնները ցարդ որեւէ արդիւնքի չյանգեցան : Կողմերը հաստատ կը մնան իրենց տեսակէտներուն վրայ : Ո՛չ մէկը կ'ուզէ զիջումներ ընել ի նպաստ միւսին :

Այժմ գլուխ գլխի տեսակցութիւններուն վրայ դրուած է ամէն յոյս :

Միացեալ Նահանգներու նախագահին են ուղղուած բոլորին աչքերը : Բարեկամ թէ թշնամի անհամբեր կը հետեւին անոր քայլերուն : Կը սպասեն որ ծագի վերջապէս բաղձալի լոյսը, փարատելու համար ամէն մտավախութիւն :

Իր առաջնորդութեան անմիջական արդիւնքը պիտի ըլլայ ա՛յն, որ ազատ աշխարհի միացեալ ճակատը պիտի ամրապնդուի : Ի դերեւ պիտի ելլեն յոյսերը անոնց, որոնք արեւմտեան ճակատի թուլութենէն կ'ուզէին օգուտ քաղել :

Գերմանիոյ եւ Անգլիոյ պատասխանատու վարիչներուն հետ իր տեսակցութիւնները անգամ մը եւս եկան հաստատելու թէ օրուան քաղաքական հրատապ հարցերուն մասին կարծիքի նոյնութիւն կը տիրէ երեք երկիրներու միջեւ :

Ամէնէն կարեւոր խօսակցութիւնները վերապահուած էին Ֆրանսայի : Երէկուան զէնքի ընկերները դեկավար դարձած իրենց երկիրներու ճակատագրին՝ այսօր կը խօսին աւելի շատ քաղաքական խնդիրներու մասին, առանց անտեսելու զինուորականը :

Ատլանտեան Ուխտ, Ալժերիոյ հարց, Խրուշչեւի Ամերիկայի այց : Ասոնք են Ֆրանսան մտահոգող գլխաւոր խնդիրները :

Ի՞նչ լուծում պիտի առաջարկէ ասոնց Այզընհաուըր, գոհացնելու համար Ֆրանսան :

Դաշնակիցներու միացեալ ճակատը ամրապնդելէ վերջ, ի՞նչ լեզու պիտի գործածէ Նախագահը՝ երբ Խրուշչեւ այցելութիւն տայ իրեն :

Պիտի ընդունի՞ ներկայ գոյավիճակին պահպանումը : Ազատ աշխարհը պիտի հանդուրժէ՞ որ Եւրոպայի կէսը շարունակէ կեղեքուիլ բոլշեւիկեան բանակալութեան տակ :

Նոր «Միւնի՞խ» մը պիտի պարտադրուի մարդկութեան՝ այս անգամ ի նպաստ Կրեմլինի :

Այս հարցումներուն գոհացուցիչ պատասխան կը սպասեն բոլոր անոնք, որ կը սիրեն ազատութիւնը եւ կը խորշին բռնակալութենէ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՓԱՐԻԶԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

ԽԱՆԴԱՎԱՌ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԸՐԱՒ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐԻ

"ԲԱՐԻ ԵԿԱՔ, Պ. ՆԱԽԱԳԱՀ", Կ'ԸՍԷ ԶՕՐԱՎԱՐ ՏԸ ԿՈԼ

Ինչպէս գրած էինք Չորեքշաբթի օր Միացեալ Նահանգներու Նախագահը Պուրժէի օդակայանը ժամանեց, ուր բարի գալուստի խօսքերով զինքը ընդունեց Նախագահ Տը Կոլ :

Գլուխ գլխի առաջին տեսակցութենէ մը ետք, Նախագահը ցերեկին հիւրը եղաւ Տը Կոլի Էլիզէի պալատը, ուր նոր ճաշ մը տրուեցաւ իրեն ի պատիւ Չորեքշաբթի իրիկուն : Քաղաքը մեծ մասամբ զարդարուած էր եւ Այզընհաուըրի անցած փողոցներուն շէնքերուն վրայ, մեծ գիրերով ցուցապաստառներ կ'երեւէին.— Բարի գալուստ Այքի (Ուէլքըմ Թու Այք) կամ կը սիրենք Այքը (ուի լայք Այք) :

Մօտ հարիւր հազար Փարիզցիներ հաւաքուած էին Շան զ'Էլիզէի երկայնքը, երբ Նախագահը, ժամը 17.45ին, գնաց Անծանօթ Զինուորին գերեզմանին վրայ ուր դրաւ ծաղկեպսակ մը : Ապա, խորհրդանշական ձեւով Նախագահը վերարծարծեց Բոցը :

Շքախումբը ճամբայ ելաւ, դէպի Փարիզի Քաղաքապետարանը

Հոն էր որ ամէնէն յուզիչ ընդունելութիւնը վերապահուած էր Այզընհաուըրի :

Օթէլ Տը Վիլի հրապարակին վրայ, Զօր. Տը Կոլ կարճ ճառ մը խօսեցաւ : Շեշտեց թէ երկու երկիրները պէտք է նորոգեն ոչ թէ իրենց բարեկամութիւնը, որ հիմնական եւ մնայուն է, այլ այն կապերը որոնք զիրենք կը միացնեն, միասին եւ ուրիշ ազգերու հետ պահպանելու համար ազատութեան սրբազան դատը :

Նախագահ Տուայթ Այզընհաուըր պատասխանեց Տը Կոլի, անգլերէն համառօտ ճառ մը.— «Կ'ուզեմ ձեզի ըսել թէ որքան ուրախ եմ որ կը գտնուիմ այս քաղաքը որ բոլոր Ամերիկացիներուն համար շատ սիրելի բան մը կը ներկայացնէ, եւ որ մաս կը կազմէ աշխարհի մը կոչուած՝ ազատութեան և խաղաղութեան մէջ ապրելու : Կ'արտայայտեմ նաեւ այն բարեկամական զգացումները որոնք կը տեւեն տասնութերորդ դարու վերջաւորութենէն երբ Լա Ֆայէթ մեզի օգնեց որ ազատութիւն ձեռք ձգենք» :

Նախագահը՝ Այզընհաուըր Ֆրանսերէն քանի մը խօսքերով վերջացուց իր ճառը եւ ըսաւ.— «Հիմա Ֆրանսերէն կ'ուզեմ արտայայտել իմ շնորհակալութիւնները բոլոր անոնց որոնք մեզ ընդունեցան Շան զ'Էլիզէներու, Պուլվարներուն, փողոցներուն եւ հրապարակներուն երկայնքը, բոլոր անոնց կ'ուզեմ ըսել «ձեզ բոլորդ կը սիրեմ».

Երեկոյեան 180 հոգինոց ճաշ մը տրուած էր Էլիզէի պալատը, միայն այր մարդոց համար : Այս ճաշը բացառիկ հմայք մը ունէր, կառավարութեան բոլոր անդամներէն եւ բարձր անձնաւորութիւններէ զատ ներկայ էին նաեւ՝ նախկին Նախագահ Օրիոլ, մարաջախտ Ժուէն, նախկին վարչապետներ՝ Փոլ Րէնօ, Ժորժ Պիտօ, Էտկար Ֆոր, Ռամատիէ, Մենտէս - Ֆրանս, Գի Մոլէ եւ Փլիմլէն :

Այզընհաուըր մեկնեցաւ ժամը 11ին :

Հինգշաբթի առաւօտ Նախագահը Փարիզի ամերիկեան դեսպանատան մէջ պիտի ընդունէր կարգ մը քաղաքական եւ պաշտօնական անձնաւորութիւններ : Անոնց կարգին՝ Իտալիոյ վարչապետը եւ արտաքին նախարարը, Հոլանտայի արտաքին նախարարը որ ներկայ նախագահն է Ատլանտեան Ուխտին, ինչպէս նաեւ ընդհ. քարտուղարը՝ Փոլ - Անրի Սփաք : Ցերեկին, Նախագահ Այզընհաուըր ճաշ մը պիտի տայ ի պատիւ Տը Կոլի : Կէսօրէ ետք այցելութիւն մը տալէ յետոյ Շափին (Արեւմտեան Ուժերու ապայակոյտ) Այզընհաուըր պիտի երթայ Ռամպուլէ ուր եւ պիտի անցընէ իր վերջին գիշերը : Նախագահը ուրբաթ առտու կը մեկնի Սկովտիա ուր քանի մը օր պիտի հանգստանայ Ուաշինկթըն վերադառնալէ առաջ.

Միջազգային մամուլը մեծ կարեւորութիւն կուտայ Այզընհաուըրի ճամբորդութեան Փարիզեան հանգրուանին :

Բոլորը համակարծիք են շեշտելու համար թէ Այզընհաուըր Տը Կոլի հետ պիտի ունենայ կարեւորագոյն խօսակցութիւններ, բայց բոլորը համակարծիք չեն այդ խօսակցութիւններուն արդիւնքին մասին : Ամերիկացիներուն եւ Անգլիացիներուն համար թիւ 1 խնդիրը՝ Ալժերիան է : Տը Կոլի վերջին ճամբորդութեան առթիւ արտասանած ճառը նշանակալից է, մանաւանդ այդ ճառին մէջ գործածուած ինք-նորոշում բառը :

Անգլիացիները նուազ լաւատես են : Անոնց համար ալ արեւմտեան քաղաքականութեան գլխաւոր խնդիրը Ալժերիան է, որ կը նմանցնեն Կիպրոսի կամ Քենիայի խնդիրին :

Եթէ բոլորը համաձայն են ուրիշ կարեւոր հարցի մը շուրջ՝ ապագային, տարակարծութիւնները մեծ են Ատլանտեան Ուխտի մասին : Ամերիկացիք վստահ են թէ իրենց նախագահը մեծ զիջումներ պիտի ընէ Տը Կոլի :

Բոլորին համար գլխաւոր կէտը այն՝ է որ Խրուշչեւի հետ գլուխ գլխի զրոյցէն առաջ, շատ աւելի զօրաւոր Արեւմուտք մը կայ :

Խորհրդային մամուլը ընդհանուր ձեւով ոչ մէկ տող նուիրած է Այքի Փարիզ այցելութեան : «Փրաւտա»ն միայն Փարիզի իր թղթակցին գրիչով կը յայտնէ թէ բոլոր ֆրանսական մամուլին Փարիզի խօսակցութիւնները ամէնէն փափուկներն են :

Իտալական մամուլը կը ծանրանայ մասնաւորապէս արեւմուտքի միութեան վրայ :

«Լը Թէմփս» կը գրէ իր արտաքին քաղաքականութեան մասնագէտ յօդուածագրին ստորագրութեամբ.— «Եւրոպա ոչ մէկ իմաստ ունի առանց Ֆրանսայի, բայց Ֆրանսա կարելիութիւնը չունի իր ազգային նպատակներուն հասնելու առանց օժանդակութեանը այն երկիրներուն որոնք իրեն մօտ են ատլանտեան եւ եւրոպական իրականութեան մէջ» : Եւ Ռեկօ տ'Ալժէ կը շարունակէ.— «Ֆրանսա չի կրնար Ալժերիոյ խնդիրը լուծել առանց իր դաշնակիցներուն, գոնէ բարոյական օգնութեան, բայց իր դաշնակիցները չեն կրնար խորհիլ թէ կրնան իրենց կողքին ունենալ Ֆրանսայի սիրտը. եթէ չեն հետաքրքրուիր Ալժերիոյ խնդրով» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ «Լը Մոնտ»ը բանավէճի մը բռնուած է համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթ «Իւմանիթէ»ի հետ : Այս վերջինը «Մոնտ»ի վրայ յարձակած է որովհետեւ պատերազմի տարեդարձին նուիրուած յօդուածի մը մէջ, «Մոնտ»ը յիշած էր «Խորհրդ. Միութեան լրբութիւնը, որ մասնակցած էր Լեհաստանի խորտակման» : Այս պարբերութիւնը գործին չէ եկած «Իւմանիթէ»ի, ինչ որ պատճառ դարձած է «Մոնտ»ի մէկ նոր լուսաբանութեան : Թերթը թարմացնելու համար «Իւմանիթէ»ի խմբագրին յիշողութիւնը ամբողջ մաս մը արտատպած է Մոլոթովի 1939, Հոկտեմբեր 31ին արտասանած ճառէն, որուն մէջ, խորհրդային նախկին պարագլուխը կը շեշտէ.—«Քանի մը օր միայն պէտք եղան գերմանական, յետոյ խորհրդային բանակին որպէսզի անհետանայ Վերսայլի դաշնագրին հրէշային վիժուկը որ գոյութիւն ունէր միայն ոչ լեհ ժողովուրդները ճնշելով» : «Լը Մոնտ» կը ճշդէ նաեւ թէ Մոլոթով կը սխալէր Վերսայլի դաշնագրին վերագրելով ինչ որ որոշուած է 1921ի լեհ-խորհրդային Ռիկայի դաշնագրով : Նոյն ճառով Մոլոթով կ'ըսէր.— «Գերմանիոյ հետ մեր յարաբերութիւնները բարելաւուած են : Մեր կարծիքը միշտ այն եղած է որ Եւրոպայի մէջ հաստատ խաղաղութեան մը անհրաժեշտ պայմանն է՝ զօրաւոր Գերմանիա մը : Այն պետութիւնները որոնք կ'ուզեն կրկնել Վերսայլը չեն հասկնար թէ նման փորձ մը աղէտի կրնայ առաջնորդել զիրենք» : Եւ «Լը Մոնտ» կը թելադրէ «Իւմանիթէ»ի խմբագրին որ կրկին կարդայ այս օգտակար վաւերաթուղթը ...:

ՀՌՈՄԷՆ կը հաղորդեն որ յիսունեան հայր մը իտալական ձայնասփիւռէն յայտարարած է թէ կին մը իրաւունք ունի սպաննելու իր անբծութիւնը պաշտպանելու համար : Հայր Ռօթօնտի այս կարծիքը յայտնած է 19 տարու աղջկան մը ազատ արձակման առթիւ : Աննա Մալիկի, 16 տարեկան տղայ մը սպաննած էր, դանակով մը որովհետեւ այս վերջինը, չորս ընկերներու օգնութեամբ փորձած էր զինքը բռնաբարել, դատարանը անպարտ արձակած էր աղջիկը :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ խորհրդարանի հինգ անդամներ առաջարկած են որ Խրուշչեւի այցելութեան առթեն «Ազգային Սուգ» հռչակուի «համայնավար սարսափին զոհերուն համար» :

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ պիտի ընկերանան մօտ 100 հոգի Միացեալ Նահանգներ այցելութեան առթիւ : Ընտանեկան պարագաներէն եւ 39 լրագրողներէ եւ շարժանկարի պաշտօնեաներէն զատ, կան Կրոմիքօ եւ կինը, երկրորդական եւ բարձրագոյն կրթութեան նախարարը, Տնիէփրոփեթրովսքի Սովխոզին տնօրէնը եւ բազմաթիւ ուրիշ անձնաւորութիւններ :

ԻՐԱՔԻ մէջ շատ ծանր գրաքննութիւն մը հաստատուած է : Ոչ մէկ թերթ իրաւունք ունի, առանց նախապէս արտօնութիւն առած ըլլալու, հրատարակութիւն մը ընելու պետութեան ներքին կամ արտաքին ապահովութեան, կրօնքի դէմ քննադատութեանց, ցարդ չյայտնուած դատավարութեանց, զինուորական լուրերու, պետական եւ կառավարական ազդեցութիւններու մասին : Այս որոշման դէմ գործող հրատարակիչները կրնան ձերբակալուիլ եւ դատապարտուիլ :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ վարչապետը՝ Նեհրու մերժած է Քրիշնա Մենոնի հրաժարականը : Խորհրդարանին առջեւ Նեհրու գովքը հիւսեց պատերազմական իր նախարարին որ անիրաւօրէն յարձակման ենթարկուած է զինուորականներու կողմէ : Վարչապետին քոյրը՝ Տիկին Փանտիթ Լոնտոնէն Նոր Տէհլի մեկնեցաւ :

(Լուրերու շար.-ը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅ ՆԵՄԵՍԻՍԸ...

«Երիտասարդներու մահը նաւաբեկութեան մը կը նմանի»:

ԷՍՔԻՂԷՍ

Հելլէն հնօրեայ գրական հանճարին խօսքը աւելի պիտի պատշաճի Արամ Երկանեանին՝ եւ աւելի պիտի իմաստաւորուի երբ ըսենք թէ, հերոսի՛ն մահը կը նմանի նաւաբեկութեան մը՝ կեանքի փոթորկալից ծովին վրայ :

Ան, որ մրրկահաւի մը նման, սովոր էր սաւառնել խռովայոյզ ու փրփրադէզ ալիքներով ովկիանոսներուն մէջ, սիրելով ու ի հարկին արհամարհելով զայն, անգոսնելով ամէն վտանգ, օր մըն ալ փոխանակ պայքարի դաշտին վրայ ինկնալու, անակնկալօրէն իր կեանքին նաւը խորտակուած կը գտնէր հիւանդանոցի մը թշուառ մթնոլորտին մէջ :

Արամ Երկանեան, փոխանակ ինկնալու իր սիրած ու պաշտելի հայրենիքի լեռներուն ու ձորերուն մէջ, թշնամիին դէմ պայքարի ընթացքին, Վան, Կարին, Տարօն, իր աչքերը կը փակէր հեռաւոր Արժանթինի երկինքին, Կորտովայի լեռներու հովանիին տակ, մինչ իր մահամերձի տեսողութեան առջեւ, հեռո՜ւն, տխրօրէն կը կանգնէին Արարատը, Նեմրութն ու Սիփան ... :

Ողբերգական նաւաբեկում մըն էր այս մահը անծանօթ ջուրերու վրայ, օտար երկնքի տակ, երբ անոր երազն ու տենչանքն էր մեռնի՛լ հայ հողին գիրկը, մեռնի՛լ հայ հողին համար :

Անոր կեանքը ամբողջ նուիրում մը եղաւ հայ դատին ու ժողովուրդին՝ որուն սրբի եւ առնական առաքինութեան մարմնացումը դարձաւ :

Եթէ հերոսները, կեանքի բովին մէջ կը դարբնուին, կ'ամրանան, ձեւ ու մարմին կը ստանան, բայց այդ բոլորէն առաջ, անոնք կը ծնին հերոսի կոչումով :

Արամ Երկանեան ծնաւ իբրեւ հերոս, ապրեցաւ հերոսական կեանքով, ու պատմութեան գիրկը անցաւ հերոսի փառաշուք ծիրանին ուսերուն ... :

Ան, ծնաւ հայ ժողովուրդի տառապանքէն, բայց աճեցաւ ու մեծցաւ, բիւրեղացաւ իր հոգին, Հ.Յ. Դաշնակցութեան մարտական առաքինութիւններու հնոցին մէջ: Հոն էր որ ճանչցաւ ազատութեան համար ինկած անթիւ հերոսներու արիւնով սրբացած, Ազատ եւ Անկախ Հայրենիքի դրօշակը՝ եւ վերանորոգուեցաւ այդ դրօշին տակ, իր կարմիրն աւելցնելով անոր փառքը :

Արամ Երկանեան, համեստ, քաղցրաբարոյ, խաղաղասէր մարդն էր իր առօրեայ կեանքին մէջ, բայց արտակարգօրէն ուրի՛շ էութիւն մըն էր, ԱՀԱԲԵԿԻՉ ԱՐԱՄԸ ...

Ան, նոյն այն էութենէն էր, այն «արի արանց» քաջերէն, որոնք կերտեցին մեր հին ու նոր պատմութեան դիւցազնական էջերը, հակադրելով իրենց կեանքն ու գործը, հայ ժողովուրդին եւ հայ մարդուն ազգային լուսաւոր դէմքը արատաւորող տարրերու եւ թշուառական ստրուկներու :

Արամներն էին, որ հայ ժողովուրդի լքումի եւ յուսահատութեան օրերուն, իբրեւ Արամազդի կայծակները շանթեցին թշնամիին գլխուն, ըսելու համար, թէ հայը կայ ու կ'ապրի .

Ամէն անգամ, որ Հայը, հաւաքական իր պայքարին մէջ պարտուեցաւ ու ընկրկեցաւ, Արամները կոթողեցին իրենց հզօր հասակը, բարեկամին եւ թշնամիին, ցոյց տալով թէ, դեռ հայ բազուկներ ու հոգիներ կան որոնք խորտակուած չեն :

Ոչ միայն խորտակուած չեն, այլ եւ անպարտելի՛ են ... :

Երկնքի մէջ հայկական աստուածներու պանթէոնը վրէժխնդրութեան Աստուած չունէր, չունէր իր Նեմեսիսը, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը սակայն ստեղծեց զայն, ձուլեց՝ իր հերոսներուն արիւնովը դրա՛ւ Արարատի գագաթին, ամպերուն ծոցը, աստղերուն դրացի, ինչպէս Զեւսը Ողիմպոսի վրայ, որուն վրէժի պատգամները իրագործեցին երկրի վրայ, անոր ընտրեալ զաւակները, Արամներու հրեղէն փաղանգը :

Հայ Նեմեսիսի շանթերով սպառազէն, Հ. Յ. Դաշնակցութեան ահարեկիչները, մեր կեանքի ամէնէն դաժան ու դժուարին օրերուն, շանթեցին հայ ժողովուրդի թշնամիներուն ու դաւաճաններուն գլխին :

Այդ արդար հարուածներուն տակ է որ սատակեցան Դաւոնները, Հմ. Արամեանցները, Ար. Եասեանները եւ անոնց հին ու նոր տխրահռչակ ջոլիրը :

Արամներու եւ իր արդարավրէժ ընկերներու օրհնուած բազուկներովն է, որ Պերլինի, Հռոմի, Պոլսոյ ու Թիֆլիսի փողոցներուն մէջ շանթահար ինկան հայակեր Թուրք ոճրագործներն ալ, Թալէաթներ, Ճէմալ Ազմիներ, Պէհաէտտին Շաքիրներ, Ճէմալներ, Սայիտ Հալիմներ :

Ինկան անոնք, հայ ահարեկիչներու հարուածներուն տակ եւ աշխարհ անգամ մը եւս հասկցաւ թէ Հայը մեռած չէ : Հասկցաւ թէ ամէն ոճիր իր պատիժը ունի :

Այսօր, երբ կը լրանայ սիրելի ընկերոջ, Արամ Երկանեանի մահուան 25րդ տարին, երբ կը մտածենք անոր երիտասարդ կեանքի կորուստին, մեր ամբողջ սուգին, մեր անդարմանելի վշտին իբրեւ մխիթարութիւն, յարգանքի կենանք անոր անմեռ յիշատակին առջեւ, եւ կրկնենք հայրենասէր քերթողին հետ՝

« Ազգիդ համար մեռար՝ դուն շա՜տ ապրեցար ... » :

ԱՐՄԵՆԻԱ

ԱՒԵԼԻ ՈՒՇԱԴԻՐ ԵՒ ԽՆԱՄՔՈՎ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Պոնդ նշանակում է բթամատի եւ միջնամատի միջոցով տրուած հարուած : Բոլորովին անընդունելի է «փոնթ» բացատրութիւնը : Փոնթ նշանակում է փոթ, ծալք եւ, բացի հնչիւնական նմանութիւնից, ոչ մի կապ ունի պոնդ բառի հետ .

Արջնաթոյր կազմուած է ոչ թէ արջ, այլ արջն բառից, որ նշանակում է սեւ . Հետեւաբար արջնաթոյր բառի դիմաց բառարանում պէտք է գրուէր սեւ գոյն ունեցող : եւ ոչ թէ՝ արջի գոյն ունեցող : Չէ՞ որ արջը կարող է զանազան գոյնի լինել, ըստ որում նաեւ սպիտակ :

Վիժակ բառը, թէեւ կազմուած է վիժիլ բառից, նշանակում է վերից վար կախուած վարագոյր եւ ոչ թէ « վիժող, թափուող ջրվէժ»:

Սխալ է նոյնպէս դիրտ եւ դրդում բառերը իրար հետ շփոթելը: Դիրտ նշանակում է պարզապէս մրուր եւ երբեք՝ դրդում, յորդոր :

Եւ վերջապէս Հայոց լեզւում անգզիտ բառ չկայ, այլ կայ անստգիւտ (կամ անըստգիւտ) բառը, որ նշանակում է ոչ թէ հազուագիւտ, այլ անթերի, կատարեալ .

Բառարանում սխալ են մեկնաբանուած նաեւ մետ. ցայգ. իգա, գակատել, զգըլխիչ, անձեւագեղ, լամբակ, համբուն, վաղնջուց, սամսարող, խարշափ եւ այլ բազմաթիւ բառեր :

Բառիմաստի կոպիտ խեղաթիւրումներից զերծ չէ նաեւ Դանիէլ Վարուժանի ժողովածուին կցուած բառարանը, որ կազմել է Ս. Տարօնցին :

Առլեփ նշանակում է զառիթափ: Վարուժանի տողերն են՝

...Մոտենալով դիւահար
Լայն անդունդի մ'առլեփին,
Մրթմրթալով, յուսահատ,
Ինքզինքը վար արձակեց (էջ 135) :

Անհասկանալի է մնում, թէ ինչպէ՞ս այս տողերը կարդալուց յետոյ, կարելի է առլեփ բառի դիմաց գրել լեփ – լեցուն»: Անտարակոյս, այս կամայական մեկնաբանման մէջ մեղքի փոքր բաժին չի ունեցել առլեփ բառի լեփ վերջաւորութիւնը :

Լկտալ նշանակում է լկտի դառնալ՝ : Բոլորովին սխալ է «թուլանալ, կախուել» բացատրութիւնը :

Սխալ են մեկնաբանուած նաեւ արդնըճկից. ապարում, ալֆ. խիւս, կասկել. ջարալիր. համուկ. կամշոտ, խխում, իսկուհի. փագրաթորմի եւ այլ բազմաթիւ բառեր :

Հանրայայտ է, որ հայերէնում, ինչպէս նաեւ բոլոր լեզուներում, գոյութիւն ունեն այնպիսի բառեր, որոնք, իրենց նշանակութեամբ եւ ծագումով իրարից բոլորովին տարբեր եւ անկախ լինելով հանդերձ՝ գրւում եւ կարդացւում են միեւնոյն ձեւով: Պատահում է նաեւ, որ միեւնոյն բառը, ըստ գործածութեան, արտայայտում է մի քանի տարբեր իմաստներ: Ժողովուրդը դարերի ընթացքում հարստացնում է լեզուն ոչ միայն նոր բառաբարդութիւններով, այլ եւ միեւնոյն բառին տալով զանազան նոր առումներ : Այդ առումները երբեմն այնքան են հեռանում սկզբնականից, որ մենք նոյնիսկ իբրեւ առանձին արմատներ ենք գիտակցում դրանք: Անշուշտ, բառարան կազմողները պարտաւոր են բացատրել համանուն բառերից այն բառը, որ գոյութիւն ունի բնագրում, եւ բառի այն առումը, որ օգտագործուել է տուեալ հեղինակի կողմից, այլապէս բառարանը իր նպատակին չի ծառայի եւ առիթ կը տայ թիւրիմացութիւնների: Հիմա տեսնենք, թէ այդ թիւրիմացութիւնները ի՛նչ չափով են կանխուել քննարկուող բառարաններում :

Ցանգ, որպէս մակբայ, նշանակում է միշտ, իսկ որպէս գոյական՝ ցանկութիւն, տենչանք: Այս բառը Վարուժանը օգտագործել է «Դադար» բանաստեղծութեան մէջ :

« Օ՛. իրաններն այդ ռամիկ. այդ մարդակներն՝ որոնք ցանգ,
« Աշխարհը վեր են բռներ ու փտեր են անոր տակ » (էջ 332) :

Պարզ է այս տողերի իմաստը : Վարուժանը պարզապէս ուզում է ասել՝ այդ ռամիկ իրանները, որպէս գերաններ, աշխարհը միշտ վեր են բռներ եւ նրա տակ փտել են :

Ակներեւ է, որ ցանգ այստեղ նշանակում է միշտ: Որքան տարօրինակ է, որ բառարանում գտնում ենք « ցանկութիւն, տենչանք » բացատրութիւնը, որ ոչ մի կապ ունի Վարուժանի օգտագործած բառի հետ: Ո՞ր բանաստեղծը թոյլ կը տար իրեն ասելու՝ ցանկութիւն աշխարհ, որ ոչ միայն տափակ է, այլեւ բաւականին իմաստազուրկ :

Սոս, որպէս գոյական, նշանակում է սօսի, իսկ որպէս ածական՝ սէգ, հպարտ: Վարուժանն իր մի բանաստեղծութեան մէջ ասում է՝ «սոս նժոյգ» (էջ 75), այսինքն հպարտ նժոյգ: Սակայն բառարանում սոս բառի դիմաց կարդում ենք՝ «սօսի», որ ինչպէս գիտենք, ծառի անուն է միայն :

Բուծ բառի դիմաց գրուած է՝ «ծառի բնի եւ ճիւղերի միջի հիւթ, սնունդ » : Նախ՝ այս բացատրութիւնը ճիշդ չէ : Բուծ նշանակում է կաթընկեր գառնուկ, ուլիկ, կամ՝ առաւելապէս՝ կեր, սնունդ, եւ ոչ թէ ծառի բնի եւ ճիւղերի միջի հիւթ: Բայց արդեօ՞ք Վարուժանը օգտագործել է այս բառն իր գործերում: Մեզ յաջողուեց միայն մի տեղ գտնել բուծին բառը: Վարուժանն ասում է՝ « Ոստերուն ծիլ ծիլ վառելով բուծին » (էջ 145): Բայց այստեղ՝ բուծին արմատական բառ է, որ նշանակում է պատրոյգ եւ պատահական նմանութիւն ունի միայն բուծ («կեր, սնունդ») բառի սեռական հոլովի հետ: Վարուժանի տողի իմաստն է՝ ոստերի վրայ ծիլ ծիլ պատրոյգ վառելով: Իսկ բառարանի տուած բացատրութեամբ այս պատկերաւոր տողը պարզապէս դառնում է անըմբռնելի :

Բառարանում կոպիճ բառը բացատրուած է « խիճ, մանր քար »: Այս բացատրութիւնն, անշուշտ, ճիշդ է: Սակայն այս ճշգրտութիւնը կասկածելի է դառնում, երբ կարդում ենք համապատասխան բնագիրը : Վարուժանը «Հարճը» պօէմում ունի այսպիսի մի տող՝ «կոպիճներուն մէջ աչքերն սկսան ժիր թաւալիլ» (էջ 278): Այստեղ օգտագործուած կոպիճ բառը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ կապիճ («ականակապիճ, ակնախոռոչ») բառի հնչիւնափոխուած ձեւը, որը ոչ մի կապ չունի կոպիճ («խիճ») բառի հետ : Բնական է, որ աչքերը ակնախոռոչների մէջ կը թաւալուին եւ ոչ թէ ... խճերի եւ մանր քարերի մէջ :

Բնագրի հետ չեն առնչւում նաեւ ապաժուժ, քառուն, վսեր եւ այլ բառերի բացատրութիւնները:

Այս կարգի վրիպումները շատ են մանաւանդ Վ. Թէքէեանի «Երկեր»ին կցուած բառարանում :

Այստեղ կունտ բառի դիմաց կարդում ենք՝ «հերաթափ, մազաթափ գլուխ, ճաղատ»: Ոչ ոք չի կարող առարկել այս բացատրութեան ճշգրտութեանը: Բայց ինչպիսի անհեթեթութիւն է ստեղծւում, երբ կարդում ենք համապատասխան բնա-

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՄԱՀԱՓՈՐՁ ՄԸ

... ԵՒ ՀԻԹԼԷՐ ՉՄԵՌԱՒ

Ժամը 16·31 է, Օգոստոս 1944 :

Ոչ մէկ յուզումի նշան կը տեսնուի ժողովրդական Դատարանին կողմէ մահուան դիրկը նետուած ութ մարդոց դէմքին վրայ ...

×

Ութ դատապարտեալները կը վերադառնան Փլէօցէնզէի բանտին իրենց խցիկները, ուր կը սպասեն մահուան :

Ժողովրդական Դատարանին արձակած վճիռները անբեկանելի են եւ անմիջապէս գործադրելի : Դատապարտեալները գիտեն այս եւ որեւէ յոյս չեն սնուցաներ :

Անոնցմէ մէկ քանին կը ցանկան բանտին խոստովանահօր այցելութիւնը ընդունիլ եւ ուրիշներ՝ իրենց վերջին բարեւի տողերը կը գրեն իրենց սիրելիներուն ...

Երկու ժամեր կը սահին ...

Բանտին Նրբանցքին մէջ, տակաւ լսելի կ'ըլլան զինուորներու մոյկերուն տախտակամածին վրայ արձակած ծանր աղմուկները :

Խցիկներուն դռները կը բացուին, կը լսուի թափօր մը եւ մահապարտները կ'առաջնորդուին մահապատիժի գործադրութեան վայրը : Անիկա ընդարձակ սենեակ մըն է, երկու խոշոր պատուհաններով լուսաւորուած, ուր դեռ մինչեւ 1934 թուականը տեղի կ'ունենային կացինով գլխատումները :

Երբ մահապարտները կը մտնեն շարշարանքի վայրը, չորս կողմը ողողուած է լոյսով ...

Զետեղուած են նաեւ շարժանկարի պատկերահանման գործիքներ ...

Նացի քարոզչութեան նախարարը՝ Տոքթ. Կէօպէլս որոշած է շարժանկարել մահապատիժի տեսարանը, յետոյ այդ ժապաւէնները բանակի սպաներուն ցոյց տալու մտօք ... Հիթլէր տեղեա՞կ էր նախարարին այս մահասարսուռ կարգադրութենէն ...: Յայտնի չէ : Ամէն պարագայի մէջ որեւէ ընդդիմութիւն չէ յայտնած ...

Իրարու ետեւէ, ութ ամբաստանեալները կը կախուին :

Շարժանկարի պատկերահանման գործիքները կը դառնան ...

Նացիական «արդարութիւնը» կատարուեցաւ ...

×

Ի՞նչ եղաւ Փարիզի գերման գրաւման բանակի պետ՝ Ֆոն Շթիւլփնակելի վախճանը :

Ինչպէս յայտնի է, Ֆոն Շթիւլփնակել միակը եղաւ որ լրիւ գործադրեց Փարիզի մէջ «Վալքիւրէ» անունով մկրտուած դաւադրական շարժումը : Ձերբակալեց 1200 էս – էսները եւ Կէսթափոյի պաշտօնեաները, ինչպէս նաեւ անոնց պետը՝ զօրավար Օպերկն ու իր տեղակալը՝ գնդապետ Քնոխըն :

Յայտնի է նոյնպէս թէ Ֆոն Շթիւլփնակլ անձամբ գնաց եւ իր այս կարգադրութիւնները յայտնեց իր պետին՝ Արեւմտեան ճակատի ուժերու հրամանատար մարեշալ Ֆոն Քլուկի, սակայն այս վերջինը ընդդիմացաւ իրեն ներկայացուած ծրագրին եւ հրամայեց որ ձերբակալուածները ազատ արձակուին :

Շթիւլփնակել, հակառակ իր կամքին, արձակեց բանտարկեալները եւ անոնց յայտնեց թէ այդ եղածը «ժամանակաւոր փորձ մըն էր միայն »:

Այնուհետեւ, Շթիւլփնակել, կառքը նստաւ եւ մեկնեցաւ դէպի Պերլին, ուրկէ կանչուած էր: Ճամբան, Վաչըրնիփլ գիւղէն մէկ քիլոմեթր առաջ, Շթիւլփնակել կեցուց իր կառքը եւ պատրուակով մը հեռացուց իր անձնական պահակն ու կառավարը :

Եւ այդ վայրին վրայ, ուր 1914 – 1918ի պատերազմին Շթիւլփնակել հերոսաբար կռուած էր, եւ ժամանակցած Վերտէօնի գեհենին, իր աջ քունքին ուղղուած ատրճանակի հարուածով մը անձնասպան կ'ըլլայ :

(21 Շար.)

գիրը: Թէքէեանն ասում է՝ «Մշակն արտին մէջ արեւին տակ կը նստի՝ կապոցէն կուճ մը չոր հաց կը հանէ դուրս» (էջ 262): Ըստ բառարանի տուած բացատրութեան, մշակը մի ճաղատ հաց է հանում կապոցից: Հարկ էր ուրեմն կուճ բառի դիմաց դրել՝ հացի մի կտոր:

Սոնք բառի դիմաց կարդում ենք՝ «գիրուկ, հաստ, ծանրաշարժ»: Բառի այս սկզբնական իմաստը վաղուց մթագնել է, հետեւաբար եւ գործածական չէ: Արեւելահայ գրական լեզուի մէջ ընդհանրապէս չի օգտագործուած այս բառը, իսկ արեւմտահայ գրականութեան մէջ բառը ստացել է գոռոզ նշանակութիւնը: Այս բառը գտնում ենք Թէքէեանի՝ Շէյքսփիրից թարգմանած հետեւեալ տողի մէջ՝ «կան, որ հաղուստն իրենց նոր՝ ..թէեւ տգեղ, կ'ընեն սոնք» (էջ 441): Կան, որ թէեւ տգեղ են, բայց իրենց նոր հաղուստով կը պարծենան, կը գոռոզանան: Այս է ահա տողի միակ իմաստը, եւ ոչ թէ իրենց նոր հագուստով կը գիրանան, կը հաստանան եւ ծանրաշարժ կը դառնան: Ինչպէս տեսնում ենք, բառի սկզբնական նշանակութիւնը ետ մղուելով՝ մթագնել է եւ սովորական է դարձել նոր նշանակութիւնը:

Ոգել բառի դիմաց թէ՛ Թէքէեանի եւ թէ՛ Մեծարենցի բառարաններում գրուած է՝ «արտասանել»: Բայց բառի այս առումը նոյնպէս հին է: Ոգել բայը, որ այնքան յաճախ գործածութիւն ունի արեւմտահայ գրականութեան մէջ, այսօր նշանակում է միայն ոգեկոչել, յիշել: Պատահական չէ, որ Թէքէեան ասում է՝ «կ'ոգեն երկինքը հեռուն»:

Բառարանում անհրաժեշտ բացատրութիւն չեն ստացել նաեւ բազմաթիւ այլ բառեր, ինչպէս՝ պոռոտ, վաղորդայն, դրասանգ, հուճաւոր, անրմբբեր, խըխում, տրմուղ եւայլն:

Ներկայ յօդուածի սահմաններում հնարաւոր չէ, անշուշտ, քննարկուած բառարանների բոլոր սխալներն ու թերութիւնները մէկ առ մէկ թուարկել: Առաւել եւս հնարաւոր չէ քննութեան առնել հրապարակուած բոլոր ժողովածուների բառարանները: Ցամենայն դէպս, նշուած օրինակներն իսկ բաւական են ցոյց տալու, որ բառարան կազմողները, սովորաբար, զբաղւում են բառերի կեղծ ստուգաբանութեամբ եւ բառի իմաստը ճշդում են կա՛մ բնագրից բոլորովին անկախ եւ կա՛մ պարզապէս սխալ հասկանալով բնագիրը:

Արեւմտահայ մի շարք հեղինակների երկեր արժանացել են մի քանի հրատարակութիւնների: Ցաւալի է, որ այս սխալները անընդհատ անցնում են մէկ հրատարակութիւնից միւսը, առանց սրբագրուելու եւ ուղղուելու: Օրինակ՝ մեր նշած բոլոր սխալները տեղ են գտել Վարուժանի եւ Մեծարենցի ինչպէս հին, այնպէս էլ նոր հրատարակուած երկերի մէջ.

Այսպէս՝ Մեծարենցի «Կապոյտ» բանաստեղծութեան մէջ գրուած է՝ »Թռչուներն սլացքն ու Ջրվէժին մէջ վայրէջ» (էջ 148): Պէտք է լինի՝ «Թռչուներն սլացքն ու Ջրվէժի մը վայրէջը»: «Ցուլը» բանաստեղծութեան մէջ. «Եւ անսովոր ձայնի մի լար կչռոյթ՝ եւ...» (էջ 149): Պէտք է լինի՝ «Եւ անսովոր ձայնի մ'ըլլար կըշռոյթ՝ եւ...»: «Գետափին երազանքը» բանաստեղծութեան մէջ. «Որոնք անդին գիս կը տանին...» (էջ 25): Պէտք է լինի՝ «Որոնք անդէն գիս կը տանին»:

Ահա եւ Թ. Սեւակի 16 տողնոց մի բանաստեղծութեան մէջ տեղ գտած սխալները (տես էջ 99):

« Ջուրը կ'երգէր մայթին վրայ, հոս հոն վազքեր կաքերուն»: Պէտք է լինի՝ « Ջուրը կ'երգէր մայթին վրայ, հոս հոն վազքն էր կաքերուն»: «Կը սպառէիր դուն ափ մը հողիդ չուրջը դեղերուն »: (« Կ'սպառէիր դուն այս ափ մը հողիդ չուրջ դեղերուն»): «Գութի, կիրքի պէս փարթամ բոց մ'զգացի սրտէս ներս »: (« Գութի, կիրքի պէս տարտամ բոց մ'զգացի սրտէս ներս»): «Եթէ կաթիլ մը արցունք չհառեցներ իմ այտէս»: («Եթէ կաթիլ մը արցունք չսառեցներ իմ այտէս»): »Կէս գիշերէ վերջն մըն էր, խոնաւ գիշեր մ'անձրեւի»: («Կէս գիշերէ վերջ մըն էր, խոնաւ գիշեր մ'անձրեւի» :

Հայաստանի պետական հրատարակչութիւնը ծրագրել է յառաջիկայում եւս հրատարակել եւ վերահրատարակել արեւմտահայ գրողների գործերը: Անհրաժեշտ է այդ գրքերին կցել այնպիսի բառարաններ, որոնք զերծ լինեն նման սխալներից ու աղաւաղումներից, տան անհրաժեշտ եւ ճշգրիտ բացատրութիւններ:

Ս. ԲԱՅՄԱՋԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԴԷՊԻ ԽՈՊԱՆ ՀՈՂԵՐԸ

Սով. Հայաստան (22 Օգոստ.) կը գրէ, այս խորագրին տակ.—

Դեռ նոր էին 240 հայ ուսանողներ ոտք դրել Ղազախստանի Հանրապետութեան Կուստանայի մարզը եւ սկսել բերքահաւաքի նախապատրաստութիւնը, երբ Երեւանից դուրս եկաւ խոպան հողերի բերքը հաւաքելու ցանկութիւն յայտնած երիտասարդների մի նոր ջոկատ եւս:

Կուստանայ մեկնեցին Երեւանի գիւղատնտեսական համալսարանի բարձրագոյն կարգերի աւելի քան յիսուն ուսանողներ: Նրանք այնտեղ կը միանան իրենց հայրենակիցներին եւ ընկերներին եւ միասնաբար հնձաններով (անգլերէն քոմպայն) կը հաւաքեն հացահատիկի առատ բերքը: Ուսանողները կ'աշխատին որպէս հնձաւոր:

ԾԱՂԿԻ ՏՕՆ

Կիրովականի քաղաքային խորհուրդը ծաղկի տօն մը կազմակերպած էր Օգոստոսի վերջերը: Այս առթիւ քաղաքին ծաղկամշակութեան հիմնարկութիւնները եւ անհատներ մրցանակ ստացան: Առաջին մրցանակը (500 րուբլի) ստացաւ երկաթուղիի աշխատաւորութիւնը, որոնց շոգեքարշ մեքենան ծածկուած էր ծաղիկներու բեռան տակ:

Երկրորդ մրցանակը՝ կանաչազարդութեան կազմակերպութիւնը, երրորդ մրցանակը՝ բուսաբանական այգիի վարչութիւնը:

Անհատ ծաղկամշակներէն՝ Մարիա Ստեցենկայա եւ ուսուցչուհի Աշխէն Բաղոյեան շահեցան առաջին կարգի մրցանակ: Բժշկական հիմնարկութեան ծաղկամշակ Աղատ Կուսեան, երկաթուղիի աշխատաւոր Վարդգէս Փոթինեան, ինչպէս Վիկտորիա Դաւթեան շահեցան երկրորդ կարգի մրցանակ: Հինգ հոգի շահեցան երրորդ կարգի մրցանակ: Ուրիշ վաթսուն հոգի ստացան նուէրներ ու պատուոյ գիր:

ԵՐԵՒԱՆԻ ԿՐԿԷՍԸ

Որոշուած է հիմնովին վերաշինել Երեւանի կրկէսը: Մինչեւ այժմ այս շէնքը զուրկ էր անհրաժեշտ յարմարութիւններէ, չունէր նախասրահ ու ճեմասրահ: Հանդիսասրահը ունի 1300 աթոռ, բայց չունէր արուեստագէտներուն յատկացուած արդուզարդի եւ հանդիստի սենեակներ, ինչպէս նաեւ կենդանիներու եւ գազաններու յատուկ շէնքեր:

Հիմնովին վերաշինելու համար կրկէսը, սկսած են աշխատանքները: Երբ շինութիւնները աւարտին, կրկէսը, պիտի ունենայ չորս յարկ,— առաջին յարկին վրայ՝ ճեմասրահ եւ օժանդակ բաժիններ: Երկրորդ յարկին վրայ՝ ըմպարան, արդուզարդի բաժին: Երրորդ յարկին վրայ գրասենեակներ: Չորրորդ յարկին վրայ արուեստագէտներուն հանդիստի սենեակները:

Ճարտարապետներն են Վ. Բեյուրէկեան, Կ. Վարդանեան: Շինութիւնները պիտի աւարտին 1960ին:

ՕԴԱՆԱՒԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի օդանաւերու հրամանատար Թ. Պետրոսեանց կը գրէ Սով. Հայաստանի մէջ թէ Հայաստանի քաղաքացիական օդային նաւատորմը մեծ նուաճումներ է կատարած փոխադրութեան եւ գիւղատնտեսութեան մարզերուն մէջ: Այսպէս երիտասարդ օդանաւորդներ մեծ դեր կատարած են երկրաբանական հետախուզութեանց, բժշկական սպասարկումներու, հացահատիկի բերքերու պաշտպանութեան տեսակէտով: Մեծապէս նպաստած են պտղատու ծառերու եւ որթատունկերու բերքատուութեան: Այդ մարզին մէջ գնահատութեան արժանի է օդանաւորդ Լ. Պօղոսեան: Օդանաւային ճարտարագիտութեան յատուկ աշխատանքներու մէջ գնահատութեան արժանի է Մ. Ցովհաննիսեան: Երեւանէն Մոսկուա եւ այլ կեդրոնական քաղաքներ ուղեւոր փոխադրելու տեսակէտով եւս շատ աշխատած են Հայաստանի օդանաւերը:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅՈՑ ԲԱՐԵԿԱՄ ՄԸՆ ԷՐ

■

ԼԻՈՆ, (Յառաջ).— Օգոստոս 26ին, անձնաւորութեանց եւ հոծ բազմութեան մը ներկայութեան, յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Լիոնի Ս.Մ.Բրիկեան Հիւանդանոցի գլխաւոր ֆրանսացի պաշտօնեային՝ Անրի Քրուքս:

Լաւատեղեակ ամերիկեան եւ ֆրանսական ներքին օրէնքներուն, տարիներով ճիգ չխնայեց որպէսզի Հայերու կատարած դիմումները միշտ յաջող ելք ունենան:

Օր մը, դարձեալ Հայու մը կնճռոտ խնդրով, իրեն դիմած էի եւ վախնալով որ յոգնեցուցած կ'ըլլամ զինքը, իր ներողամտութիւնը խնդրելու համար կ'ըսէի իրեն.— « Եթէ ամէն օր մեր ազգին ցաւերուն նմանող պարագաներ ունենայիք, ձեր պաշտօնը անտանելի պիտի ըլլար »: Շատ անկեղծօրէն պատասխանեց. — « Տառապած ժողովուրդի մը բեկորներուն ճիգերը չքաջալերել, անոնց յոյս եւ քաջութիւն չներշնչելը վատութիւն պիտի ըլլար: Մի՛ վարանիք, եկէք գիս գտէք որ եւ է խնդրի համար. կարելիս պիտի ընեմ հայ ազնիւ ազգին օգտակար ըլլալու համար »:

Հազիւ 55 տարեկան, զինուորական փայլուն անցեալ մը ունէր եւ զանազան պատուանշաններ ստացած էր ամերիկեան եւ ֆրանսական կառավարութիւններէն:

Հայերուն անկեղծ եւ ազնիւ բարեկամ մըն էր:

Ցարգանք իր յիշատակին:

Թ. Բ.

ԴՐԱՄ ԵՒ ԱՆՔՆՈՒԹԻՒՆ...

★

Ֆրանսացի հռչակաւոր գրագէտ Օնորէ տը Պալզաք միշտ պարտքի տակ խեղդուած էր: Օր մը, բարեկամ մը հարցուց, թէ այդքան պարտք* ունենալով ի՞նչպէս կրնար հանգիստ քնանալ: «Էօժէնի Կրանտէ»ի հեղինակը պատասխանեց.

— Ինչ ըսեմ...: Երբ առաջին անգամ հինգ հազար ֆրանք պարտք ըրի, մտահոգութենէս չէի կրնար քնանալ: Հիմա որ հինգ հարիւր հազար ֆրանք պարտք ունիմ, ինծի փոխ տուողները չեն կրնար քնանալ:

ԽԱՐԻՍԽԸ

Բ.

Կը ծաղրէին զինքը, կը խնդային իր անդրդուելի համոզմանը վրայ. ամէն կերպ աղէտներ, մահ, աւերում, հրդեհ, աղքատութիւն կը թուէին իր առջեւ, հաշիւ պահանջելով այս ցաւերու եւ անիծից Աստուծմէն: Ոմանք, հայհոյիչներ, անոր գոյութիւնը կ'ուրանային ու Սօֆիկ հանըմ, չկրնալով այս նախատանքներուն տոկալ, ոտքի կ'ելլէր ձեռնամած գոչելով.

— Անուշիկ Աստուածս, աս ինչեր պիտի լսեմ եղեր:

Ինքը բարիք միայն վայելած էր անկէ, այդ մահերուն, աւերումներուն զոհ գացող անձերուն համար անշուշտ Աստուծոյ արդարութիւնը այնպէս տնօրինած էր, եւ այս պատուհասները առանց պատճառի չէին հարկաւ:

Գ.

Հիմա « վերադարձի վրայ» կին մըն էր. բացորոշ ծերութեան մէջ թեւակոխելէ առաջ կիները երիտասարդութեան, թարմութեան հրապոյր մը կը վերստանան միշտ. Սօֆիկ հանըմ այդ վերջալոյսի հրապոյրն ունէր, իր աղջկան հետ չէին փոխեր զինքը: Դարձեալ առջի հաւատացեալ կինն էր, թէեւ այն քանի հինգ տարիներուն, որոնք անծանօթ ու թշնամի հովէ մը մղուած ալիքներու պէս եկեր անցեր էին, շատ կորուստներ տուած էր: Իր կրօնասիրութիւնը անդրդուելի մնացած էր սակայն այն յարատեւ ձախողութեանց մէջ, զորս չըմբռնել կը սկսէր: Քանի մը տարուան մէջ չորս զաւակներէ երկուքը մահը առեր տարեր էր իր ձեռքէն եւ էրկանը հարստութենէն՝ ֆօնսօլիտէի կորուստներու, հիմնայատակ փճացումէն յիշատակ մնացած էր:

Ի՞նչ բանի համար արդեօք Աստուած կը պատժէր զինքը. հետաքրքիր, կը քննէր կը պրպտէր իր կեանքը, ուշադիր՝ սեւ բիծ մը, չար գաղափար մը չմոռնալու չափ. այս անվերջ հետախուզութիւններուն մէջ ոչինչ կը գտնէր՝ անընդհատ դժբախտութեանց արժանանալու չափ կարեւորութիւն ունեցող: Կը սարսափէր մանաւանդ վերահաս աղքատութենէն: Դժգոհ եւ անհանգիստ կը մնար միտքը, զարմանալով այս բարեկամ Աստուծոյն իրեն դէմ բռնած տարօրինակ ընթացքին վրայ:

Կ'աղօթէր, հարցումներով լեցուն աղօթքներ, իբր թէ իր մտերիմ երեսին ըսէր.

— Ի՞նչ պատճառով ձեզի նեղացած էք:

Ի՞նչ կար անցած դարձած մէջերնին այսչափ գժտելու համար. եւ ընդունելի պատճառ մը գտնել յուսալով, հարիւր անգամ քաւուած ու թողութեան արժանացած մեղքերու վրայ միտք յոգնեցնելէ ձանձրացած, կ'առանձնանար իր սենեակը, եւ աչքին առջեւ ցածուկ եկեղեցին իր քառաթեւ որմերով կը տարածուէր, իր կամարներուն ուռեցքը կը թաւալէր օդին մէջ. հանդարտ ու անքոյթ առջի օրուն պէս: Խարիսխը կը շարունակէր վստահութիւն ներշնչել:

Յետոյ պզտիկ հաշտութեան թուական մը սկսաւ Աստուծոյ եւ իր տանը մէջ. առջինեկ զաւակը եկաւ հասաւ, ճիշդ ժամանակին, վասն զի բոլորովին փճացած էին ալ. որքան աղօթած, պաղատած էր Աստուծոյ այս սիրական զաւկին համար, հիւանդոտ ու նիհար տղայ մը: Ամէնքը կը գովէին այս երիտասարդը, որ կառավարական պաշտօնի կոչուած՝ փայլուն ապագայ մը կը խոստանար: Այն ատեն Սօֆիկ հանըմ ինքզինքը մեղադրեց վայրկեան մը կասկածած ըլլալուն համար Աստուծոյ անհուն գթութեանը վրայ, առաւ իրիկուն իր եկեղեցին վազեց, մոմ վառելով խորանին ու բոլոր պատկերներուն առջեւ:

Շատ մը մարդիկ չտեսնել կը ձեւացնէին իր ամուսինին իմացած ըլլալով անոր դրամական վիճակը: Հիմա զաւկին յաջողութիւնը լսելով նորէն բարեւել կը սկսէին զինքը իբր թէ ճամբորդութենէ մը վերադարձած ըլլար:

Եւ այս տեսած բարիքին փոխարէն, երախտիք ճանչցող անձի պարկեշտութեամբ, Սօֆիկ հանըմ, որոշեց Աստուծոյ տան պայծառութիւնը հոգ ու նպատակ ընել իրեն անկէ ետքը:

Մեծ խորանին, պզտիկ խորանին, աւագ կամ լուր օրերու յատուկ, պարզ կամ ոսկեզօծ վարագոյրներով, շապիկներով, գորգերով, ձեռագործներով եկեղեցին զարդարեց:

Սուրբ [illegible] տունէ տուն կը պտտէր, մէկուն աղջիկը նշանելու, միւսին հիւանդը առողջացնելու խոստումով, ասոր, անոր, բարեկամ, ծանօթ կիներու ուխտ ընել կուտար եւ նուէր կը հաւաքէր: Իր եկեղեցւոյ սուրբին զօրութեանը ապաստանած, ամէնուն սրտին բաղձանքը առաջուց կը շնորհէր, եւ եկեղեցին կը ճոխանար այս կանացի բարեպաշտութեան արդիւնքը եղող նուիրատուութիւններով. մինչդեռ իր մտքովը, այս ամէն ջանքերով տեսակ մը ապահովագին տուած կ'ըլլար իր ընտանեկան յաջողութիւնը ապագայ վտանգներէ զերծ պահելու համար:

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(2 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ Չինաստանի փոխ-վարչապետը Շէն Եի առաջին անգամ ըլլալով խօսեցաւ Հնդկաստանի հետ սահմանային խնդիրներուն մասին ։ Եի շեշտեց «Չինաստան երբեք ոտք չէ կոխած ուրիշներու հողերուն վրայ եւ պիտի չհանդուրժէ որ ուէէ մէկը իր հողին վրայ ոտք կոխէ »։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ազգային դաշնակցութեան նախագահը՝ Ալպէր Պայլ ինքնաշարժի ծանր արկած մը ունեցած եւ հիւանդանոց փոխադրուած է ։ Վիճակը շատ լուրջ է ։

ՓԱՐԻԶ կը գտնուի այս միջոցին Սպանիոյ արտաքին նախարարը որ Ուրբաթ օր պիտի տեսնուի Տը Կոլի հետ ։ Փարիզ են նաեւ Թուրքիոյ եւ Յունաստանի արտաքին նախարարները որոնք տեսակցութիւն մը ունեցան Քուվ Տը Միւրվիլի եւ Հերթըրի հետ ։

ԻՏԱԼԱՑԻ մեծ յօդուածագիրը՝ Աուկուսթօ Կուէռիէռօ, որ արտաքին քաղաքականութեան նուիրուած ձեռնհաս խմբագրականներ կը գրէ «Քոռիէռէ Տէլլա Սէռա»յի մէջ, յօդուած մը գրած է, Օտտո»ին, որուն մէջ կը գուշակէ հանրային կարծիքը Խրուշչեւ – Այզընհաուըր տեսակցութենէն ։ Իտալացի լրագրողը կը գտնէ որ առաջին անգամ ըլլալով Եւրոպա բացակայ պիտի ըլլայ հոն ուր իր ճակատագրին մասին պիտի խօսուի ։

ԼՈՆՏՈՆԷՆ կը հաղորդեն թէ Այզընհաուըրի Մոսկուա երթալուն հաւանական թուականը կը նկատուի Հոկտ. 15էն 30 ։

ՎԱՐՉԱՊԵՏ Ատընաուըր Լոնտոն պիտի երթայ Սեպտեմբերի վերջ կամ Հոկտեմբերի սկիզբը ։

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ճառ մը պիտի խօսի Սեպտեմբեր 17ին Նիւ Եորքի Տնտեսական ակումբին մէջ ։ Այս ձեւով Խորհրդ. Միութեան վարչապետը երեք կարեւոր ճառ խօսած պիտի ըլլայ Միացեալ Նահանգներու մէջ ։

ՖՐԱՍՔԱԹԻԻ եպիսկոպոս եւ Ս. Պետրոսի աւագերէց՝ կարդինալ Թիտտէրինի ծանր գործողութեան մը ենթարկուած է ։ 83 տարեկան է եւ վիճակը մտահոգիչ ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկ. Աննա Երէցեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Ճանեան, Հ. Յ. Դ. «Վռամեան» ենթակոմիտէի ընկերները կը ծանուցանեն թէ կիրակի Սեպտ. 6ի առաւօտեան, յետ պատարագի, Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ընկերոջ

ՀՄԱՅԵԱԿ ԵՐԷՑԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ ։

×

Այրի Տիկին Գրիգոր Գասպարեան, Պ. Կարպիս Գասպարեան, Օրիորդ Մարկրիթ Գասպարեան եւ նշանածը՝ Պ. Գրիգոր Արքլեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի կիրակի առաւօտ Սեպտ. 6, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ ։

Նոյն օրը հոգեհանգիստ պիտի կատարուի նաեւ

ՍԱՐԳԻՍ ԱՐՔԼԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները ։

×

Պ. Բարսեղ Զաքարեան եւ զաւակները իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն եւ մօր՝ Տիկին ՇԱՄԻՐԱՄ ԶԱՔԱՐԵԱՆի մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան այս կիրակի Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյն մէջ ։

Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ ։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ԵԿԵՂԵՑԻ

8 bis, Rue des Ternes

Այս կիրակի առաւօտ, ժամը 10.45ին, կը խօսի վերապատուելի ՍԻՄՈՆԵԱՆ ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Խորին վշտով կ'ողբանք ընկեր Գաբրիէլ Լազեանի դառն կորուստը ։ Ցաւակցութիւններ ընտանիքին եւ ընկերներուն ։

Հ. Յ. Դ. ՊՈՐՏՈՅԻ ՄՈՒՐԱՏ ԽՈՒՄԲ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Լիլիկ Սապունճեան եւ զաւակները, Ալպին եւ Յակոբիկ Սապունճեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն այն բոլոր ազգականներուն եւ բարեկամներուն, որոնք անձամբ, նամակով կամ հեռագրով իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին իրենց ողբացեալ ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր՝

ՆԵՐՍԷՍ ՍԱՊՈՒՆՃԵԱՆի

դառն կորուստին առթիւ ։

×

Մարսէյլ – Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Կրօն. ընկերութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Ամերիկայի Բէնոյի գործարանի անդամներու կողմէ, փոխան ծաղկեպսակի տարաբախտ Պետրոս Գէորգեանի մահուան առթիւ 48.575 ֆրանք ։

Նոյնպէս Կրօն. Ընկերութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները, Օր. Նուարդ Տէրտէրեանի ամուսնութեան առթիւ Պ. Պ. Քերովբէ Կարապետեան վեց հազար, Ա. Տէրտէրեան հազար ֆր. եկեղեցւոյն ։

Պայքեան որբանոցի չիրիմին համար Պ. Պ. Ղազարոս Քէշիշեան հազար ֆր., Խ. Արզումանեան հինգ հազար ֆր. ։

(Ստանալ Կրօն Ընկերութենէն) ։

ԼԸ ՓԷՔԻ ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

3 Ավրնիւ Կռանշան, Լը Փէք, Սէն-է-Ուազ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ.— Դասական Ընթացք (Cours Classique) ։

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

1) Տասը տարեկանէն սկսեալ, Երկրորդական Վարժարանի որեւէ դասարանի աշակերտ կ'ընդունուի պայմանաւ որ ունենայ իր դասարանին վերաբերեալ նիւթերուն բաւարար ծանօթութիւնը ։

2) Արտասահմանէն կամ Ֆրանսայի գաւառներէն եկող աշակերտը, Փարիզի մէջ պէտք է ունենայ խնամակալ մը ։

3) Աշակերտը պէտք է ներկայացնէ Ընծայարանին Տնօրէնութեան.—

ա) Ցարդ յաճախած դպրոցին վկայագիրը եւ բարի վարքի վկայական ։

բ) Մկրտութեան եւ բժշկական պատուաստի վկայական ։

4) Դպրոցական տարեկան թոշակը (ընդամենը) 150.000 ֆրանք է, երեք մասով վճարելի, իւրաքանչիւրը եռամսեային սկիզբը ։

Նպաստաւոր զեղչ մը նախատեսուած է իսկապէս կարօտեալ ընտանիքներու զաւակներուն համար ։

Յիշեալ սակագինէն դուրս կը մնան աշակերտին ուղեւորութեան, հանդերձեղէնի, գրենական պիտոյքի, բժշկական խնամքի ծախսերը ։

Դիմել՝

Direction Ecole Apostolique

3, Rue de Grandchamp - Le Pecq S. et O. France

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	2.500	Ֆր. մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	1.500	Ֆր. մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	1.000	» » » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	1.500	» » » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	2.000	» » » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	1.000	» » » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	1.000	» » » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	500	» » » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են ։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է ։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Եկեղեցիին վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի մասնաւոր հանդիսաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Մայր եկեղեցիի նախկին վաստակաւոր դպրապետ ողբացեալ

ՅԱԿՈԲ ՄԱԼԱՔԵԱՆի

եւ դպրախումբի նախկին անդամուհի իր քենիին՝

Օր. ԳԱՅԵԱՆԷ ՔԻՐԱԶԵԱՆի

յիշատակին, ներկայութեամբ ընտանեկան պարագաներու ։

Հանգուցեալներուն յիշատակը յարգողները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ ։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Երկուշաբթի առաւօտ, Սեպտեմբեր 21

Ծնողքներուն բացառիկ դիւրութիւն մը ընծայելու համար, արձանագրութիւնները պիտի շարունակուին մինչեւ վերամուտին օրը ։

Collège Arménien S. Moorat

26, Rue Troyon - SEVRES (S & O.) Tel. OBS. 18-28

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐԸ

Իրենց Հաստատութեան մէջ կ'ընդունին, գիշերօթիկ, 5էն 13 տարեկան աղջիկներ ։ Քոյրերուն հսկողութեամբ, աշակերտուհիները կը յաճախեն ֆրանսական դպրոցի դասընթացքներուն եւ կը հետեւին հայերէնի, ներքին, ուսումներուն ։

Արձանագրութեան եւ յաւելուածական տեղեկութիւններու համար դիմել տեսչութեան ՝

SŒURS ARMÉNIENNES

73, Av. Henri Barbusse Arnouville les Gonesse S. et O.

Tél. : No 179

ԴՊՐՈՑ. ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1959 – 1960ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են ։ Ամէն անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել Հաստատութեան Տնօրէնութեան ։

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լիսէներու պաշտօնական ծրագրին, աշակերտուհիները կը պատրաստէ պրէվէի եւ պաքալօրէայի քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմութեան եւ կրօնի ծանօթութիւններով ։

Դիմել՝ 1 Պուլվ- տիւ Նոր, Լը Րէնսի ։

Հեռաձայն՝ Լը Րէնսի 172 ։

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 5 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — SAMEDI 5 SEPTEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ— ԹԻՒ 8587 — 35EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4388

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ ՄԵԿՆԵՑԱՒ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ԳԼԽԱՒՈՐ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՇՈՒՐՋ՝

ՊԵՐԼԻՆ, ՎԵՐԻՆ ԺՈՂՈՎ, ԴԱՇՆԱԿԻՑ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ, ԱԼԺԵՐԻԱ

Նախագահ Այզընհաուըր Ուրբաթ առաւօտ Ռամպուեէի պալատէն մեկնեցաւ ուղղակի Պուրժէի օդակայանը: Նախորդ օրը, շատ ծանրաբեռնուած օր մը ունեցած էր: Առաւօտուն ամերիկեան դեսպանատան մէջ ընդունելէ ետք Ատլանտեան Ուխտի ներկայ նախագահը եւ ընդհ. քարտուղարը, անոնց ընկերակցութեամբ, այցելութիւն մը կուտար Ատլանտեան Ուխտին՝ Շայոյի պալատը: Նիստի բացման առթիւ, Փօլ-Անրի Սփաք Ուխտին խորհուրդին անունով շնորհակալութիւն կը յայտնէ նախագահին, այս խօսք կ'առնէ այս վերջինը — «Իմ ներկայութիւնս այստեղ փաստն է այն կարեւորութեան զոր իմ երկիրս եւ ես կ'ընծայենք խորհուրդին : Եթէ վճռական ենք մենք մեր մէջ, եթէ մերժենք թիզ մը իսկ տեղի տալ սկզբունքներու վրայ, եթէ ճկուն մնանք երբ հարցը գործելակերպի կը վերաբերի, եթէ տանք Ատլանտեան Ուխտին նոյն հայրենասէր զոհաբերութիւնը զոր կուտանք մեր ամէն մէկ ազգին, պատերազմ չըլլար, խաղաղութիւն կ'ըլլայ : Շնորհակալութիւն ձեզի այցելելու ինծի տրուած առիթին համար »:

Նախագահը դեսպանատուն վերադարձաւ ուր ընդունեցաւ Իտալիոյ վարչապետը, Սէնեի եւ արտաքին նախարար՝ Փելլա

Ցերեկին նախագահը ճաշ մը կուտար ի պատիւ Տը Կոլի եւ կարգ մը ուրիշ պաշտօնական անձնաւորութեանց :

Ռամպուեէ երթալէն առաջ, Նախագահ Տուայթ Այզընհաուըր այցելութիւն մը կուտար արեւմտեան ուժերու ապայակոյտին (Շափ) ուր կարճ ճառ մը խօսեցաւ : «Հո՛ս գալ, ինծի համար քիչ մը տուն վերադառնալ կը նշանակէ, որովհետեւ զինուորական վարժարանը ձգելէս ետք, 45 տարիներու ընթացքին, հոս է որ կարեւորագոյն պաշտօնը ստանձնած եմ :

Ժամը 17-20ին, Այզընհաուըր կը հասնէր Ռամպուեէի պալատը:

Խօսակցութիւնները սպասուածէն աւելի կարճ եղան եւ գիշերը հրատարակուեցաւ հետեւեալ պաշտօնական դեկոյցը — «Միացեալ Նահանգներու նախագահը եւ Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը Սեպտեմբեր 2ին եւ 3ին, խօսակցութիւններ ունեցած են որոնց ընթացքին երկու երկիրները շահագրգռող բոլոր հարցերը քննուած են: Այս խօսակցութեանց միացած են Ֆրանսական հանրապետութեան վարչապետը եւ երկու արտաքին նախարարները .

Երկրորդ Աշխարհամարտի երկու հին ընկերներու խօսակցութիւնները անցած են շատ բարեկամական եւ սիրալիր մթնոլորտի մը մէջ, ինչ որ աւանդօրէն յատկանշական եղած է Ֆրանքօ-ամերիկեան յարաբերութեանց համար :

Նախագահ Այզընհաուըր Զօր. Տը Կոլին յայտնած է իր տեսակէտը Խորհրդ. Միութեան եւ Միացեալ Նահանգներու յարաբերութեանց մասին, Խրուշչեւի Ուաշինկթըն եւ Այզընհաուըրի Մոսկուա այցելութեանց նախօրեակին .

Պետական երկու ղեկավարները հաստատած են իրենց համաձայնութիւնը Պերլինի հարցին շուրջ: Համաձայն են նաեւ գտնելու համար որ վերին ժողով մը, օգտակար՝ իր սկզբունքին մէջ, կը գումարուի միայն երբ ապահով ըլլայ որ դրական արդիւնք մը կրնայ տալ :

Ափրիկեան հարցերը ընդհանրապէս եւ Հիւսիսային Ափրիկէի հարցի մը մասնաւորապէս խորապէս ուսումնասիրուեցան:

Միացեալ Նահանգներու Նախագահը եւ Ֆրանսական հանրապետութեան Նախագահը ցոյց տուին իրենց կամքը Ատլանտեան Ուխտին : Կարծիքներու փոխանակութիւն մը ունեցան այն ձեւերուն շուրջ որոնք յատկապէս կրնան ապահովել այդ Ուխտին աւելի արդիւնաւոր կերպով գործելուն :

Երկու նախագահները անգամ մը եւս շեշտեցին այն կարեւորութիւնը զոր կ'ընծայեն ընդհանուր ապազինման մը համար բանակցութեանց վերսկսումին, ինչպէս նաեւ թերաճ երկիրներու տրուելիք օգնութեան :

Միւս կողմէ, ուսումնասիրեցին ձեւերը լաւագոյն գործակցութիւն մը կազմակերպելու համար երկու երկիրներուն միջեւ, մանաւանդ շնորհիւ խորհրդակցութեանց բազմապատկման քաղաքական եւ զինուորական կենսական հարցերու շուրջ » :

Ինչպէս կ'երեւի Փարիզի բոլոր տեսակցութիւնները արդիւնաբեր եղած են եւ ամրապնդած արեւմտեան պետութեանց մասնակցութիւնը :

Այզընհաուըր եւ Իտալիոյ վարչապետը համակարծիք եղած են ընդհանուր բոլոր հարցերու շուրջ, որոնք ծանօթ են՝ Պերլին, վերին ժողով, համայնավար Չինաստան եւն.: Այս առթիւ լրագրողի մը հարցումին պատասխանելով ամերիկեան արտաքին նախարարութեան պաշտօնական բանբերը յայտարարած է թէ Սէնեիի թելադրանքով է որ համայնավար Չինաստանի մասին խօսուած է :Միացեալ Նահանգները, ըսած է Նախագահ Այզընհաուըր միշտ դէմ են Փեքինի կառավարութիւնը ճանչնալու :

Այս խօսակցութիւններէն ետք ալ պաշտօնական դեկոյց մը հրատարակուած է որուն մէջ կը շեշտուի — «Նախագահը եւ Վարչապետը անգամ մը եւս յայտարարեցին թէ Արեւմուտք պիտի շարունակէ իր բոլոր ճիգերը ամրապնդելու համար խաղաղութիւնը արդարութեան մէջ»:

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԼԻԿԱՆ

Ալժերիոյ հարցը կը շարունակէ զբաղեցնել արեւմտեան դաշնակիցներն ու արաբական աշխարհը :

Միացեալ Ազգերու կազմակերպութիւնը որոշած ըլլալով իր նոր նստաշրջանի օրակարգին վրայ դնել այս ցաւոտ խնդիրը, շահակից կողմերը նախապատրաստական տենդոտ աշխատանքներու են լծուած :

Ֆրանսա վճռած է ամուր կանգնիլ իր տեսակէտին վրայ։ Ու կը պահանջէ որ Ատլանտեան Ուխտի իր դաշնակիցները պաշտպանեն զինքը, երբ հարցը սեղանի վրայ դրուի :

Զօրավար Տը Կոլ անցեալ շաբաթ Ալժերիոյ մէջ անձամբ քննեց կացութիւնը : Այս այցելութիւնը անհրաժեշտ էր մանաւանդ անոր համար, որ Այզընհաուըրի հետ գլուխ գլխի իր տեսակցութեան գլխաւոր նիւթերէն մէկն ալ Ալժերիոյ հարցն էր։ Երկու նախագահները զինուորականի եւ քաղաքագէտի իրենց կրկնակ հանգամանքներով կ'ուսումնասիրեն բանաւոր եւ արդար լուծման մը կարելիութիւնները :

Տարբեր ուղղութեամբ կ'աշխատի Արաբական Լիկան, որու Խորհուրդին 32րդ նստաշրջանը բացուեցաւ Քազապլանքայի մէջ Սեպտեմբեր 1ին :

Բացումը կատարեց Մարոքի Սուլթան Մոհամմէտ Ե.ի որդին իշխան Մուլայ Հասան: Ժողովին ուղղած իր պատգամին մէջ, Սուլթանը կը յայտարարէր թէ արաբական երկիրներու համար՝ ամէնէն կարեւոր հարցը Ալժերիայինն է, որ «դժուարին պատերազմ մը կը մղէ՝ անկախութեան եւ ազատութեան իր իրաւունքները պաշտպանելու համար» .

Ալժերիոյ մարտիկներուն եւ հերոսներուն զոհասանքն ընելէ վերջ, Մոհամմէտ Ե. կը շեշտէր թէ «ալժերիական արիւնը ի զուր պիտի չթափուի. պատերազմը պիտի վերջանայ յաղթանակով եւ արաբական Մաղրէպի ազատութիւնը պիտի ամբողջանայ, երջանիկ եւ ազատ կեանք մը ապահովելով Ալժերիոյ »:

Արաբական Լիկայի անդամներէն Թունուզ եւ Իրաք ներկայացուցիչ չէին ղրկած ժողովին, որուն կը մասնակցին նաեւ Ալժերիոյ Ազատագրութեան Ազգային Ճակատին երկու ներկայացուցիչները :

Զօրավար Ապտէլ Քասըմ առաջարկած էր Պաղտատի մէջ գումարել Լիկայի նստաշրջանը։ Իրաք այն երկիրն է, որ ամէնէն աւելի նիւթապէս օժանդակած է Ալժերիոյ ապստամբներուն։ Իր առաջարկը մերժուած ըլլալով, Իրաք պատուիրակ չղրկեց Քազապլանքա :

Բարոյական գոհացում տրուեցաւ Պուրկիպայի եւ որոշուեցաւ Թունուզի պատգամաւորները հրաւիրել ժողովին :

Լիկային գլխաւոր գործն եղաւ ամրապնդել արաբական միացեալ ճակատը : Ընդհանուր քարտուղար Հասունայի այցելութիւնները զանազան մայրաքաղաքներ՝ դրական արդիւնքի յանգեցան: Յորդանան հաշտուեցաւ արաբական միացեալ հանրապետութեան հետ :

ՄԱԿի ժողովին մէջ Լիկայի անդամները պիտի պնդեն Ալժերիոյ ինքնորոշման իրաւունքին վրայ, ջանալով իրենց կողմը շահիլ չէզոք երկիրները :

Քազապլանքայի ժողովին մէջ քննութեան կ'առնուի նաեւ Պաղեստինի մէկ միլիոն արաբ գաղթականներու խնդիրը:

ՄԱԿի ընդհ. քարտուղար Համըրշոլտ երկու ամիս առաջ արաբական պետութեանց առաջարկած էր, որ այդ գաղթականները վերջնապէս տեղաւորուին իրենց ապաստանած վայրերուն մէջ: ՄԱԿը, որ 1948էն ի վեր նիւթական ահագին զոհողութիւններ կ'ընէ անոնց համար, յառաջիկայ տարուընէ սկսեալ պիտի դադրեցնէ իր նպաստը :

Ցուլիսին Լիկայի անդամները Լիբանանի մէջ ժողով գումարելով մերժեցին Համըրշոլտի առաջարկը :

Այժմ Լիբանանի դահլիճի անդամներէն Փիէր Ճէմայիլ՝ Երուսաղէմի նախկին մուֆթի Հաճ Ամին Հիւսէյնիի հաւանութեամբ՝ կ'առաջարկէ պաղեստինեան հողամասին վրայ կազմել «ինքնավարութիւն» մը, ժամանակաւոր կառավարութեամբ մը, որ պիտի զբաղի գաղթականներու տեղաւորման գործով :

Ամմանի կառավարութիւնը հակառակ է այս ծրագրին, քանի որ Յորդանանի դահլիճին եւ ծերակոյտի անդամներուն կէսը պաղեստինցի գաղթականներէ բաղկացած է: Պաղեստինեան նոր կառավարութեան մը կազմութիւնը Յորդանանի գերիշխանութեան դէմ ոտնձգութիւն մը պիտի ըլլայ :

Քազապլանքայի ժողովը կը շարունակէ իր աշխատանքները: Ծրագրած է մօտօրէն իրականացնել արաբական պետութեանց պատասխանատու գլուխներու «գերագոյն ժողով» մը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՄԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

★

Տողաշար մեքենայի ծանր խանգարման մը պատճառով այսօր կարելի չեղաւ թերթը ժամանակին հասցնել ։

Կը խնդրենք մեր ընթերցողներէն որ ներողամիտ ըլլան եթէ, հակառակ մեր ջանքերուն, քանի մը օր թերթն յապաղումով լոյս տեսնէ :

ԾԱՆՐ ԴԷՊՔԵՐ ԿԱԼԿԱԹԱՅԻ ՄԷՋ
18 ՄԵՌԵԱԼ, ՔԱՆԻ ՄԸ ՀԱԶԱՐ ՎԻՐԱՒՈՐ

•

Ինչպէս Վարչապետ Նեհրու նախատեսել տուած էր խորհրդարանին առջեւ ըրած իր յայտարարութեան մէջ: Հնդկական բանակը ստիպուեցաւ միջամտել կարգը վերահաստատելու համար, Կալկաթայի մէջ :

2000 խռովարարներու խումբ մը յարձակում գործելով, գրաւած է կայարանը եւ ոստիկանատունը :

Նոյն ժամանակ ընդհանուր գործադուլի հրաման տրուած է, բայց կացութիւնը բաւական անորոշ է :

Կառախումբերը այլեւս չեն գործեր՝, օդանաւեր դադրեցուցած են Կալկաթայի սպասարկութիւնը :

Խռովարար բոլոր շարժումները համայնավար կամ ձախ բնոյթ ունին :

Ցարդ 18 հոգի մեռած են, իսկ վիրաւորներու թիւը քանի մը հազարի կը հասնի :

Վարչապետ Նեհրու յայտարարեց թէ պատերազմական նախարարը՝ Քրիշնա Մենոն ՄԱԿի մօտ Հնդկաստանը պիտի ներկայացնէ :

———o———

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՔԻ իշխանութիւնները «սեւ ցանկը» հրատարակեցին այն շոգենաւերուն որոնք, արաբական երկիրներու որոշումներուն հակառակ, առեւտրական ծառայութիւն կատարած են Իսրայէլի: Արգիլուած ցանկին վրայ են 70 եւրոպական եւ ամերիկեան շոգենաւեր, որոնցմէ չորսը Ֆրանսական բեռնատար նաւեր :

ԼԻԲԱՆԱՆ.— Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան մէջ գործող «արաբական վերածնունդի ընկերվարական կուսակցութիւնը» (Պաաթ) լուծուած է: Կուսակցութեան պաշտօնաթերթը՝ «Ալ Սահաֆա» պաշտօնական դեկոյց մը հրատարակած է ճշդելով թէ կուսակցութեան լուծումը կատարուած է Նախագահ Նասըրի հրամանով :

ԿՐԵՄԼԻՆԻ մէջ Խրուշչեւ ճառ մը արտասանեց, որուն ընթացքին յայտարարեց «առաւելագոյն չափով պիտի զօրացնենք զինուորական մեր բոլոր ուժերը : Մեր նաւատորմը պիտի զինենք ամէնէն արդիական զէնքերով, ոչ թէ ուրիշ երկիրներու վրայ յարձակելու կամ մեր ապրելակերպը ուրիշներուն պարտադրելու, այլ մեր ապահովութեան համար »:

ԹԱՐՄ ՀՈՂԱԿՈՅՏԻՆ ԱՌՋԵՒ

(ԸՆԿ. Գ. ԼԱԶԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԻԹՈՎ)

■

Ոչ ոք կը սպասէր իր մահուան։ Եւ ոչինչ նախատեսել կուտար այս ապաժամ ու դժբախտ վախճանը։

Դաժան ճակատագիրը չխնայեց իրեն։ Իր կազմը, առողջ ու առոյգ, չկրցաւ դիմանալ զինք զգետնող հիւանդութեան, երեւութապէս անվտանգ, բայց իրականին մէջ՝ աւելի քան վտանգաւոր ու մահացու։

Իր մահէն շաբաթ մը առաջ գործի վրայ էր, ինչպէս միշտ։ Կը խօսէր, կը գործէր ու կը գրէր իբրեւ կատարելապէս առողջ մարդ մը։ Աննշան բորբոքում մը, թեթեւ վէրք մը կը նեղէր զինք։ Եւ այսքան միայն։ Կը կարծէինք, թէ երկու–երեք օր ետք բուժուած պիտի ըլլար ամբողջովին եւ նորէն պիտի լծուէր տենդագին աշխատանքի։

Մեր յոյսերը չիրականացան։

Ընդամէնը մէկ շաբթուան մէջ, — ոչ իսկ մէկ շաբաթ, — մեր ընկերը զոհը դարձաւ աննշան կարծուած իր հիւանդութեան։ Օգոստոս 25ի առտուն փոխադրուեցաւ հիւանդանոց եւ նոյն օրը, կէս գիշերին, անվերադարձ մեկնեցաւ այս աշխարհէն։

Զարքաշ, յոգնիլ չգիտցող աշխատաւոր մըն էր իր ողջութեան։ Յատնուածքով «գործօն» էր, ձեռներէց ու գործունեայ։ Ամէն բանի կը հասնէր։ Ամէն խնդրի լուծում մը կը գտնէր։

Հանրային գործիչ էր, հրապարակագիր, պրպտող, որոնող, հետախուզող միտք մը։ Կը հետաքրքրուէր հանրային բնոյթ ունեցող ամէն հարցով։ Կ'ուսումնասիրէր եւ կը հաւաքէր Հայ Դատին հետ կապուած ամէն նիւթ։ Կը դասաւորէր իր հաւաքած նիւթերը, — վկայութիւն կամ վաւերագիր, — եւ հետագային կ'օգտագործէր զանոնք Հայ Դատին նուիրուած իր ուսումնասիրութիւններուն համար։

Ծնած էր Երզնկա, պատմական Եկիղան, բարեկեցիկ ընտանիքի մէջ։ Իր բոլոր հարազատները, — հայր, մայր, քոյր, եղբայր եւ մօտիկ ազգականներ, — նահատակուեցան 1915ին, Մեծ Եղեռնի չարաղէտ օրերուն։ Ինք միայն ազատեցաւ ջարդէն, որովհետեւ տարի մը առաջ մեկնած էր Պոլիս՝ յաճախելու համար զինուորական վարժարան (Հարպիէ), ծննդավայրին մէջ արդէն ստացած ըլլալով իր նախակրթութիւնը։

Վարժարանին շրջանը աւարտելէ ետք, իբրեւ սպայ կը մտնէ Թրքական բանակը։ Համաշխարհային Առաջին պատերազմի վերջաւորութեան կ'անցնի Հայաստան եւ կամաւոր կ'արձանագրուի հայկական բանակին մէջ, ուր եւ կը մնայ մինչեւ Հայաստանի խորհրդայնացումը։

Խորհրդային իշխանութեան հաստատումէն անմիջապէս ետք, սպարապետ Նազարբէկեանի եւ հազար հինգ հարիւր սպաներու հետ կ'աքսորուի։ Դառն ու դաժան ճակատագիր ունեցան այս սպաները, որոնցմէ շատեր չդիմացան ցուրտին, անօթութեան ու չարչարանքներուն եւ մեռան աքսորի ճամբուն վրայ կամ աքսորավայրին մէջ։

Գարբիէլ Լազեան այն քիչերէն էր, որոնք հրաշքով ազատեցան ստոյգ մահէ։

Մեր ողբացեալ ընկերը կը յաջողի, ուրիշ բախտակիցներու հետ եւ անոնց կարգին, ոտնել արտասահման։ Քիչ ետք կը ծայրի հելլէնեւթուրք պատերազմը։ Գ. Լազեան կը մտնէ յունական բանակը, բոպոյի սատիճանով։ Յոյներու պարտութենէն եւ Իզմիրի աղէտէն ետք կ'անցնի Յունաստան, բազմահազար գաղթականներու հետ։

Գործունեայ ու ձեռներէց՝ մեր ընկերը կը լծուի տենդագին աշխատանքի։ Քանի մը ընկերներու հետ Աթէնքի մէջ հիմը կը դնէ «Նոր Օրի», որ նախ կը հրատարակուի իբրեւ եռօրեայ, հետագային դառնալով օրաթերթ։

Թերթին կից կը հաստատէ նաեւ հրատարակչական բաժին մը եւ հետզհետէ լոյս կ'ընծայէ բազմաթիւ հատորներ՝ գրական, պատմագիտական, քաղաքական բովանդակութեամբ։

Երկրորդ Աշխարհամարտի նախօրէին, 1938ի աշնան, կուսակցական եւ հանրային գործիչի պատասխանատու պաշտօնով կը փոխադրուի Գահիրէ եւ միաժամանակ մաս կը կազմէ «Յուսաբեր»ի խմբագրական եւ վարչական մարմիններուն։

Մինչեւ իր մահը անխափան շարունակեց իրեն վստահուած պաշտօնները ձեռնհասութեամբ ու նուիրումով։ Գրասենեակային աշխատանքէն աւելի կը նախընտրէր դաշտի աշխատանքը։ Իրեն համար ալ կրնանք ըսել, թէ անվհատ աշխատանքի հերոս մըն էր։ Ամէն տեղ էր, ամէն բանի կը հասնէր։

Իր մէջ զօրաւոր էր հանրային ջիղը։ Ծնշտուած հետաքրքրութիւններ ունէր։ Իր պաշտպանած գաղափարներուն մէջ աննահանջ, կորովի ու եռանդուն՝ աշխատանքի մէջ, գտնուեցաւ միշտ պայքարի առաջին գիծերուն վրայ։ Պատասխանատու պաշտօններ վարեց վերջին երեսնամեակին մանաւանդ, թէ Յունաստանի եւ թէ Եգիպտոսի մէջ։

Երկրորդ Աշխարհամարտէն ետք, նուիրուեցաւ նաեւ պատմագիտական ուսումնասիրութեանց եւ յաջորդաբար հրատարակեց պատկառելի հատորներ՝ մեր յեղափոխական դէմքերուն եւ Հայ Դատի մասին։

Հետախոյզ միտք մըն էր։ Ոչ յուռատես էր խառնուածքով, ոչ յոռետես։ Կրնանք ըսել, թէ իրատես էր, որքան կարելի է իրատես ըլլալ այս խառնակ օրերուն։

Օժտուած էր կազմակերպելու բացառիկ շնորհներով։ Եթէ ընելիք գործ մը չըլլար, ինք կը ստեղծէր գործը։ Դժուարութիւններու առջեւ չէր ընկրկեր։ Յաճախ կը ջղայնանար, կը դառնանար նոյնիսկ, բայց չէր յանձնուեր։ Չէր նահանջեր։ Ցամառօրէն կը հետապնդէր իր կազմած ծրագիրները եւ կ'աշխատէր գործի վերածել զանոնք։

Միակն էր, որ նամակներով եւ անձնական շփումով կապ կը պահէր մօտիկ ու հեռաւոր շրջաններու հետ, ընկերներու, բարեկամներու, աշխատակիցներու հետ։ Սպառիչ աշխատանք մը այս ալ, զոր կը կատարէր անսպառ եռանդով եւ օրինակելի համբերատարութեամբ։ Բծախնդրօրէն կը հետեւէր հայ մամուլին եւ ազգային – կուսակցական պայքարներուն, ոչ թէ իբրեւ չէզոք հանդիսատես, այլ իբրեւ գործօն մասնակից։

Որքան զօրաւոր էր հանրային ջիղը իր մէջ, նոյնքան զօրաւոր էր նաեւ պայքարի ջիղը։ Իր «գիծ»ը յարձակողական գիծն էր, այլ ոչ՝ պաշտպանողական։

Ամբողջովին ջիղ ու եռանդ՝ կ'արժեցնէր հանրային գործիչի եւ հրապարակագրի իր բնածին տուրքերը, հարցեր գնելով մէջտեղ եւ պատասխաններ որոնելով։

Այս գործօն ու գործունեայ մարդը հիմա ընդմիշտ լռած է այլեւս։

Իր ներկայութիւնը ուժ մըն էր, իր բացակայութիւնը կորուստ մըն է մեզի համար։

« ՅՈՒՍԱԲԵՐ »

ՎԵՐԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

★

Խորհ. Միութեան մեծաւորը, վերջապէս պիտի մեկնի Ամերիկա առանձնակի տեսակցելու համար նախագահին հետ։ Տարիներէ ի վեր վերին հանդիպումի մը կարօտն ունէր, յաջողեցաւ հրաւէր ստանալու արեւմտեան քաղաքականութեան ղեկավարին հետ տեսնուելու։

Արեւմուտքի մէջ յոռետեսներ վրդովեցան, լաւատեսներ գոհունակութիւն յայտնեցին։ Նախագահը որոշեց այցելել արեւմտեան մայրաքաղաքները՝ յոռետեսութիւնը փարատելու աժմար։ «Նիւ Եորք Հերըլտ Թրիպիւն» գրեց թէ նախագահը Եւրոպա կուգայ վախերը ցրուելու համար, «Դաշնակիցներուն ցոյց տալու որ Խրուշչեւի հետ պիտի չտեսակցի իրենց կռնակէն, ոչ մէկ կերպով վտանգի տակ պիտի դրուին իրենց շահերը»։ Ամերիկայի ճակատագիրը սերտօրէն կապուած է Եւրոպայի, եթէ համայնավարութիւնը ծաւալի Արեւմուտք, Ամերիկա կը վտանգուի։ Սպիտակ Տան լրատուն ալ յայտնեց թէ Ամերիկա երբեք պիտի չլքէ Արեւմտեան Պերլինը։

Ֆրանսական «Օռոռ» օրաթերթը, գրեց. «Նոր Եալթա մը կը պատրաստուի, Ռուզվելթ Եալթայի մէջ արեւելեան Եւրոպան յանձնեց Սթալինի, յաջորդը արեւմտեան Եւրոպան պիտի յանձնէ Խրուշչեւի»։

Գերման ազատական օրաթերթը կը գրէր. «Խրուշչեւ յաղթանակ մը տարաւ, երկար ատենէ ի վեր կը բաղձար հանդիպումի մը Ամերիկայի նախագահին հետ։ Պերլինի տագնապը քանի մը ծառայեց եւ Խորհրդային Միութեան վարիչը, հակառակ իր յաճախակի հակասութեանց, յաջողեցաւ պարտադրել ինքզինք։ Իրողութիւն մըն է որ մինչդեռ արեւմտեան աշխարհը միշտ պաշտպանողական գծի վրայ կը մնայ, համայնավարութիւնը յարձակողականի կ'անցնի միշտ»։ «Միթթակ» չի հաւատար որ երկու հզօրները համաձայնին Գերմանիոյ կռնակէն. «Այլընհաուրրի քաղաքականութիւնը բարոյական անվիճելի հիմ մը ունի, Արեւմուտքը ոչ մէկ շահ ունի Գերմանիան զոհելու, որովհետեւ նման զոհողութիւն մը պիտի նշանակէր Գերմանները մղել չէզոքութեան եւ յետոյ Մոսկուայի ստոյգ որսը դարձնել։ Ուաշինկթըն եւ Մոսկուա պիտի խօսին Գերմանիոյ ճակատագրին մասին, ուստի պատրաստ գտնուելու է արգիլելու համար երկու հսկաներու համաձայնութիւնը ի վնաս Գերմաններուն»։

Կաթոլիկէ «Լա Քրուա» թերթը կը գրէր «Եւրոպա հանդիսատես մըն է միայն։ Ֆրանսա եւ Գերմանիա այլեւս ազդեցութիւն չունին։ Այսօր կը տեսնուի որ մեծերը իրար եա կը մղեն, բայց իրարու կը մերձենան ալ, գոնէ չափուելու համար։ Էր երբեմն երբ Ռուսիա եւ Ամերիկա համահաւասար էին դիւանագիտական վիճաբանութեանց մէջ, այսօր կրնան զատել թէ որքան ծանրութիւն կը մնայ իրենց։ Ստոյգ է որ Միացեալ Նահանգները պիտի չխզեն արեւմտեան համերաշխութիւնը, բայց մեծերու հանդիպումը կը մտահոգէ միջին եւ փոքր ազգերն ալ։ Ժամանակ է հանչնալու որ մեծութիւնը խօսքերուն մէջ չէ, այլ իրողութեանց մէջ»։

Ստոյգ է որ Խորհրդ. վարչապետը կը շարունակէ Սթալինի արտաքին քաղաքականութիւնը, կը փափաքի երկուքի բաժնել աշխարհը, կը յուսայ նորոգել Աղեքսանդր – Նափոլէոն Թիլսիթի տեսակցութիւնը։ Ամէնուն ծանօթ են իր պահանջները։ Առ այժմ կ'ուզէ Պերլինը, որպէսզի արեւմտեան բաժանումը կցուի Արեւելեան Գերմանիոյ, որպէսզի Արեւմտեան Գերմանիան ստիպուի ճանչնալու արեւելեան բաժանումը։

Այս մտավախութիւնը փարատելու համար նախագահը առաջին հանդիպումը կ'ունենայ Ատընաուրրի հետ։ Անգլիական մամուլը դժգոհութիւն կը յայտնէ եւ կը կարծէ թէ Պոնի մասնաւոր հրաւէրով նախագահը իր այցը կը կատարէ Արեւմտեան Գերմանիոյ մայրաքաղաքը։ Եթէ չհանդիպէր Գերմանները պիտի մտածէին, թէ զինակցութիւնը տկարացած է։

Լիփման կը յանձնարարէ իրապաշտ քաղաքականութեան մը հետեւիլ Խրուշչեւի հետ բանակցութեան ատեն։ Խրուշչեւ լենինեան համայնավար մը չէ, որովհետեւ լենին համայնավարութեան յաղթանակը կը յուսար միայն համաշխարհային պատերազմէ մը ետք։ Համոզուած է որ համայնավար երկիրներու կարեւորութեամբ եւ օրինակով կուսակցութիւնը պիտի յաղթանակէ։ Ուստի կը ջանայ խուսափիլ պատերազմէ մը, ինչպէս աղատ ժողովուրդները։ Խրուշչեւի հակադդեցութիւնները սակայն բարոյական պատճառներ չունին, բացի մրցակից պլոքներու ուժի վրայ հիմնուած քաղաքական հաշիւէն։ «Եթէ նախագահը Խրուշչեւի խօսի բարոյական կամ կրօնական հիմեր ցոյց տալով, բան մը չի ստանար։ Եթէ խօսի որպէս նախկին զինուոր, որ գիտէ թէ ինչ եղած է անցեալ պատերազմը եւ կ'ըմբռնէ թէ ինչ պիտի ըլլայ գալիքը՝ հաւանական է որ համաձայնութեան կէտ մը ըլլայ»։

Այլընհաուրրի մրցակից, դեմոկրատներու թեկնածու Սթիվընսըն մամուլի ներկայացուցիչներուն յայտարարած է թէ շատ բան չի սպասեր նախագահին եւ վարչապետի տեսակցութենէն, թէեւ կը յուսայ թէ Ռուսերը զիջումներ կատարեն, սպառնալը կը նկատէ վերին հանդիպումները, նոր մտայնութիւն մը կը

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՄԱՀԱՓՈՐՁ ՄԸ

... ԵՒ ՀԻԹԼԷՐ ՉՄԵՌԱՒ

×

Հայնրիխ Ֆոն Շթիւլփնակըլ չի մեռնիր. բայց, աչքերուն տեղ, այժմ ունի զոյգ մը արհեստական ծակեր։ Կուրցած է։ Եւ Օգոստոս 29ին՝ ուտիկան մը կոյր զօրավարին զուգոջ քայլերը կ'առաջնորդէ «Ժողովրդական Դատարանին» առջեւ, ուր պարտաւոր է միւսներուն նման հաշիւ տալ եւ պատասխանել Ֆրայզլէրի հարցաքննութեանց։ Այդ օրուան ատենագրութիւնները կորսուած են դժբախտաբար, սակայն գերմանացի պատմաբան մը՝ Վիլհելմ Ֆոն Շրամ, իր կատարած պրպտումներուն արդիւնքները կը ներկայացնէ հետեւեալ կերպով.—

«... Զօրավար Ֆոն Շթիւլփնակըլ, որ վրիպած անձնասպանութեան մը հետեւանքով կուրցած էր, իր զինուորականի արժանի կեցուածքը պահեց։ Մինչեւ վերջին վայրկեանը, մինչեւ այն պահը երբ չուանը անցուեցաւ վզին եւ մարմինը ճօճեցաւ պարապին մէջ, Շթիւլփնակըլ քաջարի դիրք մը ունեցաւ։ Իր օգնականը՝ տեղակալ – գնդապետ Ֆոն Հօֆաքէր ·····եաղան բարձրացաւ 20 Դեկտեմբեր 1944ին»։

Այսքանով չի վերջանար սակայն Հիթլէրի վրէժխնդրութիւնը։

Մինչեւ հիմա գնդողներ կան թէ 5000է աւելի կասկածելի Գերմանացիներ, որոնք կը կարծուէին հեռուէն կամ մօտէն մասնակցած ըլլալ Յուլիս 20ի դաւադրական շարժումին, «Ժողովրդական Դատարանին» կողմէ մահուան դատապարտուած են կամ հարկադրուած անձնասպան ըլլալու։

Այսպէս՝ Ֆոն Քլուկ անձնասպան կ'ըլլայ Օգոստոս 10ին։ Ծանօթ էր դաւաւրական ծրագրին եւ սակայն մերժած էր միանալ շարժումին այն ատեն միայն երբ իմացած էր թէ Հիթլէր տակաւին ողջ էր։

Ռոմել, որ յատակ յարաբերութիւններ էր ունեցած դաւադիրներուն հետ, բռնադատուեցաւ անձնասպան ըլլալ 14 Հոկտեմբեր 1944ին, երբ Հիթլէր իրեն ղրկեց երկու պատգամաբերներ, որոնք զինքը դրին երկընտրանքի մը առջեւ.— կամ «Ժողովրդական Դատարան»ը եւ կամ թոյնը ...

Եւ տակաւին բազմաթիւ ուրիշներ, բարձրաստիճան սպաներէ սկսած մինչեւ պարզ զինուորներ, պաշտօնեաներ եւն.։

Զոհերէն ետք ի՞նչ եղան սակայն դահիճները ...

Հիթլէր՝ անձնասպան, Պորման՝ սպաննուած Պերլինի մէջ, Կէօրինկ եւ Հիմլէր՝ անձնասպան, Քայթըլ եւ Եօտըլ՝ կախուած «Նիւրէմպէրկ»ի, Օպերկ եւ Քնոխըն՝ ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած ...

Իսկ «Ժողովրդական Դատարան»ի նախագահը՝ Ֆրայզլէր ...

Խեղճուկ մահ մը կ'ունենայ։ Կը ջախջախուի նոյնիքն իր Դատարանին փլատակներուն տակ, երբ օդային յարձակման մը ընթացքին քարուքանդ կ'ըլլայ այդ շէնքը։

Կ'ապրի միայն ընդհանուր դատախազը՝ Էռնսթ Լաուց, որ մահապատիժ պահանջած էր ութ ամբաստանեալներուն համար։ Կը գտնուի Արեւմտեան Գերմանիա եւ պետական պաշտօնեայ է։ Տասնըհինգ տարի ետք՝ Էռնսթ Լաուց համոզուած է դեռ եւ կը պնդէ որ Յուլիս 20ի դաւադիրները, առանց բացառութեան, օտար ու թշնամի պետութիւններէ գրգռուած, վարձատրուած, հայրենիքին դէմ դաւաճաններ էին ...

Ընդհանուր դատախազ Լաուցի համոզումը անձնական կարծիք մըն է, Հիթլէրի դէմ կատարուած պատմական մահափորձին վրայ։ Եւ ամէն մարդկային կարծիքի պէս, անոր վաւերացումը կարօտ է ապագայի վկայութեան։

Պատմութիւնը, անաչառ ու անաչառ պատմութիւնը միայն, իր անհերքելի դատաստանով, պիտի կարենայ գրել ու ճշդել, օր մը, 1944 Յուլիս 20ի պատմական շարժումին իմաստը, արժէքն ու կատարումը։

Առ այժմ, պատմութիւնը արժանի է գտած արդէն որ ուրիշ արձանով դեռ սպան՝ կոմս Քլաուս Շէնք Ֆոն Շթաուֆէնպէրկ, իր պղնձեայ մեծադիր արձանը ունենայ, անցեալի Նացի պատերազմական նախարարութեան շէնքին, Պէնտլէրշթրասէի բակին մէջ իսկ, հոն ուր ձախողած մահափորձին երեկոյեան՝ հրացանազարկ եղաւ անձնազոհ հերոսը։

... Եւ Հիթլէր չմեռաւ։

(22 եւ վերջ)

տեսնէ խորհրդային վարիչներուն մօտ ։

Գերմանիոյ Տնտեսութեան նախարար Լուտվիկ Էրհարտ կը կարծէ թէ Արեւմուտք մեծկակ փոխատուութեամբ մը կրնայ քաղաքական լարուածութեան վերջ տալ։ Ուրուշչեւ պէտք ունի արեւմտեան օժանդակութեան, որովհետեւ սաստիկ մը կատարեց եօթնամեայ ծրագրով, վայ թէ ծրագիրը ձախողի ։ Ուրուշչեւ գիտէ թէ ինչ կը սպասէ իրեն այն ատեն։ Իր դիրքը շատ զօրաւոր է այժմ, բայց դեռ Սթալին չէ։ Ընդունայն չէ որ պատեհութիւնը ներկայանալուն կը քննադատէ իր հակառակորդները, թէպէտ հեռացուած են Մոսկուայէն։ Եօթնամեայ ծրագիրը լիովին յաջողելու է, նոյն իսկ սկիզբէն լաւ արդիւնքներ տալու է, բայց կը պահանջէ եւրոպական հսկայական ճիգ մը։ Անկարելի է որ Խորհրդային Միութիւնը կարենայ վերցնել ծանրութիւնը, մանաւանդ որ հսկայ ծախքեր կը կատարէ սպառազինման համար, փոխատուութիւններ կը կատարէ թերաճ երկիրներու քաղաքական նպատակներով ։ Ամերիկա յարաբերական ակարութիւն մը ունի, որուն նշանն է տոլարի ակարութիւնը, Ս. Միութիւնը աւելի ծանր դժուարութեան տակ կը գտնուի քանի որ զուրկ է ամերիկեան հարստութենէն ։

Ուրուշչեւ խոստացաւ բարձրացնել երկու հարիւր միլիոն Ռուսերու ապրուստի մակարդակը եւ պէտք է որ պահէ իր խոստումը, Ռուսերը չեն կրնար այլեւս սեղմել իրենց գօտին։

Գերման հօյակապ ելմտագէտ մը կասկածելի կը գտնէր Խորհրդային եօթնամեայ ծրագրին իրագործումը, նոյն իսկ եթէ նուաղին սպառազինման ծախքերը եւ գադրի թերաճ երկիրներու փոխատուութիւնը ։ Արեւմտեան օգնութիւնը, ելմտագէտին համաձայն, անհրաժեշտ է Խորհրդ. Միութեան։ Ուրուշչեւ Լայփցիկի մէջ յայտնեց թէ պէտք ունի արեւմտեան Գերմանիոյ օժանդակութեան ։ Հոն զոհաբերեց Քրուփի Տունը եւ բաժակ բարձրացուց Ալֆրետ Քրուփի կենացը։ Միկոյեան Պոնի մէջ յայտնեց թէ առեւտրական յարաբերութիւններով կարելի է լուծել քաղաքական խնդիրները։ Մոսկուա Պոնէն խնդրեց մէկ միլիառ մարքի վարկ մը գերման ճարտարարուեստական արտադրութիւններ առնելու համար ։

Հաւանական է որ ռուս – ամերիկեան համախմբումին տնտեսական ազդակը կարեւոր դեր մը կատարէ ։

Ի՞նչ դիրքում պիտի կատարէ Վաշինկթոն, Պերլինի՞ շուրջ, պիտի հաւանի Գերմանիոյ միութեան, պահելով արբանեակ երկիրները։ Ո՞ւր պիտի մնան այն ատեն շնորհալից խոստումները Հունգարիոյ եւ Լեհաստանի ազատագրութեան։ Ժողովուրդներու ինքնորոշման սկզբունքին համաձայն Սոմալիներն ալ անկախութիւն կը ստանան եւ Եւրոպայի ժողովուրդները ազատ չեն ինքնորոշման ։

Եթէ տեղի տրուի Պերլինի համար, կարգը պիտի գայ Գերմանիոյ։ Ուրուշչեւի նպատակն է Ատլանտեան Ուխտի քայքայումը եւ յարմար ժամանակը գտած է բանակցելու ։ Ամերիկա կը պատրաստուի նախագահական ընտրութեան, խաղաղասիրական ջանքերով քուէներ ապահովելու ։ Անգլիոյ մէջ ընտրութիւնները մօտ են, պահպանողական եւ աշխատաւորական կը մրցին խաղաղութիւնը պահելու համար։ Ֆրանսա տարակարծիք է դաշնակիցներուն հետ հիւլէական ռումբի պատրաստութեան շուրջ, Ալժերիոյ հարցին շուրջ ։

Խորհրդային ժողովուրդը մենատէրին հետ է Արեւմուտքի հանդէպ ատելութեամբ, Արեւմուտքը գերազանցելու ցանկութեամբ ։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԵՐԱԺԻՇՏՆԵՐ

ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ

« Սովետական Հայաստան » ամսաթերթի Յունիսի թիւին մէջ, Ֆրանսահայ երաժիշտներ խորագրին տակ, Շիցիլեա Բրուտեան հետեւեալ տողերը նուիրած է Գուրգէն Մ. Ալէմշահի :

Հայ ժողովրդի դառն ճակատագիրն է կիսել նրա շնորհալի զաւակներից մէկը՝ Թուրքիայից Վենետիկ, ապա Փարիզ գաղթած եւ իր վաղաժամ մահը հեռաւոր Ամերիկայում գտած երգահան ղեկավար–խմբավար Գուրգէն Ալէմշահը։ Յարատեւ սիրում էր Ալէմշահը, բոլոր Հայերի հայրենիքը՝ Հայաստանը։ Այդ սիրոյ ճշմարիտ արտայայտութիւնը նրա ստեղծագործութիւններն են, մեներգներն ու խմբերգները, համանուագային երկերը, որոնց մէջ ներդրուած է հայրենասէր երգահանի՝ իր ազգային երաժշտական լեզուով խօսելու ձիրքն ու ջանքը։ Նրա « Իմ Երգը», «Իղձ» մեներգները, «Մեր պարտիզում », «Անուշիկ եար ջան» խմբերգները, «Աւարայրի պատերազմը » համանուագային եւ ձայնական երկը գեղարուեստական բարձր մակարդակով գրուած գործեր են ։

Ալէմշահը բազմիցս կարօտով ու թախիծով ասել է, թէ՝ «Ամէն ծաղիկ իր հողում է բուսնում, ու որքան էլ ջանանք մենք մեր հայրենիքի սահմաններից դուրս, չենք կարող հասնել կատարելին » ։

Ալէմշահի հայրենանուէր գործունէութեան դրսեւորումներից մէկն էլ նրա երաժշտական – հասարակական գործունէութիւնն էր։ Ամբողջ սրտով նա ձգտում էր հայ երգը հասցնել պանդուխտ Հայերի սրտին, օտարութեան մէջ վեր հանել եւ վառ պահել հայ ազգային մշակոյթը ։ Բարձր գնահատանքի արժանի է Ալէմշահի, ինչպէս եւ նրա ղեկավարած երգչախմբերի եւ նուագախմբերի հայրենանուէր աշխատանքը։ Ի դէպ Ալէմշահի ստեղծագործութիւնները պահւում են Հայկական Թանգարանի երաժշտական բաժնում ։

ԶԱՆԱԶԱՆ

ԳԵՂՈՒՀԻԱՊԱՏՈՒՄ

★

Ամերիկեան Կալլըփ հիմնարկը, որ հանրային կարծիքը կը շօշափէ, իր ամէնէն ճարպիկ եւ վարպետ պաշտօնեաներէն մէկ քանին ղրկած է աշխարհի բոլոր երկիրները, ուր մեծ թիւով գեղուհիներ գտնելու հաւանականութիւն կայ։ Այս քննութեան արդիւնքը այն եղած է, որ հաստատուած է, թէ Իտալիա կուգայ առաջին գծի վրայ, Ֆրանսա՝ երկրորդ, Շուէտ՝ երրորդ, Սպանիա՝ չորրորդ։ Միացեալ Նահանգները հազիւ հինգերորդ տեղը գրաւած են ։

ՇԱՏ ՃԻՇԴ ՊԱՏԱՍԽԱՆ ՄԸ

Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, լրագրողներ Վենեզուելայի Ներքին Նախարարին հարցուցած են Քարաքասի մէջ, թէ ինչո՞վ կը բացատրէ այն յաճախակի յեղափոխութիւնները, որ տեղի կ'ունենան իր երկրին մէջ ։ Նախարարը ըսած է. « Մեր հայրենակիցներուն մէջ նախագահական աթոռը չգրաւած այնքան մարդիկ կան տակաւին »։

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

Գերման պատմաբան մը, համբերատար ուսումնասիրութիւններ կատարելէ ետք, պատրաստած է խաղաղութեան եւ պատերազմի մասին վիճակագրութիւն մը, ըսկսելով հնագոյն դարերէն։ Ան գտած է, որ Տրովադայի պատերազմէն ի վեր, այսինքն մօտաւորապէս 3100 տարուան ընթացքին, մարդկութիւնը իրական խաղաղութեան 283 տարի՛ներ միայն ճանչցած է ։ Նոյն ժամանակաշրջանի ընթացքին ստորագրուած են 8234 հաշտութեան դաշնագրեր, որոնցմէ յայտնի չէ թէ ո՞րքանը յարգուած է։

ՀՈՆ՝ ՈՒՐ ԿԻՆԵՐԸ ԿԻՇԽԵՆ

Ամբողջ Մալեզիոյ մէջ, այր մարդիկ բուռն շահագրգռութեամբ կը վիճին յառաջիկայ ընտրութեանց շուրջ, բացի շրջանէ մը, ուր քաղաքականութեան մասին խօսողները կիներն են, մինչ այր մարդիկ՝ խելօքիկ մը նստած՝ մտիկ կ'ընեն։

Իսկապէս, աւելի քան չորս հարիւր տարիէ ի վեր, Նեկրի Սեմպիլանի շրջանի այր մարդիկը իրենց կիներուն խնամակալութեան տակ կը գտնուին։ Այդ կիները մայրատիրական վարչաձեւի մը առանձնաշնորհները կը վայելեն եւ ըստ կամս իրենց ընտանիքները կը կառավարեն. Հողերն ալ անոնց ձեռքը կը գտնուին եւ իրենց մականունները կուտան այն այր մարդոց, զորս իբր ամուսին կ'առնեն ։

Այդ ցեղի այր մարդիկ մասնաւոր հակում ունին թափառական կեանք մը ապրելու, թերեւս նոյնիսկ առժամապէս, իրենց կիներուն եւ զոքանչներուն լուծէն ազատելու համար։ Հին դարերուն, ցեղապետները ձեռամբարձ կ'ընտրուէին կիներուն կողմէ։ Սակայն Օգոստոսին տեղի ունենալիք ընտրութեանց մէջ իրենց կարծիքը յայտնելու կը պատրաստուին այրերն ալ, անշուշտ միշտ կիներու հսկողութեան տակ եւ նախաձեռնութեամբ ամենազօր կիներուն, որոնք անտարակոյս մեծապէս պիտի ազդեն ընտրութեանց արդիւնքներուն վրայ։

ԵՕԹԱՆԱՍՈՒՆԷՆ ԵՏՔ

Ամերիկայի Միսուրի քաղաքի բնակիչներէն տիկին Էմմա Կէյթվուտ, 71 տարու, որոշած է քալելով երթալ մինչեւ Փորթլէնտ, այսինքն 3200 քիլոմեթր ճամբայ կտրել։ Տիկինը մէկ քանի օր առաջ գնած է երկրորդ կօշիկը, որովհետեւ առաջինը մաշած է։ Ու այժմ կը թուի, թէ տիկին Կէյթվուտ շատ լաւ կ'ընթանայ, որովհետեւ օրական քառասուն քիլոմեթր ճամբայ կը կտրէ ։

ՀԱՒԿԹԱՊԱՏՈՒՄ

Ամերիկացի հաւաբոյծներու վիճակագրութեանց համաձայն, անցեալ տարուան ընթացքին, ամէն մէկ Ամերիկացի, միջին հաշուով, մօտաւորապէս 350 հաւկիթ կերած է, մինչդեռ՝ 1957ին, չորս հարիւր հաւկիթէ աւելի կերած էր ։

Մասնագէտները շեշտած են թէ յանցանքը կիներունն է, որոնք ոչ միայն շատ մը ձեւերով հաւկիթ եփել չեն գիտեր, այլ նաեւ կերակուրներուն եւ անուշեղէններուն մէջ հաւկիթի զանազան փոշիներ կը գործածեն ։

Միւս կողմէ, տանտիկիններն ալ իրենք զիրենք պաշտպանելով ըսած են թէ յանցանքը իրենցը չէ, որովհետեւ երբ յաճախ հաւկիթ կ'եփեն, իրենց ամուսիններն ու տղաքը կը բողոքեն թէ իրենց ճաշացուցակը միօրինակ է ։

Ասոր վրայ ամերիկացի հաւաբոյծները հրատարակած են գրքոյկ մը, ուր հաւկիթ եփելու երեսուն ձեւեր կան։ Անոնք այն կարծիքին են թէ այսպէսով Ամերիկուհիները աւելի հաճոյքով պիտի զբաղին կերակուրներու պատրաստութեամբ, եւ հաւկիթի սպառումն ալ մեծ չափով պիտի աւելնայ ։

ԽԵՆԹԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Երկու խենթեր կը պտըտին յիմարանոցի բակին մէջ, մէկ մէկ գիրք կարդալով: Պահ մը ետք, գիրքը կը խաչաձեւեն: Ծայրայեղ քաղաքավարութեամբ բարեւելէ վերջ, անոնցմէ մէկը կը հարցնէ.

— Հետաքրքրակա՞ն է ձեր կարդացած գիրքը:

— Շա՜տ: Պալզաքի «Էօժէնի Կրանտէ»ն է, կը պատասխանէ երկրորդը: Իսկ ձե՞րը:

— Իմս՝ Հեռաձայնի ցուցակն է:

— Լա՞ւ է:

— Հրաշալի՛ է: Միայն շատ անձեր կան մէջը:

ԽԱՐԻՍԽԸ

Դ.

Երեք օրէ ի վեր Սօֆիկ Հանըմ իր որդուն անկողինին քով կը հսկէ. երիտասարդը պտոյտի մէջ մաշած՝ ծանր թոքատապէ կը տառապի։ Սօֆիկ Հանըմ չի հասկնար այս նոր հարուածը. բժիշկները կուգան կ'երթան գլուխնին երերցնելով եւ իրենց ապիկարութիւնը, ուրիշ ամէն ատեն ծածկելի, հիմա սպառնական ու ահարկու բան մը կը նշանակէ ։

Կը դողայ այս մարդոց երթեւեկէն, կը դողայ անոնց խորհրդակցութիւններէն, վասն զի անոնց խօսքը ի դերեւ հանելու կարող մէկը չի տեսներ իր քովը։ Ու հիւանդին քնացած մէկ վայրկեանին, գիշեր թէ ցերեկ, կը վազէ շնչասպառ իր եկեղեցին, իր սուրբին, իր Աստուծուն, իր բժիշկին ոտքը, արցունքով ու պաղատանքով օգնութիւն հայցելու, մինչդեռ խորանին առջեւ կանթեղը կը շարունակէ պլպլալ միօրինակ հատումներով, նուաղումներով։

Երբեմն, գիշեր ժամուն կը վախնայ, կը սոսկայ թանձր ստուերներէն որոնց մէջ, ոչ սուրբի, ոչ Աստուծոյ պատկեր կրնայ զանազանել, հապա անտեսանելի ոգիներ, որոնք, իր գալուն, պատէ պատ կը վազվզին ու եկեղեցիին պարապութիւնը աներեւոյթ բազմութեամբ կը լեցնեն ։

Հիւանդին քով կը ծածկէ իր տագնապները որոնք ալ յայտնի համարձակ կը գծագրուին իր դէմքին, իր ճակտին վրայ. մազերը կ'ալեւորուին, եւ Սօֆիկ Հանըմ, առանց ուզելու, առանց գիտնալու սեւեր հագնիլ կը սկսի ։

Յետոյ զաւկին վիճակը ծանրանալուն հետ, փոխն ի փոխ Աստուծոյ կամ մարդկան ապաւինելու վարանումներ, երկմտութիւններ կ'ունենայ ։ Կը զգայ որ Աստուած կ'ուշանայ ու միանգամայն կը զղջայ այսպէս խորհելով մեղք գործելուն համար ։

Մահը, իր միակ ապաւէն եղող այս զաւա՞կն ալ պիտի խլէ արդեօք։ Սօֆիկ Հանըմին ակնարկը կը թափառի հեռուն տարածուող, փրփրացող ծովուն ու իր մօտի ամուր խարիսխին վրայ. անիկա հիմա փրկութեան գաղափարը չարթնցներ իր մտքին մէջ, այլ ստոյգ նաւաբեկութեան մը տպաւորութիւնը կը թողու ։ Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ մինչեւ այս վայրկեանս անոր միայն վստահած ու ապրած է, իր բոլոր կեանքը դրած այդ հիման վրայ որ կ'երերայ, կը շարժի, կը տատանի։

Ե.

Մինչեւ վերջին վայրկեանին, քաջութեամբ սպասեց իր զաւկին քով. առտուան դէմ նորէն եկեղեցի գնաց, վերջին բացատրութիւն մը ուզելու համար. պարտէզէն անցաւ, պահարանէն ներս սպրդեցաւ. ոչ ոք. իր ծանօթ փոքրիկ եկեղեցին էր. այս գիշեր ժամուն մերկ, ցրտին ու ամայի պատեր միայն տեսաւ շուրջը. սարսուռ մը կը վազէր այս անզգայ պատերուն վրայ ։

Խորանին առջեւ նուաղկոտ լոյսի մը նշոյլովը Տիրամօր դէմքը նշմարեց իր յարատեւ ժպիտովը. Սօֆիկ Հանըմ ծնրադրեց աղօթելու համար ու բարձրաձայն խօսիլ սկսաւ ։

Կանթեղին ցոլացումը հոս հոն դողդոջուն լոյս մը կը'նետէր, ու աղօթողին ստուերը նախ գետնին, յետոյ վերնատան, յետոյ քարէ կամարին, յետոյ սիւներուն վրայ կը տարուբերէր, կը պարտացնէր ու անոնց համեմատ կոտրտելով կը պատշաճեցնէր ։

Ասպէս ժամերով կանթեղին վտիտ լոյսը գրօսնեցաւ անոր հետ, մինչդեռ կինը կը բողոքէր գայրացին, այս անարժանագանգ պատերը արթնցնելու, անոնցմէ վերջնական խօսք մը առնելու ճիգով ։ Յանկարծ ետին դարձաւ, ճերմակ ներկուած պատերուն վրայ շուք մը տեսաւ, իր շուքը, սեւ ու աղաւաղ ապագային պէս, որ հիմակուց կը պատկերանար, սիրելիներու գերեզմաններուն վրայ ոստոստող վհուկի մը պէս ։

Անկէ վերջ կանթեղին լոյսը անհեթեթ նկար մը ձեւացուց պատին վրայ. այն երկաթէ ձողէն, որ կամարին բացուածքը կը միացնէր, չուանով կախուած մարմնի մը, Աստուածածնին դէմ լեզու հանող մարմնի մը տատանումը գծեց, միօրինակ եւ հետզհետէ նուաղող ճօճումով որ կը շարունակուէր դեռ, երբ որ լուսարարը եկեղեցին բացաւ այն առտուն ։

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(3 եւ վերջ)

ՄՕՐԸ ՏՂԱՆ...

Ֆրանսացի ծանօթ երգիծագիր Օրիոլի որդին լաւ աշակերտ մըն էր, բայց սոսկալի շատախօս: Օր մը, ուսուցիչը փոքրիկին Օրիոլի վիճակացոյցին մէջ գրեց. «Ժորժ օրն ի բուն կը շատախօսէ աղմկալի կերպով »։

Յաջորդ օրը, երբ ուսուցիչը հայր Օրիոլի կողմէ ստորագրուած վիճակացոյցը ստացաւ, դիտողութեան սիւնակին մէջ կարդաց հռչակաւոր երգիծաբանին գրած հետեւեալ տողերը. «Հապա ի՞նչ պիտի ըսէիք, եթէ մայրը լսէիք»։

Աչոտ Պատմագրեան ամենախոր վշտով յայտնում է իր կեանքի եւ իր արուեստի անզուգական ընկերոջ՝ երգչուհի

ՌՈԶ ՊԱՏՄԱԳՐԵԱՆԻ

զառնաղէտ մահը, որ տեղի ունեցաւ Օգոստոս 23ին, Ցիւրիխի մէջ, վիրաբուժական ծանր գործողութեան հետեւանքով:

ՆՈՒԷՐ

Լեւոն Սուքիասեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Գ. Յովսէփ Օհանեան հազարական ֆրանք կը նուիրէ «Հայ-Բոյժ»ին եւ «Յառաջ»ին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ներսէս Սապունճեանի մահուան առթիւ Գործունեան ընտանիքը (Մարսէյլ)10000 ֆրանք կը նուիրէ Աղքատախնամին:
(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Եկեղեցիին վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի մասնաւոր հանդիսաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Մայր եկեղեցիի Նախկին վաստակաւոր դպրապետ ողբացեալ

ՅԱԿՈԲ ՄԱԼԱՔԵԱՆԻ

եւ դպրախումբի նախկին անդամուհի իր քենիին՝

Օր. ԴԱՑԵԱՆԷ ՔԻՐԱՋԵԱՆԻ

յիշատակին, ներկայութեամբ ընտանեկան պարագաներու:
Հանգուցեալներուն յիշատակը յարգողները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ:

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ ԵՒ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ
ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ
1959 – Զ. ՏԱՐԻ

640 մեծադիր էջերով, 300 հին ու նոր նկարներով եւ բազմատեսակ նիւթերու կարգին նաեւ Ֆրանսահայ գաղութին վերաբերեալ ընդարձակ բաժինով (170 էջ):
«Ամէնուն Տարեգիրքը» հետաքրքրական հրատարակութիւն մըն է ամէնուն համար:

Հատորը կ'արժէ՝ լաթակազմը 1700 ֆրանք եւ թղթակազմը՝ 1400 Ֆր.:
Դիմել՝ Փարիզի մէջ Հ. Սամուէլ, Մ. Պարսամեան եւ Հ. Բալուեան գրատուններուն եւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը, իսկ գաւառներու մէջ՝ Տարեգրքի ներկայացուցիչներուն:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Անդաստան

Թիւ 10
ԱՆԴԱՍՏԱՆ Գրականութեան
Արուեստի ԱՆԴԱՍՏԱՆ
Հայ եւ Օտար գրականութեան
ԱՆԴԱՍՏԱՆ
Խմբագիր
ԲԻՒԶԱՆԴ ԹՕՓԱԼԵԱՆ
46, Rue Richer - PARIS (9e)
Գին՝ 1200 ֆրանք
Արտասահման 4 տոլար

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները, ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան.—

Փոն տը Շէրիէն արհարանապետ Տէր եւ Տիկին Գէրժանէ հազար Ֆրանք: Ամբերիկացէն Տիկին Եկաւեանէ հազար Ֆր.: Շասէն Տէր եւ Տիկին Գալուստ Տօնիկեանէ, իրենց զաւկին զինուորութենէ դարձին առթիւ երկու հազար ֆրանք: Տիկին Մաքրուհի Զիլիճեանէ հազար, Գ. Զենոբ Տուրիկեանէ հինգ հարիւր, Ոմն հանգուցեալ Մարտիրոս Յովհաննէսեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի երեք հազար, Մէն Շամոնէն ոմն քսան հազար, Փարիզէն Գ. Սարգիս Արզումանեանէ հինգ հազար ֆրանք:

ԼԸ ՓԷՔԻ ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

3 Ավընիւ Կռանշան, Լը Փէք, Սէն-է-Ուազ
ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ.— Դասական Ընթացք (Cours Classique):

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

1) Տասը տարեկանէն սկսեալ, Երկրորդական Վարժարանի որեւէ դասարանի ուսանող կ'ընդունուի պայմանաւ որ ունենայ իր դասարանին վերաբերեալ նիւթերուն բաւարար ծանօթութիւնը:

2) Արտասահմանէն կամ Ֆրանսայի գաւառներէն եկող աշակերտը, Փարիզի մէջ պէտք է ունենայ խնամակալ մը:

3) Աշակերտը պէտք է ներկայացնէ Ընծայարանին Տնօրէնութեան.—

ա) Ցարդ յաճախած դպրոցին դասագրքոյկը եւ բարի վարքի վկայական:

բ) Մկրտութեան եւ բժշկական պատուաստի վկայական:

4) Դպրոցական տարեկան թոշակը (ինամակալ) 150.000 Ֆրանք է, երեք մասով վճարելի, իւրաքանչիւրը եռամսեային սկիզբը:

Նպաստաւոր զեղչ մը նախատեսուած է խեղճ կարօտեալ ընտանիքներու զաւակներուն համար:

Յիշեալ սակաւիէն դուրս կը մնան աշակերտին ուղեւորութեան, հանդերձեղէնի, գրենական պիտոյքի, բժշկական խնամքի ծախքերը:

Դիմել՝

Direction Ecole Apostolique
3, Rue de Grandchamp - Le Pecq S. et O. France

ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԴԵՂԱՐԱՆ ՍԻԼՎԷՍԹՐԸ

46, Ռիւ տը Թրէվիզ, 46
ՓԱՐԻԶ (9)

Յանձնարարելի Դեղարան մը:
Ջերմ ընդունելութիւն Փարիզի, Արուարձանի եւ Գաւառի հայ յաճախորդներուն:

Դեղարանը կը գտնուի Ռիւ տը Թրէվիզի եւ Ռիւ Լաֆայէթի անկիւնը, Ազգային Տունէն 100 մեթր հեռու:

Գ. Վահրամ Էլմասեան՝ դեղագործ-վաճառող, ամէն օր իր հայրենակիցներուն տրամադրութեան տակ է, Սիլվէսթրը Դեղարանը, ժամը 8էն – 12, 15·30 – 20:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	2·500	Ֆր. մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	1·500	Ֆր. մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	1·000	» » » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	1·300	» » » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	2·000	» » » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	1·000	» » » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	1·000	» » » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	500	» » » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ԴՊՐՈՑ. ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1959 – 1960ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները բաց են: Անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել Հաստատութեան Տնօրէնութեան:

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լիսէներու պաշտօնական ծրագրին, աշակերտուհիները կը պատրաստէ պրէվէի եւ պաքալորէայի քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմութեան եւ կրօնի ծանօթութիւններով:

Դիմել՝ 1 Պուլվ– տիւ Նոր, Լը Րէնսի:
Հեռաձայն՝ Լը Րէնսի 172:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Երկուշաբթի առաւօտ Սեպտեմբեր 21:
Ծնողները կրնան իրենց զաւակները դպրոց առաջնորդել Կիրակի իրիկուն կամ Երկուշաբթի առաւօտ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ
Երկուշաբթի առաւօտ, Սեպտեմբեր 21
Ծնողներուն բացառիկ դիւրութիւն մը ընծայելու համար, արձանագրութիւնները պիտի շարունակուին մինչեւ վերամուտին օրը:

Collège Arménien S. Moorat
26, Rue Troyon - SEVRES (S. & O.) Tél. OBS. 18-28

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ԵԿԵՂԵՑԻ
8 bis, Rue des Ternes

Այս Կիրակի առաւօտ, ժամը 10·45ին, կը խօսի վերապատուելի ՄԻՍԼԵԱՆ:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ԾՐԱՐՆԵՐ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ԱՐԱԳ ԵՒ ԼԱՒ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

ԱՇՈՒՆԸ կուգայ: ՑԻՇԵՑԷ'Ք ձեր մերձաւոր ազգականները եւ առանց ուշանալու ծրարներ ՂՐԿԵՑԷ'Ք անոնց:

Ձեր առաքումներուն համար ունինք առաջնակարգ ապրանքներ, ամէնէն նպաստաւոր գիներով.— Զգեստ բուրդէ կերպասներ, հիւսուածեղէն, ճերմակեղէն, կօշիկ, գուլպայ, ժամացոյց, եւայլն:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ կերպասներու եւ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՇԻՆՈՑԹ զգեստեղէնի ճոխ ընտրութիւն... գործատունի գինով արտածում:

Մաքսի, ապահովագրութեան, ծրարումի, արտածումի արտօնութեան եւ ամէն ուրիշ ծախքապրանքներուն ծախսը գիներուն մէջ են:

Եթէ ձեր գնումները մեր խանութներուն մէջ կատարէք, առաքումներուն համար աւելի նպաստաւոր գիներ կը վերապահենք, 2·300 փրանք՝ 20 քիլոնոց ծրարին համար:

ՈՒՐԻՇ ՏԵՂ ԳՆՈՒՄ ԿԱՏԱՐԵԼԷ ԱՌԱՋ, ՄԵԶԻ ԱՅՑԵԼԵՑԷ'Ք:

SICOMEX

Téléphone : OPE. 67-77
20, Rue Royale, 20
PARIS 8e
Métro : Madeleine et Concorde

Հիմնադիր-Տնօրէն ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԵԱՆԵԱՆ

ՃԱՇԱՐԱՆ ԵԱՐ

Ֆրանսական – հայկական եւ կովկասեան ընտիր կերակուրներ

4, RUE ROBERT-ETIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8e
TÉL. : BAL. 31 21
ՇԱՆ ԶԷԼԻԶԷԻ ՄՕՏԻՆ ՎՐԱՅ
Métro : F. D. Roosevelt

Հաճելի մթնոլորտ

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված–ներ, «շաշլիք», «քարսքի»

Bar Américain

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris 6e
Chèque Postal : Paris 1278-35

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ, ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ, Գ. տպագր.	600 Փր.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ	600 Փր.
ԱՅՆ ՕՐԷՆ Ի ՎԵՐ, ԱՅՆ ՕՐԷՆ ԱՍԴԻՆ... ՍՕՍ ՎԱՆԻ	600 Փր.
ԿՈՏՐԱԾ ԽԱՉԵՐ, Գ. ՄԱՍԻԿԵԱՆ	500 Փր.
ՄԵՆՔ՝ ՀԱՅԵՐՍ, Ս. ՇԱՀԳԱԶ	500 Փր.
ԱՐԾԻՒՆԵՐԸ ԱՆԱՊԱՏԻՆ ՄԷՋ, Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ	1000 Փր.
Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ ԳԻՏԻ ՉՎԵՐԱԴԱՌՆԱՄ, ՏԻԳՐԱՆ ԻՐԱՆԵԱՆ	500 Փր.

ԱՌԱՔՄԱՆ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՂԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e
Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 6 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 6 SEPTEMBRE
1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8588 35EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4389

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

Դպրոցները փոխանակ Հոկտեմբեր մէկին՝ այս տարի իրենց դուռները կը բանան Սեպտ. 15ին, ըստ նոր օրէնքին :

Այդ պատճառաւ ալ աւելի շուտ կը փակուի ամառնային արձակուրդի եղանակը :

Ինչպէս պզտիկներուն, նոյնպէս նաեւ աշխատաւորներուն եւ գործի մարդոց համար վերամուտի շրջանն սկսած է արդէն :

Ժամանակին բացառութիւն կը կազմէին անոնք, որ օդափոխութեան կ'երթային: Դարերը փոխուած են: Հիմա չգացողներն են որ բացառութիւն կը կազմեն:

Ֆրանսայի ընկերային օրէնքները այժմ ամէնէն համեստ գործաւորին անգամ հնարաւորութիւն կուտան քանի մը շաբաթ արձակուրդ առնելու եւ հանգստանալու: Յոգնած մարմինն ու ուղեղը պէտք ունին կազդուրուելու :

Մեր ազգային գործերն ալ— որ ընդհանուր օրէնքին հետեւելով դադարի շրջան մը կ'ապրէին, պիտի վերստանան իրենց կենդանութիւնը :

Դպրոցական վերամուտին առթիւ ամէն բանէ առաջ մեր մտածումները կ'երթան հայկական վարժարաններուն եւ հայերէնի դասընթացքներուն :

Կը յուսանք, որ փարիզեան շրջանի մեր զոյգ մը վարժարանները,— Սեւրի Սամուէլ Մուրատեանն ու Րէնսիի Դպրոցասիրացը բաւարար թիւով աշակերտ - աշակերտուհիներ արձանագրած են արդէն նոր տարեշրջանին համար :

Յաճախ կը գանգատինք, որ հայկական դպրոց չունինք: Սակայն եղածներն ալ չենք քաջալերեր: Ասիկա ճիշդ է մանաւանդ Դպրոցասէրին համար, որ հնարաւորութիւն ունի աւելի մեծ թիւով աշակերտուհիներ ընդունելու : Ծնողներու անտարբերութիւնն է պատճառը՝ եթէ դասարանները լեցուն չեն ըլլար .

Կ'ապրինք ցիրուցան այս մեծ ոստանին մէջ, իրարմէ հեռու :

Չենք կրնար մանկապարտէզ կամ նախակրթարան բանալ մեր նորաշէն աւանին համար:

Այդ պակասը «մասամբ իւիք» լրացնելու կը ձգտին մեր կարգ մը կազմակերպութիւնները, իրենց «Հայերէնի դասընթացք»ներով, շաբաթը մէկ օր,— Հինգշաբթի :

Բաւարար չէ ճիգը, որ կը տարուի այս ուղղութեամբ :

Ճիշդ է որ խոպան հողի վրայ կ'աշխատուի :

Տարուէ տարի աստիճան մը աւելի կը դժուարանայ հայ մատաղ սերունդը հայկական դասընթացքներուն կապելու գործը :

Հին սերունդը կ'անհետանայ հետզհետէ :

Նոյն համեմատութեամբ կը պակսի հայախօսներու թիւը :

Երբ 37 տարի առաջ ոտք կոխեցինք այս հիւրընկալ հողին վրայ, հայերէն կը խօսէինք մեր զաւակներուն հետ :

Անոնք յաճախեցին տեղական դպրոցները: Առիթ չունեցան հայերէն սորվելու : Այն օրերու մեր զաւակները այսօր ծնողք են դարձած եւ տեղական լեզուին տիրացած՝ հարկ չեն զգար մայրենի լեզուով խօսելու իրենց զաւակներուն հետ :

Առաջ մեծ մայրիկներն էին, որ անծանօթ տեղական լեզուին՝ հայերէն կը խօսէին իրենց թոռնիկներուն հետ: Օրէ օր կը պակսին մամիկներն ալ :

Վերջ գտած է նահապետական ընտանիքի շրջանը :

Չափահաս զաւակները կը հեռանան հայրենի տունէն, անմիջապէս որ ընտանիք կազմեն: Ո՛չ կեսուր կ'ուզեն, ո՛չ ալ զոքանչ :

Դպրոցական վերամուտի նախօրեակին անհրաժեշտ է լրջօրէն կազմակերպել «Հայերէնի դասընթացք»ները :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՊԻՏԻ ԸՆԷ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱ ՀԱՄԱԿԱՐԾԻՔ ԵՆ ԳԼԽԱՒՈՐ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՇՈՒՐՋ

Քանի մը օր է արդէն լրատուական շրջանակները կը հաստատեն թէ Տը Կոլ, ի մօտոյ կարեւոր յայտարարութիւն մը պիտի ընէ Ալժերիոյ վերաբերեալ :

Երեք գլխաւոր եւ նոր տուեալներ կան որոնք յուսալ կուտան թէ վերջապէս լուծում մը պիտի գտնուի Ալժերիոյ համար: Ա) Այն համոզումը զոր Տը Կոլ ունի Ալժերիոյ բանակին թէ խաղաղեցման իր աշխատանքը քաղաքական լուծում մը կը պատրաստէ — Ինքնորոշման իրաւունքը ժողովուրդներուն: Բ) Տը Կոլ Այզընհաուըր խօսակցութիւնները որոնց ընթացքին մէջտեղ հանուեցաւ Ալժերիոյ թղթածրարը: Հակառակ տիրող զգուշաւորութեան կը կարծուի որ Տը Կոլի ներկայացուցած նոր ծրագիրը հանդարտեցուցած է Միացեալ Նահանգներու նախագահին մտահոգութիւնները: «Ազատական լուծում» բառերը այնքան գործածուած են այս վերջերս Ամերիկայի մէջ որ կը կարծուի թէ Տը Կոլի գտած միջոցները հոն հասնելու համար, առաջքը առած են բոլոր այն թիւրիմացութեանց, որոնք գոյութիւն ունէին Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի միջեւ : Գ) Ալժերիոյ վրայ Հանրապետութեան Նախագահին յայտարարութիւնը, որ կը սպասուի Սեպտեմբեր 10էն 15, եւ որ պիտի հաստատէ «նախաձեռնութիւնը» նախատեսուած «ինքնորոշում» բառով :

Այս երեք նոր տուեալներն են որ յուսալ կուտան մօտակայ եւ ազատական լուծում մը Ալժերիոյ ցաւոտ խնդրին համար :

Նոյն ատեն, Փարիզի մէջ, կը վերջանայ Հասարակապետութեան գործադիր խորհուրդը որ այս միջոցին բացառիկ բնոյթ մը պիտի ունենայ: Կարգ մը ափրիկեցի պարագլուխներ դուրս ելլելով, ցարդ իրենց վերապահութենէն, կ'առաջարկեն որ «ազատական եւ եղբայրական լուծում մը» գտնուի Ալժերիոյ մէջ: Այդ հարցը նկատելով «Ազգային եւ Հասարակաց» եւ կ'ապահովեն Ֆրանսան որ զօրաւիգ պիտի կանգնին անոր, խաղաղութիւնը եւ վստահութիւնը վերահաստատելու համար հիւսիսային Ափրիկէի մէջ :

Այս ձեւով, կը կարծուի թէ Հասարակապետութիւնը որ Տը Կոլի ստեղծագործութիւնն է եւ յոյսը պիտի կարենայ շինարար տուեալ մը բերել ալժերիական քաղաքականութեան :

Այս առթիւ բաւական յուզում առաջ եկած է Ուոշինկթընի Նիւ Եորք Թայմզի մէկ յօդուածէն :

Ամերիկեան թերթը կը գրէ թէ Ֆրանսական կառավարութիւնը պէտք է ժամ առաջ հրատարակէ ալժերիական իր ծրագիրը: Ծանօթ լրագրող՝ Տանա Ատամս Շմիթ Փարիզի ամերիկեան շրջանակներէն ստացած լուրերու հիման վրայ կը գրէ. — « Տը Կոլ կը նախատեսէ ալժերիական ժողովի մը եւ գործադիր մարմնի մը գոյութիւնը, կը նախատեսէ նաեւ ընտրութիւններ եւ իրաւունքը՝ Ալժերիոյ ժողովուրդին համար «ինքնորոշման» որ կրնայ յանգիլ հիւսիս - ափրիկեան դաշնակցութեան մը. կամ նոյնիսկ անկախութեան » :

Համաձայն ամերիկացի յօդուածագրին այս ծրագիրն է զոր Տը Կոլ ներկայացուցած է Այզընհաուըրի ու ամերիկեան կառավարութիւնը իր դիրքը պիտի ճշդէ երբ Տը Կոլ հրապարակով եւ պաշտօնապէս յայտնէ այս ծրագիրը :

Ամերիկեան արտաքին նախարարութիւնը ոչ մէկ ձեւով հաստատած է այս լուրերը, իսկ Փարիզի մէջ պարզապէս կը հերքուին Նիւ Եորք Թայմզի տեղեկութիւնները :

ՍԷՆԻԻ - ՏԸ ԿՈԼ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Իտալիոյ վարչապետը եւ արտաքին նախարարը բարեկամական եւ սիրալիր խօսակցութիւններ ունեցած են նախագահ Տը Կոլի հետ :

Իտալական դեսպանատան մէջ, վարչապետ Սէնիի կարգ մը լուսաբանութիւններ տուաւ լրագրողներուն: Սէնիի յայտարարեց թէ Տը Կոլ ապահովութիւն տուած է իրեն որ ի մօտոյ պիտի հրապարակէ ալժերիական քաղաքականութեան իր ծրագիրը: Այս յայտարարութենէն ետք, Իտալիա դիրք պիտի ճշդէ եթէ հարկ տեսնէ: Իտալիոյ վարչապետը յայտնած է թէ Ռամպուլյէի խօսակցութեանց ատեն, ըսած է Տը Կոլին թէ իտալական կառավարութիւնը մանրամասնօրէն կ'ուսումնասիրէ հիւլէական փորձերու ծանր հետեւանքները:

Խօսակցութիւններէն ետք, Զօր. Տը Կոլ ճաշ մը տուած է ի պատիւ իտալացի հիւրերուն: Ներկայ եղած են՝ վարչապետ Սէնիի եւ արտաքին նախարար՝ Փելլա, Փարիզի իտալական դեսպանը՝ Վիթթեթի, Քիճի պալատին քաղաքական հարցերու ընդհ. տնօրէնը՝ Սթրանեօ, վարչապետին քաղաքական խորհրդատուն Սէնսի եւ բազմաթիւ ուրիշ անձնաւորութիւններ :

Փարիզի քաղաքական շրջանակներուն մէջ, կը շեշտուի թէ այս խօսակցութիւնները ցոյց տուած են որ երկու երկիրները բարեկամական սերտ յարաբերութիւններ ունին միջեւ :

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ նամակ մը գրած է Զօր. Տը Կոլին, որուն մէջ իր շնորհակալութիւնները կը յայտնէ այն ընդունելութեան համար զոր Ֆրանսա իրեն ընծայեց : Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու նախագահ կը շեշտէ.— «Անգամ մը եւս, կ'ողջունեմ Ֆրանսայի վերածնող եռանդը եւ կենսունակութիւնը եւ անոր կը յայտնեմ անձնական եւ անուական բարեկամութեանս հաւաստիքը» :

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԱԼԿԱԹԱՅԻ ՄԷՋ

Արիւնալի միջադէպերէ ետք որոնք չորս օր տեւած են, հանդարտութիւնը վերահաստատուած է Կալկաթայի մէջ :

Բանակը տէրն է կացութեան եւ ժողովուրդն ալ վերսկսած է իր բնականոն կեանքը:

Վերջին լուրերու համաձայն, առեւտրականներ պաշտպանահարուած են, 300 հոգի ձերբակալուած եւ հարցաքննումի ենթարկուած են :

Համայնավար երեսփոխանները առջի օր փորձած են վիճաբանութիւններ ստեղծել խորհրդարանին մէջ : Վարչապետ Նեհրու պատասխանելով եղած քննադատութեանց յիշեցուց թէ խռովարարները ոստիկան մը սպաննած են եւ դիակ մը գլխատած :

Իբրեւ բողոքի արտայայտութիւն, համայնավար երեսփոխանները խորհրդարանը ձգած, հեռացած են :

Իր յայտարարութեան մէջ, Նեհրու անգամ մը եւս շեշտած է թէ Հնդկաստան ենթակայ է չինական զօրքին յարձակման, եւ աւելցուցած թէ Հնդկաստան պատրաստ է միջամտութիւն մը ընդունելու կարգադրելու համար չին եւ հնդկական սահմանային միջադէպը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մէջ ծանր դէպքեր պատահած են, բանակին ընդհ. հրամանատարին պաշտօնազրկումէն ետք : Նախագահ Ֆրոնտիզի, ի վերջոյ, տեղի տուած է բանակին կրկին գործի կոչելով կանչելով պաշտօնանկ զօրավարը :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Լը Սուար թերթին խմբագրապետ Քեսրուան Լապաքի յարձակման մը ենթարկուած է մայրաքաղաքին արուարձանին մէջ: Ծանօթ է որ «Լը Սուար»ի իրիկուան օրաթերթը կը պատկանի երեսփոխան Տիգրան Թօսպաթի որ Զօր. Շեհապի նախագահութենէն ի վեր ընդդիմադիր դիրքի մէջ է: Լապաքի վերջերս ծանր յարձակողականի անցած էր Շեհապի եւ վարչապետ Քարամէի կառավարութեան դէմ, Շամունի աջ բազուկ՝ Մողադդամի սպանութեան առթիւ: Լապաքի թեթեւօրէն վիրաւորուած է իսկ յարձակողը կրցած է փախուստ տալ :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հաղորդեն թէ Արաբ Գրագէտներու Լիկան լուծուած է: Այս միութիւնը համայնավար բնոյթ ունէր :

ԻՐԱՔԻ փաստաբանական խորհուրդի ընտրութեանց առթիւ, տեսանելի պարտութիւն մը կրեց համայնավար ցանկը ի նպաստ՝ չափաւորականներու :

ԷՕՔԱՅԻ նախկին ղեկավարը, որուն վերջին յայտարարութիւնները Կիպրոսի մասին բաւական աղմուկ հանեցին, քաղաքական գրասենեակ մը բացած է Աթէնքի մէջ:

ՍԹԱԼԻՆԿՐԱՏԻ պատուիրակները առջի օր ընդունուեցան Տիժոնի քաղաքապետ՝ Կանոնիկոս Քիրի կողմէ: Ծանօթ է որ երկու քաղաքները զուգորդ պիտի հռչակուէին, բայց կարգ մը տարակարծութիւններ ծագած են վերջին պահու՝ Ֆրանսական ձայնասփիւռէն խնդրուեցաւ որեւէ հաղորդում չընել Տիժոնի խորհրդային այցելութեան վերաբերեալ :

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

"ԲԵՐԴԻՆ ՏԷՐԸ"

ԻՐ ԱՆՁԸ

Գաղաղաններուն համեմատ եւ տօնական ու պարզ օրերու համար փոխուելիք փոքուն – շալվարին մէջ՝ միտառոց բռնելու արժանի հասակ մը։ Գլուխը բարձր, վիզը չիտակ եւ ճիշդ ու ճիշդ կոկոզավիզ բառին իմաստը լայնօրէն պատկերացնող արտայայտութեամբ՝ երբ կը քալէր։ Իսկ երբ կը խօսէր, ամէն ինչ արտակարգ ճըկունութիւն մը կը ստանար, մանաւանդ գլուխը որ այս անգամ իր առանցքին վըրայ դարձող ճախարակի մը երեւոյթը կ'առնէր եւ այս ամէնքին հետ ձեռքերու թատերական շարժումները։

Աչքերը տարօրինակ շարժականութիւն մը ունէին, ամէն բանի հսկելու դերին մէջ, որոնք դիւրապրդիւ բան մը ունենալ կ'զատ խելքի եւ ուշիմութեան նշաններ էին եւ որոնց ճերմակը թեթեւ մը դուրս՝ կը տիրապետէր բիբերուն թուխը։

Ահա մեծ մարդը իր արտաքին զինամըթերքով, տարօրինակ արագութեամբ շարժման մէջ դրուելու պատրաստ, երբ օրեւէ բանի մը համար մէկու մը հետ պիտի խօսէր։ Իսկ երբ կը սկսէր խօսիլ, այնքան յորդահոս էր որ դիմացինին կը մնար միայն պապանձիլ։

Եթէ Թաղեցին բարոյական եւ մարմնական հանդուննութիւն մը գտած էր այս տեսակ պատկերազարդ մարդու մը եւ իր դարաւոր բերդին միջեւ,— հեղինակը մէկդի դրած ,— առանց պատճառի չէր եւ կանուխէն դիտած էր անոնց միջեւ ներքին եւ արտաքին ներկրայելի կապի մը գոյութիւնը, եւ երկու բառով պատկերացուցած անձը, «Բերդին Տէրը»։

Հաւանականութի՞ւն ըսենք թէ ենթադրութիւն, ոչ ոք մօքէն անցուցած էր, ո՛չ մին, ՚չ ալ միւսը։ Մինչեւ անգամ Կարապետ աղա ինքն ալ կ'անգիտանար որ իր երակներուն մէջ պարթեւական եռացող արիւն կար եւ սակայն ցոյց կու տային իր հասակին հետ, իշխանական չափազանցուած ձեւերը, ամէն բանի մէջ տիրական ընթացքը եւ մանաւանդ հրամայելու սովորութիւնը։ Եւ եթէ իր գոռոզութիւնն ու ամբարտաւանութիւնը մէկդի դնենք իբրեւ ստացական, կը մնար իր մէջ դեռ առհաւական հպարտութեան աղնիւ գիծ մը, որ տոհմիկ ծագումի մը իրողութեամբ միայն կը բացատրուի։

Իսկ եթէ նմանութիւն մը փորձել ուզենք, պիտի ըսէինք թէ տարիներով անխնամ մնացած եւ վայրենացած ծառն էր ան, որուն պտուղները ժամանակի ընթացքին կորսնցուցած էին իրենց այնիւ համն ու հոտը։

Բերդին արտաքին մասին հետ իր ունեցած նմանութի՞ւնը։ Բերդը այնքան լերկ էր, որքան անոր տէրը աղքատ։ Արտաքնապէս անոր պալատներուն չքեղ կերտուածքը եւ պարիսպներուն ահեղ վեհութիւնը հանդուննութիւն մը ունէին իր պերճ հասակին եւ առնական գեղեցկութեանը հետ, բայց ոչ մէկ նիւթական արժէք կը ներկայացնէին տիրոջը վարկին առաւելութիւն մը բերելու համար ու ատով ալ ծագումը կը հասնէր իր ծայրագոյն աստիճանին։

Բերդի մը տէրը, որ աղքատ էր։

Սուրգիւ բերդը այժմ բոլորովին մեռած, հազիւ պատմական արժէք մը կը ներկայացնէ։ Շինութեանց տեսակէտով, թերեւս կարելի է համարիլ թանգարանային առարկաներու հաւաքածոյ, որոնց մէջ միայն մէկ մասնիկի պարապայ հազիւ թէ կրնար բացատրել ճարտարապետական արդի թեքնիքը։ Հազարաւոր մեթրը երկարութեամբ հսկայ պարիսպներ լերկ ապառաժներու վրայ առանց խարիսխի, որոնցմէ խիցի մը կարելի չէ պոկել։ Իր թշնամի՞ն։— Միայն ժամանակը։

Ան նախապէս ունեցեր է յաղթութեանց եւ պարտութեանց դրուագներու, զէնքերու բախումին ելեւէջներով փառաւորեալ անցեալ մը, որուն անունին կապուած իշխանական սերունդի մը կամ նախարարական անունի մը գոյութիւնը անուրանալի է։

Դարերու ընթացքին ձեռքէ ձեռք խըլուած ու վերջապէս ընկճուած են օտար տիրապետութեամբ, սարկութեան հետեւանքով, տոհմային ժառանգութիւններուն հետ ամէն իրաւունք կորսնցուցած չուքի եւ անյայտութեան մէջ գոյութիւնը պահելու ինքնապաշտպանման բնազդական սկզբունքին հետեւած են, շատերուն պէս թերեւս նախնիքը եւ յետոյ ամէն ինչ մոռացութեան տրուած։

Գիրը, որ տոհմերու ազգագրութիւնը պահելու դեր մը պիտի ունենար, ան ալ վանականի մը պէս ու անոր հետ քաշուեցաւ մենաստաններու եւ վանքերու մէջ ապաւինած մութին բերելիք պաշտպանութեան, եւ մեր ռազմիկ ժողովուրդին տոհմային եւ դասակարգային ճիւղերը անյայտացան, առանց ճշգրիտ հետք մը ձգելու։

Դարերով հայ ընկերային կեանքը դարձաւ ընդարձակ խառնարան մը, լեզուով, կրօնքով եւ բարքերով տիրող տարրին մէջ լուծուելու վիճակին հասած։

Տոհմային բոլոր բաժանումները սրբուած էին, նախարարութիւններուն հետքը չմնաց, զերունցան կամ զաղթեցին ուրիշ կայսրութեան մը հովանին, իշխանական եւ ազնուական դասակարգեր ցուցական իրենց բոլոր նշանները կամաւ ու ակամայ կորսնցուցին, երկրին աւազանին եւ առաջաւոր տարրը անյայտացան, որովհետեւ ամէն եկուոր պարբեբարար նախ գլուխը յօտեց։ Այսպէս մնաց միայն հայ մարդը, անկազմակերպ քայքայուած ժողովուրդի մը հօտը, անպլուխ եւ անհովիւ։

Հայ ընկերային կեանքը ահաւոր եւ անդարմանելի դժբախտութեան մէջ գտաւ իր հաւասարութիւնը ... Քաղաքին մէջ կային հին ու նոհապետական ընտանիքներ, որոնք թերեւս արեան ազնուականութեան իրաւունքի մը յաւակնութիւնը ունենային, բայց քանի մը սերունդ դէպի ետ՝ ոչ ոք գիտէր իր ծագումը։

Այսօր ալ նոյն դժբախտ պատկերը, չարունակական արիւնալի դէպքերու, տնտական անապահովութեան եւ յաւիտենական զաղթի պատճառով, մնացեր է մեզի ամէնօրեայ հոգերով ծանրաբեռնուած պարտադրեալ կեանք մը, մոռցած՝ երէկը, չփնտռելով առաջին օրուան անցեալը։

Կարապետ աղա, սակայն, սաոնցմէ կը զանազանուէր Ճորոխի վերին հովտին, Տարէր եւ Առիւծ լեռներուն միջեւ տարածուած պապենական ընդարձակ հողերու կալուածային իրաւունքով, որ ցոյց կու տար, արձանագրութեանց մայր տոմարը (ֆիւքիկ) Ցովհաննէսի տղայ փափազ Կարապետ մակագրութիւնը, որոնց յետնեալ տուրքերը քանի մը հազար Օսմ. ոսկիի հասնելուն պետական գանձը ենթարկած էր գրաւման (հաճզ) օրէնքին։

Քանի՞ սերունդ առաջ այդ հողերը իր նախնեաց պատկանած էին, Կարապետ աղա կ'անգիտանար, բայց երբ իր յիշողութիւնը արթնցաւ, այդ կորուստին պատճառով հայրը սրտի կաթուած մը ունեցած էր, որ յետոյ դարձաւ ճակատագրական։

Կարապետ աղա գիտէր թէ կորուստը մեծ եւ անփոխարինելի էր։ Հարիւրաւոր հեկտար փճացած այգիներ եւ պարտէզներ, որոնց տուրքերը ամէն տարի կը բարդուէին։ Արտադրութիւն չկար պարտքերը վճարելու համար եւ պատահեցաւ անխուսափելին։

Դէպքը տեղի կ'ունենար Ստիմի պատերազմէն առաջ, երբ բանակը կ'անցնէր Բաբերդէն դէպի Կարին, անկէ ալ սահմանապլուխ՝ Կարս։

Կարնոյ ճանապարհին այդ մասը, որ կ'եզերէ Ճորոխը իր գեղեցիկ այգիներով, եղած է պատմական բոլոր անցուդարձերու մայր երակը եւ յաճախ ռազմական թատերավայր։ Հայկական բարձրաւանդակին այդ մասը բոլոր ժամանակներու ռազմավարներու թիրախը եղած է միայն իր դիրքին համար։ Կարս եւ Կարին բերդաքաղաքներու յենարանը, որ կը հսկէ միաժամանակ Պոնտոսի դուռները։

Անկէ անցեր են հայկական, սարրական, պարսիկ, յոյն եւ հռոմէական բանակները, աւելի ուշ՝ Արաբները եւ Սելճուքները անմասն չմնացին։ Դարերով բոլոր զինուորական այս շարժումներուն ընթացքին, ոչ ոք մօքէ անցուց զանոնք փճացնել, նոյնիսկ խալամ Պարսիկն ու Արաբը խնայեցին անոր։

Աւանդութիւնը կ'ըսէր թէ բանակին հրամանատար փաշային նոր եւ կարմիր պատմուճանը, այգիները եղերող ցարասիի մը փուշերէն պատռած էր։

Ահա պատահած դժբախտութիւնը։ Կռիւի գացող թուրք բանակ մը պէտք էր արդարացնէր մեծ բանաստեղծի մը խօսքերով հաստատուած իր դերն ու առաքելութիւնը, որմէ ծագած ողբերգութիւնը կը սկսէր կատարեալ տնքինչոթութեամբ։

Փաշան, տեղին վրայ սառելով, որ անոնք անհաւատի մը կը պատկանէին, հրամայած էր վառել անմիջապէս, անհաւատներու դէմ կռիւի երթալէ առաջ։

Ամիսներով Ճորոխի վերին հովիտը մըխաց եւ անոր հետ՝ քաղաքին եւ շրջակայ ժողովուրդին սիրտը։ Հազարաւոր պըտղատու ծառեր եւ որթատունկ մոխիրի վերածուեցան եւ ամէնէն առաջ գրկուողը տեղացի ժողովուրդը եղաւ։

Անգամ մըն ալ ոչ ոք փորձեց նորը տնկել։ Հայր ապահովութիւն չունէր, եկուորը քանդել եւ հրդեհել գիտէր, միայն փճացնելու հաճոյքին համար։

Ես կը յիշեմ քանի քանի անգամներ մեր գիւղէն՝ Աւիւծկայէն քիչ հեռու անծանօթ եւ անբնակ ուխտավայրի մը ջուրին եզերքը գիւղացին ծառեր կը տնկէր եւ քանի մը օր վերջը անոնց հետքը չէր մընար։

Այսպիսի գեղեցիկ ժառանգութիւն մը ի սպառ զրկուած՝ այս անիրաւուած եւ զողցուած մարդն էր որ իրեն համար կը ստեղծէր բարոյական եւ հոգեկան այլապէս գեղեցիկ վաստակ մը, իր նոր դպրոցը, նոր տեսակի այգի, որուն նուիրուեցաւ դիչեր ցերեկ, հոգիով ու մարմնով, զոր կը կարծէր անձեռնմխելի կալուած։

Բայց յաւէտ անիծապարտ ձեռքը ան ալ վառեց ու փճացուց։

Ա. ԲԱԲԵՐԴԵԱՆ

ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ

Կոյր աչքերով՝ լուռ արահետը շիրիմիդ
Կրնամ գտնել. ծայնն աղբիւրի մ'ակա–
նակիտ
Կ'առաջնորդէ զիս. եւ սօսափն ուռիներուն
Կ'ըսէ, որ հոս բզմայլահա՞ր կը ննջես
դուն։

Հողին աչքերը կը տեսնեն որ արցունք–
ներս
Աւելի շատ կը բխին միշտ հոգիէս ներս.
Եւ ձեռքերս ալ ցուրտ մարմարին ձեւին
վրայ
Կը զգան կուրծքիդ լուսաբանդակ կումբը
ռսկեայ։

Հոս կը ննջես յաւերժութեամբ ոստե–
ղային,
Մինչ տատրակներ կուզան ըմպել ջուրն
անծրեւին
Գերեզմանիդ քարէն փորուած սրտի
նրման.

Այսպէս, ո՛վ քաղցր իմ, պիտի գամ ես
ամէն օր
Մութ գիշերէս դէպի արեւդ, մինչեւ
որ
Մահիճիդ քով փռուած մահիճս ունե–
նամ . .

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ԵՂԲԱՅՐ ԼՈՒՍԹԻՔ

(Հէքեաթ)

*

Առենօք մեծ պատերազմ մը տեղի ունեցաւ, սակայն, ի վերջոյ սարսափելի պայքարը վերջ գտաւ եւ զինուորները ապա արձակուեցան։

Այդ զինուորներու շարքին կար հատ մը, որ իր զուարթ ու չէնչող բնաւորութեան համար կը կոչուէր Եղբայր Լուսթիք եւ պարտուած երկրամասին զաւակն էր։ Եւ ասոր համար ալ, երբ ազատագրուեցաւ բանակէն, իրեն տուին միայն ու միայն հաց մը եւ չորս դահեկան, սակայն ասիկա բնաւ ալ արգելք մը չեղաւ որ Եղբայր Լուսթիք ուրախ ու զուարթ ճանապարհ իյնար, երթալու համար իր հայրենի գիւղը։

Հազիւ քանի մը վերստ ճամբայ էր կտրած, երբ իր դէմը ելաւ մուրացիկ մը եւ ողորմութիւն խնդրեց իրմէ։

— Բայց, բարի մարդուկս, ըսաւ Լուսթիք, ի՞նչ կ'ուզես որ կարենամ տալ քեզի։ Ես աղքատ զինուոր մըն եմ, բանակէն ... ապատագրուած եւ իմ ունեցած ամբողջ հարստութիւնս կը բաղկանայ այս հացէն եւ չորս դահեկանէն։ Ունեցածս շուտով պիտի հատնի եւ ես ալ պիտի ըստիպուիմ քեզի պէս մուրալ...։ Այսուհանդերձ չեմ ուզեր քեզ անտարբեր թողուլ...

Եւ հացը չորս բաժինի վերածելով, մէկ բաժինը տուաւ մուրացիկին, վրան աւելցնելով նաեւ դահեկան մը։

Այս վերջինը, որ ուրիշ մէկը չէր եթէ ոչ Երկոտասան առաքեալներէն մին՝ Սուրբ Պետրոսը, շնորհակալութիւն յայտնեց, առաւ հացին կտորը եւ հեռացաւ։

Եւ սակայն, այս անգամ, Առաքեալը ուրիշ մուրացիկի մը կերպարանքը առնելով, գնաց ու կանգնեցաւ Եղբայր Լուսթիքի ճամբուն վրայ, որ այս անգամ եւս տուաւ անոր հացի բաժին մը եւ մէկ դահեկան։ Քիչ մը աւելի հեռուն, Սուրբ Պետրոս դարձեալ ներկայացաւ Լուսթիքին, որ նոյն գթասրտութեամբ ողորմեցաւ անոր։ Այսպէսով, խեղճ զինուորին մօտ մնացած էր միայն մէկ բաժին հաց եւ դահեկան մը։

Մտաւ ճամբուն վրայ գտնուող պանդոկ մը ներս, գնեց մը գարեջուր ապսպրեց իր մէկ դահեկանովը եւ սկսաւ իրեն մնացած հացին բաժինը ուտել, երբ մէկ եսք վերստին ճամբայ ինկաւ։

Սուրբ Պետրոս կրկին իր դէմը ելաւ, այս անգամ ծպտուած՝ բանակէն նոր արձակուած զինուորի մը կերպարանքով։

— Ընկեր, ըսաւ Առաքեալը, սաստիկ սոված եմ, չե՞ս կրնար ինծի պատառ մը հաց տալ։

— Փշրանք մը անգամ չունիմ, պատասխանեց Եղբայր Լուսթիք։ Ինչ որ ունէի արդէն բաժնեցի երեք մուրացիկներու եւ ինծի մնացած վերջին պատառ հացը քիչ առաջ կերայ, գաւաթ մը գարեջուրով, զոր կրցայ վճարել վերջին դահեկանովս։ Եւ հիմա, կը խորհիմ թէ երկուքս ալ նոյն դրութեան մէջ ըլլալով, լաւ կ'ըլլայ որ սկսինք միասին մուրալ...

— Տակաւին այդ վիճակին չեմ հասած, պատասխանեց Սուրբ Պետրոս։ Առենօք դարմանատան մը մէջ ծառայած ըլլալով քիչ մը բժշկութենէ կը հասկնամ, եւ հիմա կը խորհիմ թէ կրնամ այդ արհեստը օգտագործել։

— Ես այդ բախտը չունիմ, հառաչեց Եղբայր Լուսթիք, եւ ուրեմն լաւ կ'ընեմ որ երթամ միայնակ ողորմութիւն խընդրելու աջէն ու ձախէն։

— Լաւ՝, պատասխանեց Սուրբ Պետրոս, հետս եկուր, կրնաս թերեւս ինծի օգնել։ Ամենայն դէպս բարի ու ազնիւ տղայ մը կ'երեւիս։ Քեզ հետս կ'առնեմ եւ շահածս կը կիսենք...

— Գործիս կուգայ, մէջ բերաւ Լուսթիք։

Եւ միասին ճամբայ ինկան։

Առաջին գիւղը ուր հասան, անցան տան մը առջեւէն ուրկէ կը լսուէին կիներու եւ երախաներու կողմէ արձակուած ողբի աղաղակներ։

Հետաքրքրուած, ներս մտան տունէն եւ հոն տեսան որ տանուտէրը փռուած իր անկողնին վրայ, հոգեվարքի հոնդիւններ կ'արձակէր։

Ամբողջ ընտանիքը հաւաքուած էր մահամերձին մնարին շուրջ։

— Դադրեցէք արտասուելէ, աղաղակեց Սուրբ Պետրոս, ձեր հիւանդը պիտի բժշկեմ։

Եւ գրպանէն սրուակ մը քաշելով, անոր մէջ գտնուած հեղուկէն քանի մը կաթիլ քսեց հիւանդին ճակատին եւ ահա՛, մահամերձը սովորականին պէս իր անկողնէն ելլելով ոտքի կանգնեցաւ։

Ինքը՝ յարուցեալը եւ ամբողջ ընտանիքը սկսան միաձայն շնորհակալութիւն յայտնել։

(Շար.)

ԿՐԻՄ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻ ՏԱԳՆԱՊ ԵՒ ԳՐՔԻՆ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ

Գ.

Այս խնդիրներուն առնչութեամբ, հայերէն գիրք կարդացողներու տագնապը, հետեւաբար հայ գրականութեան ճակատագիրը կը ներկայանան մեր ուշադրութեան:

Տակաւին հարիւր տարի առաջ Պոլսոյ մէջ կային գրական, բանասիրական գործերու համար մեկենասներ: Հիմա պայմանները փոխուած են: Այն ատեն ժողովուրդը ընթերցանութեան կը հրաւիրէին ոչ թէ ազգապահպանման համար, այլ «Գիրք կարդալու միջոցաւ մտաւորական մշակման հասնելու»: Այսօր կը խնդրենք, որ մեր պատանիներն ու երիտասարդները գոնէ քիչ մը հայերէն եւ իրենց ազգային պատմութիւնն ու աշխարհագրութիւնը սորվին: Որովհետեւ արտասահմանի մէջ մեծցող ու օտար կրթական հաստատութիւններ աւարտող երիտասարդներուն կը պակսին հայեցի դաստիարակութիւնն ու կրթութեան տարրերը:

Մեր մատնանշած, հայերէն գիրք ու թերթ կարդացողներու տագնապը տարուէ տարի կը խորանայ: Ոչ միայն տկար ու գժգոյն գործերը, այլ մեր փնտռած լաւ ձեռագիրներուն համար հայ ընթերցող չունինք, եւ եղածն ալ կը պակսի: Կ'արժէ թերթերու խմբագրութիւններուն մօտ քննութիւն մը կատարել: Ճ. Մանտալեան իր աչքերովը տեսած է հետեւեալ տխուր պատկերը:

Ամերիկայէն ընթերցող բարեկամուհի մըն է, որ կը գրէր վերջերս հետեւեալ պարզ տողերը — «Հիմա գիրք կարդացող միայն հիներն են, այն ալ շատ քիչերը: Հետաեսիլը փոխարինեց գիրքերը: Քիչ թէ շատ բան գիտցողներն անգամ դուռը կը դնեն որ թուղթ հաւաքողները տանին: Անցեալ շաբթու Կարնեցի ընտանիքի մը գացի: Տիկինը բսաւ թէ մեր հայ ժառանգորդները վար չատ գիրք գրեր են, որ թուղթ հաւաքողները տանին, կ'ուզե՞ս անգամ մը նայիլ: Մնտուկը տակն ու վրայ բրի: Րաֆֆիի «Խենթ»ը, «Ճաչակողի Ցիչատակարանը» եւ «Դաւիթ Բէկ»ը եւ ուրիշ թարգմանութիւններ գտայ, կազմուած նետեր էին»:

Աւելի քան պերճախօս է այս պատկերը: Եւ Րաֆֆին այն ազգային հեղինակն է, որ սերունդներ կրթած ու դաստիարակած է: Նոր սերունդի ներկայացուցիչները գժբախտաբար հայեցի գրականութեան ու պատմութեան ընթերցողներ չեն: Տարիներ առաջ նոյնիսկ, «Ցուսաբեր» երբեւ թերթօն լոյս ընծայեց Յ. Օշականի «Մնացորդաց» ընդարձակ վէպը: Թերթօնին ընթերցողները հարիւրներ կը հաշուըուէին առաջին օրերուն, որովհետեւ երեք հատոր գրքի վերածուելէ առաջ պրակ պրակ լոյս կը տեսնէին: Վաւերական վկայութեան մը համաձայն, ընթերցողները հետզհետէ պակսեցան, հասնելու համար հինգի: Այս նուազումը արդիւնք չէր անտարակոյս հեղինակին ոճին ու լեզուին բացառիկ դժուարութիւններուն: Նոյնը պատահած է անշուշտ ուրիշ հեղինակներու: Որեւէ գրական գիրք, վէպ կամ պատմուածք, հինգ հարիւր օրինակ տալէ-րներով կը սպասեն վճարող ընթերցողի, չեմ խօսիր բանաստեղծութեան գործի մը մասին, որուն ընթերցողները շատ աւելի նուազ են, հակառակ անոր որ այս վերջիններն ալ հրապարակը կ'ողողեն միշտ:

Ճ. Մանտալեան կը կարծէ՞ կամ կը հաւատա՞յ որ եթէ գիրքեր լոյս տեսնեն 'մեր ազատագրական պայքարը, մեր յաղթանակութիւնը, մեր հերոսամարտը, մեր դրօշակը, մեր անկախութիւնը շօշափող, աւելի մեծ թիւով ընթերցողներ պիտի գտնուին: Սփիւռքի Հայ Գրականութիւնը առանցմէ ալ տասնեակներով լոյս ընծայած է, բայց մեծ մասը անոնցմէ գրավաճառներու դարակներուն մէջ կը սպասեն, յաճախ փոշիներու տակ: Կազմակերպութիւն մը ունինք, որ իր խիղճը հանդարտեցնելու համար երբեմն, եթէ գիմուի, որեւէ հեղինակի գործէն հինգ կամ տասը օրինակ կը գնէ, յաճախ միջնորդութեամբ կամ բարեխօսութեամբ, եթէ երբեք բոլորովին չմերժուի հեղինակը:

Կրկնենք անգամ մըն ալ մեր գրականութիւնը ամէնէն անտեսուած գաչան է հայ կեանքին մէջ, հայ գրողը ոչ հրատարակիչ ունի եւ ոչ ալ ընթերցող եւ հայ գրականութիւնը պաշտպանող կազմակերպութիւն մը երբեք ալ չենք ունեցած եւ այսօր ալ չունինք:

Հայ գրականութիւնը Սփիւռքի մէջ չարքեցներ հայ գրագէտը, ինչպէս անցեալին մէջ: Այս սիւնակներուն մէջ կարդացիք ամէն առաջ Արամ Անտոնեանի այնքան ողբալին ու սիրտ ճմլող խօսքը. — «Գրականութիւնը ինծի համար ասպարէզ մը չէ եւ պիտի չըլլայ. պարզապէս արկած մըն է որուն մէջ ինկեր եմ, դուռ մը որ իմ առջեւս բացուեր է նեղ թական անձկութեան օր մը, եւ որմէ ներս չտարեր եմ ոչ նախասիրութեամբ, ոչ սիրով, ոչ հաճոյքով, այլ պարզապէս պատառ մը հաց ճարելու մտահոգութեամբ: Կրնաս վստահ ըլլալ որ այն օրը ուր հացի պատառը ինծի կարելի ըլլայ ճարել տարբեր ճամբով մը, գրիչս հովին պիտի տամ եւ տող մը անգամ պիտի չգրեմ»: Ցաճախ մտերմական խօսակցութիւններու պահուն, գառնութեամբ բսած է. «Կ'արժէ՞ այս ժողովուրդին համար գրել»:

Կրնաք երեւակայել ողբերգութիւնը ընդհանրապէս հայ գրագէտին, այս մէկ վկայութիւնով, մէկու մը կողմէն, որուն համար Յ. Օշականի ուրիշ մէկ նախասառութիւնը կրնանք արձանագրել հոս. — «Արամ Անտոնեանին դիծէն մէկը, որ գի-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

ՑՆՈՐՔ

*

Դաշտում կապոյտ ու ոսկի՝
Վիթի պէս եկար, անցար.
Ոտքիդ տակ ծուփ — ծուփ ծաղկի
Ծովե՛ր, ծոպե՛ր, ծիածա՛ն:

Նազենի քայլով, շորօ՛ր,
Բարձրացար կանաչ Դարին.
Դու արե՛ւ, դու ոսկէ՛ օր՝
Բացուած ծաղկին ու քարին:

Ուզում էի հասնել քեզ,
Ու խօսել քեզ հետ անվերջ,
Ու հալուել քո հուրով կէզ,
Ու կրծքիս փարուել անշէջ:

Բայց յանկարծ կորար, ցնորք,
Ինչպէս միրք անտառում.
Ու դարձար անմար մորմոք…
Իմ երգերում, էրգերու՛մ…:

ԱՇՈՏ ՏԵՐՕՆՑԻ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԺԻՐԱՅՐ ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ
ՀԱՅ ԵՒ (ՓԱՐԻԶԻ) ՍՔԱՆՉԵԼԻ ՆԿԱՐԻՉԸ.

Տօֆինէ Լիպէրէ վերի խորագրին տակ կը գրէ Ժիրայր Փալամուտեանի մասին:

«Երկրորդ տարին է որ կուգամ այս գմայլելի լիճին ափերը: Անցեալ ամառ փորձեցի քանի մը պաստառներ պատրաստել, սակայն չյմորեցայ հոս տիրող բազմերանգ լոյսին, որ չափազանց դժուար է գոյնի վերածել: Հովեզալուսօրն նորէն եկայ, կը խորհիմ աւելի լաւ հասկցած ու յմբռնած ըլլալ այս տեսարանները եւ հիմա որ դեռ արձակուրդի շաբաթ մը ունիմ, պիտի ձեռնարկեմ նկարել լիճը՝ որ գիս կը թովէ եւ սարսուռ կը պատճառէ ինծի…»:

Փնտռուածքի այս հոգածութիւնը, կամ աւելի ճիշդ՝ արուեստի այս գիտակցութիւնը պատիւ կը բերէ Ժիրայր Փալամուտեանի՝ ուղղամիտ արուեստագէտ մը, որուն տաղանդն ու ներկայիս ձեռք բերած յաջողութիւնը չեն կրցած բեկանել իր համեստութիւնը եւ աշխատանքի մէջ իր ունեցած խստապահանջ խառնուածքը:

Իրեն հանդիպեցանք Փալատրիւի Հայկական ճամբարին մէջ, ուր եկած էր քանի մը օրով հանգստանալու՝ Ցունաստանէն վերադարձին: Իր հետ բերած էր քանի մը գեղեցիկ ու գրաւիչ պաստառներ, փայլուն գոյներով եւ ուժեղ անհատականութեամբ գործադրուած:

Ժիրայր Փալամուտեան Փարիզ եկած է եւ նկարել սկսած է 13 տարեկանին «տեսլ ստլով ներքին զօրաւոր պահանջքի մը»: Մանր օրեր անցուցած է, որոնք, բստ իրեն, մեծապէս օգտակար եղած են իրեն համար:

Ժիրայր Փալամուտեան Փարիզ եկած է 1946ին: Օգտակար աշխատանք է կատարած հոն եւ յաջողութեամբ ցուցադրած է մայրաքաղաքին, ինչպէս եւ Վանսի, Նիւ Եորքի, Գահիրէի Աղեքսանդրիոյ եւ Պէյրութի մէջ…

Ահա, հիմա կեցած է Եօթներանգ Լիճին դիմաց… Այս աշխատանքը իրեն կը թուի փորձաքար մը որմէ կ'երկնչի, եւ սակայն մենք բնաւ չենք կասկածիր որ պիտի կարենայ, յաջող կերպով, մեկնել ու նկարել Տօֆինուայի սիրուն եւ ներդաշնակ տեսարանները:

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԱԿՕՍ» ամսագիր գրականութեան եւ արուեստի, Ջեմ. Հայ Ճեմարանի. Շրջ. Միութեան: Թիւ 5, Մայիս 1959:

…տէ իր մերկութիւնը, մինակութիւնը, անօթութիւնը ոսկեզօծել առնուազն գռեհկութեան բխումներով եւ որոնք գրականութեան կրնային վերածուիլ»:

Մեր կեանքին մէջ, այո, գրականութիւնը ասպարէզ մը եղած չէ մեր բոլոր գրողներուն համար: Տարիներէ ի վեր խորհած եմ դիմել գրողներուն իսկ արձանագրած վկայութեան, երեւան հանելու համար, արեւմտահայ եւ արեւելահայ գրողներուն այն էջերը, որոնց մէջ անոնք. տխուր կամ դժբախտ պահերուն, փորձած են արձանագրել իրենց կեանքին դժուարին պահերը, յուսախաբութիւնները, մինակութիւնը, անօթութիւնը եւ յուսահատութիւնը: Բայց այս ուրիշ աշխատանք մըն է, իբրեւ նուիրական պարտականութիւն սակայն, զոր օր մը պիտի կատարենք:

Աւանց անուններ տալու, յայտնենք որ մեր արդի կեանքին մէջ անոնք գրաշար են, գրասենեակի պաշտօնեայ, ուսուցիչ կամ տպարանի մէջ աշխատող, եւ երջանիկ են յաճախ, եթէ այս աշխատանքներէն իսկ զրկուած չեն: Անցեալին մէջ գրողները ուրիշ գրաղում ունէին, փաստաբան, պետական պաշտօնեայ, առեւտրական ներկայացուցիչ, թերթի խմբագիր, ուսուցիչ եւայլն: Անցեալին մէջ թէ ներկայիս, կեանքի այլազան միճակներու ենթակայ գրողը, յաճախ մշակած է բանաստեղծութիւն կամ արձակ գրականութիւն, որոնց մէջ շատ անգամ համամարդկային նիւթեր մշակած է ան:

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՏԱՂԻԼԱ

Ա.

Տօքթոր, կ'ըսէի իրեն…:

Տօքթորը բարձրահասակ, ոսկրոտ ու նիհար մարդ մը, իմ դէմի սենեակիս վարձակալն էր, այն տանը մէջ ուր կը բնակէի:

Կանուխէն — հազիւ լուսնէ՝ տարու կար — հանդստեան՝ կոչեր էին գինքը, սրտի հիւանդութեան մը պատճառաւ, որուն մահացու հանգամանքը հաստատուած էր:

Իր մերձաւոր փախուստն դիտակից այս մարդը՝ կարճ արձանի մը անվրդով դէմքը ունէր ամէն ատեն:

Լիւքսանպուրկի սրճարանին հաստատ յաճախորդներէն մէկն էր ու ամէն օր անխափան կը դանէիր զինքը հոն, կէս օրէն վերջը, աջ կողմի կարմիր թաւիշէ նստարանին վրայ, քօնեակի բաժակի մը առջեւ, «Տէպա»ի կամ «Թան»ի ընթերցման մէջ ընկղմած, չխօսելով մարդու հետ, չդիմաւորելով նայիլ փողոցը, անցուդարձին, ապրելու, զուարճանալու, մայելու անձուկը ունեցող աշխարհին, իրբեւ մէկը՝ որուն ակնարկն ու ուշադրութիւնը մեծագոյն վայելքներու ու վեհագոյն աշխարհի մը վրայ սեւեռած ըլլային:

Ապահովապէս, իր քաշուած մարդու մտայնութիւնը՝ մեզ շրջապատողներէն շատ աւելի անհնդ ու հաստատ դէմքերով, անանց ու հաւատարիմ պատկերներով շրջապատուած էր:

Առանձնութիւն մը՝ համակ լեցուած այն տեսիլներով որոնց համար Սիւլլի Բրիւտոմ բսած է.

Ու մնաւ միշտ
առանձնութիւն մը ըլլալէ չէ՞ դադրիր:

Այս մարդը իր նմաններուն պէս ապրելէ դղուած ու նոր ծանօթութիւններու, դէմքերու համար վերջնապէս փակուած կը թուէր:

Մենք՝ մեր արտարաց ու հետաքրքիր ճեւովը ընդունելութեան այն մեծ դահլիճին կը նմանինք ուր ամէն ոք կրնայ գալ, ձեռք սեղմել, տեղ մը գրաւել ու քիչ մը միրջը հեռանալ. դահլիճ՝ որ կը լեցուի ու կը պարպուի ամէն վայրկեան, ուր գոյները, գիծերը ու հատերը իրարու կը խառնուին ու կը շփոթուին միշտ:

Անիկա պզտիկ խուցն էր ուր մտերիմները միայն մուտք ունէին, առաջուց ի վեր իրենց յատկացուած տեղը կը բռնեն ու միեւնոյն խօսքերը կը կրկնեն երբ որ խօսին. յիշատակներ՝ որոնք այս պզտիկ սենեակը կը կահաւորեն, կը լեցնեն, կը զարդարեն թանկագին գեղօրներու պէս, որոնց աչքը վարժուած է ալ ու զոց գիտէ ամէն մէկուն դիրքն ու պատկերը:

Բ.

Երեք ամիս չարունակ, ամէն հեղ որ սանդուխին վրայ կամ մեր դէմ դէմի սենեակները զատող սրահին մէջ հանդիպեցանք իրարու, բարեւ մը միայն փոխարկեցինք:

Ցետոյ, օր մը — սաստիկ հազէ կը տանջուէի — խնդրեցի որ սենեակս գայ. եկաւ, դժկամակելով քիչ մը. բազկերակս քննեց ու լեզուս չնայեցաւ, այլ դղրջատունս աչքէ անցուց. դեղեր չտուաւ:

— Ճարերայ ու սնոտի բաներ են այդ ամէնը, բսաւ ինծի. հիւանդութիւնը իր շրջանը պիտի ընէ:

Տարօրինակ բժիշկ:

Ցաջորդ օրը նորէն եկաւ. Վիքթոր Հիւկոյի հատոր մը ունէր ձեռքը. սնարիս քով նստաւ ու առանց միճակս հարցնելու «Ճին ջերը կարդաց: Միւս օրը Լամարթինի «Միտումներու Պատմութիւն»ովը եկաւ բսիս:

Ոնացայ ու այնուհետեւ բարեկամ եղանք իրարու:

Առանձին, բոլորովին առանձին էր աշխարհիս վրայ. ազգական ու բարեկամ չունէր եւ ունենալու ալ պէտք չէր զգացեր երբեք:

Կիւլհանէի շրջանը աւարտելէ ետքը, քսան տարի ամբողջ դուրսերը շրջած էր, լեռնայոյով ու սառուցեալ բարձունքներէ մինչեւ արեւակէզ անապատներու միայնութիւնը:

Ու կը հնազանդէր անտրտունջ, ընկեցիկ մանուկի մը պէս, երթալով միշտ հոն ուր կը ղրկէին զինքը, վայրապար չատնջելով իր սիրտն ու միտքը անիրականալի փառասիրութիւններով. համեստ ու հանդարտ կեանքի պահանջումներով:

Ինքն էր որ կը կոչուէր միշտ Միջագետքին մէջ երեւցող ժանտախտին, Սուրիոյ մէջ երեւան ելլող քոլերային դէմ առողջապահական միջոցներ անմիջապէս ձեռք առնելու: Այս մահատարաժամներուն մէջ թրծուած, եփուած մէկն էր, սկեպտիկ մարդ զոր բնութիւնը իր մեծագոյն ոյժերուն վարժեցուցած էր, անտարբեր դարձնելու աստիճան:

Այսպէս թափառայած ու վտարանդի կեանքի վարժութեամբ, հաստատուն կայանի մը, ծանօթ ու սիրելի շրջանակի մը կարօտը զգացած չէր երբեք. իր զգացումները՝ բոյն չէր դրած տեղ մը, այլ ցրուած թօթափած էր ամէն կողմ, ամէն տեղ, բլիկ բլիկ եղած՝ իր անդուլ ուղեւորութեանց մէջ:

Քաջ միրարոյժ էր. այսպէս կ'ըսէին գոնէ անոնք որ ինծմէ լաւ կը ճանչնային զինքը. բայց երբեք ամենափոքրիկ վիրաբուժական գործողութեան մը մասնակցիլը չէին լսած, թէեւ բժշկութիւն ի գործ կը դնէր մեր թաղին մէջ, ծոյլ ու անտարբեր պաղարիւնութեամբ:

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(1 Շար.)

ՎԱՐՁԱՊԵՏ Յրուշչեւ Սեպտեմբեր 28-ին Փեքին պիտի երթայ, հաւանաբար Ամերիկայէն վերադարձին :

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ձայնասփիւռը, Թուրքիոյ մէջ վերջերս գումարուած տիեզերական եկեղեցիներու ժողովին ակնարկելով, կիսապաշտօնական հաղորդումով մը հաստատեց թէ՝ յառաջիկայ տարի, տասը հոռմէական կաթողիկէ եւ տասը ուղղափառ աստուածաբաններ, մասնաւոր ժողով մը պիտի գումարեն Վենետիկի մէջ ։ Հաղորդումին գլխաւոր յայտարարութիւնը եղաւ .— «Կաթողիկէ եկեղեցին միշտ հետաքրքրութեամբ հետեւած է բոլոր այն ճիգերուն զորս ի գործ կը դնեն մեր բաժանեալ եղբայրները, վերադառնալու համար անցեալի միութիւնը : Որքան որ ուղղակի չմասնակցեցանք Թուրքիոյ ժողովին, սակայն, մասնաւոր ծրագրով մըն է որ այնտեղ ներկայ եղած են սրոշ կաթողիկէ աստուածաբաններ. Անոնք բոլորն ալ մասնագէտներ են տիեզերական ժողովի վերաբերեալ խնդիրներուն եւ, այս նպատակով, անոնց կատարած գործունէութիւնը կը քաջալերէ Սուրբ Աթոռը » :

ԳՐԱՏՈՒՆ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

46, Rue Richer - Paris (9e)
Tél. : PRO vence 64-90

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ.— Կարօ Գէորգեանի, 1959, Զ. տարի, լաթակազմը՝ 1706 ֆրանք, թղթակազմը՝ 1400 Ֆր., 640 էջ, մաքուր տպագրութիւն, բազմաթիւ նկարներով (Ֆրանսահայ գաղութին մասին միայն 182 էջ) Թղթատարի ծախք երկու հարիւր Ֆրանք :

ՑՈՎԱՁԱՁՈՐԻ ԳԵՐԻՆԵՐԸ, Վ. Անանեան (արկածային վիպակ) տպ. «Ցուսաբեր», Գահիրէ, 1959, էջ 558 : Գին՝ 900 Ֆրանք ։

ՄԻՒՏՒՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ, տպ. «Յուսաբեր», Գահիրէ, 1959, էջ 169, գին 400 Ֆրանք :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱԼՊԵԱՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

ԳՐԵՑ

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

Դիմել հեղինակին՝

Via Pacini 30, MILANO

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ
ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐԸ

Իրենց Հաստատութեան մէջ կ'ընդունին, գիշերօթիկ, 5էն 13 տարեկան աղջիկներ : Քոյրերուն հսկողութեամբ, աշակերտուհիները կը յաճախեն Ֆրանսական դպրոցի դասընթացքներուն եւ կը հետեւին հայերէնի, ներքին, ուսումներուն ։

Արձանագրութեան եւ յաւելուածական տեղեկութիւններու համար դիմել տնօրէնութեան՝

SŒURS ARMÉNIENNES
73, Av. Henri Barbusse Arnouville les Gonesse S. et O.
Tél. : No 179

ՁԻԼՃԵԱՆ ՍԻԼՎԱ
ՍԱՐԳՍԵԱՆ ԵԴՈՒԱՐԴ

Նշանուած

Պարտօ 30 Օգոստ. 1959 *Մարսէյլ*

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Ծրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Պոմոնի «Ցասալ» խումբի ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 9-ին : Ներկայ կ'ըլլայ Ծրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը ։ Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր Ենթակոմիտէն իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ իր ընկերներէն ընկեր Գ. Գասպարեանի տիտուր մահուան առթիւ, սգակցելով ընկերոջ տիկնոջ, զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն ։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Ծրջ. կոմիտէն իր եւ իր բոլոր Ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն անունով կը փութայ խորին ցաւակցութիւնները յայտնել
Ընկեր ԳԷՈՐԳ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ
պատուադէտ մահուան առթիւ, իր կողակցին, զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Անդաստան

ԹԻՒ 10

ԱՆԴԱՍՏԱՆ Գրականութեան Արուեստի ԱՆԴԱՍՏԱՆ
Հայ եւ Օտար գրականութեան
ԱՆԴԱՍՏԱՆ

Խմբագիր
ԲԻՒԶԱՆԴ ԹՕՓԱԼԵԱՆ

46, Rue Richer - PARIS (9e)
Գին՝ 1200 ֆրանք
Արտասահման 4 տոլար

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ ԵՒ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ
ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ
1959 – Զ. ՏԱՐԻ

640 մեծադիր էջերով, 300 հին ու նոր նկարներով եւ բազմատեսակ նիւթերու կարգին նաեւ Ֆրանսահայ գաղութին վերաբերեալ ընդարձակ բաժինով (170 էջ) :
«Ամէնուն Տարեգիրքը» հետաքրքրական հրատարակութիւն մըն է ամէնուն համար :

Հատորը կ'արժէ՝ լաթակազմը 1700 Ֆրանք եւ Թղթակազմը՝ 1400 Ֆր. : Դիմել՝ Փարիզի մէջ Հ. Սամուէլ, Մ. Պարսամեան եւ Հ. Բալուեան գրատուններուն եւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը, իսկ գաւառներու մէջ՝ Տարեգրքի ներկայացուցիչներուն :

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	2·500	Ֆր. մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	1·500	Ֆր. մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	1·000	» » » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	1·500	» » » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	2·000	» » » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	1·000	» » » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	1·000	» » » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	500	» » » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Երկուշաբթի առաւօտ, Սեպտեմբեր 21

Ծնողներուն բացառիկ դիւրութիւն մը ընծայելու համար, արձանագրութիւնները պիտի շարունակուին մինչեւ վերամուտին օրը :

Collège Arménien S. Moorat
26, Rue Troyon - SEVRES (S. & O.) Tél. OBS. 18-26

ԴՊՐՈՑ. ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1959 – 1960ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները բաց են ։ Անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել Հաստատութեան Տնօրէնութեան ։

Դպրոցատէրը կը հետեւի պետական լիսէներու պաշտօնական ծրագրին, աշակերտուհիները կը պատրաստէ պրէվէի եւ պաքալօրէայի քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմութեան եւ կրօնի ծանօթութիւններով ։

Դիմել՝ 1 Պուլվ– տիւ Նօր, Լը Ռէնսի :
Հեռաձայն՝ Լը Ռէնսի 172 :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Երկուշաբթի առաւօտ Սեպտեմբեր 21 :

Ծնողքները կրնան իրենց զաւակները դպրոց առաջնորդել Կիրակի իրիկուն կամ Երկուշաբթի առաւօտ :

ԼԸ ՓԵՔԻ ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

3 Ավրնիւ Կռանշան, Լը Փէք, Սէն–է–Ուազ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ.— Դասական Ընթացք (**Cours Classique**) :

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

1) Տասը տարեկանէն սկսեալ, Երկրորդական Վարժարանի որեւէ դասարանի ուսանող կ'ընդունուի պայմանաւ որ ունենայ իր դասարանին վերաբերեալ նիւթերուն բաւարար ծանօթութիւնը :

2) Արտասահմանէն կամ Ֆրանսայի գաւառներէն եկող աշակերտը, Փարիզի մէջ պէտք է ունենայ խնամակալ մը :

3) Աշակերտը պէտք է ներկայացնէ Ընծայարանի Տնօրէնութեան.—

ա) Ցարդ յաճախած դպրոցին դասագրքերը եւ բարք վարքի վկայական ;

բ) Մկրտութեան եւ բժշկական պատուաստի վկայական ;

4) Դպրոցական տարեկան Թոշակը (ինամեալ) 150·000 Ֆրանք է, երեք մասով վճարելի, իւրաքանչիւր եռամսեակին սկիզբը :

Նպաստաւոր զեղչ մը նախատեսուած է խեղճ կարօտեալ ընտանիքներու զաւակներուն համար :

Ցիշեալ սակագինէն դուրս կը մնան աշակերտին ուղեւորութեան, հանդերձեղէնի, գրենական պիտոյքի, բժշկական խնամքի ծախքերը :

Դիմել՝

Direction Ecole Apostolique
3, Rue de Grandchamp - Le Pecq S. et O. France

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris 6e

Chèque Postal : Paris 1278-35

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ, *ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ*, Գ. տպագր.	600 ֆր.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, *ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ*	600 ֆր.
ԱՅՆ ՕՐԷՆ Ի ՎԵՐ, ԱՅՆ ՕՐԷՆ ԱՍԴԻՆ… *ՍՕՍ ՎԱՆԻ*	600 ֆր.
ԿՈՏՐԱԾ ԽԱՉԵՐ, *Պ. ՄԱՍԻԿԵԱՆ*	500 ֆր.
ՄԵՆՔ՝ ՀԱՅԵՐՍ, *Ս. ՇԱՀՊԱԶ*	500 ֆր.
ԱՐԾԻՒՆԵՐԸ ԱՆԱՊԱՏԻՆ ՄԷՋ, *Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ*	1000 ֆր.
Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՊԻՏԻ ՉՎԵՐԱԴԱՌՆԱՄ, *ՏԻԳՐԱՆ ԻՐԱՆԵԱՆ*	500 ֆր.

ԱՌԱՔՄԱՆ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՂԻՆ ՎՐԱՅ

ԱՆԳԼԻՈՅ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ

ՃԱՇԱՐԱՆԸ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՍՐՏԻՆ ՎՐԱՅ
(HYDE PARK)

Knightsbridge Buttery 26, Knightsbridge, London S.W.I.

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԵՒ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԿԵՐԱԿՈՒՐՆԵՐ
ԻՆՉՊԷՍ ՆԱԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՇԱՆԱՒՈՐ ՅՕՂԻՆ

RAKI DUZE.

ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ ԺԱՄԸ 8,30ԷՆ ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ 2

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2300

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք ։ Հատը 20 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 8 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

MARDI 8 SEPTEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8589 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4390

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՇՐՋԱՊՏՈՅՏԷՆ ՎԵՐՋ

Համաշխարհային Երկրորդ պատերազմի յաղթական սպարապետը նոր յաղթանակ մը եւս արձանագրեց Եւրոպայի մէջ անցնող շաբաթ, ճիշդ այն օրերուն, երբ մարդիկ կ'ոգեկոչէին 1939ի մեծ աղէտին քսաներորդ տարեդարձը ։

Յաղթական դաշնակիցները պատերազմը շահեցան, բայց ահա՛ 15 տարիէ ի վեր չեն կրնար խաղաղութիւն հաստատել ։

Երէկի զինուորականը քաղաքական ատաղձնակարգ վարիչ դէմք դարձած՝ ճամբաներ կ'որոնէ՝ մարդկութեան ալեկոծեալ նաւը դէպի խաղաղութեան նաւահանգիստը առաջնորդելու համար ։

Աշխարհի ներկայ անստոյգ կացութեան մէջ պատմական կարեւոր դէպք մըն էր իր կատարած շրջագայութը ։

Այն արտակարգ ու ջերմ ընդունելութիւնը, որուն առարկայ դարձաւ Գերմանիոյ, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի մայրաքաղաքներուն մէջ, կ'ապացուցանէր երկու բան։ Նախ ա՛յն որ Միացեալ Նահանգներու նախագահը մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ Եւրոպայի մէջ, որուն ազատարարն է եղած ։ Երկրորդ՝ խաղաղութեան ծարաւի մարդկութիւնը անոր վրայ է դրած ամբողջ յոյսը՝ նոր պատերազմէ մը խուսափելու համար ։

Այզընհաուըրի գլուխ գլխի տեսակցութիւնները զօրավար Տը Կոլի, Մաքմիլլանի, Ատենաուըրի եւ Սէնեկի հետ առիթ ընծայեցին տեսակէտներու նոյնութիւն ստեղծել օրուան հրատապ հարցերուն շուրջ, փարատելով զանազան թիւրիմացութիւններ ։

Այսօր աշխարհի միացեալ ճակատին ամրապնդումը անհրաժեշտ էր՝ նախ քան Խրուշչեւի Ուաշինկթըն այցելութիւնը։

Սեպտեմբեր 15ին Սպիտակ Տան մէջ գլուխ գլխի պիտի տեսնուին աշխարհի ճակատագիրը վարողները ։

Ինչպէս կը սպասուի այս պատմական հանդիպումի արդիւնքին

Այզընհաուըր փարատեց վախերը բոլոր անոնց, որոնք կը կասկածէին թէ Միացեալ Նահանգներն ու Խորհրդային Միութիւնը իրենց միջեւ պիտի բաժնեն աշխարհը, արեւմտեան եւ արեւելեան «ազդեցութեանց գօտիներ» ստեղծելով ։

Դարաւոր քաղաքակրթութեան եւ մեծ մշակոյթի տէր Եւրոպան նախապատրաստական աշխատանքներու էր ձեռնարկած՝ նման ծրագրի մը դէմ ինքնապաշտպանութեան միջոցներ ձեռք առնելու համար ։

Ամերիկայի նախագահը ո՛չ մէկ յանձնառութեան տակ պիտի մտնէ Խրուշչեւի հետ իր տեսակցութեան ատեն։ Արեւմտեան Ուխտի դաշնակիցները տեղեակ պիտի պահուին նոյնիսկ մեծերու խօսակցութիւններէն ։ Միացեալ ճակատը անխախտ պիտի մնայ ։

Զօր. Տը Կոլի եւ Այզընհաուըրի տեսակցութեանց գլխաւոր նիւթերէն մէկն ալ Ալժերիոյ հարցն էր ։

Հանրապետութեան նախագահը այս մասին յղացած իր ծրագիրը շուտով պիտի հրապարակէ պաշտօնական յայտարարութեամբ մը ։

Հակառակ զանազան հոսանքներու ընդդիմութեան, զօրավարը «ազատական» եւ ժողովրդավարական սկզբունքներու վրայ հիմնուած առաջարկներ պիտի ներկայացնէ ։ Կը կարծուի թէ ինքնորոշման իրաւունք պիտի տայ Ալժերիացիներուն, որոնք պիտի կապուին Ֆրանսական համագործակցութեան, «հաւասար իրաւունքներով» ։

Այս հարցի լուծումը մեծապէս պիտի բարւոքէ Ֆրանսայի դիրքը ներքին եւ արտաքին կրկնակ ճակատներուն վրայ ։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐԻ

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Նախագահ Այզընհաուըր թէ անձամբ եւ թէ նամակով քանիցս կրկնած էր նախագահ Տը Կոլի.— «Դուք ալ մեզի հրաւիրեցէք» ։ Պատասխանելով Միացեալ Նահանգներու նախագահին նամակին, Զօր. Տը Կոլ կը յայտնէ թէ պատրաստ է Ամերիկա երթալու, անմիջապէս որ կարենայ ։

Տը Կոլ կը շեշտէր իր նամակին մէջ.— «Ամէն տեսակէտով, օգտակար դէպք մըն է կարծեմ, որ զիրար կրցանք կրկին տեսնել եւ հասկցուիլ ։ Ֆրանսայի ժողովուրդը, ինչպէս դուք ալ զգացիք, շատ լաւ եւ ուրախութեամբ ըմբռնեց ձեր հանդիպումին իմաստը եւ կարեւորութիւնը ։ Վստահ եմ որ ձեր այցելութիւն, մեծ թուական մը պիտի մնայ մեր երկու երկիրներու յարաբերութեանց պատմութեան մէջ» ։

Ֆրանսական հեռատեսիլէն, արտաքին նախարար՝ Քուվ Տը Միւրվիլ, Ֆրանքօ-ամերիկեան խօսակցութեանց հաշուեկշիռ ներկայացուց ։

Նախարարը նշեց թէ տեսակէտներու բացարձակ նոյնութիւն մը կայ երկու կառավարութեանց միջեւ Պերլինի եւ Գերմանիոյ հարցերուն շուրջ ։

Խօսելով հիւլէական խնդրին մասին, Քուվ Տը Միւրվիլ ըսաւ որ յարշաւի ընդհանուր պայմաններու մը չպատահի հիւլէական մարզին մէջ, բնական է որ Ֆրանսայի նման երկիր մը մտածէ իր ուժերը զինելու օրուան բուժականութեան համաձայն ։ «Այս է, աւելցուց արտաքին նախարարը, որ կը բացատրէ այն պատճառները որոնց համար Ֆրանսա որոշեց շարունակել հիւլէական զէնքերու շինութիւնը» ։

Խօսելով Հիւսիսային Ափրիկէի հարցերուն մասին, Քուվ Տը Միւրվիլ շեշտեց.— «Յայտնի է որ Ֆրանսան, ծանր պատասխանատուութիւններ ունի եւ մեծ շահեր, Ափրիկէի մէջ, ըլլա՛յ Հիւսիսային Ափրիկէի եւ մանաւանդ Ալժերիոյ, ըլլա՛յ Սեւ Ափրիկէի մէջ ուր հասարակապետութիւն ստեղծեցինք ։ Միւս կողմէ, Միացեալ Նահանգները շահագրգռուած են Ափրիկէով, նախ որովհետեւ համաշխարհային ուժ մըն են, ապա որովհետեւ Ափրիկէն կը ձգտի դառնալ վայր մը ուր Արեւելքի եւ Արեւմուտքի ուժերը իրարու կը հանդիպին։ Ուրեմն բնական է որ երկու կողմեր (Ամերիկա եւ Ֆրանսա) մօտէն փոխանակութիւն մը ունենան. այս մասին, տեղեկութիւններ փոխա՛ն ակէն, բացատրուին այն քաղաքականութեան շուրջ որուն պիտի հետեւին եւ կը յուսամ որ այս խօսակցութենէն յոյս մը ծագեցաւ, որպէսզի ապագային՝ քաղաքականութիւնը եւ գործերը երկուստեք աւելի լաւ համընթաց ըլլան» ։

Օրէ Օրին

ԱՅՍ ՏԱՔԵՐՈՒՆ …

— Դուք նորէ՞ն հոս էք, Տիկիններ…

— Այո՛, անցեալ տարի, ճիշդ այս օրն էր որ մեզի կը խոստանայիք որ եթէ տարիէ մը ետ գայինք, սանկ, կարեւոր նուէր մը կուտայիք, մեր նորակառոյց եկեղեցիին համար …

— Սիրելի Տիկիններ, բան մըն է ըսեր եմ… Աւելի շիտակը, բերնէս բան մը փախցուցեր եմ… Ո՛վ գիտէ, այդ խօսքը ըսած ատենս, խելքս ուր էր… Զնեղուիք, բայց կը ցաւիմ ըսելու որ նորէն սխալ ատեն եկեր էք… Օգոստոսի այս սարսափելի տաքերուն ալ՝ ազգի, եկեղեցիի մասին կը մտածուի՞, ձեզի հարցնեմ… Ձմեռները անգամ մեր ազգին մասին մտածես, վրադ տաքութիւն կու գայ, ալ ո՛ւր կը մնայ աս տաքը ։ Ըսելս ան է որ այս անգամ ալ բան մը չեմ հրրնար տալ… Եւ արդէն, ինչո՞ւ կ'անապարէք… Եկեղեցին շինեցիք, լմնցուցեր էք, ձեռքերնիդ դպած … Ալ դրա՞մը ինչ պիտի ընէք …

… Պարտք ունինք դրամատան։ Տոկոս կը վճարենք …

— Թող պանքան մտածէ, ձեզի՞ ինչ … Տոկո՞ս… Ձե՞ն ամչնար կոր… Եկեղեցի մը պարտքէն ալ տոկոս կ'առնուի՞ եղեր …

— Օտար են, Հայ չեն …

— Հայ պանքա մը գտնէիք… Կը տեսնէ՞ք, որ մեր ազգին բոլոր գործերն ալ անկանոն եւ անհաշիւ են… Վա՛յ, խելքերնիդ սիրեմ, եկեր էք պանքայէն փոխ դրամ առեր էք որ եկեղեցի՞ շինէք… Ձէի՞ք կրնար ուշ, տասը տարի համբերել եւ դրամ հաւաքել… Ես կը պահէի ձեզի համար …

— Ուշ, տասը տարի համբերելով մեծ թիւով երիտասարդներ մեր ձեռքէն ելած կ'ըլլային… Աս եկեղեցիին շնորհիւ, հիմա, հարիւրներով տղայ, աղջիկ ազգին գիրկը եկած են։ Անանկ որ …

— Ատանկ պարապ խօսքեր իմ գլուխս չեն մտներ… Շատ սխալ ըրեր էք … Լա՛ւ, հիմա այդ պա՞րտքը ինչպէս պիտի վճարէք ։

— Ձեզի պէս բարեսէր ազգայիններու սոքը պիտի իյնանք, պիտի աղաչենք … Ասդին, անդին պիտի վազենք … Հանդէս, պազար պիտի սարքենք, վիճակահանութիւն պիտի կազմակերպենք … Ի՞նչ ընենք, բան մը ընելու ենք՝ այդ ծանր բեռան տակէն ելլելու համար …

— Ատանք սխալ բաներ են… Դուք, գիտէ՞ք, ինչ մեծ յանցանք մըն է որ կը գործէք …

— Ի՞նչ …

— Առտու իրիկուն ազգին, եկեղեցիին գործերուն մէջ մտնելով, տուն - տեղ երեխայ վրայ ձգեր էք… Ո՛վ գիտէ ձեր ամուսինները որքա՛ն դժգոհ են… Նախ տունը՝ յետոյ ազգ ։

— Մեր ամուսիններն ալ մեզի հետ կ'աշխատին …

— Բաւական անխելքներ են եղեր … Նայեցէ՛ք, ես իմ Տիկինս արգիլած եմ որ ազգային գործերով զբաղի… Չեմ ուզեր որ յոգնի …

— Ազգին եկեղեցիին, դպրոցին, եւ ուսանողներուն համար աշխատողը չի յոգնիր, մենք անոր փորձառութեամբ գիտենք… Ի՛նչ որ է, այս մանրամասնութիւնները ձգենք, կը հանի՞ք ձեր չէքը…

— Չէ՞ք, դրա՞մ… Է՛, հիմա աս բաժնիդ եղա՞ւ… Անանկ օրեր, աս տաքուն չէ՞ք կը գրուի… Նայինք աշխարհի գործերը ուր պիտի երթան … Նայինք Խրուշչեւի այցելութեան արդիւնքը ինչ պիտի ըլլայ… Ես վախ ունիմ որ գործերը ջուրը քաշեն, եթէ վեր - վար համաձայնութեան մը չգան … Ամիս մըն է խանութս հանն մտած չէ… Քանի մը սոլար մէկ կողմ դրած եմ, ան ալ ելլեմ ազգի՞ն տամ… Զըլլայիք բաներու մասին կը խօսիք, Տիկիններ, կը ներէք …

— Մենք կը ճանչնանք նշանաւոր մը, որ մէկ անգամէն տասը հազարնոց չէք մը տուաւ մեզի… Իր բնակած տեղն ալ տեսնես, աչքերդ կը լեցուին …

— Անխե՛լք մարդ… Վաղն ալ ազգին ձեռքը պիտի նայի … Չէ՛, չէ՛, ո՛չ կու տամ, ո՛չ ալ կ'ուզեմ։ Բայց աս տաքերը թող անցնին, Խրուշչեւը թող գայ, երթայ նայինք ինչ կ'ըլլայ… Ցտեսութիւն … Աս պանքային ալ տոկոս մի՛ տաք, մեղք է … Երթաք բարով …

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդը թացարիկ նիստ մը գումարեց քննելու համար Լաոսի բողոքը։ Կասկած չկայ սակայն որ խորհրդային վեթօն թոյլ պիտի չտայ որ որեւէ որոշում առնուի։ Հարցը մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծած է Ուաշինկթընի մէջ, ուր խնդիրը կը ծագի Խրուշչեւի ժամանումէն ութ օր առաջ. Լաոսին տագնապին բնոյթը շատ կը յիշեցնէ նաեւ Քորէայի պատերազմին նախօրեակին ստեղծուած կացութիւնը ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ձայնասփիւռ անգլերէն հաղորդումով մը հերքեց թէ որեւէ թափանցում ըլլայ Լաոսի սահմանէն Հիւսիսային Վիէթնամի կողմէ ։ Մոսկուա շեշտեց նաեւ թէ նման զրոյցներ կը տարածուին արդարացնելու համար ամերիկեան միջամտութիւնը Լաոսի մէջ, որ արդէն պատրաստուած է ։

ՔԱՍԸՄ որոշեց որդեգրել վերանել Պողոտայի Ուխտին նախկին կեդրոնատեղին ։

ԱՐԱԲԱԿԱՆ Լիկայի քաղաքական յանձնախումբը միաձայնութեամբ վաւերացուց Ալժերիոյ վերաբերեալ բանաձեւը, որ կը շեշտէ.— Ալժերիոյ հարցը խաղաղութեամբ լուծելու միակ միջոցն է՝ բանակցիլ Ալժերիոյ ժամանակաւոր կառավարութեան հետ»։ Լիկան որոշած է նաեւ ՄԱԿի յանձնել Ալժերիոյ արգելափակման կայաններու խնդիրը ։ Ըստ ալժ. տեղատուական ճակատին Ֆրանսացիները նման կայաններ հաստատած են Ալժերիոյ մէջ։

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

× Նախագահ Տը Կոլ, Շաբաթ օր, Սպանիոյ արտաքին նախարարը ընդունեց, որ ցերեկին հիւր եղաւ արտաքին նախարարին։ Այս ճաշին ընթացքին Պ. Քասթիէլլա յայտարարեց.— Զօր. Տը Կոլ ինծի ըսաւ թէ իր կարծիքն այն է որ Զօր. Ֆրանքօ եւ սպանացի ժողովուրդը մեծ ծառայութիւններ մատուցած են աշխարհին» ։

× Նախագահ Այզընհաուըր երկուշաբթի առաւօտ Ուաշինկթըն վերադարձաւ ։

ՊԵՏՐՈՍ ԱԴԱՄԵԱՆ

(1849-1891)

ՄԵԾ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏԸ ՆԱՄԱԿՆԵՐՈՒՄ

★

ԽՄԲ.— ՑԱՌԱՋ բացառիկ թիւ մը հրատարակած էր մեծանուն արուեստագէտին՝ Պետրոս Ադամեանի մահուան քառասնամեակին առթիւ (18 Հոկտ. 1931)։ Վերջերս Երեւանի մէջ լոյս տեսան Պետրոս Ադամեանի նամակները առանձին հատորով։ Այս առթիւ Սովետ. Հայաստան կը հրատարակէ հետեւեալ գրախօսականը (23 Օգոստոս 1959).—

Հայ ընթերցողի սեղանի վրայ է մի գիրք, որի կազմից նայում են երեք բառ. «Պետրոս Ադամեան - Նամակներ (*)»։ Երեք բա՛ռ ... Բայց դրանք ունեն այնպիսի ձգողական ուժ, որ մարդ բուռն ցանկանում է ձեռքն առնել գիրքը, բացել այն եւ ապա, անհուն սիրով լեցուն հայեացքով գուրգուրելով Ադամեանի աջանչելի պատկերը, մխրճուել այն տողերի մէջ, որոնք դուրս են եկել հանճարեղ արուեստագէտի գրչի տակից ու սլացել իրենց հասցէատէրերի մօտ, տանելով արուեստագէտի խոհերն ու ըղձացումները, մտահոգութիւններն ու հոգեկան տառապանքները, սէրն ու ատելութիւնը, համակրութիւնն ու արհամարհանքը ...

Զարմանալի ոչինչ չկայ այս բուռն հետաքրքրութեան մէջ, չկայ, որովհետեւ Պետրոս Ադամեանն այն մեծ արուեստագէտն է, որը քսանեւհինգ տարուայ իր ստեղծագործական գործունէութեամբ ոչ միայն կերտեց մինչեւ այժմ չգերազանցուած շատ դերեր, այլեւ բաց անելով հայ թատրոնի պատմութեան ամենահարուստ էջը, իր արուեստի թեւերով, իր մեծ տաղանդի ուժով, ինչպէս խրախուսիչօրէն ինքն էլ նշել է իր նամակներից մէկում հայ թատրոնը հասցրեց չտեսնուած բարձունքի՝ համաշխարհային թատերական արուեստի բարձունքին։

Այս գրքով առաջին անգամ հրապարակ են հանւում Ադամեանից պահպանուած մօտ 200 նամակներից 182ը, որոնք բնագրով պահւում են հայկական գիտութիւնների Ակադեմիայի գրականութեան եւ արուեստի թանգարանում Ադամեանի անունը կրող թղթածրարներում։ Մինչեւ հիմա դրանցից տպագրուել են շատ քիչերը։ 182 նամակները, որոնք ընդգրկում են 1879 թուականից մինչեւ արուեստագէտի մահն ընկած ժամանակաշրջանը, անպաճոյճ, բայց յուզիչ պատմութիւնն են Ադամեանի եւ նրա շրջապատի մէջ եղած յարաբերութիւնների փաստական առատ նիւթ են պարունակում նրա շրջագայութիւնների, խաղացած դերերի ու նեցած յաջողութեան մասին, միեւնոյն ժամանակ դրանք իրենց վրայ կրում են սրտի ինչ որ կսկիծ, որը կարծես Ադամեանի կեանքի մշտական ուղեկիցն է եղել։

Ադամեանի նամակների ամէնէն աչքի ընկնող գիծը խոր անկեղծութիւնն ու անմիջականութիւնն է։ Նա չգիտի թաքնուել բառերի յետեւ, չգիտէ բառերով փարագուրել իր զգացումը, այդ պահին իրեն պաշարած հոգսը կամ խոհը անմիջապէս յանձնում է թղթին, երկրորդ անգամ նոյնիսկ չկարդալով, ծրարում է եւ ուղարկում հասցէատիրոջը։

Նա չգիտէ վարագուրուել, բայց եւ այնպէս չի էլ կարողանում ամբողջովին բացուել։ Կարդում ես նամակները եւ յաճախ խորհում. միթէ՞ սա է հանճարեղ արուեստագէտը, խորապէս զգացող ու խորհող արուեստագէտը, որ ժամանակակիցներին զարմացրել է ոչ միայն իր դերակատարումներով, այլեւ մտաւորական բարձր կարողութիւններով, եղել է այն մեծագոյն արուեստագէտներից, որոնք ոչ միայն մինչեւ վերջ ուսումնասիրում են իրենց դերերը, այլեւ նրանց մասին եղած գրականութիւնը։ Դրա ամէնէն աչքառու վկայութիւններից մէկը Ադամեանի աշխատութիւնն է «Համլէթի մասին։ Եւ այստեղ կամայ - ակամայ զարնւում ես այն մտքին, որ մեծ արուեստագէտը չի ունեցել շատ խելօք, մինչեւ վերջ իրեն հասկացող ընկեր, որոշ իմաստով եղել է միայնակ իր ներքին աշխարհի հետ, իսկ այդ աշխարհի վիթխարի թափով ներդրել է իր հանճարեղ դերակատարումների մէջ։ Այս մտքին են բերում գրքում զետեղուած նամակների մեծ մասը։

Փաստ է, որ Ադամեանն ունեցել է այնպիսի բարեկամներ, ինչպիսիք են Շիրվանզադէն, Գէորգ Բաշինջաղեանը, Պատկանեանը, Ալաեանը եւ ուրիշներ, որոնց հետ եւ ունեցել է նամակագրութիւն, բայց դժբախտութիւնն այն է, որ դրանց մեծ մասը մեզ չեն հասել, չնայած գուցէ եւ պահպանւում են որեւէ տեղ։ Չէ՞ որ, ինչպէս նշում է գիրքը կազմող, բաւականին շնորհալի եւ լրջամիտ աշխատանք կատարած, Ադամեանով շատ զբաղուած Գ. Ստեփանեանը, իր կեանքի վերջին տասը տարում Ադամեան գրել է մօտ հազար նամակ եւ պէտք է, որ դրանց մի մասը պահպանուած լինեն եւ թող այս գրքի հրատարակումը օգնի նրանց լոյս աշխարհ բերելուն։

Ադամեանի նամակները մեծ մասամբ գործնական բնոյթ են կրում, բայց եւ այնպէս իրենց էջերում ցրուած ունեն այնպիսի տողեր, մտքեր, տեղեկութիւններ, որոնք պայծառօրէն գծագրում են արտիստի դիմանկարը, ցոյց տալիս նրա սկզբունքայնութիւնը, հասկացողութիւններն արուեստի մասին, իր կատարած գործի գիտակցումը։ Եւ դրանցով է, որ արժէքաւոր ու անգնահատելի են հրապարակուած նամակները։

Ադամեանին յատուկ է եղել մեծ, ամէն ինչ կլանող սէր թատրոնի նկատմամբ, այդ սէրն է եղել այն ազդակներից մէկը, որ պահել է նրան իր կեանքի ամէնէն դժուար բոպէներին, իսկ այդպիսիք եղել են Ադամեանի կեանքում եւ, ինչպէս նշում է հէնց ինքը արուեստագէտը. «Այս բանը ինձ կը վհատեցնէր, եթէ չսիրէի արուեստը»։ Իր առաջին նամակներից մէկում, գրուած 1879 թ. Կոստանդնուպոլսից Գ. Ջմշկեանին, Ադամեանը նշում է այն փաստը, որ ինքը մեծ ուրախութիւն է ապրել՝ իմանալով, որ Թիֆլիսի«արգոյ ժողովուրդը զգացեր է հայ թատրոնի մը կարեւորութիւնը» եւ աւելացնում է, որ թատրոնի նկատմամբ ունեցած սիրոյ պատճառով է իր երիտասարդութիւնը մաշեցրել եւ գոնէ կարողացել է դերասանների մէջ վառ պահել «արուեստին սէրը»։

Սէրը արուեստի նկատմամբ անցնում է Ադամեանի ամբողջ գործունէութեան միջով, չնայած եղել են հասարակական կեանքի արդիւնքը հանդիսացող պահեր, երբ նա հոգեկան տառապանքով գրել է, որ եթէ իմանար, թէ ինչ է կեանքը, ուրիշ ճանապարհով կը մտնէր նրա մէջ, իսկ մի ուրիշ նամակում նշել է, «Եթէ ես նախապէս գիտենայի, թէ ինչ է թատրոնը եւ թէ ինչպէս մարդ կարող է տառապել այդ ասպարէզում, երբեք դերասան չէի դառնայ»։ Այս պահերուն համար դեր է խաղացել նաեւ մի հանգամանք. մեծ արուեստագէտին յաճախ է տանջել նոյն միտքը, որ դերասանի մահից յետոյ մեռնում է եւ նրա արուեստը, չի մնում ոչինչ՝ յիշողութիւնից բացի։ Նամակներից մէկում, նկարագրելով իր հանդիպումը աշխարհահռչակ նկարիչ Այվազովսկու հետ, եւ պատմելով թէ ինչպէս նկարիչը նոյն երեկոյեան ծովային մի տեսարան է ուրուագծում ու նուիրում Ադամեանին, իսկ ինքն ի պատիւ նկարչի արտասանում, աւելացնում է. «Սակայն իմս անցաւ, նորանը մնաց»։ Եւ նա աշխատել է մաքառել մահուան դէմ՝ նկարելով, բանաստեղծութիւններ գրելով, բայց եւ այնպէս նա անմահացաւ հէնց դերասան լինելով, դերասան, որից Ադամեանը պահանջում է խիզախ բնաւորութիւն, նուրբ գիտողականութիւն, կեանքի խոր ըմբռնում, մտաւորական մեծ կարողութիւն։ Ադամեանի այս պատուիրանները մինչեւ այսօր էլ չեն կորցրել իրենց թարմութիւնը։

Ադամեան արուեստի իսկական քուրմ է, ազնիւ ու շիտակ մի բնաւորութիւն, որն զգաստ աչքերով է դիտել կեանքը, խորապէս տարբերել գեղեցիկն ու տգեղը։ Դրա արդիւնքն են նամակներից մէկում գրուած հետեւեալ բառերը. «Արտաքին գեղեցկութիւնը կամ չքեղութիւնը երբեք չեն շլացրել իմ աչքերը, եթէ նոքա դիզուած կամ բարդուած ու պարգեւած են անարժան անձերու։ Գիտեմ յարգել ու սիրել առաքինութիւնը եւ ազնիւ ձիրքերն ու սիրտ, եթէ անգամ ցնցոտեաց տակ ծածկուած լինեն, եւ միեւնոյն չափով կ'ատեմ մոլին ու վատը՝ չնայելով իւր արտաքին զարդերուն»։ Եւ ապա աւելացնում է. «Ես գիտեմ եւ ուսումնասիրելով ներկայացնում եմ եւ այդ բաները»։

Կեանքը լրջամիտ դիտելու արդիւնք են եւ այն բառերը, որոնցով Ադամեանը ոռակել է Կոստանդնուպոլսի վերնախաւին. «Հոս ազգութիւնը կղերին ու կրօնքին խաղալիքն է, հոս ուսման գիրքերը խաղի թղթերու հետ կը փոխեն»։

Ադամեանն իր նամակներում շատ քիչ է նկարագրում այն նուէրները, որ նա բաստացել է Բաքւում, խիստ յուզել է նրան։ Այդ մասին նա գրել է. «Բենէֆիսից մի ուրիշ ընծայ նաեւ ստացայ, որի բարոյական նշանակութիւնը այնքան մեծ է, որի նմանը դեռ ոչ մի տեղ չեմ ստացել, այն է՝ մի արծաթեայ փոքրիկ խահվէի (սուրճի) բաժակ, որի վրայ քանդակուած են այս տառերը. «Շակլտաս Նովի եւ Ամիրեանի երկաթի գործարանի գործաւորներից՝ պարոն Ադամեանին»։ Երեւակայեցէք, այդ աղքատ մարդիկ 20 կամ 30ական կոպէկից փող են հաւաքել այդ ընծան ինձ յանձնելու համար սրտանց... Անձամբ պիտի երթամ գործարան՝ ձեռքերնին սեղմելով շնորհակալութիւն յայտնելու համար»։ Դա Ադամեանի դէպի ժողովուրդն ունեցած սիրոյ եւ ժողովրդի իր մեծ արուեստագէտի նկատմամբ ունեցած ջերմ զգացման վառ ապացոյցներից մէկն է։

Ժողովրդի դերասանն էր Ադամեանը, նրա փառքն ու պատիւը, նա գիտակցում էր իր գործի մեծութիւնը, ինչպէս եւ իր արժէքը։ Իսկ կեանքում ընդհանրապէս նա ազնիւ ընկեր էր, հաւատարիմ բարեկամ, որը ոչինչ չէր խնայում իր ընկերոջն օգնութեան հասնելու համար։ Ինչպիսի՜ սրտագին, ընկերական զգացումներ կան Ադամեանի նամակներում՝ ուղղուած Ալ. Ստեփանեանին, Գ. Բաշինջաղեանին, ուրիշներին, որքան հոգատարութիւն դէպի մարդը ... Ադամեանը երբեք չմեծամտեցաւ այն շշմեցուցիչ ընդունելութիւններից ու գնահատականներից, որ ստացաւ Կովկասի, Ռուսաստանի բազմաթիւ քաղաքներում, նա ընտաւ հազարաւոր երկրպագուներ, որոնց թւում էին ռուս թատրոնի շատ ականաւոր դէմքեր։ Եւ Ադամեանն էլ սիրով պատասխանեց իր ռուս բարեկամներին, այն Ռուսաստանին, որը քիչ դեր չխաղաց նրա արուեստի կատարելագործման ու համբաւի տարածման գործում։ Իր կեանքի ամէնէն մռայլ օրերին՝ 1888 Հոկտեմբերին, Ադամեանը նշում է, որ իրեն Ռուսաստանում աւելի գնահատեցին ու սիրեցին, իսկ մի ուրիշ տեղ՝ Ռուսաստանում անցկացրած շրջանը նա համարել է իր կեանքի ամէնէն լաւագոյն շրջանը։

Ադամեանը, որքան սրտաբուխ, յորդահոս, այնքան էլ սթափ արուեստագէտ էր։ Նա գիտէր եւ գնահատել, եւ միեւնոյն սրութեամբ քննադատել ամէն մի արուեստագէտի արուեստը, որքան էլ նրա համբաւը մեծ լինէր։ Հետաքրքիր եւ արժէքաւոր են Ադամեանի կարծիքները Սալվինիի, Ռոսսիի, Բոսարտի, Սառա Բեռնարի եւ այլոց դերակատարութիւնների մասին։ Դրանք որքան էլ որ վիճարկուեն, արժէքաւոր են արդէն հէնց նրանով, որ հնչում են Ադամեանի նման արուեստագէտի բերանով, իսկ այդ հաշուի չառնել չի կարելի։

Ադամեանի նամակների հրատարակումը ուշագրաւ գործ է։ Անհրաժեշտ է շարունակել պրպտումները Ադամեանի նորանոր նամակները յայտնաբերելու եւ դրանք իրենց իսկական տիրոջը՝ հայ ժողովրդին յանձնելու համար։

ԳՐԻԳՈՐ ՋԱՐԵՑԵԱՆ

(«Սով. Հայաստան»)

(*) Պետրոս Ադամեան - «Նամակներ»։ Կազմեց եւ ծանօթագրեց Գ. Ստեփանեան։ Հայկական Գիտութիւնների Ակադեմիայի հրատարակչութիւն։ Երեւան, [illegible]։

ՕՍԱՐ ԷՋԵՐ

ԵՂԲԱՅՐ ԼՈՒՍԹԻՔ

(Հէքեաթ)

★

— Ի՞նչ կը պահանջէք ձեր այս բարիքին համար, եթէ մեր կարողութեան սահմանին մէջ է ձեր պահանջածը, սիրով պիտի կատարենք, գոչեցին անոնք։

Սակայն Սուրբ Պետրոս չէր ուզեր բան մը ընդունիլ, հակառակ բոլոր թախանձանքներուն։

Եղբայր Լուսթիքը կը ջանար դայն համոզել ցած ձայնով մը. «Օգտուէ՛ առիթէն. լաւ գիտես որ քիչ մը ետքը մեր ականներուն տակ դնելու փշուր մը հաց անգամ չունինք»։

Վերջապէս, տանտիրուհին բերաւ մեծկակ ու խղոտ հաւ մը եւ ըսաւ.

— Կը խորհիմ թէ մեր երախտագիտութիւնը յայտնելու այս համեստ նուէրը պիտի չմերժէք. շատ ցաւ պիտի պատճառէք մեզի հակառակ պարագային։

Եղբայր Լուսթիք իր ընկերոջ ականջին փսփսաց.

— Վերջ ի վերջոյ, յիմարութիւն մի ըներ, ընդունէ այն ինչ որ այս բարի մարդիկը ի սրտէ կը նուիրեն մեզի։

— Լա՛ւ, ըսաւ վերջապէս Սուրբ Պետրոս, կ՚ընդունիմ, սակայն չեմ ուզեր իրբեւ բեռ կրել այս հաւը։

— Ոչի՛նչ, փութաց ըսել Եղբայր Լուսթիք, չէ՞ս կարծեր որ յարմար անկիւն

Եւ շարունակեցին իրենց ճամբան։

Երբ անտառէ մը կ՚անցնէին, հասան մարգագետնի մը մօտ, ուր կար վճիտ ու պայծառ աղբիւր մը։

— Ի՞նչ կը խորհիս, ընկեր, ըսաւ Լուսթիք, չէ՞ս կարծեր որ յարմար անկիւն մըն է ասիկա մեզի համար, ուր կրնանք հանգստանալ եւ ճաշակել մեր հաւը։

— Այո՛, սակայն ես ոչինչ կը հասկնամ խոհանոցի գործերէն, պատասխանեց Սուրբ Պետրոս։ Իսկ դո՞ւն։

— Օ՜հ, պատերազմի ընթացքին քչիկ մը սորվեցայ։ Քիչ հեռուն բաւական չոր փայտեր կը տեսնեմ։ Աղուոր կրակ մը կը վառեմ եւ սուրբ շամփուր շինելով կը խորովեմ մեր հաւը...

— Լա՛ւ, իսկ ես մինչ այդ կը շրջագայիմ պահ մը անտառին մէջ ու կը փնտռեմ քիչ մը կաղին, մեր ընթրիքը ճոխացնելու համար։ Բայց ճիշդ ժամանակին, երբ հաւը եփած եւ ուտուելու վիճակին հասած ըլլայ, կը վերադառնամ։ Ուրեմն, համաձայն ենք, մինչեւ իմ վերադարձս ձեռք չես զարներ խորովածին...

— Մի՛ վախնար, պատասխանեց Եղբայր Լուսթիք, պիտի սպասեմ քեզի։

Այս ըսելով վառեց խարոյկը, զետեղեց հաւը կրակին վրայ եւ զայն չորս կողմէն խորովեց, այնպէս որ այլեւս ուտուելու վիճակի մէջ էր ան, եւ սակայն ընկերը չէր վերադառնար։

Խորովածին հոտէն արբշիռ, Եղբայր Լուսթիք իր դանակին ծայրով բացաւ կենդանիին փորը եւ հոն տեսաւ հրաշալի լեարդը... սխորժաբեր։ Պզտիկ կտոր մը կտրեց, յետոյ քիչ մը աւելի մեծ կտոր մը, եւ հուսկ ապա՝ լափեց ամբողջ լեարդը...

Այդ պահուն Սուրբ Պետրոս վերադառնալով, ըսաւ.

— Քանի մը շոգգամ գտայ եւ դանոնք ուտելով այլեւս անօթի չեմ զգար ինքզինքս։ Միայն լեարդը ինծի տուր եւ մնացած ամբողջ խարովածը քեզի թող ըլլայ...

ԿՐԻՄ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

(Շար.)

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ
ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

★

Յիսնամեակ մը առաջ խումբ մը գրողներ «Մեհեան» անունով պարբերական մը կը հիմնէին։ Իրենց հանգանակին մէջ կը կարդայինք քանի մը հիմնական նպատակներ, զորս կը փնտռենք Սփիւռքի հայ գրողներուն եւ իրենց գրականութեան մէջ.—

— Պաշտամունք եւ արտայայտութիւն հայ հոգւոյն.

— Ինքնուրոյնութիւն եւ անձնականութիւն ձեւին մէջ.

— Մշակում՝ կենսանորոգ պատուաստումով մը՝ հայ լեզուին.

— Զուտ Գրականութիւնը հեռու պահել քաղաքականութենէ եւ լրագրութենէ։

Մենք ալ այս ուղեգիծը նկատի ունենալով պիտի յիշենք քանի մը գրողներ, որոնք թարգմանն են այս հարազատութեան եւ հաւատարմութեան։

Վ. Թէքէեան «Եկեղեցին հայկականը» եւ ուրիշ ազգային մշակութային արժէքներ կ'երգէ, չմոռնալով նաեւ մտաւորական ընտրանին։ Այդ քերթուածներուն մէջ տառապանք կայ եւ խորունկ տառապանք։ Աւելի նորերէն Հուրի Իփէքեան իր բանաստեղծութեան առաջին թէ երկրորդ հանգրուանին մէջ կ'երգէ թախիծը այնքան ուժգնութեամբ, որքան չէր երգած նոյնիսկ սիրոյ եւ երջանկութեան պահերը։ Ան կը տպաւորուի անշան երեւոյթներէն— եւ անոնց մէջ ալ կը սիրէ կարդալ վիշտն ու տրտմութիւնը։

Ա. Ծառուկեանի «Մանկութիւն չունեցող մարդիկ» հատորը հայ ժողովուրդին ամէնէն ճակատագրական պահերուն արձագանգը կը բերէ մեզի։

Տիկին Զապէլ Եսայեանի ընդարձակ գործէն կը զատեմ «Աւերակներուն մէջ»ը, որ երկրորդ տպագրութեամբ մը Սփիւռքի հայ ընթերցողներուն համար լոյս տեսաւ, որուն մէջ մեր ժողովուրդին ամէնէն դժբախտ տարիներուն ականատեսի վկայութիւնը կայ եւ հակառակ աւերակներու եւ արիւնի տեսարաններուն նկարագրութեան, հեղինակը լաւատեսութեամբ եւ յոյսով եզրակացութիւններու կը յանգի։

Համեստ գրող մըն էր Օհան Կարօ— գիւղացիի հոգեբանութեամբ, բայց գրագէտի հոտառութեամբ, որ իր «խըրճիթներէն մինչեւ խորհրդարանը» թերաւարտ վէպով, մեր ժողովուրդին տագնապալից ու տառապալից մէկ շրջանին պատմութիւնը արձանագրեց— քանի մը անմոռանալի գլուխներուն մէջ։

Գրագիտուհի Գերճուհի Բարսեղեանի «Փոթորիկէն վերջ» պատմուածքներու հատորը մոռցուած գիրք մըն է, որ իր ատենին ալ չփնտռուեցաւ գրեթէ։ Ապագայ պատմաբանը անոր մէջ բազմաթիւ նիւթեր պիտի գտնէ, որոնք մեր գաղթականական կեանքէն դրուագներ կը ներկայացնեն եւ ցաւագին դրուագներ։

Նման շրջանի մը հայ կեանքէն առնուած պատկեր մըն էր նաեւ Շ. Շահնուրի վէպը «Նահանջը առանց երգի», որուն մէջ այսօր ալ պիտի գտնենք գաղթական հայ երիտասարդութեան— տունը, տեղը, լեզու եւ օտարութեան մէջ թափառական եւ կռուանէ զուրկ երիտասարդութեան մը հոգիին այլասերումը։

Ամերիկահայ գրող Արամ Հայկազ հեղինակն է «Ցեղին ձայնը» խորագրով զոյգ հատորներու։ Անկէ աւելի յատկանշական գիրք, որուն բոլոր պատմուածքներուն մէջ ցեղին հզօր ձայնը կը լսուի։ Ճ. Մանտալեան պէտք ունէ՞ր հեռուները երթալու եւ հայ տառապանքը փնտռելու։ Հեղինակ մը— որուն կէս երգիծական տողերուն մէջ իսկ հայ ժողովուրդին ողբերգութիւնը կը ներկայացուի։ Ամերիկայէն դարձեալ Սուրէն Մանուէլեանի «Արգաւանդ Ակօսներ»ը որով կը փորձէր հեղինակը տալու մեզի հայ ցեղին դիմագծին ուրոյնութիւնը, եւ ուր կ'ոգեկոչէր իր մայրը, որուն կը պարտի ան իր գրականութեան՝ իր հետ պտղացուցած ատաղձն ու բարբառը, ինչպէս Սիամանթօ եւ Մ. Մեծարենց իրենց մայրերուն կը պարտէին մեծ չափով— իրենց քերթուածներուն ատաղձը։

Չեմ կրնար չյիշել այս յօդուածին մէջ անգամ մըն ալ Յ. Օշականը, որուն ամբողջ գրականութեան եւ մասնաւորաբար Սփիւռքի մէջ մշակած ու լոյս ընծայած վէպերուն, «Մնացորդացներու» շարքին մէջ Հայ Հողին, Հայ Գիւղը— Հայ ժողովուրդը կը գտնենք գերազանցօրէն, միջավայրը, մարդկային կիրքերը— առաքինութիւնները, վախի, քաջութեան, ապերախտութեան եւ սիրոյ բոլոր զգայութիւնները եւ ժողովրդական բարքեր։ Ի՞նչպէս կարելի է անտեսել գրագէտ մը ինչպէս բրած է Ճ. Մանտալեան, հարցնելու համար թէ «ի՞նչ գործ տուած է հայ գրողը»։ Յիշենք նաեւ Լուսիկի «Կեանքի էջերից» խորագրով պատմուածքներու հատորը, թշուառութեան ճիրաններուն մէջ տուայտողներուն, անժառանգներուն, խեղճերուն եւ անիրաւուածներուն մարդկայնական գրականութիւնը կը խտացնէր, ինչպէս նաեւ ժամանակակից իրական կեանքը, առանց երեւակայութեան, իրապաշտական գոյներով։

Անհնար է այս էջերուն մէջ տալ Սփիւռքի հայ գրականութեան նոյնիսկ մէկ համառօտ ուրուագիծը։ Միայն Լիբանանի մէջ կազմուած է այսօր գրողներու սերունդ մը, մեզի յոյսը ներշնչելով որ Արեւմտահայ Գրականութիւնը, Սփիւռքի Հայ Գրականութեան անունին տակ, պիտի շարունակուի, շնորհիւ նաեւ «Սեւան», «Էօվան», «Արամազդ» եւ «Ազդակ» հրատարակչական ձեռնարկներուն մխիթարական գործունէութեան։

Տրուած քանի մը օրինակներով կը հաստատենք, որ Սփիւռքի Հայ Գրականութեան լաւագոյն գրողներուն գործերուն մէջ Հայ ժողովուրդը կը բաբախէ, ինչ որ ազգային գրականութեան յատկանիշը պիտի մնայ։ Այս ըսել չէ թէ գրական ուրիշ նիւթեր ու տարրեր կը բացակային այդ գրականութեան մէջ, հակառակը անբնական պիտի ըլլար, որովհետեւ ամէն արուեստագէտ, ամէն ստեղծագործող նոյն խմորէն շաղուած չէ, եւ գրական ծաղկեփունջի մը մէջ պէտք է որ գտնուին ամէն գոյնի գեղեցկութիւններ։

Այս տողերուն մէջ յիշեցինք մենք հեղինակներ եւ գործեր, որոնք՝ մեր նախատեսած եւ վիճելի հարցերուն լուսաբանութեան համար հիմ կը ծառայեն։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԸ

★

ՍԱԼԸՆ ԼԸ ԲԷՆ (Ժիւռա) —Օգոստ.ի պայծառ առաւօտ մը։ Երթեւեկի սպասարկութեան յատուկ օթօքառով մը կ'իջնենք անդնդախոր ձորի մը մէջ, ուր հաստատուած է Մօրէզ, փոքրիկ բայց սիրուն քաղաք մը։ Աճապարանքով կը գտնենք ուրիշ կառք մը եւ ոլորապտոյտ ճամբով մը կը բարձրանանք դէպի Գէլ Ֆոնթէն գիւղակը։ Քիչ հեռու, անտառապատ գագաթներու մէջտեղը, սարահարթի մը վրայ, սքանչելի համայնապատկերի մը մէջ Կ. Խաչի կայանը։

Առաւօտեան ժամը տասն է, երեխաները զանազան ուղղութեամբ մեկնած են շրջապտոյտի։

Դրան առջեւ մեզ կ'ընդունին Տիկին Էլլէնն ու կայանի տնօրէնուհին Օր. Փափազեան։ Մեզ կ'առաջնորդեն տնօրէնութեան համեստ բայց շատ կոկիկ կահաւորուած գրասենեակը։

Քանի մը վայրկեան հանգստանալէ ետք կը խնդրենք ցոյց տալ շէնքին ներքին դասաւորումը։ Մեզի կ'ընկերանան կրկին Էլլէնն ու տնօրէնուհին։ Կարգով կը մտնենք ընդարձակ ու լուսաւոր ճաշասրահը, կ'անցնինք խոհանոցը, մառանը, բաղնիքը, լուացարանն ու արտաքնոցը, բոլորն ալ շատ մաքուր։ Լայն սանդուխով մը կը բարձրանանք առաջին յարկը, լուսաւոր միջանցքով մը բաժնուած, մէկ ներով, միւս կողմը կրկին փոքր ննջարան նուրբ ու ճաշակով շարուած մահճակալներով, միւս կողմը կրկին ձոքր ննջարան մը՝ տասնէ աւելի մահճակալներով։ Քովը երկու սենեակներ ի նախատեսութիւն տարափոխիկ եւ թեթեւ հիւանդութեամբ վարակեալներու համար եւ դարմանատունը։ Երկրորդ յարկը, որ նախապէս շտեմարանն է եղած ագարակատիրոջ, ճարտար ձեւափոխումով մը վերածուած է երկու ընդարձակ ննջարանի։ Տեսնելով այս բոլորը՝ գոհունակութեամբ կարելի է յայտարարել թէ գիտակից հսկողութեամբ եւ բարեխիղճ աշխատանքով հնամենի ագարակը դարձած է իսկապէս կազդուրման տիպար կայան մը իր բոլոր յարմարութիւններով։ Բաւական ընդարձակ է նաեւ կայանին պատկանող հողամասը։ Ապագային կատարուելիք փոքրիկ զոհողութեամբ մը կրնայ վերածուիլ սքանչելի պուրակի մը։

Ժամը տասնեւմէկն է։ Տիկին Էլլէնի եւ Օր. Փափազեանի հետ կեցած ենք դաշտի մէջ եւ կը դիտենք երեխաներու վերադարձը առաջնորդներու հսկողութեամբ։ Հոգեկան անսահման գոհունակութեամբ կը դիտենք զանազան վայրերէ եկած մանուկներու հաւաքականութիւնը։ Հետաքրքրութենէ մղուած կը խառնուինք իրենց, կը խօսինք ու կը խօսեցնենք։ Գոհ են բոլորն ալ։ Շատեր ափսոսանքով կ'ըսեն թէ մէկ ամիսը քիչ է այս գեղեցիկ հաւաքականութիւնը վայելելու համար։

Կայանին ժամանակացոյցին համաձայն ճիշդ ժամը տասներկուքին կը հնչէ ճաշի զանգը։ Կարգի շարուած եւ կատարեալ կարգապահութեամբ կը մտնեն ճաշասրահ, անաղմուկ կը գրաւեն իրենց տեղերը եւ բոլորը միասին, ոտքի կանգնած, կ'արտասանեն ճաշի աղօթքը։ Օր. Փափազեանի հսկողութեամբ կը սպասարկեն բոլոր առաջնորդները անթերի եւ արագ։ Դուրսը կեցած կը դիտենք ու կը հիանանք աւելի քան 90 երախաներու գրեթէ անշշուկ ճաշը։ Այս բոլորին մէջ ի հարկէ իր դերը ունի շատ համակրելի տնօրէնուհին, որ իր ամբողջ կարողութիւնը ի սպաս դրած, Կ. Խաչի կայանի ներքին կեանքը դարձուցած է գնահատանքի արժանի։ Գոհունակութեամբ կարելի է խօսիլ խոհարարապետէն սկսեալ ամբողջ պաշտօնէութեան մասին որոնք կատարեալ սիրով եւ համերաշխութեամբ կը կատարեն իրենց պարտականութիւնը։

Տիկին Էլլէնի եւ Տնօրէնուհիին ստիպումով մենք եւ քանի մը ուրիշ այցելուներ կը մասնակցինք պաշտօնէութեան սեղանին։ Ճաշը նոյն է թէ քանակով թէ որակով, ինչ որ տրուած էր երախաներուն։ Շատ համեղ եւ բծախնդրութեամբ պատրաստուած։

Սեղանին շուրջը, կը խօսինք շրջապատին եւայլ կայաններու մասին։ Անոնք կը մատնանշեն մեր կայանի որոշ բայց փոքրիկ թերիները եւ ապագայ կարելիութիւնները ու բոլորէն ետք կ'անդրադառնանք տեւական ու ցաւալի հարցի մը — կայանին դերը հայապահպանման մէջ։ Արդարօրէն նկատել կը տրուի մեզի թէ մէկ ամսուան ընթացքին անկարելի հրաշք կատարել, մանուկ մը հոգեփոխելով կապել իր ազգին։ Բայց հակառակ բոլոր դժուարութիւններուն՝ ջանք կը թափուի պայմաններուն ներած չափով կատարել այն ինչ որ մարդկօրէն կարելի է ընել։ Կը բաւէ որ Կ. Խաչի կայանին խնամքին յանձնուած երախաներու ծնողները ի վիճակի ըլլան տեսնելու իրենց զաւակներուն հոգեփոխութիւնը եւ ջանան զայն խորացնել։

Զքնաղ այս լեռնաշխարհի մէջ հաստատուած «Փոքրիկ Հայաստանի» մեծ ու փոքր քաղաքացիներու հետ եօթը անմոռանալի ժամեր ապրելէ ետք հրաժեշտ կ'առնենք։ Ողջերթ մաղթելու համար մեր շուրջ խմբուած են Կ. Խաչի բոլորը։ Յուզումով կը բաժնուինք նորանոր յաջողութիւններ մաղթելով Կ. Խաչին, որ իր գոյութեան օրէն ի վեր անսասան հաւատքով ու նուիրումով կը ծառայէ տարագիր Հայութեան ի խնդիր լաւագոյն օրերու։

ԱՆՑՈՐԴ

ՏԱԼԻԼԱ

Գ.

— Տօքթոր, կ'ըսէի իրեն, քեզ համար կ'ըսեն որ քաջ վիրաբոյժ ես. ինչո՞ւ արուեստդ ի գործ չես դներ։

Դէմ դէմի նստեր էինք Լիւքսէմպուրի սրճարանին մէջ. ինքը՝ իր սովորական տեղը, ես՝ սեղանին դիմացը։

Հարցումս զինքը յանկարծակիի բերաւ, տեսայ որ իր սովորական անխռով դէմքը այլայլեցաւ, քոնեաքի պզտիկ բաժակը զոր բերնին մօտեցուցած էր, դողաց ձեռքերուն մէջ։

Մարդ չկար մեզմէ զատ։

Ըսեմ քեզի թէ ինչու վիրաբուժութիւն չեմ ըներ այլեւս, պատասխանեց բժիշկը ինծի։

Այն ատեն — յիշատակները ամփոփող մէկու մը պէս վայրկեան մը կեցաւ ու չոկուեցաւ նստարանին վրայ. իր չոր ու կորցած իրանը ուղղեց ու խօսիլ սկսաւ։

Բժշկական վարժարանին յառաջադէմ շրջանաւարտներէն էի. ամբողջ պատանութիւնս, երիտասարդութիւնս մէկ մասը աննուէր ու լուրջ աշխատութեան մէջ անցած էր։ Գիտութիւնը՝ իմ միակ ըղձանքս ու հաճոյքս էր, այնքան որ ընկերներս կը ծաղրէին տարիքիս անպատշաճ այս անմեղութիւնը, հիմա որ ընտելուծելու կարող եմ, կը տեսնեմ որ միամիտ խանդավառ մէկն էի ես ու առջի դէմս ելլողը բոլորովին պիտի գրաւէր, հրապուրէր զիս. երբեք ինքզինքս բանի մը մասնակի չեմ կրցած տալ. մարդիկ կան որոնք յանչափս կտորակներու կրնան վերածուիլ առանց պակսելու, տեսակ մը անուշ հոտի պէս որ կրնայ ամէն կողմ տարածուիլ առանց իր քաղցրութիւնը, իր ուժը կորսնցնելու. այս մարդիկ կարող են ամէն առարկայէ, զբօսանքէ հաճոյք զգալ. մէկու մը չեն կապուիր ու ամէն բան իրենցը կը համարեն. ասիկա տեսակ մը հոգեբանական ընկերվարութիւն է, ես անանկ չէի։

Առջի դէմս ելլողը Գիտութիւնը եղաւ եւ զայն սիրեցի հոգւոյս, տարիքիս բոլոր զօրութեամբը։

Երբ որ վարժարանէն ելայ ուսեալ տղայ մըն էի ու այնչափ միայն։ Այն ատեն ժանտախտը կը ճարակէր Սուրիոյ մէջ. հոն զրկեցին զիս. երբեք չվախցայ մահէն ու հիմա ալ չեմ վախնար։ Իրարու դէմ մաքառելու կոչուած առջի օրէն՝ բարեկամ — թշնամիներ ենք որ կը յարգենք, կը ճանչնանք իրար. բժիշկ մըն եմ ես ու ան՝ մեծագոյն բժիշկն է. գիտութեան ստեղծած հականեխական դեղերուն դիմացը՝ մահն ալ՝ Աստուծոյ ստեղծած հականեխականն է։ Կը հաւատամ որ մեծ ջարդերը, ահագին կոտորածները, որոնց վարժուած եմ ականատես ըլլալու, պատերազմներու մէջ կամ մահացու հիւանդութեանց ճարակած միջոցին, առողջարար պաշտօն մը, նախասահմանութիւն մը ունին։ Թողէք որ Մէթռի իմաստասիրութեան հաւատացող մըն եմ. այս անունը կը ժպտեցնէ՞ քեզ. ես իմաստասիրութիւնը կը սիրեմ իբրեւ գերագոյն բանաստեղծութիւն. այն չոր ու ցամաք գիտնականներէն չեմ որոնց բոլոր հոգին ու զգայնութիւնը կաշկանդուած են փօրմիւլներու մէջ ու թռիչք չունին։

ԳՐԻԳՈՐ ԶՈՀՐԱՊ

(2 Շար.)

ՖՐԱՆՍԱՑԻ անկախ երեսփոխանը՝ Ժան Թուրքաս մեռաւ անցեալ օր, կառքը վարած ատեն, զոհ երթալով սրտի տագնապի մը: Թուրքաս, 57 տարեկան էր եւ Ազգ· Ժողովի փոխ - նախագահը :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ Վենետիկի փառատօնը վերջացաւ Կիրակի օր: Առաջին մրցանակը տրուեցաւ երկու իտալական ժապաւէններու՝ Ռոսելլինիի «Զօրավար Տէլլա Ռովերէ»ին եւ Մոնիչելլիի՝ «Մեծ պատերազմին»: Լաւագոյն բեմադրութեան մրցանակը տրուեցաւ Շուէտացի՝ Պերկմանի: Լաւագոյն դերասանները նկատուեցան՝ ամերիկացի Ճէյմս Սթիուրթ եւ Ֆրանսուհի՝ Մատըլէն Ռոպինսոն :

ՔԱՆԱՏԱՑԻ փրոֆ· Լինըս Փաուլինկ որ Նոպէլեան մրցանակաւոր է յայտարարեց թէ, վերջին տասներչորս տարուան ընթացքին կատարուած հիւլէական փորձերու հետեւանքով, մէկուկէս միլիոն հոգի պիտի մեռնին: Յայանի փրոֆէսէօրը աւելցուց թէ ամէն մէկ փորձի հետեւանքով 30էն 60 հազար հոգի պիտի մեռնին :

ՍԷՈՒՏԱԿԱՆ Արաբիոյ Թագաւորին եւ Նախագահ Նասրի խօսակցութիւններէն ետք, Գահիրէի մէջ հրատարակուեցաւ պաշտօնական զեկոյց մը որուն մէջ արաբ երկու ղեկավարները կը յայտնեն իրենց համաձայնութիւնը՝ « ազատագրելու համար արաբ ժողովուրդները օտար լուծերէն »:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մեծագոյն ճարտարապետներէն՝ Մարսէլ Պուասք Փարիզ վերադարձաւ երեք օրուան այցելութենէ մը ետք Խորհրդ· Միութենէն: Պուասք աւանակցութիւն մը ունեցած է Խրուշչեւի հետ Միջազգային կացութեան շուրջ, եւ այս առթիւ յայտարարած է թէ միջազգային յարաբերութեանց զարգացումը հիմնուած պիտի ըլլայ կառուցողական աշխատանքով: Պուասք Մոսկուա գացած է Փարիզի խորհրդային դեսպանին հրաւէրով :

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ ԵՒ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ

1959 – Զ· ՏԱՐԻ

640 մեծադիր էջերով, 300 հին ու նոր նկարներով եւ բազմատեսակ նիւթերու կարգին նաեւ Ֆրանսահայ գաղութին վերաբերեալ ընդարձակ բաժինով (170 էջ):

«Ամէնուն Տարեգիրքը» հետաքրքրական հրատարակութիւն մըն է ամէնուն համար :

Հատորը կ'արժէ՝ լաթակազմը 1700 Ֆրանք եւ թղթակազմը՝ 1400 Ֆր·: Դիմել՝ Փարիզի մէջ Հ· Սամուէլ, Մ· Գարամեան եւ Հ· Բալուեան գրատուններուն եւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը, իսկ գաւառներու մէջ՝ Տարեգրքի ներկայացուցիչներուն :

ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԴԵՂԱՐԱՆ ՍԻԼՎԷՍԹՐԸ

46, Ռիւ տը Թրէվիզ, 46
ՓԱՐԻԶ (9)

Ցանձնարարելի Դեղարան մը:

Ջերմ բնդունելութիւն Փարիզի, Արուարձանի եւ Գաւառի հայ յաճախորդներուն :

Դեղարանը կը գտնուի Ռիւ տը Թրէվիզի եւ Ռիւ Լաֆայէթի անկիւնը, Ազգային Տունէն 100 մեթր հեռու

Պ· Վահրամ Էլմաճեան՝ դեղագործ – վաճառող, ամէն օր իր հայրենակիցներուն տրամադրութեան տակ է, Սիլվէսթրը Դեղարանը, ժամը 8էն – 12, 15·30 – 20:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տէր եւ Տիկին Հապէշեան 1500 Ֆրանք կը նուիրեն Շաւարշ Միսաքեան սրահին :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ· Յ· Դ· Շրջ· Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Գօմանի «Յառաջ» խումբի ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 9-ին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ· Կոմիտէի ներկայացուցիչը : Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Այր մարդու դերձակ մը Պէլ - մըզիւռ, կը փնտռէ շատ լաւ գործաւորուհի մը : ԴԻՄԵԼ.—

DAVID
68 bis Rue Réaumur, Paris 3.
TURbigo 81-87

ԼԸ ՓԷՔԻ ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

3 Ավընիւ Կուանշան, Լը Փէք, Սէն–է–Ուազ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ.— Դասական Ընթացք (**Cours Classique**):

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

1) Տասը տարեկանէն սկսեալ, Երկրորդական Վարժարանի որեւէ դասարանի ուսանող կ'ընդունուի պայմանաւ որ ունենայ իր դասարանին վերաբերեալ նիւթերուն բաւարար ծանօթութիւնը:

2) Արտասահմանէն կամ Ֆրանսայի գաւառներէն եկող աշակերտը, Փարիզի մէջ պէտք է ունենայ խնամակալ մը:

3) Աշակերտը պէտք է ներկայացնէ Ընծայարանի Տնօրէնութեան.—

ա) Ծարդ յաճախած դպրոցին դասագրքոյկը եւ բարի վարքի վկայական:

բ) Մկրտութեան եւ բժշկական պատուաստի վկայական:

4) Դպրոցական տարեկան թոշակը (ինամաթեայ) 150·000 Ֆրանք է, երեք մասով վճարելի, իւրաքանչիւրը եռամսեային սկիզբը:

Նպաստաւոր զեղչ մը նախատեսուած է խեղճ կարօտեալ ընտանիքներու զաւակներուն համար:

Ցիշեալ սակագինէն դուրս կը մնան աշակերտին ուղեւորութեան, հանդերձեղէնի, գրենական պիտոյքի, բժշկական խնամքի ծախքերը:

Դիմել՝

Direction Ecole Apostolique
3, Rue de Granfchamp - Le Pecq S. et O. France

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱԼՊԵԱՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

ԳՐԵՑ

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

Դիմել հեղինակին՝

Via Pacini 30, MILANO

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Անահիտ

ԹԻՒ 10

ԱՆԴԱՍՏԱՆ Գրականութեան Արուեստի ԱՆԴԱՍՏԱՆ

Հայ եւ Օտար գրականութեան ԱՆԴԱՍՏԱՆ

Խմբագիր

ԲԻՒԶԱՆԴ ԹՕՓԱԼԵԱՆ

46, Rue Richer - PARIS (9e)

Գին՝ 1200 փրանք

Արտասահման 4 տոլար

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	2·500	Ֆր·	մինչեւ	1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	1·500	Ֆր·	մինչեւ	1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	1·000	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	1·500	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	2·000	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	1·000	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	1·000	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	500	»	»	»

Այս գինները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ԴՊՐՈՑ· ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1959 – 1960ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները բաց են : Անէն անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել Հաստատութեան Տնօրէնութեան :

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լիսէններու պաշտօնական ծրագրին, աշակերտուհիները կը պատրաստէ պրէվէի եւ պաքալօրէայի քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմութեան եւ կրօնի ծանօթութիւններով :

Դիմել՝ 1 Պուլվ– տիւ Նօր, Լը Րէնսի :

Հեռաձայն՝ Լը Րէնսի 172:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Երկուշաբթի առաւօտ, Սեպտեմբեր 21

Ծնողները կրնան իրենց զաւակները դպրոց առաջնորդել Կիրակի իրիկուն կամ Երկուշաբթի առաւօտ :

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Երկուշաբթի առաւօտ Սեպտեմբեր 21

Ծնողներուն բացառիկ դիւրութիւն մը ընծայելու համար, արձանագրութիւնները պիտի շարունակուին մինչեւ վերամուտին օրը:

Collège Arménien S. Moorat
28, Rue Troyon - SEVRES (S. & O.) Tél. OBS. 18-28

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐԸ

Իրենց Հաստատութեան մէջ կ'ընդունին, գիշերօթիկ, 5էն 13 տարեկան աղջիկներ: Քոյրերուն հսկողութեամբ, աշակերտուհիները կը յաճախեն Ֆրանսական դպրոցի դասընթացքներուն եւ կը հետեւին հայերէնի, նուագի, ուսումներուն :

Արձանագրութեան եւ յաւելուածական տեղեկութիւններու համար դիմել տնօրէնութեան՝

SŒURS ARMÉNIENNES
73, Av. Henri Barbusse Arnouville les Gonesse S. et O.
Tél. : No 179

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris 6e

Chèque Postal : Paris 1278-35

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ, ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ, Գ· տպագր·	600 ֆր·
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ	600 ֆր·
ԱՅՆ ՕՐԷՆ Ի ՎԵՐ, ԱՅՆ ՕՐԷՆ ԱՍԴԻՆ... ՍՕՍ ՎԱՆԻ	600 ֆր·
ԿՈՏՐԱԾ ԽԱՉԵՐ, Փ· ՄԱՍԻԿԵԱՆ	500 ֆր·
ՄՆԱՔ ՀԱՅԵՐՍ, Ս· ՇԱՀԻԱԶ	500 ֆր·
ԱՐԾԻՒՆԵՐԸ ԱՆԱՊԱՏԻՆ ՄԷՋ, Կ· ՓՕԼԱՏԵԱՆ	1000 ֆր·
Խ· ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՊԻՏԻ ՉՎԵՐԱԴԱՌՆԱՄ, ՏԻԳՐԱՆ ԻՐԱՆԵԱՆ	500 ֆր·

ԱՌԱՔՄԱՆ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՂԻՆ ՎՐԱՅ

Գարունը կը վերսկսի գեղազարդել բնութիւնը, տերեւաթափ ծառերը կը գունաւորուին դալարով եւ ծաղիկներով, կեանքը կը վերանորոգուի

Ձեր բնակարանն ալ պէտք է որ վերանորոգուի

ՆՈՐ ԳՈՅՆԵՐՈՎ ԵՒ ՆՈՐ ԶԱՐԴԱՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

Նոր կենսունակութիւն առնելու համար

PEINTURES THOMLAC

16 bis, BOULEVARD SEBASTOPOL, PARIS (4e)

Tél. : ARC. 26-61 (Métro : Châtelet - Halles)

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Իր սեփական արտադրութիւնը եղող արդիական գոյներով առաջնակարգ ՍԷՆԹԷԹԻՔ եւ ՎԻՆԻԼԻՔ նորոյթ իւղաներկներու, գեղարուեստական պատի թուղթերու, ԼԻՆՈԼԷՈՄներու եւ ՄԻՒՆԵՎԻԼներու տեսակները, նաեւ ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը պիտի հայթայթէ ձեզի, ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ՝

52, Rue de Chalon - Paris (12e)
64, Boulevard de Belleville - Paris (20e)
166, Av. Aristide Briand - Pavillons-sous-Bois (S.)
4bis, Rue Paul Vaillant-Couturier - Argenteuil (S.O.)
241, Rue Paul Vaillant Couturier, Alfortville (seine)
18, Rue Brézin (Paris (14e)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e
Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 փր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 փրանք: Հատը 20 փր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 9 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 9 SEPTEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8590 — 35EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4391

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԵՒ ԹՈՒԱԿԱՆԸ

« Դեմոկրատ » Թուրքիոյ նորագոյն պատմութեան մէջ սեւ թուական մը կը կազմէ 1955 Սեպտեմբեր 6ը: Օրուան քաղաքական թոհուբոհին մէջ պէտք չէ անյիշատակ անցնի անոր տարեդարձը :

« Սեւ Թուական » մակդիրը կ'ընդունին քիչ շատ զարգացում ունեցող Թուրքերն անգամ, երբ ակնարկութիւն կ'ընեն այդ չարաշուք օրուան դէպքերուն :

Ատնան Մէնտերէսի կառավարութիւնը իր հինգ տարուան սանձարձակ իշխանութեան օրերուն չէր կրցած դարմանել « Հալք » կուսակցութեան բացած վէրքերը: Ընդհակառակն երկիրը տնտեսութեան գուռն էր հասած :

« Թրումընի վարդապետութիւնը մը միլիոններով տոլար կը հոսեցնէր Թուրքիոյ պետական գանձը, որ պարզապէս դանայեան տակառ մըն էր դարձած :

Ներքին դժգոհութիւնը՝ երկրին մէկ ծայրէն միւսը՝ ծանր համեմատութիւններ կը ստանար :

Գաղտագողի «Հալք»ը ընդդիմադիր դարձած՝ օրուան իշխանութեան դէմ իր յարձակումները գնալով սաստկանին էր հասցուցած :

Ընդդիմադիր նոր կուսակցութիւններ կը կազմուէին «Հուրիյէթ» եւ « Միլլիյէթ» անուններուն տակ, պայքարելու թեան դէմ: Ճիշդ հոգեբանական այդ վայրկեանին :

Կիպրոս օգնութեան հասաւ Դեմոկրատ կառավարութեան, որ ներկայացած առիթը լաւլի չտեղարծեց՝ յաջս ամէն ժողովուրդին իր քաղաքական վարկը բարձրացնելու համար :

Սքանչելի դրամագլուխ մըն էր Կիպրոսի խնդիրը՝ Թուրքին ազգային մոլեռանդութիւնը բորբոքելու եւ բնազդական կիրքերը արթնցնելու համար .

Կառավարութիւնը կեր հայթայթեց ամբոխին: Ժողովրդականութիւն շահեցաւ եւ մոռցնել տուաւ դժգոհութիւնը :

Քաջալերեց «Կիպրոս Թուրք է » կազմակերպութիւնը: Սերտ կապեր հաստատեց կղզիի Թուրք ազգայնականներուն հետ, որոնց պետը՝ Տոքթ. Քիւչիւք՝ Ջուրի ճամբայ դարձուց Պոլիսն ու Անգարան եւ ամբոխավարական ճառերով Թունաւորեց մթնոլորտը :

Բոլոր փաստերը կը հաստատեն թէ Սեպտեմբեր վեցի դէպքը շաբաթներ առաջ կազմակերպուած էր կառավարութեան կողմէ :

Թուրքիան այն երկիրն է, ուր առանց օրուան իշխանութեան հրամանին կամ լռելեայն քաջալերութեան՝ տերեւ չի շարժիր :

Քրիստոնեաները, մասնաւորաբար Յոյները դէմ յարձակումը — բառ ծրագրի — տեղի ունեցաւ Սեպտեմբեր 6ին միաժամանակ Պոլսոյ, Իզմիրի եւ Անգարայի մէջ: Ամէնէն ծանր դէպքերը պատահեցան Պոլսոյ մէջ: Մօտակայ քաղաքներէն ու գիւղերէն կառախումբով ջարդարարներ ու աւարառուներ բերուած էին Պոլիս : Բոլորն ալ զինուեցան նոյնատեսակ բիրերով եւ քանդիչ երկաթներով :

Պատրուակ մը պէտք էր կարծեցեալ « ժողովրդական պոռթկումը» արդարացնելու համար: Թուրք գործակալ մը ռումբ մը պայթեցուց Սելանիկի Թրքական հիւպատոսարանին մէջ: Եղեռնափորձը վերագրուեցաւ Յոյներուն :

Անիկա եղաւ ազդանշանը: Պոլսոյ Թուրքերէն թերթերը բացառիկ թիւեր հրատարակեցին գրգռիչ մեծատառ խորագիրներով :

Յարձակումը սկսաւ Բերայէն եւ շուտով հասաւ մինչեւ Հնաւուր արուարձանները:

Արդի՞ւնքը :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԱՈՍԻ ՀԱՐՑԸ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ԱՌՋԵՒ

■

ՔՆՆԻՉ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ ՄԸ

ԼԱՈՍ ՊԻՏԻ ԵՐԹԱՅ

Ինչպէս գրած էինք, երեքշաբթի օր Ապահովութեան Խորհուրդը բացառիկ նիստ մը գումարած էր քննելու համար Լաոսի կացութիւնը :

Ուաշինկթընի կարգ մը շրջանակները շատ մտահոգ են այս կացութենէն որ լարուած մթնոլորտ մը ստեղծած է Խրուշչեւի այցելութեան նախօրեակին : Ոմանք նոյնիսկ կը մտածէին յետաձգել այդ Խրուշչեւի ճամբորդութիւնը :

Ապահովութեան Խորհուրդին նիստին ընթացքին, ինչպէս կը սպասուէր Խորհրդային Միութեան պատուիրակը՝ Սոպոլեւ բացասական դիրք մը բռնեց :

Նիստի բացումէն անմիջապէս ետք կարելի չեղաւ օրակարգի անցնիլ, կանոնագրական վիճաբանութիւնները մէկ ժամէն աւելի տեւեցին: Նախագահը եւ ընդհ. քարտուղարը՝ Համմրշոլտ պաշտպանողական դիրքի վրայ էին արդէն: Ծանօթ է որ ժողովը «ատեանական» բնոյթ ունէր եւ անդամները այդ պատճառով հրաւիրուած էին. Խորհրդ. Միութեան պատուիրակը անմիջապէս առարկեց որ ժողովը հրաւիրուած է կանոնագրական օրէնքները զանց առնելով: Այս դիտողութիւնը արգիլեց չեղաւ որ մէկի դէմ 10 ձայնով օրակարգի վրայ արձանագրուի Լաոսի հարցը: Սկզբնական վիճաբանութիւնները սակայն ցոյց տուած էին թէ ամուլ կացութիւն մը ստեղծուած էր եւ կարելի պիտի չըլլար արդիւնքի մը յանգիլ :

Ֆրանսա, Անգլիա եւ Միացեալ Նահանգները բանաձեւ մը ներկայացուցին որ բաւական հաշտարար ոգի մը ցոյց կու տար: Ընդառաջ չերթալով Լաոսի դիմումին որ ՄԱԿի ուժեր կը պահանջէր իր հողը պաշտպանելու համար, երեք Արեւմտեանները կ'առաջարկէին պարզապէս քննիչ յանձնախումբ մը ղրկել, նախապէս կազմելով ենթայանձնախումբ մը բաղկացած՝ Արժանթինէ, Իտալիայէ, Ճափոնէ եւ Թունուզէ : Այս յանձնախումբին հրահանգուած է — « Աւստրալիայի ?»... Ապահովութեան Խորհուրդին առջեւ եղած յայտարարութիւնները Լաոսի վերաբերեալ, ընդունիլ ուրիշ յայտարարութիւններ եւ փաստաթուղթեր, եւ կատարել հարկ տեսնուած բոլոր քննութիւնները » : Այս յանձնախումբը ժամ առաջ պէտք է տեղեկագիր մը պատրաստէ եւ ներկայացնէ :

Խորհրդային տեսակէտը անմիջապէս յայտնի եղաւ: Արքայի Սոպոլեւ ընդդիմանալով այդ յանձնախումբին կազմութեան կ'առաջարկէ գործը յանձնել 1954ին կազմուած յանձնախումբի մը որուն պաշտօնն էր վերջին հսկողութիւն մը ապահովել Հնդկաչինի համաձայնութեանց գործադրութեան վրայ : Սոպոլեւի համար Լաոսի մէջ ստեղծուած «վտանգաւոր» կացութիւնը Ֆիւս Սանանիքոնի կառավարութեան կողմէ կրնայ լուծուիլ միայն եթէ կրկին նկատի առնուին 1954ի Ժընեւի համաձայնութիւնները:

Այն ատեն կազմուած յանձնախումբին անդամ են՝ Քանատա, Հնդկաստան եւ Լեհաստան: Խորհրդային պատուիրակը չեշտեց նաեւ թէ Լաոսեան կառավարութեան նախաձեռնութիւնը «կը թունաւորէ միջազգային կացութիւնը», եւ այդ ճիշդ այն միջոցին երբ որոշ հաշտարար ոգի մը կ'երեւի :

Սոպոլեւէն ետք, խօսք կ'առնէ ամերիկեան պատուիրակը՝ Քապոթ Լոճ: Կը պնդէ որ Խորհուրդը վաւերացնէ արեւմտեան բանաձեւը: Ցոնուն Ֆրանսայի Արման Պերար կը գտնէ որ անպայման պէտք է պատասխանել Լաոսի կոչին, նոյն կարծիքն ունի անգլիական պատուիրակը: Բանաձեւին կողմնակից են նաեւ՝ Արժանթին, Քանատա, Ազգ. Չինաստան եւ Թունուզ :

Նոր նիստ մը պիտի գումարուէր գիշերը :

Օրէ Օրին

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ ԱՆՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ժողովուրդի մը լեզուն օրը օրին շընչող, սնանող եւ զարգացող տարր մըն է. եւ իբր այդ, ամէն ապրող արարածի նըման կը պահանջէ «զհաց իւր հանապազորդ »:

Այս կենսական օրէնքէն բացառութիւն չի կազմեր Մեծասքանչի փառաւոր զաւակը՝ աշխարհաբար լեզուն: Բարեբախտաբար չափահաս է ան այսօր եւ հակառակ անոր որ, տասնեակ տարիներէ ի վեր, զրկուած է իր «աւանդական խնամակալներուն» գուրգուրանքէն, ան կ'ապրի ու կը զարգանայ իր վաստակով, շնորհիւ աշխարհական նուիրեալներու դժուարին պայմաններու մէջ կատարած մեծ ջանքերուն :

Աւաղաղը չխօսած երբեք անգամ ուրացող լռութեան չենք:

Չենք ուրանար «աւանդական խնամակալ » Մխիթարեան վանքերուն, անցեալի տքնաջան Մխիթարեան վարդապետներուն անկորնչելի վաստակը, Մեծասքանչը փրկելէ ետք՝ անոր արժանաւոր զաւակը հասցնելու համար այսօրուան չափահաս վիճակին : Երէցներուն վաստակը չի կրնար արդարացնել կրտսեր Մխիթարեանց անտարբերութիւնը :

Ի՞նչ կը պակսի Մխիթարեանց նոր սերունդին: Գիտութի՞ւն՝ քու լիցի: Նիւթի՞ս՝ չենք ուզեր պատասխանել եւ մեղանչել :

Երկու վանքերն ալ, շնորհիւ Մեծն Մխիթարի ձգած անչափ ժառանգութեան եւ այնուհետեւ որոշ ժառանգորդներու դարաւոր գործին, այսօր ալ ունին, զուգէ անցեալէն նուազ բարեբեր, բայց միշտ կարեւոր գանք եւ հանգամանք մը հայագէտ միաբաններու : Ունին նոյն եւ արդիական սարքաւորումով հայատառ տպարան: Ունին իրենց հայագիտական սեփական թերթերը, որոնց կողքին վրայ խոշոր տառերով, մէկը սեւ միւսը կարմիր մելանով, գրուած է «Հանդէս Ամսօրեայ» եւ «Բազմավէպ ամսագիր»:

Էր երբեմն, «ամսագրեր» էին անոնք :

Այսօր, տարուան չորս եղանակներուն պէս եւ անոնց հետ միայն, տարին չորս անգամ լոյս կը տեսնեն այդ «ամսագրերը», այն ալ կանոնաւոր տարիներուն : Ծանօթ էինք բազմաթիւ պաշտամունքներու. եղանակապաշտ ազգանդին նոր կը ծանօթանանք :

Այսուհետեւ մեր գործն ալ կը դիւրանայ: Երբ այդ «ամսագրերու» այս կամ այն թիւը յիշելու պէտք ունենանք, փոխանակ ամիսի, ժամանակագրական թիւի եւ այլ յիշատակութիւններու, պիտի բաւէ տալ եղանակի մը անունը: Այսպէս, քանի մը օր առաջ, ստացանք «Հանդէս Ամսօրեայ» անցեալ ... ձմրան թիւը: Անկէ քիչ մը առաջ, յաջորդաբար եւ եղանակները հիմնելով, հասած էին «Բազմավէպի» թիւ գարունն ու թիւ ամառը : Գարնանային թիւի լեզուական «զբօսանքին», նոյն զբօսաիրութեամբ՝ պիտի անդրադառնանք յաջորդիւ :

Գիտենք թէ երկու վանքերն ալ պէտք եղած լեզուաբաններն ու տպագրական միջոցները ունին, աշխարհաբարի առօրեայ կեանքով, անոր շարունակական ու անհրաժեշտ զարգացումով ալ զբաղելու: Ի՞նչ չափով կը տրամադրեն զանոնք այս նուիրական նպատակին: Այդ չափը առնելու մանրամեթքը ստեղծուած չէ դեռ :

Բանասիրական, քերականական, տարբական ուղղագրութեան աշխատանքէն շատ ու շատ աւելի առիպողական դարձած է այսօր, գիտութեան ու արուեստից՝ ժամանակակից կեանքի ամէնօրեայ յայտնութիւնները հայերէն լեզուով կարենալ արձանագրելու համար, նորիմաստ կամ նոր բառերու գործով զբաղիլ: Ասոնց սովր կամ չգոյութիւնն է որ մահացու տկարութիւն է մատնած մեր աշխարհաբարը :

Ի՞նչ փորձ, ջանք կամ պրպտում կը կատարեն այդ ուղղութեամբ Մխիթարեան «ամսագիրները»: Եթէ չըլլային աշխարհական ամսագրերը, որոնք ամէն ամիս լոյս կը տեսնեն. չըլլային օրաթերթերը, որոնք հեւ ի հեւ ու ի գին ամէն զոհողութեան կուտան «զհաց մեր հանապազորդ», ի՞նչ պիտի ըլլար մեր կենդանի լեզուին վիճակը :

Չենք ուրանար որ Մխիթարեան «ամսագիր» հանդէսները բստ եղանակին զաղջ, տաք, զով ու պաղ պեղումներ կը կատարեն Մեծասքանչի դարաւոր անցեալին մէջ: Եւ մեր լեզուական բանգաբանը օրէ օր կը հարստանայ :

Թանգարանները անհրաժեշտ են ու անփոխարինելի, անշուշտ, *լեզուի* մը մեծագոյն փառքին համար: Մեծ փառքի տակ քաղուի՞լ թէ նուազ փառքով ապրի՞լ:

Փառքի հասնելու համար նախ պէտք է երկար ապրիլ: Այս է աշխարհաբարին պահանջն ու սպասածը մեր վանքերէն ալ:

Primum vivere, deinde philosophari !

Այնպէս չէ՞, Մխիթարեան Հայրեր :

ԿԱՐՕԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԱՀԻՐԷԷՆ մինչեւ Փեքին պայքարը կը շարունակուի Ֆրանսական հիւլէական ռումբին դէմ: Գահիրէի մէջ ամերիկեան եւ ասիական 25 երկիրներ շարք մը բանաձեւեր քուէարկեցին դատապարտելով Ֆրանսական յառաջիկայ փորձերը Սահարայի մէջ: Լոնտոնի մէջ, կիրակի օրուընէ սկսեալ, ցոյցեր պիտի կատարուին հիւլէական ռումբին դէմ եւ մէկ շաբաթ պիտի տեւեն :

(Լուրերու շար. ը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵՐ ԱՑՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

■

Յառաջի խմբագրատունը այցելեցին.

1.— Տոքթ. Գեղամ Այվազեան, որ Հայաստան գացած էր եւ կը վերադառնայ իր բնակավայրը, Սինսինաթի (Ամերիկա) :

2.— Տոքթ. Ստեփանեան, որդին մեր ողբացեալ ընկերոջ Տոքթ. Ստեփանեանի, Իրանի հայ դատութեն կարեւոր դէմքերէն մին, որ պտոյտ մը կատարելէ ետք Միջին Եւրոպայի մէջ, կը վերադառնայ իր բնակավայրը, Թեհրան :

3.— Տոքթ. Թեմիզճեան, որ պտոյտ մը կատարելէ ետք Եւրոպայի մէջ, կը վերադառնայ իր բնակավայրը, Խարթում :

4.— Պ. Սիմոն Սիմոնեան, տնօրէն « Սեւան» հրատարակչականին եւ վարիչ-խմբագիր «Սփիւռք» շաբաթաթերթին, որ պտոյտ մը կատարելէ ետք Միջին Եւրոպայի մէջ, կը վերադառնայ իր բնակավայրը, Պէյրութ :

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ

Բաւական ծանր եւ պատասխանատու գործ է յօդուածի մը սահմաններուն մէջ փորձել տալ քառասնամեայ շրջանի մը երկունքն ու վաստակը, այնքան այլազան թէ բանաստեղծներով եւ իրենց գործերով: Մարդկային հոգին է որ ինքզինք կը թարգմանէ բանաստեղծութեան մէջ, իր ներքին յուզումներովն ու զգլխումներովը, բնութենէն ստացած իր անհուն տպաւորութիւններովը, իր վիշտերովն ու հրճուանքովը, իր խանդավառութեամբը եւ թռիչքներովը: Սփիւռքի հայ բանաստեղծներուն վաստակը կարելի է երեք հիմնական բաժանումներու վերածել.—

Բանաստեղծութիւն մը, որ կ'արտայայտէ ներքին յուզումներ, վիշտ, տառապանք, երջանկութիւն, երիտասարդութիւն եւ կեանքի այլազան երեւոյթներ:

Բանաստեղծութիւն մը, որ կը ներշնչուի բնութենէն ստացուած տպաւորութիւններով:

Բանաստեղծութիւն մը, որ զգայուն հակը պաշարող խորհուրդներէն կ'առնէ իր սնունդը, որուն մէջ իմացական տարրը գերակշիռ է:

Այս տարբերով քնարահար մը քնարերգակ բանաստեղծն է, որ արուեստին կը ծառայէ առանց ուրիշներուն պարտադրութեան: Այսպիսի բանաստեղծութիւն մըն է, որ մեր սրտերուն եւ հոգիներուն կը խօսի, մեզ կը յուզէ, արտասուել կու տայ: Ձ. Մանտալեան այս մարզին մէջ ալ միակողմանի է: Ինչպէս տեսանք, ան կը փնտռէ միայն տառապանքը, եւ ով որ երգած չէ զայն, օտար է բանաստեղծութեան: Մարդկային իրականութեան մէջ անհունօրէն բարդ ու այլազան են զգայութիւնները, ինչպէս վերը սահմանեցինք:

Ա. Ծառուկեանի «Թուղթ առ Երեւան»ը վիճաբանութեան մը յանդուգն եւ ճարպիկ մէկ պատասխանն էր տաղաչափուած, Հայաստանի գրողներէն Գ. Աբովի անարգալից մէկ գրութեան: Թիւրիմացութիւն էր այդ գրուածքը օրինակ առնել եւ Վարուժաններու եւ Մ. Պէշիկթաշլեաններու հետ բաղդատել: Աւելցնելով թէ հեղինակը Երեւան գնաց եւ «Ջահակիրը խաղաղարար դարձաւ»: Կ'ընդունիմ որ այդ տողերը գրուած էին անսահման դառնութիւնով, արդար դայրոյթով ու տառապանքով: «Առաքեալներ» հատորը նոյն հեղինակէն, ծայրէ ծայր տրտմութիւն, թշուառութիւն, զրկանք կը խորհրդանշէ. իր երգերը «Դալկահար» կ'անուանէ.

« Հայրենազո՛ւրկ իմ ընկեր, աքսորի խոնջ իմ եղբայր,
Այս դալկահար երգերում մէջ փնտռէ ցո՛լքն օրերուդ,
Դաշունահար երազիդ փնտռէ մարմինն ոգեվար,
Փնտռէ հոգիդ՝ պայքարի մէջ իր բախտին դէմ անզուր »:

Այս եւ սոր պէս բազմաթիւ քերթուածներ յստակ կը դարձնեն այն կլիման, որուն տակ ապրեցան մեր բանաստեղծները:

Մենք ալ կը հաստատենք «ամգոյն գրողներու» գոյութիւնը, ինչպէս նաեւ գոյութիւնը ամգոյն բանաստեղծներու: Բայց որեւէ բանաստեղծի վաստակէն քանի մը տողերու մէջբերումով ճիշդ չէ Սփիւռքի բանաստեղծութեան քննադատութիւնն ընել ընդհանրապէս, ինչ որ կ'ընէ Ձ. Մանտալեան, խօսելով հեղինակներուն գործին «չքաւորութեան եւ ամլութեան» մասին: Այսպիսի կարծիք մը յայտնելու համար պէտք էր ծանօթ ըլլալ քառասնամեայ Սփիւռքի Հայ Բանաստեղծութեան, որովհետեւ՝ անկասկած, քանակէն, շատ մը քնարահարներ որակով գործեր տուած են: Կը թուի թէ Ձ. Մանտալեան նկատի առած է միայն սիրային քերթուածներու փունջ մը, կարենալ բացասական վերաբերում մը արձանագրելու համար:

Քնարերգական շունչով, ներքին ձայներու արձագանգը կ'առնենք յաճախ, երբ ճշմարիտ սիրոյ համար երգիչը իր հոգիին տառապանքը կ'երգէ: Եթէ Ձ. Մանտալեան ըսէր մեզի թէ այսինչ երգիչին սիրոյ երգը արուեստակեալ է, չէ յաջողած, կեղծ է, եւ մեր սրտին ու հոգիին չի խօսիր, համաձայն պիտի ըլլայինք: Բայց ան կը ժխտէ ընդհանրապէս սիրային եւ քնարական բանաստեղծութիւնը: Արուեստի գործերուն մէջ իրաւունք չունինք առաջնութիւն տալ մէկ կամ միւս սեռին, եւ անձնական տեսակէտով ու ճաշակով մօտենալ անոնց: Դրապաշտ այս դարուն մէջ, կան բարեբախտաբար քնարահարներ, որոնք եթէ չեն երգեր լուսինն ու աստղերը, մարդկային տառապանքը, վիշտը, կեանքի եւ մահուան առեղծուածներու համար իրենց սիրտն ու հոգին կը բանան: Այս տարբերն են որ մենք պիտի փնտռենք նաեւ մեր արդի բանաստեղծութեան մէջ: Մեծ բանաստեղծներ կը պակսին նաեւ միջազգային գրականութիւններու մէջ: Եթէ ամէն մէկը գեղեցիկ երգ մը, վանկ մը, գերազանցապէս մարդկային, թուղթին յանձնած է, այդ արդէն գրական վաստակ մըն է:

Սփիւռքի հայ բանաստեղծները բազմաթիւ են, բայց անոնց մէջ տաղանդաւոր գրողներն անշուշտ շատ են: Մեր փնտռածը անոնց մէջ ներշնչում մը, աստուածային շնորհ մը, երեւակայութեան ուժը պիտի ըլլայ: Եւ յետոյ, կարելի՞ է չտեսնել իմացական ճիգը վերջին քառասնամեակին, որուն ճարտարապետն եղաւ Սփիւռքի հայ գրողը: Յ. Օշական իր վերապահութեամբ մէկտեղ, զիջում մը կ'ընէ ըսելով. «Երբեմն պղտոր, երբեմն յստակ, թերեւս կ'ապրի եւ իր խորութեան, լրջութեան սուղ պահերուն կը վերածէ արուեստի»:

Սփիւռքի գրական սերունդը հոգերով ծանրաբեռնուած, երբեմն անօթի ու ծարաւ, անստուգութեան մէջ տուաւ իր երգը, արուեստի վերածելով ինչ որ մարդկային հոգիէն կը բխի:

Հակառակ ամէն վերապահումներու, կրնանք յայտարարել որ մեր արդի բանաստեղծութիւնը, վերը յիշուած պայմաններուն մէջ երկնած է իր վաստակը, ինչո՞ւ անտեսել նաեւ մեր հաւաքականութեան ապրած երկիրներուն տարբերութիւնը: Ամէն երկիր իր կնիքը դրած է բոլոր զգայուն հոգիներուն վրայ: Խորքին մէջ Հայ են բոլորն ալ, բայց իրենց մտածումին, երեւակայութեան եւ ներշնչումին ակերը օտար են: Յաճախ անհաւասար է անոնց գործը եւ խայտաղ պայմաններու յատուկ երկունքի մը բնականութիւնը չունի:

Սփիւռքի հայ բանաստեղծին հոգեկան տագնապը հարազատօրէն պատկերացուած է, բանաստեղծ Գ. Աբովին ծանօթ լուտանքին տրուած արժանաւոր պատասխանին մէջ, զոր կը կարդանք «Թուղթ առ Երեւան» գրքոյկին մէջ.

« Եկել եմ տեսա — պօէտ մի չնչին,
Որպէս աշունից պոկուած մի տերեւ,
Եկել եմ տեսա
Որպէս խոնջ կռունկ մի ժայռի վերեւ,
Եկել եմ տեսա — պօէտ մի չնչին,
Եւ խառնած շունչս բիւրերի շնչին՝
Երգում եմ նրանց
Խռովքը խորին եւ վիշտը անանց…:
. . . .
Ո՞վ է նա — մոլար ու անտէ՞ր տղայ,
Ի՞նչ է նա — ուզուած նաւի մի խլեակ,
Ո՞ւր է նա — օտար ու խորթ մի աշխարհ,
Ի՞նչ ունի — ոչ հաց, ոչ տուն, ոչ զաւակ.
Ոչ մի կտոր հող անծայր աշխարհից
Ու ոչ մի երդիք այս երկնքի տակ —
Անվերջ մաքառող պայքարում հացի
Չունի նա ոչինչ՝ վշտերից բացի…»:

Մեր ժամանակակից բանաստեղծներէն Ն. Սարաֆեան ուրիշ ձեւով կը պատկերացնէ Սփիւռքի բանաստեղծին հոգեկան խռովայոյզ վիճակը, ինքզինքը փնտռելով իր ցեղին մէջ: Անբնական մի գտնէք հետեւաբար, եթէ մեր բանաստեղծներէն շատերը յոռետեսութեամբ գրիչ կը շարժեն:

Վենետիկեան Միաբանութենէն Վահան Վանատուր, որ բանաստեղծութեան երկու հատորներ ունի, կ'ողբերգէ.

Մի՛ խնդրէք ինձնէ երգ ու խնդութիւն
Քնարս է ողբերգու, եւ ալեկոծ ծով:

Հատորներէն մէկուն մէջ շարք մը ունի, որուն ընդհանուր խորագիրն է.

Տրտում է անձն իմ.

Ժամանակակից մարդկութեան մեծ ողբերգութիւնը կը խորհրդանշէ այս հատորը, որուն վերնագիրն է այնքան յատկանշական.

Խեղճ մարդկութիւն….

Անկախ այս բոլորէն, մեր բանաստեղծները մշակած են հայրենասիրական, բնութեան նուիրուած, սիրային եւ իմացական, նոյնիսկ կրօնաշունչ բանաստեղծութիւններ, որոնց մէջէն ընտրանքով կարելի էր կազմել ծաղկեփունջ մը, Սփիւռքի Հայ Բանաստեղծութիւնը ներկայացնող: Բազմաթիւ են գրական այդ սեռին վաստակաւորները, որոնց մէջ տաղանդաւորները չեն պակսիր.

Կը խորհինք որ Ձ. Մանտալեան դառնութեան եւ դժգոհութեան պահու մըն է, որ անարգանքի եւ անիրաւութեան կրակը թափած է անոնց վրայ, գրելով.

« Չեն արձագանգեր իրենց սնանկ դարուն ներկայացուցած այս աստուածային Մարդահրաւէրներուն, որովհետեւ փոթորիկ չկայ իրենց հոգիին մէջ, չկայ սուրբ կայծ իրենց սրտին մէջ. որովհետեւ չունին արդար զայրոյթ, չունին պատուախնդրութիւն, չունին հպարտութիւն, եւ չեն ճանչնար տառապանքին սրբազան արցունքը: Որովհետեւ ծոյլ են, որովհետեւ աժաննոց հեղինակներ են, որովհետեւ ոչ յօժար են, ոչ ալ պատրաստ են վճարելու մեծ բարձունքներուն հասնելուն գինը »:

Ձ. Մանտալեան եթէ ծանօթ ըլլար Սփիւռքի Արդի Բանաստեղծութեան, ճիշդ հակառակը պիտի գրէր, եւ պիտի տեսնէր որ շատերը մեր բանաստեղծներէն փոթորիկ ունին իրենց հոգիին՝ եւ սրտերուն մէջ կայծ, ինչպէս նաեւ զայրոյթ: Պատուախնդիր եւ հպարտ են եւ չափէն աւելի կը ճանչնան տառապանքը: Շատ կ'արտադրեն, որովհետեւ ծոյլ չեն եւ ոչ ալ աժաննոց հեղինակներ, եւ տրուած պայմաններուն մէջ բարձունքներու հասնողներ կան եւ սակայն գրողի եւ ընթերցողի փոխ յարաբերութիւնը, ինչպէս միշտ, անբնական վիճակ մը ստեղծած է:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ԵՂԲԱՅՐ ԼՈՒՍԹԻՔ

(Հէքեաթ)

Եղբայր Լուսթիք սկսաւ քննել խորովածին փորը եւ ապա ըսաւ.

— Չեմ գտներ լեարդը:

— Սակայն ո՞ւր կորսուած է: Անկասկած որ բարի կինը հաւուն փորէն լեարդը հանած չէր զայն մեզի տալէ առաջ:

— Որքա՜ն յիմար ենք մենք, պատասխանեց Եղբայր Լուսթիք: Հաւ մը երբեք լեարդ չունենար…

— Ինչե՞ր կը խօսիս, բոլոր կենդանիներն ալ ունին:

— Այո՛, բայց կը կորսնցնեն երբեմն…

— Թող այնպէս ըլլայ, պատասխանեց Սուրբ Պետրոս, եւ քանի որ ես այլեւս ախորժակ չունէի եւ կ'ուզէի միայն լեարդը ուտել, կրնաս ամբողջ հաւը միայնակ ճաշակել:

Եղբայր Լուսթիք երկրորդել չտուաւ անոր խօսքը: Լափեց խորովածին կէսը, եւ մնացածը տեղաւորեց իր պայուսակին մէջ:

*

Եւ ահա հասան գետի մը եզերքը, ուր [illegible] կար եւ ոչ ալ լաստ, դիմացի կողմը անցնելու համար:

— Կրնանք հետիոտն անցնիլ: Առաջ ինկիր, ըսաւ Սուրբ Պետրոս:

— Գործը քեզի է, պատասխանեց Եղբայր Լուսթիք եւ մտովի ըսաւ. «Եթէ տեսնեմ որ մեր բարեկամը կը խրի ջուրին մէջ, ես կամացուկ մը ետ կը քաշուիմ»:

Սուրբ Պետրոս յառաջացաւ մինչեւ ջուրին մէջտեղը եւ ջուրը կը հասնէր միայն իր ծունկերուն: Եղբայր Լուսթիք ալ իր կարգին սկսաւ յառաջանալ: Ճիշդ այդ պահուն Սուրբ Պետրոս յորդեցուց ջուրերը եւ Եղբայր Լուսթիք շուտով շրջապատուեցաւ ջուրերով, մինչեւ վիզը…

— Օգնութի՜ւն, ընկեր, հոսանքը զիս կը տանի, աղաղակեց:

— Ամէնէն առաջ, ըսաւ Սուրբ Պետրոս, խոստովանէ թէ դուն էիր որ կերար հաւուն լեարդը:

— Ո՛չ, ես ձեռք չզարկի, պատասխանեց Եղբայր Լուսթիք:

Ջուրը միշտ կը բարձրանար եւ շուտով պիտի խեղդուէր:

— Ի սէր Աստուծոյ, օգնէ ինծի, աղաղակեց դարձեալ:

— Ի՞նչ ըրիր լեարդը, ըսաւ Սուրբ Պետրոս:

— Չկա՛ր… պատասխանեց ան յամառութեամբ:

Այն ատեն, Սուրբ Պետրոս տեսնելով որ փոխանակ խոստովանելու, յիմարը պիտի նախընտրէր խեղդուիլ, եւ չուզելով որ Լուսթիքը մեղքի մէջ մեռնէր, դադրեցուց ջուրին յորդումը եւ շուտով հասան միւս ափը:

Շարունակեցին իրենց ճամբան եւ հասան քաղաք մը, ուր տեղեկացան թէ թագաւորին դուստրը մահացու կերպով հիւանդացած էր:

— Է՜հ, ի՞նչ կը խորհիս ընկեր, հարցուց Լուսթիք, ահաւասիկ մեզի համար շահաբեր գործ մը: Երթանք բժշկենք իշխանուհին եւ մեր ամբողջ կեանքին համար այլեւս որեւէ մտմտուք չենք ունենար: Օ՜հ, աճապարենք:

Եւ որովհետեւ Սուրբ Պետրոս չէր աճապարեր, Եղբայր Լուսթիք շարունակեց.

— Օն, սիրելի եղբայր, աճապարէ որպէսզի ժամանակին հասնինք եւ ազատենք իշխանուհին:

Սակայն, առանց իր ընկերոջ խօսքին անսալու, Սուրբ Պետրոս յառաջացաւ հանդարտ քայլերով, եւ երբ հասան պալատին առջեւ, տեղեկացուցին իրենց որ թագաւորին դուստրը մեռած էր:

— Ի՜նչ մեծ կորուստ, բացագանչեց Լուսթիք, քու դանդաղութեանդ պատճառով գանձ մը կորսնցուցինք:

— Հանդարտէ, պատասխանեց Սուրբ Պետրոս, ես ոչ միայն հիւանդները կրնամ բժշկել, այլ կը յարուցանեմ մեռելներն ալ…

— Ինչ կ'ըսես, աղաղակեց եղբայր Լուսթիք ուրախութենէն վեր ցատկելով: Ուրեմն, եթէ յաջողիս, թագաւորը անպայմանօրէն իր կայսրութեան կէսը մեզի կու տայ:

Պալատին դրան առջեւն էին: Ամբողջ արքունիքը սուգի մէջ էր: Յայտարարեցին իրենց ինքնութիւնն ու վեհապետին դուստրը յարուցանելու իրենց ցանկութիւնը.

Երբ թագաւորը իմացաւ այս, անմիջապէս հրամայեց որ իր սիրեցեալ դստեր մարմինը յանձնեն անոնց:

Ս. Պետրոս պահանջեց որ կրակ վառեն եւ բերեն իրեն կաթսայ մը լեցուն ջուր: Այնուհետեւ հրամայեց որ ամէն ոք դուրս ելլէ, բացի Եղբայր Լուսթիքէն:

Դրաւ կաթսան կրակին վրայ, եռացուց ջուրը, եւ դեռատի իշխանուհիին մարմինը կտրտելով, կտորները նետեց եռացած ջուրին մէջ, ուր անոնք խաշեցան մինչեւ որ միսերը անջատուեցան ոսկորներէն:

Այնուհետեւ, բոլորը դուրս հանեց ջուրէն, դրաւ խոշոր սեղանի մը վրայ, իրարու քով շարեց, եւ ապա, հանդիսաւոր շեշտով մը արտասանեց.

— Ամենակարող Աստծոյ անունով, մեռեալ, ոտքի ելիր …:

(3 Շար.) ԿՐԻՄ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԱՆԱՍՈՒՆ ՊԱՀԵԼԸ ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ

*

« Սով. Հայաստան» կը հրատարակէ (11 Օգոստոս) կարեւոր հրամանագիր մը, գոր ստորագրած են Հայաստանի «Գերագոյն Սովետի» Նախագահ Շ. Առուշանեան եւ քարտուղար Ա. Գալստեան :

Հրամանագիրը նախ կը բացատրէ թէ Հայաստանի հասարակական անասնաբուծութեան կազմակերպութիւնները այժմ ի վիճակի են երկրի բնակչութեան հայթայթելու միս, կաթ ու գիւղատնտեսական այլ կարգի պարէններ, ուստի որոշուած կ'ըլլայ որ քաղաքներու բնակչութեան տրուած անասնապահութեան իրաւունքին, — այսինքն «անասնապահութիւնը սրբ-միտով կերպով վարելուն, որը յանդեցնում է պետական ֆոնդերից հացի եւ այլ պարենային ապրանքների գողի ծախսման, բանուորական ուժը կտրում է հասարակութեան մէջ արտադրողական աշխատանք կատարելուց եւ, բացի այդ, քաղաքներում ստեղծում է հակասանիտարական պայմաններ »:

Հետեւաբար, 1959 Հոկտեմբեր մէկ թըւականէն սկսեալ, Երեւան, Լենինական եւ Կիրովական քաղաքներուն մէջ բնակիչները չեն կրնար «մթերատու եւ բանող անասուն պահել որպէս անձնական սեփականութիւն »:

Այս երեք քաղաքներուն մէջ, անոնք որ հակառակ հրատարակուած հրամանագրին, որոշուած թուականէն ետքը, անասուն կը պահեն իբրեւ անհատական սեփականութիւն, պէտք է գիտնան թէ կառավարութիւնը կ'առնէ սեփականատէրերուն ձեռքէն եւ կ'իւրացնէ, գինն ալ վճարելով «պարտադիր մթերման պետական գներով »:

Միւս կողմէ, որպէսզի, այս հրամանագրին հետեւանքով, սեփականատէրերը չմորթեն իրենց կովերն ու հորթերը, հրահանգ տրուած է պետական մարմիններուն՝ լուսաբանել ժողովուրդը, հրաւիրելով որ, որոշուած թուականէն առաջ, կառավարութեան ծախեն իրենց անասունները «խոշոր եղջերաւոր անասուններու համար գործող գնման գներով » :

Հրամանագիրը իրաւունք կուտայ նաեւ Հայաստանի Նախարարական սովետին (խորհուրդ), որ կաթի, միսի եւ գիւղատնտեսական այլ պարէններու եւ մթերքներու բարելաւման հարցին լուծումէն ետք՝ անհատական սեփականութեան ձեւով անասուն պահելու այս արգելքը տարածել այլ քաղաքներու, քաղաքատիպ ու բանուորական աւաններու մէջ :

ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի Գերագոյն Դատարանը քննութեան առաւ աւազակախումբի մը կատարած ոճրագործութիւնները:

Աւազակախումբին պետը, Սամուէլ Տէր-Յովհաննիսեան, երկու անգամ դատուած է ու դատապարտուած, բայց բանտէն դուրս չէ եկած :

Հարցաքննութիւնը ցոյց տուաւ որ աւազակապետը, իր ընկերներով (Թաֆիկ Մկրտիչեան, Վարդգէս Ղազարեան, Յուրէն Բեջանեան, Հրաչիկ Թարջումանեան, Մանուկ Մարտիրոսեան, Գաբրիէլ Մանուկեան), հրէշային գործեր է կատարած, — յարձակում քաղաքացիներու բնակարաններուն վրայ, կողոպուտ եւ սպանութիւն: Այսպէս, անցեալ տարի Նոյեմբերին, գիշերով, Ն. Ալուչալու գիւղին մէջ, կը մտնեն Դաւիթ Բաբաեանի բնակարանը, դանակով կը սպաննեն, կը չարչարեն կինը, կը քաշեն կը փրցնեն ականջի օղերը, կ'առնեն կը տանին ինչ որ կը գտնեն տունին մէջ իբրեւ արժէքաւոր առարկայ :

Նոյն այս աւազակախումբը կը կողոպտէ Ն. Ալուչալու գիւղին խանութը, Երուանդ Ալոյեանի բնակարանը՝ յափշտակելով 8400 ռուբլի, նոյնպէս Մոլալու գիւղէն Մարտիրոս Սարգսեանի կնոջ զարդեղէնները, կ'իւրացնէ պետական պահեստի զանազան նիւթեր :

Գերագոյն Դատարանը աւազակապետ եւ ընկերներէն Թաֆիկը եւ Վարդգէսը դատապարտեց գնդակահարութեան՝ իրենց գոյքերուն բռնագրաւումով, իսկ Բեջանեանը, Թարջումանեանը եւ Մարտիրոսեանը՝ 15ական տարի բանտարկութեան՝ իրենց գոյքերուն բռնագրաւումով, Գաբրիէլ Մանուկեանը՝ 10 տարի բանտարկութեան:

Գերագոյն Սովետի նախագահը մերժած ըլլալով մահապարտներուն ներում շնորհելու խնդրանքը, գործադրուած է վճիռը, գնդակահարուած են երեք աւազակները :

ԳՐՉԻ ՀԱՄԵՍՏ ՄՇԱԿ ՄԸ

« Գրական Թերթի» մէջ (7 Օգոստ.) Վրաստանի հայ գրագէտներէն Ծ. Թարգմեան կ'ոգեկոչէ Մազաթ Գեւորգեանի մահուան տասնեւհինգամեակը :

Մազաթ Գեւորգեան, որ մտերմութեան մէջ ծանօթ էր Մազի անունով, ծընած է 1866ին, Կոթի գիւղը (Նոյեմբերեան շրջան), ծաղկազարդ լեռներու մէջ: Դեռ պատանի, կը մեկնի Թիֆլիզ, կը մտնէ արհեստագիտական վարժարան մը, մանկութիւնը եւ աշկերտի կեանքը յետագային կը պատկերացնէ «Մանկութիւն » վէպին մէջ: Իր միւս գործերն են « Մեքենավարի յիշատակարանից », « Կապոյտ չապիկը», « Նոր Դարբնոցը», «Պապոնի Յրարը», որոնք հրատարակուած են «Մուրճ» ամսագրին մէջ: Պատմուածքներու առաջին ժողովածուն լոյս տեսած է 1906ին, Թիֆլիզ: Աշխատակցած է «Դարբնոց» ամսաթերթին, զոր կը հրատարակէր Յակոբ Յակոբեան : Աշխատակցած է նաեւ «Կարմիր Ծիլեր» մանկական հանդէսին :

Իբրեւ բանուոր, երկար տարիներ աշխատած է Թիֆլիսի Ջրմուղին մէջ: 1928ին կը ստանայ «Աշխատանքի հերոս » տիտղոսը: 1937ին կը տօնուի իր գրական գործունէութեան քառասնամեակը :

— Ա՛յ մարդ, մի՞թէ ես այդքան լաւ գործ եմ կատարել, որ ինձ գովում են, մեծարում, շատ յուզուած եմ ... կ'ըսէր համեստօրէն:

ԿԱՐԵՒՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հայաստանի Պետ. Հրատարակչականը ծրագրած է այս տարի տպագրել գիրքերու երկար շարք մը, որու մէջ կ'արժէ յիշել ·

1·— Գրիգոր Նարեկացիի «Մատեան Ողբերգութեան » աշխարհաբար :

2·— Մ. Արազիի «Իսրայէլ Օրի»ն:

3·— Կոմիտաս վարդապետի գործերուն «Լիակատար ժողովածուն » առաջ հատորով :

4·— Թարգմանական գործեր, — «Սալամբօ» (Ֆլոպէր), Օմար Խայեամ, Լուի Արակոն, Դանթէ, Շէյքսպիր, Ա. Ֆըրանս, Բուռնս, Կովակիով :

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Այս տարի, Սեպտեմբերին, Սելանիկի մէջ բացուեցաւ միջազգային 23րդ տօնավաճառը, ուր ցուցադրուած են Հայաստանի արդիւնաբերական զանազան նմուշներ, — շարժական էլեկտրակայան եւ էլեկտրական այլ գործիքներ, գինիներ ու քոնեաքի տեսակներ, ծխախոտ, գորգ :

× Երեւանի մէջ տօնուեցաւ Փրոֆ. Գէորգ Տիգրանեանի ծննդեան յիսնամեակը: Երաժշտական իր վաստակին մէջ մեծ արժէք կը ներկայացնէ « Հայկական երաժշտական թատրոնը » խազմահատոր ուսումնասիրութիւնը (1956), երկու հատոր, ինչպէս նաեւ Ալ. Սպենդիարեանի կեանքին ու գործին նուիրուած իր մենագրութիւնը:

Գ. Տիգրանեանի երաժշտական վաստակին մասին խօսեցաւ Ռ. Զարեան: Ողջոյնի խօսքեր ըրին Ռ. Աթայեան (Հայաստանի երաժիշտներու Միութեան կողմէ), Փրոֆ. Գ. Բուդաղեան (Կոմիտաս երաժշտանոցին կողմէ):

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԲԱԶՄԱՎԷՊ» ամսագիր, հանդիսարան՝ բանասիրական, գրական, գիտական, բարոյական : Թիւ 6 — 8. Յունիս — Օգոստոս 1959. Ս. Ղազար, Վենետիկ :

ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ, հայագիտական-ուսումնաթերթ, Թիւ 1 — 4. Յունուար, Ապրիլ 1959. Վիեննա, Աւստրիա :

ԱՌԵՂԾՈՒԱԾ...

Ժամբուս վրայ ինկած, փտած են ծառերն հակաճ :

Մէկ օրէն միւսը, ժարգիկ ղանոնք կտրեր, պոկեր են իրենց բունէն ու նետեր անտառին մէջ ցան ու ցրիւ :

Երէկ կանանչ էին, դալար, ծաղկած ու հովանի մարդոց գլխին, այսօր պառկած ու երկնցած գետնին վրայ, ալ շուք չեն տար անցորդին :

Պատկերը նոյնը չէ՞ մարդոց կեանքին մէջ:

Երէկ ոտքի, ողջ ու առողջ, կ'երթայ, կուգայ, իսկ վաղը մէկէն կը նայիս որ յանկարծ կ'իյնայ :

Երէկ կենդանի, խօսուն, գործող շըրջագայող, իսկ վաղն ո՞վ գիտէ, ի՞նչպէս կ'ըլլայ, ոտքերը կը կտրին մէկէն կոխած գետնէն ու քովդ չէ ան, ալ չկայ ...

Ո՞վ ապահով է վաղուան վրայ կամ կրնայ յախուռալ թէ ինք այսօր ուժեղ, թիկնեղ արարած մը, առողջ, կայտառ, գարուն դէմքով, ձիգ հասակով եւ այսպէս ալ պիտի մնայ ...

Որո՞ւն միտքէն կրնայ անցնիլ թէ իր արեւն այնքան փայլուն, պայծառ ու շէն, ի՞նչպէս կրնայ մէկէն սեւնալ, շիջիլ ու անհետիլ...

Բնութեան խաղեր չե՞ն միթէ որ կը զգացնեն մեզի թէ ոչ մէկ բան կայ ամուր, հաստատ այս անցաւոր աշխարհի վրայ, որ հաշուի առնուի :

Չէ՞ որ աշխարհն ամբողջ առեղծուած մըն է իր սկիզբէն, ծնած օրէն մինչեւ վախճան ...

Երբ խորը մտածես, խելքդ ալ կառասա...

Երբ կը տեսնես հոս փոքրիկ մը խանձարուրին մէջ ծաղկած, իսկ քիչ անդին մահամերձ մը ոտքը փոսին քիչ մնացած:

Աշխարհն է պարապ թէ բնակիչը, ՞որ իբր հիւր կ'երթայ կուգայ այսպէս ուշ կամ կանուխ, այսօր հոս է վաղը չկայ, մէկէն կ'երթայ ...

Կեանքի պատկե՞ր թէ խաղ կամ հանելուկ մը վերուստ գրուած, զոր ոչ մէկը կրցաւ լուծել ցարդ ...

Դառն է կեանքը երբ մտածենք այս իր եւեւէքներուն մասին, ղանազան, ամէնօրեայ, ըլլան հեռուն կամ մօտդ, երբ կը տեսնես, ըլլան անոնք սիրակցորդ, քու սիրելիդ, մտերիմդ, ընկերդ, բարեկամդ, ազգականդ եւ վերջապէս անոնք զանէ կը ճանչնաս, երբ մէկ օրէն միւսը կը թողուն քեզ ու կ'երթան չես գիտեր ո՞ւր, երբ դուն դեռ ողջ ես ու կ'ապրիս, կը սարսռաս ու կը տրտմիս :

Երբ մանաւանդ անոնց դէմքը դէմդ է միշտ եւ անոնց ձայնը քու ականջիդ այնքան մօտիկ եւ անոնց քայլերն կարծես քեզի կը հեռուէն զգաստացողի:

Ի՞նչպէս անոնք յօդս կը ցնդին յանկարծակի: Կարծես թէ եղեր են թէ ոչ, միեւնոյն է, երա՞զ էին արդեօք արթուն վիճակով, ու սթափած անկուշտ հողը դեռ չգրկած ....

Ի՞նչ հէքեաթ է կամ առեղծուած որ դեռ եւ ոչ մէկը լուծել կրցաւ, թէ աշխարհն է սուտ կամ իրաւ թէ մարդը խաղալիկ չորս հովերուն ...

ՄԷՆ-ՍԷ

ՏԱԼԻԼԱ

Դ.

Դամասկոսի մէջ մարոնի աղջիկ մը սիրեցի. բայց սիրեցի հիացումով ու շըլացումով : Կոյրի մը աչքերը բացուելուն պէս բան մը զգացի. ա՞յս էր սէրը: Տալիլա — այս էր աղջկան անունը — ինքը կը զարմանար վրաս. կարծեմ թէ հարիւրապետի ոսկեզօծ համազգեստէն, մայթերուն վրայ ծըծղուող ու զարնուող սուրէս աւելի հրապուրուած էր քան ինձմէ. թէեւ, դրօսանէր մէկն էր, լուրջ խօսակցութեան մը եւ մեծ ըմբռնումներու անկարող: Ես՝ իմ մտքիս մէջ զինքը ամէն կատարելութիւններով օժտեր էի. սիրեցի զինքը, իր անունէն սկսելով մինչեւ ոտքին սիրուն շըփշըփները:

Տալիլա երկայն ծովածուփ մազեր ունէր որոնք իր ոսկեղանդ դրուագներով շըջապատուած փոքրիկ տիատէմէն դուրս կը թափէին անհնազանդ եւ կամակ ցարտուցքներով. կարմիր շուխայէ պզտիկ սէյմէնին մէջ չաղմող լանջքը՝ նրբաթել կապի մը պարկեշտօրէն կրկնուած ծալքերով ու փրփուրներովը՝ դող առած առապատի մը կը նմանէր. իր շալվարը սեւ մետաքսէ էր:

Արքենի հասակով— բարակմէջք աղջիկ մըն էր Տալիլան եւ իր հրապոյրներուն գիտակցութիւնը ունէր. կ'երգէր եւ ուտի վրայ նուագել գիտէր. իր մօտ, օթոցին վրայ, իր ոտքին քովիկը անցուցած ժամերս, անխօսիկ անմոռնալ վերացումներով՝ շնորհալի երազի մը յիշատակը ձգած են հոգւոյս մէջ :

Բայց որքա՜ն անհաստատ սիրտ մը ու թեթեւ գլուխ մը. իր քաղցր նայուածքը՝ արեւուն ճառագայթին պէս՝ խտիր չէր դներ իրմով ապրողներուն մէջ ու ամէնքին ալ հաւասարապէս իր լոյսովը կ'ողողէր, ինչպէս կ'ըսէ Ֆրան տը Բոնըրեան: Ես՝ նախանձոտ, հպարտ ու նեղսիրտ, չկրցայ հանդուրժել առոր. արտմեցայ. Տալիլա զարմացաւ. ինչ կ'ըլլէր առկէ ձեռքս բռնեց ու համոզել ջանաց զիս. այնքան մարդիկ երջանիկ կ'ըլլային իր մէկ բառովը. կրնա՞ր այսքան չնչին բան մը զլանալ անոնց :

— Չե՞ս սիրեր գեղեցիկ կնոջ մը երեսը նայիլ երբ որ փողոցը հանդիպիս, հարցուց ինծի ...

— Երբեք, ըսի իրեն խստութեամբ :

Ե.

Հինգ տարի վերջը, Հալէպի մէջ զօրանոցին կը ծառայէի. օր մը, քրիստոնեայի մը տունէն կանչեցին զիս վիրաբուժական գործողութեան մը համար : Գետինը փռուած անկողնին մէջ կին մը տեսայ :

— Տօքթօր կանչեց իր անուշ ձայնովը :

Տալիլան էր :

Մօտեցայ ու քննեցի խոցը: Գրեթէ սրտին վրայ, ուռիչ վէրք մըն էր որ իր գունդ ու կարմրած ցցունքովը՝ մարմնին անբիծ ճերմակութեանը վրայ խոյացող գիշատիչ թռչունի մը գլխուն կը նմանէր :

— Ի՞նչ պիտի ընես, տօքթօր, հարցուց հիւանդը ազերսարկու ձայնով:

— Մի վախնար, ըսի իրեն :

Բայց ան իր պաղատանքը աւելցուց. սենեակին մէջ լեցուող բազմութիւնը դուրս ելաւ. մայրը ու ես մինակ մնացինք իր քովը: Տալիլա կը շարունակէր լեզու թափել :

— Պիտի մեռնի՞մ, Տօքթօր :

— Ոչ, ոչ, հիմա կ'աղատիս :

Մայրը բացաւ լանջքը ու ես նշտրակս կեղանկին մօտեցուցի :

— Անդին նայէ :

— Քու՛ ձեռքդ թող մեռնիմ, բաւ Տալիլա մեղմիւ:

Դանակը զպաւ.... Աստուած իմ, ի՞նչ բրաւ ձեռքս, ճնչեց զիս յանկարծ ու նըշտրակս մոլորեցուց: Երբեք չգիտցայ. կտրուած երակէն արիւնը վտակի պէս կը հոսէր ու վրաս կը ցայտէր. դուրս վազեցի օգնութիւն ուզելու համար. ես որ վարպետ վիրաբոյժ մըն եմ, ապիկար մարդասպան մը դարձած էի: Հասումը զադրեցնելու բոլոր հնարքներս ի դերեւ ելան :

Տալիլան իմ ձեռքիս մեռաւ, ճիշդ ինչպէս որ գերագոյն պչրանքի մը վայրկեանին փափաքած էր:

· ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(3 եւ վերջ)

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 15ին Ֆրանսայի դպրոցական վերամուտը կը սկսի։ Աշակերտներու ընդհանուր թիւն է՝ 9.618.000։

ՆԱԽԱԳԱՀ Այզընհաուըր Ուաշինկթըն վերադարձաւ եւ յայտարարեց թէ ամէն ինչ սքանչելի կ'երթայ։ Նախագահը աւելցուց.— «Բոլոր խնդիրները, ինչ որ ըլլայ անոնց կարեւորութեան աստիճանը, լուծուեցան պետական ղեկավարներու հետ ունեցած խօսակցութիւններովս։ Ժամբորդութեանս ընթացքին հաստատուեցաւ Արեւմտեան միասնականութեան ձայնը»։

ԳՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ մէջ միջակութային հարցերու նախարարը՝ Անտրէ Մալրօ ճառ մը խօսելով ըսած է.— Լատին Ամերիկան աշխարհի ճակատագրին մէջ մտաւ, յոյսի երկրամասն է։ Նախագահ Տը Կոլ Մալրոյի միջոցով նամակ մը ղրկած էր Արժանթինի հանրապետութեան նախագահ՝ Ֆրոնտիսիի։

ՎԱՐՁԱՊԵՏ ՆԵՀՐՈՒ յայտարարեց խորհրդարանին առջեւ թէ Սպիտակ գիրք մը լոյս տեսած է պարզելով Հնդկաստանի եւ Համայնավար Չինաստանի յարաբերութիւնները 1954 Յուլիս 17էն ի վեր։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ձայնասփիւռը հաղորդած է «Փրաւտա»յի մէկ յօդուածը որ խստօրէն կը քննադատէ երկրագործական արտադրութեան նուազումները եւ երկրագործները որոնք չեն հասնիր եօթնամեայ ծրագրին նախատեսած քանակութեան։

ԱՆՔՈՆԱ իտալական քաղաքը մրրիկի մը հետեւանքով մեծ վնասներ ունեցած է չորս միլիառ հինգ հարիւր միլիոնի կը հասնի ատաջին հաշիւը։ 15 հոգի մեռած եւ քանի մը հարիւր հոգի վիրաւորուած են։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Միութիւնը մերժեց մուտքի վիզա տալ Նիքոլա Փասթերնաքի որ ծանօթ գրագէտին եղբօր որդին է եւ ուզած էր անգլիացի ուսանողներու խումբի մը հետ Խորհրդ. Միութիւն այցելել։

ՄԵԾ ՀՐԴԵՀ մը ծագած է Ֆոնթէնըպլօյի անտառներուն մէջ։ Երկար ատեն չկրցան հրշէջները բոցերը մարել եւ Պարպիզոնի շրջանը ինչպէս նաեւ ազգային թիւ 7 ճամբան վտանգուած էին։

ՔԱԶԱԳԼԱՆՔԱՅԻ Արաբական Լիկայի ժողովին մէջ 15 միլիառի պիւտճէ մը քուէարկուեցաւ Ալժերիոյ ապստամբական ճակատին։ Որոշ տարակարծութիւններ կան սակայն պաղեստինցի գաղթականներու հարցին առթիւ։

ԱՆԳԼԻՈՅ Վարչապետ Մաք Միլըն Սկովտիա գնաց Թագուհին տեսնելու եւ անոր հաղորդելու համար ընտրութեան թուականները։ Մոսկուայի մէջ աշխատաւորական պարագլուխը՝ Գիվըն յայտարարեց թէ իր կուսակցութիւնը հաւանաբար յաղթէ յառաջիկայ ընտրութեանց։

ԼԱ ՔԱԼԼԱՍ աշխարհի ամէնամեծ երգչուհիներէն մէկը պիտի ամուսնալուծուի։ Կ'ըսուի թէ յոյն նշանաւոր Օնասիսի հետ սիրային վիպակ մը ծագած է ծովային զբօսապտոյտէն ի վեր։

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ 598 Ֆելլաղաններ պատերազմելու վիճակէ դուրս հանուած են։

«ԼԱՊԸՐ ՏԷՅ»ի առթիւ (աշխատանքի օր) ամերիկեան ճամբաներու վրայ կառքի արկածի հետեւանքով 182 հոգի մեռած են։

ԵԿԱՄՈՒՏԻ տուրքի վճարումին երկրորդ մասը կրնայ վճարուիլ մինչեւ Նոյեմբեր 16. Ֆրանսայի մէջ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ այս շաբթուան ընթացքին պաճալօրէայի երկրորդ քննութիւնը տեղի կ'ունենայ անոնց համար որոնք չյաջողեցան անցեալ Յունիսին։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Գօմոնի «Յառաջ» խումբի ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 9ին։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը։ Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Թոսդոմ» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Րիւ Քոմփան։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Կարեւոր օրակարգ։

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, Յոյներու սրահը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն խորին ցաւակցութիւն կը յայտնէ վաստակաւոր եւ մտաւորական ընկերոջ Գրիգոր Լազեանի կսկծալի մահուան առթիւ իր ընտանեկան պարագաներուն։

ԽԱՉՎԵՐԱՑԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի Խաչվերացի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Հայրապետական Պատուիրակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Սկիզբն ժամերգութեան ժամը 8ին, պատարագ 10ին։ Երեկոյեան անդաստան Խաչվերացի, ժամերգութիւն ժամը 4.30ին։ Երկուշաբթի՝ Յիշատակ Մեռելոց, ժամերգութիւն ժամը 9ին, պատարագ 10ին։

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը։

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 10 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

JEUDI 10 SEPTEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8591 35EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4392

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՋՈՐՍ ՈՏՔԻ ՎՐԱՅ ԻՆԿԱԾ

Վարչապետ Ատնան Մէնտէրէս եւ արտաքին նախարար Մէհմէտ Ֆուատ Քէօփրիւլիւ Պոլիս կը գտնուէին 1955ի Սեպտեմբերի սկիզբէն ի վեր: Դէպի Անգարա ճամբայ ելան Սեպտեմբեր 6ի երեկոյեան, երբ արդէն խուժանը սկսած էր իր քանդումի գործը:

Նախապէս պատրաստուած յատակագիծեր եւ ցանկեր՝ ի ձեռին՝ ջարդարարները — որոնց շարքին նաեւ համալսարանական ուսանողներ եւ ուսանողուհիներ — քանի մը ժամուան ընթացքին քարուքանդ ըրին քրիստոնեաներու, մասնաւորաբար Յոյներու եւ Հայերու պատկանող հարիւրաւոր խանութներ ու յարկաբաժիններ: Յարձակեցան Բերայի Յունաց աղջկանց վարժարանին վրայ, աւերեցին երեսուն յունական եւ երեք հայկական եկեղեցիներ Պոլսոյ եւ արուարձաններու մէջ: Ջնջեցին նոյնիսկ գերեզմանատուներուն:

Պոլսոյ կուսակալին հրաման տրուած է շարժման մէջ չդնել զինուորական եւ ոստիկանական ուժերը՝ դադրելու համար թալանչիները:

Սակայն դէպքերը սպասուածէն աւելի ծանրակշիռ հանգամանք ստացած ըլլալով, կուսակալը հեռաձայնով լուր տուաւ վարչապետին, որ Սաքարիայէն Պոլիս վերադարձաւ գիշերը ուշ ատեն ու հրամայեց դադրեցնել իր կառավարութեան կողմէ իսկ սարքուած «ցնծութիւնը»:

Քանի մը ժամուան մէջ հարիւր միլիոնաւոր ոսկիի վնաս էին կրած քրիստոնեաները: Բերայի մեծ փողոցին մէջ խորտակուած ապակիներէն ձեզը կը փայլէր հեղեղի պէս: Կտրուած դաշնակներ, ձայնասփիւռի գործիքներ, կարի մեքենաներ, նոյնիսկ մահճակալներ խառնուած էին փողոցներուն մէջ, անկարելի դարձնելով երթեւեկը: Կերպասի, կօշիկի, նորաձեւութեանց եւ այլ ամէն կարգի վաճառատուներ կողոպտուած, չորս պատերը ձգուած էին:

Ճիշդ այդ օրերուն Պոլսոյ մէջ տեղի կ'ունենար «Ոճրաբանութեան» միջազգային համագումարը, մասնակցութեամբ բոլոր երկիրներու իրաւաբաններուն: Հոն էր նաեւ Ֆրանսայի նախկին վարչապետ Մէնտէս Ֆրանս:

Եւրոպացիները ականատես այդ վայրագութեանց՝ անձամբ հաստատեցին, որ Թուրքը նոյն արիւնածարաւ ու մոլեռանդ ջարդարարն է մնացած նաեւ «Դեմոկրատ» վարչաձեւի տակ:

Մուսթաֆա Քեմալ ի զուր ֆէսը գլխարկի, շալվարը տաբատի էր փոխած: Գլուխները մնացած են նոյնը:

Կառավարութիւնը դէպքին յաջորդ օրը ձեւի համար կարգ մը մարդիկ ձերբակալեց՝ իբրեւ պատասխանատու զանազան եղեռնական արարքներու: Սակայն ոչ մէկ դատավարութիւն տեղի ունեցաւ: Ու բանտարկեալները մէկիկ մէկիկ ազատ արձակուեցան:

Վնասուց հատուցման համար կազմուեցան յանձնախումբեր, որոնք պաշտօն ունէին աղէտեալներու վնասները արձանագրելու: Ո՛չ մէկ քրիստոնեայ աղէտեալ լրիւ հատուցում ստացաւ: Խնդիրը փակուած է արդէն: Երկու տարիէ ի վեր այլեւս ո՛չ ոք կը խօսի այդ մասին:

Գալով Կիպրոսի հարցին, որուն պատճառով պատահած էին այս բոլորը, վերջացաւ ի նպաստ Թուրքիոյ: Ցիւրիխի հելլէնեւթուրք համաձայնագրէն վերջ, Լոնտոնի մէջ Անգլիոյ, Յունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ կնքուած դաշնագիրը միանգամ ընդ միշտ կը փակէ «Էնոսիս»ի, կղզին Յունաստանի միացնելու մասին Կիպրացի հայրենասէրներու պահանջը:

Թուրքերը, որոնք 1878ին Կիպրոսը Անգլիոյ յանձնելէ ետք, 1923ի Լօզանի դաշնագրով վերջնապէս հրաժարած էին ամէն իրաւունքէ կղզիին վրայ, այժմ զինուոր կը ղրկեն այնտեղ եւ կառավարութեան մէջ իրենց ներկայացուցիչը պիտի ունենան:

Յոյն հայրենասէրներու համար Կիպրոսի հարցը չէ լուծուած դեռ: Ազգային հերոս Ղրիվաս, որ ամբողջ չորս տարի վարիչն էր եղած զինադրական ճակատին, բոլորովին դժգոհ է:

Ջորս ոտքի վրայ ինկան դարձեալ Թուրքերը:

ՀՐԱՆԴ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ԱՐԵՒԵԼՔ ԵՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԼԱՈՍԻ ԲԱՆԱՁԵՒԸ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԵՑԱՒ

Ապահովութեան Խորհուրդի երկրորդ նիստին ընթացքին, Արեւմտեանները կարեւոր յաղթանակ մը տարին մերժելով ճանչնալ խորհրդային բացասական քուէին վեթոյի հանգամանքը:

Լաոսի հարցը անշուշտ այնքան կարեւոր բնոյթ չէր առնէր եթէ ան ծագած չըլլար Խրուշչեւի այցելութեան նախօրեակին: Մինչ Ամերիկացիները իրենց պատուիրակ՝ Քապոթ Լոճի միջոցով կ'ուզէին խաղաղ մթնոլորտ մը ստեղծել, խորհրդային պատուիրակը՝ Արքատի Սոպոլեւ անտարբեր կը թուի նման մտահոգութեանց: Քապոթ Լոճ երկու խուսափողական ձեւեր առաջարկած էր խորհրդային պատուիրակին: Նախ կրնար ձեռնպահ մնալ քուէարկութեան ժամանակ կամ նոյնիսկ դէմ քուէարկել եթէ նախապէս ընդունէր որ այդ քուէարկութիւնը կանոնագրային հարցի կը վերաբերի եւ վեթոյի իրաւունք չկայ:

Արքատի Սոպոլեւ մերժեց երկու լուծումներն ալ— Անգամ մը եւս պնդեց Ժընեւի համաձայնութեանց վրայ: Ի վերջոյ, նախագահը առաջարկեց քուէարկութեան անցնիլ, բայց Սոպոլեւ միջամտեց առարկելով թէ տրուած որոշումը ի զօրու չէ: Չկրցաւ սակայն ընդդիմանալ քուէարկութեան եւ ստիպուեցաւ ծանր յարձակումներ ընել, շեշտելով թէ ձեռք առնուած միջոցը դէմ է Ապահովութեան Խորհուրդին հիմնական սկզբունքներուն իսկ եւ նոյն ժամանակ ՄԱԿի կանոնագրին: Քուէարկութենէն ետքն ալ, Խորհ. պատուիրակը կրկնեց — Ինչ որ այսօր անցաւ դարձաւ Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ թաղումն է՝ ՄԱԿի Ուխտին: Սոպոլեւ աւելցուց թէ քուէարկուած բանաձեւը վերջնականապէս ապօրէն է եւ պէտք չէ նկատի առնուի: Նիստը փակուեցաւ այս պայմաններու տակ, մինչ բանաձեւին նշանակած չորս երկիրները — Արժանթին, Իտալիա, Ճափոն, Թունուզ — կը ժամադրուէին պրպտելու համար իրենց յանձնուած հարցով: Քուէարկուած բանաձեւէն՝ «Ապահովութեան Խորհուրդը կ'որոշէ յանձնախումբ մը ստեղծել, բաղկացած՝ Իտալիայէ, Ճափոնէ, Թունուզէ եւ Արժանթինէ եւ այդ յանձնախումբին պաշտօն կուտայ ուսումնասիրելու Լաոսի վերաբերեալ յայտարարութիւնները, ընդունելու ուրիշ յայտարարութիւններ եւ ժամ առաջ տեղեկագիր մը պատրաստել ու ներկայացնել Ապահովութեան Խորհուրդին»:

× Միացեալ Նահանգներու մէջ ժողովուրդը կը պատրաստուի Խրուշչեւը ընդունելու ընդհանուր ձեւով այս այցելութենէն դժգոհները շատ չեն եւ Ամերիկացիներուն մեծամասնութիւնը համակարծիք է իր նախագահին վարած «Ճկուն» քաղաքականութեան: Թրումընէն զատ, Պոսթոնի կարդինալ Քուշինկը, Հանրապետական ծերակուտական Քօթինկը եւ ընկերակցութեանց Կեդրոնի նախագահը՝ Մինի դէմ են Խրուշչեւի այցելութեան որ «ամօթ» մը կը նկատեն: Կեդրոնական Եւրոպայի տարագիրները, մանաւանդ Հունգարները եւ ճերմակ Ռուսերը պիտի գոհանան, Խրուշչեւի օդանաւին էջքին ժամանակ, մէկ վայրկեան աղօթելով:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔԱԼԷ՛, ՃՆԿԵՆՔ ...

— Քանի մը բաներ ըսելու եկած եմ ... Աս Ամերիկայի Հայերուն մասին է ըսելիքս ... Անանկ մը գրես որ չվշտանան .. Գիտե՛ս, մեր ժողովուրդը անանկ ժողովուրդ մըն է որ վերէն ամպ անցնի, ինք, վարը հարբուխ կ'առնէ:

— Ըսել կ'ուզես որ զանգատնե՞րս պիտի ներկայացնես ...

— Ատոր պէս բան մը ... Բայց, վերջակէտին չհասած, պիտի զգուշեմ ալ ...

— Այդ վերջին խոստումը անհրաժեշտ էր ... Սկսէ՛ ..

— Ատտուածդ կը սիրես, իմ կողմէս, կը հարցնե՞ս սա մեր Ամերիկահայերուն թէ ինչո՞ւ առաջին անգամ իրենց դիմացը ելլողին հետ եզակիով կը խօսին — «դուն», «քու», փոխանակ «դուք»ի, «ձեր»ի:

—Բայց, սիրուելիկ, մենք ալ իրարու հետ «դուն»ով կը խօսինք:

— Այո՛, բայց մենք քսան տարի է իրարու բարեկամ ենք ... Գո՛նէ, հարցուր իրենց, նայինք ի՛նչ պատասխան կուտան:

— Հարցնելը կը հարցնեմ, բայց քանի մը լուսաբանութիւններ տալու ես ...

— Տա՛մ ... Եղբայր, ռեստորանի մը կ'երթաս ... Կը բերեն քեզի կը ներկայացնեն փափկասուն մը ... Կամ քեզ կը տանին փափկասունի մը առջեւ ... Ըսէ՛մ ինչ կը պատահի ... Երկու պարագաներուն ալ, փափկասունը կ'ըսէ «ուրախ եմ *քեզի* ծանօթանալու, ինչպէ՞ս *ես*» ... Կը պատասխանես — «Նոյնպէս, Տիկին կամ Օրիորդ Այսինչեան, շատ յաւ եմ, շնորհակալութիւն, դո՞ւք» ... Յաջորդ զրոյցին փափկասունը կը հարցնէ «կարգուա՞ծ *ես*», կամ «ե՞րբ *ես* եկեր», կամ «ո՞ւր տեղացի *ես*»:

— Հաւկիթին մէջ մազ կը փնտռես ...

— Չլմնցուցի ... Երկրորդ պարագային, փափկասունը ,որ նստած էր, ոտքի կ'ելլէ ... Կարծեմ, օրիորդ մը կամ տիկին մը ոտքի ելլելու չէ, երբ իրեն կը ներկայացնեն պարոն մը ...

— Պարապ բաներու մասին կը խօսիս .. Ատոնք ալ զանգա՞տ են:

— Շարունակեմ ... Այս օրիորդը կամ այս տիկինը ,որուն մօտէն ծանօթ չես եւ տարին մէկ երկու անգամ հազիւ իրեն կը հանդիպիս, ա՛լ «պարոն» չըսեր եւ առաջին անունդ կուտայ ... Աղուոր բան մը չէ ... Պէտք է ըսեն «պարոն» ...

— Բայց, «պարոն»ները ալ անոնց առաջին անունը կուտան ..

— Գամին գլխուն զարկիր ... Ատկէ աւելի մեծ անկրթութիւն չըլլար ... Երիտասարդ մը, օրիորդի մը կամ տիկնոջ մը առաջին անունը պէտք չէ գործածէ ... Մանաւանդ ամուսնացած կնոջ մը ... Տգեղ բան է ...

— Հիմա մտիկ ըրէ ... Եթէ «դուք»ի, «ձեր»ի տեղ «դուն» եւ «քու» կը գործածեն պատճառը այն է որ անգլիագէտ են եւ անգլերէնի մէջ «դուն», «քու» չկայ Պայպըլէն դուրս ... Ասոնց *եւ*ն «դուն» ալ է, «դուք» ալ է ... Ինչ կը վերաբերի մնացածին, կարծեմ, Ամերիկահայերը աւելի մարդամօտիկ ըլլալով, քաղքենի սովորութեանց հետ շատ գլուխ չունին ... Ատիկա իրենց անկեղծութեան ապացոյցն է ... Եկո՛ւր, այս բացատրութեամբ գոհացիր:

— Գոհացայ ... Ինչո՞ւ Ամերիկահայ էրիկները իրենց կնիկներէն *առաջ* սրահէ մը ներս կը մտնեն կամ փողոցը գլուխնին կ'առնեն կ'երթան ...

— Սխալ կ'ընեն, ընելու չեն ... Կարծեմ ատոր պատճառը այն է որ վախ չունին թէ Թուրքը կուգայ իրենց կնիկը կը փախցնէ երբ ան ետեւ մնացած ըլլայ .. Այսքանով գոհացիր ...

— Գոհացայ ... Ուրիշ բան մը:

— Կը բաւէ ... Սա գովեստը լսեմ ...

— Ա՜. Ամերիկահայերուն պէս հայրենասէր, առատաձեռն ազգ ուրիշ տեղ չունինք ...

— Լա՛ւ, քանի որ այդպէս է. եկուր սա վերի զանգատներդ սա զամբիւղը նետենք եւ ա՛լ չխօսինք անոնց մասին ... Ամէն վարդ փուշ մը կ'ունենայ ... Համաձա՞յն ես:

— Համաձայն եմ ...Քաղէ մէյ մէկ հատ ճնկենք, Ամերիկահայերուն պատուական կենացը ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐ Չինաստան 57.000 քառակուսի քիլոմեթր հող կը պահանջէ Հնդկաստանէն: Նոր Տէհլիի կառավարութիւնը հաւատարիմ կը մնայ Մաք Մահոնի Գիծին որ որոշուած է 1914ին, Չինաստանի եւ Թէպէթի միջեւ բանակցութեանց վաղորդայնին, բայց Չինաստան մերժած է վաւերացնել այդ համաձայնութիւնները:

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետը պաշտօնապէս յայտարարեց թէ ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան Հոկտեմբեր 8ին: Խորհրդարանը պիտի լուծուի Սեպտեմբեր 18ին: Քուէարկութեան համար արձանագրուած Բրիտանացիներու թիւն է 35 միլին 399.232:

ԵԳԻՊՏՈՍ եւ Խորհրդ. Միութիւնը համաձայնութիւն մը ստորագրեցին Ասուանի ամբարտակի շինութեան անհրաժեշտ պիտոյքներուն համար: Այս ստորագրութենէն ետք, Հանրային Շինութեանց Եգիպտացի նախարարը ՝Արաֆա յայտարարեց թէ խորհրդային օժանդակութիւնը 10.300.000 տոլար կ'արժէ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ խորհրդարանին առաջին նիստին տասներորդ տարեդարձին առթիւ, Վարչապետ Ատընաուըր գովքը հիւսեց եւրոպական համագործակցութեան ոգիին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ Միշէլ Տըպրէ յայտարարութիւն մը ըրաւ Խորհրդարանի յանձնախումբերուն առջեւ: Տըպրէ ժամ մը խօսեցաւ ,անդրադառնալով Ֆրանսական կառավարութեան դիրքին Ատլանտեան Ուխտին հանդէպ եւ Ֆրանսայի յարաբերութեանց Թունուզի եւ Մարոքի հետ: Վարչապետը շեշտեց թէ Այզընհաուըրի եւ Տը Կոլի խօսակցութիւնները ցոյց տուին թէ ինչ յառաջդիմութիւններ կատարուած են նախապէս խորհրդակցութեանց ուղղութեամբ:

ԹՈՐԻՆՈՅԻ մէջ Լուիճի Սթուրցո Կեդրոնի Ազգ. համագումարին ընթացքին խօսք առնելով, Իտալիոյ նախկին վարչապետ՝ Մարիօ Շելպա ծանրացաւ մանաւանդ այն հարցերուն վրայ որ ծագած են Ֆիրենցէի ժողովրդավար – քրիստոնեայ կուսակցութեան համագումարի նախօրեակին: Շելպա շեշտեց թէ պէտք է անպայման միջոցներ ձեռք առնել համայնավարութեան դէմ:

ՎԱՍՏԱԿԱՒՈՐ ԳՈՐԾԻՉԸ

ԸՆԿ. ԴՈԿՏ. Ա. ԲԱԲԱԼԵԱՆ
(Մահուան 40օրեակին առթիւ)

★

Այն բացը, որ անխուսափելի ճակատագրականութեամբ առաջ է բերում, տարեց սերունդը իր անհետացումով մարդկային կեանքում, թերեւս ոչ մի ժողովրդի մօտ այնքան զգալի չէ, որքան Սփիւռքի հայ կեանքում, մասնաւորապէս մերօրեայ շրջանում, երբ. աւելի քան երբեք, անհրաժեշտ է այդ գաղափարապաշտ սերնդի ներկայութիւնը մեր հանրային ասպարէզի տարբեր մարզերում։

Այս երրորդը միանգամայն տարբեր է հայրենի հողի վրայ գտնուող ժողովուրդների մօտ, ուր անդարձ մեկնող սերնդի ներկայացուցիչներին բնական ճամբով փոխարինում է յաջորդող սերունդը եւ այսպիսով աստիճանաբար լեցնում անհետացող սերնդի թողած բացը, արդարացնելով մեծանուն գրագէտ Լեւոն Շանթի «Մահն իր ճամբով, կեանքն իր ճամբով» իմաստասիրական անմահ խօսքը։

Սակայն, Սփիւռքահայ անողոք պայմաններում, օտար հորիզոնների տակ հասակ նետող սերունդը, իր կամքից անկախ պատճառներով, ի վիճակի չէ այն թափով ու չափով լեցնել հին սերնդի թողած բացը, ինչ թափով ու չափով եւ կարծէք եղերական հաղճեպով, մէկը միւսի յետեւից հեռանում են ու անդարձ մեկնում հին սերնդի վաստակաւոր գործիչները եւ հանրային ու մշակութային ասպարէզի սիրելի դէմքերը։

Ահա, այսպիսի հաւաքական արժէք ունեցող մի թանկագին կորուստ էր մեր սիրելի ընկեր Տոքթ. Արտաշէս Բաբալեանի ցաւալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Օգոստոս 1ին, Թեհրանում։ Ներկայացուցիչը մի սերնդի, որ իր մասնակցութիւնն էր բերել հայ ազատագրական պայքարի թափին ու բոհին, հրապարակ իջել էր Հ.Յ.Դաշնակցութեան անդրանիկ սերնդի գաղափարական շնչի տակ, իրականացնելու նրա ազգային ու քաղաքական բղձերը՝ դարաւոր ստրկութեան մէջ տառապող հայ ժողովրդի ալեծուփ կեանքում։

Տոքթ. Ա. Բաբալեանի մահով հայ ժողովուրդը կորցրեց բազմավաստակ եւ անշահախնդիր մի գործչի, իսկ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը՝ իր նուիրեալների երկրորդ սերնդի լաւագոյն ներկայացուցիչներից մէկին։

Դժուար է այս սխուր առիթով բաւարժանօրէն ներկայացնել մեր սիրելի ընկերոջ գործն ու վաստակը եւ մանաւանդ վերագնահատել այն նուիրումն ու գաղափարականութիւնը, որ ժառանգել էր նա Հ. Յ. Դաշնակցութեան անդրանիկ սերնդից, իր ազգային ու քաղաքական գործունէութեան նախաքայլերի մէջ։ Եւ այդ արժանիքները մնացին նրա աննիւթական ու միակ հարստութիւնը՝ մինչեւ իր մահը.

Այս յատկանիշներով պիտի բացատրել նաեւ հանրային գործի հանդէպ ունեցած իր անխախտ համոզումները, յուսալքութիւնն արհամարհող արի կեցուածքը, հայ կեանքին կապուած անխուսափելի տաժանքն անտեսելու կամքն ու կորովը, որ ի յայտ բերեց նա թէ յեղափոխական ընդյատակեայ գործունէութեան մէջ՝ իր ծննդավայր հերոսական Ղարաբաղում, թէ կամաւորական խիզախ արշաւանքների, եւ ողբալի նահանջների մէջ, թէ՛ կեանքի ու մահուան պայքարի օրերին՝ Արարատեան աշխարհում, թէ գերութեան կալանքի մէջ՝ Կարսում ու Կարինում, եւ թէ երկրորդ աշխարհամարտի օրերին՝ Արաքի եւ Թեչտի բանտախուցերում, բոլշեւիկեան սադրանքների հեւեւանքով։

Աննկարագրելի համբերատարութեամբ, թէեւ յարամորմոք կսկիծ սրտում, նա հաշտուեց անդութ ճակատագրի բիրտ հարուածների հետ՝ իր անձնական կեանքում եւս, սոսկատական քաջութեամբ տարաւ իր սիրելի զաւակների վաղաժամ մահուան անդարմանելի վիշտը նոյնիսկ, միշտ մնալով հաւատարիմ պահակի դերում հանրային ու կուսակցական պարտականութեանց հանդէպ, իր աչքն ու ցաւերն փոխանցելով իր պատկանած ժողովրդին եւ կազմակերպութեան, որոնց ծառայելու էր կոչուած ինքնիմաց պարտադրանքով եւ անսահման նուիրումով։

Տոքթ. Բաբալեանի մահը մի հաւաքական կորուստի նշանակութիւն ունի, որովհետեւ մեր ազգային կեանքի բոլոր մարզերում իր ուրոյն տեղն ունէր նա, իր գնահատելի մասնակցութիւնը՝ յարատեւ աշխատանքի անդուլ փափաքով։

Իր արտաքնապէս կոպիտ եւ առ երեւոյթ չոր, սակայն միաժամանակ համեստ ու բարի բնաւորութեամբ եւ յաճախ սահմանանցութեան հասնող անյիշաչարութեամբ գիտէր գաղտնիքը համագործակցութեան մղելու իրար բացարձակապէս չհանդուրժող տարրերին նոյնիսկ։ Յանդուգն էր իր ելոյթների մէջ, համարձակ ու անդիջող իր համոզումների նկատմամբ, բայց միաժամանակ գիտէր մոռացութեան տալ իր կրած անձնական վիրաւորանքը՝ յաջորդ օրը կամ նոյնիսկ յաջորդ ժամին եւ սիրով ու գորովանքով փոխարինել իր պոռթկումն ու զայրոյթը, ի շահ հաւաքական աշխատանքի եւ անկեղծ համագործակցութեան։

Իր փառաշուք յուղարկաւորութիւնը եւ տպագրուած ցաւակցական բազմաթիւ գրութիւնները լաւագոյն արտայայտութիւնն եղան այն ընդհանուր համակրանքի, որ վայելում էր նա ժողովրդական բոլոր խաւերի մէջ, առանց խտրութեան։

Այդ տեսակէտից, յատկապէս ուշագրաւ էր Թեհրանահայութեան տարբեր խաւերի ներկայացուցիչներից կազմուած Հայ Ակումբի ցաւակցական գրութիւնը, որի մէջ հանդուցեալ Տոքթ. Բաբալեանը ընտրուած էր «Համագործակցութեան ախոյեանը» տիտղոսով։

Որքան ինքնատիպ, նոյնքան եւ հարազատ ու ճշմարտօրէն իրաւացի մի բնորոշում, որ պատիւ է բերում ոչ միայն մեր սիրելի ընկերոջը, այլ եւ իր պատկանած մեծ կազմակերպութեան, որի արտայայտիչն էր Թեհրանահայ կեանքում տարիներից ի վեր։

Ինչքան մռայլ եւ անբովանդակ կը լինէր հանրային կեանքը Սփիւռքում, եթէ մերօրեայ նիւթապաշտ գարաշրջանում մեր մէջ չունենայինք հին սերնդի այս նուիրեալներին, իրենց գաղափարապաշտութեամբ, իրենց անսեթեւեթ հաւատքով եւ անխարդախ սիրով։

Այդ երախտաշատ սերնդին էր պատկանում մեր սիրելի ընկերը՝ իբրեւ գթասիրտ բժիշկ եւ անշահախնդիր գործիչ։ Եւ իբրեւ այդպիսին՝ նրա տեղը դեռ երկար ժամանակ բաց կը մնայ Սփիւռքահայ եւ մասնաւորապէս Իրանահայ հանրային կեանքում։

Յարգա՛նք վաստակաւոր գործչի յաւէտ անմոռաց յիշատակին։

ՏԱՃԱՏ ՖՕՂՈՍԵԱՆ
(Թեհրան)

Ս. ՂԱԶԱՐԻ ՄԱՅՐԱՎԱՆՔԸ

Օգոստոս 10ը երջանիկ թուական մըն է այցելուներուս համար, երբ խումբով կը հասնինք Վենետիկ եւ կը դիմաւորուինք Մուրատ–Ռափայէլեան վարժարանի տեսուչ՝ Հ. Վահան վրդ. Յովհաննէսեանի եւ Հ. Եղիա վրդ. Փէչիկեանի կողմէ։

Անհամբեր ենք եւ հայրենաբաղձ՝ երբ կ՚ուղղուինք դէպի փոքր նաւամատոյցը։ Մեծ Ջրանցքին վրայ. եւ չենք նկատեր գրեթէ սպիտակ ծաղիկներով զարդարուած «կոնտոլ»ները որոնք նավելաձեւ կը սահին ջուրին վրայ, փոխադրելով նորապսակ զոյգեր։

Մեր առաջին հանգրուանը Մուրատ–Ռափայէլեան վարժարանն է, որ իր բոլոր յարմարութիւններով սրահ մը բնակարան կը տրամադրուի մեզի, այնքան բարեացակամութեամբ եւ սրտագին հիւրասիրութեամբ։ Աղշութեամբ եւ հիացիկ հպարտութեամբ մը կը դիտենք մեր չուրջի պատկառելի նկարները մեր մտաւորականներուն, արքահայրերուն, թանկագին արձանները եւ պաստառները խալացի մեծ վարպետներու և դպրոցէն առաջ կը խորհինք այս փոքր թանգարանին մասին, որ Վենետիկի նման գեղարուեստական քաղաքի մը սրտին վրայ հայ պատանիներու առօրեայ բնակավայրն է։ Հաճոյքով կ՚ունկնդրենք տեսուչ հօր բարեգալատեան ճառը, որ անգամ մը եւս կ՚ամրապնդէ մեր մէջ այն վստահութիւնը թէ Հայը յաւիտենական ժողովուրդ մըն է։

Աստուածածնայ կիրակին, տասուն կանուխէն, գացի ենք բոլորս, խանդավառութեան եւ փութեկոտ շարժումներ մէկ սրահէն միւսը. Իւրաքանչիւրիս դէմքը կը մատնէ արդար անձկութիւն մը։ Չէ՞ որ կը պատրաստուինք խմբովին այցելել «Հայոց կղզին»՝ Ս. Ղազար։

Շոգենաւը լեցուն է ամէն ազգի զբօսաշրջիկներով, կը կարծենք թէ մեր կղզին հետ կապ չունին անոնք. բայց կը տեսնենք որ նաւը դէպի Ս. Ղազար կը յառաջանայ, ուրեմն անոնք եւս պիտի լսեն մեր հինաւուրց զմայլելի չարականները. եւ հիացումով պիտի դիտեն այն բոլոր թանկագին հնութիւնները, ձեռագիրները որոնք հայ ժողովուրդին դարաւոր մշակոյթին կենդանի վկաներն են, Եւրոպայի սրտին վրայ։ Վանքին զանգակները կը սկսին ղօղանջել։ Հայ ուխտաւորեցին «բարի եկաք» կանչեր են կարծես։ Վարդապետներ սիրալիր կը դիմաւորեն մեզ եւ կ՚առաջնորդեն եկեղեցի, չմոռնալով յիշեցնել թէ մենք բոլորս այնտեղ մեր տան մէջ ենք։ Եկեղեցին իր զեղեցիկ ոճով, անօթներու ու վարպագոյններու (խորանի գեղահիւս թանկագին մեծ վարագոյրը նուիրուած Պոլսոյ Թագուհիին կողմէ) ճոխութեամբ, Հոփփմանեանց կոյսերու, վարդաններու, Մխիթարի մեծադիր նկարներով ոչ միայն սրբավայր մըն է բոլոր հաւատացեալներու համար, այլ եւ թանկագին վկայութիւն մը Հայոց պատմութեան գողտրիկ մէկ էջին։ Արքահայր Ուլուհոճեան դերապայծառին «Տաղով Օրհնէքս»ը առանձնապէս տպաւորիչ է, սրբավայրին յատուկ խորհրդապաշտութեամբ որ կ՚արթնցնէ բոլորիս սրտին խորը մեր հայրաւոր եկեղեցիներու եւ վանքերու նախատակութեան կսկիծը։

Մեռելոցի երկուշաբթին հրաւիրուած ենք դարձեալ վանք։ Ուխտին հիմնադիր Մխիթար Աբբահօր շիրիմը զարդարուած է եռագոյն թարմ ծաղիկներով։ Իւրաքանչիւրս երկիւղածութեամբ կը համբուրենք այդ մեծ Հայուն շիրիմը եւ մէյ մէկ փոքր ծաղիկ որպէս մասունք կը տանինք մեզի հետ։ Կ՚այցելենք նաեւ ընդհ. գերեզմանոցը ուր բազմաթիւ մեծ դէմքերու կողքին սրտի ճմլումով կը տեսնենք երկու փոքր գերեզմաններ պատանի ուսանողներու, զոհ դժբախտ արկածի։

Կարգը թանգարանին է։ Հ. Եղիա Փէչիկեան իր դերին մէջ է։ Գուրգուրանքով կը մօտենայ ամէն մէկ առարկայի։ Կը բացատրէ իւրաքանչիւրին արժէքը, կը մատնանշէ ամէն մէկուն նշանակութիւնը մեր մշակոյթի յաւիտենական պանծացման համար։ Կարելի չէ չյուզուիլ, ու անտարբեր դիտել, օտարի աչքով եւ բըղացումով, դարերու խորէն եկած այդ մասունքները, որոնք, հոս, այս փոքր կղզիին մէջ, վանքի մը խորհրդաւորութեան ծոցը առնդծեր են «փոքրիկ Հայաստանը»։

Տպարանը, այդ մեքենաներու սրահն իսկ իր սովորական իմաստէն տարբեր նշանակութիւն մը կ՚առնէ մեր աչքին։ Կը փնտռենք մեր չորս կողմը այն սրբանուէր

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ԵՂԲԱՅՐ ԼՈՒՍԹԻՔ

(Հէճեաք)

★

Եւ անմիջապէս, չոր ոսկորները դարձեալ շրջապատուեցան մսով եւ իշխանուհին երեւան եկաւ, աւելի առողջ, աւելի կենսոտ ու սիրուն, քան երբեք չէր եղած։

Ամբողջ քաղաքին մէջ ուրախութեան ալիք մը խուժեց։

Գահանջիցէք ինձմէ ինչ վարձատրութիւն որ կը ցանկաք ըսաւ թագաւորը, թէկուզ ատիկա ըլլայ իմ երկրիս կէսը, հաճոյքով պիտի տամ։

— Բան մը չեմ պահանջեր, յայտարարեց Ս. Պետրոս։

Եղբայր Լուսթիք, սակայն, Ս. Պետրոսի կարծիքը չէր բաժներ։ Մէկ կողմ քաշեց առաքեալը, ազաչեց անոր որ հրաժարէր իր անշահախնդիր դիրքէն եւ պահանջէր պէտք եղած վարձատրութիւնը։

Թագաւորը, երբ տեսաւ որ Եղբայր Լուսթիք նոյն զգացումները չունէր. ինչ որ անոր ընկերը, հրամայեց որ լեցնեն անոր խուրջինը՝ ոսկիով։

Եւ պալատէն հրաժեշտ առնելով, շարունակեցին իրենց ճամբան։

Ու հասան քառուղիի մը առջեւ, կանգ առին.

— Ջե՞ս խորհիր որ, ըսաւ Ս. Պետրոս, պէտք է հաւասարապէս բաժնենք թագաւորին քեզի տուած նուէրը։

— Ինչո՞ւ չէ, պատասխանեց միւսը, եւ անմիջապէս յանձնեց անոր իր խուրջինը։

Ս. Պետրոս երեք հաւասար մասերու բաժնեց խուրջինին պարունակութիւնը։

«Ի՞նչ զարմանալի միտքեր ունի այս մարդը, մտածեց եղբայր Լուսթիք, երկու հոգի ենք միայն, եւ երեք մասի կը բաժնէ մեր ունեցածը, փոխանակ կիսելու»։

— Վերջացաւ, ըսաւ Ս. Պետրոս, բաժին մը ինծի, ուրիշ բաժին մը քեզի, եւ երրորդ բաժինը անոր՝ որ կերաւ հաւուն լեարդը ...

— Օ՜հ, բացագանչեց Եղբայր Լուսթիք, հեռուները չերթանք լեարդը ուտողը փնտռելու համար։ Ես էի որ կերայ զայն։

Եւ երկու բաժինը դրաւ իր տոպրակին մէջ։

— Ի՞նչպէս, զարմացաւ Ս. Պետրոս, հապա ինչո՞ւ ինծի համոզել ուզեցիր որ հաւերը լեարդ չեն ունենար։

— Ի՞նչպէս ... լռ՞ւրջ կարծեցիր իմ ըսածս։ Կատակ մըն էր. բոլոր կենդանիներն ալ լեարդ ունին։

— Լաւ, թող այդպէս ըլլայ ըսաւ Ս. Պետրոս։ Պահէ քեզի երկու բաժինները եւ աւելցուր անոնց վրայ նաեւ իմ բաժինս։ Եւ սակայն, քանի որ դուն չինծու պատմութիւններ պատմելով կը ծաղրես զիս, ես պէտք չեմ տեսներ այլեւս մեր ընկերակցութեան։ Դուն քու ճամբադ շարունակէ, ես ալ իմս։ Մնաս բարեաւ ...

— Ինչպէս որ կ՚ուզես, պատասխանեց եղբայր Լուսթիք։ Մնաս բարով եւ բարի ճանապարհ ...

×

Բաժնուեցան իրարմէ։ «Գա՛հ, մտածեց Եղբայր Լուսթիք, բախտաւոր եղայ իրեն հանդիպելով։ Աւելի լաւ եղաւ սակայն որ բաժնուեցանք իրարմէ, քանի որ հիմա խուրջինս լեցուն է ոսկիով ...»։

Սակայն այդ ոսկին շուտով մսխեց. եւ իրականին մէջ բարեխիղճ ըլլալով, այդ ոսկիին մէկ մասն ալ տրամադրեց ողորմութիւններ բաշխելով աջ ու ահեակ։

Եւ վերջապէս, տաւօտ մը տեսաւ որ այլեւս իր տոպրակին մէջ կոպէկ մը չէր մնացած։

Առանց վհատելու եւ առանց տխրութեան որեւէ նշոյլի, շարունակեց իր ճամբան, յուսալով որ պիտի կրնայ հանդիպիլ շահաբեր արկածախնդրութեան մը։

Հասաւ քաղաք մը, ուր թագաւորը նոր էր կորսնցուցեր իր միակ զաւակը։

— Ի՞նչ բախտ, բացագանչեց Եղբայր Լուսթիք։ Թագաւորին աղջիկը յարուցանելու համար ընկերոջս կատարած ձեւակերպութիւնները մի առ մի կը յիշեմ։ Յարութիւն կուտամ իմ կարգիս թագաւորին տղուն եւ այս անգամ աւելի առատ դրամ կը շահիմ։

Եւ ներկայացաւ պալատ, ուր արդէն տեղեկացած էին վաղուց թէ դրացի երկրի մը մէջ նախկին գինուոր մը կենդանացուցած էր թագաւորին դուստրը։

Պետական խորհուրդը նիստ գումարեց, որոշելու համար թէ կրնային ընդունիլ Եղբայր Լուսթիքի առաջարկը, եւ երկար խորհրդակցութիւններէ ետք եկան այն եզրակացութեան թէ լաւ պիտի ընէինթէ յանձնէին պահածառանդին դիակը, անծանօթ յարուցանողին։

Եղբայր Լուսթիք, երբ դիակին հետ առանձին մնաց, կտրտեց անոր անդամները եւ յար եւ նման Ս. Պետրոսի կատարած գործողութեան, սկսաւ մեծ կաթսայի մը մէջ եռացնել զանոնք։ Ու ապա, հանելով զանոնք կաթսայէն, շարեց դետնին վրայ եւ երեք անգամ աղաղակեց.

— Ամենակարող Աստուծոյ անունով, մեռեալ ոտքի ելիր ...

Բայց խաշած միսերը չշարժեցան իրենց տեղէն։

Կրկնեց պատգամը, դարձեալ առանց գոյգն յաջողութեան։

ԿՐԻՄ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

(4 Շար.)

գիրքերը, որոնց վրայ աչքի լոյս են սպառեր Ալիշաններ, Բագրատունիներ, Հացունիներ եւ փաղանգը ոգնաջան այն մըշակներուն, որոնց կը պարտի Մխիթարեան ուխտը եւ վանքը իր փառքը եւ համբաւը :

Մեզ կը հրաւիրեն ներքնայարկի ընդարձակ ճաշարահը, բազմագան համադամներով պատրաստուած սեղաններու շուրջ։ Մթնոլորտը կը դառնայ սիրալիր ու մտերմական։ Ամէն կողմէ խօսք կ'առնէ Գ. Գալըղեան, որ շնորհակալութեան իր ջերմ արտայայտութիւններով թարգմանը կ'ըլլայ բոլորիս զգացումներուն եւ կը մաղթէ որ յաւիտեան վառ մընայ վանքին ջահը, հայ դարաւոր մշակոյթին ջահերէն մին եւ կենդանի վկան անոր յաւիտենական հոլովոյթին :

Գերպ. Սրապիոն Վրդ. Ուլուհոճեան, Ընդհ. Աբբայ, պատիւ կ'ընէ մեզի պատմականը ընելու մեծ Մխիթարի գերագոյն նպատակով մը հիմնած այս ուխտին, որուն դարաւոր շարունակութեան կը նուիրուին հետզհետէ յայտնի դէմքեր, ինչպէս և համեստ կրօնաւորներ, ամէնքը ունենալով նոյն ծրագիրը եւ նոյն մտահոգութիւնները՝ պահել հայ լեզուն, հայ գրականութիւնը եւ հայ մշակոյթը : Փոքրիկ գեղարուեստական բաժին մը — արտասանութիւններ Օր. Գալըղեանէ եւ Տիկին Վարպետեանէ, կը փակեն այս մտերմիկ եւ նոյնքան սիրալիր ընդունելութիւնը :

Յաջորդաբար ուխտաւորներու խումբը կ'այցելէ վանքին եւ դպրոցին մօտակայ ամարանոցները Ս. Զենոն եւ Ալպօլօ : Ծառաստաններու շուքին տակ ճաշ մը կը դառնայ հանդէս՝ հայրենաշունչ երգերով ոգեւորուած : Յատուկ օթոքարով մը կը շրջագայինք տեսարժան վայրերը բարեացակամ առաջնորդութեամբը Հ. Բարսեղ Զեփրճեանի, որ չի յոգնիր տալու համար անհրաժեշտ բացատրութիւններ մեր այցելած վայրերուն :

Ի՞նչպէս, յիշել բոլորը, շրջանաւարտ նախկին սաներ, բժիշկներ, որոնք միշտ ուշադիր՝ չեն զլանար իրենց աջակցութիւնը դիւրացնելու եւ լաւագոյնս արժէւորելու համար այս գեղեցիկ, պատմական եւ գեղարուեստով հարուստ քաղաքին մեր այցելութիւնը :

Ու հիմա երբ կը հեռանանք Վենետիկէն, կրկնակի արժէք մը ունի մեզի համար ան իր «փոքրիկ կղզիով» որ մեծ է ամէն Հայու սրտին համար. եւ իր ընդհանուր ու համաշխարհային գեղեցկութիւններով, որոնց վայելքը անտարբեր չի կրնար ձգել ոեւէ այցելու : Պարտաւոր ենք այս բոլորին համար շնորհակալութիւն յայտնել նաեւ կազմակերպիչներուն, որոնք ջանք չէին խնայած իրենց լաւագոյնը ընելու եւ գոհ ձգելու համար ուխտաւորները :

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՎԱՐԴԵՏԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՅԱՍԷՐ ԷՐ ԵՒ ԲԱՐԵՐԱՐ

Աֆրիկեան գաղթավայր՝ պելժիական Քոնկոյի մէջ, յետ երկարատեւ ու անողոք հիւանդութեան, մեռած է Գ. Ժան տը Քոսթէր :

Եօթանասնամեայ, այս ազնուական Պելժիացին այնքան կը սիրէր Հայութիւնը, որ մինչեւ իսկ իր կեանքի ընկերը՝ ընտրած էր Հայուհի մը՝ ծնեալ Աննա Կիւրեղեան :

Քոնկօ գացած էր 1912ին։ Առաջին աշխարհամարտին, կամաւոր, պելժիական բանակի տեղակալ, պատերազմի ամբողջ տեւողութեան եւ մանաւանդ ափրիկեան զինուորական արշաւանքին մասնակցած էր փայլուն ծառայութիւններով։ Յետագային ստանձնած էր պետական կարեւոր պաշտօններ եւ 1921էն 1930, Վարիչ – Մատակարարն էր գաղթավայրին Շանկիւկի հողամասին :

Զինուորականի, պետական պատասխանատու պաշտօնեայի, արհեստագէտի իր բազմակողմանի ծառայութիւններուն եւ նախաձեռնութեանց համար, բարձր շքանշաններու արժանացած էր :

Մարդը, մարդասիրութեան տիպար մըն էր։ Կեանքի հիմնական առաքինութիւն կը դաւէր սիրել ու օգնել իր նմանին։ Կենցաղով ու գործքով բարի, անկեղծ ու վեհանձն, Քոնկոյի եւրոպացի բնակչութեան եւ բնիկներուն ամէնէն սիրուած եւ յարգուած անձնաւորութիւններէն մէկն էր հանդիսացած :

Հայեր ալ վայելեցին անոր ազնիւ սրտին բարիքները :

Անգամ մը, տասը տարի առաջ փափաքած էր հայ որբ տղէկ մը որդեգրել։ Ի չգոյէ թեկնածուի, անկէ ի վեր մեր թերթին թղթագրութեանց վրայ զանազան կրթաթօշակներ յատկացուցած էր Հայ ուսանողներու եւ նպաստներ բրած էր հայկական վարժարաններու եւ ձեռնարկներու : Հանգուցեալին նպաստընկալները եղած են ,ի մէջ այլոց, այսօր յայտնի հայ ջութակահար մը եւ փայլուն դիրքի հասած քիմիագէտ մը:

Նպաստընկալ կամ ոչ, ի՞նչպէս Հայը չյարգէ յիշատակը այդ ազնիւ Պելժիացիին, որ իր առաջին նուիրատուութեան առիթով կը գրէր — «Երախտապարտ եմ ձեզի եւ ուրախ, որ շնորհիւ «Յառաջ»ի, պատեհութիւնը ունիմ օգտակար ըլլալու կնոջս ազնիւ ցեղին, հայ արժանաւոր զաւակներու եւ ազգօգուտ ձեռնարկներու»:

Մեր ու մարդոց ցաւակցական խօսքերէն աւելի, իր ամուսինին՝ յետ մահու ալ ձգած բարի յիշատակն է որ պիտի կարենայ մխիթարել ազնիւ այրին:

Ա.

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ՋԱՆԱԶԱՆ

ԱՄԷՆԷՆ ՇԱՏ ԿԱՐԴԱՑՈՒԱԾ ԳԻՐՔԸ

Ներկայիս Ռ. Միութեան մէջ ամէնէն շատ կարդացուած գիրքը ամերիկուհի Էթէլ Լիլեան Վոյնչի կողմէ 1897ին գրուած «Ջիանանճ» գործն է, որմէ ցարդ ծախուած է երեք միլիոն օրինակ :

Հեղինակը, որ 95 տարեկան է այսօր եւ կը բնակի Նիւ Եորք, բոլորովին մոռցած է իր այդ գործը։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մոսկուայի ամերիկեան ցուցահանդէսին մէջ, ուրիշ բազմաթիւ եւ բազմազան ապրանքներու կարգին, կայ նաեւ սահող սեղանիկ մը, որ ինք իրեն կը յառաջանայ եւ կը կենայ իւրաքանչիւր հրաւիրեալի առջեւ : Յետոյ նորէն կ'անցնի հիւրերուն առջեւէն աղտոտ պնակները առնելու համար։ Այս բոլորը կը կատարուին՝ կոճակի մը վրայ կոխելով։ Նմանապէս կայ մեքենայ մը, որ հագուստները կը մաքրէ գերարձագանգային ալիքներով, իսկ ուրիշ մեքենայ մըն ալ սաւանները կը լուայ, կը չորցնէ, կը հականեխէ, կ'արդուկէ եւ կը ծալէ :

ԿԵԱՆՔԻ ՄԷՋ ՅԱՋՈՂԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Նիւ Եորքի մէջ, հանրային կարծիքը շօշափող հիմնարկ մը, կեանքի մէջ յաջողած ամերիկացիներու հարցուցած է, թէ «ասպարէզի մը մէջ յաջողելու համար ի՞նչ պէտք է ընել »։

Քսան առ հարիւրը պատասխանած է, թէ պէտք է համբերել եւ աստիճանի բարձրացման սպասել։ Երեսուն առ հարիւրը յայտնած է, թէ պէտք է կարեւոր ծառայութիւններ մատուցանել այն ընկերութեան, որուն մօտ կ'աշխատին ք : Մնացեալները բսած են, թէ պէտք է միշտ «այո» պատասխանել տնօրէնին :

Եւ ամէնէն շատ յաջողածները այս վերջիններն են :

ԿԱ՛Մ ԱՆՈՒՆԴ, ԿԱ՛Մ ՎԱՐՔԴ

Մեծն Աղեքսանդր օր մը իր զինուորները աչքէ կ'անցընէր. Նշմարեց որ անոնցմէ մէկը նիզակը ձեռքը բռնած կը դողա՛ր : Աղեքսանդր կը հարցնէ. «Ի՞նչ է անունդ» : — «Աղեքսանդր», կը պատասխանէ զինուորը : Ասոր վրայ՝ կայսրը կը յարէ. «Փոխէ կամ անունդ եւ կամ վարքդ » :

ՄԻ՛ ՎԱԽՆԱՔ... ԵՍ ԵՄ

Իտալացի նկարիչ մը Լեւոն ԺԳ. Պապին իւղանկար նկարը կը պատրաստէ եւ տանելով անոր, կը խնդրէ որ Պապը իր ստորագրութիւնը դնէ նկարին տակ։ Պապին դէմքը իրականէն աւելի տգեղ եղած էր։

Պապը պահ մը կը խորհի եւ նկարին տակ կը գրէ Յիսուսի սա խօսքը իր աշակերտներուն. «Մի՛ վախնաք ... ես եմ»։

ՋԲՕՍԱՇՐՋԻԿ

Պէրնար Շօ գիշեր մը պանդոկ մը կ'իջեւանի։ Իրեն կը ներկայացնեն ճամբորդներու արձանագրութեան տետրակը : Ստորագրելէ առաջ՝ ակնարկ մը կը նետէ անուններուն վրայ եւ կը կարդայ վերջին հասնողին անունը. «Լորտ Էբրլպայ եւ իր ծառան»։ Ինքն ալ կը գրէ. «Ճորճ Պէրնար Շօ եւ իր պայուսակը »։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅ ԶՈՀԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Իէրի մօտերը, երբ զօրավար Տը Լաթըր Տը Թասինյիի բանակները ցամաք կ'ելլէին, 21 Օգոստոս 1944ին, ազատութեան ազդանշանը տալով ժողովուրդին, դիմադրական ճակատի հայդուկները, որոնց մէջ կը գտնուէին նաեւ Հայեր, թշնամին ներսէն կը հալածէին :

Կատաղի պատերազմներու հետեւանքով, զինուորական ու դիմադրական ճակատի կորուստը մեծ եղաւ ; Սպաննուածներուն մէջ էին կանոնաւոր բանակի երեք հայ զինուորներ եւ դիմադրական ճակատի 14 հայդուկներ :

Դիմադրական ճակատի հայ զոհերու մարմինները, որոնք ստորագրեալիս ջանքերուն եւ նիւթական զոհողութիւններուն շնորհիւ հաւաքուած եւ ամփոփուած էին Իէրի գերեզմանատունը : Հոն բլուրին կողքին բարձրադիր անկիւն մը շինուած գերեզմաններու մէջ քով քով կը հանգչէին անոնք՝ շուքին տակ, խաչքարի մը, որուն վրայ հայերէն եւ ֆրանսերէն գիրերով արձանագրուած է անոնց մահուան թուականը :

Ազատագրութեան յիշատակը ոգեկոչելու համար Իէրի քաղաքապետը տեղական իշխանութեանց չքախումբով ծաղկեպսակներ դնելու կ'երթար հերոսներու շիրիմներուն վրայ, չէր մոռցած նաեւ հայ հերոսները, ծաղկեպսակ մըն ալ անոնց վերապահելով :

Երբ քաղաքապետի օգնական Գ. Ժօզէֆ Գլան եւ խորհրդական Գ. Փուլի իրենց խումբով հասան հայ զինուորներու գերեզմանը, զինուորական ջոկատ մը որ պատուի կեցած էր, հնչեցուց մահուան ահազանգի փողը։

Գ. Գլան ծաղկեպսակը զետեղեց, որմէ վերջ Լիոնի ժողովրդապետ Մոմճեան վարդապետ, որ պատահմամբ քաղաքս կը գտնուէր, հոգեհանգստեան պաշտօնով մը փակեց այդ տխուր արարողութիւնը, որուն արձագանգ տուաւ տեղական մամուլը :

ՍՈՒՐԷՆ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

ԱԶՏԻԿ ՍԵՓԻՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Յուլիսի տապահեղձ արեւին ներքեւ աւերուն քրտինք մտած, բոպիկ ոտքերն այրած մրկած, ճերմակ շապիկին ճեղքէն՝ որ մէին փակած էր, ցուցնելով մազոտ լայն կուրծքը, որ կ'ելեւէջէր իր հեւ ի հեւ շնչառութեան տակ։ Բերայէն հետիոտն Զըքայլըն կը դառնար միսեաճի Սերքօն, պարապ կուժը գլխուն վրայ, մէկ ձեռքը մէջքին դրած :

Օք – Մէյտանիի շիտակ սարահարթին վրայէն կը յառաջանար խոշոր քայլափոխերով եւ ետեւէն ձգելով իր խոշոր իրանին հինգապատիկ երկար ստուերը, որ կ'աւարտէր կուժին կոնաձեւ կիսաշրջանակովը :

Գլուխը, իր բեռին պատճառով, հաւասարակշիռ դիրքի մը մէջ, դէպ յառաջ կարկառած էր քիչ մը. տեսակ մը գոհունակութիւն կ'արտայայտէր դէմքը։ Քսանեւհինգ տարեկան հազիւ կար, թիկնեղ էր եւ կորովի. չուխայէ լայն ու փոթ փոթ տափատ մը հագած էր՝ ճերմակ գօտիով մը մէջքին վրայ պնդուած : Թռուցեալ հոծ մազերուն մէջ վերջացող հին ու մաշ ֆէսին վրայէն կապած էր կարմիր թաշկինակ մը, որուն մէկ ծայրը ականջին կը դպչէր եռանկիւնաձեւ. իր շարժմանց մէջ ունէր ըմբշական այն արհամարհոտ հալը, որ իր դասակարգի մարդոց վրայ կը նշմարուի առ հասարակ։ Այն տաժանելի կեանքը զոր կը վարեն այս մարդիկ ծովու վրայ, արեւին տակ, փողոցներու մէջ, կարծես աւելի կը զօրացնէ, կ'ամրապնդէ անոնց ուժն ու կորովը : Իրենց բիրտ ու կոպիտ կենաւորութեան մէջ անզգայ երջանկութիւն մը կը վայելեն, զոր բարձր դասակարգի մարդիկ՝ իրենց հեշտակեցութեամբն հանդերձ՝ անկարող են գտնել, բացարձակ անկարող : Քիչ մը Աստուծոյ մասը կայ, կարծեմ, այս բանին մէջ :

Այդքամայի զառիվերը կը մագլցէր հիմակ՝ միսեաճի Սերքօն, անհաւատալի դիւրութեամբ անցնելով դիրքերէն այդ առնեփին : Թարունկ մտածումի մը մէջ թաղուած կ'երեւէր, շրթունքը կը շարժէին երբեմն, թերեւս առանց իր գիտակցութեան, ու կը մռլտար .

— Պէյօղլուն պաշխա պան է պէ, էղածը կը ծախես, հէմ լաւըլըը կինով կը ծախես ... մէյ մըն ալ վա՞վ կը պտըտիս ասաեղներ ... պօշպօշինա տապան ծեծէ, պատ կանչէ, պօղազդ ծակը չորցուր ...

Յանկարծ միտքէն փայլակ մը անցածի պէս, ընդհատեց խօսքը եւ մէկէն ի մէկ խիստ երեւոյթ մը առաւ.

— Փիճը ի՞նչ ըրաւ աճապ, մըմաց :

Եւ շարունակելով իր ճամբան, Զըքայլըն մտնուածապատ նեղ փողոցներէն անցաւ, դարձաւ, իջաւ, ելաւ, եւ վերջապէս կանգ առաւ միայարկ խարխուլ տնակի մը առջեւ, որուն պատուհաններէն ներս կրնար նայիլ փողոցը կեցող մը. կուժը գետինը դնելով, երկար շունչ մը առաւ եւ գօտիին ծալքերէն քաշուած բանալի մը հանելով դուռը բացաւ եւ կուժը ձեռքը ներս մտաւ :

Կը սարսռայ մարդ երբ այդ տուներուն ներքին կողմը տեսնայ. աւերակի մը հետ կայ հոն. ամէն անկիւն, ամէն առարկայ, ամէն բան ցուրտ դրոշմ մը կը կրէ իր վրայ. զզուելի նայուածք մը երբ յածի հոն, տուեր մը կ'ունենայ իր տեսողութեան հանդէպ, որ թշուառութեան ուրուականն է. Հոս կոտրած սափոր մը, հոն ծռած սեւցած սան մը, աղբին մրայոյն պատի կտոր մը որուն առջեւ լաւլուացած են, անդին ծրփկ ծրփկ անկողին մը պատառոտուն վերմակով մը ծածկուած, ամէնուրեք հնութիւն, աղքատութիւն, թշուառութիւն։ Ամբողջ կահն այդ ողորմելի խցիկին՝ չորս հինգ անյենաշան աթոռակներ, գետինը փռուած մէկ քանի պատռտ «մինտէր»ներ, մանր մունր բաներ, ոչնչութիւններ վերջապէս :

Փողոցին վրան նայող խցիկը մտաւ Սերքօ եւ փռուեցաւ գետինը, իր խոշո՜ր մարմնոյն խոնջէնքը սփռելով՝ մաշած մինտէրին վրայ։ Յետոյ, գօտիին ծալքերուն մէջէն իւղոտ քսակ մը հանեց, որուն պարունակութիւնն իր կոշկոտած ափին մէջ թափելէ ետք, սկսաւ համրել :

— Քսանըվեց ղրուշ, մըմնջեց գոհունակութեան ժպիտով մը եւ իր բարակ պեխը ոլորելով։ Անանկ է նէ աս գիշեր Թաւին էմ :

Եւ երբ կը պատրաստուէր գլուխը վար դնել անուշ մրափ մը քաշելու համար, փողոցէն եկած սրայոյ ձայնէ մը ականջը տնկեց յանկարծ եւ ելաւ կայնեցաւ .

— Սեփն է, բսաւ ինքնիրեն :

Պատուհանէն դուրս հանեց գլուխը եւ ահեղ ձայնով գոչեց .

— Ծօ Սեփ, աս առեն վո՞ւր էս :

— Կը ծախեմ կոր, ախպար տահա չէ հատաւ, առնող չկայ, պատասխանեց երկչոտութեամբ տասներկու տասներեք տարեկան տղայ մը, կարճուկ, վառվռուն, մերկոտն, չուխայէ պատառտած զգեստներ հագած եւ գլուխը բաց չարաճճի մը, որ երկու ձեռքը բռնած ունէր ապակիէ երկու ամաններ մէջը պատենալուրկ ձկնականջներով լեցուն :

— Ծօ տահա չը հատցուցի՞ր միտեափին, չունչանորդի, հիմա խաֆայիդ պան մը կը զարնեմ, ճէհէլլէմ եղիր ակէ. տաթէ մը հոս պիտի ըլլաս ,միտեան ծախած :

ԵՐՈՒԽԱՆ

(1 Շար.)

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ծանօթ դաշնակահար՝
ՍԵԴՐԱԿ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ
Պիտի նուագէ Ուրբաթ իրիկուն Ֆրանսական ձայնասփիւռէն :
Ծրանն 3 (նախկին ազգային), ժամը 19·15ին :

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐԸ

Իրենց Հաստատութեան մէջ կ'ընդունին, գիշերօթիկ, 5էն 13 տարեկան աղջիկներ : Քոյրերուն հսկողութեամբ, աշակերտուհիները կը յաճախեն Ֆրանսական դպրոցի դասընթացքներուն եւ կը հետեւին հայերէնի, նրբքի, ուսումներուն :
Արձանագրութեան եւ յաւելուածական տեղեկութիւններու համար դիմել տեսչութեան՝

SŒURS ARMÉNIENNES
73, Av. Henri Barbusse Arnouville les Gonesse S. et O.
Tél. : No 179

ԴՊՐՈՑ. ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1959 – 1960ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները բաց են : Անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել Հաստատութեան Տնօրէնութեան :
Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լիսէներու պաշտօնական ծրագրին, աշակերտուհիները կը պատրաստէ պրէվէի եւ պաքալորէայի քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմութեան եւ կրօնի ծանօթութիւններով :
Դիմել՝ 1 Պուլվ– տիւ Նոր, Լը Ռէնսի :
Հեռաձայն՝ Լը Ռէնսի 172 :
ՎԵՐԱՄՈՒՏ
Երկուշաբթի առաւօտ, Սեպտեմբեր 21
Ծնողքները կրնան իրենց զաւակները դպրոց առաջնորդել Կիրակի իրիկուն կամ Երկուշաբթի առաւօտ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Այր մարդու դերձակ մը Պէլ - Վիլի, կը փնտռէ շատ լաւ գործաւորուհի մը :
ԴԻՄԵԼ.—

DAVID
68 bis, Rue Réaumur, Paris 3.
TURbigo 81-87

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԱԼԱՆՍ — Հ. Յ. Դ. Շրջ. «Քրիստափոր» կոմիտէն խորին վշտով կ'ողբայ անդարմանելի կորուստը, մեր վեթերան ընկերոջ Գաբրիէլ Լազեանի, ցաւակցութիւններ «Յուսաբեր»ի խմբագրութեան եւ ընտանիքին :

×

Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէն կուգայ խոնարհիլ իր վեթերան եւ անխոնջ ընկերոջ Գաբրիէլ Լազեանի թարմ շիրիմին առջեւ, եւ այս առթիւ իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ թէ իր վերին մարմիններուն եւ թէ իր ընտանեկան պարագաներուն :

×

Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէն խորապէս ազդուած անզուգական վեթերան ընկեր Գ. Լազեանի դառնաղէտ մահուան առթիւ իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Լազեանի, աղջկան եւ պարագաներուն, իր յիշատակին 5000 Ֆր. կը նուիրէ Փարիզի Մշակութային Տան, 3000 Ֆր. եւս «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար :

ԽԱՉՎԵՐԱՑԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի Խաչվերացի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ.
Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Հայրապետական Պատուիրակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Սկիզբն ժամերգութեան ժամը 8ին, պատարագ 10ին : Երեկոյեան անդաստան Խաչվերացի, ժամերգութիւն ժամը 4·30ին : Երկուշաբթի՝ Յիշատակ Մեռելոց, ժամերգութիւն ժամը 9ին, պատարագ 10ին :
Կը հրաւիրուի Հայ Հասարակութիւնը :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Այրի Տիկին Թագուհի Գուլումեան, զաւակները, բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի, առաւօտեան Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն իրենց ամուսնոյն եւ հօր ԿԱՐԱՊԵՏ ԳՈՒԼՈՒՄԵԱՆի մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ : Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները :
Այս առթիւ ընտանիքը կը նուիրէ — Հայ Մշակոյթի Տան հազար ֆրանք, Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հազար, «Յառաջ» թերթին երկու հազար : (Մշակոյթի Տան գումարը ստանալ «Յառաջ»էն :

×

ԼԻՈՆ — Այրի Տիկին Եղսա Օհաննէսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Օհաննէսեան եւ զաւակները (Կարտան) հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր՝ Մարտիրոս Օհաննէսեանի մահուան քառասունքին առթիւ : Այս Կիրակի Լիոնի Հայոց եկեղեցիին մէջ յետ պատարագի :
Կը խնդրուի իր յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ :

×

Գ. Փիլիպպոս Եսայեան, զաւակները եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ այս Կիրակի առաւօտ յետ պատարագի իրենց կնոջ եւ մօր՝ ՎԱՐԴԱՆՈՅՇ ԵՍԱՅԵԱՆի (Սէօլէօզցի) մահուան քառասունքին առթիւ :
Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, RUE THOUIN
Այս Կիրակի ժամը 10·30ին Խաչվերացի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ եւ քարոզէ
ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Պոմոնի «Յառաջ» խումբի ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 9ին : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը : Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :
ՓԱՐԻԶ — Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Րիւ Քոմիան :
ԱԼՖՈՐՎԻԼ — Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Կարեւոր օրակարգ :
ԼԻՈՆ — Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, Յոյներու սրահը : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :
ՄԱՐՍԷՅԼ (Սէն Ժերոմ) — Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ այս Շաբաթ, ընկեր Սիմոնեանի բնակարանը : Կարեւոր օրակարգ : Բացակաները նկատի կ'առնուին :
ՎԱԼԱՆՍ — Հ. Յ. Դ. Շրջ. «Քրիստափոր» կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ : Կարեւոր օրակարգ :
ՍԱՐՍԷԼ — Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Սարսէլի եւ Առնուվիլի ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին ընկեր Օ. Կարապետեանի տունը, Սարսէլ : Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ԼԸ ՓԷՔԻ ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

3 Ավրնիւ Կռանշան, Լը Փէք, Սէն-է-Ուազ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ — Դասական Ընթացք (Cours Classique) :
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —
1) Տասը տարեկանէն սկսեալ, Երկրորդական Վարժարանի որեւէ դասարանի ուսանող կ'ընդունուի պայմանաւ որ ունենայ իր դասարանին վերաբերեալ նիւթերուն բաւարար ծանօթութիւնը :
2) Արտասահմանէն կամ Ֆրանսայի գաւառներէն եկող աշակերտը, Փարիզի մէջ պէտք է ունենայ խնամակալ մը :
3) Աշակերտը պէտք է ներկայացնէ Ընծայարանին Տնօրէնութեան.—
ա) Ցարդ յաճախած դպրոցին դասագրքոյկը եւ բարի վարքի վկայական :
բ) Մկրտութեան եւ բժշկական պատուաստի վկայական :
4) Դպրոցական տարեկան թոշակը (ինամաեալ) 150·000 Ֆրանք է, երեք մասով վճարելի, իւրաքանչիւրը եռամսեային սկիզբը :
Նպաստաւոր զեղչ մը նախատեսուած է խեղճ կարօտեալ ընտանիքներու զաւակներուն համար :
Յիշեալ սակարկէն դուրս կը մնան աշակերտին ուղեւորութեան, հանդերձէնի, գրենական պիտոյքի, բժշկական խնամքի ծախքերը :
Դիմել՝

Direction Ecole Apostolique
3, Rue de Grandchamp - Le Pecq S. et O. France

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e
Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731
Téléph : PRO. 86 - 60 — C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր.-վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ
11
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
11 SEPTEMBRE
1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8592 — 35EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4393

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԷՆ ՎԵՐՋ

Արաբական Լիկայի խորհրդաժողովը վերջացուց իր աշխատանքները, միաձայնութեամբ քուէարկելով ընդհանուր քարտուղարի ներկայացուցած բանաձեւերը :

Հակառակ խորհրդաժողովի հրաւէրին, Թունուզ ներկայացուցիչ չղրկեց, իբրեւ նախապայման պահանջելով Եգիպտոսէն հեռացնել Սալահ Պէն Եուսուֆը, որ Հանրապետութեան նախագահ Պուրկիպայի գլխաւոր հակառակորդն է :

Իրաք եւս մերժեց մասնակցիլ հաւաքոյթին: Որով Քազապլանքայի մէջ կարելի չեղաւ արաբական միացեալ ճակատ ստեղծել :

Հակառակ այս երկու երկիրներու բացակայութեան, խորհրդաժողովը օրակարգի բոլոր հարցերը մանրակրկիտ քննութեան ենթարկելով դրական եզրակացութիւններու յանգեցաւ :

Պաղեստինի արաբ գաղթականներու խնդրին շուրջ ամբողջ չորս օր կարծիքի փոխանակութիւններ տեղի ունեցան: Այս ցաւոտ հարցը տասնեակէ մը տարիէ ի վեր կը զբաղեցնէ ո՛չ միայն արաբական երկիրները, այլեւ Միաց. Ազգերու Կազմակերպութիւնը, որ նիւթական մեծ զոհողութիւններ կ'ընէ մէկ միլիոն գաղթականներու ապրուստը ապահովելու համար :

Իսրայէլի դէմ մղուած կռիւներու ամէնէն տաք օրերուն, Երուսաղէմի միւֆթի Հաճ Ամին Հիւսէյնի — արաբական դատի յայտնի ախոյեան — սխալ ներշնչում մը ունեցաւ. Թելադրելով Պաղեստինի Արաբներուն՝ հեռանալ իրենց հայրենի տուներէն, կռւի զիծին մէջ չմնալու համար :

Նելայեղ փախուստի դիմող գաղթականները կը յուսային հայրենիք վերադառնալ զինադադարէն վերջ: Սակայն իրենց յոյսերը ի զերեւ ելան: Ու 1948էն ի վեր այդ դժբախտ գաղթականները դրացի արաբ պետութեանց հողերուն վրայ հիւրընկալուած են եւ հնարաւորութիւն չունին երկիր վերադառնալով տէր դառնալու իրենց լքեալ տուներուն եւ գոյքերուն :

Եթէ քիչ մը Հայոց պատմութիւն կարդացած ըլլային, Միւֆթին եւ ընկերները խորհուրդ պիտի չտային իրենց հայրենակիցներուն, որ տուն - տեղ ձգելով հեռանային :

Իսրայէլացիք տասը տարուան ընթացքին աւելի քան մէկ միլիոն Հրեաներ ներս առին: Փախստական Արաբներու տուներն ու կալուածները ներգաղթողներուն տրւեցան :

Այժմ ստեղծուած է անել կացութիւն մը: ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը ծրագիր էր ներկայացուցած՝ գաղթականները իրենց գտնուած վայրերուն մէջ վերջնապէս տեղաւորելու համար: Այսինքն կ'առաջարկէր գլուխ ծռել կատարուած իրողութեան առջեւ եւ պահպանել գոյավիճակը, չխանգարելու համար Հրեայ եկուորներու հանգիստը :

Քազապլանքայի խորհրդաժողովը որոշեց մերժել Համըրշըլտի ծրագիրը :

Երկրորդ կարեւոր խնդիրն էր Ալժերիոյ հարցը, որուն շուրջ կատարեալ համաձայնութիւն գոյացաւ :

Արաբական Լիկան նիւթապէս եւ բարոյապէս զօրավիգ պիտի կանգնի Ալժերիոյ Ազատագրական Ճակատին: Տարեկան պիւտճէ նշանակուած է 12 միլիոն ճերմակ տոլար: Անդամ պետութիւնները պարտաւոր են իրենց բաժինը մինչեւ տասնըվեցը վճարել «Ալժերիոյ Հանրապետութեան ժամանակաւոր կառավարութեան»:

Այս վերջինը պաշտօնապէս ճանչնալու համար դիմումներ պիտի կատարուին ասիական եւ ափրիկեան պետութեանց մօտ: ՄԱԿի անդամ պետութիւններէն պիտի խնդրեն ուժ տալ Ալժերիոյ դատին, երբ այս օրերս սեղանի վրայ դրուի հարցը: Պիտի պահանջէն նաեւ ազատ արձակել կալանաւորուած Ալժերիացիները, որոնց թիւը կը հաշուեն երկու միլիոն հոգի :

Անհամբեր կը սպասուի զօրավար Տը Կոլի յայտարարութեան՝ Ալժերիոյ մասին :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 16ԻՆ ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ
ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՊԻՏԻ ԸՆԷ
ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

Չորեքշաբթի օր Նախարարաց Խորհուրդին առջեւ, Զօր. Տը Կոլ յայտարարեց թէ ձայնասփիւռ - հեռատեսիլ ճառ մը պիտի խօսի, Սեպտեմբեր 16ին, Ալժերիոյ մասին: Արդէն այս յայտարարութիւնը նախատեսուած էր, Այզընհաուրի մեկնումէն անմիջապէս ետք եւ թուականն ալ յայտարարուած՝ Սեպտեմբեր 10 - 15: Սեպտեմբեր 16ը վերջնական բնոյթ չունի եւ հաւանական կը թուի որ 24 ժամ յետաձգուի բայց աւելի ձգձգել չի կրնար յառաջանալ, որովհետեւ անպատեհ կը նկատուի նման յայտարարութիւն մը, Խրուշչեւի Ուաշինկթըն հասած օրը :

Նախարարաց Խորհուրդին առջեւ Տը Կոլ չներկայացուց իր տեսակէտը եւ չյայտարարեց նաեւ թէ ինչ ըսել կ'ուզէր իր ճամբորդութեան ընթացքին «ինքնորոշում» բառով: Նախարարաց Խորհուրդին նիստը բացուեցաւ արտաքին նախարարին մէկ զեկուցումով: Քուվ Տը Միւրվիլ խօսեցաւ Լաոսի մասին եւ անդրադարձաւ ֆրանքօ-թունուզեան վերջին համաձայնութեան :

Վարչապետ Տըպրէ աւելի մանրամասնօրէն ծանրացաւ քաղաքական խօսակցութեանց վրայ: Խօսեցաւ Այզընհաուրի եւ Իտալիոյ վարչապետ Անթոնիօ Սէնիի հետ տեսակցութեանց մասին, ինչպէս նաեւ այդ տեսակցութեանց նիւթին.— Ատլանտեան Ուխտ, Ափրիկեան հարցեր, գերմանական խնդիր, արեւմտեան երկիրներու քաղաքականութիւն :

Վարչապետէն ետք, խօսք առաւ Զօր. Տը Կոլ, որ ամբողջացուց Տըպրէի եւ Քուվ Տը Միւրվիլի զեկուցումները եւ եզրակացուց.— Ամէն ինչ շատ լաւ անցաւ մեր մէջ, ինչպէս արդէն ըսած էր Օթէլ Տը Վիլի առջեւ արտասանած ճառին մէջ:

Ելմտական նախարարը Անթուան Փինէ կարճ զեկուցում մը բրաւ 1960ի ելմտացոյցին մասին: Վերջնական որոշումը պիտի տրուի յառաջիկայ Չորեքշաբթի օրուան Նախարարաց Խորհուրդին մէջ:

Ազգային ժողովին արտաքին եւ պաշտպանողական յանձնախումբերու առջեւ զեկուցումներ ըրին՝ Քուվ Տը Միւրվիլ եւ Վալանթէն: Արտաքին նախարարը ծանրացաւ գլխաւորաբար եւրոպական քաղաքականութեան վրայ եւ մանաւանդ ատլանտեան - պողպատ եւրոպական միութեան:

Երկու կէտերու վրայ պիտի հիմնուի եւրոպական ամբողջութիւնը: Ա) Տնտեսական ընկերութիւն՝ զարգացնելով Հռոմի համաձայնութիւնները եւ Հասարակաց Շուկան: Բ) Գործակցութիւն՝ քաղաքականութեան գետնի վրայ, հասարակաց շահերու համախոհութեամբ: Արտաքին նախարարը խօսեցաւ նաեւ Լաոսի մասին եւ չեզոքեց ֆրանսական կառավարութեան վճռական որոշումը. զօրավիգ կանգնելու Լաոսի՝ բարեկամ երկիր մը:

Պաշտպանողական յանձնախումբին նախագահը՝ Վալանթէն որ Ալժերիայէն կը վերադառնար նպաստաւոր լուրեր տուաւ:

Օր Օրին

ՄՆԱՑԵԱԼԸ ՅԱՋՈՐԴՈՎ

Թուղթ առ Հ. Ներսէս Տէր Ներսէսեան, Ս. Ղազար :

Մինչեւ երէկ կը կարծէինք թէ երկու կշիռ եւ երկու չափ գործածողներու կողմնակալ դատողութիւնը՝ չար աշխարհականին վերապահուած մեղք մըն էր :

Վերջերս, «Բազմավէպ»ի զարնան թիւը կարդալով, անակնկալ յայտնութիւնն ունեցանք որ բարի վարդապետն ալ նոյն մեղքը կրնայ գործել :

« Բազմավէպ »ի խմբագրապետ, Մեծասքանչի բնտրեալ մշակ ու պահակ, ձեր հայկաբանի եւ Մխիթարեան վարդապետի կրկնակ հանգամանքով, թանկագին ու շատ սիրելի բարեկամ մըն էք՝ մեղանչող վարդապետ, Հ. Ներսէս Տէր Ներսէսեան :

Շատ սիրողին շատ է ներած բանաստեղծը: Վարդապետը կրնա՞յ ալ աւելի չներել այս տողերը գրողին :

« Ի սէր Մեծասքանչի » ձեր վերջին օրալուրին մեղքին թողութիւն տալէ առաջ, նախ խօսինք մտերմաբար, գրիչ գրչի դէմ, մեղքը կանխող ձեր երկու լեզուագիտական յանձնարարութեանց մասին:

Օտար յատուկ անուններու հայագրութիւնը: Ինչպէս 1955 Դեկտեմբեր 29ին՝ այս թերթին հոգին բաց էր արդէն, կասկածելապէս համաձայն ենք: Դասական օտար յատուկ անունները պէտք է գրուին՝ անցեալին նուիրագործուած, հայացած ձեւով եւ ուղղագրութեամբ: Անհրաժեշտ է սակայն որ այդ կանոնին հաւատարմութեան համար, շինուի մասնայատուկ բառարան մը հին դասական անուններու հայերէն թարգմանութեանց: Այս գործը ստանձնած էիք եւ խոստացած էիք զայն կատարել, տարիներ առաջ: Տարիները անցան, դեռ կը սպասենք անոր :

Տառադարձութիւն: Ձեր տեսական եւ մեր գործնական տեսակէտները չեն կրնար համաձայնիլ: Հակադիրական, հակալրագրական, ուստի եւ անգործադրելի կը նկատենք որ դասական օրէնքը պարտադրաբար ընդհանրացուի, դարաշրջանէ մը առդին յիշատակութիւնք, նախապէս դասական կամ ոչ, յատուկ անուններուն համար: Ո՞ր դարէն առդին: Ի չգոյէ վաւերական մեկնադարի, գէթ աշխարհաբարի գոյութենէն ի վեր :

Անշուշտ, չեզուն գիտութիւն է. եւ իբր այդ՝ ճշմարտութիւն եւ ոչ կարծիք: Ճշմարտութեան համար՝ անկցի աշխարհ բայց թող փրկուի սկզբունքը: Այս ամէնը դաւանելով հանդերձ, չենք կրնար ձայնակցիլ ձեզի: Ժամանակավրէպ է գործադրել տառադարձութիւն մը, որ բացարձակ ձայնական տառադարձութիւն մը չէ եւ կարելիութիւնը չի տար իրենց բնիկ հնչումով կարդալու հայագրուած օտար անունները:

Եթէ հակառակն ընդունէինք ու գործադրէինք, յանուն Մեծասքանչի՝ զուցէ դուք օրհնէիք զմեզ: Բայց պիտի չզըտնուէր ընթերցող մը որ չքարկոծէր զմեզ. տողաշար մեքենան իսկ պիտի մերժէր տողը ձուլել եթէ վաղը, նախարարաց խորհուրդի մը լրատուութեան համար գրէինք. — «Կարոլոս» դը Գոլ կը նախագահէր... խօսք առին վարչապետ Միքայէլ Դըբրէ եւ ներկայ նախարարներէն՝ Անտոնիոս Պինէ, Անդրէաս Մալրօ, Յակոբոս Սուստել, եւայլն, փոխանակ Շարլ, Միշել, Անթուան, Անտրէ եւ Ժագ ըսելու:

Մեծասքանչի վարժ ձեր ձեռքը, հոգ չէ թէ փոքրասքանչ աշխարհաբարի խղճին վրայ դրած, դուք իսկ ի՞նչ պիտի ընէիք ժամանակակից անձնաւորութեանց անուններուն, ձայնականօրէն անճանաչելի, այդ օրինապահ հայացումին համար:

... Մնացեալը յաջորդով :

ԿԱՐԱԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ Ազգ. Ժողովին առթիւ, վարչապետ Եուկով երկար տեղեկագիր մը ներկայացուց պարզելով վերջին 15 տարուան ընթացքին կատարուած աշխատանքը զանազան մարզերու մէջ : Շեշտեց Պուլկարիոյ վարկին բարձրացումը միջազգային գետնի վրայ եւ թուեց տնտեսական յաջողութիւնները :

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ Հանրապետութեան նախկին Նախագահը Շիւքրի Քուաթլի պատասխանելով Դաշնակցային Գերմանիոյ կառավարութեան հրաւէրին Ֆրանքֆորթ հասաւ :

ԳԵՐՄԱՆ մասնագէտ բժիշկներ (միջազգային) որ համագումար մը կազմակերպած են Պերլինի մէջ, որոշեցին փոխն ի փոխ արեւմտեան Պերլինի եւ արեւելեան Պերլինի մէջ հաւաքուիլ:

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ փակուեցաւ ազատ միութիւններու 33րդ համագումարը որ միաձայնութեամբ բանաձեւ մը քուէարկեց: Այս բանաձեւով համագումարը որոշեց շարունակել Ֆրանչիսքօ Ֆէռէրի գործունէութիւնը վերանորոգչական եւ ազատագրական գործունէութեան մարզին մէջ : Բանաձեւը կը շեշտէ թէ աշխարհական եւ չէզոք դպրոցն է միայն որ կրնայ միտցնել մարդիկը իրենց երիտասարդութենէն իսկ, ազատ, հանդուրժող եւ եղբայրական մտայնութեամբ :

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ կը հաղորդեն թէ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան երկու նահանգներուն (Սուրիա եւ Եգիպտոս) կաթողիկէ դպրոցներուն վիճակը կը մտահոգէ Արեւելեան բոլոր Եկեղեցիները: Բարձրաստիճան կղերականներ ներկայիս հաւաքուած են Պքերքէ (Լիբանան) Մարոնի Պատրիարքին բնակարանը, այս հարցով զբաղելու համար: Համաձայն լիբանանեան Նիտա Ալ Ուաթան թերթին որ պատրիարքին կիսապաշտօնական օրգանը կը նկատուի. Պքերքէի ժողովը որոշած է դիմել Նասըրի, որովհետեւ «որոշ դպրոցներ փակուած ապա ազգայնացուած են »:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Գերմանիոյ Ընկերակցութեանց Դաշնակցութեան նախագահը կոչ մը ըրաւ Ալժերիոյ ժողովուրդին ազատութեան համար :

(Լուրերու շար-ը կարդալ Դ. էջ)

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ՕՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ Սեպտեմբեր 8ին գիշերը, Փոնթուազի հիւանդանոցը, յետ անողոք հիւանդութեան, մեռած է Օննիկ Պէրպէրեան: Ողբացեալ բժիշկը, ծնած էր 1888ին, Պոլիս, ուր ստանալէ ետք իր միջնակարգ կրթութիւնը անցած Փարիզ՝ հետեւելու համար բժշկութեան: Վարած է տեսչական պաշտօններ հայ դպրոցներու մէջ (Եգիպտոս, Ռումանիա), յետոյ բոլորովին նուիրուելով բժշկութեան՝ տուած է համերգներ Ֆրանսայի, Լիբանանի եւ Ամերիկայի մէջ :

Առիթ կ'ունենանք անդրադառնալու իր արուեստագէտի գործունէութեան :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, այս Շաբաթ առաւօտ ժամը 10.30ին :

Մեր ցաւակցութիւնները մեր աշխատակից Օր. Մաննիկ Պէրպէրեանի եւ ընտանիքին :

ԴՊՐՈՑ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

●

Զ.

Ճ. Մանտալեան բազմաթիւ հայկական դպրոցներու եւ գոլէճներու ակնարկութիւնը կ'ընէ, որոնցմէ դուրս պէտք էր գար «մէկ հատիկ հայ երիտասարդ որ ունենար պրոմէթէոսեան կայծը եւ մեզի ներկայացնէր գլուխ գործոց մը»։ Այս նկատողութիւնն ալ իրականութեան չի համապատասխաներ։ Մեր ունեցած նախակրթարաններէն զատ, Պոլիս, Նիկոսիա, Փարիզ եւ Պէյրութ, իրենց ծրագրով երկրորդական վարժարաններ են, ուր մեր երիտասարդները ընդհ. դաստիարակութիւն կ'առնեն, եւ որեւէ մասնագիտական հանգամանք չունին, պատրաստուելու համար մասնաւորաբար գրականութեան, որ կը պահանջէ ժառանգ ընդունակութիւն, շնորհ, յարմարութիւն եւ ի ծնէ հակում։ Մեր գրականութեան, արեւմտահայ գրականութեան բոլոր տաղանդաւոր գրողները դուրս եկած են Պոլսոյ Կեդրոնական եւ Պէրպէրեան վարժարաններէն, որոնք միջնակարգի յատուկ ծրագիր ունէին։ Նոյնիսկ այն քանի մը գրողները, որոնք Եւրոպա կամ Ամերիկա ապաստանած են, հետեւած են այդ վարժարաններու դասընթացքներուն։ Մեծ մասը մեզի ծանօթներէն ինքնազարգացման կը պարտին իրենց վաստակը։ Ճ. Մանտալեան ծանօթ չէ մեր գրականութեան եւ փնտռա՞ծ է եւ իրապէս համոզուա՞ծ է թէ Սփիւռքի Հայ Գրականութեան մէջ գլուխ գործոցներ գոյութիւն չունին։ Գնահատելու հարց մըն է, որ ընթերցողէ ընթերցող կը տարբերի։ Մենք համոզուած ենք, որ բոլոր պայմանները նկատի առնելով, բազմաթիւ գլուխ գործոցներ տուած է մեր արդի գրականութիւնը։ Նախորդ յօդուածներէն մէկուն մէջ տուինք քանի մը օրինակներ։ Իսկ անոնք որ հետեւած են օտար համալսարաններու գրականութեան դասընթացքներուն, իբրեւ ազատ ունկնդիր ընդհանրապէս, եւ ֆրանսերէն եւ անգլերէն լեզուներով մշակած են գրականութիւն մը, մեր սիրտերուն ու հոգիներուն չի խօսիր։ Կը կարդանք զանոնք իբրեւ օտար գրականութիւն։ Մեր փնտռածը, ինչպէս տեսանք, հայ հեղինակներուն մէջ, հայեցի, ազգային գրականութիւնն է, Թլկատինցիի մը, Հրանդի մը, Օշականի մը, Թէհան Կարոյի, Համաստեղի մը գրականութիւնն է զոր կը փնտռենք եւ որոնց հեղինակներէն եւ ոչ մէկը համալսարանական շրջանէ մը անցած է եւ նոյնիսկ ոմանք երկրորդական վարժարանի մը դռնէն ներս մտած չեն։ Մենք յարգանք ունինք անոնց հանդէպ, որոնք ազգային նիւթերէ դուրս գրականութիւն մը մշակած են ու կը մշակեն, պայմանաւ որ արուեստին ծառայած ըլլան։ Ճ. Մանտալեանի տուած օրինակը, Ամերիկա ծնած երիտասարդ Արմէն Գանքլեանին վերաբերմամբ, համոզիչ փաստ մը չէ, երբ Ուիլեըմ Սարոյեան ալ կը հաստատէ թէ երիտասարդին գրած թատերախաղերը հրատարակող հրատարակիչ մը չկայ առայժմ, երիտասարդ մը, որ իր ուսումն ու դաստիարակութիւնը առած է ամերիկեան համալսարանի մը մէջ, անկախ այն բանէն, որ այդ թատերախաղին նիւթը հայկական կեանքէ առնուած է։ Կը յիշէք Ֆրանց Վէրֆէլի «Մուսա Տաղի Քառասուն Օրերը», երկու հատորներով, որոնց հայերէն թարգմանութիւնը այնքան խանդավառութիւն պատճառեց Հայերուս։ Ինչպէս նաեւ Ղ. Մելոյեանի «Արմենուհը», որ արժանացաւ նոյնիսկ գրական մրցանակի Զուիցերիոյ մէջ։ Բայց յիշուած երկու գիրքերն ալ հայ գրականութեան չեն պատկանիր։

Այս հարցին առնչութեամբ, կը խորհիմ, թէ ինչպէս միշտ, հայ հեղինակի մը գլուխ գործոցին մէկ թարգմանութիւնը նոյնիսկ, որեւէ օտար լեզուով, կրնայ լայն ժողովրդականութիւն գտնել օտար ընթերցողներու շրջանակին մէջ։ Մեր մատենագիրներու գործերէն զատ, որոնք պատմական եւ բաղդատական ուսումնասիրութիւններու նշանակութեամբ օտար բանասէրներուն համար յարաբերական արժէք մը կը ներկայացնեն, եւ հինէն ի վեր թարգմանուած են օտար հայագէտներու կողմէ, ինչպէս նաեւ միջնադարեան հայ բանաստեղծութիւններու թարգմանութիւնները օտար ընթերցողներ ունեցած են։ Գրական գործերը, իրենց հայեցի – ազգային բովանդակութեամբ ոչ մէկ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն օտար ժողովուրդներուն համար։ Րաֆֆիէն, Ահարոնեանէն եւ վերջին ժամանակներս Դ. Վարուժանէն եւ ուրիշ բանաստեղծներէ կատարուած թարգմանութիւնները շատ մասնակի փորձեր են եւ որեւէ ընդհանուր հանգամանք չեն ներկայացներ։ Հայ հեղինակներուն ֆրանսերէնով կամ անգլերէնով թարգմանութիւնները, ներկայ Սփիւռքի պայմաններուն մէջ, մեր նոր սերունդին համար օգտակար ձեռնարկ մը պիտի ըլլայ առաւելապէս, եթէ այդ խնդրին համար համապատասխան մարմինները մտահոգուին եւ լուրջ գործի ձեռնարկեն։ Քանի տարիէ ի վեր Րաֆֆիի «Խենթ»ին ֆրանսերէն թարգմանութիւնը Համազգայինի վարչութեան տրամադրութեան տակն է, աշխատանք զոր կատարած է պրն. Ժան Մինասեան, այնքան սիրով ու բարեխղճութեամբ, եւ սակայն հրատարակիչ մը չենք գտած տակաւին։

Քանի մը յօդուածներով Սփիւռքի Հայ գրականութեան հետ կապուած քանի մը հրատապ հարցեր փորձեցինք լուսաբանել «Հայրենիք» օրաթերթին եւ Ճ. Մանտալեանի արծարծած խնդիրներուն շուրջ։ Երանի թէ անոնք ծառայէին մտքերու լուսաբանութեան եւ իրականութիւնը աւելի պայծառ տեսնելուն։

Մեզի կը մնայ վերջին յօդուածով մը անդրադառնալ այն խնդրին թէ ինչպէ՞ս եւ ի՞նչ պայմաններով կրնանք շարունակել Արեւմտահայ Արդի Գրականութիւնը, գրականութիւն մշակող նոր սերունդներ հասցնել եւ ի՞նչպէս նաեւ զարկ տալ ընթերցասիրութեան, կարելիութեան պայմաններուն մէջ։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՆԿԻՒՆՆԵՐԷՆ

Պէն – Լէ – Պէն (Վոժ) — Սիրուն քաղաք մը, Վոժ նահանգի հարաւային երկրամասին վրայ, գեղածիծաղ հովիտի մը մէջ, Քոնէ եւ Լա Սավուռ գետերու կողքին զետեղուած։ Վիթէլ եւ Քոնթրեքսեվիլ քաղաքներէն քառասուն քիլոմեթր հեռու, ծովէն 350 մեթր բարձր տարածութեան մը վրայ, իր անունը առած է «Պալնէոմ» լատին բառէն, որ կը նշանակէ ջերմուկներու քաղաք, կառուցուած քանի դար առաջ հռովմէական շրջանին։ 1749ին, Սթանիսլաս թագաւորը, Լորէնի դուքսը վերաշինած է ջերմուկներու կայանները, 11 աղբիւրներէ բաղկացած։ Ասոնք կը բխին Վոժի կրանիթներէն։ Ջուրերը հարուստ են «սիլիսաթ տը սուտով» (0.12 լիթրին մէջ)։ Քիւրի եւ Լապորտ գիտնականները զանոնք դասաւորած են մինչեւ հիմա Ֆրանսայի մէջ ճանչցուած ճերմուկներու երրորդ կարգին վրայ։ Մտային յոգնութեան, գլխու պտոյտի, արեան գերճնշումի, սրտի տկարութեան եւ բարախումի, անքնութեան կանոնաւորութեան մեծապէս կը նպաստեն։

Երկու կարեւոր կայաններ «Լը Պէն տը լա Փրոմընատ» եւ «Լը Պէն Ռոմէն»ը կազմակերպուած են պետութեան հսկողութեան տակ։ Մասնագէտ բժիշկներ կը ճշդեն դարմանումի բոլոր միջոցները։ «Սէնտիքա Ինիսիաթիվ»ը կուտայ ամէն տեսակ դիւրութիւն եւ տեղեկութիւն։

Կլիման եւ հողը ունին յատկանշական առաւելութիւններ։ Անվերջ բլրակները ծածկուած են ծառախիտ պուրակներով, ուր բարձրուղէշ մայրիները եւ կաղամախիները անհոգօրէն իրենց հասակը վեր ցցած, պատրաստ են մաքառելու կայծակներու եւ հողմաշունչ քամիներու դէմ։ Վարը անոնց ստուերին տակ, ձորակներու ջրվէժները եւ բնութեան ձայները համերգ մը կը կազմեն եւ կ'երկարեն իրենց արծաթեայ գօտին դաշտերու կուրծքերուն վրայ։ Խնամուած ծաղկաստաններ կը շրջապատեն անթիւ եւ բիւրեղեայ լճակներու յատակ ջուրերը, որոնց կուրծքին վրայ ծաղկած նուռուֆարներ լալկան ուռիներու մեղմօրէն հակած ոստաւոր տերեւներու տխրութիւնը կը մեղմացնեն։

Բլրակներու բարձունքին վրայ շրջող հովի ուժգին հոսանքը ծառերէն վար կը սողոսկի եւ վերածուած քաղցրաշունչ սիւքի մը, որ յագեցած շրջակայ ագարակներու «օզոնով», կը տարածուի քաղաքին մէջ եւ կը մեղմացնէ կէսօրուան արեւին տաքութիւնը։ Դարմանումի եւ բնութեան խաղաղ անկիւնի սիրահար հոս ժամանող եկւորներու համար հաճոյավայր մը կը դառնան հասարակաց պարտէզներու աթոռներն ու նստարանները, լապտերներով եւ գոյնզգոյն ծաղիկներով եզերուած լճակները։ Պատահական անծանօթներու խօսակցութիւնը կ'անհետանայ անմիջապէս, գետինը ծածկող խճաքարերու տակ։

×

Փոթինիէրի հանրային պարտէզին նստարանին վրայ նստած, կը յիշենք Արշէն Միքայէլեանի մէկ պատմուածքը, ուր աշխարհի մոռցուած անկիւններուն մէջ անգամ Հայու մը գոյութիւնը չեշտուած էր։ Քայլ մը անդին երկու պճլտուն աչքերու նայուածքը ուղղուած էր մեզի։ Մեր ակնարկները մտերմացան շուտով, ձեռքերը ինքնաբերաբար իրարու մօտեցան։ Գ. Պօղոս Փափազեան Փարիզէն եկած հայրենակից մը, արդէն քաղաքին մէջ գտած է ուրիշ Հայեր, բոլոր պանդոկներուն առջեւէն «Յառաջ»ը իր ձեռքին բռնած եւ հասարակաց վայրերու մէջ իր թոռան հետ հայերէն խօսելով։ Աճապարանքով կը հեռանայ մեզմէ գոհունակ ժպիտով մը, պահ մը ետք, ինքն, Տիկինը, Տէր եւ Տիկին Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Գարակէօզեան, Տէր եւ Տիկին Ազատեան իրենց աղջիկներով, Տիկին Հոփսիմէ Տաքէսեան (Հէրիքուրէն), տեղւոյն մէջ գտնուող այս հայ համայնքը, բազմած է նստարաններու վրայ։

Ամէն օր, ճաշերէն եւ հանգիստի ժամերէն ետք, որոշուած հաւաքատեղին ենք։ Քայլ մը անդին ձորակի մը ապառաժներէն վար կը հոսի ջուրը, իր մեղմ կարկաչիւնով եւ փրփուրներով։ Կը յիշենք մեր ծննդավայրը, ջրվէժները, լճակը, տերեւներու մրմունջը, կը պատմուին դրուագներ մեր անմոռաց անցեալէն, մեր հոգին կը մխայ պահ մը երբ մեր երէկի աւերակներուն մէջէն դէպք մը կը ստիպուինք յիշել, անցեալի վայրագ եւ յանկարծական փլուզումի հետքերը կը ցնցեն մեզ ամէն վայրկեան։

Գ. Փափազեանն է որ կը պատմէ մասնաւորապէս, պատկերալից գոյներով, զինուոր եղած է, տանջուած է բանակին մէջ, ինչպէս ամէն Հայ՝ ունեցած է

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ԵՂԲԱՅՐ ԼՈՒՍԹԻՔ

(Հէէնար)

★

Յանկարծ, բարկացած, ոտքը գետին զարնելով, գոչեց.

— Յամառ իշխան, պիտի ելլես ոտքի, ապա թէ ոչ պիտի փշրեմ ոսկորներդ ...

Այս խօսքերուն վրայ, առաջուան ծպտումով յանկարծ ներս մտաւ Ս. Պետրոս եւ ըսաւ.

— Ի՞նչ կ'ընես հոս, անհաւատ. կ'ուզես յարութիւն տալ մեռեալի մը առանց անոր մարմնոյն մասերը բնական կարգով դասաւորելո՞ւ ...

— Սիրելի ընկեր, աղերսեց Եղբայր Լուսթիք, ասկէ աւելի չեմ գիտեր եւ չեմ կրնար ընել։

— Լաւ, այս անգամ ալ քեզ պիտի ազատեմ փորձանքէն, սակայն եթէ չես ուզեր որ կեանքիդ մնացած օրերը դժբախտութեան մէջ անցնին, այլեւս բնաւ մի փորձեր հրաշքներ գործել։ Եւ յետոյ, ջանա որ թագաւորէն որեւէ վարձատրութիւն չպահանջես ըրածիդ համար։

Ս. Պետրոս շարեց մեռեալին ոսկորները բնական կարգով, յարութիւն տուաւ անոր եւ նոյն հետայն, անհետացաւ։

Եղբայր Լուսթիք բոլորովին անտեղի գտնելով հանդերձ Ս. Պետրոսի թագաւորէն որեւէ նիւթական վարձատրութիւն չպահանջելու ազդարարութիւնը, որեւէ պահանջք չներկայացուց, սակայն վարպետ դարձուածքներով, անուղղակի կերպով անպէս մը կարգադրեց որ իր խուրջինը վերստին լեցուեցաւ ոսկիով ...

Հեռացաւ պալատէն երբ թանկարժէք բեռով եւ քաղաքին դրան հազիւ էր հասած, երբ իր դէմը գտաւ Ս. Պետրոսը։

— Ես քեզի չըսի՞ որ թագաւորէն որեւէ բան չուզես, կշտամբեց այս վերջինը։ Ինչո՞ւ խուրջինդ լեցուն է դարձեալ ոսկիով։

— Ես բան մը չպահանջեցի, պատասխանեց եղբայր Լուսթիք, բացարձակապէս բան մը չուզեցի։ Իմ յանցա՞նքս է միթէ եթէ թագաւորը, առանց իմ գիտութեանս, լեցնել տուաւ խուրջինս։

— Վերջապէս չխօսինք այս մասին, վերսկսաւ Ս. Պետրոս, միայն կը կրկնեմ դարձեալ, որ անգամ մըն ալ չհամարձակիս հրաշքներ գործել։

— Այդ մասին կրնաս վստահ ըլլալ, քանի որ պէտք չունիմ այլեւս այդ տեսակ միջոցներու դիմելու։ Խուրջինիս պարունակած ոսկիները բաւական են կեանքիս մնացած օրերուն համար ինծի խաղաղ ու հանգիստ ապրուստ մը ապահովելու համար։

— Քեզ լաւ կը ճանչնամ, ընկեր, պատասխանեց Ս. Պետրոս։ Դուն շատ դիւրութեամբ ընդունակ ես մսխելու այս ոսկիներն ալ, ինչպէս առաջին անգամ։ Բայց որպէսզի չփորձուիս երբեւիցէ անտեսել իմ հրահանգս, քու խուրջինիդ պիտի տամ այնպիսի հրաշալի զօրութիւն մը, որով ամէն անգամ որ փափաքիս որեւէ բան ունենալ, քու ցանկացածդ իսկոյն մտնէ խուրջինիդ մէջ եւ դառնայ քու սեփականութիւնդ։

Իսկ հիմա, մնաս բարով յաւիտեան եւ ջանա որ լաւ վարմունք մը ունենաս յետ այսու։

— Երթաս բարով, պատասխանեց եղբայր Լուսթիք եւ մտովի ըսաւ. «Այսպէս աւելի լաւ է, որովհետեւ շատ տարօրինակ գաղափարներ ունի մեր մարդուկը»։

Այնուհետեւ, Եղբայր Լուսթիք սկսաւ կեանքը ապրիլ փարթամ կերպով, եւ գրեթէ իր ոսկիները ցնդեցան աստ անդ։ Անշուշտ որ խնջոյքները ունեցան իրենց բաժինը։ Սակայն եկաւ ժամանակ մը, ուր այլեւս խեղճին դրպանը մնաց միայն ու միայն չորս դահեկան ...

Վերստին ճամբայ ինկաւ, շարունակելու համար իր դատարկապորտ կեանքը։

Երբ կ'անցնէր օթեւանի մը առջեւէն, ներս մտաւ։

Անօթի էր։ Պահանջեց որ իրեն տան երեք դահեկանի գինի եւ մէկ դահեկանի հաց.

Երբ այս ախորժաբեր ճաշը ընելով զբաղած էր, յանկարծ քիթին անուշ հոտ մը հասաւ։ Հետաքրքրուած, մտաւ օթեւանին խոհանոցը, ուր տեսաւ շամփուրներու վրայ անցուած երկու սագեր, որոնք կը ճենճերէին կրակին վրայ ...

Յանկարծ միտքը եկաւ բան մը, զոր բոլորովին մոռցած էր։ Յիշեց որ իր խուրջինը իր ցանկացած որեւէ առարկան իր մէջ պարփակելու հրաշագործ առաքինութեամբը օժտուած էր։

— Տեսնենք, ըսաւ, տեսնենք թէ արդեօք բարեկամս զիս չէ՞ խաբած։

Եւ նոյն հետայն մտովի ցանկութիւն յայտնեց որ երկու խորոված սագերը մտնէին իր խուրջինին մէջ ....

Եւ ով հրաշք։ Նոյն պահուն տեսաւ որ երկու սագերը անհետացած էին կրակին վրայէն։

Քննեց իր խուրջինը։ Օ՜ զարմանք, երկու անուշահոտ խորովիկները հոն էին։

Իսկոյն ճամբայ ինկաւ եւ երբ հասաւ դաշտի մը մէջ կարկաչահոս աղբիւրի մը առջեւ, կանգ առաւ եւ պատրաստուեցաւ ճաշակելու խորոված սագերը, որոնք հրաշքով իր սեփականութիւնն էին դարձած։

Նոյն պահուն, երկու խեղճ բանուորներ որոնք հոնկէ կ'անցնէին, տեսան մեր մարդուկը եւ իր համադամ խորովիկները, ու սկսան անյագ աչքերով դիտել զայն, իրենց բերնին լորձունքը վազցնելով։

ԿՐԻՄ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

(5 Շար.)

բանտի, աքսորի դառն յիշատակներ, գաւակը զոհ եղած է վերջին պատերազմի դիմադրական ընդհարումներու ընթացքին :

Այսպէս ամէն օր խումբը միասին է, սանձուած է հոգիներու եղբայրութիւնը, զիրար փնտռելու եւ գտնելու հաճոյքովը համակուած :

×

Կը յիշեմ, տարիներ առաջ Բուսայայի մեծ պանդոկին առջեւ, իմ սիրելի բարեկամ, Գ. Գէորգ Հեպոյեանի հետ կը սպասէինք «Շատերէն Մէկուն» (Շ. Մ.), որ թերթերու տրցակ մը իր թեւին տակ, կ'իջնէր մարմարեայ սանդուխներէն, պարտաւած եւ ինքնամփոփ : Անոր բարեւին կարօտը կը քաշէինք ամէն օր, կ'ուզէինք անոր ժպիտին գոհունակութեան հետ հաղորդուիլ : Ձեմ գիտեր ինչու մեր արծակուրդի օրերուն, անոր ներկայութեան վայելքը հոգեկան պահանջ դարձած էր մեզի համար :

Հանգիստի անկիւններուն մէջ, երբեմն մարդ անզգալաբար կը գիտէ իր շուրջը եւ կ'ուզէ գնահատել դէմքերու եւ դէպքերու արժանիքներն ու արժէքները :

Շաւարշը դէպի մեզ ուղղուեցաւ եւ խօսեցաւ այսպէս — «Տրէզեան, այս մարգիկը, բժիշկները, մեզի տաք ջուր կուտան, մինչդեռ մեր շրթունքները հայրենի լեռներու պաղ ջուրերու պապակը ունին» : Ըսաւ եւ առանձնացաւ ծառերուն ստուերներուն տակ, ամփոփուած իր երազներուն եւ խորասուզուած իր մտածումներուն մէջ :

Մոռցած էր իր հանգիստը եւ դարմանումը. այդ պահուն իր դէմքը ունէր մարգարէական խորունկ վեհութիւն մը : Մասնաւորապէս «Ցառաջ»ի ընթերցողները եւ ընդհանրապէս Սփիւռքի Հայութիւնը, հեւ ի հեւ, օրը օրին կը սպասէին իր խօսքին եւ առաջնորդող պատգամներուն : Երբ կը լրացնէր իր աշխատանքը, կուգար կը նստէր մեր կողքին, կը կրկնէր իր համոզումը եւ եզրակացութիւնը :

« Ֆրանսահայ գաղութին մէջ կարելի է ստեղծել համագործակցութեան ընդհանուր գիծ մը, հեռու մնալով կիրքերէ եւ անհատական նախասիրութիւններէ, համախմբուելով հանրային կենսական հարցերու շուրջ, այս ուղղութեամբ կը խնայենք մեր անիմաստ ճիգերը, կ'ամփոփենք մեր աշխատանքները եւ զանոնք կը վերածենք դրական արդիւնքներու » :

Ամէն տարի արձակուրդի շրջաններուն, այսպէս, անցեալի էջերը կը ճոխանային անմոռանալի դէմքերու հանդիպումներով եւ քաղցր յիշատակներով :

ՀՐԱՆՏ ՏՐԷԶԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԵՐԱԺԻՇՏՆԵՐ

*

ՎԱՐԴԱՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

Ցիցիլիա Բրուտեան նետեւեալ տողերը նուիրած է Վարդան Սարգսեանի, Սովետական Ամսագրի Յունիսի թիւին մէջ :

Երկրից երկիր թափառող պանդուխտ Հայի ճակատագիր ունեցող երաժիշտներից մէկն է Վարդան Սարգսեանը : Նա 1910 – 1914 թուերին Կ. Պոլսում Մեծ Կոմիտասի աշակերտելու բախտ է ունեցել : Ուր էլ որ իջեր է Վարդան Սարգսեանը՝ Պոլսում թէ Բրիւսելում, Փարիզում թէ Գերմանիայում, ամէն ուր նրա նուիրական գործն է եղել ծառայել իր ազգային երաժշտական մշակոյթին, կազմակերպել հայկական երգչախումբեր, երբեմն էլ Ֆրանսիացիներից կազմուած երգչախումբով հանդէս գալ հայ երգի համերգներով, ձայնագրել ու ներդաշնակել հայկական ժողովրդական երգեր, ստեղծագործել եւայլն : Մարսէյլում նա էր «Հայ երաժշտական Միութեան» կազմակերպիչն ու ղեկավարը : Նրա ամենաշնորհակալ աշխատանքն այն էր որ լինելով Կոմիտասի երախտապէտ սանը՝ Փարիզում ձեռնամուխ եղաւ իր անմահ ուսուցչի անտիպ գործերի հաւաքման ու հրատարակման գործին : Եւ Փարիզի խնամակալ յանձնաժողովի աջակցութեամբ հետզհետէ լոյս ընծայեց 47 գործ Կոմիտասի մեներգներից ու խմբերգներից ինչպէս նաեւ « Պատարագը » :

1955ի աշնանը Վ. Սարգսեանը այցելեց Երեւան, ուր ականատես եղաւ իր հայրենիքի մշակութային վերելքին, ունկնդրեց հայրենի մեղեդիները : Այդ ամէնովը ոգեշնչուած, նա այժմ նոր եռանդով է նուիրուել հայ երաժշտական մշակոյթին :

ԾՈՎԵՐՈՒ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ամերիկացիները չինած են նոր ընդծովեայ մը, հինգ մեթր երկարութեամբ, որ պիտի կարենայ իջնել մինչեւ հինգ հազար մեթր խորքը, ուսումնասիրելու համար ծովերուն յատակը : Ընդծովեան ունի բոլոր սարքաւորումները : Մասնագէտները կրնան դիտել եւ ուսումնասիրել ինչ որ կայ այդ խորութիւններուն մէջ :

Միւս կողմէ Ֆրանսայի մէջ, Վիլմ եւ Հուօյ ձեռնարկած են շինութեանը ծովային մեքենայի մը, որով կարելի պիտի ըլլայ իջնել մինչեւ 9000 մեթր :

Հետզհետէ կը մօտենայ ժամանակը, երբ ծովը պիտի տայ իր գաղտնիքները, եւ հաւանաբար մարդկութիւնը մեծապէս օգտուի այն անսահման հարստութիւններէն, որոնք ամփոփուած են ծովերուն մէջ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐԸ ՀԻՆ ԴԱՐԵՐՈՒՆ

Մարզական խաղերը ծնունդ առած են հեռաւոր անցեալին : Եգիպտական փարաւոններու դամբարաններու եւ հնագոյն տաճարներու պատերուն վրայ պահուած են մարմնամարզական զանազան խաղերու եւ վարժութիւններու նկարներ, մարմնամարզի վերաբերեալ շինարէն «Քոնկ Ֆու» խորագրով առաջին աշխատութիւնը լոյս տեսած է հինգ հազար տարի առաջ :

Մարմնամարզը յատկապէս լայնօրէն տարածուած էր հին Հայաստանի մէջ, ուր կային մարմնամարզական դպրոցներ, Քրիստոսէ եօթը հարիւր տարի առաջ : Այդ դպրոցներուն մէջ երիտասարդները պէտք էր անցնէին ուսումնական դասընթացք :

Հին աշխարհի շատ գիտուններ հռչակ ստացած են իբրեւ գերազանց մարզիկներ : Օրինակ՝ յոյն յայտնի իմաստասէր եւ երկրաչափագէտ Պիւթագորաս շատ էր ողիմպական խաղերուն մէջ : Միայն բացառիկ պարագաներու կը յաջողէին յաղթել իրեն վազքի, ոստումի եւ սկաւառակի կամ նիզակի արձակման մէջ :

ԳԱՐԵՋՈՒՐԻ ՄԱՍԻՆ

ՈՂ ՄԻԱՅՆ ԸՄՊԵԼԻ, ԱՅԼԵՒ ՍՆՆԴԱՆԻՒԹ

Գարեջուր խմողներուն դէմքին հրաշալի գոյնը, թարմութիւնը, զուարթութիւնն ու ֆիզիքական մեծ ճիգեր ընելու ընդունակութիւնը չինած են համբաւը գարեջուրին : Այսօր բազմաթիւ գիտուններու (փաստէօն ալ մէջը հաշուած) վիճակագրութիւնները կը հաստատեն, որ գարեջուրը մեծ նպաստ մը կը բերէ առողջութեան :

Հիպոկրատ գարեջուրը իբրեւ դարման կը թելադրէր ջերմերու պարագային, ինչպէս նաեւ կը նշէր այս ըմպելիին միզեցուցիչ յատկութիւնը :

Քսենոփոնի վկայութեամբ՝ մեր նախնիքն ալ, Հայաստանի մէջ, առատօրէն գարեջուր կը խմէին :

Ներկայիս, կենսաբանական եւ կենսաքիմիական մեծ գիւտերու լոյսին տակ, բժշկութիւնը դարձեալ կը հետաքրքրուի գարեջուրով, որուն պարունակած զանազան սննդանիւթերը կրկնապէս հետաքրքրական կը դարձնեն այս ըմպելին :

ԽԻՐԴ ԵՒ ԳԱՐԵՋՈՒՐ

Քանի մը տարի առաջ, Լիլ քաղաքի առողջապահական կաճառի տնօրէն՝ Տոքթ. Տիւքան, նշեց, որ քաղաքի գարեջրատան աշխատաւորներէն անյշան թիւ մը միայն զոհ գացած էր խիրդին : Ապա աւելցուց, թէ վարակիչ հիւանդութիւնները անոնց շարքերուն մէջ նուազ աւեր կը գործեն, քան բնակչութեան միւս խաւերուն :

Վերջերս Տոքթ. Շապս կը յայտարարէր, — խիրդը զոհեր չի խլեր գարեջուր խմողներէն : Նոյնիսկապացուցուած է, որ Ֆրանսայի հիւսիսային կողմը գտնուող մեծ օղեգործարանի մը բանուորներէն ոչ մէկը խիրդէ մեռած է, վերջին յիսնամեակի ընթացքին

Այս իրողութիւնները ներկայիս անբացատրելի կը մնան տակաւին, բայց հետախուզութիւններ կը կատարուին այս ուղղութեամբ, մասնաւորաբար Լուվէնի կաթողիկէ համալսարանի խիրդի կաճառին կողմէ :

ՔՈՍԻ ՄԱՆՐԷԻՆ ԴԷՄ

Թոքախտաւորներու նիհարնալուն եւ ուժերու նուազումին պատճառը աւելի շատ սննդականոնի խանգարումն է եւ ոչ թէ մարսողութեան :

Սննդառութեան եղանակը եւ առողջապահիկ կեանքը մեծ դեր կը խաղան առողջութեան վերահաստատման մէջ : Թոքախտաւորները պէտք է խուսափին դժուարամարս կերակուրներէ : Գարեջուրը, ճշմարիտ «հեղուկ հաց»ը, որ կ'օժանդակէ սննդանիւթերու մարսողութեան, թանկագին նպաստ մըն է թոքախտաւորին համար :

Աւելցնենք, որ գարեջուրին պարունակած կենսանիւթերը ոչ միայն կը դիւրացնեն մարսողական աշխատանքները, այլեւ կ'օգնեն մարսուած սննդանիւթերու արեան ներծծման :

Թոքախտաւորներու սննդառութեան մէջ մասնաւորաբար կարեւոր են բաւարար քանակութեամբ առնուած փոսփորը, կիրը (քալսիոմ) եւ հանքային տարրերը : Հանքային նիւթերով հարուստ գարեջուրը յանձնարարելի է նաեւ այս տեսակէտով : Չմոռնանք նշելու, որ գայլուկ (որով կը պատրաստեն գարեջուրը) կը պարունակէ մանրէասպան տարրեր :

Անգլիոյ մէջ կատարուած պաշտօնական վիճակագրութեան մը համաձայն, օղեգործարաններու մէջ թոքախտով մահացութեան տոկոսը 30 առ հարիւր նուազ է, քան ժողովուրդի այլ խաւերուն մէջ :

ԾԱՆՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԿԱՏԱՐՈՂՆԵՐՈՒՆ

Մկանային ծանր աշխատանք կատարողներու մարմնին մէջ աւելի շատ կը կուտակուին արտաքսուելու կարօտ անպէտ նիւթեր : Ասոնց անհրաժեշտ է նաեւ ջերմոյժի յաւելեալ քանակ մը : Այս դասակարգի մարդոց համար դիւրամարս, այլ ջերմոյժով հարուստ սնունդ մը պէտք է : Թերեւս առով բացատրուի գարեջուրի հանդէպ անոնց ունեցած սէրը :

Եթէ, մէկ կողմէ, գարեջուրը կ'օգնէ մարսողութեան, միւս կողմէ ալ իր պարունակած բնածխային կազը կը ներգործէ ջղային եւ շնչառական կեդրոններուն վրայ՝ կանոնաւորելով շնչառութիւնը :

ՔՆԱՆԱԼՈՒ ԵՒ ԿԱԹ ՏԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Հինէն ի վեր կաթնտուներուն կը յանձնարարուի գարեջուրը, որովհետեւ կ'աւելցնէ կաթի արտադրութիւնը : Այս իրողութիւնը հաստատուած է գիտականօրէն. ասիկա շնորհն է գարեջուրին պարունակած առատ քանակութեամբ B. կենսանիւթերու խումբին :

Գայլուկին պարունակած իւղերէն մէկը (հուպլոն) կը հանդարտեցնէ ջղայնոտութիւնը եւ խորունկ քուն կը պարգեւէ :

Փ. Տ.

ՊՂՏԻԿ ՍԵՓԻՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

— Բէք աղէկ, ախպար, ըսաւ չարաճճին ոստում մը ընելով եւ աննշմարելի չեղ ակնարկ մը նետելով քովի ցածուկ տան պատուհանէն երեւցող մանրիկ կարմրուկ դէմքի մը, որ կը ժպտէր :

Սեփ — Յովսէփի կամ Յուսեփի կըրճատեալը — ցատկելով խաղալով ճամբան շարունակեց, մինչ սրինգի պէս իր սուր ձայնով կը գոչէր.

— Միտխաիչի թավալըղ :

Սերքօ, եղբայրը, անոր ետեւէն կը նայէր խոժոր աչուըներով, եւ գլուխն երերցնելով կը մրմռար.

— Էս քուկին հախէդ կուգամ, փիճ :

×

Ժամ մը ետքը, որու միջոցին Սերքօ խորունկ քուն մը քաշած էր, ամանները պարպած եւ դարձաւ պզտիկ Սեփ, սրիկայ խաղի մը եղանակը քթին տակէն մըմռալով եւ միշտ ոստոստելով, մօտեցաւ խրճիթի պատուհանին եւ ձեռքինները գետին դնելով՝ շուտիկի մը պէս կախուեցաւ պատուհանին եզերքէն, վեր քաշուեցաւ, արագ ակնարկ մը նետեց դէպի ներս. նորէն կամաց մը վար իջաւ՝ աչուըներուն մէջ ունենալով գոհունակութեան չարաճճի շողիւն մը եւ մըմնջելով.

— Օ՛խ, կը քնանայ կոր :

Ապա, զգոյշ մը զգուշութեամբ, որ օձիքը ձեռք տալու վախն ունի, մեղմիւ սահեցաւ պատուհանին տակէն եւ քովի տնակին մօտ գալով, կամաց, երկչոտ ձայնով ըսաւ.

— Արուս, Արուս ...:

Ահագին կոչ մը տալէն աւելի ազդեցութիւն պիտի չունենար. վասնզի, գրեթէ անմիջապէս, խրխլած պատուհանի շրջանակին մէջ երեւան ելաւ պզտիկ աղջկան միշտ ծիծաղկոտ այն դէմքն, որուն ժամ մը առաջ ժպտած էր Սեփ, խաժ աչուըներով, պզտիկ գունատ շուրթերով կլորակ դէմք մը, ուր սակայն թշուառութիւնն ու անօթութիւնն արդէն խիկ զարկած տպաւորած էին իրենց անհեղի դրոշմը :

Մանկուհին եւ պատանեակին աչուըներ անհուն գորովի մը, անսահման խանդաղատանքի մը մէջ իրարու խառնուեցան. զիրար կը դիտէին մելամաղձական չես.գիտեր ինչ նայուածքով, ուր գորովէ, խանդաղատանքէ ալ վեր բան մը կար կարծես, սէր :

— Ի՞նչ կ'ընէիր կոր, Արուս, հարցուց Սեփ :

— Օտան կ'աւլէի կոր, ախպարիկ, պատասխանեց պզտիկ աղջիկը, անուշիկ ձայնով մը, որուն մէջ նրբօրէն կը զգացուէր այն պչրանքը, որ անխտիր ամէն աղջկան հետ կը ծնի, տարիքին համեմատութեամբ մեծնալով եւ սաստկանալով վտանգաւոր ըլլալու աստիճան :

— Դո՞ւն ինչ ըրիր :

— Ես միտխաիչիս ծախեցի, ըսաւ Սեփ ձեռքը զարնելով տարատի գրպանին, որ հատ հնչիւն մը հանեց :

Հիմակ նիհար բազուկին մէկը դուրս հանած էր Արուս եւ առամբակին երկընցած մազերը կը շօշափէր, ան ալ, կարծես հեզօրէն հաճոյք մը զգալով այդ հըպումէն, թող կուտար որ ուզածն ընէ իրեն :

Յանկարծ, Սեփ գլուխը վեր առաւ եւ տխուր շեշտով մը հարցուց.

— Արուս, այսօր ի՞նչ կերար :

Մանկուհին կարծես թէ սարսուռ մը ունեցաւ, թեթեւ կարմրութիւն մը պատեց այտերն, եւ տառնց պատանեակին երեսը նայելու, յոյժ մեղմ ձայնով մըրմնջեց.

— Ցամաք հաց :

Ամպ մը անցաւ Սեփին աչերէն, պզտիկ, գրեթէ անլսելի հեծքիւն մը թռաւ կոկորդէն, երկիւղալի ակնարկ մը յածեց շորսդին, կամացուկ մը գրպանը խօթեց ձեռքը եւ բան մը դուրս հանելով՝ դրաւ դայն պզտիկ աղջկան վար կախուած ձեռքին մէջ, մխանդամայն փախչելով.

— Վազը էէմիչ առ կեր, հա՞, աղուորիկ Արուս :

Պզտիկ աղջիկն աչքինէն աւելի կարմրեցաւ, վեր չառաւ ձեռքը, իբր թէ յեղակարծ բան մը սառեցուցած ըլլար զայն :

— Պահէ պահէ. ըսաւ Սեփ շտապագին, հիմա վար կ'իյնայ :

Հազիւ թէ խօսքն աւարտած էր,ահագին, սարսափելի ձայն մը վեր ցատքեցուց զայն. Արուսի գլուխն ի քթթել ական անհետ եղած էր :

Սերքօ, որ քունէն նոր էր արթնցած, գլուխը պատուհանէն դուրս հանելով կը գոչէր.

— Տօ փիչ, փարչա փարչա պիտի ընեմ հիմա քեզի, ներս էկուր, չափուխ ներս էկուր.

Հէք պատանեակը, սահմռկած սասանած, առաւ դետնէն ամանները, եւ անբացատրելի վիշտով խառն երկիւղով մը, յանցաւոր աշակերտի պէս, ներս մտաւ իրենց դուռնէն զոր եղբայրը բացած էր :

Սերքօ բռնեց անոր ականջէն ոլորեց, ճմլեց, եւ միւս ձեռքովը մէկ երկու ուժգին ապտակ փակցուց խեղճ Սեփի երեսին :

Ո՛հ, սրտաճմլիկ էր այդ տեսարանը :

ԵՐՈՒԽԱՆ

(2 Շար.)

ՔԱՁԱՔԱԿԱՆՔԱՑԻ մէջ վերջ գտան Ա-բարական Լիկայի աշխատանքները: Այս ժողովին հաշուեկշիռը հետեւեալ պատկերը ցոյց կուտայ.— Ա) Թունուզը եւ Իրաքը լիկային ներս վերադարձնելու ջանքերը չեն յաջողած: Բ) «Ալժերիոյ առժամեայ կառավարութեան» դիմումը մասնակցելու Լիկային ժողովին իբրեւ դէտ, ընդունուած է: Գ) Միակ նորութիւնն է բանաձեւ մը որ կ'առաջարկէ աւելի բաց քաղաքականութիւն մը ունենալ Ափրիկէի հանդէպ:

ՓԵՔԻՆԻ Նոր Չինաստան ամսաթերթի գործակալութիւնը հաղորդեց թէ Շու էն Լայ նամակ մը գրկած է Նեհրուի ըսելով թէ երկու երկիրներու տարակարծութիւնները կրնան հարթուիլ խաղաղ բանակցութեանց միջոցով: Շու էն Լայ պատմականը կ'ընէ 1842էն ի վեր տեղի ունեցած բանակցութեանց Թիպէթի, Չինաստանի եւ Հնդկաստանի սահմաններուն համար:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ մը՝ Լայլ Մընարն որոշած է Խրուշչեւի ձեռնարկութիւնը պահանջել դատարանէ մը երբ խորհրդային վարչապետը Ամերիկա ժամանէ: Մընարն կը պնդէ որ Խրուշչեւ «միջազգային ոճրագործ մըն է»: Գլխաւոր պատճառաբանութիւնն այն է որ 1957ի ՄԱԿի ազգաժողովը յայտարարեց թէ Խորհրդ. Միութիւնը բռնաբարած էր 1949ի Ժընեւի համաձայնութիւնները ճզմելով Հունգար հայրենասէրներու ըմբոստութիւնը:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ հիւլէական իր կեդրոնը պիտի ունենայ 1965ին, յայտարարեց Նեհրու:

ՎԱՏԻԿԱՆԻ Օսսեռվաթոռէ Ռոմանօ թերթը լոյս ընծայած է Հռոմի քարտինալ Օթթավիանիի յօդուած մը, որ ... մէջ յօդուած մը ստորագրած է Ֆոստերիքօ Ալեսանտրինի ծանրանալով Խորհրդ. Միութեան մէջ զարգացող հակակրօնական պայքարին վրայ: Ցօդուածագիրը կը շեշտէ թէ պատերազմէն առաջ «Առանց Աստուծոյ» շաբաթաթերթը 3 միլիոն օրինակ տպաքանակ ունէր, բայց 1937ին կատարուած հանրաքուէ մը ցոյց կուտար թէ ժողովուրդին մեծ մասը Աստուծոյ կը հաւատար: 1940ին հակակրօնական քարոզչութիւնը ծաւալելու, ուղղափառ կղերին 90 առ հարիւրը անհետացած էր եւ ութսուն հազար եկեղեցիներէն միայն 4000 մնացած էին:

Ցօդուածագիրը կը շարունակէ.— Քանի մը ամիս է մամուլը վերսկսած է յարձակիլ կրօնաւորներու վրայ դաժան ձեւով: Կարելի է մտածել որ խորհրդ. համայնավարութիւնը մոռնալով Լենինի թելադրած փարուելակերպը, դարուս սկիզբը, կը ձգտի վերադառնալ Սիսթեմի մը որ շատ հին չէ: Ինչ որ ալ ըլլայ, անգամ մը եւս կը հաստատուի համայնավարութեան անտեղիտալի ընդդիմութիւնը կրօնքի դէմ:

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի Խաչվերացի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ: Երգեցողութիւնները կը ղեկավարէ երաժշտապետ Պ. Նշան Սերգոյեան:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Մարսիլիոյ Ազգ. Կեդր. վարչութիւնը Գէորգ Գասպարեանի մահուան տխուր առթիւ յայտնելով իր ցաւակցութիւնները, շնորհակալութեամբ փոխան ծաղկեպսակի ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.—

Ալեքսանեան եղբարք հինգ հազար ֆր. Աղքատախնամին: Գուլվ. Օտոյի Թաղ. Խորհուրդ՝ հազար ֆրանք «Ցառաջ»ի տարածման, երկու հազար ֆրանք Գուլվ. Օտոյի վարժարանին: Տիկին Սրվանեան հազար ֆր. Կապոյտ Խաչին: Կոստանեան ընտանիք հազար ֆր. Կապոյտ Խաչին, հազար ֆր. Շաւարշ Միսաքեան սրահին: Եէլքովանեան ընտանիք 2500 ֆր. Կապոյտ Խաչին, 2500 ֆր. Շաւարշ Միսաքեան սրահին: Վարդան Փափազեան երկու հազար ֆր. Կապոյտ Խաչին, հազար ֆր. Մայր եկեղեցիին: Աստուրեան ընտանիք հազար ֆր. Կապոյտ Խաչին: Շահպազեան ընտանիք հազար ֆր. Կապոյտ Խաչին: Մարսէյլի Կապոյտ Խաչ երեք հազար ֆրանք Շաւարշ Միսաքեան սրահին: Ազգ. Կեդր. վարչութիւն հազար ֆր. Մայր եկեղեցիին, երկու հազար ֆր. Կապոյտ Խաչին, երկու հազար ֆր. Աղքատախնամին: Ստանալ Առաջնորդարանէն՝ 26 Բիւ տէ Քռնվալէսան, Մարսէյլ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէն կ'ողբայ վեթերան ընկեր՝ Գաբրիէլ Լագեանի մահը եւ ցաւակցութիւն կը յայտնէ այրի Տիկին Գ. Լաղեանի եւ ընտանիքին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Աստուր Փիլեան՝ հինգ հազար ֆր. կը նուիրէ Շաւիլի եկեղեցիին, Օր. Մարի Տէմիրճեանի ամուսնութեան առթիւ:

ԴՊՐՈՑ. ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1959 – 1960ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները բաց են: Անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել Հաստատութեան Տնօրէնութեան:

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լիսէներու պաշտօնական ծրագրին, աշակերտուհիները կը պատրաստէ պրէվէի եւ պաքալօրէայի քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմութեան եւ կրօնի ծանօթութիւններով:

Դիմել՝ 1 Գուլվ– տիւ Նօր, Լը Ռէնսի:

Հեռաձայն՝ Լը Ռէնսի 172:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Երկուշաբթի առաւօտ, Սեպտեմբեր 21

Ծնողները կրնան իրենց զաւակները դպրոց առաջնորդել Կիրակի իրիկուն կամ Երկուշաբթի առաւօտ:

ՆՈՒԷՐ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

Կապոյտ Խաչի Պլիֆոնթէնի կայանի տնօրէնութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները:

Տիկին Գոհար Խաբրնէլեան երեք հազար ֆրանք, Տիկին Աշխէն Սամուէլեան 5000, Օր. Շաքէ Մկրտիչեան 5000, Պրիւքսէլէն Տէր եւ Տիկին Գասմաճեան երեք հազար, Լիոնէն Տէր եւ Տիկին Գալեօղեան երկու հազար, Տէր եւ Տիկին Գերճ Թաղէօսեան (Լիոն) երկու հազար, Պ. Ղազար Ղազարեան (Լիոն) հազար, Տէր եւ Տիկին Զաւէն Տէր Գեւորգեան երկու հազար, Տէր եւ Տիկին Սաթրճեան (Լիոն) տասը ծրար կարկանդակ եւ մէկ քիլօ շոքոլա: Տէր եւ Տիկին Տապաղեան հինգ հազար (Տէսին), Տէր եւ Տիկին Կարապետեան (Տէսին) հազար եւ երեք քիլօ պիսքիւի:

Կապոյտ Խաչի Կեդր. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է նաեւ Տէր եւ Տիկին Գօտուեանէ (Տէսին) հինգ հազար ֆրանք:

×

Կապոյտ Խաչի Գամոնի մասնաճիւղի վարչութիւնս շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Նշան Դարբինեանէ հազար ֆրանք, ողբ. Ա. Աշճիպաշեանի մահուան առթիւ: Տէր եւ Տիկին Նազար Իշխանեանէ հինգ հազար ֆրանք: Պ. Խ. Թէլեանէ հազար ֆր. Պ. Յ. Բակլաճեանի մահուան առթիւ: Տէր եւ Տիկին Մելեանէ հինգ հարիւր ֆրանք Լեւոն Սուքիասեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի եւ Տիկին Հ. Երամեանէ հինգ հարիւր ֆր. իր ամուսնոյն մահուան քառասունքի հոգեհանգստեան առթիւ:

ԽԱՉՎԵՐԱՑԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի Խաչվերացի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Հայրապետական Պատուիրակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Սկիզբն ժամերգութեան ժամը 8ին, պատարագ 10ին: Երեկոյեան անդաստան Խաչվերացի, ժամերգութիւն ժամը 4·30ին: Երկուշաբթի՝ Յիշատակ Մեռելոց, ժամերգութիւն ժամը 9ին, պատարագ 10ին:

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, RUE THOUIN

Այս Կիրակի ժամը 10·30ին Խաչվերացի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ եւ քարոզէ

ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԼԸ ՓԷՔԻ ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

3 Ավընիւ Կռանշան, Լը Փէք, Սէն–է–Ուազ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ.— Դասական Ընթացք (Cours Classique):

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

1) Տասը տարեկանէն սկսեալ, Երկրորդական Վարժարանի որեւէ դասարանի ուսանող կ'ընդունուի պայմանաւ որ ունենայ իր դասարանին վերաբերեալ նիւթերուն բաւարար ծանօթութիւնը:

2) Արտասահմանէն կամ Ֆրանսայի գաւառներէն եկող աշակերտը, Փարիզի մէջ պէտք է ունենայ խնամակալ մը:

3) Աշակերտը պէտք է ներկայացնէ Ընծայարանին Տնօրէնութեան.—

ա) Ցարդ յաճախած դպրոցին դասադրոյկը եւ բարի վարքի վկայական:

բ) Մկրտութեան եւ բժշկական պատուաստի վկայական:

4) Դպրոցական տարեկան թոշակը (ընծայատեղ) 150·000 ֆրանք է, երեք մասով վճարելի, իւրաքանչիւրը եռամսեային սկիզբը:

Նպաստաւոր զեղչ մը նախատեսուած է իսկապէս կարօտեալ ընտանիքներու զաւակներուն համար:

Ցիշեալ տակաղինէն դուրս կը մնան աշակերտին ուղեւորութեան, հանդերձեղէնի, գրենական պիտոյքի, բժշկական խնամքի ծախքերը:

Դիմել՝

Direction Ecole Apostolique

3, Rue de Grandchamp - Le Pecq S. et O. France

Imprimerie Spéciale

du Journal « Haratch »

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Գամոնի «Ցառաջ» խումբի ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 9ին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Րիւ Քռնփան:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, ծանօթ հասցէին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, Ցոյներու սրահը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼ (Սէն Ժերոմ).— Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ այս Շաբաթ, ընկեր Սիմոնեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի կ'առնուին:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. «Քրիստափոր» կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Սարսէլի եւ Առնուվիլի ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին ընկեր Օ. Կարապետեանի տունը, Սարսէլ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր խումբերու եւ ենթակոմիտէներու վարչութիւնները, այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբ: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ «Զաւարեան» ենթակոմիտէի վարչութիւնը, այս Երկուշաբթի, ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐՔ. Հայր. Միութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ ժամը 21ին, Պ. Սիմոնեանի սրճարանը: Օրակարգ.— Հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ որ Խաչվերացի տօնը այս Կիրակի կը կատարուի հանդիսաւոր կերպով, ինչպէս նաեւ Մեռելոցի հոգեհանգստեան պաշտօնները՝ յաւուր պատշաճի: Իսկ կէս օրէ ետք ժամը 4·30ին՝ Խաչվերացի աւանդական թափօրն ու Անդաստանը, խրախուսական երգեցողութիւններով:

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-32

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 12 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — SAMEDI 12 SEPTEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8393 — 35EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4394

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՀՊԱՆՈՂԱԿԱ՞Ն ԹԷ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆ

Վարչապետ Մաքմիլլըն իբրեւ փորձառու պետական մարդ եւ քաղաքագէտ՝ կ'ուզէ առաւելագոյն չափով օգտագործել ներկայ կացութիւնը, որ ներքին եւ արտաքին ճակատներուն վրայ նպաստաւոր կը թուի պահպանողական կառավարութեան համար:

Էլիզապէթ թագուհին հաւանութիւն տուաւ լուծելու խորհրդարանը Սեպտեմբեր 18ին: Նոր ընտրութեանց թուական որոշուած է յառաջիկայ Հոկտեմբեր 8ը:

1955ի ընտրութեանց մէջ պահպանողական կուսակցութիւնը աշխատաւորականներէն մէկ միլիոն աւելի ձայն ստացած ըլլալով, իր ձեռքին մէջ պահած էր բրիտանական կայսրութեան ղեկը: Պահպանողականները շահած էին 344 աթոռ, աշխատաւորական կուսակցութիւնը՝ 278: Ներկայիս առաջիններն ունին 339 երեսփոխան, աշխատաւորականները՝ 277:

Իսկ ազատական կուսակցութիւնը՝ որ էր երբեմն տիրական դիրք կը գրաւէր աւանդապաշտ Անգլիոյ մէջ եւ տուած էր Կլէտսթոնի — եւ Չըրչիլի — պէս առաջնակարգ դէմքեր, չատոնց իր տեղը լքած է աշխատաւորական կուսակցութեան, որ տասնեակ տարիներէ ի վեր «խաբրապան»ի նոյն դերը կը կատարէ պահպանողականներուն դէմ: Չըրչիլ ճակատ փոխեց յարմար ժամանակին:

Ազատականները վեց աթոռ միայն ունին հիմա եւ մեծ յաւակնութիւններ չեն սնուցաներ ապագային համար:

Ուրեմն ընտրական պայքարը պիտի մղուի գլխաւոր երկու կուսակցութեանց միջեւ:

1956ի աշնան Սուէզի ձախող արշաւանքը մեծապէս վարկաբեկած էր պահպանողական կուսակցութիւնը: Աշխատաւորականները առիթէն օգտուեցան բուռն յարձակումներ գործելու համար Իտընի դէմ, որ ի վերջոյ ստիպուեցաւ հրաժարիլ: Ու բաշուեցաւ քաղաքական ասպարէզէն, առողջական պատճառներով:

Մաքմիլլըն, որ Իտընի դահլիճին մէջ ջատագով էր եղած Սուէզի դէմ ձեռնարկուած անգլօ-ֆրանսական արշաւանքին, յետագային Կիպրոսի մէջ ալ խիստ քաղաքականութեան հետեւեցաւ, «գաղթապաշտ»ներու հացին իւղ քսելով:

Աշխատաւորական կուսակցութիւնը հակառակ էր պահպանողականներու անհաշտ քաղաքականութեան՝ ո՛չ միայն Կիպրոսի, այլ նաեւ Քէնիայի եւ Նիասալանտի մէջ:

Ընկերվարական Միջազգայինի Համագումարներուն մէջ — Վիէննա եւ Համպուրկ — Կէյցքէլ եւ Պիվըն բուռն կերպով քննադատեցին Մաքմիլլընի դիրքը ափրիկեան գաղթավայրերու ժողովուրդներուն հանդէպ, արդարացնելու համար իրենց յարձակումները Ֆրանսայի դէմ՝ Ալժերիոյ ցաւոտ հարցին առթիւ:

Հոկտեմբեր 8ին 35 միլիոն Անգլիացիներ պիտի ընտրեն իրենց ներկայացուցիչները երեսփոխանական ժողովին համար:

Պաշտօնապէս ընտրական պայքարը պիտի սկսի Սեպտեմբեր 18ին, սակայն իրականին մէջ երեք տարիէ ի վեր հակառակորդ երկու մեծ կազմակերպութիւնները, — մանաւանդ աշխատաւորական կուսակցութիւնը —, ամէն առիթ կ'օգտագործէին ընտրողներու մօտ քարոզութիւններ կատարելու համար:

Քաղաքական հրատապ հարցերու մասին երկու կուսակցութեանց միջեւ հիմնական տարակարծութիւններ գրեթէ չկան:

Արեւելք – արեւմուտք մերձեցման մասին նոյնը կը մտածեն երկուքն ալ:

Մաքմիլլընէն վերջ Կէյցքէլ եւ Պիվըն փութացին Մոսկուա՝ Խրուշչեւի շնորհները վայելելու համար:

Քաղաքական ներկայ եռուզեռին մէջ Անգլիացիք չեն ուզեր մեծ փոփոխութիւն մտցնել իրենց կառավարութեան մէջ:

Պահպանողականները մեծ յոյսեր ունին պահպանելու իրենց դիրքերը:

Աշխատաւորականները մեծ ճիգերու կը կարօտին՝ շահելու համար յաղթանակը:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՅՑԸՆՀԱՒՈՒԸՐԻ ՋԱՅՆԱՍՓԻՒՌ ՃԱՌԸ

Միացեալ Նահանգներու Նախագահը, կրկնակի պատճառներով, ստիպուած էր ճառ մը խօսիլ բացատրելու համար ժողովուրդին նախ՝ իր եւրոպական ճամբորդութիւնը եւ անոր արդիւնքները, ապա, ինչ որ աւելի փափուկ էր, Խրուշչեւի Ամերիկա հրաւէրը: Ծանօթ է որ կարմիր մենատէրին այցելութիւնը այնքան խանդավառութեամբ չէ ընդունուած Ամերիկայի մէջ: Սպիտակ Տան առջեւ մեծ ցուցատախտակներ իրենց ունին, մարդիկ կը պտտին —«Մի՛ սեղմէք Խրուշչեւի արիւնոտ ձեռքը», «Լեհաստանի ազատութիւնը պահանջեցէք», «Բրոնաւորներուն բարի գալուստ չկայ»: Ասոնք են մանաւանդ Խրուշչեւի դէմ եղած արտայայտութիւնները որոնց դէմ ոչ ոք կրնայ բան մը ընել: Միացեալ Նահանգներու Նախագահը, հակառակ իր բոլոր իրաւասութիւններուն, չի կրնար արգիլել որեւէ թերթի որ, քաղաքական հանգամանք ունեցող յայտարարութիւններ կամ տեղեկագրեր հրատարակէ, երբ անոնք վճարուած ծանուցումներ են: Այս պատճառով իսկ Նիւ-Եորք Թայմզի 29րդ էջը ամբողջովին սեւ շրջանակով մը տպուած է ուր Խրուշչեւ կը ներկայացուի իբրեւ Պատմութեան ամէնէն մնասակար ոճրագործներէն եւ ստախօսներէն մէկը: Տակը հրատարակուած է 22 դերի ազգերու անուանացանկը: Այս էջը վճարուած է անհատական գործարանի մը կողմէ, կարելի է ներկայիս ձեր ուզած քանակութեամբ Նիւ-Եորք Թայմզ ապարել եւ այդ էջը դնել եկեղեցիներու, դպրոցներու, կամ այլ վայրերու մէջ: «Նիւ Եորք Թայմզ»ի մէջ նման ծանուցումի սակագինն է՝ 3200 տոլար:

Միացեալ Նահանգներու մէկ ծայրէն միւսը սաստիկ ընդդիմութիւն մը մինչեւ մտահոգ համակրութեան մը կ'երթայ հանրային կարծիքը: Ուաշինկթընի փողոցներ մէկ կին ընթերցողը կ'առաջարկէ որ բոլոր Ամերիկուհիները սիրտի ձեւով սեւ գոհարեղէն մը դնեն երբ Խրուշչեւ ժամանէ, իբրեւ սուգի նշան:

Այս կացութեան առջեւ Նախագահ Այզընհաուըրի պաշտօնը կը դժուարանայ: Իր ձայնասփիւռ ճառին մէջ նախ պարզեց եւրոպայի պարագլուխներուն հետ ունեցած իր տեսակցութիւնները: Ինչպէս Տը Կոլ Փարիզի մէջ, Այզընհաուըր ալ Ուաշինկթընի մէջ բսաւ.— Ամէն բան շատ լաւ անցաւ: Նախագահը շեշտեց որ եթէ վերին ժողով մը տեղի պիտի ունենայ, Միացեալ Նահանգները եւ իրենց դաշնակիցները միշտ պատրաստ են իրատես ձեւով բանակցելու Խորհրդ. Միութեան հետ: Վերջապէս անդրադառնալով Խրուշչեւի այցելութեան, Նախագահը ըսաւ.— «Միացեալ Նահանգները ուրախ են այս առիթէն օգտուելու ուսումնասիրելու համար այն չինարար թելադրութիւնները եւ գաղափարները զոր Խորհրդ. Միութեան վարչապետը կրնայ ընել»:

Սրբ Սրբն

ՇԻՒՂՆ ՈՒ ԳԵՐԱՆԸ

Հ. Ներսէս Տէր Ներսէսեան, որ ուխտով եւ առաքելութեամբ կոչուած է տըխուրները երջանկացնելու, «Բազմավէպ»ի գարնանային թիւին մէջ փորձած է տըխրեցնել «Երջանիկ» տարեգրքի խմբագիրը Պ. Բագարատ Թեւեանը:

Օձիքէն բռնելով, Մեծասքանչի դըժոխքն է կոխած, դեւերուն ծոցն է նետած Թեւեանը, որովհետեւ այս տարուան տարեգրքին կողքին վրայ«երեսուներորդ» տարի գրուած է, փոխանակ գրելու «երեսներորդ»: Եւ այսպէս գրելով, «ծանր յանցանք գործած է Մեսրոպեան բարբառին դէմ»:

Տեսաբանօրէն, երեսուն անգամ իրաւունք ունի Հ. Ներսէս. եւ լաւ է որ պարբերաբար, հեղինակաւոր յուշարարն ըլլայ Մեծասքանչի հիմնական, վաւերական եւ անխախտ օրէնքներուն, ի պէտս մոռացկոտներուն:

Իրականին մէջ, սակայն, հազիւ թէ մէկ «երեսուներորդ» անգամ իրաւունք ունենայ. այլապէս, ինչո՞ւ այդ օրէնքները չեն գործադրուիր նաեւ, ու նախ եւ առաջ, իր Տան մէջ:

Անցողակի ըսենք թէ անձնապէս, երաշխուսի անուշութեան եւ արտասանութեան սահունութեան համար, կողմնակից ենք որ՝ եռավանկէ աւելի երկար բառական ածականներու ածանցեալ ձեւին մէջ, պահուի «ու» փափուկ ձայնը: Ասով վաւերացնել չենք ուզեր այն օրինազանց լեզուական բարբարոսութիւնները զորս, ոմանք, կը կատարեն յանուն գեղաձայնութեան: Ընդհակառակն: Բայց երբ, սուրբ Նախնեաց սուրբ ներշնչումով, կան արտօնեալ երկու ձեւեր՝ որոնցմէ մէկը ընտրելու օրինաւոր ազատութիւնն ունինք, լաւ է որ աչքէն աւելի ականջին յագուրդ տանք:

Դառնանք մեր անմեղ մեղաւորին:

Եթէ Հ. Ներսէս լրիւ կատարած ըլլար Մեծասքանչի պահապանի իր բարդ ու պատասխանատու դերը, գուցէ այդքան անվարան՝ Մեծասքանչի դժոխքը չղնէր «Երջանիկ» մեղաւորը: Քաւարանը աւելիով կը բաւէր: Նախ, որովհետեւ յանցաւորին կատարած մեղքը, եթէ կայ մեղք, փետուրի մը պէս թեթեւ է: Եւ յետոյ, ի հարկին, ազօթքի զօրութեամբ, կարելի է մէկը քաւարանէն ազատել. դըժոխքէն չիք փրկութիւն:

Արդարասէր եւ անաչառ, որպէսզի երկու կշիռ եւ երկու չափ չգործածէ եւ նմանօրէն դատապարտելի դատողութիւն մը ըրած չըլլայ, Հ. Ներսէս ստիպուած է այսօր նոյն դժոխքը դնել իր Ուխտի եղբայրներէն գէթ մէկը՝ Հ. Եփրեմ Տէր Ղազարեան: Մեղքը իր նիտը:

Որքան գիտեմ, Հ. Եփրեմ, Սեւրի վարժարանին նորընտիր ուսումնապետը, դասընկեր է Հ. Ներսէսին: Աշխարհական Մխիթարեան, մեր եւեքիս երէց եղբայր Դ. Վարուժանի խօսքերով՝ նոյն «Լոյսի ստինքին կաթընկերներ» են: Ինչպէս կ'ըլլայ որ նոյն կաթը նոյն ձեւով չեն իւրացուցած:

Հ. Եփրեմ «երջանիկ» մեղքը գործած է տարիներ առաջ եւ միայնուն գործով մը, «Բառարան Ֆրանսերէնէ Հայերէն», Մըխիթարեան հրատարակութիւն, 1957: Աչքի տակ ունինք այդ բառարանին բարեբախտաբար ոչ պակասաւոր օրինակներէն մէկը: Էջ 634՝ *Թրանթիէմ* = երեսուներորդ: Նոյնպէս՝ բոլոր նման թուական ածականներուն համար:

Այն ատեն, երբ մեղքը կը գործուէր իր Տան մէջ եւ իր աչքին առջեւ, ի զուր ըսպասեցինք Հ. Ներսէսի գրչամարտին: Եւ երբեմն, Մխիթարեանները չէին վարանիր իրենց լեզուական տարակարծութիւնները հրապարակաւ քննարկելու, «Բազմավէպ»ի մինչեւ իսկ նոյն թիւին մէջ: Լեզուական նախանձախնդրութեան ի՜նչ զմայլելի օրինակ: Գրչի՛ քաջութեան մը առիթը փախցուցած է Հ. Ներսէս: Բայց հոգ չէ՝ եթէ գէթ ապագային քաւէ իր անցեալի մեղքը:

Այլապէս, ինչո՞ւ երկու կշիռ եւ երկու չափ:

Պէտ քաշողը մօրուք փետել ալ պէտք է գիտնայ:

Եւ այժմ՝ հարկս հարկաւորաց, պատիւս արժանաւորաց, Աւետարանիչին կ'ապաւինիմ՝ դատելու համար Հ. Ներսէսին մեղքը.— «Զի՞ տեսանես զշիղ յական «եղջանիկ» եղբօր քոյ, եւ ի քում ական զգերանդ ոչ տեսանես (Մատ. Է–3):

Մխիթարեան մը կրնա՞յ անմխիթար ձգել սորվիլ ուզող մը:

ԿԱՐԱԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

« ԱՐԴԵԼԱՓԱԿՄԱՆ կայաններ չկան Խորհրդ. Միութեան մէջ, այլ միայն՝ աշխատանքի միջոցով ուղղում կատարող կայաններ» յայտարարեց Խորհրդ. Միութեան ռուսական հանրապետութեան արդարութեան նախարարը մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին:

ՊՈՆԻ մօտ Պատ – Կոտըսպէրկի մէջ արտակարգ համագումարի մը ընթացքին պիտի ներկայացուի գերման Սոցիալ – Դեմոկրատ նոր ծրագիրը: Ցառաջարանը կը շեշտէ թէ ընկերվարութիւնը ներշընչող առաջին սկզբունքը՝ քրիստոնէութիւնն է: Ցառաջարանը կը վերջանայ հետեւեալ եզրակացութեամբ.— «Ընկերային – ժողովրդավար կուսակցութիւնը մտքի ազատութեան կուսակցութիւնն է: Զանազան դաւանանքի եւ ուղղութեան մարդոց հաւաքականութիւն մըն է»:

ԱՒՍՏՐԱԼԻՈՅ արտաքին նախարարը Օթթավա եւ Նիւ Եորք երթալէ առաջ, Լոնտոնի մէջ յայտարարեց թէ շատ լաւատես է Զօր. Տը Կոլի քաղաքականութեան մասին:

ՎԱՐՉԱՊԵՏ Քոնրատ Ատընաուըր շաբաթ օր Պոն կը վերադառնայ: Քանի մը շաբաթ է արձակուրդի էր Իտալիա, Կատանաթէ – Տի–Քատէնապպիայի մէջ:

ԽՐՈՒՇՉԵՒ եւ ընտանիքը կը պատրաստուին Ամերիկա երթալ: Շքախումբին մաս կը կազմեն նաեւ արտաքին նախարար՝ Կրոմիքօ, արտասահմանի համար մշակութային հարցերու կոմիտէի նախագահ՝ Եուրի Եուքով, բարձրագոյն ուսման նախարար՝ Էլիութին, Հիւլէական Ուժի տեսչութեան պետ՝ Եմիլիանով, Տնիէփրփետրովսքի Սովխոզի նախագահ՝ Թիխոնով, գրագէտ՝ Միքէլ Շոլոխով, եւ «Փրաւտա»յի եւ «Իզվեստիա»յի տնօրէնները եւ բազմաթիւ ուրիշ անձնաւորութիւններ, ընդհանրապէս իրենց կիներով:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ հաւաքուած են քառասուն երկիրներու մասնագէտները ուսումնասիրելու համար թոքախտի յարուցած խընդիրները: Թոքախտի 15րդ միջազգային համագումարն է: Հակառակ գիտութեան նորատեղծ դեղերուն, Ֆրանսայի մէջ մանաւանդ թոքախտը կը շարունակէ բաւական զոհեր խլել:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը Փալաարիսի բանակումի եւ Օգոստոս 16ի փառատօնին եւ հանգանակութեան ամբողջական հասոյթը՝ 326.095 ֆրանք կը նուիրէ Հայ Մշակոյթի Տան:

(Լուրերու շար. ը կարդալ Դ. էջ)

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

(Է եւ վերջին մաս)

Այս քանի մը յօդուածներով մեր նպատակն էր անդրադառնալ Հայրենիք օրաթերթի եւ անոր աշխատակից Շ. Մանտալեանի արծարծած խնդիրներուն, որոնք կը շօշափէին Սփիւռքի Հայ Արդի Գրականութեան հետ կապ ունեցող կարգ մը հարցեր: Մենք գոհ ենք որ այս կերպով մեզի առիթը տրուեցաւ մեր կարգին եւս անդրադառնալ անոնց, քիչ մը աւելի հանգամանօրէն, այնպէս որ ակամայ Սփիւռքի քառասուն տարիներու մերգրականութեան շատ համառօտ մէկ պատմութիւնը տուած եղանք: Մեր այս անդրադարձումը ամողջական տուած ըլլալու յաւակնութիւնը չունինք անտարակոյս: Մեր ընթերցողները ներողամիտ պիտի ըլլան, կը յուսանք, ակամայ մոռացումներու համար: Կարծուածին չափ դիւրին գործ չէ, ընդգրկելու համար քառասուն տարիներու մեր գրականութեան ընդհանուր պատկերը, որ 1920էն սկսեալ, մեր ժողովուրդին պէս թափառական եղած է: Մէկ կեդրոն չունի ան: Բազմաթիւ են այդ կեդրոնները, Հեռաւոր Պարսկաստանէն մինչեւ Ամերիկաները: Հալածական ու տարագիր հայ ժողովուրդը, հայրենիքէն հեռու, իրեն հետ պտըտցուցած է հոգեկան, մշակութային հայրենիքը, ուր որ հաստատուած է, հոն տարած է հայ մամուլ, ամէն տեղ ստեղծած է կեդրոններ, գրականութիւն մշակած է, գրական բոլոր սեռերով, իր օրուան հացին հետ իմացական չարժում ստեղծած է, թերթ ու գիրք հրատարակած է, առանց հաշիւի, առանց հեռատեսութեան, քրտինք թափած է աննախընթաց կերպով, մշակոյթի ուրիշ արժէքներուն ալ նոյն հաւատքով ու հաւատարմութեամբ ծառայելով:

Անշուշտ այս վիճակը իր նկարագրին դրական կողմն է, բայց եւ այնպէս իր ակարութիւնն է նաեւ, ուժերու ցրուում եւ չեչտուած անհատականութիւն: Որովհետեւ յաճախ քանակը վնասած է որակին:

Այս յօդուածաշարքին մէջ առիթով մը կ'ըսէինք թէ չի բաւեր Սփիւռքի արդի գրականութեան պատկերը տալ եւ մատնանշել անոր դրական կողմերը: Մեզ մըտահոգող եւ խռովիչ հարցը այն է թէ ի՞նչպէ՞ս պիտի կրնանք եւ կարելի՞ է այս գոյավիճակը չարունակել: Շ. Մանտալեան այդ հարցով չէր զբաղած, բայց «Հայրենիք» իր խմբագրականներով այդ հարցումն է որ կու տար: Առաջինը միայն բացասական վիճակ մը կը տեսնէր, յոռետեսութեամբ, անտեսելով գոյութիւն ունեցող արժէքներն ալ:

Մեզ մտահոգող հարցն ալ այս է. ինչպէ՞ս պիտի կրնանք շարունակել մեր գրականութեան ներկայ վիճակը, քանի որ Եւրոպա եւ Ամերիկա գրական նոր սերունդներ չեն հասնիր: Տասնամեակէ մը ի վեր աւելի լրջօրէն կը զբաղինք, այս հարցերով թէ լրագրական սիւնակներուն մէջ, թէ գիրքերով եւ թէ հրապարակային զրոյցներով:

Ցոռետեսութեան պատճառներ ունինք մանաւորաբար Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի հայ գաղութներուն համար: Գրիչ բռնողներուն մէջ նոր դէմք մը չկայ: Բարեբախտաբար Արեւելքի Հայութեան ներկայ վիճակը մեզի յոյս կը ներշնչէ, հոն մեր գիմագրականութիւնը նուազ վտանգուած է եւ հոն է որ Արեւմտահայ գրականութիւնը ամէն հաստատք կը ներշնչէ շարունակելու եւ ստեղծագործելու համար: Հոն են ոչ միայն մեր բազմաթիւ նախակրթարանները բազմահազար երկսեռ աշակերտներով, այլ եւ երկրորդական վարժարանները, ոմանք իրենց հայագիտական դասընթացքներով: Հրատարակչական ձեռնարկները, մամուլ ու գիրք, մօտաւոր անցեալի Պոլիսը կը յիշեցնեն: Հակառակ քաղաքական տարակարծութիւններու, հայ լեզուն, հայ ոգին հոն կը պահուին նախանձախնդրութեամբ: Շնորհիւ օրուան իշխանութիւններու բարեացակամութեան, Հայութիւնը հոն է որ կը շնչէ:

Սփիւռքի Արդի Մեր Գրականութիւնը, միջին սերունդի կողքին, նորահաս գրական սերունդ մըն ալ այսօր ունի, որ հետզհետէ իր դիմագիծը պիտի ցուցնէ նոր գործերով: Բազմաթիւ մեծածաւալ գործեր, որոնք ամբողջական դրականութեան վաստակը, հարստութիւնը կը կազմեն, հոն է որ լոյս կը տեսնեն, ոմանք վերահրատարակութեամբ: Անթիլիասի լոյս ընծայեց Մ. Օրմանեանի «Ազգապատում»ը, «Սեւան» հրատարակչականը նոյն հեղինակին «Ազգապատում»ը, երեք ընդարձակ հատորները, Երուսաղէմի տպարանը Յ. Օշականի «Համապատկեր Արեւմտահայ Գրականութեան»հինգ հատորները, խոստանալով տալ հետզհետէ մնացեալ հինգ հատորները, իբրեւ աննախընթաց գործ. Նոյն «Սեւան»ը մեզի տըւաւ նաեւ Մ. Աբեղեանի «Հին Հայոց գրականութեան պատմութեան» երկու հատորները, ինչպէս նաեւ Եղիշէ Չարենց, Ա. Բակունց եւ ուրիշ հարիւրաւոր գիրքեր հին եւ նոր հեղինակներէ: Համազգայինը տուաւ Ն. Ադբալեանի ամբողջական գործին Ա. հատորը եւ ուրիշներ: «Ցուսաբեր» հրատարակչականը մեր չորս մատենագիրները, Մովսէս Խորենացի, Եղիշէ, Փ. Բիւզանդ եւ Կորիւն: Ո՞ր մէկը յիշել տակաւին: Այս բոլորը որակով ու քանակով գործեր են, որոնք որ եւ է ժողովուրդի գրականութեան պատմութեան փառաւոր վաստակը պիտի համարուէին: Նիւթական, բարոյական ու մտաւորական այս ճիգերը կը թափուին եւ իրենց գրական արդիւնքը կու տան, առանց պետական միջոցներու, առանց հաստատ հիմերու վրայ դրուած եւ կոտակներով նպաստաւորուած կազմակերպութիւններու:

ՍՐԵՆՑԻ ՃԱՄԲՈՎ

★

Սրենցի մահուան 4րդ տարելիցին առթիւ, Օգոստոս 12ի Ցառաջին մէջ Շ. Աշոտ մանրամասնօրէն ներկայացուցած էր ողբացեալին կեանքը եւ գինադադարի ընթացքին ազգային շրջանակներու մէջ կատարած օգտակար դերը:

Սրենց իր 85ամեայ կեանքի ամբողջ տեւողութեան, առանց որեւէ դիրքի տիրանալու փառասիրութեան ։ իբրեւ մօքի մշակ եւ գործիչ՝ լաւագոյնս ծառայած է Հայ ազգին ու կուսակցութեան: Կը պատկանէր մտաւորական այն դասակարգին, նուիրական պարտականութիւնը համարած էր ընդգրկել ուսուցչական ասպարէզը, միաժամանակ աշխատակցելով հայ մամուլին եւ սատարելով ազգապահպանման սրբազան գործին:

Իբրեւ Պարտիզակի Ամերիկեան բարձրագոյն վարժարանի աշակերտներէն մին եւ տեղեակ Սրենցի կուսակցական կեանքի եւեւէջներուն, կ'ուզէի պարզել թէ ինչ փափաքով նուիրուեցաւ ուսուցչական ասպարէզին՝ հազիւ աւարտած համալսարանը:

Լօզանի համալսարանի մանկավարժական ճիւղը աւարտելէ վերջ եւ կատարելապէս տիրացած կարգ մը լեզուներու, Պոլիս վերադարձին Թուրք կառավարութեան եւ առեւտրական մեծ հաստատութիւններու կողմէ պաշտօններ առաջարկուած էին իրեն նիւթական նպաստաւոր պայմաններով եւ աստիճանի բարձրացման հեռանկարներով, սակայն ինք նախընտրեց ծառայել միայն ազգին նուիրումի ուխտով անոր մտաւոր զարգացման:

Սրենց Հայ ծնած էր. միշտ մնաց ազգասէր ու հայրենասէր:

Գաղափարի մարդը հազիւ թեւակոխած իր կեանքի գարունը, հետաքրքրութեամբ ուսումնասիրեց կուսակցութիւններու իւրաքանչիւրին ծրագիրն ու կանոնագիրը, եւ գործելակերպը:

Եւ առանց ժամանակի կորուստի, նըւիրուեցաւ որդեգրուելու Հ. Յ. Դաշնակցութեան մեծագոյն բնտանիքին որ երբեք գոյութիւն ունեցած ըլլայ հայ իրականութեան մէջ եւ հաւատարմօրէն ծառայեց ճոխացնելով պայքարողներու թիւը, իր կազապարին վրայ դարբնելով մըտաւորական պաշարի տէր երիտասարդներ:

Սրենցի վարդապետութեան հետեւող կուսակցական մտաւորականներու գործելակերպին շնորհիւ էջս դարու ժամանակամիջոցին, թրքախօս գաւառներուն ընակչութեան բացարձակ մեծամասնութիւնը եղաւ հայախօս եւ թրքական լուծին իր ազգեցութեան սահմաններէն նահանջելու ստիպողական պահանջքէն մըղուած՝ եղաւ միայն առեւտրական լեզու Հայուն եւ Թուրքին միջեւ:

Մենք շնորհիւ մեր վարժարաններուն եւ անոնց վարիչ մարմիններուն, կատարեալ յաջողութիւն ձեռք բերինք հայ ազգին ֆիզիքական գոյութիւնը ապահովելով:

Մեր վարժարանները ունեցան բարին լաւագոյն առումով Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ անոր աւիւնով սնած ուսուցիչ-

Այս բոլորը տեղի կ'ունենան ազգապահպանման, մեր գոյութեան համար: Բայց մեզ մտահոգութեան մատնող պարագան արեւմուտքի Հայութեան գոյավիճակն է: Հայ գրագէտը, մտաւորականը, ուսուցիչն ու մամուլը իրենց դերը կը կատարեն: Չի բաւեր սակայն: Մեր կազմակերպութիւնները, որոնք նիւթական լայն միջոցներ ունին, եւ յաճախ աննըպատակ ծախսումներ կ'ընեն, չեն մտահոգուիր հիմնականով: Ցաճախ կը կարգանք տեղեկատուութիւններ, ժողովուրդին յայտնելու համար թէ իրենց դրամագլուխը աւելցած է եւ եղած են կտակներ, չմոռնալով աւելցնել թէ մասնաւոր նպատակներու համար, առանց ազգային փրրկարար եւ անմիջական ծրագիրներու գործադրման, երբեմն շատ աննշան փըշրանքներ նետելով, մրցանակի ձեւով, գրագէտներու կամ արուեստագէտներու, եւ մեռած գրագէտի մը կամ մտաւորականի մը մարմինը ընդունելու շնորհն ընելով՝ գերեզմանատան թաղի մը մէջ...:

Ի՞նչ պէտք է ընել.

Ա. — Ընդունակ երիտասարդներուն նիւթական միջոցներ տալ, որպէս զի անոնք եւրոպական կամ ամերիկեան համալսարաններուն մէջ ուսում առնեն: Մըտաւորական բարձր ուսում ստացող ուժերու պէտք ունինք: Թող չըսեն թէ այդ ուղղութեամբ աշխատանք կը տարուի արդէն: Շատ քիչ է ինչ որ տեղի կ'ունենայ:

Բ.— Երկրորդական վարժարաններ հաստատել քանի մը կեդրոններու մէջ, զանոնք օժտելով նաեւ հայագիտական բաժիններով:

Գ.— Արդէն գոյութիւն ունեցող նման հաստատութիւններուն օգնել ՝ իրենց ծրագիրները աւելի լայնօրէն գործադրելու համար:

Այսպիսի հաստատութիւններէն դուրս եկող երիտասարդութիւնն է որ ամէն ասպարէզներու, ինչպէս նաեւ գրականութեան մէջ իր նպաստը պիտի բերէ լայնօրէն: Ասոնք կէտեր են, որոնց վրայ կարելի է աւելցնել ուրիշներ ալ: Առաջարկներ բերել եւ ծրագիրներ կազմել շատ դիւրին է, խնդիրը զանոնք գործադրող հաւաքական մարմինները կամ կազմակերպութիւններն գործի լծելու է, ստեղծելով ազգային համերաշխութեան մթնոլորտ մը ամէնէն առաջ:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ԵՂԲԱՅՐ ԼՈՒՍԹԻՔ

(Հէէնար)

★

Եղբայր Լուսթիք, որ շատ լաւ կը ճանչնար քաղց կոչուած գազանը, խղճաց երկու բանուորներուն եւ ըսաւ անոնց.

— Մօտեցէք, բարեկամներս, առէք այս մէկ խորոված սագը, ճաշակեցէք զայն եւ մի մոռնաք իմ կենացս խմելու:

Երկու բանուորները, անսահման շնորհակալութիւններ յայտնելէ ետք, հեռացան ու գացին տեղաւորուելու նոյն այն օթեւանը ուրկէ նոր հեռացած էր եղբայր Լուսթիք:

Հոն հասնելով, մեր երկու բանուորները իսկոյն պահանջեցին հաց եւ ապսպրեցին սրուակ մը գինի ու սկսան փառաւորապէս ճաշակել խորովածը:

Օթեւանին տիրուհին երբ տեսաւ երկու խեղճ բանուորները այդպէս ճոխ ճաշի մը գլուխը, զարմացաւ եւ կանչելով իր ամուսինը, ըսաւ անոր.

— Գնա՛ խոհանոց ու տես թէ մեր սագերը հո՞ն են...

Մարդը, իսկոյն գնաց խոհանոց, ու ... տեսաւ որ կրակին վրայ խորովող սագերը անհետացած էին: Բարկաճայթ վերադարձաւ եւ ահագին գաւազան մը առնելով սուրաց երկու խեղճ բանուորներուն վրայ եւ սկսաւ գոռալ.

— Աւազակնե՜ր... չզգուշացաք միայն սագերս գողնալով, հիմա լրբութիւնը այնքան առաջ կը տանիք որ կուգաք հոս, իմ քթիս տակ խակ զանոնք ուտելու:

Խեղճ բանուորները, ափ ի բերան մնացած, սկսան ողբալ եւ աղաղակել որ իրենք անմեղ են, եւ թէ մօտակայ դաշտին վրայ գտնուող պաղ աղբիւրին քով հանդիպած էին անծանօթի մը որ իրենց շնորհած էր խորոված սագը:

— Անամօթ ստախօսներ, վերսկսաւ գոռալ օթեւանին տէրը: Այդ անծանօթը, որուն կ'ակնարկէք, հիմա դուրս ելաւ այստեղէն, ես իր մեկնումը տեսայ եւ այդ պահուն իմ սագերս տակաւին կը գտնուէին կրակին վրայ: Շուտ, վճարեցէք իմ սագերուս գինը, ապա թէ ոչ ...

Բնականաբար, խեղճերը ի վիճակի չէին կուտ մը անգամ վճարելու: Ծարահատ, սօթթեցին իրենց փէշերը եւ արագաքայլ հեռացան:

Եղբայր Լուսթիք, որ երբեք մօքէն իսկ չէր անցըներ թէ իր մարդասիրական արարքը դժնդակ հետեւանքներ էր ունեցած, վերստին ճամբայ ինկած էր դէպի նորանոր արկածախնդրութեանց ի խնդիր:

Երեկոյեան դէմ, հասաւ ուրիշ օթեւանի մը դուռը, որուն դիմաց կը գտնուէր հօյակապ դղեակ մը:

Ներս մտաւ օթեւանէն եւ պահանջեց որ սենեակ մը տրամադրեն իրեն գիշերը հոն անցընելու համար: Դժբախտաբար, սակայն, օթեւանին մէջ պարապ սենեակ չէր մնացած, այնքան որ ճամբորդներով լեցուն էր:

Եւ արդարեւ, բակին մէջ կարգով շարուած էին ազնուական դասուն պատկանող ընտանիքներու կառքեր:

Այս պարագան զարմանք պատճառեց Եղբայր Լուսթիքի, որ դառնալով դէպի Օթեւան տէրը, անոր ըսաւ.

— Շատ յատկանշական է այս. ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ այս ազնուականները կը յօժարին գալ եւ գիշերել այս օթեւանին նըման խեղճուկ հաստատութեան մը մէջ, փոխանակ երթալ եւ գիշերելու դիմացի հօյակապ դղեակին մէջ:

— Այո, պատասխանեց տանտէրը, շատ յատկանշական կը թուի այս պարագան, սակայն պատճառը շատ պարզ է: Դիմացի այդ հօյակապ դղեակը անբնակելի մըն է ուր գիշերները ուրուականներ կը շրջագային եւ բոլոր անոնք որ պատահմամբ գիշերած են հոն, այլեւս մէջտեղ չեն ելած հետեւեալ առտուն ...

— Ես ուրախութեամբ կ'երթամ եւ այս գիշերս հոն կ'անցընեմ, պատասխանեց Եղբայր Լուսթիք: Ես երբեք վախ չունիմ ուրուականներէ եւ կը խոստանամ ձեզի որ ձեր քաղաքը կը փրկեմ անոնց ներկայութենէն, եթէ սակայն յօժարիք ինծի բերել փարթամ ընթրիք մը ...

Այս ըսելով, Եղբայր Լուսթիք ուղղուեցաւ դէպի դղեակը:

Երբ հոն հասաւ, քիչ մը ետքը իրեն բերին փառաւոր ընթրիք մը:

Մեր մարդուկը հանգիստ սրտով ճաշեց, լմպեց ընտիր գինին որ կ'ընկերանար իր ճաշին, եւ ուրախ ու զուարթ քիթին տակէն մըլտալէ ետք, անտարբեր ու անհոգ մտաւ անկողին եւ թաղուեցաւ խոր քունի մը մէջ:

Կէս գիշերին, սակայն, ահռելի աղմուկ մը զինքը արթնցուց:

Իր քնաթաթախ եւ կիսախուփ աչքերուն արանքէն տեսաւ սարսափելի ինը դեւեր, որոնք ահեղի ծամծմութիւններով շուրջպար կը դառնային իր չորսդին:

. Որքան կ'ուզէք ցատկոտեցէք, ըսաւ անոնց Եղբայր Լուսթիք, որքան աղմուկ կ'ուզէք հանեցէք, եւ սակայն ըսաւ մի փորձէք մերձենալ ինծի:

Սակայն, դեւերը հետզհետէ աւելի սեղմելով իրենց շրջանակը, սկսան անոր տալ նաեւ փոքրիկ հարուածներ: Եղբայր Լուսթիք իր ձեռքի հաստ գաւազանով բըկրտաւ հարուածել զանոնք:

ԿՐԻՄ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

(6 Շար.)

ները եւ մտաւորականները հսկայ բանակ մը, որ գիտակից իր ազգին սպառնացող վտանգին եւ բնաջնջումի սպառնալիքին՝ ճակատ պատրաստեց, տալով Հայութեան իր հայրենիքին մէկ մասը, խոստանալով միանգամայն պայքարը շարունակել, ցորչափ Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի խնդիրը լուծուած չէ :

Մենք դատ ունինք, քանի մեզմէ կողոպտուած հողերուն վերստացումը կ'երկարաձգուի : Որոշած ենք մեր պայքարը շարունակելու, հայ ազգը զինադադարի մէջ է առ այժմ :

Այս պայմաններուն տակ Սփիւռքի Հայութիւնը պէտք է անտարբերութենէ հրաժարած իր ազգին Փիզիքական գոյութեան պահպանման նախանձախնդիր ըլլայ իր լեզուով, գրով ու գրականութեամբ :

Անցեալ ազգերու պատմութիւնը թող մեզի օրինակ ըլլայ: Զձուլուելու միակ միջոցը կախում ունի մեր լեզուէն, գիրէն ու գրականութենէն :

Արտասահմանի Հայութեան թիւը գրեթէ հաւասար է Հայաստանի բնակչութեան: Մենք մեր դատին հետապնդումին համար պէտք ունինք Հայերու: Հայ մնալու միակ միջոցն է ամէն բանէ առաջ հայերէն խօսիլ մեր ընտանեկան յարկերուն եւ ընկերական շրջանակներուն մէջ: Իսկ մեր Հայաստանի քաղաքացի ըլլալու համար պէտք ունինք մեր գրին ու գրականութեան :

Մեր մտաւորական դասակարգը անցեալին իր կեանքի գնով տարուեցաւ լուսաւոր ջահ մը ըլլալու հայ իրականութեան մէջ, վարկ տալով հայ լեզուին, զայն նկատելով անհրաժեշտ պայմաններէն մին Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի պայքարին, թիւերու առաւելութիւն ունենալու համար տեղական բնակչութեան վրայ որպէս տիրապետող տարր :

Նպատակի յաջողութեան համար չէ՞ որ Սերունդներ նուիրուեցան ազատագրութեան դատին եւ զոհուեցան անոր համար :

90ական թուականներէն մինչեւ այսօր մեր մէջ ի խնդիր ազատագրութեան դատին ունեցանք քանի մը կուսակցութիւններ, որոնք ժամանակի հոլովմամբ գոյութենէ դադրեցան :Անոնք պայքարը կիսատ ձգեցին, ուրիշներ ներքին անհամաձայնութեան հետեւանքով եւ քաղաքական անհասկացողութեան բերմամբ դադրեցան գործելէ : Միակ կուսակցութիւնը որ իր դերը թատերաբեմին վրայ պէտք եղած յաջողութեամբ կատարեց, կռթնած իր շարքերուն եւ մտաւորական դասակարգին վրայ, եղաւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը :

Մեծ կաղնիին արմատը հաստ է, հոգ չէ թէ մասամբ տերեւաթափ եղած՝ ի սէր հայկական դատին յաջողութեան: Բոլորուինք անոր հովանիին տակ, մեր համերաշխ գործակցութիւնը տանք անոր թարմ ճիւղերը հարստացնելու, արգիլնաբերուած պտուղը ճաշակելու, Հայաստանի քաղաքացիական իրաւունքին տիրանալու համար .

Ազգային արժանապատուութենէ մըղուած, եւ Հայ մնալու հաստատ կամքով ստեղծենք միջոցներ՝ ունենալու համար մեր վարժարանները, հետեւելով մտաւորականներու ուղեցոյցին, որուն միջոցաւ միայն կարելի պիտի ըլլայ ապահովելու մեր Փիզիքական գոյութեան պահպանումը :

Կուսակցութիւնը պատրաստ է միշտ իր թարմ ուժերը տրամադրելու. իսկ ուրիշներ ի՞նչ կը խորհին :

Հարցարանը՝ յաջորդով :

Կ. Տ. ԴԵՐՁԱԿԵԱՆ

ՀԱՆԵԼՈՒԿՆԵՐՈՒ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

Խորհրդահայ մանկական գրականութեան մէջ հանելուկների վերաբերմամբ որոշ սէր ու հետաքրքրութիւն է նկատւում :

Նման ձգտումը պատահական չէ եւ հիմնաւորւում է մանկական գրականութեան համար հանելուկների ունեցած կարեւոր նշանակութեամբ՝ իբրեւ մատաղ սերունդի մտաւոր ունակութիւնների զարգացման միջոցներից մէկը :

Սակայն հրապարակի վրայ եղած հանելուկների մի քանի ժողովածուները, ինչպէս նաեւ մանկական պարբերական մամուլում տպագրուածները, ընդհանուր առմամբ, իրենց գեղարուեստական արժէքով բաւական ցածր մակարդակի վրայ են գտնւում եւ չեն բաւարարում սերնդի գեղարուեստական ճաշակն ու հետաքրքրասիրութիւնները :

Այս առումով չափազանց ուշագրաւ են ժողովրդական հանելուկները, որոնք լինելով այդ տեսակի հնագոյն հիմքը, իրենց սեղմ ու պատկերաւոր արտայայտչականութեամբ, չափածոյ ու ներդաշնակ յանգաւոր խօսքով, ինչպէս նաեւ ներքին կառուցուածքով դառնում են գրական յիշեալ տեսակի օրինակելի նմուշներ :

Ժողովրդական հանելուկների գեղարուեստական հնարանքների, պատկերաւորման առանձնայատկութիւնների չափաւոր օգտագործումը խորհրդահայ գրողներին հնարաւորութիւններ կըտար ստեղծելու սեղմ, արտայայտիչ եւ սրամիտ ստեղծագործութիւններ, որոնք կը նպաստեն մանկական մտքի ու երեւակայութեան ճիշդ ձեւաւորմանն ու զարգացմանը: Ելնելով այս միանգամայն արդարացի ցանկութիւնից, մեր բանաստեղծների ու բանասէրների ուշադրութեան ենք ներկայացնում հայ ժողովրդական հանելուկների պատկերաւորման սիստեմի մի քանի կողմերի վերլուծութիւնը, որն անպայման հետաքրքրութիւն է ներկայացնում ժողովրդական բանահիւսութեան լաւագոյն աւանդութիւնների օգտագործման տեսանկիւնից :

×

Հայ ժողովրդական հանելուկների ընդհանուր եւ առաջին իսկ հայեացքից աչքի ընկնող գեղարուեստական արժանիքը խօսքի բանաստեղծական պատկերաւորութիւնն է: Լինելով արուեստի համեմատելի տեսակ, հանելուկները իրենց ներքին նշանակութիւնները դրսեւորել են արտաքին աշխարհի ծանօթ իրերի ու երեւոյթների պատկերաւոր կապակցութիւնների ձեւով, օգտագործելով գեղարուեստական արտայայտչականութեան տարբեր միջոցներ :

Հանելուկ յօրինողը, հանելուկի բուն նշանակութիւնը այլաբանօրէն արտայայտելու համար, շրջապատի առարկաների, երեւոյթների կամ նրանց որոշ գծերի ու յատկանիշների զուգորդմամբ ստեղծում է հանելուկային դիմակ կամ պատկեր: Այդ պատկերը մի կողմից հանելուկի նշանակութիւն է քողարկում ունկնդրից, իսկ միւս կողմից անուղղակիօրէն արտայայտում է հէնց այդ նշանակութիւնը : Այս երկուութիւնն է ահա հանելուկը դարձնում մի կողմից այլաբանութիւն, իսկ միւս կողմից՝ համեմատութիւն: Այլաբանականը ձգտում է քողարկել, թաքցնել հանելուկի իմաստը, մինչդեռ համեմատաբար մատնանշում է այն նմանութիւնը, որ ունի հանելուկի ներքին նշանակութիւնը հանելուկային արտաքին պատկեր դարձած շրջապատի առարկաների կամ նրանց յատկանիշների նկատմամբ: Այլ կերպ ասած՝ համեմատականը ձգտում է բացայայտել հանելուկի իմաստը: Այդ մօտեցմամբ էլ պէտք է քննարկել հանելուկային պատկերի առանձնայատկութիւնները, որովհետեւ որքան էլ այն բանաստեղծական լինի, այնուամենայնիւ սովորական պատկերից տարբերւում է իր իւրօրինակութեամբ, որ պայմանաւորուած է նրա երկուական բնոյթով :

Հանելուկի ներքին նշանակութիւնը եւ նրա արտաքին պատկերի համեմատական կողմը կամ յարաբերութիւնը դրսեւորւում է ամենից առաջ փոխաբերական ձեւով: Այսինքն՝ հանելուկի ներքին նշանակութիւնը տրուած է հէնց նրա արտաքին պատկերի մէջ եւ միջոցով: Ունկնդիրը, լսելով հանելուկը, այն ընկալում է ոչ թէ բառացի իր իսկական իմաստով, այլ փոխաբերաբար, բայց փոխաբերութեան նման ոչ անմիջականօրէն: Հանելուկային փոխաբերութիւնը դեռ եւս պէտք է գուշակուի, մի բան, որ հանելուկը տարբերում է սովորական փոխաբերութիւնից, այլաբանութիւնից եւ համեմատութիւնից :

Հանելուկային խնդրի գուշակական հանգամանքն է հէնց այս իւրայատուկ գիծը, որ բնորոշ է հանելուկային պատկերին. մինչդեռ սովորական փոխաբերական պատկերները ընկալւում են ուղղակի եւ անմիջապէս :

Այսպէս, օրինակ, երբ բանաստեղծն ասում է՝ «Գիշերը փռեց իր թեւերը մութ», ապա այստեղ համեմատութիւնն է անցկացուել գիշերուայ եւ սեւ թռչունի միջեւ: Մի երեւոյթ (գիշեր) արտայայտուել է մի ուրիշի (թռչուն) բնորոշ յատկանիշներով, որի կրողի անունը համեմատութեան մէջ չի նշւում, բայց անմիջապէս ընկալւում է: Սա իսկական փոխաբերութիւն է: Մինչդեռ բերանի եւ ատամների մասին ասուող այս հանելուկի մէջ՝

Պզտի մարագ,
Մէջ լիք ուրագ ,

Համեմատութիւն է անցկացուել ատամներով լի բերանի եւ ուրագներով լի մարագի միջեւ: Այստեղ նոյնպէս բուն նշանակութիւնը տրուած է պատկերի մէջ ու նրա միջոցով, բայց միայն այնպէս, որ անմիջականօրէն չի ընկալւում, այլ գուշակման կարիք ունի: Այստեղ արդէն համեմատութեան գլխաւոր անդամը (բերան եւ ատամներ) գիտակցաբար լռութեան է մատնուած եւ ցուցադրուած է նրա միւս անդամը, որը եւ հանելուկի պատկերն է: Հետեւաբար, փոխաբերութեան եւ հանելուկի ձեւական տարբերութիւնն այն է, որ առաջինի մէջ անուանւում է համեմատութեան գլխաւոր անդամը, իսկ բացայայտիչ երկրորդ անդամի յատկանիշը ստեղծում է արտաքին այն պատկերը, որի մէջ էլ անմիջապէս տրըւում է նրա նշանակութիւնը: Մինչդեռ հանելուկի մէջ առաջին անդամը չի անուանւում, ցուցահանւում է համեմատութեան միայն երկրորդ բացայայտիչ անդամը, որի միջոցով էլ պէտք է գուշակել առաջինը: Ուրիշ կերպ ասած, հանելուկը փոխաբերական պատկերաւորութեամբ առաջադրում է խնդիր, որը լուծում է պահանջում, իսկ փոխաբերութիւնը անմիջապէս ընկալուող գեղարուեստական պատկեր է :

Դեռ եւս Արիստոտելը գտնում էր, որ «հանելուկը լաւ կազմուած փոխաբերութիւն է»:

Հանելուկի եւ փոխաբերութեան մերձաւոր կապը առաւել բացայայտ տեսնելու համար բաւական է խախտել հանելուկի պատկերի եւ նշանակութեան կառուցուածքի ընդունուած ձեւը, որպէս զի հանելուկը վերածուի պարզ կամ ծաւալուն փոխաբերութեան : Այսպէս, եթէ վերեւի հանելուկի պատկերի մէջ անմիջապէս անուանենք նրա բուն նշանակութիւնը, ապա կը ստացուի հետեւեալ փոխաբերութիւնը. «Բերան՝ պզտի մարագ՝ ատամներ՝ մէջ լիք ուրագ»:

Կամ՝

Մէջտեղը ճուշ, բոլորը փուշ :

Աչքի վերաբերեալ այս հանելուկի մէջ եթէ անուանենք մեզանից թաքնուած նրա նշանակութիւնը՝ կը ստացուի «Աչքը նուշ, բոլորը փուշ» եւայլն :

Փոխաբերութեան վերածած հանելուկները ոչինչ հանելուկային չունին իրենց մէջ, որովհետեւ համեմատութեան առաջին անդամը կամ համեմատուողը այլաբանաբար ծածկուած չէ այլեւս համեմատելի առարկայի յատկանիշների տակ, այլ տրուած է անմիջականօրէն համեմատելիի մէջ եւ գուշակման կարիք չունի :

Հանելուկի եւ փոխաբերութեան միւս էական տարբերութիւնն այն է, որ առաջինում պատկերը կառուցուած է կանխամտածուած, յօրինողի ենթակայական դիտաւորութեամբ: Հետեւաբար հանելուկի մէջ առարկայ է տրամաբանական մայրկեանը. Մինչդեռ փոխաբերութիւնը արդիւնք է ոչ թէ հեղինակի տրամաբանական մտածողութեան ու սառը դատողականութեան, այլ ճշգրիտ զգայական ընկալման: Այդ պատճառով էլ փոխաբերութիւնները յուզական բնաւորութիւն ունեն: Փոխաբերութեան նպատակն էլ այն է, որ զգայական պատկերաւորութեան շնորհիւ առաւել հասկանալի դարձնի բանաստեղծական խօսքը. իսկ հանելուկը, ընդհակառակը, նախամտածուած ձեւով, այլ առարկաների ու երեւոյթների պատկերների տակ աշխատում է թաքցնել իր նշանակութիւնը, առաջադրելով լուծում պահանջող խնդիրներ: Եւ երբ գուշակման անհրաժեշտութեան ենթակայ կանխամտածուած խնդրի հանգամանքը մէջտեղից վերանում է, այսինքն երբ համեմատուողը համեմատելիի մէջ է դրւում, որ վերեւում տեսանք, ապա հանելուկն էլ վեր է ածւում սովորական փոխաբերութեան :

ՍԱՐԳԻՍ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

(Շար. 1)

ՊԶՏԻԿ ՍԵՓԻՆ
ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

— Սէնիկլոտի փիչ, կը պոռար միտեաճին ահեղ ձայնով, ծօ էս քեզի միլիոն անգամ չըսի՞ քի ան քովի միւսիւլէթներուն հետ կէօրիւշմիշ պիտի չըլլաս. ծօ չիյտե՞ս քի մարըս, ասված օղորմի հոգուն, վիրա կ'ըսէր քի քովինները ամէն վախիթ միսերնիս կ'ուտեն. մեռած ատենը չըսա՞ւ քի ծառվընիդ եախաա ըլլայ էյէր ան չըլդիկին երէսը նայիք. ծօ, մարըս վերէն սա քու ըրածդ տեսնայ նէ ընտոր քեզի պէտտուա չընէ. ան սատկած լակոտէն ի՞նչ ես հասկցեր... Բէք աղէկ, նայէ, նորէն կ'ըսեմ կոր, շարունակեց Սերգօ ուժգնակի ցնցելով պզտիկ Սեփը՝ որ ափ ի բերան մտիկ կ'ընէր այս սաստը, էյէր մէյ մըն ալ տեսնամ քի ան միւքիններուն հետ կէօրիւշմիշ կ'ըլլաս կոր, պաճախէդ պռնածիս պէս էրկուք կ'ընեմ, հասկցա՞ր, հիմա կընա ուզածդ ըրէ .

Այս ըսելով սաստկապէս հրեց տղեկը, որ գնաց թաւալեցաւ հողին վրայ , մինչեւ այն ատեն առանց ճիկ մը հանած ըլլալու :

— Հա, աղէկ միտքս ինկաւ, յարեց խոշոր սրիկան՝ ձայնին մէջ քիչ մը մեղմութիւն դնելով այս անգամ, միտեային փարան վո՞ւր է :

Տղան ելաւ կայնեցաւ՝ աչուըները միշտ գետին յառած, դուրս հանեց գրպանին ստակները, զորս ձեռքին մէջ առնելով՝ սկսաւ համրել Սերգօ :

— Ա՞ս ինչ է, քաան փարա պակաս է, վո՞ւր է ծօ Սեփ, մէյ մըն ալ նայէ ճէպդ :

— Չէ, ախպար, չիկայ, ըսաւ պատանեակը դողահար ձայնով, սօնի մնաց նէ իծծուն միտեան քաան փարա պակսընա տուի :

— Ախ, մըլտաց Սերգօ, կատաղի նայուածք մը սեւեռելով պզտիկին վրայ, էս քեզի մարդ պիտի ընեմ եա :

Եւ վայրկեանին մէջ նորէն հարուելով հուժկու միտեաճին՝ սալթան ուսին զարկաւ, դրանը ետին պահած էչմէնիները առջն անցուց եւ դուրս ելաւ դռնէն, ըսելով Սեփին .

— Ինծի մէկը կայ նէ, ըսէ քի Թոտիին կնաց :

Երբ խոշոր՝ ոտնաձայնն հեռացաւ փողոցին մէջ, ոտքի ելաւ ստամբակը, վրան գլուխը շտկեց, եւ աչուըները շփելով կը մրմռար .

— Ցամաք հաց կերեր է, վախ Արուս , վախ :

×

Ալ անկից ետքը Սեփ չափազանց զգուշաւորութեամբ սկսաւ տեսնուիլ պզտիկ Արուսին հետ, չենթարկուելու համար իր եղբօրը սաստերուն եւ ծեծին : Միայն, երբ առտուները կանուխ դուրս ելլէր տունէն՝ ձուկ, ձկնականջ եւ այլն ծախելու համար, վեր կը նայէր գաղտագողի, վայրկենական մնջկատակ մը տեղի կ'ունենար, յորում այդ երկու պզտիկ մատաղ սրտերն ալ կը հրճուէին :

Իրենք ալ չէին գիտեր թէ ինչո՞ւ եւ ի՞նչպէս կը սիրէին զիրար, երկուքն ալ թշուառութեամբ մեծցած եւ թշուառութեան խեթ տեսած էին իրենց շուրջը, կարելի է այս պարագան իսկ պատճառ եղած էր որ Սեփ եւ Արուս, որք գրեթէ միեւնոյն տարիքն ունէին, թաքուն համակրութիւն մը տածեն իրարու, սէր մը անմեղունակ, անարատ, տակաւին իր փթթումին մէջ եւ անպահանջկոտ :

Երբեմն օգուտ կը քաղէր եղբօրը բացակայութենէն, որ ձուկ որսալու կ'երթար, եւ անցնելով քովի տունին պարտէզը որ իրենց պարտէզէն կը զատուէր մէկուկէս կանգուն բարձրութեամբ տախտակորմով մը, «քուրիկին» հետ «մխաֆիր օյինի», «պէպէք օյինի» կը խաղար, մէկ քանի անգամ ալ «հարսնիք օյինի» խաղացին, գլուխ գլխի տուին, եւ Արուսին մամիկը վերի պատուհանէն ազօթք մը մրմնջեց «իփէք»փաթթելով հանդերձ. պսակը կը վերջանար համբոյրով մը զոր ստամբակը կը դրոշմէր մանկուհիին երեսը. Արուս կը կարմրէր, բայց ձայն չէր հաներ :

ԵՐՈՒԽԱՆ

(3 Շար.)

ՓՐԱՆՍԱՅԻ համայնավար գաղափարական ամսաթերթ՝ Նովա Միսլի համաձայն Յովհաննէս ԻԳ.ի պատրաստած տիեզերական ժողովին նպատակն է՝ հակահամայնավար ճակատ մը կազմել :

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ Սպիտակ Տան բանբերը յայտարարեց թէ Այզընհաուըր միտք չունի Նոր Տէհլի երթալու Մոսկուայէն վերադարձին :

ՏԱԼԱՅԻ ԼԱՄԱՆ ստիպողական նամակ մը գրկած է Համըրշըլտի ՄԱԿի միջամտութիւնը պահանջելով Թիպեթի հարցին մէջ :

ՆԵՀՐՈՒ խօսքը ուղղելով հնդկական Բարձր ժողովին յայտարարեց թէ արտառոց բան մը կ'ըլլար որ Հնդկաստան եւ Չինաստան պատերազմի մտնէին լերան քանի մը գագաթի համար : Գոնկէյի մէջ, Քրիշնա Մենոն հրապարակային հաւաքոյթի մը ընթացքին ըսաւ .— «Հնդկաստանի սահմանները սուրբ եւ անդպչելի են. ինչ որ մերն է, մերը կը մնայ» :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ խորհրդարանը որոշեց նըկատի չառնել Այզընհաուըրի վեթօն հանրային շինութիւններու ծրագրի մը համար : Առաջին անգամն է որ նախագահական վեթօն կը մերժուի Այզընհաուըրի ընտրութենէն ի վեր, որ ցարդ 146 անգամ գործածած է այդ իրաւունքը :

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ պիտի ընկերանան վերը նշանակուած անձնաւորութիւններէն զատ, քառասուն լրագրողներ : Այս թիւը աւելի բարձր է քան այն լրագրողներունը որոնք Սթալինին ընկերացած էին Բ. Աշխարհամարտէն ետք՝ Թեհրան եւ Փոցտամ :

ԱՆԳԼԻԱ կը պատրաստուի յառաջիկայ ընտրութիւններուն : Սեպտեմբեր 18ին, Թագուհին Լոնտոն պիտի երթայ անձամբ լուծելու համար խորհրդարանը :

ՄՈՆԹԻՎԻՏԷՕ հասաւ Ֆրանսական կառավարութեան մշակութային հարցերու նախարարը՝ Մալրօ :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ տնտեսական պատուիրակութիւն մը Թունուզ հասաւ նորոգելու համար երկու երկիրներու առեւտրական համաձայնութիւնը :

«ԱԼԺԵՐԻՈՅ առժամեայ կառավարութեան» յայտարարութեան համաձայն Սեպտեմբեր 6էն 9, Ֆրանսացիները 256 զինուոր կորսնցուցած են :

ԱՄՄԱՆԻ կառավարութիւնը տասը ալժերիացի աշակերտի կրթաթոշակը բաշխած է : Այս տղաքը պիտի ուսանին յորդանանեան դպրոցներու մէջ :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարձակառքերու (թաքսի) շարժավարները գործադուլ մը ըրին տաջի օր, պահանջելով որ մահապատիժ հաստատուի ոճիրներու համար : 1945էն ի վեր 150 շարժավարներ զոհ գացած են զանազան յարձակումներու :

« ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ յարաբերութիւններ » ժապաւէնը զոր պատրաստած է նոր հոսանքի բեմադիր՝ Վատիմ արտօնուեցաւ ցանուցան արգելքներէ ետք : Հակառակ անոր որ վէպին հեղինակը այլեւս հանրային սեփականութիւն է, Գրողներու Միութիւնը կ'ըսէ թէ նման վէպի մը արդիական ձեւ տալով, գրականութիւնը կը զոհուի : Վէճը կը շարունակուի :

ԱՆԳԼԻՈՅ ելմտական նախարարին համաձայն պահպանողականներու յաղթանակը ապահով է : Անգլիոյ մէջ արդէն իսկ կը ծախուին ընտրական լոզունգներ ինչպէս «Ես Մաք Ման մըն եմ», այսինքն Մաքմիլընի համար պիտի քուէարկեմ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութիւնը եւ բանակումի յանձնախումբը իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն Կեդր. Ֆրանսայի Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն, Հ. Յ. Դ. կուսակցական մարմիններուն նուիրատու հայրենակիցներու եւ բոլոր այն ընկերուհիներուն եւ ընկերներուն, որոնք իրենց անվերապահ աջակցութեամբ սատարեցին Փալաւրիի Օգոստոս 16ի փառաւոր յաջողութեան :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Գրիգորեան Փափազեան ընտանիքը 10000 ֆրանք նուիրած է Կապոյտ Խաչի օգնութեան կայանին, իրենց սիրեցեալ եղբօր՝ Կարպիս Փափազեանի մահուան եօթներորդ տարեդարձին առթիւ :

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի Խաչվերացի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ : Երգեցողութիւնները կը ղեկավարէ երաժշտապետ Գ. Նշան Սերգոյեան :

ԽԱՉՎԵՐԱՑԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի Խաչվերացի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Հայրապետական Պատուիրակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Սկիզբն ժամերգութեան ժամը 8ին, պատարագ 10ին : Երեկոյեան անդաստան Խաչվերացի, ժամերգութիւն ժամը 4·30ին : Երկուշաբթի՝ Յիշատակ Մեռելոց, ժամերգութիւն ժամը 9ին, պատարագ 10ին :

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ որ Խաչվերացի տօնը այս Կիրակի կը կատարուի հանդիսաւոր կերպով, ինչպէս նաեւ Մեռելոցի հոգեհանգստեան պաշտօնները՝ յաւարտ պատարագի : Իսկ կէս օրէ ետք ժամը 4·30ին՝ Խաչվերացի աւանդական թափօրն ու Անդաստանը, հրայատուկ երգեցողութիւններով :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, RUE THOUIN

Այս Կիրակի ժամը 10·30ին Խաչվերացի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ եւ քարոզէ

ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռեմ զաւակս՝ Սամուէլեանվարդան կամ Վալոտիա Առաքելի, ծնեալ 1919ին, Հայաստանի Օրտիպատ շրջանի Յրդնոյ գիւղը : Զինուոր գացած է 1939ին, մինչեւ հիմա լուր մը չունիմ, կը կարծուի արտասահման ըլլալ : Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել հօրը բժիշկ Առաքել Սամուէլեանի, Սփեալովի փողոց 69, Երեւան, Հայաստան :

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ԼԸ ՓԷՔԻ ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

3 Ավընիւ Կռանշան, Լը Փէք, Սէն-է-Ուազ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ.— Դասական Ընթացք (Cours Classique) :

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

1) Տասը տարեկանէն սկսեալ, Երկրորդական Վարժարանի որեւէ դասարանի ուսանող կ'ընդունուի պայմանաւ որ ունենայ իր դասարանին վերաբերեալ նիւթերուն բաւարար ծանօթութիւնը :

2) Արտասահմանէն կամ Ֆրանսայի գաւառներէն եկող աշակերտը, Փարիզի մէջ պէտք է ունենայ խնամակալ մը :

3) Աշակերտը պէտք է ներկայացնէ Ընծայարանին Տնօրէնութեան.—

ա) Ծարդ յաճախած դպրոցին դասագրքոյկը եւ բարի վարքի վկայական ;

բ) Մկրտութեան եւ բժշկական պատուաստի վկայական :

4) Դպրոցական տարեկան թոշակը (ինամսեայ) 150·000 ֆրանք է, երեք մասով վճարելի, իւրաքանչիւրը եռամսեային սկիզբը :

Նպաստաւոր զեղչ մը նախատեսուած է խեղճ կարօտեալ ընտանիքներու զաւակներուն համար :

Ցիշեալ սակագինէն դուրս կը մնան աշակերտին ուղեւորութեան, հանդերձեղէնի, գրենական պիտոյքի, բժշկական խնամքի ծախքերը :

Դիմել՝

Direction Ecole Apostolique
3, Rue de Grandchamp - Le Pecq S. et O. France

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Պօմոնի «Յառաջ» խումբի ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 9ին : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը : Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Րիւ Քռնփան :

ՄԱՐՍԷՅԼ (Սէն Ժերոմ).— Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ այս Շաբաթ, ընկեր Սիմոնեանի բնակարանը : Կարեւոր օրակարգ : Բացակաները նկատի կ'առնուին :

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. «Քրիստափոր» կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Աճարեանի ակումբը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ : Կարեւոր օրակարգ :

ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Սարսէլի եւ Առնուվիլի ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին ընկեր Օ. Կարապետեանի տունը, Սարսէլ : Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր խումբերու եւ ենթակոմիտէներու վարչութիւնները, այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Աճարեան ակումբ : Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ « Զաւարեան » ենթակոմիտէի վարչութիւնը, այս Երկուշաբթի, ժամը 20·30ին, Աճարեան ակումբ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ ժամը 21ին, Գ. Սիմոնեանի սրճարանը : Օրակարգ.— Հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 13 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — DIMANCHE 13 SEPTEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8594 — 35EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4395

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿՐԹԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԸ

Վերելքի մէջ է Ֆրանսա բոլոր ճակատներու վրայ :

Պատմութեան կը պատկանին այլեւս այն «հին, բարի օրերը», երբ Ֆրանսուհին իր գլխաւոր պարտականութեան մէջ թերանալու, մայր դառնալ չուզելու համբաւն ունէր :

Քաղաքներու մէջ բացի ապրուստի պայմաններու դժուարութենէն՝ նուազ յոգնելու, աւելի զուարճանալու բնական հակամիտութիւններն ալ կարեւոր դեր մը կը խաղային այս ճակատին վրայ :

Արդիւնքը կ'ըլլար այն, որ մինչ դրացի երկիրներու բնակիչները տարուէ տարի զգալիօրէն կ'աճէին, Ֆրանսա տեղքայլ կ'ընէր : Շատ քիչ անգամ ծնունդները մահերէն աւելի գերակշիռ կ'ըլլային :

Վերջին քառորդ դարու ընթացքին հիմնական յեղաշրջում կրեց այս երկրի ընկերային եւ ընտանեկան կառուցուածքը :

Ընկերվարական գաղափարները օդին մէջ նետուած պարապ փամփուշտներ չէին : Ճարտարարուեստի զարգացումն ու գիտութեան յառաջդիմութիւնը հետզհետէ պիտի բարեշրջէին մարդոց ապրուստի մակարդակը :

Պարտադիր ու ձրի կրթութիւնը բոլորովին պիտի բառնար «անդրագիտութիւնը» : Դրամատիրութիւնը հետզհետէ հող պիտի կորսնցնէր : Աշխատաւորը պիտի դադրէր անխիղճ շահագործման առարկայ դառնալէ :

Համաշխարհային առաջին պատերազմի վաղորդայնին նոր կեանք մը կը սկսէր Եւրոպայի մէջ : Ընկերվարական կուսակցութիւնները հետզհետէ կը դադրէին «ընդդիմադիր տարր» ըլլալէ եւ իրենց մասնակցութիւնը կը բերէին երկրի կառավարութեան, ժողովրդավար այլ կազմակերպութեանց հետ գործակցաբար : Տեղ տեղ նոյնիսկ ամբողջ իշխանութիւնը կը կեդրոնացնէին իրենց ձեռքին մէջ :

Ֆրանսայի մէջ 1936ին «Ժողովրդական Ճակատ»ին իշխանութեան գլուխ գալը պատմական դէպք մըն էր :

Անկէ ի վեր հետզհետէ քուէարկուած «ընկերային օրէնք»ները ամէն կէտի մէջ կ'ապահովէին աշխատաւորներու եւ ամուսնացեալ պաշտօնեաներու բարօրութիւնը :

Ի մէջ այլոց նաեւ կը քաջալերէին որդեծնութիւնը : Մայրերուն տրուած պարգեւը, ընտանեկան թոշակները, առաջնութեան տոմսերը եւ այլ առաւելութիւններ չուտով տուին իրենց պտուղը : Ֆրանսուհին մէկ օրէն միւսը դարձաւ բազմածին : Ու Ֆրանսայի բնակչութիւնը սկսաւ աճիլ ընական կերպով :

Նորածիններու թիւը բազմացաւ տարուէ տարի : Ու հիմա բաւարար թիւով դպրոցական շէնքեր եւ ուսուցիչներ չկան : Կրթական նախարարութիւնը մեծ դժուարութեանց կը մատնուի՝ գոհացնելու համար անմիջական պահանջները :

Սեպտեմբեր 15ին կը բացուին պետական մանկապարտէզները, նախակրթարանները, միջնակարգ վարժարաններն ու արհեստագիտական դպրոցները, որոնց աշակերտներու ընդհանուր թիւն է 7 միլիոն 659.000 : Մասնաւոր դպրոցները արձանագրած են 1.750.000 աշակերտ :

Հոկտեմբեր 1ին —սովորականէն մէկ ամիս կանուխ— կը բացուին բարձրագոյն վարժարանները 210.000 աշակերտով : Գումար 9.715.000 աշակերտ : 400 հազար աւելի՝ բաղդատմամբ անցեալ տարուան :

Մանկապարտէզներու աշակերտութեան թիւն է 1.155.000 (1958էն 30.000 աւելի), նախակրթարաններունը՝ 4.900.000 (140.000 աւելի), երկրորդական վարժարաններունը՝ 483.000 (70.000 աւելի) :

Այս տարի կառուցուած են բազմաթիւ դպրոցական նոր շէնքեր — 1870 դասարան մանկապարտէզի համար, 9367՝ նախակրթարանի, 1273՝ երկրորդականի եւ 3786 բնակարան՝ ուսուցիչներու համար :

Ծնունդներու աննախընթաց յաւելումը դրուական մըն է Ֆրանսայի յարաճուն վերելքին :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՍԱՐԱԿԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԱԴԻՐ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՄԷՋ

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ ԿԸ ԿՐԿՆԷ ԻՆՔՆՈՐՈՇՄԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔԸ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՀԱՄԱՐ

Հասարակապետութեան Յրդ ժողովը վերջացուց իր աշխատանքները կատարեալ միաձայնութիւն մը ստեղծելով բոլոր հարցերուն շուրջ : Կարծ վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան Ֆրանսական հիւլէական ռումբին պայթումին համար ոչ այնքան պայթումի սկզբունքին այլ՝ ընտրուած վայրին : Իվերջոյ այս հարցին շուրջ ալ համաձայնութիւն գոյացաւ : Այս միաձայնութիւնը ստեղծուած է մանաւանդ շնորհիւ Հանրապետութեան եւ Հասարակապետութեան Նախագահ՝ Զօր. Տը Կոլի վարկին եւ հեղինակութեան :

Հրատարակուած պեկոյցին մէջ կը շեշտուին 9 կէտեր, որոնց շուրջ տեղի ունեցած են բոլոր խօսակցութիւնները : Ժողովը ուսումնասիրած է ափրիկեան պետութեանց եւ Մատաքասքարի պայմանները պաշտպանութեան հաւաքական ձիգին մէջ : Աւելի մեծ մասնակցութեան մը որոշումը տրուած է : Արտաքին նախարարը զեկուցում մը բրած է Այրմնհաւը - Տը Կոլ խօսակցութեանց շուրջ : Միւս կողմէ վարչապետ Տըպրէի տեղեկագրին հիման վրայ, որոշուած է որ յատուկ կոմիտէ մը ուսումնասիրէ քաղաքացիութեան հարցը, այսինքն կարելիութիւն մը ստեղծել հասարակաց քաղաքացիութենէն զատ իւրաքանչիւրին անջատ քաղաքացիութիւն մը :

Հասարակապետութեան յաջորդ նիստը պիտի գումարուի Դեկտեմբեր 11ին, Սէն Լուի Տը Սենեկալ :

Գլխաւոր հարցը արձանագրուած չէր օրակարգին վրայ — Ալժերիա : Զօր. Տը Կոլ այս մասին յայտարարութիւն մը ըրաւ նիստին փակումէն առաջ : Ճշտեց այն կարեւորութիւնը զոր կուտայ Ալժերիոյ խնդրին, հաստատելով «ինքնորոշման» սկզբունքը : Նախագահ Տը Կոլ չզարդեց իր յառաջիկայ յայտարարութեան կէտերը : Կը կարծուի թէ Տը Կոլ չուզեր յայտնել իր քաղաքականութիւնը մինչեւ վերջին վայրկեանը ապահովելու համար անակնկալը եւ տեղի չտալու համար սին վիճաբանութեանց :

Ափրիկեան պատուիրակութեանց համաձայն սակայն Տը Կոլի ծրագիրը հետեւեալ միջոցները — Զինուորական սարքակապետութեան սկզբունքներէն մէկը, պէտք է երբ ժամանակը գայ, դայն գործադրել Ալժերիոյ համար : Այդ կէտին հասնելու համար, նկատի առնուած են հետեւեալ միջոցները — Զինուորական խաղաղեցումը վերջացած պիտի հռչակուի այս տարուան վերջը : 1960էն սկսեալ եւ համաձայն նոր օրէնքի մը հիման վրայ, Ալժերիոյ պիտի տրուի առժամեայ սահմանադրութիւն մը . տնտեսական եւ ելմտական մատակարարութեան համար : Չորս տարուան ժամանակամիջոցէ մը ետք որուն ընթացքին «քաղաքացիական խաղաղեցումը» վերջացած պիտի ըլլայ եւ տուած իր արդիւնքները, ընտրութիւններ նշանակել, Ալժերիոյ ժողովուրդներուն տալով ազատ ինքնորոշման իրաւունք : Անոնք կրնան ընտրել գոյավիճակին շարունակութիւնը կամ որեւէ ուրիշ ընտրութիւն ընել : Բանակը անշուշտ պիտի մնայ եւ կատարէ ստիպկանի իր պաշտօնը :

Նման զրոյցներ որոշ յուզում յառաջ բերին Ազգ. Ժողովի Ալժերիացի երեսփոխաններուն մէջ որոնք չեն կրնար հաւատալ թէ Զօր. Տը Կոլ նման նպատակներ ունենայ :

ԵՐՈՒԽԱՆԻ "ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ" ՎԷՊԸ

(«Յառաջ»ի նոր թերթօնը)

Քանի մը օրէն «Յառաջ» պիտի սկսի հրատարակել, իբրեւ թերթօն, Երուանդ Սրմաքէշխանլեանի, գրական ծածկանունով՝ Երուխանի, գլուխ գործոց վէպը, ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ, որ Արեւմտահայ իրապաշտ գրականութեան ամէնէն յաջող մէկ վէպն է միեւնոյն ժամանակ : Դուք կարդացիք արդէն Յառաջի սիւնակներուն մէջ, նոյն հեղինակին մէկ պատմուածքը, Պզտիկ Սեփին պատմութիւնը, իբրեւ նախաճաշակ :

Երուխան մեր այն արժանաւոր ժողովրդական գրագէտն է, որուն ամէն մէկ նորավէպը, Պոլսոյ հայ ձկնորսներու, ջրհանկիրներու եւ մակուկավարներու կեանքէն առնուած է եւ կը ներկայացնէ խոնարհ տիպարներ, որոնք կ'ապրին կրքած ու փլփլած հիւղակներու մէջ, լոյսէ եւ օդէ զրկուած, ողորմելի բնակարաններ, ինչպէս հոն ապրողները, սակայն սիրող ու կարեկցող հոգիով ու սրտով : Այս միջավայրերուն մէջն է որ Երուխան կ'ապրեցնէ կեանքին զառնութիւնը ճաշակած ծերունիներ, իրենց զրկուած եւ աղքատ թոռներուն հետ : Խոնարհ մարդկային էակներ, որոնք հարուստ աղջիկներու կը սիրահարին եւ սակայն իրենց ընկերային վիճակը թոյլ չի տար նման ամուսնութիւններ : Համր ու խուլ մարդիկ դարձեալ, որոնք վախով ու դողով կը փորձեն նայիլ լոյս - երես աղջիկներուն :

Այս բոլորին համադրութիւնն է ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ վէպը :

Երուխան այս վէպը գրած է, երբ Վաննա ապաստանած էր 1893 - 1896ին եւ հոն հրատարակած է առաջին անգամ Մերժուած Սէրը խորագրով, որ յետոյ Արեւելքի մէջ իբրեւ թերթօն լոյս տեսած է նոր անունով : Վառնայի մէջ Երուխան ամէնէն դժնդակ եւ անստոյգ օրերը ապրած է եւ այդ պայմաններուն մէջ գրի առած է այս գլուխ գործոցը, ողորմելի կապելայի մը մէջ, թղթի կտորներու վրայ, անօթի, յուսահատ, թշուառ, երբ տանտիկինը օրն անգամ մը լոյս կը տեսնէին խեղճ ու կրակ պրակներով :

Առաջին անգամն էր որ հեղինակը ընդարձակ սահմաններու մէջ կը գրէր իրական վէպ մը, սեռին յատուկ բոլոր գըրական յատկանիշներով,— գրական ու բացասական տիպարներ, իրենց միջավայրը եւ ապրելակերպը, ամիրայական դասին՝ արդէն կորսուելու դատապարտուած վերջին մնացորդներուն հոգեբանութիւնը, պոլսական միջավայրին ու բարքերուն արձագանգները, պարզ, խոնարհ ու ժողովրդական մարդոց քով ունեւոր դասակարգը, առաջինին երկչոտ ու զգացած յարգանքին տարփանք, երկրորդին արհամարհոտ անզգայութեան քով, դէպքերու ճակատագրական յաջորդականութիւնը, միջակ դասակարգը, որ աղքային գործերը իր մենաշնորհը բրած է եւ կը չհաղորդէ միամտութիւնը թէ՛ մէկ եւ թէ միւս դասակարգի ներկայացուցիչներուն, — այս բոլոր դէպքերը, դէմքերը, վիճակները կ'օգտագործէ հեղինակը, կերտելու համար իր գլուխ գործոցը, ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ, սահուն, կենդանի եւ ժողովրդական լեզուով ու ոճով :

Վէպին մէջ հետզհետէ պիտի յայտնուին Ամիրային աղջիկը՝ Տիկին Երմոնէ Մարկոսեան, իր զաւակը՝ կեղծ բժիշկ Արշակ Մարկոսեան, խոհարարուհին, զաւառացի սպասաւորը՝ Խաչօն, լուացարարուհիին աղջիկը՝ Սօֆին, խոնարհ ձկնորս ընտանիքի մը զաւակը՝ Համբիկ, Թաղական խորհուրդի դանձապետ՝ Թադէոս աղան, Մարկոսեան ընտանիքին գործակատարը՝ Բարթող աղան, ինչպէս նաեւ վէպին առաջին մասին մէջ կեղծ «մանկավարժ» ու խարեբայ՝ Կոստանեան :

Աւելի մանրամասնութիւններու մէջ չենք մտներ : Վստահ ենք, որ «Յառաջ»ի ընթերցողները օրը օրին եւ հեւ ի հեւ պիտի հետեւին այս վէպին :

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԸ ՄՈՆՏԻ Պէյրութի թղթակիցը Հալէպ Սաապ կը գրէ թէ լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն մօտերս Ռիատի մէջ արաբ վերին ժողով մը պիտի գումարուի : Սէուտական Արաբիոյ մայրաքաղաքը պիտի հաւաքուին Յորդանանի Հիւսէյին թագաւորը, նախագահ Նասր եւ Սէուտական Արաբիոյ թագաւորը :

ԱՆԲՆԱԿԱՆ տաքերը կը շարունակուին Փարիզի մէջ : Սեպտեմբեր 10ին ջերմութիւնը 30 աստիճան էր, ինչ որ չէր պատահած 1919էն ի վեր :

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ միջազգային դրամատան տնօրէնը երկու օր Գահիրէ անցընելէ յետոյ յայտարարեց թէ նախնական համաձայնութեան մը հիման վրայ 104 միլիոն տոլարի փոխատուութիւն մը պիտի ըլլայ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան Սուէզի համար :

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԺԱՄԱՆՈՒՄԻՆ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

Խորհրդային բովանդակ մամուլը բարի ճամբորդութիւն կը մաղթէ իր վարչապետին.— Բարի ճամբորդութիւն եւ բարի յաջողութիւն, Նիքիթա Սէրկէյվիչ, ընկերվարական աշխարհի առաջեալ» կը խորագրէ Իզվեստիա :

Մոսկուայի եւ արբանեակ երկիրներու բոլոր թերթերը մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն այս ճամբորդութեան : Խրուշչեւ, ընկերվարական աշխարհի բանբերը, պիտի խօսի Այզընհաուըրի հետ : Մինչ այդ Միացեալ Նահանգներու նախագահը ճառ մը խօսեցաւ ամերիկեան հեռատեսիլէն որուն ընթացքին մասնաւոր յիշատակութեամբ խօսեցաւ Ֆրանսայի մասին : Նախագահը ըսաւ թէ՛ շատ բան լսած է Փարիզի մէջ Ֆրանսայի քաղաքականութեան յեղաշրջման մասին Ափրիկէի մէջ : Նախագահը, ապա, ծանրացաւ Խրուշչեւի այցելութեան վրայ, լոյս յայտնելով թէ ամերիկացի ժողովուրդը ամերիկեան աւանդութեանց համաձայն ընդունելութիւն մը պիտի ապահովէ Խորհրդ. Միութեան վարչապետին, քանի որ, ասկէ հարիւր տարի առաջ, Թօքվիլ ըսած է.— «Ամերիկայի ուժը պէտք չէ փնտռել անոր օրէնքներուն եւ հիմնարկութեանց մէջ այլ այդ երկրին բարքերուն եւ անոր սովորութեանց մէջ» :

Յատկանշական է որ Այզընհաուըր Ֆրանսական նշանաբան մը գործածէ խօսելու համար Ամերիկացիներուն՝ իրենց մասին :

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

(ԽՕՍՔ՝ Ս. ՏԻԳՐԱՆԵԱՆԻ)

Ֆրանսացի գրող մը, Թունուզի, Մարոքի կամ Ալժերիոյ մէջ, բանաստեղծութիւն կամ վէպ կը գրէ։ Ի՞նչ է այս գրողին բրածը։ Կը պատասխանենք.— Ֆրանսական գրականութիւն։

Հիւսիսային Ֆրանսայէն գրագէտ մը նոյնպէս վէպ կը գրէ։ Հարաւային Ֆրանսայէն բանաստեղծ մը քերթուած կը գրէ։ Ի՞նչ է այս մարդոց բրածը։ Դարձեալ կը պատասխանենք.— Ֆրանսական գրականութիւն։

Սկովտիացի մը թատերախաղեր կը գրէ. անգլիացի մը նոյնպէս թատերախաղեր կը գրէ (կամ վէպ, բանաստեղծութիւն, գրական ուսումնասիրութիւն, եւայլն)։ Այս գործերը անուն մը ունի՞ն։ Այո։ անգլ. գրականութիւն են։

Միացեալ Նահանգներու մէջ կ՚ապրին բազմազան ազգեր.— անգլիացի, ֆրանսացի, իտալացի, չուէտացի, գերմանացի, հայ, հրեայ, եւայլն, եւայլն։ Այս ազգերէն որեւէ մէկուն պատկանող գրագէտ մը որեւէ բան կը գրէ։ Ի՞նչ է իր բրածը.— Ամերիկեան գրականութիւն։

Արարատեան աշխարհին մէջ ապրող հայ մը վէպ կը գրէ։ Այս հայը.. հայ չէ, արեւելահայ է։

Արարատեան աշխարհի հարաւ՝ յայսկոյս Արարատի ապրող հայ մը նոյնպէս վէպ կը գրէ։ Այս հայը նոյնպէս... հայ չէ, այլ արեւմտահայ է։

Ամէնը այս չէ սակայն. յայնկոյս Արարատի ապրող Հայերը հասարակաց անուն մը ունին գոնէ. արեւելահայ են, ռուսահայ կամ կովկասահայ։

Նոյնը չէ պարագան յայսկոյս Արարատի, նոր բացատրութեամբ՝ Սփիւռքի մէջ ապրող Հայերուն համար։ Ասոնք բոլորը մէկ անուն չունին. բազմաթիւ անուններ ունին։ Ամբողջութիւն մը չեն. կտորակներ են,— ամերիկահայ են, ֆրանսահայ, եգիպտահայ, պարսկահայ, սուրիահայ, լիբանահայ, իրաքահայ, իտալահայ, պուլկարահայ, ռումանահայ, եւայլն, եւայլն։ Այս «Հայ»երուն գրած վէպերը, քերթուածները, թատերախաղերը հայ գրականութիւն չեն, այլ ամերիկահայ գրականութիւն են, ֆրանսահայ գրականութիւն են եւ մնացեալը...

Մենք կ՚ըսենք.— Հայ ժողովուրդը մասերու, մասնիկներու, կտորակներու վերածելով, կամովին կամ ակամայ, քանդած կ՚ըլլանք ազգային միասնականութեան գիտակցումը մեր մէջ։

Կ՚ըսենք նոյնպէս.— Որեւէ Հայու գրական ստեղծագործութիւնը վերագրելով այս մասնիկներէն մէկուն կամ միւսին, մենք, կամովին կամ ակամայ, ստեղծած կ՚ըլլանք ոչ թէ հայ գրականութիւն, այլ Հայերու գրականութիւն,— Ամերիկահայերու գրականութիւն, Ֆրանսահայերու գրականութիւն, Պարսկահայերու գրականութիւն, եւայլն։

Մեր ուզածը այս չէ, ինչպէս այս չէ մեր բրածն ալ։

Մեր ուզածը ՀԱՅ գրականութիւն է. մեր բրածը նոյնպէս ՀԱՅ գրականութիւն է։

Հայութեան ոգին դէմ է այս մասնատումին. ըսենք նաեւ՝ դէմ է այս կտորակումին։

Մէկ ժողովուրդ ենք. ուստի՝ մէկ հայրենիք ունինք եւ մէկ գրականութիւն։ Կը հաւատանք, թէ օր մը պիտի ունենանք նաեւ մէկ լեզու։

Այս միութիւնը, այս միասնականութիւնը կար հինգ հարիւր տարի կամ հինգ հազար տարի առաջ։ Գողթան երգերը հայ գրականութիւն էին։ Եւ Խորենացին հայ գրող էր։

Մեր հին մատենագրութեան մէջ յիշատակութիւն չկայ այն մասին, թէ Եղիշէի պատմագիրքը տարօնահայ գրականութիւն էր, իսկ Եղիշէն ինք տարօնահայ գրագէտ էր։

Հիմա դա՞րը փոխուած է թէ մենք փոխուած ենք։ Գրականութի՞ւնը փոխուած է թէ գրական ըմբռնումները փոխուած են։ Հա՞յը փոխուած է թէ Հայութեան ոգին։

Յամենայն դէպս, բան մը փոխուած է մեր մէջ։ Բաժանումները աշխարհագրական իմաստ չունին հիմա կարծես, այլ, դժբախտաբար, հոգեկան իմաստ ունին։

Ջէին բաւեր արեւելահայը եւ արեւմտահայը, չէին բաւեր հայրենաբնակը եւ սփիւռքաբնակը, հիմա սկսած ենք նոր սահմաններ ստեղծել ու ըսել.— Սփիւռքի յառաջդիմական գրականութիւն եւ յառաջդիմական գրող։ Սփիւռքի ազգայնական գրականութիւն եւ ազգայնական գրող։ Սփիւռքի դաշնակցական գրականութիւն եւ դաշնակցական գրող։ Ինչպէս ատեն մը կ՚ըսէին Հայաստանի մէջ.— Նախահոկտեմբերեան գրականութիւն եւ յետ-հոկտեմբերեան գրականութիւն։ Պրոլետարական գրականութիւն եւ քաղքենի գրականութիւն։

Այս բաժանումները արուեստական են։ Այս բաժանումները նաեւ հակայեղափոխական են։ Յեղափոխութիւնները կը ձգտին ոչ թէ ազգերը բաժնելու, այլ միացնելու։ Ամերիկեան յեղափոխութիւնը 20–30 ազգերէն ստեղծեց ամերիկեան ազգը։ Ռուսական յեղափոխութիւնը 40–50 ազգերէն ստեղծեց ռուս ազգը, պահելով հանդերձ իւրաքանչիւրին ցեղային դիմագիծը։

Խ. Թոփչեաններն ու Ս. Տիգրանեանները, ինչպէս Սփիւռքի իրենց համհարգները, մեզի պէս չեն մտածեր դժբախտաբար։ Կ՚ուզեն սահմանագիծ մը քաշել խորհրդահայ գրականութեան եւ ոչ-խորհրդահայ գրականութեան միջեւ. յառաջդիմական գրականութեան եւ ոչ-յառաջդիմական գրականութեան միջեւ, որպէսզի իրաւունք ունենան ըսելու.— Խորհրդահայ գրականութեան մէջ Սթախանովներ կան, վերելք կայ, թռիչք կայ, սուրբեր, հերոսներ եւ թեւաւոր հրեշտակներ կան։

Ոչ-խորհրդահայ, մանաւանդ ազգայնական գրականութեան մէ՞ջ։ Օ՜, ո՛չ ուրիշ բան, այլ միայն «մամռակալած տապանագրեր» եւ ախուր որբեր ու «որբանոցներ»։ Այո, Ս. Տիգրանեանի կարծիքով՝ դաշնակներու «գրական անդաստանը ախուր որբանոցի է նման»։ Իսկ ինչի՞ նման է այդ անդաստանը պրոլետարներու երկրին մէջ։ Անուանի «Հոկտեմբերեան ռեւոլիւցիայի յաղթանակից յետոյ էր, որ սովետական ռուս գրականութիւնը մարդկութեանը տուեց համաշխարհային գրականութեան լայնօրէն յայտնի շատ գլուխ-գործոցներ»։

Ջենք գիտեր, թէ ե՞րբ կ՚ապրէին, օրինակ, Գոգոլը, Պուշկինը, Տոստոեւսկին, Թոլսթոյը եւ բազում ուրիշներ, «Հոկտեմբերեան ռեւոլիւցիայի յաղթանակից յետո՞յ» թէ առաջ։ Բայց չվիճինք այս մասին. Ս. Տիգրանեանները ռեւոլիւցիայի երգը պիտի երգեն. ուրիշ բան չեն կրնար երգել։

Դառնանք մեր «ածու»ին։

Մենք գրած էինք մեր 1959 Յունուար 29ի խմբագրականով. «Մենք բնաւ արդէն, թէ Դաշնակցական գրականութիւն չկայ, ինչպէս որ խորհրդահայ գրականութիւն չկայ, այլ կայ միայն եւ միայն հայ գրականութիւն»։

Ս. Տիգրանեան, «Սովետահայ գրողների չորրորդ համագումարի արտասահմանեան արձագանգները» խորագրով իր տեսութեան մէջ, մեր այս հաստատումները կը կոչէ «անօգուտ դիմակահանութիւն» (ամբոխավարութիւն)։

Բայց մենք հիմա ալ, վաղն ալ եւ ընդմիշտ կը կրկնենք ու պիտի կրկնենք մեր այս յայտարարութիւնը։ Ինչպէս որ չկայ խորհրդային հայութիւն, ամերիկեան հայութիւն, ֆրանսական հայութիւն, այնպէս ալ չկայ խորհրդահայ գրականութիւն, ամերիկահայ գրականութիւն, ֆրանսահայ գրականութիւն։

«Խորհրդահայ գրականութիւն» բացատրութիւնը կրնայ ենթադրել տալ, թէ գոյութիւն ունի նաեւ խորհրդահայութիւն մը։ Ֆրանսայի մէջ ապրող հայ գրագէտը ֆրանսահայ գրականութիւն չի մշակեր, այլ կը մշակէ հայ գրականութիւն։ Նոյնն է պարագան նաեւ մեր հայրենիքին ու գաղութներուն համար։ Աշխարհի մէջ որեւէ տեղ, ուր հայ մարդը հայ լեզուով բան մը կը գրէ, մենք այդ «բան»ը կը կոչենք հայ գրականութիւն, գրողը ըլլայ խորհրդային թէ ոչ-խորհրդային քաղաքացի, գրուածը ըլլայ յառաջդիմական թէ յետադիմական...

Եւ եթէ երբեմն հարկադրաբար կը գործածենք արեւելահայ, արեւմտահայ, սփիւռքահայ եւ այլ տերմիններ, այս բառերը մեզի համար աշխարհագրական իմաստ միայն ունին, այլ ոչ՝ հոգեկան։

Ջկայ սոցիալիզմ կառուցանող գրականութիւն, ինչպէս չկայ սոցիալիզմ չկառուցանող գրականութիւն։ Կայ միայն գրականութիւն։

Ի՞նչ կը կառուցանէին, օրինակ, Հոմերոսը, Վիրգիլիոսը, Տանդէն, Շէյքսփիրը, Կէօթէն, Պուշկինը կամ Տոստոեւսկին։ Ի՞նչ կը կառուցանէին մեր Խորենացին, Նարեկացին կամ Շնորհալին։ Սոցիալի՞զմ կը կառուցանէին. ո՛չ, գրականութիւն կը կառուցանէին, եւ այսքան։

Տիգրանեանները գո՛հ չեն գրականութեան էութիւնը եւ դերը ըմբռնելու մեր այս եղանակէն։ Կ՚ուզեն անպատճառ սահմաններ դծել, զուգահեռականներ քաշել գրականութեան մէջ։ Ահա թէ ինչ կ՚ըսէ Ս. Տիգրանեան այս մասին. «Ոչ նուազ կարեւոր նշանակութիւն ունի մէկ այլ հարց,— մեր անցեալ գրականութեան եւ ժամանակակից սփիւռքահայ գրականութեան մէջ երկու հակադիր ուղղութիւնների, առաջադիմական եւ յետադիմական ուղղութիւնների եւ դրանց միջեւ տեղի ունեցած եւ այժմ էլ տեղի ունեցող անհաշտ պայքարի հարցը»։

Թոփչեաններու եւ Տիգրանեաններու ուզածն այն է, որ քով քովի չմնան անունները դաշնակ եւ «յետադիմական» գրող Լեւոն Շանթի եւ «առաջադիմական» ու համայնավար գրող Գէորգ Աբովի։

Մեր խորունկ համոզումը այն է, որ գալիք սերունդները պիտի ստեղծեն մէկ լեզու եւ մէկ գրականութիւն։

Այդ լեզուն պիտի ըլլայ ՀԱՅ լեզու։

Այդ գրականութիւնը պիտի ըլլայ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ գրականութիւն։

Ուրիշ ելք չկայ։

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ։

ՕՍԿԱՐ ՈՒԱՅԼՏ

ԵՂԲԱՅՐ ԼՈՒՍԹԻՔ

(Հէքեաթ)

Դեւերը այս տեսնելով, նետուեցան անոր վրայ եւ որը կառչեցաւ ոտքերուն, միւսը բռնեց մազերէն, ուրիշ երկուքը զայն եւ քաշեցին, այնպէս որ եղբայր Լուսթիք ինկաւ գետին կռնակի վրայ, եւ դեւերը կը պատրաստուէին զինք խեղդամահ ընելու, երբ ան գոչեց.

— Ես ձեզի բսի որ ինչ կ՚ուզէք ընէք եւ սակայն բնաւ չփորձէք ինծի մերձենալ։ Հիմա, կ՚ուզեմ որ բոլորդ ալ մտնէք խուրջինիս մէջ։

Ակնթարթի մը մէջ ինը դեւերը ինքզինքնին գտան Լուսթիքի խուրջինին մէջ արգելափակուած։

Այս վերջինը ոտքի ելաւ հանդարտ, խուրջինին բերանը լաւ մը կապեց, եւ ապա վերստին անկողին մտաւ եւ մինչեւ առտու հանգիստ քնացաւ ճիշդ այնպէս, ինչպէս բան մը պատահած չըլլար։

Առաւօտուն, երբ օթեւանին տէրը, ինչպէս նաեւ այն ազնուականը որուն կը պատկանէր անիծեալ գիւղակը, եկան, զարմացած մնացին։ Իրենք կը կարծէին Լուսթիքը մեռած գտնել, մինչ այս վերջինը ողջ առողջ, ուրախ ու զուարթ կանգնած էր իրենց դէմ։

Ընդհանուր ապշանքի մը մէջ, հարցուցին իրեն.

— Ինչպէ՞ս, բան մը չպատահեցա՞ւ ձեզի...

— Այո, պատասխանեց Եղբայր Լուսթիք։ Ինը թշուառական դեւեր ուզեցին զիս սպաննել։ Եւ սակայն զանոնք բոլորն ալ խոթեցի խուրջինիս մէջ ու հետս կը տանիմ եւ այսպէսով ձեզ յաւիտեանս կ՚ազատեմ անոնց անախորժ ներկայութենէն։

Դղեակին տէրը անսահման շնորհակալութիւն յայտնելէ ետք, դրամական կլոր նուէր մըն ալ տուաւ եւ առաջարկեց որ եթէ կ՚ուզէր իր ծառայութեան մէջ մտնել, յարմար պաշտօն մը կրնար ճարել իրեն։

— Ոչ, պատասխանեց եղբայր Լուսթիք, ես շատ վարժ եմ շարունակ տեղ փոխելու։ Ինծի միշտ պէտք է օդ, ազատութիւն եւ արկածախնդրութիւն։

Հրաժեշտ առաւ բոլորէն եւ գնաց ուղղակի դարբնոցարան մը, ուր իր խուրջինը դնելով սալին վրայ, խնդրեց վարպետ դարբինէն եւ անոր աշկերտներէն, որ իւրաքանչիւրը վերցնէ իր մուրճը եւ զարնէ իր խուրջինին։ Այս վերջինները, երբ իմացան թէ ինչ բանի պիտի ծառայէին իրենց մուրճերուն հարուածները, սկսան իրենց ամբողջ ուժով մրճահարել խուրջինը։

Ահաւոր հառաչիւններ դուրս ելան հոնկէ եւ ապա տիրեց լռութիւն։

Եղբայր Լուսթիք բացաւ իր խուրջինը։ Ութ դեւեր անկենդան փռուած էին. իններորդը սակայն, որ յաջողած էր ապաստանիլ պահուն խուրջինին ծալքերէն մէկուն մէջ կծկտիլ, դուրս ցատկեց եւ առանց ետին դառնալու չուեցաւ առաւ դժոխք...

Եղբայր Լուսթիք վերստին ձեռք առաւ իր թափառաշրջիկի կեանքը եւ ունեցաւ բազմաթիւ արկածախնդրութիւններ, որոնց մի առ մի թուումը շատ երկար պիտի ըլլար։

Ծերացած էր այլեւս եւ կ՚ուզէր լաւագոյն վերջաւորութիւն մը ունենալ։ Գնաց եւ խորհուրդ հարցուց առաքինի ճգնաւորի մը։

— Ցողնած եմ աշխարհը շրջելով, ըսաւ եւ հիմա կ՚ուզեմ ինքզինքս պատրաստել արքայութեան։

— Ջաւակս, պատասխանեց մենակեացը, քիչ մը հեռուն պիտի տեսնես երկու ճամբաներ, մէկը լայն, գեղեցիկ, ծառազարդ, իսկ միւսը նեղ արահետ մը քարքարոտ, ուր արեւը անպակաս կ՚ընէ իր ճառագայթները։ Գնա եւ ընտրէ այս երկու ճամբաներէն մին, եւ սակայն միշտ մտաբերէ որ շատ դժուարութեամբ եւ յոգնութեամբ է որ կարելի է գտնել երկինքի ճամբան եւ հասնիլ արքայութիւն։

Ճգնաւորին խորհուրդին հետեւելով, եղբայր Լուսթիք երբ հասաւ երկու ճամբաներուն առջեւ, իր բնատուր անհոգութենէն եւ իր թեթեւամիտ նկարագրէն տարուելով անմիջապէս ընտրեց ծառազարդ եւ լայն ճամբան։ Քանի մը քայլ անդին, հասաւ խոշոր ու սեւ դրան մը առջեւ որ դժոխքին դուռն էր։ Զարկաւ։ Սատանան՝ որ այդ օրը պահակ էր հոն, նոյն դեւն էր որ ճողոպրած էր խուրջինի սպանդէն։

Երբ տեսաւ Եղբայր Լուսթիքը, սարսափահար, փոխանակ դուռը բանալու, վազեց գնաց ու իմաց տուաւ միւս բոլոր իր ընկերներուն թէ մարդ մը եկած էր զիրենք ջարդելու։

Սատանաներու խումբը վազեց եկաւ, եւ միաձայն յայտարարուեցաւ Եղբայր Լուսթիքին թէ դժոխքին դուռները յաւիտեան փակ պիտի մնային իր առջեւ։

— Սակայն պէտք է որ վերջ ի վերջոյ տեղ մը ապաստանիմ, խորհեցաւ, եւ ետ դառնալով մտաւ նեղ, քարքարոտ եւ արեւահար արահետին մէջ, որ զինք հասցուց արքայութեան դուռը։

Զարկաւ։ Ս. Պետրոս եկաւ անձամբ բանալու։

— Ա՜հ, դո՞ւն ես ընկեր, գոչեց եղբայր Լուսթիք, վերջապէս ծանօթի մը հանդիպեցայ։ Թոյլ տուր որ ներս մտնեմ։

— Ի՞նչպէս, պատասխանեց Ս. Պետրոս, հոս կուգաս առ ի չգոյէ լաւագոյնին։ Եթէ դժոխքին դուռը բացած ըլլային, հիմա հոն պիտի ըլլայիր։ Ոչ, բարեկամն չես քաւած մեղքերդ, քեզ չենք կրնար ընդունիլ այստեղ.

— Լաւ, քանի որ այդպէս կը վարուիս նախկին բարեկամի մը հանդէպ, այլ եւս քեզի հետ ոչ մէկ հաշիւ ունենալ կ՚ուզեմ, պատասխանեց Եղբայր Լուսթիք։ Առ, ահաւասիկ այդ խուրջինը զոր օժտեցիր առաքինութեամբ մը եւ նուիրեցիր ինծի։ Վերստացիր նուէրդ, այլեւս չեմ ուզեր, պէտք չունիմ անոր...

Ս. Պետրոս, ակամայ ծիծաղեցաւ այս նշտամբանքին հանդէպ, առաւ խուրջինը եւ կախեց պատէն...

Եղբայր Լուսթիք, այդ միջոցին անհունութիւն մը ունեցաւ ինքզինքը տեղաւորուած գտնել արքայութեան մէջ։

Նոյն հետայն, հրաշքով մը դրան ճեղքէն ներս քաշուելով, ինքզինքը գտաւ արքայութեան մէջ...

Եւ Ս. Պետրոս որ գիտէր թէ իրականին մէջ Եղբայր Լուսթիք բարի սիրտ մը կը կրէր, բարեխօսեց Աստուծոյ մօտ, որ զայն բոլորովին հանգիստ ու խաղաղ թողուց։

(7 Եւ վերջ) ԿՐԻՄ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՎԵՐՋԻՆ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ

Գոպիչկան հիւանդ պառկած է իր նեղ մահճակալին մէջ, ու կը դիտէ ուշի ուշով առաստաղը, որու մէկ անկիւնին մէջ՝ խոշոր սարդ մը համբերութեամբ իր ոստայնը կը հիւսէ: Բայց Գոպիչկան հաշիւ կ'ընէ որ, եթէ սարդը, վերջացնելով իր ոստայնը, հոնկէ ճամբայ ելլէ եւ իր վրան գայ, ի՞նչպէս պիտի ընէ զայն բռնելու եւ սպաննելու համար ...

Ցաքնալու համար վառած է ալքոլի փոքրիկ լամբարը, որ անճար կը պլպլայ քովը: Վրան առած է մեծ քառակուսիներով դեղին շալը, որու վրայ, Մոնթէ Գառլոյի օրերուն, մնացած է իր սիրական ճերմակ շունը, որուն սուդը մինչեւ հիմա կը պահէ ....

Անդին, սենեակին պատին երկայնքը շարուած են տխուր, կաթով լեցուն շրայուած շիշեր:

Գինին ո՞ւր, կաթը ո՞ւր...

Գոպիչկային բերանը քմծիծաղի մը մէջ կը ծռի, երբ կը դիտէ շիշերու այդ շարքը ....:

Բայց Գոպիչկային համար, ամէնէն մեծ տառապանքը, Գայտարովին ձայնն է, որ քովը, Օլկային սենեակին մէջ, անողորմ ձեւով մը կը շարունակէ հնչել յաղթական, եւ մագլելով քովի պատէն ներս, կը մտնէ իր ջիղերուն մէջ, եւ պոռացնելու աստիճան կը ցաւցնէ ...

Գոպիչկան կը սարսռայ խորհելով, որ թերեւս մեռնի, եւ մնացած պահուն այդ ձայնը լսէ վերջին անգամ ...

Օլկա Ջեխովա երբեմն կուգայ, ու աչքերէն եւ աշխատութենէն խենթեցած գլուխը կը ցուցնէ իր վաղեմի բարեկամին դռնէն ներս: Գոպիչկան կը պաղատի որ պատին երկայնքը կրկնապատկուող կաթի շիշերը առնէ տանի: Բայց հակառակ կատաղութեանը, չի համարձակիր անոր ըսել, որ լռեցնէ նաեւ Գայտարովը: Այդ ընելը կը պահէ մեռնելիք պահուն: Աւելի կարեւոր օգտակարութիւն մը կրնայ ունենալ ան ատեն ...

×

Օլկա Ջեխովային սենեակին դուռը բաց է առաւօտէն ի վեր: Կիներ կը մտնեն կ'ելլեն հոն:

Սենեակին պատն ի վար կախուած է Օլկային մուշտակը, սեւ, գեղեցիկ ու երկար: Ծախու է: Խեղճ Օլկան կը դառնայ անոր շուրջը, ցոյց կուտայ, կը գովէ Իսկ Գայտարովը, նստած մուշտակին դիմացը, պիչ կը նայի անոր:

Գայտարովին այդ սենեակին մէջ մնալը, այլեւս մուշտակին ծախուելէն կախուած է: Եթէ այդ օրը չի ծախուիր, վաղը արդէն կը մեկնի ... դրամի պէտք ունի: Օլկային դասերը, ասեղնագործութիւնները, այլեւս անոր համբոյրներուն չափ ոչինչ են իրեն համար ...

Այդ օրուան մէջ, քանի քանի անգամներ վար իջած է նաեւ ու Օլկային սենեակը մտած, վերի սենեակին Փրէնսէս Ջերքացքին: Մուշտակը գնել միտքէն չանցնիր անշուշտ: Բայց կուգայ կը քըսուի անոր, եւ այդ փիպակեան թափէին հպումը, իր մէջ կ'արթնցնէ ու կը զօրացնէ, ամբողջ կեանք մը յիշատակներ ..

Կուգայ նաեւ աղջիկը, Նինան: Բոլոր այցելուներուն մէջ, Օլկան ամէնէն շատ անոր վրայ յոյս ունի: Թերեւս Փրոմընատին վրայ, յաղթական առաւօտ մը ունեցած ըլլայ այդ օրը ....:

×

Օրը իրիկուն եղած է սակայն, եւ մուշտակը միշտ հոն է, կախուած պատն ի վար, սեւ, գեղեցիկ ու երկար ...:

Գայտարովը կը խլրտայ ...

Օլկային սիրտը, ծանր քարի մը պէս կը ճնշէ, իր տկարացած մարմինին վրայ. Կուլայ ու կը պաղատի: Թերեւս տակաւին ծախուի: Եւ նոյն իսկ եթէ չծախուի ... Կը զարմանայ ... Ջէ՞ որ կ'ապրին միասին: Ջէ՞ որ կը սիրեն զիրար ...

Խեղճ Օլկան, բոլոր սիրող կիներուն պէս, միամիտ է:

Գայտարովը ամբողջ տարի մը հոն ապրեցաւ, կերակրուեցաւ, պատիթօնի ձայնը թենոռի ձայնի փոխեց .... Երբեք սիրոյ խնդիր չեղաւ այդ բոլորին մէջ, իրեն համար: Միայն խեղճ Օլկան երազեց ...

Այդ վերջին գիշերուան իջնելուն հետ, Գայտարովը աւելի անհարկու կը դառնայ: Ոտվհետեւ Օլկային երազը իր պտուղը տուած է ... Եւ Գայտարովը որոշած է թէ մեկնիլ, եւ թէ այդ պտուղը սպաննել իր սաղմին մէջ...

Եւ ատոր համար է որ, այդ վերջին գիշերուան ծանր ժամերուն մէջ, կանգնած վերեւը Օլկային անկողնին, ձեռքը սրբուակ մը, լեցուն դժխեմ կարմիր գնդիկներով, որոշեալ միջոցներով ու դաժան չարժումներով, կուլ տալ կուտայ անոր:

Անոնց սենեակին լոյսը, այդ գիշերը ամբողջ, վառ մնացած է: Եւ քովի սենեակին մէջ, Գոպիչկան, արթուն իր նեղ մահճակալին մէջ, սարսռալով կը դիտէ այդ լոյսին անթարթ երազը, պիմացի ծառին տերեւներուն վրայ ... Ու երբեմն կը լսէ, քովի տախտակամածին վրայ, Գայտարովին խուլ ու ճզմող ոտնաձայնը ...

Իր սիրտը կը ցաւի այդ լոյսին եւ այդ ոտնաձայնին մէջէն ...

×

Ինչպէս ամէն առաւօտ, Օլկան, իր սենեակին պատուհանէն դուրս կախուած, կը սպասէ նամակաբերին: Գայտարովին մեկնելէն ի վեր շաբաթներ անցած են, եւ Օլկան դեռ անոր նամակին կը սպասէ:

Իր ետեւը, փրէնսէս Ջերքացքին այցելութեան եկած է, եւ օգտուելով Օլկային պատուհանէն դուրս կորսուած վիճակին, կ'ուտէ շտապով, շուրջը տեսած բոլոր ուտելիքները:

Անօթի է, ինչպէս միշտ: Առջի օրը, Սինեմայի ստուդիոյի մը մէջ, խենթ կնոջ փոքրիկ դեր մը կրցած է ձեռք ձգել ու խաղալ: Բայց իրիկունը, վերադարձին, իր աղջիկը Նինան, չահած բոլոր դրամը ձեռքէն առած է: Եւ խեղճ Փրէնսէս Ջերքացքին, յոգնած ու անօթի սենեակ մտած, մոռցած է, անկողին իյնալէ առաջ, մաքրել դէմքը, որ սինեմայի աշխատութեան համար, մահու գոյն ներկած են: Ու հիմա յաջորդ առաւօտը, մինչդեռ Օլկային արեւոտ սենեակին մէջ, ոսկրոտ մատներով, մէկիկ մէկիկ բերանը կը նետէ ուտելիքները, կարծես մեռած կին մըն է, որ կատակի համար եկած է հոն ...

Պատուհանին առջեւէն ճչալով կ'անցնի վերի սենեակին բուռ Էֆսէլանսը: Դուռին բացուածքին մէջ կ'երեւի Գոպիչկան, ձեռքը կարմիր վարդերու փունջ մը: Կը մեկնի Փարիզ, եւ Օլկան գիտէ որ միթխարի Փարիզը պիտի սպաննէ իր երազատես բարեկամը ...

Հին օրերէն իր սենեակին մէջ կայ միշտ դաշնակը, պատն ի վար կախուած մուշտակը ... եւ հարաւի հրաշալի արեւը ...

ՄԱՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

ՀԱՆԵԼՈՒԿՆԵՐՈՒ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

Բ.

Հանելուկների ճնշող մեծամասնութիւնը կառուցուած է ծաւալուն փոխաբերութեան կամ պատկերի սկզբունքով: Սովորական փոխաբերութիւնները գեղարուեստական ստեղծագործութեան արտաքին զարդարանքներ են եւ ինքնուրոյն պատկերի արժէք չունին: Նրանց պատկերաւորութիւնը հասկանալի է դառնում միայն բնագրի մէջ եւ գեղարուեստական տուեալ նկարագրութիւնների կապքին, որոնց համար նրանք յօրինուել են: Մինչդեռ հանելուկները մեծ մասամբ ինքնուրոյն եւ մեկուսի ամփոփ պատկերներ են կամ, այլ կերպ ասած, ծաւալուն փոխաբերութիւններ: Օրինակ.

Ոսկէ դուքին (տուփ) խփուեցաւ,
Սալախները (ծաղ) կախուեցաւ:
(Աչք)

Օխտը աղբեր ջրի էն դրամին (ափ),
Օխտը էս գրադին, իրար մտիկ են տալիս:
(Սայլի ճաղեր)

Մի ձորում երկու արջ
Քոլոլ – քոլոլ են գալիս (գզվռտին):
(Ջրաղացաքարեր)

Սրանք եւ բազմաթիւ նմանները բնութիւնից եւ մարդկային կեանքից վերցրած ամփոփ եւ աւարտուն պատկերներ են, որոնք սակայն ուղղակի իմաստով չեն ընկալւում, այլ փոխաբերական բնոյթ ունին եւ ենթակայ են գուշակման: Հանելուկի այլաբանական պատկերը գեղարուեստական արտայայտչականութիւն է ձեռք բերում այն դէպքում, երբ նա իր ներքին որակով համապատասխանում է հանելուկի բուն նշանակութեան յատկանիշներին: Նման դէպքերում հանելուկը դառնում է իմաստալից եւ կատարեալ:

Օրինակ, վերոյիշեալ հանելուկներից առաջինի մէջ աչքը իր արտեւանունքներով ու խփելու յատկանիշի պատճառով փոխաբերուել է փակուող ծոպաւոր ոսկեայ տուփի հետ: Այս ձեւական նմանութիւնից բացի, տուփի «ոսկի» մակդիրով շեշտւում է մի էական հանգամանք եւս, աչքի՝ մարդու համար ունեցած թանկ ու յարգի արժէքը: Երկրորդ հանելուկի մէջ սայլի ճաղերի քանակն ու դիրքը փոխաբերուել է դեռի հանդիպակաց ափերին իրար դիմաց կանգնած եղբայրների հետ: Պատկերի որակական կողմն այն է, որ եղբայրները անշարժ են կանգնած, ինչպէս սայլի ճաղերը, իսկ շարժուող սայլի նկատմամբ ճանապարհի հոսուն դիրքը փոխաբերուել է հոսող գետի հետ: Երրորդ հանելուկը աւելի որակական յատկանիշներ է վերարտադրում, քան արտաքին ձեւական: Արջերի փոխաբերութեամբ շեշտուել եւ ջրաղացաքարի ուժն ու մեծութիւնը, իսկ նրանց «գզվռտոցով» ջրաղացաքարերի պտոյտը:

Հանելուկային պատկերն աւելի արտայայտիչ ու իմաստալից է դառնում, երբ պատկերն ու նշանակութիւնը իրենց թէ արտաքին ձեւական եւ թէ ներքին որակական յատկանիշներով համապատասխան են իրար: Սակայն այս համապատասխանեցման հանգամանքը չի նշանակում նոյնացում: Ընդհակառակն, այդ նմանութեամբ հանդերձ որքան հանելուկի պատկերի եւ նրա բուն նշանակութեան բնապատառները եւ նրանց երկուսի համար էլ ընդհանուր գծերն ու յատկանիշները տարբերակուին ու բաժանուին միմեանցից, այնքան պատկերը կը դառնայ յստակ եւ կ'արդարացուի հանելուկի սեռային նպատակը:

×

Այժմ տեսնենք, թէ բանաստեղծական պատկերաւորման ինչպիսի միջոցներ ու հնարանքներ են օգտագործուած հայ ժողովրդական հանելուկներում:

Հայկական հանելուկների, ինչպէս նաեւ հայ բանահիւսութեան միւս բոլոր սեռերի լեզուն հայերէնի բազմաթիւ բարբառներն ու ենթաբարբառներն են: Դրանք հարիւրամեակներ շարունակ լինելով հայութեան տարբեր հատուածների հաղորդակցութեան կարեւոր միջոցները, իրենց մէջ են խտացրել նրանցով խօսող ժողովրդի պատկերաւոր միտքը, որն իր գեղեցիկ դրսեւորումն է գտել ժողովրդական բանաւոր ստեղծագործութիւններում:

Խօսքի պատկերաւորութիւնն ու գեղեցկութիւնն արտայայտւում է նրան սեղմութեան ու հակիրճութեան, քիչ բանով շատ ասելու մէջ: Այս առումով չափազանց ուշագրաւ են բանահիւսութեան փոքր սեռերը՝ առած՝ ասացուածքները, երգումները, օրհնանքները, անէծքները եւ հանելուկները: Ժողովրդական հանելուկները մարդկային հայեցողութեան են ներկայացնում առարկաները ոչ թէ իրենց սովորական յատկանիշներով, այլ ուրիշ առարկաների կամ իրեւոյթների պատկերաւոր վերարտադրութիւնների միջոցով: Այլաբանական այս պատկերների կառուցման համար մեծ մասամբ հիմք են ծառայում շրջապատի իրեղէն աշխարհի հանրածանօթ առարկաներն ու երեւոյթները:

ՍԱՐԳԻՍ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

(Շար.)

ԱՂՋԻԿ ՍԵՓԻՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Ամէն գիշեր երերակալէն տուն կը դառնար Սերգօ, օղիով գլուխը տաքցած, խուլ ձայնով յիշոցներ, նախատինքներ կը տեղար անծանօթ անձերու, ոչնչութիւններու դէմ. իր հայհոյութիւններէն մեծ բաժին մը կը հանէր «քովի տունիններուն», սպառնալիքներ կ'որոտար անոնց դէմ, աչուլները՝ կատաղի բոցերով լեցուն՝ Սեփին վրայ յառած, որ կը ջանար ծածկել իր ներքին սարսափն եւ զգացած անհուն վիշտն այդ անողորմ անիրաւ նախատինքներէն:

Երբեմն, այնքան կը լեցուէր սիրտը, ջիղերն այնքան թունդ կ'ելնէին, որ քիչ կը մնար որ պէտք եղած կերպովը պատասխանել համարձակէր այդ անարգական ժայթքումներուն, այդ բիրտ խօսքերուն. բայց ինք իր վրայ կը դարձնէր ակնարկը, կը տեսնէր իր խեղճ իրանը, ողորմելի սրունքներն ու բազուկները, անգամ մըն ալ սարսափով կը դիտէր եղբօրն արիւնագոյն գլուխը, ամեհի կուրծքն ու կարճնեղ բազուկները, ու անմիջապէս կը վհատէր, կը սմքէր, կուլ տալով իր քէնն ու վիշտը կապարէ գնդակներու պէս:

Իր այդ բոլոր յուզումները, վիշտերը, զայրոյթները խօսք մը միայն կը թելադրէին նմա.

— Ախ, մէյ մը մեծնայի, կ'ըսէր:

×

Ձմեռը եկած էր իր սպիտակափառ ձիւնովը, իր փափուկ սառոյցովը ու իր ճահճապատայտ քամիովը:

Ձիւնն իբր ակնահաճոյ վարդ մը, իբր մատկայանման խաւին տակ սքօղած էր փխրած տուներու փեռեկներն ու վէրքերը, փողոցներու ծուռ ու մուռ եւ ազատօ սալարկն, ամէն բան որ կապոյտ երկինքին տակ, արեւուն ճառագայթներուն մէջ կը ցցուէր տխրատեսիլ ու անհրապոյր:

Ծնունդի խթման չարաթ օրն էր: Մութին ու լուսուն եկած էր Սերգօն եւ կարգի կը դնէր ձկնականջները, զորս այն օրը պիտի ծախէր, երեք մասի կը բաժնէր, պզտիկ, միջակ, խոշոր, յետոյ կը դասաւորէր ձուկերը, կը շոյէր, կը փայփայէր զանոնք սքանչացմամբ եւ երբեմն խոշոր ձուկ մը ձեռքն առնելով՝ կշռելու ձեւով մը կը շարժէր զայն եւ կը մրմռար.

— Ըհ, անամ պապամ:

Ցետոյ զործն աւարտելէ ետք, գնաց կիցուն արթնցուց պզտիկ Սեփը, որ խենդի պէս ցատքեց ելաւ ցուրտէն դողդղալով եւ հագաւ պատառոտն զգեստները:

— Ծօ, բաւէ Սերգօ, աս քէֆալին չավէլան աս, օխան հինգէն վար չի պիտի տաս, իշտէ աստար կ'ըսեմ. երեք օխա է, տասնըհինգ ղրուշ կ'ընէ ... լմնցունելուղ պէս Թախծիկովը կ'առնես Թոտիին կը բերես. պէյլեի հոն կ'ըլլամ, չըլլամ նէ՝ ըսել է քի տուն էկած եմ, չխառկ հոս կը վազես: Հասկցա՞ր, հասար խափա:

Սեփ, անձայն, անմռունչ առքն անցուց մաշած ցեխոտ ոտնամանները, բացաւ դուռն եւ դուրս ելաւ չավէլան գլխուն վրայ դնելէն ետք, քովի տանը պատուհանին տակէն անցած պահուն վեր առաւ գլուխը եւ սա խօսքերը արտասանեց ցած ձայնով.

— Արուս, աս գիշեր ձուկ կը պերեմ ձեզի:

Եւ ճամբան շարունակեց՝ իր սրազոչ ձայնն հնչեցունելով ձիւնապատ փողոցներուն մէջ:

Ձիւնը վերսկսած էր տեղալ խոշոր պատառներով. հով չկար. արտամաթախիծ լռութիւն մը կը տիրէր Զրքասլըին այդ տխուր փողոցներուն մէջ: Իրիկուն եղած էր. խաւարն աննշմարելի կերպով կը փռուէր մթնոլորտին մէջ, կարծես ձիւնին հատիկներուն հետ երկինքէն իջնելով իբր անսահման մաղ մը որուն ծակերէն ջուր կը վազէ, այլ չդիմանալով համայնածաւալ սպիտակութեան, կը մարէր, կը ցընդէր, գետնի վրայ իջած ատեն: Պզտիկ Սեփ ձեռներն ի գրպան, վտիտ բարակ ուսերը դէպ առաջ, բերանէն կախուած ունենալով ձուկի չավէլան, տուներուն տակէն սողալով սողոսկելով կը վազէր: Ուսի անճիգ հարուածով մը տանը դուռը բացաւ, ներս մտաւ եւ չորս կողմն արագ եւ երկիւղալից ակնարկներ պտըտցուց:

— Հոս ալ չէ, մրմռաց, օխ:

Վար իջաւ նեղ եւ ծռմռած սանդուխէ մը եւ գտնուեցաւ քառակուսի մթին տեղ մը, որ հաւանօրէն խոհանոց մըն էր, պահ մը ականջ դրաւ. ձայն ձուն չկար, եւ թէ ցուրտէ եւ թէ ներքին յուզումէ դողդղացող տժեղ ձեռներովը վեր առաւ գետինը ծածկող ալիւմներէն մին, ամանն մը դուրս հանեց, նորէն տեղը դրաւ քարը եւ պարտէզին դուռը բանալով՝ դուրս ելաւ:

Ձեռքի ամանին մէջ կը գտնուէր օխայի մը չափ ձուկ:

Գետինը դրաւ ամանը, տախտակորմին տակը գնաց եւ երկու ձեռները բերնին քովերը դնելով իբր ձայնասար.

— Արուս, Արուս, գոչեց:

ԵՐՈՒԽԱՆ

(4 Շար.)

ԱՆԳԼԻՈՅ արտաքին նախարարը՝ Սելվին Լօյտ անցի օր ընդունած է Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան տնտեսական նախարարը՝ Քայսունի։ Ցարդ յայտնի չէ թէ արաբ նախարարը Նասըրէն նամակ մը յանձնա՞ծ է Լօյտի, դիւանագիտական յարաբերութեանց վերահաստատումին համար։ Ամէն պարագայի մէջ, առաջին անգամն է, Սուէզի դէպքերէն ի վեր, Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան նախարար մը Անգլիա կ'այցելէ։

ՆԵՀՐՈՒ, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարեց թէ չի հաւատար չին – հնդկական պատերազմի մը որ «խենդութիւն մը պիտի ըլլար»։

ԳՐԻԽՍԷԼԻ մէջ բացուեցաւ Հասարակաց Շուկայի եւ Եւրաթոմի նախարարաց ժողովը։ Դիւանը ընդունեցաւ Թուրքիոյ անդամակցութեան դիմումը։

ՀՈՒՆԳԱՐ գրագէտ Կէորկի Լուքաչը մեռած է Փեշտայի մէջ, 77 տարեկանին։ Գրական Ակումբին նախագահն էր եւ պատկառելի Քուրիէ մրցանակին։ Երկար տարիներու տարագրութենէ մը ետք, Փարիզ, ուր երկիրը վերադարձած էր 1945ին։

ԻՏԱԼԻՈՅ վարչապետին այցելութիւնը Անգլիա հաւանաբար յետաձգուի։ Անթոնիօ Սէնիի Լոնտոն պիտի երթար Հոկտեմբեր 6ին եւ երեսփոխանական ընտրութիւններու պատճառով, աւելի ուշ տեղի պիտի ունենան անգլեւիտալական խօսակցութիւնները։

ՄԱՐՈՔԻ ներքին նախարարը Մոհամմէտ յայտարարեց թէ Մարոքցի 4·500·000 այրեր եւ կիներ քուէարկութիւն պիտի կատարեն 1960ին, առաջին անգամ ըլլալով։

ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐ Զինաստանի ժողովրդային համագումարին մէջ խօսք առնելով Շու Էն Լայ ամբաստանեց Հնդկաստանը որ ճնշում կը բանեցնէ Զինաստանի վրայ սահմանային խնդրին կարգադրութեան համար։ Շու Էն Լայ առաջարկեց բարեկամական խօսակցութեանց միջոցով կարգադրել խնդիրը։

ԳԱՏԱՊԱՐՏԵԼՈՎ Կարդինալ Ֆէլթէնի դիմումին Վատիկանը սրաշեց վերջ տալ քահանայ – բանուորներու գործունէութեան Ֆրանսայի մէջ։ Կոչումի նոր ձեւեր պիտի ուսումնասիրուին։

ՓԱՐԻԶԻ նշանաւոր ճաշարանի «Մաքսիմս» տէրերը դիմում ըրին Նիւ Եորքի նոյն անունը կրող ճաշարանին տէրերուն որ փոխեն ճաշարանին անունը։ Փարիզի Մաքսիմսը կ'ըսէ որ Նիւ Եորքի ճաշարանին տէրը կ'ուզէ օգտուիլ այդ անունին վարկէն եւ համբաւէն։ Նիւ Եորքի Մաքսիմ'սը որ չորս ամիս է բացուած է դատարանի դիմեց։

ԻՏԱԼԻՈՅ արտաքին նախարարութիւնը տեղափոխուեցաւ։ 32 տարի մնալէ ետք Քիճի պալատը որ Փարիզի Քէ տ'Օրսէյին կը համապատասխանէ, արտաքին նախարարութիւնը ներկայիս հաստատուած է արդիական պալատի մը մէջ որուն անունն է՝ Ֆարնեսինա։

ԼԱՈՍԻ արտաքին նախարարը երկար տեսակցութիւն մը ունեցած է Սելվին Լօյտի հետ։ Երկու նախարարները համաձայնած են այն ձեւին շուրջ, որով կարելի պիտի ըլլայ կարգադրել Լաոսի ծանր կացութիւնը։

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկին Գաղտասար Տիրատուրեան հազար ֆրանք կը նուիրեն իրենց այցելութեան առթիւ։

ՄԱՐՍԷՅԼ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի դպրոցին արձանագրութիւնները կը սկըսին այս Հինգշաբթի առաւօտ, ժամը 9–12, ուսուցչութեամբ Տիկին Հազարեանի։

26, RUE DES CONVALESCENTS

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն խորին վշտով կ'ողբայ անդարմանելի կորուստը վեթերան ընկերոջ Գաբրիէլ Լազեանի ու կը խոնարհի անոր թարմ շիրիմին առջեւ։ Նոյն առթիւ իր խոր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ «Ցուսաբեր»ի խմբագրութեան եւ ողբացեալին ընտանեկան պարագաներուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նըպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան.—

Գ. Գ. Մուշեղ Ճէրմենեանէ քսան հազար ֆրանք, Շօմարայէն քսան հազար։

Կրասէն.— Գ. Մեսրոպ Քուլլոյեանէ Գ. Կիւլպէնկեանի ձեռամբ երկու հազար։

Փարիզէն Գ. Յովհաննէս Տէտէճեանէ հազար։ Փարիզէն Գ. Յակոբ Ինճէեանէ հինգ հարիւր, Տէր եւ Տիկին Յովակիմ եւ Հայկանուշ Տէրվէրեան (Ամերիկայէն այցելու) հինգ հազար ֆրանք։

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպած է թէյասեղան մը ի պատիւ հիւրաբար մեր մէջ գտնուող արձակագիր Բժ. Վարդան Կոմիկեանին, (Պոլսէն), այս Երեքշաբթի գիշեր, ժամը 21ին, Գեղամ Աճէմեանի ճաշարանը։ Կը հրաւիրուին Միութեանս անդամներն ու գրասէրները։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ձեռնարկուներ հիւսուածեղէնի մոնթաժի համար։

Տնական գործ, Յունուար 1էն Դեկտեմբեր 31։ Դիմել՝

TRICOTS TERZIAN
3, RUE POISSONNIÈRE, PARIS

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռեմ զաւակս՝ Սամուէլեան Վարդան կամ Վալոտեա Առաքելի, ծնեալ 1919ին, Հայաստանի Օրտեպատ շրջանի Ցրղնայ գիւղը։ Զինուոր գացած է 1939ին, մինչեւ հիմա լուր մը չունիմ, կը կարծուի արտասահման ըլլայ։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել հօրը բժիշկ Առաքել Սամուէլեանի, Սվերտլովի փողոց 69, Երեւան, Հայաստան։

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կազմակերպուած Սէնթ Էթիէնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Բարկէն Սիւնի խումբին կողմէ, այս Շաբաթ, ժամը 20էն մինչեւ լոյս, Փերկոլայի շքեղ սրահին մէջ, մասնակցութեամբ՝ Ֆրէտ Գովի նուագախումբին։

Զանազան անակնկալներ, ճոխ եւ առատ պիւֆէ։

Հասոյթը պիտի յատկացուի ժողովասրահի նորոգութեան։ Կը խնդրուի Կեդր. Ֆրանսայի ընկերներէն իրենց ներկայութեամբ քաջալերել այս ձեռնարկը։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ՏԷՍԻՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի Ազգային վարժարանի դասաւանդութիւնները կը սկսին Սեպտեմբեր 15էն սկսեալ։

Ծնողքներէն կը խնդրուի չթերանալ իրենց պարտականութենէն եւ սկիզբէն ղրկել իրենց զաւակները, դասաւանդութեան կանոնաւորութեան համար։ Նորերու արձանագրութիւնը կը կատարուի միժամանակ՝ ուսուցիչին կողմէ։

Կրթական մարմին

ԽԱՉՎԵՐԱՑԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի Խաչվերացի տօնին առթիւ Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ, 295 Ռիւ Գարալոյի մէջ տեղի կ'ունենայ հանդիսաւոր Ս. պատարագ, ինչպէս նաեւ երեկոյեան ժամը 5ին Թափօր – անդաստանի հանդիսաւոր արարողութիւն։ Ներկայ կ'ըլլան տեղւոյս քհնյ. հայրերը եւ դըպրաց դասը իրենց լրիւ կազմով։ Սիրով կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը, ներկայ ըլլալու սոյն հոգեպարար արարողութեանց։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ « Զաւարեան » ենթակոմիտէի վարչութիւնը, այս Երկուշաբթի, ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբ։

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Օհանջանեան Ակումբը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ մարմինները.—

19 Սեպտեմբեր, Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին ընկերական ընդհ. ժողով՝ Ահարոնեան Ակումբին մէջ։

20 Սեպտեմբեր, Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Սէնթ Մարկրիթի Համազասպ ենթակոմիտէն եւ Թաթուլ խումբը։

Կէս օրէ վերջ ժամը 15ին Կարտանի Նիկոլ Դուման խումբը։

Իրիկունը ժամը 9ին, Պուլվար Օտտոյի Վռամեան ենթակոմիտէն եւ Ընկեր Կարօ խումբը։

21 Սեպտեմբեր Երկուշաբթի իրիկուան ժամը 9ին Գոմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէն եւ Վարանդեան խումբը։

22 Սեպտեմբեր Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին Քրիստափոր ենթակոմիտէն Ահարոնեան ակումբին մէջ։

23 Սեպտեմբեր Չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին, Սէն Լուի Ակնունի ենթակոմիտէն եւ Արամ խումբը։

24 Սեպտեմբեր, Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին, Սէն Ժերոմի «Հայաստան» ենթակոմիտէն եւ Իշխան խումբը։

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 փր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 փրանք: Հատը 20 փր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — MARDI 15 SEPTEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8595 — 35EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4396

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ "ՅԱՂԹԱՆԱԿ"Ը

Այսօր՝ երեքշաբթի՝ պաշտօնական Ամերիկան առ ոտք փառօք, եւ երիվարօք պիտի ընդունի Կրեմլինի մենատէրը:

Այցելնհատուր խուլ եւ խուլ արքայական ընդունելութիւն մըն է սարքած Խրուշչեւի համար:

Ժամանակի նշան: Դարերը փոխուած են: Միտքերը՝ յեղաշրջուած:

Քաղաքական նոր կեանքի մը արշալո՞յսն է որ կ'ուրուագծուի հորիզոնին վրայ:

Յետպատերազմեան տասնեւհնգամեայ շրջանը փոխանակ խաղաղութիւն եւ համերաշխութիւն ստեղծելու աշխարհի մէջ, զայն երկու հակամարտ ճակատներու էր վերածած:

Տաք պատերազմին յաջորդեց պաղը, — ջլամաշ, թունդ հանելով մարդոց ջիղերը:

Յաղթանակէն օգտուեցաւ միայն Խորհրդային Միութիւնը, որ հսկայ քայլեր առաւ «համաշխարհային յեղափոխութեան» իր հիմնական ծրագրի իրականացման ճամբուն վրայ:

Դաշնակիցները լռելեայն համակերպեցան «կատարուած իրողութեան», թոյլ տալով որ հարիւր միլիոնաւոր ազատ մարդիկ ենթարկուին բոլշեւիկեան ազդեցութեան:

Մոսկուա իր թաթը դրաւ ո՛չ միայն կեդրոնական եւ արեւելեան Եւրոպայի քաղաքակիրթ ժողովուրդներուն վրայ, այլ իր ազդեցութեան ենթարկեց Մայրագոյն Արեւելքի անսահման տարածութիւնները:

Ազատ աշխարհը իր «Ատլանտեան», «Պալքանեան», «Պաղտատի», «Հարաւ-Արեւելեան Ասիոյ» Ուխտերով եւ այլ զինուորական ու տնտեսական այլազան համախմբումներով և կազմակերպութիւններով չկրցաւ մէկ թիզ հող իսկ չահիլ յանիրաւի երկաթեայ վարագոյրէն:

Ամերիկա եւ Ատլանտեան Ուխտի իր դաշնակիցները պահ մը վերակշիռ դիրք կը գրաւէին ընդդէմ արեւելեան ճակատին:

Սակայն յոռմէհետէ հիւլէական գաղտնիքները դադրեցան Միացեալ Նահանգներու մենաշնորհը ըլլալէ, խորհրդային ճակատի ձայնը սկսաւ աւելի ուժգին հնչել:

Երբ իր զօրութեան գագաթնակէտին էր հասած, արեւմտեան ճակատը մէկ անգամ միայն համարձակեցաւ զէնք բարձրացնել արեւելքի ծաւալապաշտութեան դէմ:

Եւ ի գին նիւթական ու մարդկային անհուն զոհողութեանց, Քորէայի մէջ թումբ կանգնեց բոլշեւիկեան յառաջխաղացման դէմ:

Անկէ ի վեր ստեղծուած է գոյավիճակ մը, զոր խախտելու չի յանդգնիր ազատ աշխարհը:

Գոյավիճակը նպաստաւոր է խորհրդային ճակատին համար:

Խրուշչեւ շարունակ կը ճառէ «համակեցութեան» մասին: «Ընկերվարական» եւ «դրամատիրական» աշխարհներու գոյակցութիւնը հնարաւոր եւ օգտակար կը գտնէ:

Իրականին մէջ սակայն բոլոր փաստերը ցոյց կուտան թէ երկու հակամարտ գաղափարախօսութիւնները կարելի չէ հաշտեցնել:

Արեւմտեան աշխարհը՝ կռթնած ժողովրդավարութեան անմահ ու վսեմ սկզբունքներուն վրայ՝ կը ջատագովէ մարդոց եւ ժողովուրդներու կատարեալ ազատութիւնը:

Մինչ համայնավարութիւնը՝ «ընկերվարութեան» կեղծ դիմակին ետեւ ապաստանած՝ կը ժխտէ մարդկային տարրական իրաւունքներն ու կը մերժէ ազատութիւն եւ անկախութիւն շնորհել իր բռնատիրութեան տակ տուայտող ազգերուն եւ պետութեանց:

Այս պայմաններուն տակ կը գտնուի աշխարհ այն պահուն, երբ Խրուշչեւ «յաղթական» ընդունելութեան կ'արժանանայ ազատ աշխարհի միջնաբերդին մէջ:

Ամերիկացիներուն կողմէ, «գերի» կամ «ստրուկ» կոչուած ազգերը պիտի շահի՞ն թէ պիտի կորսնցնեն երկու «Մեծ»երու հանդիպումէն:

Աշխարհի խաղաղութիւնը պիտի ամրապնդուի՞ թէ պիտի վտանգուի:

Մօտիկ ապագան պիտի տայ պատասխանը:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿԱՐՄԻՐ ԴՐՕՇԸ ԼՈՒՍՆԻՆ ՎՐԱՅ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀՐԹԻՌԸ "ԼՈՒՆԻՔ Բ"

ԼՈՒՍԻՆ ՀԱՍԱՒ ԿԻՐԱԿԻ ԳԻՇԵՐ

...ԻՍԿ ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱ ԿԸ ՀԱՍՆԻ ԱՅՍՕՐ

Խորհրդային գիտութեան հետ քարոզչութիւնն ալ նոր յաղթանակ մը տարաւ, որ աննախընթաց է պատմութեան մէջ:

Ծանօթ է որ ինը ամիս առաջ, Յունուար 2ին, Խորհրդային Միութիւնը հրթիռ մը ղրկած է դէպի լուսին, ճիշդ այն պահուն երբ Անաստաս Միկոյեան Ամերիկա կը ժամանէր: Այդ փորձը կատարեալ յաջողութիւն մը չէր ունեցած սակայն, արդարեւ Լունիք Ա., լուսինէն վեց հազար քիլոմեթր առաջ շեղած էր եւ ցարդ կը դառնայ երկրին չուրջ, իբրեւ 10րդ մոլորակը եւ առաջինը զոր մարդը շինած է:

Եթէ Լունիք Ա. կատարեալ յաղթանակ մը չապահովեց Խորհրդ. Միութեան թիւ 2ին (Միկոյեան), Լունիք Բ., սակայն, փառաւոր յաջողութիւն մըն է Խորհրդ. Միութեան թիւ 1ին (Խրուշչեւ) համար:

Շաբաթ օր Մոսկուայի ձայնասփիւռը դադրեցնելով իր ընթացիկ յայտագիրը «Միջազգային» փառերգով, իբրեւ նախաբան, հաղորդեց «Թաս» գործակալութեան հետեւեալ զեկոյցը. — Դէպի լուսին ղրկուած է նոր հրթիռ մը, Լունիք Բ, որ քանի մը յարկերէ շինուած է որոնց վերջինը, առանց վառելանիւթի, կը կշռէ 1511 քիլօ: Վերջին յարկը որ կը յառաջանայ 11,2 քիլոմեթր արագութեամբ՝ երկվայրկեանը, ունի գիտական կատարելագործուած գործիքներ, որոնք ձայնասփիւռի մեքենաներու միջոցով ամէն տեղեկութիւն կը հաղորդեն անջրպետի անծանօթ մասերուն վերաբերեալ: Փոխադրուած գիտական գործիքներու ընդհանուր ծանրութիւնն է՝ 390,2 քիլօ»:

Որպէսզի հրթիռը կարենայ երկրին հաղորդել հարկ եղած տեղեկութիւնները, օժտուած է ձայնարձակ գործիքով մը որ հեռագրական ձեւով հաղորդումներ կ'ընէ զանազան ալիքներու վրայ:

Նոյն իրիկունը խորհրդային գիտունները կարգով խօսք առին Մոսկուայի ձայնասփիւռէն: Աստղագիտական Սթենպերկ հաստատութեան տնօրէնը՝ Տոքթ. Տիմիթրի Մարթինով յայտարարեց թէ այս հրթիռը իր ուղղութիւնը կը տանայ երկրէն, ուրեմն շեղում չի կրնար ունենալ, իսկ եթէ ունենայ բոլորովին աննշան պիտի ըլլայ»:

Յաջորդ խօսողն էր Տիկին Մուէվիչ որ Գիտական Ակադեմիայի աստղագիտական կաճառին փոխ նախագահն է. — «Հրթիռին թիւերը կը վկայեն զայն արձակած պետութեան ուժը»:

Լունիք Բ. բիփ – բիփ ձայն մը կը հանէ: Փարիզի, Գերմանիոյ եւ Սան-Ֆրանչիսքոյի դիտարանները արդէն կրցած են արձանագրել հրթիռին նշանները:

Խանդավառութիւնը մեծ էր, շաբաթ օր Խորհրդային Միութեան մէջ, իսկ Ամերիկացիք, տեսնելով հանդերձ այս նոր յաջողութեան քաղաքական նպատակը, կը փորձեն շատ ցոյց չտալ իրենց յուսախաբութիւնը:

Կը կարծուի թէ Խրուշչեւ ինք իսկ հրամայած է այս արձակումը; որովհետեւ ընտրուած ժամանակը շատ յարմար չէ, ըստ Ամերիկացիներուն որոնց համար Հոկտեմբեր 3ին, միայն նման փորձ մը կարելի էր կատարել:

Երկրէն լուսին հեռաւորութիւնն է՝ 384.000 քիլոմեթր, կիրակի ցերեկ հրթիռը կտրած էր արդէն 300.000 քիլոմեթրը: Ժամը 13.40ին մտած էր լուսնի շրջագիծին մէջ, եւ ինչպէս նախատեսուած էր՝ արագութիւնը նախ պակսած, ապա բարձրացած էր:

Ժամը 22ին, 720 քիլոմեթր կը մնար եւ հրթիռը կը շարունակէր իր ճամբորդութիւնը ժամական 10.000 քիլոմեթր արագութեամբ:

Վերջապէս ժամը 22.02 հրթիռը կը դպչէր լուսնին եւ Խորհրդ. Միութիւնը կ'ապահովէր գիտական աննախընթաց յաղթանակ մը որ կը յիշեցնէ Ամերիկայի գերման գիտնական՝ Ֆոն Պրաունի խօսքը, երբ իրեն հարց կը տրուէր թէ երբ Ամերիկացիք լուսին հասնին ի՞նչ պիտի գտնեն, «Ռուսերը» կը պատասխանէր Ֆոն Պրաուն:

Այսօր լուսինը այլեւս կոյս չէ եւ «կարմիր դրօշը կը ծածանի «Սեպտեմբեր, 1959» վերտառութեամբ:

Անշուշտ ոչ մէկ դիտարանի համար կարելի էր «տեսնել» հրթիռին լուսին հասնիլն ու պայթումը, ցարդ նման ոչ մէկ գործիք գոյութիւն ունի, միայն ապացոյցը հրթիռին լռութիւնն է: Մինչեւ լուսնին հասնիլը ու պայթումը կանոնաւորաբար ձայնարձակումներ ունէր որոնք դադրած են ճիշդ այն պահուն երբ հրթիռը լուսին հասած է եւ պայթած՝ ճիշդ հոն ուր խորհրդային գիտուններ որոշած էին:

Միջազգային բովանդակ մամուլը մեծ խորագրերով կը հաղորդէ լուրը: Օռօռ այս առթիւ հարցումներ ըրած է հայազգի Փրոֆ. Ա. Անանօֆի որ Ֆրանսայի ամէնէն ձեռնհաս գիտունն է այդ մարզին մէջ: Անանօֆի համար հրթիռին լուսին հասնիլը չի նշանակեր անշուշտ թէ անմիջապէս կարելի պիտի ըլլայ նաեւ մարդ մը ղրկել բայց ցոյց կուտայ խորհրդային գիտուններուն հաշիւներուն բացարձակ ճշգրտութիւնը, ինչ որ շատ կարեւոր է: Մարդոց համար, գլխաւոր դժուարութիւնը արագութիւնն է, մինչ հրթիռին պէտք եղած արագացումը կարելի է տալ երբ միայն գործիք կը փոխադրէ, հարցը կը տարբերի երբ մարդ փոխադրէ:

Ամէն պարագայի մէջ բոլորը կ'ընդունին որ քարոզչութեան գլուխ գործոց մըն է զոր Խորհրդ. Միութիւնը յաջողեցաւ:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՐԾԻՔԸ

Ուաշինկթընի մէջ բոլոր Ամերիկացիները լսելով հրթիռին արձակումը ըսին. — Խրուշչեւ իսկապէս անմրցելի է քարոզչութեան արուեստին մէջ եւ թերթ մը կը գրէ. — Լուսինը այլեւս ծանուցումի ցուցատախտակ մըն է Խորհրդ. Միութեան համար»:

Ամերիկացիները կը յայտնեն նաեւ թէ

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ նախկին նախագահ Թէօտոր Հօյս իր պաշտօնը յանձնեց նորընտիր նախագահ Լիւպքէի:

ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ մէկ միլիառ 500 միլիոն ռուբլի վարկ մը բացած է Հնդկաստանի:

ԿԻՊՐՈՍԻ կացութիւնը շատ լաւ չէ: Մակարիոս Արք. չի գիտեր թէ պէտք է ընդունի Զօր. Ղրիվասի տեսակցութեան առաջարկը: Համաձայն կիպրական շրջանակներուն Ղրիվասի հրաւէրը շատ կարեւոր բնոյթ ունի ճիշդ այն ժամանակ երբ Մակարիոս Արք. կը պատրաստուէր հանրութեան յայտնել իրեն դէմ պատրաստուած դաւադրութեան փաստերը:

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՆԵՀՐՈՒ յայտարարութիւն մը ըրաւ այս անգամ Ստորին ժողովին առջեւ եւ ընդունիլ տուաւ իր քաղաքական ծրագիրը ժողովրդական Չինաստանի նկատմամբ:

ԹՈՒՆՈՒԶԻ նախագահը Հապիպ Պուրկիպա տեսակցութիւն մը շնորհած է իրաքեան Ալ Պիլատ թերթին, որուն մէջ Պուրկիպա կրկին կը խօսի Պիզերթի մասին եւ կը շեշտէ թէ Թունուզ զօրավիգ պիտի կանգնի Ալժ. Ազատագրական ճակատին: Խօսելով Եգիպտոսի հետ յարաբերութեանց բարելաւման մասին, Պուրկիպա կ'ըսէ թէ կարելի չէ հաշտութեան կամ եղբայրութեան մասին խօսիլ, որչափ Եգիպտոս չէ դադրած Թունուզի ներքին գործերուն խառնուելէ:

ԿԱՌԱՐՇԱՒԻ Մոնծայի վազքածիրին վրայ կիրակի օր տեղի ունեցաւ Իտալիոյ Մեծ մրցանակը զոր շահեցաւ անգլիացի Սթիրլինկ Մոս:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ արտաքին նախարարը Ռափացքի Նիւ – Եորք մեկնեցաւ:

ԻՐԱՔԻ կառավարութիւնը պաշտօնապէս ամբաստանեց Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւնը որ կազմակերպած է իրաքցի փաստաբան Մահմուտ Ճամիլի սպանութիւնը: Ճամիլ անծանօթներու կողմէ սպաննուեցաւ Պէյրութի օդակայանը, Սեպտեմբեր 8ին: Փաստաբանը շատ կարեւոր յայտարարութիւններ ունէր ընելիք Գնդ. Մահտաուի դատարանին առջեւ: Իրաք կը շեշտէ որ արդէն անցեալ Օգոստոս 20ին Ա. Միացեալ Հանրապետութեան Պէյրութի դեսպանատան միջամտութեան վրայ, փաստաբանը չէր կրցած Պաղտատ երթալ:

ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ հակահիւլէական շաբաթ մը սկսաւ, ցոյցեր եւ տողանցքներ կը կատարուին ամբողջ կղզիին մէջ, պահանջելով հիւլէական ապազինումը:

ՎԻԷՆՆԱ հասաւ Պելժիոյ վարչապետը՝ Կասթոն Էյսքէնս որ չորս օր աւստրիական կառավարութեան հիւրը պիտի ըլլայ:

ՔՈՓԷՆՀԱԿ հասան Մարսէյլի քաղաքապետը եւ Տիկին Կասթոն Տէֆէր, որոնք պաշտօնական հիւրերն են դանիական մայրաքաղաքին թաղապետութեան:

ՖԱՆՍԱՑԻ արտաքին նախարարը Քուվ Տը Միւրվիլ Նիւ Եորք մեկնեցաւ ներկայ ըլլալու համար ՄԱԿի ընդհանուր ժողովին 14րդ նիստին:

ԳԱՀԻՐԷԻ ձայնասփիւռը հաղորդեց որ իսրայէլեան հալածիչ օդանաւ մը կրակ բացած էր եգիպտական օդանաւերու վրայ, որոնք Գահիրէէն Դամասկոս կ'երթային:

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ Ամերիկա այցելութեան առթիւ Փարիզէն Ուաշինկթըն մեկնած են «Ֆրանս – Սուար» թերթին իբրեւ թղթակից գրագէտ Ժոզէֆ Քէսէլ եւ ձայնասփիւռ «Եւրոպա թիւ 1»ի կողմէ Ժորժ Լըրուա (որդին՝ Գ. Հայկ Թօփաքեանի):

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մշակութային հարցերու նախարարը Անտրէ Մալրօ Փարիզ վերադարձաւ, լատին Ամերիկա շրջապտոյտ մը կատարելէ ետք: «Ամէն տեղ զգացի որ Ֆրանսան ներկայ է» ըսաւ Մալրօ:

ԱՓՐԻԿԷՆ ԿԸ ՇԱՐԺԻ

Քաղաքական ողբերգութիւնը կը շա-րունակուի Ալժերիոյ մէջ։ Զօրավար Նախագահին վարկը, Ֆրանսացիներու հայրենասիրութիւնն ու գոհողութեան ոգին, պետական առաջնակարգ մարդոց ճարտարութիւնը լարուած են Ալժերիական խնդրին լուծում մը գտնելու համար :

Ալժերիա անհրաժեշտ է Ֆրանսայի համար, իսկ Ալժերիացիները, մոլեգնած ազգայնականներ, չեն կրնար ըմբռնել, թէ Ֆրանսա անհրաժեշտ է Ալժերիոյ քամար։ Դարու մը քաղաքակրթութեան եւ Ֆրանսացիներու զոհաբերութեան արդիւնքն է ասիկա։

Ալժերիոյ կողքին անկախութիւն ստացան Մարոք եւ Թունուզ։ Անկախ է խալական ափրիկեան երբեմնի կալուածը : Հիւսիսային Ափրիկէ օրինակելի կը դառնայ միջին եւ հարաւային Ափրիկէի : Ազգայնական շունչ մը կը փչէ Ափրիկէի բարձրաւանդակին վրայ, մուսոններ հետաւոր աշխարհէն ատելութիւն կը բերեն սպիտակ ցեղին դէմ։ Ցեղային, կրօնական սահմանները կը գլեն ու կ'անցնին ծայրայեղ ազգայնական Ափրիկեանները եւ կը գոչեն. «Ափրիկէն Ափրիկեցիներուն, դուրս սպիտակ Եւրոպացիները, հաւասարութիւն ցեղերու, ժողովուրդներու »։

Էր երբեմն Ափրիկէ բառը աշխարհագրական էր, մողական կարգախօս մըն է այսօր՝ բնակչութեան միութիւնը շաղախող :

Թունուզ, Մարոք, Ալժերիա ափրիկեան պետութիւններ են, բնակչութիւնը սեւամորթ չէ, հին քաղաքակրթութիւն մը ունին, միացած են լեզուով եւ կրօնով եւ կը կազմեն իսլամական աշխարհի յառաջդիմական երկիրները :

Երկու համաշխարհային պատերազմները, Եւրոպայի վարկին անկումը, բնականօրէն անկախութեան պիտի մղէին Մայրէպի ժողովուրդները աշխարհագրական որոշ սահմաններու մէջ։ Քաղաքական բաժանումներէն վեր այժմ կը ձգտին համերաշխարար միութեան մը, որ ուժ մը կը ներկայացնէ Եւրոպայի դէմ :

Ծափչիկներ, Սոմալիներ կը ՚նկատուէին ցեղականօրէն ստորադաս կամ գոնէ յետամնաց, քաղաքակրթութեան անընդունակ, անկարող պետական ինքնավարութեան, այսօր կ'ըմբոստանան Եւրոպայի դէմ, անկախութիւն կը պոռան, պետութիւններ կ'ուզեն կազմել։ Ափրիկեան պետութեանց արտաքին նախարարները ժողով մը գումարեցին Մոնրովիայի մէջ, մայրաքաղաքը փոքրիկ պետութեան մը, որուն բնակիչները նախկին գերիներու սերունդէն են : Ասիկա ապացոյց է, որ կրօնական ընկերային կամ ցեղային նախապաշարումներ անհետացած են :

Եւրոպա իր տնտեսութեամբ, քաղաքակրթութեամբ, ճարտարարուեստական գերազանցութեամբ պիտի ստիպուի նկատի ունենալ հասարակածային ժողովուրդները, որոնք սեփական կառավարութիւններով, ազգայնական պետերով բացարձակապէս հակառակ են սպիտակ ցեղի մարդոց հետ սերտ գործակցութեան։

Սեւերն ալ կ'ուզեն ոստում մը կատարել, հոլովոյթը ընդունելի չէ։ Ֆրանսական կառավարութեան ջիջումները Նախկին գաղթավայրերուն մէջ գոհացում չտուին բնիկներուն։ «Աֆրիկ. խմբաւորումի կուսակցութիւնը » կը մերժէ որ եւ է գործակցութիւն՝ զօրավար Նախագահին կառավարութեան հետ։

Քենիայի մէջ Մաօները բաւական նեղութիւն պատճառեցին Անգլիացիներուն : Հարաւ Ափրիկէի մէջ Ծափչիկները կը սպաննեն անգլեւպաշտներուն :

Պելժիական Քոնկօն ալ շարժման մէջ է։ Բուռն ցոյցեր տեղի ունեցան Լէոփոլտվիլի մէջ եւ խստիւ զսպուեցան : Պելժիական իշխանութիւնները հոն կը գտնուին եւ բնիկներուն դէմ եւ գաղութներու դէմ, ինչպէս Ֆրանսացիները՝ Ալժերիոյ մէջ :

Եւրոպական գաղութը հակառակ է որ եւ է զիջումի ի նպաստ բնիկներուն։ Պելժիոյ գաղթային նախարարը լոլիկներու հարուածներ ստացաւ սպիտակներէն եւ ոչ թէ սեւերէն :

Ծափչիկներն ալ կը կազմակերպուին այսպէս : Տահոմէյ գաւառի Քոթոնու քաղաքին մէջ տեղի ունեցաւ համափրիկեան մեծ համագումար մը՝ մասնակցութեամբ 150 պատուիրակներու։ Ներկայ էին հազար հրաւիրեալներ ալ։ Ղեկավար Սանղոր յայտարարեց, թէ բոլոր ժողովուրդները իրաւունք ունին անկախութեան։ Կը խօսէր Սենեկալցիներու անունով։ Նիկերի, Ուպանկիի, Սուտանի ներկայացուցիչներն ալ նոյն գաղափարը յայտնեցին։ Աւելի խոհեմ գտնուեցան Կապոնի, Ծիպութիի ներկայացուցիչները։ Համագումարի վերջաւորութեան անկախութեան բանաձեւը վաւերացուեցաւ միաձայնութեամբ :

Ներկաները յայտնեցին, թէ «Համագումարը կը ներկայացնէ պատմական թուական մը Ափրիկէի համար»։

Համագումարի մասնակցողները յաճախ կրկնեցին «Ափրիկեան Յառաջդիմական Համայնք » բացատրութիւնը : Դարձեալ հակեւրոպական քարոզչութիւն, հիմ չունէր կրօնականը, իսլամական ծաւալումը կանգ առած է կռապաշտներու մօտ։ Ոգին ազգայնական է սպիտակներու դէմ : Յառաջդիմական քարոզիչները հոն ալ թափանցած են։ Համայնավարութիւնը յարձակողականի անցած է ամէն տեղ փոխառութեամբ, քարոզչութեամբ :

Համագումարին քարոտուլը յայտարարեց · «Քիչ ատենէն ազատ պիտի ըլլայ Ափրիկէն, Գահիրէէն մինչեւ Եոհաննեսպուրկ»։ Զորրորդ ուժ մը կը կազմուի Ափրիկէի մէջ, որ կը ձգտի ազատագրութեան։ Համագումարին մէջ վիճեցան բոլոր գաղթավայրերու ճակատագրին շուրջ՝ Ֆրանսական, պելժիական, անգլիական, սպանական, որոնք պիտի կազմեն ապագայ «Ափրիկեան Միութիւնը »։

Աչակերտները կ'ըմբոստանան ուսուցիչներու դէմ Ցեղակրօնութենէն աշխարհ կ'անցնի մարդկային սեռի հաւասարութեան։ Ժառանգական օրէնքները կը ժխտուին, կլիմաներու տարբերութիւնը ոչ մէկ արժէք ունի քաղաքական կազմակերպութեան համար։ Ազգութեան սկզբունքը դարձաւ մղիչ ազդակ նոր պետութեանց կազմութեան, բայց Եւրոպայի մէջ եւ այլուր ծնունդ տուաւ պայքարներու քաղաքական սահմաններու համար, տնտեսական գերակշռութեան համար :

Կը շարժի Ափրիկէն, կը շարժի Ասիան, սեւ եւ դեղին ցեղերը կը Թօթափեն սպիտակ ցեղին լուծը, ցեղ մը՝ որ զէնք տուաւ միւսներուն եւ պառակտուած ինքն իր մէջ, թէեւ որակով բարձր, կ'ընկճուի թիւին առջեւ, անճրկած է արդէն քաղաքական կնճիռին առջեւ :

Խ. ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՀԱՆԵԼՈՒԿՆԵՐՈՒ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

Գ.

Հայկական հանելուկների պատկերաւորման ընդհանուր դրութեան մէջ, ծանօթ իրերի ու երեւոյթների որոշ յատկանիշներ հիմնականում հանդէս են գալիս երեք կարգի պատկերաւոր զուգորդումներով :

Ա) Երբ դրանք իրական կեանքի հանրածանօթ եւ շատ տարածուած պատկերներ են .

Բ) Երբ այդ զուգորդումները թէեւ իրական են, բայց կեանքում շատ հազուադէպ են հանդէս գալիս .

Գ) Երբ դրանք անիրական են եւ արտառոց :

Առաջին խմբին պատկանող հանելուկները ճնշող մեծամասնութեամբ գեղջկական կենցաղից ու աշխատանքային առօրեայից վերցրած գեղեցիկ մանրանկարներ են։ Դրանք թէպէտ հանելուկ յօրինողի ճաշակով ու ցանկութեամբ են ընտրուած, բայց իրականութեան մէջ առարկայօրէն գոյութիւն ունին :

Բերենք մի քանի նմոյշներ .

Մին կյում (գոմ) տավար, հյաfին (պոչ) ծատրկ: (Կտաւատ) :

Տասը եզ ունեմ, տասի նակատն էլ պեծիկ ա (Եղունգներ) :

Դոշըմն (լանջ) էրկու սամոտէն վեր ըն-կած : (Ծոնքեր) :

Կարմիր պտուկ, վրան սեւ խուփ :

(Մասուր)

Ծպոտ հաւը թառին : (Ջկեռ)

Ջուիfին վրայ՝ պուրակ մի խոտ : (Ծոնք)

Բացրումը երկու ադունակ ծլվում են :

(Ձանդակատուն)

Երկրորդ խմբին պատկանող հանելուկները նոյնպէս իրական կեանքի պատկերներ են, միայն խիստ եզակի եւ պատահական. կեանքի սովորական երեւոյթների համար նրանք բնորոշ չեն :

Այսպէս, օրինակ .

Կարմիր գառը, խոտի հետ խաաը :

(Մորի)

Թուրն վար ինկաւ, չթկուն (ձայն) չելաւ :

(Արեւի շող)

Ձին կը վազէ, թամfը կը մնայ :

(Գետ, կամուրջ)

Սրանք տարածուած իրական եւ արտառոց անիրական պատկերների միջեւ միջանկեալ տեղ են գրաւում :

Հանելուկային պատկերների երրորդ խումբը իրական առարկաների ու երեւոյթների այնպիսի զուգադրումներ են, որոնք իրականութեան մէջ բացակայում են։ Դրանք որոշակի միտումով կառուցուած պատկերներ են, այդ պատճառով էլ՝ իմաստալից : Օրինակ.

Մսէ աղլուխ, մսով լիfը : (Աչք)

Աթլսէ թաս, մէջ իլին մազ : (Կակաչ)

Փէտէ գուշ, fարէ բրդուշ : (Կամ)

Բերած հանելուկներից ոչ մէկն էլ երբեւ պատկեր, իրական կեանքում, նման ձեւով հանդէս չի գալիս։ Չնայած դրան, նրանք հասկանալի են, որովհետեւ պատկերների բաղկացուցիչ տարրերը իրական առարկաներ են կամ նրանց որոշ յատկանիշներ :

Հանելուկային այս տարաբնոյթ պատկերներն ստեղծելիս ժողովուրդը դիմել է խօսքի պատկերաւորման տարբեր միջոցների, համեմատութեան, անձնաւորման, խորհրդանիշի, եւայլն :

Հանելուկի բուն նշանակութեան (առարկայի) որոշ յատկութիւններ աւելի ընդգծելու համար դրանք համեմատւում են արտաքին աշխարհի այս կամ այն առարկայի կամ կենդանու հետ, որով վերացական յատկանիշը դառնում է ճշգրիտ զգացական եւ ըմբռնելի։ Օրինակ .

Սեւ է՝ սաթի նման,

Սիպտակ է՝ կաթի նման,

Պոչը՝ խեչըրկաթի նման :

(Կաչաղակ)

Կաչաղակի արտաքին ձեւական մի քանի յատկանիշներ (սեւութիւն, սպիտակութիւն, խաչաձեւ պոչ) ցցուն ու պատկերաւոր դարձնելու համար, դրանք համեմատուել են այնպիսի առարկաների(սաթ, կաթ, խաչերկաթ) հետ, որոնք այդ յատկանիշների բացարձակ կրողներն են :

Հանելուկների մէջ համեմատութիւնները կազմւում են ճանց (=խրնձ), նման, ոնց որ եւ այլբառերով : Համեմատութեամբ կազմուած պատկերները հայ ժողովրդական հանելուկների մէջ քանակով քիչ են :

ԿԵԱՆՔԻ ՀԱՅԵԼԻՆ

(ՀԷՔԻԱԹ)

Կեանքէն յոգնաբեկ, ու մուրէն խանձած ձեռքերով, ծանր մուրճին տակէն թուչող կայծերէն այրած, եւ տմոյն, մարող աչքերով դարբինը իր ուժերը կը հաւաքէր՝ վերջին «հրաժեշտը» տալու համար կեանքին :

Կեանքի Դարբինը զօրեղ էր՝ մարմնապէս եւ հոգիէն։ Երկաթը կարմրած ու ծռած էր՝ լուսաւոր չերտերով՝ իր հուժկու եւ ջղուտ ձեռքերուն հարուածներուն տակ։ Տառապանքէն չէր կքած անոր բարձր մարմինը, եւ արցունքը երբեւիցէ հոսած չէր անոր աչքերէն։ Բայց, այսօր ինք այն ճամբուն վրայ էր, ուրկէ ոչ ոք պիտի վերադառնայ; քանի որ ցարդ ոչ ոք վերադարձած է :

Ծեղղուած, բայց եւ այնպէս կուտակուած արցունքները խուժեցին իր աչքերուն մէջ։ Կեանքի Դարբինը, բռունցքները եւ ակռաները սեղմած — զսպելու համար ինքզինք, — եւ կայծերէն այրած երեսներով, այդ ահաւոր պահուն չափազանց գեղեցիկ էր, երբ մահը, բարի ու ճառագայթարձակ, կանգնեցաւ անոր քով՝ լսելու համար անոր վերջին կամքը։

Դարբինը զայն տեսաւ, քթթեց աչքերը՝ զսպելու համար արցունքի երկու կաթիլները, որոնք պիտի գլտորէին իր երեսներն ի վար, եւ բսաւ մահուան .

— Անմիջապէս։ Քիչ մը սպասէ... ժամանակ ունինք։ Պիտի հասնինք... կանչէ կինս... Անիկա կ'արտասուէ քովի սենեակը, որովհետեւ կը սիրէ զիս ...։ Ես ժամանակ չունեցայ վայելելու զայն, ու ահա պէտք է, որ ձգեմ ու հեռանամ։ Օ՜, ինչպիսի սիրով մենք առինք զիրար։ Ան կը նստէր այս ուժեղ, ջղուտ ու սեւ ձեռքերուս վրայ, ու ես զայն կը կրէի մանուկի մը նման, սեղմելով անոր մայրական կուրծքը։ Կանչէ զայն։

Ու մրմնջելով աւելցուց .

— Կինս եւ մուրճս ...

Մահը բարձրացուց գլուխը եւ անոր նայուածքը, խոր ու հմայիչ, յարեցաւ քովի սենեակին դրան։ Լռեցան մեղմ՝ բայց բիրտ բառեր, — «Դուն, որ Երկրի Զաւակէն կը սիրուիս ամէն բանէ աւելի, որովհետեւ միայն քեզի համար կը տառապի, եկուր »։

... Մահը աւելի ուժեղ է, քան մարդը :

Ու դուռը բացուեցաւ եւ երիտասարդ ու չէկ կին մը, խոր ու կապոյտ աչքերով, որոնց ծիրը կապոյտ խոռոչի մըն էր վերածուած՝ անքուն անցուցած գիշերուան պատճառաւ, սպիտակ՝ մահուան պէս՝ կանգնեցաւ սեմին վրայ, նայեցաւ մահամերձին, եւ գաղտ ծածածութեամբ մը կծկուեցաւ։ Ու, ճչալով, նետուեցաւ անոր ուսերուն :

Բարութեան ժպիտներ սահեցան Մահուան եւ մահամերձին դէմքերուն վրայէն :

Ոսկեգոյն մազերը թափեցան հիւանդին ուսերն ի վար :

Անտեսանելի, մեծ ու սեւ թեւերուն տարածումին ձայնը լսուեցաւ :

Դարբինը, սեւ Դարբինը, որ դարբնած էր կեանքին կարմիր ու կայծարձակ երկաթը, կը մահանար։ Շիկահեր ու կապտաչուի կինը, զոր մանուկի մը նման կըրած էր իր թեւերուն վրայ, կը հեկեկար անոր քով եւ իր դողացող ձեռքերով կը սեղմէր կաղնիի մը բունին նմանող անոր ամենազօր բազուկը։ Իսկ Դարբինը կ'երթար երջանկացած ու ժպտուն ... ձամբորդ :

Օ՜, կինները :

Իր կնոջմէն զատ, Դարբինը կը սիրէր նաեւ իր մուրճը։ Սեւ, պողպատէ ու ծանր մուրճը, որմէ սեւցած ու կարծրացած էին իր ձեռքերը, եւ որոնց տակ կեանքի կարմիր երկաթը կ'երգէր ու կայծեր կ'արձակէր։ Այն երանութենէն ու երջանկութենէն ետք, — զոր ինք կը զգար կնոջը՝ զինք այլեւս չտեսնելու ցաւէն ազատելը նկատելով, — Դարբինը ուզեց, վերջին անգամ ըլլալով, տեսնել նաեւ իր սիրելի մուրճը :

Իրեն տուին իր մուրճը։ Մահուան սեւ, ուժեղ եւ մեծ թեւերը տարածուեցան եւ Կեանքի Դարբինին հոգին թռաւ ...

Ամենակարողին գահուն առջեւ Դարբինը կանգնեցաւ խոնարհ կերպով, ծնրադրեց եւ դողդղալով խնդրեց — Ներէ ինծի, ով ամենաբարին եւ յաւիտենականը, թոյլ տուր ինծի ակնարկ մը նետել հայելիին : Աշխարհի վրայ միայն կին մը եւ մուրճ մը ունէի։ Արտօնէ ինծի տեսնել :

Աստուած լսեց անոր ձայնը եւ ժպտեցաւ։ Քիչ ետք, սիրելի հրեշտակը, նման՝ վարդեղէն թիթեռնիկի մը, թռաւ եւ Դարբինը առաջնորդեց երկնային մեծ հայելիին առջեւ, որուն մէջ կը նայէր Աստուած եւ կը տեսնէր երկրի վրայ անցած դարձածը :

Աւա՜ղ։ Երջանկութիւնը անհետացաւ, այնպէս, ինչպէս փայլակը կը շիջի, եւ անոր յաջորդող խաւարին պէս՝ դըժբախտութիւնը վշտով պատեց Դարբինին դէմքը :

Ժպտուն, հեշտանքէն կիսախուփ աչքերով, Դարբինը իր սիրածը տեսաւ ուրիշի մը գիրկը ...

Ոտքերը կթոտեցան, մազերը քստմնեցան եւ կայծեր փայփլեցան իր աչքերուն առջեւ։

Եւ, ինչպէս կայծակը կը քանդէ քարաշէն ու հին դղեակները, այդպէս ալ Դարբինին հսկայ մուրճը տապալեց այդ հայելին, որմէ միմիայն կտորներ մնացին :

Ահա թէ ինչու, — կ'ըսեն — անկէ ի վեր երկինքը չի տեսներ ու չի գիտեր թէ ինչ տեղի կ'ունենայ երկրի վրայ ...

Թարգմ. Ք.

Ժողովրդական հանելուկներում առհասարակ եւ հայկականների մէջ մասնաւորապէս, պատկերաւորման ընդունուած միջոց է անշունչ առարկաների անձնաւորումը։ Անկենդան իրերը շնչաւորելը եւ նրանց մարդկային յատկանիշների վերագրումն առաւել ցայտուն ու պատկերաւոր է դարձնում հանելուկի բուն նշանակութեան այլաբանական արտաքինը ։

Հայկական հանելուկների մէջ իբրեւ անձնաւորող ենթակայութիւն մեծ մասամբ հանդէս է գալիս ծերուկ պապը ։ Օրինակ. կաղամբի տերեւների շատ լինելն ու ցրտին չդիմանալու երեւոյթը զգայական պատկերների միջոցով արտայայտելու համար, կաղամբը փոխարկուել է «քառասուն արած» կամ «օխտը քիւրք» հագած մրսկան պապի հետ ։

Պապէն ճստա վըր դարին,
Քառսուն աբէն վըր թիւին,
Կըսա – հա՛ կը մրսեմ, հա՛ կը մրսեմ ։
(Կաղամբ)

Պապըս օխտը քիւրքէ հագե,
Դեռ կը մսի, դեռ կը մսի ։
(Կաղամբ)

Կաղամբը պապի կերպարանքով անձնաւորելը, բացի արտաքին երեւոյթից, ունի նաեւ ներքին իմաստ։ Պապերը, որ ծերունիներ են դիտակցւում, իրենց տարիքի պատճառով մրսկան են, ուստի եւ շատ են հագնում ։

Երկուսի էլ (կաղամբ, պապ) որակական յատկանիշների այս նմանութիւնը աւելի է իմաստաւորել հանելուկային պատկերը։

Կամի մեծութիւնը, գլխամասի կորութիւնը եւ կամաքարերի բազմաքանդակ լինելը հակիրճ պատկերաւորութեամբ հաղորդելու համար, կամը անձնաւորուել է մէջքը բորոտ պապի արտաքինով ։

Պապ մը ունիմ բորոտ կռնակ ։
(Կամ)

Բոյկի եւ նրա ցողունի տեղն ու դիրքը պատկերաւոր ներկայացնելու համար դարձեալ յարմար միջոց է ծառայել պապի կերպարանքը ։

Պապ մը կայ,
Խէքն ի հող, մօրուքն ի շող ։
(Բոյկ)

Մի ուրիշ հանելուկի մէջ գեղեցիկ կերպով անձնաւորուել է բնութեան երեւոյթներից մէկը՝ կարկուտը ։

Պըզտի, պըզտի մանչեր էկան,
Արտին վրայ տըռչիկ տըւին։
(Կարկուտ)

Այստեղ չարաճճի մանուկների կերպարանքով պատկերուել է կարկուտի հատիկների բազմաքանակ լինելը, իսկ նրանց կողմից արտը ոտնակոխ անելու երեւոյթով՝ կարկտահարութիւնը ։

Անձնաւորման մի ուրիշ արտայայտութիւն են հայկական հանելուկներում երբեմն հանդիպող կոչականների եւ տրամախօսութեան վրայ կառուցուած ստեղծագործութիւնները։ Դրանց մէջ անշունչ առարկաները այլաբանօրէն պատկերող հանելուկային ենթակայութիւնները մարդկային խօսակցական լեզուով իրար հարց ու պատասխաններ են տալիս եւ միմեանց ուղղած մակդիրներով՝ բնորոշում իրար։ Այսպէս օրինակ.

— Հուտր ծուտ, ո՞ւր ես գընում ։
— Բուկը ծակ, քեզ ի՞նչ։
(Ծուխ, ծխնելոյզ)

— Աչաչ, պաչաչ, ուրտէ՞ն ես գալիս,
— Ծովէն եմ գալի ։
— Բաս ընչի՞ չես թաց,
— Կիսէն եմ գալի ։ (Լուսին)

Սրանց մէջ անշունչ առարկաները կամ իրար հետ մարդկային լեզուով են խօսում, կամ նրանց դիմում են մարդկային լեզուով՝ իբրեւ բանական էակների ։ Երկու դէպքում էլ գործ ունինք անձնաւորման երեւոյթի հետ ։

ՍԱՐԳԻՍ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

(Շար.)

ՀԻԹԼԷՐԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿՏԱԿԸ

●

Այս խորագրով, Արթէմ Ֆայար՝ հրատարակչական տունը լոյս ընծայած է հատոր մը, որուն մէջ ամփոփուած են Գերմանիոյ նախկին մենատէր՝ Հիթլերի կարգ մը մտածումները, զորս այս վերջինը յղացած է Պերլինի իր վերջին թաքստոցին մէջ, երբ ծուարած ու շլմորած, պղպատեայ ստորերկրեայ այդ ամրութեան մէջ, կ'ապրէր իր տիրապետութեան վերջին օրերը ։ Հիթլերի ամէնէն վերջին մտերիմը՝ Մարթէն Պորմանն է եղած իր «առաջնորդ»ին հուսկ յղացումները թուղթին յանձնողը ։

Հիթլերի այս քանի մը մտածումները, ուրեմն, կարելի է համարել «գազան»ին հոգեվարքի վերջին հանդիւնները, խղճմտանքի վերջին ձայները, միեւնոյն ժամանակ ջղային պահերը մէկու մը՝ որ ուզեց կերտել «Անխորտակելի մեծ Ռայխը»։

Ճիշդ է, սակայն, որ անժխտելի մեծութիւն մը, վատ դասաւորուած հանճար մը, եզերական եւ մարգարէական շունչ մը, վսեմին զգացումը եւ քնարական շեշտ մը երբեմն կը հրահրեն այս գրութիւնը։ Կարելի չէ ժխտել այս պարագան ոչ ալ վիճիլ այդ մասին ։

Հիթլեր «պարագայ» մըն էր, պատմական երեւոյթ մը բոլոր հոգեբոյժներուն համար, պարագայ մը որուն վրայ չեն դադրած տակաւին հակելէ։

Եւ սակայն, կան նաեւ էջեր այս գրութեան մէջ, որոնց ընթերցումը ձեզի պիտի պատճառէ գլխու պտոյտ եւ ասիկա անակնկալ մը չէ ։

Անկասկած Հիթլերի մտածումները խելայեղ եւ անկշիռ գերազանցութեան մը հեռանկարը ունին, ցեղատեսութեան, գեր-ազգայնականութեան գաղափարէն ներշնչուած ։ Մանաւանդ՝ հակահրէութենէն ...

Եւ արդարեւ, քաղաքականութիւն, ռազմավարութիւն, տնտեսութիւն, ինչի մասին ալ որ մտածէր, Հիթլեր վերջ ի վերջոյ կը վերադառնար հոն։ Ատիկա իր մտասեւեռումն էր ...

Խորհրդածելով ազգային – ընկերվարականութեան մասին, Հիթլեր կը հաստատէ.–

«Առաջինը եղաւ ան որ մէջտեղ դրաւ հրէական հարցը իրապաշտ եղանակով մը ։ Բոլոր ոչ – հրեայ ժողովուրդները, դարերու ընթացքին, եւ Եգիպտացիները մինչեւ մեր օրերը, նոյն եղանակով շարժեցան »։

Եւ հարցը ծայրայեղութեան տանելով, կը յայտարարէ.

«Այս պատերազմը Հրեաներն է որ սկըսան մեր դէմ։ Ոչ մէկ պատերազմ այսքան հրէական է եղած, որքան այս պատերազմը »։

Եւ վերջացնելու համար, կ'աւելցնէ.

« Հրէական պալարը պայթած է։ Աշխարհ յաւիտենապէս երախտապարտ պիտի մնայ մեզի ...»։

Եւ շարունակելով, կ'երկնէ հետեւեալ գաղափարները —

«Ժամանակը կը պակսի մեզի, որովհետեւ տարածութիւնը կը պակսի մեզի...»։

«Ամէն ատեն նկատի ունեցած եմ դըրութիւն մը՝ Գերմանիոյ համար։ Խոստացայ, ինչ որ կրնայի ընել։ Եւ ահա այս է պատճառներէն մէկը այն ոխին ու ատելութեան որ առաջացուցի բովանդակ աշխարհի մէջ իմ անձիս դէմ ...»։

Արդեօք այսահար մը, անհաւասարակշիռ մը չէ՞ր այս մարդը, որ կը պատգամէ.

« Անոնք (մարքսիսթները) դրախտը կը խոստանան երկրի վրայ ։ Հրեայ Կարլ Մարքս կը սպասէր Մեսիային ։ Զայն փոխադրեց պատմական նիւթապաշտութեան մէջ»։

Եւ այսպէս, տակաւին բազմաթիւ «շըլնաշխարհիկ» գաղափարներ ։

Հիմա է որ կարելի է ըմբռնել այն պատասխանը, երբ համայնավարներու թիւ մէկ թշնամին Չըրչիլ տուաւ զինք հարցապնդողներուն, երբ այս վերջինները կը մեղադրէին զինք Սթալինի հետ իր դաշնակցելուն առնչութեամբ.—

« Պայքարելու համար Հիթլերի դէմ, պատրաստ եմ դաշնակցիլ նոյնինք սատանային հետ ...»։

Որովհետեւ Հիթլեր բան մը աւելի էր քան սատանան ։

Անիկա յաջողած էր անմարդկայինէն ալ անդին անցնիլ ...

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

Ուսուցիչը՝ աշակերտին.

— Յակոբիկ, թուէ երեք բաներ, որ գոյութիւն չունէին յիսուն տարի առաջ։

— Հրթիռը, հիւլէական ռումբը եւ ...

Յակոբիկ կը մտածէ պահ մը եւ յանկարծ կը գոչէ.

— Եւ ես, պարո՛ն։

ԼԸ ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

*

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ տեղի ունեցան «Ժէօնէս է Աքսիոն» կազմակերպած բանակումները, Իզէռ նահանգի Լը Ֆոյ գիւղակին մօտ, խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ։ Առաջին շրջանին կը մասնակցէին մօտ 120 հոգի։ Այս շրջանը վերջացաւ Օգոստոսին մէկին եւ յաջորդ օրն իսկ սկսաւ մեծերու շրջանը որ տեւեց մինչեւ Օգոստոս 22։ Ալպեան լեռնաշղթայով եւ գեղեցիկ պուրակներով շրջապատուած այս գեղեցիկ վայրին մէջ՝ ուր ժամադրուած էին երկսեռ երիտասարդներ եւ այցելու ընտանիքներ, կը տիրէր հոգեշունչ մթնոլորտ մը ։ Ուտեւիքը առատ էր հայկական աւանդութեան համեմատ։ Զանազան դասախօսներ բերին օգտակար եւ շինիչ նիւթեր։ Բացի Սուրբ Գրական ժողովներէն՝ տեղի ունեցան զանազան դասախօսութիւններ Հայոց պատմութեան, գեղարուեստի եւ այլ նիւթերու մասին։

Բանակումներուն ղեկավարն էր շարժումին հիմնադիր – տնօրէնը՝ Վեր. Յ. Հելվաճեան, որ շրջապատուած էր երկսեռ օգնականներով ։

Տեղի ունեցան զանազան խաղեր, դաշտապտոյտներ եւայլն։

Լը Ֆոյի բանակումին երիտասարդները այցելեցին Փալատրիւ, Նոր Սերունդի բանակումը, ուր կազմակերպուած էր հանդիսաւոր հաւաքոյթ մը։ Նոր Սերունդէն խումբ մը փոխադարձ այցելութիւն տըւաւ Լը Ֆոյի երիտասարդաց ։

Բանակումի ընթացքին կատարուեցաւ ձեռնադրութիւնը Իսի Լէ Մուլինոյի աւետարանական հովիւ Վեր. Արմենակ Միսիրեանի։

Բանակումի վերջաւորութեան զանազան քաղաքներէ հայ ընտանիքներ եկան Լը Ֆոյ ուր պիտի մնան Սեպտեմբեր ամսու ընթացքին ։

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԳՐԱԿԱՆ ՔՆՆԱԴԱՏԱԿԱՆ ԵՐԿԵՐ», գրեց Ն. Աղբալեան, հրատարակութիւն Համազգային Հայ Մշակութային Ընկերակցութեան, մատենաշար Համազգային, Պէյրութ 1959, ընտիր տպագրութիւն ։

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ, Հրանտ Փաստրմաճեան, Բ. հատոր (Թուրանական արշաւանքներէն մինչեւ Լօզանի դաշնագիրը)։ Թարգմանեց Մ. Իշխան, հրատարակութիւն «Համազգային» ընկերութեան։ Տպարան Կաթողիկոսութեան Հայոց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ (Անթիլիաս, Լիբանան)։

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՊԶՏԻԿ ՍԵՓԻՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Աղօտ պատուհանին ետեւը նկատուեցաւ տժգոյն ծնգած դէմք մը։ Արուսին ճերմըկոտիկ դէմքը, որուն ի տես թեթեւ հառաչ մը արձակեց Սեփ ։

— Վար էկու, ըսաւ ։

Վայրկեան մը ետքը տախտակորմին վրայ շուլլուելով, Արուս կը ժպտէր ըստամբակին, որ անճառ խանդով մը, շողարձակ աչուըներով կը դիտէր զայն եւ ձեռքն երկնցնելով կը շոյէր անոր մեռելատիպ երեսը ։

Մանկուհին աւելի վար կը ծռէր, աւելի հանգիստ վայելելու համար այդ շոյանքը, որ կարծես կենդանութիւն մը կը հեղուր միսին վրայ։ Իրենց կեցած տեղէն քայլ մը անդին, տախտակորմին մօտիկը կը գտնուէր կիսախուփ հոր մը ։

Ձիւնը կը տեղար հիմա աւելի բարակ, խիտ խիտ եւ կը դիզուէր երկու պզտիկներու գլգլակներուն եւ գլուխներուն վրայ, կարծես խնամք տանելով գոցել, դարմանել ինչ տխուր եւ թշուառ բան որ կար անոնց վրայ ։

— Տուտուդ հո՞ս է, հարցուց Սեփ ։

— Չէ, չեկաւ տահա, փաթթած իփէքները տարաւ քի փարա առնէ ալ ...

— Նենէ՞դ .

— Կը քնանայ կոր ։

— Նայէ, ձեզի ձուկ պերի, Արուս, ըսաւ Սեփ, ցուցնելով ամանն ուր ձուկերը կ'երեւէին ձիւնով ծածկուած ։

Հիմակ աւելի վար ծռած էր Արուս, եւ Սեփ ոտից ծայրերուն վրայ կոխելով, գրեթէ իրարու տաք շունչը կը զգային իրենց դէմքին վրայ ։

— Եաղ ունի՞ք, հարցուց տղան ։

— Զունինք ։

— Ահ... քէօմիւ՞ր ։

— Զունինք ։

— Ա՜հ .

Սեփ դըպանը խառնշտկեց, երերցուց եւ դուրս հանեց պզտիկ քառասունոց մը, զոր աղջկանը ձեռքին մէջ դրաւ ըսելով.

— Տուտուդ կայ նէ, աս փարան անոր տուր քի քէօմիւր առնէ ։

Իրարու երես կը նայէին անշարժ, անխօս, իրարմէ հմայուած, իրարու թշուառութեան զգացումէն վշտակոծ ։

Սրտաբեկ էր տեսարանը զոր կը ներկայացնէին այդ երկու պզտիկ արարածները։ Արուս գրեթէ մինչեւ կէս մէջքը վար կախուած տախտակորմէն վտիտ քամակը ցուցնելով, ուր ձիւնն հետզհետէ կը դիզուէր. Սեփ, երկու պզտիկ բազուկները անոր վզին պլլած, հեշտութեամբ ծըծելով մանկուհիին նուաղ շունչը, թեթեւ համբոյրներ դնելով անոր այտին վրայ. բան մը չէին իմանար, ոչ ցուրտը, ոչ ձիւնը, ոչինչ ... կարծես կը քնանային անուշ մեղկ քունով մը ...

Յանկարծ մեծաղղորդ ոտնաձայն մը եւ ահագնալուր աղաղակ մը տակն ու վրայ ըրաւ այդ սրտաճմլիկ տեսարանը ։

Սերքօ, կատղած գազանի պէս, պարտէզ կը վազէր խոշոր բազուկները տատանելով եւ պոռալով.

— Ծօ, շունշանորդի փիչ ...

Այնքան սաստիկ եւ ցնցիչ եղած էր այդ յեղակարծ աղաղակին ազդեցութիւնն որ պզտիկ Սեփ յետս ընկրկած էր երկիւղի ճիչ մը բառնալով, եւ Արուս, հաւասարակշռութիւնը կորսնցնելով պարտէզ ինկած էր գլխիվայր եւ ոտուըներովը օդին մէջ շրջան մը գծելէ ետք թաւալած էր հորէն վար առանց ճիչ մը իսկ արձակելու ։

Ակնթարթի մէջ տեղի ունեցած էր այս ամէնը ։

Հիմակ Սերքօ Սեփին ետեւէն կը վազէր վայրագ կռռանչներ բառնալով, ոտքը գայթելով ինկնալով ելնելով — վասն զի գինով էր — նորէն վազելով, այս անգամ աւելի կատղած, փրփրած. իսկ Սեփ կը փախչէր, կը դառնար պարտէզին շուրջը ձիւներուն մէջէն, հեծեծանքներ արձակելով, լալով, ողբալով, եւ երբեմն գոչելով.

— Արուսը, Արուսը, հորին մէջ ինկաւ։

Պահ մը օգուտ քաղելով եղբօրն անկումէն, որ ձիւնին վրայ փռուած էր սոսկալի յիշոցներով, հորին քով վազեց. եւ բովանդակ զօրութեամբը «Արուս» պոռաց. ձայն չկայ, նորէն պոռաց, գըլուխն հորին մէջ, ամէն բան մոռցած, լալագին հեծկլտանքներ, սրտայոյզ աղաղակներ փրցունելով, եւ հէք տղան, իր այդ անհուն կսկիծին յափշտակութեանը մէջ, չկրցաւ տեսնել Սերքօն որ ոտքի ելնելով՝ իր քովն հասած էր եւ ուժգին, անգութ կից մը կը զարնէր կռնակին. Սեփ, վշտի, ցաւի եւ ահաբեկումի երկար աղաղակ մը արձակեց, որ իրեն հետ հորին ջուրերուն մէջ կորաւ, անհետացաւ։

Այն ատեն, ով գիտէ ինչ դարձաւ այդ կատաղի գինովին էութենէն, ձեռքերովը գլուխը բռնեց, ցնցեց, բռունցքի երեք [illegible] հարուածներ տուաւ կուրծքին, վերջին ահռելի յիշոց մըն ալ արձակեց՝ այս անգամ գուցէ իրեն դէմ, եւ ամբողջ մարմնովը նետուեցաւ այդ մարդակուլ հորին մէջ ։

Եւ ձիւնն հիմակ աւելի խիտ եւ աւելի խոշոր կ'իյնար, իբրեւ պատանք մը պաշուրելով այդ եղերավայրը, ծածկելով, լեցունելով Սեփին ու Սերքօյին ոտքի նըշանները, որք քիչ քիչ անհետանալով, եթէ կէս ժամ վերջն աչք մը յառէր պարտէզին վրայ, պիտի սքանչանար թէ ինչպէս ձիւնն այդքան միապաղաղ կերպով ծեփած էր անոր ամէն կողմը ։

ԵՐՈՒԽԱՆ

(5 եւ վերջ)

Հոկտեմբեր 3ին, Ամերիկացիք ալ հրթիռ մը պիտի ղրկեն դէպի լուսին «Աթլաս Էպըլ 4» :

Գերմանիոյ մայրաքաղաքին մէջ Շաբաթ օր վստահ էին արդէն թէ հրթիռը լուսին պիտի հասնի: Պոնի քաղաքական շրջանակներու համաձայն Խրուշչեւ երբեք թոյլ չէր տար արձակումը եթէ վստահ չըլլար յաջողութեան :

Պոնի մէջ կը շեշտեն նաեւ թէ Լունիք Բ.ի արձակումը ցոյց կուտայ թէ Խրուշչեւի այցելութիւնը աւելի քարոզչութեան նշանաբանին տակն է դրուած քան լուրջ բանակցութեան :

Մոսկուայի ձայնասփիւռը «կանխող հեռանկար» խորագիրը կրող հաղորդումի մը մէջ շեշտեց — «Ապագային՝ երբ միջմոլորակային ճամբորդութիւնները սովորական դառնան, երկրին մարդկութիւնը համայնավար պիտի ըլլայ»:

Արեւելեան Գերմանիոյ համար պատմական մեծ դէպք մըն է եւ ձայնասփիւռի բոլոր կայանները խորհրդային փառերգը կը հնչեցնեն :

Անգլիոյ մէջ արտակարգ խանդավառութիւն մը կը տիրէ: Բրիտանացի գիտունները հմայուած են :

Իսկ փարիզեան քանի մը ծանօթ դէմքեր հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրած են.—

Ժան Ռոսթան (գիտուն, ակադեմական). — Գիտական կետին վրայ, դէպքը զիս կը խանդավառէ, մարդկային կետին վրայ, պիտի նախընտրէի որ այսքան կատարելութեամբ չզուգադիպէր Խրուշչեւի ճամբորդութեան հետ :

Մոռիս Կարսոն (փաստաբան).— լուր չունիմ, ի՞նչ հրթիռ, ի՞նչ լուսին, ես թերթ չեմ կարդար ...:

Րէյմոն Սուփլէքս (դերասան – Շանսոնիէ).— Բարի իրիկուն Տիկին Լուսին, ձեր բարեկամ Խրուշչեւն է որ բարի իրիկուն կ'ըսէ ձեզի: Անոնք որ ձեր գլխուն ռումբեր կը ղրկեն, մտածած են մէկ վայրկեան թէ ի՞նչ կը պատահէր եթէ փշուր – փշուր ըլլայիք: Այլեւս ոչ մէկ պտոյտ լուսընկային: Ոչ մէկ դպրոցական «լուսնին» մէջ, ոչ մէկ սիրահար որ լուսինը խոստանայ, ոչ մէկ մեղրալուսին»:

Ժան Քոքթօ (գրագէտ –բանաստեղծ). — Լուսի՞նը, այնքան ընելիք ունիմ երկրի վրայ որ ներկայիս չեմ կրնար անով զբաղիլ :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Սեւ շղարշ չէ մնացած ամերիկեան խանութներուն մէջ: Հակախորհրդային բոլոր կազմակերպութիւնները .բազմաններ պատրաստած են, որպէսզի Խրուշչեւի ժամանած օրը «սգաւոր» ընդունին խորհրդային մենատէրը:

Սպիտակ Տան առջեւ, առջի օր, սեւ կառք մը քանի անգամ անցաւ մէջն ունենալով Խրուշչեւին նմանող մարդ մը : Կառքին չորս կողմը զարդարուած էր դրօշակներով, որոնց վրայ մեռելի գանկ մը կար հետեւեալ յիշատակութեամբ .— «Փեշտայի մսագործը», «Զեզի պիտի թաղենք »եւն.:

Կաթողիկէ եւ բողոքական եկեղեցիներուն մէջ, երկուշաբթի օր ժողովուրդը աղօթեց ամբողջ օրը: Բողոքական պատուելի մը կիրակի օր քարոզեց «Ներոն մեր մէջ» նիւթին շուրջ :

Կառավարական եւ պաշտօնական շրջանակներու մէջ սակայն բոլոր միջոցները ձեռք առնուած են արժանավայել ընդունելութիւն մը ընելու համար : Թնդանօթի 21 հարուածներ պիտի ողջունեն Խրուշչեւը երբ օդանաւէն իջնէ եւ նախագահ Այզընհաուըր զինքը ընդունի :

Մէկ օր տարբերութեամբ Միացեալ Նահանգները եւ... լուսինը ընդունեցան Խորհրդ. Միութեան երկու բանբերները :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մարիամ Բարունակեան (Պոլիս), Այրի Տիկին Առբինէ եւ զաւակը Եղիկ Բարունակեան, Այրի Տիկին Աղաւնի Բարունակեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց զաւակներուն, ամուսիններուն, հօր եւ հօրեղբօր՝ ողբացեալ ՄԿՐՏԻՉ եւ ՎԱՀԷ ԲԱՐՈՒՆԱԿԵԱՆՆԵՐՈՒ արկածալից մահուան քառասունքին առթիւ :

20 Սեպտեմբեր, 1959ի Կիրակի, յետ պատարագի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ; 15 Րիւ Ժան-Կուժօն :

Իրենց յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կազմակերպուած Սէնթ Էթիէնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Բարգէն Սիւնի խումբին կողմէ, այս Շաբաթ, ժամը 20էն մինչեւ լոյս, Փերկօլայի շքեղ սրահին մէջ, մասնակցութեամբ՝ Ֆրէտ Պօլի նուագախումբին :

Զանազան անակնկալներ, ճոխ եւ առատ պիւֆէ :

Հասոյթը պիտի յատկացուի ժողովարանի նորոգութեան: Կը խնդրուի Կեդր. Ֆրանսայի ընկերներէն իրենց ներկայութեամբ քաջալերել այս ձեռնարկը :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէ.— Խորին սուգով կը խոնարհինք մեր մեծ ընկերոջ՝ Գաբրիէլ Լազեանի թարմ հողաթումբին առջեւ: Յարգանք իր յիշատակին եւ ցաւակցութիւններ՝ իր յարգելի տիկնոջ ու ընտանեկան պարագաներուն :

Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Թագուհի Գասպարեան իր ամուսնոյն՝ Գէորգ Գասպարեանի մահուան առթիւ շնորհակալութիւններ կը յայտնէ՝ Փրատոյի Մայր Եկեղեցիի Կրօն. Ընկերակցութեան, Քահանայից Դասուն, Առաջն. Ազգ. Կեդր. Վարչութեան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Կապոյտ Խաչին, Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէին, ՆորՍերունդին, բոլոր եկեղեց. թաղ. խորհուրդներուն եւ բոլոր անոնց՝ որոնք անձամբ, հեռագրով, ծաղկեպսակներով եւ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւններով իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին :

ՄԱՐՍԷՅԼ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի դպրոցին արձանագրութիւնները կը սկըսին այս Հինգշաբթի առաւօտ, ժամը 9–12, ուսուցչութեամբ Տիկին Հազարեանի :

26, RUE DES CONVALESCENTS

ԴՊՐՈՑ. ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1959 – 1960ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները բաց են : Ամէն անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել Հաստատութեան Տնօրէնութեան :

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լիսէներու պաշտօնական ծրագրին, աշակերտուհիները կը պատրաստէ պրէվէի եւ պաքալօրէայի քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմութեան եւ կրօնի ծանօթութիւններով :

Դիմել՝ 1 Պուլվ– տիւ Նօր, Լը Րէնսի :
Հեռաձայն՝ Լը Րէնսի 172:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Երկուշաբթի առաւօտ, Սեպտեմբեր 21

Ծնողքները կրնան իրենց զաւակները դպրոց առաջնորդել Կիրակի իրիկուն կամ Երկուշաբթի առաւօտ :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ՏԷՍԻՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի Ազգային վարժարանի դասաւանդութիւնները կը սկսին Սեպտեմբեր 15էն սկսեալ.

Ծնողքներէն կը խնդրուի չթերանալ իրենց պարտականութենէն եւ սկիզբէն ղրկել իրենց զաւակները, դասաւանդութեան կանոնաւորութեան համար: Նորերու արձանագրութիւնը կը կատարուի միաժամանակ՝ ուսուցիչին կողմէ :

Կրթական մարմին

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղի հայերէնի դասընթացքը կը վերաբացուի՝ Հոկտեմբեր մէկին, Հինգշաբթի առաւօտ: Երկրորդ դասաւանդութիւնը կը կատարուի՝ Շաբաթ իրիկուն, ժամը 6ին, Ս. Սահակ –Մեսրոպ սրահին մէջ:

Արձանագրութիւն, դասարանական բաժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի կ'ունենան Հոկտեմբեր մէկի առտուն՝ ժամը իննէն սկսեալ :

Յարգելի ծնողքներ, վարանումը աններելի յանցանք է Ազգ. ոգիին հանդէպ; առաջին օրն իսկ արձանագրել տուէք ձեր զաւակները՝ եթէ կ'ուզէք որ անոնք սիրեն մեր մայրենի լեզուն, ազգն ու հայրենիքը: Սթափեցէք՝ քանի դեռ ուշ չէ .

Մեր դասընթացքին ուսուցիչն է Պ. Վահրամ Միսթիք :

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՊՈՄՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆԻ Հայկազեան վարժարանի բացումը տեղի պիտի ունենայ այս Հինգշաբթի օր:

Կը խնդրուի ծնողքներէն նոյն օրը ղրկել իրենց զաւակները վարժարան :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Վիէն.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Օհանջանեան Ակումբը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ ՄԱՐՍԻԼԻՈՑ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ մարմինները.—

19 Սեպտեմբեր, Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին ընկերական ընդհ. ժողով՝ Ահարոնեան Ակումբին մէջ:

20 Սեպտեմբեր, Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Սէնթ Մարկրիթի Համազասպ ենթակոմիտէն եւ Թաթուլ խումբը :

Կէս օրէ վերջ ժամը 15ին Կարտանի Նիկոլ Դուման խումբը :

Իրիկունը ժամը 9ին, Պուլվար Օտտոյի Վռամեան ենթակոմիտէն եւ Ընկեր Կարօ խումբը :

21 Սեպտեմբեր Երկուշաբթի իրիկուան ժամը 9ին Պոմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէն եւ Վարանդեան խումբը :

22 Սեպտեմբեր Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին Քրիստափոր ենթակոմիտէն Ահարոնեան ակումբին մէջ:

23 Սեպտեմբեր Չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին, Սէն Լուի Ակնունի ենթակոմիտէն եւ Արամ խումբը :

24 Սեպտեմբեր, Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին, Սէն Ժերոմի «Հայաստան» ենթակոմիտէն եւ Իշխան խումբը :

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպած է թէյասեղան մը ի պատիւ հիւրաբար մեր մէջ գտնուող արձակագիր Բժ. Վարդան Կոմիկեանին, (Պոլսէն), այս Երեքշաբթի գիշեր, ժամը 21ին, Գեղամ Աճէմեանի ճաշարանը: Կը հրաւիրուին Միութեան անդամներն ու գրասէրները :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սարգիս Պօղոսեանի արտասանական երեկոյթը, երկուշաբթի 19 Հոկտեմբեր, Սալ Շոփէն: «Հինգերորդ պտոյտ հայ գրականութեան պարտէզին մէջ» :

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	2·500	Ֆր.	մինչեւ	1/4	սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	1·500	Ֆր.	մինչեւ	1/8	սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	1·000	»	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	1·500	»	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	2·000	»	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	1·000	»	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	1·000	»	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	500	»	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշդուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 16 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

MERCREDI 16 SEPTEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8596 — 35EME ANNÉE — SHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4397

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆԿԻՒՆԱԴԱՐՁ

Եռուզեռի մէջ է ո՛չ միայն քաղաքական, այլ գիտական աշխարհը :

Վճռական դէպքերու նախօրեակին կը գտնուինք :

Պատմական աննախընթաց դէպք մըն է Երկրէն դէպի լուսին հրթիռի մը առաքումը : Խորհրդային Միութիւնը իր արբանեակներուն վրայ աւելցուց նաեւ երկրի արբանեակը, որ անմատչելի էր աշխարհի ստեղծումէն ի վեր …

Պատմական դէպք մըն է նաեւ Այզընհաուըր — Խրուշչեւ տեսակցութիւնը, որ կրնայ անկիւնադարձ մը կազմել արեւելք-արեւմուտք փոխադարձ յարաբերութեանց համար :

Ընդհանրապէս աշխարհի եւ մասնաւորապէս Ամերիկայի հանրային կարծիքին վրայ տպաւորութիւն ձգելու յստին նպատակով է, որ բոլշեւիկները դէպի լուսին ղրկեցին իրենց «լուսնիկ»ը, նախ քան Խրուշչեւի Ուաշինկթըն հասնիլը :

Նման ցոյց մըն ալ կատարած էին Միկոյեանի այցելութեան նախօրեակին :

Կրեմլինի վարիչները կը սիրեն ցուցաբարութիւնը՝ գանդուածներու հոգեբանութեան վրայ ազդելու համար : Մանաւանդ կը սիրեն հոլովել «խաղաղութիւն» եւ «բարեկամութիւն» բառերը :

Դէպի լուսին ղրկուած նոր հրթիռն ալ այս բառերով օրակեցին, յայտնելով որ գիտութեան մէջ իրենց ձեռք բերած յառաջդիմութիւնները կ'օգտագործեն … խաղաղ նպատակներու համար .

Միացեալ Նահանգներու հանրային կարծիքին մէջ մեծ յեղաշրջում առաջ եկաւ Խորհրդային Միութեան հանդէպ 1957ի աշունէն ի վեր, երբ ռուսական առաջին սպուտնիկը սուրաց դէպի անջրպետը :

Ութ – տասը տարի առաջ Մաք Քարթիի վարդապետութիւնը վարակած էր Ամերիկացիները : Բոլշեւիկեան վարդապետութեան եւ վարչաձեւին դէմ ատելութիւնն ու հակակրութիւնը իր գերագոյն աստիճանին էր հասած :

Այսօր կացութիւնը փոխուած է : Երկու տարիէ ի վեր Նիւ Եորք Թայմզէն սկսեալ ամերիկեան բոլոր թերթերը իրենց էջերը կը զարդարեն Խորհրդային Միութեան հետ կապուած խնդիրներուն նուիրուած յօդուածներով եւ ուսումնասիրութիւններով :

Նիւ Եորքի Քոլիզէումին մէջ սարքուած խորհրդային գիտական ու մշակութային ցուցահանդէսը արձանագրեց աւելի քան մէկ միլիոն այցելուներ : Հազարաւոր Ամերիկացիներ իբրեւ զբօսաշրջիկ կ'երթան իրենց աչքերով տեսնելու խորհրդային դրախտը :

Բոլշեւիկեան պարախումբեր, գիտական ու արհեստակցական պատուիրակութիւններ կ'ողողեն անընդհատ ամերիկեան հողամասը :

Այժմ այս բոլորին թագն ու պսակն է Խրուշչեւի այցելութիւնը, որուն համար ճամբայ հարթեցին նախօրօք Միկոյեան եւ Քոզլով :

Մաք Քարթին մեռաւ : Իր վարդապետութիւնն ալ գերեզման մտաւ իրեն հետ միասին :

Միայն սպուտնիկներն ու լուսնիկները չէին, որ յեղաշրջում առաջ բերին Ամերիկայի հանրային կարծիքին մէջ հանդէպ Խորհրդային Միութեան :

Առեւտրական – տնտեսական շահերն ալ մեծ դեր խաղացին այս ուղղութեամբ :

Միկոյեան իբրեւ մասնագէտ առեւտրական հարցերու, շրջելով Միացեալ Նահանգներու մէկ ծայրէն միւսը, մօտիկ շփումներ էր ունեցած գործարանատէրերու եւ դրամատէրերու հետ, անոնց աչքին շլացնելով խորհրդային հսկայ շուկային շահաբեր հեռանկարը :

Ասոնք գլխաւոր պաշտպաններն են

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԵՒ ԸՆՏԱՆԻՔԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՐԾԻՔԸ

ԼՈՒՍՆԱՅԻՆ ՀՐԹԻՌԻՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԵՆԷՆ ԵՏՔ

Ձախէն աջ բոլորը համակարծիք են .— Մարդկութեան պատմութեան մէջ նոր էջ մը բացուեցաւ կիրակի գիշեր : Տարակոյս չկայ անշուշտ թէ Կրեմլինը ուզեց անգամ մը եւս ցոյց տալ խորհրդային գիտութեան գերազանցութիւնը, սպառնալու համար իր վարկը : Այզընհաուըր քանիցս կրկնած էր թէ կ'ուզէր ցոյց տալ Խրուշչեւի Ամերիկայի ուժը, որպէսզի ան աչքով տեսնէ, գործանայ, համոզուի եւ մտահոգուի ու ձայնը քաշէ, բայց Կրեմլինի մենատէրը այդքան ալ միամիտ չէր, եւ իր ժամանումէն հազիւ 36 ժամ առաջ, ցոյց տուաւ խորհրդային ուժը : Կը մնայ հիմա Ամերիկացիներուն փնտռել թէ ինչո՞վ կրնան տպաւորութիւն գործել Խրուշչեւի վրայ :

Անշուշտ Ամերիկացիք լայնամիտ եւ «մարզական» ոգի ունեցող մարդիկ են : Յաջողութիւնը կրօնք է իրենց համար եւ նոյնիսկ հակառակորդին յաջողութիւնը կրնայ նպաստաւոր հոսանք մը ստեղծել Խրուշչեւի հանդէպ հանրային կարծիքին մէջ : Ցետոյ Ամերիկացիք ունին ուրիշ առաւելութիւններ զորս պէտք չէ մոռնալ. — Ազատութեան հաւատքը եւ մարդկութեան կարիքներուն տրուած ուշադրութիւնը : Խորհրդային ժողովուրդը շատ սուղ կը վճարէ անջրպետին վրայ տարուած յաղթանակները եւ այսօր, միայն մենութեան չի բաղձար : Երջանիկ կեանք մը ապրիլը նոյնքան կարեւոր է ժողովուրդին համար եւ զոնէ այդ մարզին մէջ թուանքն է որ սորվելիք ունին Ամերիկացիներէն :

Գիտական գետնի վրայ յաջողութեան գլխաւոր պատճառը հրթիռին տրուած ուղղութիւնն է (թելեկիտած) : Մասնաւոր յիշատակութեան արժանի կը գտնուի նաեւ, համաձայն միջազգային գիտունն. ո., հաշիւներու ճշգրտութիւնը՝ հրթիռը լուսնին զարնուեցաւ որոշուած եւ յայտարարուած ժամէն երկու վայրկեան առաջ : Այս յաջողութեան իբրեւ առաջին հետեւանք կը շեշտուի թէ ներկայիս Խ. Միութիւնը ի վիճակի է որեւէ հրթիռ ղրկելու, որեւէ ատեն, որեւէ տեղ :

Շահեկան է նկատի առնել նաեւ այս յաղթանակին քաղաքական բնոյթը : Ամերիկան մտահոգուած է որ Խորհրդ. Միութիւնը, առաջինը հասած ըլլալով լուսին, կրնայ հողային պահանջներ ներկայացնել եւ ինքզինքը տէրը հռչակել լուսնին : Այս առթիւ խորհրդային գիտունները պարտք սեպած են ճշդել թէ ոչ մէկ պահանջ ունին, մինչ Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարութեան պաշտօնական բանբերը կը յայտարարէր թէ Միացեալ Նահանգները պիտի չճանչնան Խորհրդ. Միութեան «հողային» իրաւասութիւնները լուսնին վրայ :

Առաջին անհամաձայնութիւնները արդէն իսկ սկսած են :

Երեքշաբթի ժամը 16.30ին (Ֆրանսական ժամով) Խրուշչեւ եւ ընտանիքը Թուփոլեվ 114 օդանաւով մը եւ առանց հանգրուանի պիտի հասնէին Ուաշինկթընի օդակայանը ուր արքայական ընդունելութիւն մը պատրաստուած է :

Թէնէսիի շրջանէն կրօնական աղանդ մը քառասուածաշունչ ղրկած է Խրուշչեւի, ռուսերէն թարգմանութիւններ անշուշտ : Կարգ մը գլուխներ որոնք հոգիի փրկութեան կը վերաբերին ստորագծուած են հրատարակիչներուն կողմէ : «Եղբայրութեան Մկրտչական Ցանձնախումբը» որ ղրկած է աստուածաշունչները կը յուսայ որ խորհրդային պարագլուխը անոնցմէ մէկ հատը կը բանայ …. :

× Ամերիկեան մամուլը բազմաթիւ յօդուածներ հրատարակեց ժողովուրդին ծանօթացնելու համար Խրուշչեւ ընտանիքը : Կ'ըսուի թէ կրնայ ըլլալ որ Խրուշչեւ Խորհրդային Միութեան տէրն է բայց տան մէջ կինն է որ «տաբատ հագած է» եւ գինքը կը ղեկավարէ :

/ Մարիլանտի լուսցքի տուն մը որոշած է, Խրուշչեւի եւ խորհրդային պատուիրակութեան ճերմակեղէններու մաքրութեան հոգը ձրիաբար ստանձնել : Աւելի մէկ յանձնումի հետ անգլերէն եւ ռուսերէն յիշատակութիւն մը պիտի ըլլայ .— Այս ապսպրանքութիւնը ձեզի անձնապէս շնորհուած է, կը յուսանք որ սատարած են ձեր հանգիստին եւ հաճոյքին » :

Հեգնանք եւ լրջութիւն իրար կը հրմշտուկեն ամերիկեան մամուլին մէջ : Հակառակ ձեռք առնուած բոլոր միջոցներուն, ոմանք յուսոււած են որ Խրուշչեւ կրնայ գնդակին զոհը դառնալ հունգար տարագրի մը որ իր կեանքին գնով ուզենէ «այս կատղած շունը» : Անդին ամերիկեան մամուլին մեծագոյն տէրերէն մէկուն զաւակը Լոս Անճըլըսի էքզամինըրին մէջ կը բացատրէ հեգնանքով .— Իվերջոյ մէկ բանի շուրջ տարակարծիք ենք Ռուսերուն հետ, Աստծոյ գոյութեան ճանաչումն է այդ .— Այդ ալ սեղանի մը շուրջ կարելի է կարգադրել : Մնացեալը մանրամասնութիւն է :

Մոսկուայէն մեկնելէն առաջ, Խրուշչեւ յայտարարեց թէ Լունիք Բ.ի խորհրդային խորհրդանշանը պիտի նուիրէ Այզընհաուըրի :

Պատասխանելով Ռուսերուն ողջոյններուն իր մեկնումին առթիւ, խորհրդային վարչապետը շեշտեց .— «Պիտի ուզէինք ամէնուն հետ գործակցիլ մարդկութեան բարօրութեան համար : Նախագահ Այզընհաուըրին համար հետս կը տանիմ, լուսնին վրայ մեր դրած խորհրդանշանին օրինակը : Մեր հասարակաց ճիգերուն խորհրդանշանը թող ըլլայ ան, ապահովելու համար ամբողջ մարդկութեան խաղաղ կեանքի պայմաններ : Երբեք տարակոյս չեմ ունեցած Միացեալ Նահանգներու նախագահին բարեկամեցողութենէն, որ գիս հրաւիրելով ցոյց կուտար թէ կ'ուզէ բարելաւել միջազգային կացութիւնը : Մարդկութիւնը աքանչելի շրջան մը կ'ապրի ներկայիս, շրջան մը ուր կախարդութիւնը իրականութիւն կը դառնայ : Մեր ճամբորդութիւնը կը զուգադիպի լուսնային հրթիռին արձակման : Ինչո՞ւ Ռուսերը եղան որոնք լուծեցին լուսնային առաջին թռիչքին բարդ հարցը, որովհետեւ կը պատկանին ժողովուրդի մը որ անդադար կ'աշխատի, ժողովուրդի մը որ ընկերվարութիւնը կառուցանեց եւ վստահութեամբ համայնավարութիւնը հիմնեց ։

Արդէն միայն անոնք որոնք իրենց աչքերը կը գոցեն կրնան տարակուսիլ համայնավարութեան առաւելութիւններէն մարդկութեան համար » :

× Ամերիկեան շրջանակները մտահո–

Հանրապետական կուսակցութեան, որ իշխանութեան գլուխ կը գտնուի եօթը տարիէ ի վեր :

Դեմոկրատները՝ իբրեւ ընդդիմադիր՝ հակառակ են Հանրապետականներու նոր քաղաքականութեան եւ չեն դադրիր մատնանշելէ Մոսկուայի բռնատիրական վարչաձեւը :

Մարդկութիւնը կանգնած է անկիւնադարձի մը առջեւ :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՆ – ՄԱՐԻՆՈՅԻ փոքր հանրապետութեան երեսփոխանական ընտրութիւնները տեղի ունեցան աղջի օր : Համայնավարները որ նախապէս մեծամասնութիւն ունէին պարտուեցան : 60 աթոռներէն 36ը շահեցան քրիստոնեայ – դեմոկրատները եւ ընկերային – դեմոկրատները, 24 աթոռ ձգելով ձախերուն :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ Նեհրու պատասխանելով Աֆղանիստանի կառավարութեան պաշտօնական հրաւէրին, Քապուլ հասաւ : Աֆղանիստանէն, Նեհրու Թեհրան պիտի երթայ եւ Նոր Տէհլի վերադառնայ Սեպտեմբեր 22ին :

ՇՈՒ–ԷՆ–ԼԱՅ նոր գիր մը ղրկած է Հնդկաստանի կառավարութեան յիշեցնելով թէ Չինաստան չճանչնալով Մաք–Մահոնի սահմանագիծը 90.000 քառակուսի քիլոմեթր հող կը պահանջէ Հնդկաստանէն : Հաւանական չի թուիր որ Նեհրու անմիջական պատասխան մը տայ համայնավար Չինաստանի :

ՆԱՍՐԻ եւ Սէուտ թագաւոր հաշտուած են ըստ պաշտօնական զեկոյցի մը որ ձայնասփռուեցաւ Մէքքէի կայանէն : Սէուտ թագաւորը, կը շեշտէ զեկոյցը, կը մաղթէ որ արաբ երկու ժողովուրդներուն միջեւ, բարեկամութեան նոր դարաշրջան մը յաջորդէ Նասր – Սէուտ հանդիպումին :

ԻՐԱՔԻ Ֆայսալ թագաւորին գոյքերը ծախուեցան աճուրդով Լոնտոնի մէջ, 26 միլիոնի : 23 տարեկան սպաննուած արքային կարգ մը անձնական առարկաները աճուրդի չդրուեցան :

ԱՐԱԲԱԿԱՆ լիկայի ընդհանուր քարտուղարը՝ Ապտէլ Հասունա յայտարարեց թէ Արաբական Լիկան յոյսով կը սպասէ Զօր. Տը Կոլի յայտարարութեան : «Վստահութիւն ունիմ Զօրավարին, աւելցուց Հասունա, եւ զայն կը նկատեմ իբրեւ միակ Ֆրանսացին որ կրնայ բանակցիլ Արաբ երկիրներուն հետ » :

ԱԼՏՕ ՄՈՌՕ, իտալական քրիստոնեայ-դեմոկրատ կուսակցութեան քաղաքական քարտուղարը ճառ մը խօսեցաւ Թրիէսթէի մէջ, Միութեան կոչ մը ընելով շարքայիններուն, ազգային համագումարին բացումին առթիւ (Ֆիրէնցէ) : Քարտուղարը յիշեց կուսակցութեան գլխաւոր նպատակները եւ սկզբունքները, խստօրէն քննադատելով Փիէթրօ Նէննիի հրաւէրը : Այս վերջինը անցեալ շաբաթ կոչ մը ըրած էր քրիստոնեայ – դեմոկրատներուն իր բացարձակ օժանդակութիւնը խոստանալով եթէ անոնք հեռանան աջէն եւ հրաժարին իրենց «պաղպատարական անհաշտութենէն» :

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ համայերման հարցերու նախարարը յայտարարեց թէ լաւ կ'ըլլար աշխարհի ցոյց տալ որ Դաշնակցային Հանրապետութիւնը պատուաստած է համայնավարութեան դէմ, կրկին արտօնելով համայնավար կուսակցութիւնը :

ԱՑՍՕՐ

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

"ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ"

գութիւն եւ գառնութիւն ցոյց կուտան խորհրդային յաջողութեան առջեւ եւ մամուլը մեծարանքի մասնաւոր տողեր կը նուիրէ Ժիւլ Վեռնի, յիշելով քիչ մը հեգնանքով թէ «Երկրէն լուսին» գիրքին մէջ, Ժիւլ Վեռն Ֆլորիտայի մէկ գիւղը նշանակած էր իբրեւ մեկնակէտ դէպի լուսին ճամբորդութեան, տեղ մը որ շատ հեռու չէ Քափ Քանավերալէն…

ՊԵՏՈՒԹԵԱՆՑ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Այցելութիւնները եւ փոխայցելութիւնները Մոսկուայէն դէպի Արեւմտեան աշխարհը եւ Արեւմտեան աշխարհէն դէպի Մոսկուա, պիտի ծառայեն միայն համայնավար տիրապետութեան ծաւալման։

Արեւմուտքը պէտք է որ ծանօթ լինէր քառասնամեայ համայնավար կուսակցութեան վարած քաղաքականութեան, այն ատեն պիտի գար այն համոզման թէ Խորհրդային Ռուսիոյ աշխարհակալական ծրագիրը Լենինէն մինչեւ Ստալին եւ մինչեւ Խրուշչեւ, կը մնայ իր ուժին մէջ, տարբեր ճանապարհներով ու տարբեր ուղղութեամբ հասնելու համար իրենց բուն նպատակին։ Այցելութիւններով ու փոխայցելութիւններով, քաղցր ղրոյցներով ու առատ ճաշերով, Մոսկուայի քաղաքական վարիչներուն հետ, անհնարին է իրական խաղաղութիւն ստեղծել աշխարհի մէջ։ Եւ Արեւմտեան ազատ աշխարհի այդ սխալ քաղաքականութիւնն է, Ռուզվելթի եւ Չըրչիլի օրերէն մինչեւ մեր օրերը, որ բոլշեւիզմը հասեր է մինչեւ ազատ Եւրոպայի դռները։ Երկրորդ աշխարհամարտէն ետք արեւմտեան պետութիւններու եւ Խորհրդային Ռուսիոյ միջեւ եղած են բազմաթիւ խորհրդաժողովներ, բանակցութիւններ, այցելութիւններ ու առատ ճաշեր, որոնք ապարդիւն անցած են, նկատի ունենալով Մոսկուայի նենգ վարիչներուն աշխարհակալական եւ բռնատիրական ձգտումները։

Կրեմլինի վարիչներու մտայնութեան եւ հոգեբանութեան մէջ ոչինչ կայ փոխուած եւ այսօր։ Եւ ներկայ օրերու միջազգային մռայլ քաղաքական կացութեան բուն պատճառը եւ գլխաւոր դերակատարը կը հանդիսանայ Մոսկուան, իր վարիչներով, գլխաւորութեամբ վարչապետ Խրուշչեւի։ Անոնք չեն հրաժարած եւ պիտի չհրաժարին իրենց նուաճողական քաղաքականութենէն, միշտ ստեղծելով նոր վէճեր ու նոր մեքենայութիւններ թէ յառաջանալու ու թափանցելու դէպի ազատ աշխարհը եւ թէ միաժամանակ պառակտելու Ատլանտեան Ուխտի 15 պետութիւնները, որ այսօր Մոսկուայի համար աչքի փուշ դարձած են։

Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան կանոնագրութիւնը ստորագրած է ու հաստատած նոյնպէս խորհրդային համայնավար Ռուսիան, բայց խորքին մէջ միշտ Մոսկուայի վարիչներն են, որ արգելք կը հանդիսանան խաղաղ կերպով իրականացնելու անոր սկզբունքները։ Այդ կանոնագրութեան մէջ ճշդուած է պարզ եւ որոշ կերպով, մարդկային ինչպէս եւ մեծ ու փոքր ազգերու ու ժողովուրդներու իրաւունքները, առանց ցեղի, կրօնքի, լեզուի կամ քաղաքական խորուէթեան։ Ըսուած է նոյնպէս, թէ ամէն ազգ եւ ամէն քաղաքացի, պէտք է վայելէ մարդկային բոլոր իրաւունքները եւ ազատութիւնները։ Արդ, Խորհրդային Ռուսիան որ մէկ անդամն է Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան, հաւատարիմ մնա՞ց ու հաւատարիմ կը մնա՞յ այդ Ուխտին, երբ իր երկրին մէջ եւ իր արբանեակ երկիրներուն մէջ քաղաքացին կտրուած է ազատ խօսքի, ազատ մամուլի, ազատ երթեւեկի եւ ազատ արտայայտութեան, եւ համայնավար կարմիր դրօշին հովանիին տակ ապրող ժողովուրդները, շրջապատուած են երկաթէ պարիսպներով, միշտ ահ ու դողի ու սարսափի տակ։ Եւ այսպիսով Մոսկուայի վարիչներն են, որ ամէն տեսակի մութ միջոցներով առիթը կը հանդիսանան շարունակելու պաղ պատերազմը, այդ ուղիով հասնելու համար իրենց բուն նպատակին, այն է միջազգային համայնավար տիրապետութեան, որ իր հետ պիտի բերէ ստրկութեան ծանր շղթան։

Այցելութիւնները, փոխայցելութիւնները, կամ սիրաբանութիւնները չեն որ պիտի կասեցնեն համայնավարութեան ծաւալումը աշխարհի մէջ, այլ ազատ աշխարհի, արեւմտեան պետութիւններու եւ Ատլանտեան Ուխտի միակամ, կտրուկ ու վճռական խօսքը ու խօսքին հետեւող գործը։ Ով ականջ ունի թող լսէ լսէ, բոլշեւիկեան ծաւալումը ազգային որեւէ նպատակ չի հետապնդեր, այլ ռուսական բոլշեւիզմին դաժան սկզբունքներու հաստատումը աշխարհի մէջ։ Ատոր համար համայնավարութեան եւ ազատ աշխարհի մէջ տեղի ունեցող հզօր պայքարը դեռ երկար ժամանակ պիտի շարունակուի։

Ժամանակին շատ ճիշդ կը յայտարարէր Անգլիոյ խորհրդարանին մէջ նշանաւոր դիւանագէտ Լօյտ Ճորճ թէ «այնքան ատեն որ բոլշեւիզմը գոյութիւն ունի լայնածաւալ Ռուսիոյ մէջ, Եւրոպայի եւ աշխարհի մէջ խաղաղութիւն չի կրնար հաստատուիլ։ Ազատ կարգերու ստեղծումով եւ ազատ ապրելու միջոցով է, որ աշխարհը պիտի խաղաղի եւ ռուսական բոլշեւիզմը պիտի խորտակուի»։ Միացեալ Նահանգներու, Անգլիոյ, ինչպէս եւ այլ պետութեանց ղեկավարներու այցելութիւնները դէպի Մոսկուա եւ Մոսկուայի քաղաքական վարիչներու փոխ այցելութիւնները դէպի Միացեալ Նահանգները, Անգլիա եւ այլ երկիրներ, աւելի եւս պիտի ամրապնդեն համայնավարութեան դիրքը թէ Ռուսիոյ ներսը եւ թէ դուրսը, մասնաւորապէս տասնեակ արբանեակ չդթայուած երկիրներու մէջ։ Այս քաղցր ու սիրալիր այցելութիւնները նպաստաւոր քաղաքական վիճակ պիտի ստեղծեն Մոսկուայի վարիչներու համար, խաղաղ կերպով ու խաղաղ ճանապարհով ծաւալումը ու թափանցումը դէպի այն երկիրները, որոնց մինչեւ այսօր բոլշեւիկները դեռ իրենց կարմիր դրօշի հովանիին տակ չեն առած։

Վարչապետ Խրուշչեւ Վարշաւայի մէջ անկեղծ կերպով կը յայտարարէր թէ «մեր ժողովուրդները հասարակաց մէկ նպատակ ունին, համայնավարութիւնը։ Այս նպատակը կը կեդրոնացնէ մեր ամբողջ շահագրգռութիւնը խաղաղութեան հետ ամրապնդման համար եւ մեր կուսակցութիւնը իր գործունէութիւնը կը հիմնէ Մարքսիզմի եւ Լենինիզմի սկզբունքներու վրայ»։Այս յայտարարութիւնը լսելէ ետք իրաւունք ունինք դէպի Մոսկուա բոլոր մեծ ու փոքր այցելողներուն ուղղել մեր սիրալիր բարեւները եւ։ Այս այցելութիւնները ու սիրաբանութիւնները պէտք է քաջալերեն եւ խրախուսեն թէ Խորհրդային Ռուսիոյ, թէ արեւմտեան եւ արեւելեան երկիրներու համայնավարները, որոնք միշտ կազմ ու պատրաստ կը սպասեն յարմար առիթի յառաջանալու եւ ամրապնդելու համար համայնավար փարզապետութիւնը, որովհետեւ արեւմտեան եւ արեւելեան երկիրներու բոլոր համայնավարները կը շարժին Մոսկուայի հրահանգներով ու Մոսկուայի ցուցմունքով։

Արաբական թերթերէն «Ալ – Սիասա» իրաւունք ունէր դառնութեամբ գրել թէ. «Արեւմտեանները անմեղ չեն համայնավարութեան թափանցումին հարցին մէջ։ Զինուորական կարգի դաշնագիրներն ու համաձայնութիւնները նպաստեցին Միջին Արեւելքի մէջ համայնավարութեան տարածման։ Եւ փաստօրէն Խորհրդային Միութեան ազդեցութեան թափանցումին պատասխանատուներն են Արեւմտեան տէրութիւնները, Տալլէսի եւ Փօստըրի համաձայնութեանցկնքումով»։ Իսկ Մոսկուայի ձայնասփիւռը յաճախ կը յայտարարէ թէ «Արեւելեան Եւրոպայի արբանեակ երկիրներու իշխանութիւնները կը ներկայացնեն հարազատ իրենց ժողովուրդները»։ Եւ այսպիսով 40 տարիներու ընթացքին Խորհրդային Միութեան եւ Արեւմտեան երկիրներու դիւանագիտական ներկայացուցիչները շատ յաճախ նստան մէկ սեղանի շուրջ, սակայն Մոսկուայի քաղաքական վարիչները միշտ դրժեցին իրենց խոստումը եւ մինչեւ աքաղաղին կանչերը, ուրացան իրենց ստորագրած դաշնագիրները եւ համաձայնութիւնները։ Անոնք իրենց ճարպիկ լարախաղացութեամբ, մերթ պատերազմի սպառնալիքով, ինչպէս Լենին որ յաճախ կը բացականչէր թէ «Պատերազմը անխուսափելի է», մերթ այցելութիւններով ու սիրաբանութեամբ, այսօր Մոսկուան դարձուցած են «Մեքքէ» արեւմտեան պետութիւններու դիւանագիտական ներկայացուցիչներուն համար, որոնք յաճախակի ուխտի կ'երթան Միացեալ Նահանգներէն, Անգլիայէն եւ ուրիշ երկիրներէ։ Եւ Ռուսիոյ համայնավար կուսակցութիւնը օգտուելով այս նպաստաւոր քաղաք. [illegible] կացութենէն, կը կրկնապատկէ ամէն աշխատանք եւ եռանդ, ձեռք ձգելու տուած օտար երկիրներու մէջ գտնուած օտար համայնավարներու հետ։ Միաժամանակ այս հանդիպումներու եւ այցելութիւններու շնորհիւ կ'ամրանայ վարչապետ Խրուշչեւի քաղաքական վարկը եւ աշխարհի բոլոր համայնավարները զօրավիգ կը հանդիսանան անոր, իր քաղաքական համայնավար պայքարին մէջ։ Կը վախնանք թէ այսպիսով Ն. Խրուշչեւ իր նպատակին հասնի։

Վարշաւայի մէջ առանց քաշուելու կը յայտարարէր թէ «Համայնավարները պիտի հանդիսանան դրամատիրութեան գերեզմանաքարները, բայց ոչ ուժով, այլ խաղաղ համակեցութեամբ, եւ այսպէս համայնավարութիւնը պիտի յաղթանակէ եւ դրամատիրութիւնը գերեզման պիտի մտնէ»։ 1957 Դեկտեմբերին, Փարիզի Շայիոյի պալատին մէջ Ատլանտեան Ուխտի 15 պետութիւնները որոշեցին ու յայտարարեցին թէ «ղեկի ժողովուրդներու ստրկութիւնը չի կրնար յաւիտեան մնալ»։ Իսկ ամիսներ առաջ Ուաշինկթընի մէջ Միացեալ Նահանգներու նախագահ Այզընհաուըր կը յայտարարէր թէ «անցած են այն օրերը, երբ մեծերը կը կառավարէին աշխարհը»։

Ցուանք եւ սպասենք որ պատմական յայտարարութիւնները մնան իրենց ուժին մէջ եւ խորհրդային համայնավար Ռուսիոյ կարմիր դրօշին եւ մուրճ մանգաղի ծանրութեան տակ հեծող տասնեակ մեծ ու փոքր ազգերը օրին մէկը ազատագրուին։

Գ. ԲԱԼԱՅԵԱՆ

ՀԱՆԵԼՈՒԿՆԵՐՈՒ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

Դ.

(Դ. եւ վերջին մաս)

Հայկական հանելուկների պատկերաւորման ընդհանուր դրութեան մէջ զգալի տեղ են գրաւում խորհրդանիշները եւ խորհրդանիշներու նշանակութիւն ձեռք բերած կենդանիներն ու առարկաները։ Հանելուկներում խորհրդանշանական իմաստ ձեռք բերած կենդանիներից են առիւծը, եզը, ցուլը, կովը, գոմէշը։ Դրանք իրենց մէջ մարմնաւորել են հանելուկային առարկայի (բուն նշանակութեան) որակական որեւէ յատկանիշը, որը մեծ մասամբ ընդհանուր եւ վերացական բնոյթ ունի։ Վերացական այդ յատկանիշը իր ճշգրիտ դրսեւորումն է գտնում կենդանիների եւ նրանց կատարած որեւէ արարքի միջոցով, որի հետեւանքով էլ հանելուկը ձեռք է բերում պատկերաւորութիւն։ Այսպէս, օրինակ, առիւծը, որ ընդհանուր խորհրդանիշի մէջ առհասարակ եւ հայկական հանելուկներում մասնաւորապէս մարմնաւորում է ուժի, հզօրութեան գաղափարը, մեծ մասամբ հանդէս է գալիս թուր, իսկ երբեմն էլ հրացան նշանակող հանելուկներում հետեւեալ ձեւով.

Փուտ (փտած) փետ փորեցին,
Ասլանը (առիւծ) մէջ խոթեցին։
(Սուր եւ պատեան)

Փուտ փետը փորիմ, ասլանը մէջը խոթիմ։ (Թուր, հրացան)։

ՌԵՀԱՆ

Ա.

Ան ատենն ալ առատ մազերը կը սիրէի ու քովընտի նստած՝ կը դիտէի ծինապիտակ ծոծրակին վրայ ժողվուած սեւ թումբը՝ պարտէզին մէջ տեղ տեղ դըրուած կաղի լապտերներու լոյսերուն տակ, չքեղ ու անբարբառ ցոլացումով ո–րուն աչքերս յառած կը մնային։

Ինչեր չէին ըսեր ինծի այդ մազերը. իրենց անմոռնչ կեցուածքը՝ հող, այդ բարձունքին վրայ, պարկեշտ ու վրդովիչ բան մը ունէր։

Հեռուէն՝ նայուածքս կը հետեւէր անոնց շնորհալի շրջագիծին, կամակ եյեւէջներու, բիբոստ պզտիկ թելերուն, — բիբոստ՝ ինչպէս են ամէն պզտիկները, — որոնք սանտրէն փախչելով կը դառնային կ'իյնային վար, զսպանակի գալարումներով։

Քիչ քիչ, մտերմութիւն կը հաստատէի անոնց հետ. կը ճանչնայի զանոնք, գրեթէ կը խօսէի հետերնին։

Ամէնէն հաճոյալի անակնկալը եղաւ երբ ինծի դարձաւ իր դէմքը. գեղեցի՞կ. ոչ հարկաւ. բայց տարօրինակ կերպով սրտի մօտ ու համակրելի պատկեր մը, յո... ած ու տրտում նայուածքով որ ինկած տեղը կանգ առնելու պէս բան մը ունէր կարծես։

Անո՞ր համար երկար ատեն սեւեռած մնաց վրաս. չեմ գիտեր. բայց ինծի այնպէս թուեցաւ որ այդ նայուածքը մանրամասն հետախուզեց զիս. չափեց, ձեւեց, տեսաւ մանաւանդ զմայլած ու քիչ մը ապշած արտայայտութիւնը աչքերուս։ Գոհ երեւցաւ անշուշտ այս քննութենէն, վասնզի ժպիտ մը գծագրուեցաւ ու անորսեւութանալը մէկ եղաւ երեսին սատոիկ կարմրութեանը մէջ, այն վերջալոյսի տարտամ շառաւիղներուն նման որոնք արեւմուտքին մէջ կը հալին՝ համասփիւռ չէկութիւն մը ձգելով հորիզոնին վրայ։

Բ.

Որչափ որ կեցանք այնտեղ՝ անխօս մտերմութեան մը կապերով միացած բըզգացինք սրտերնիս։ Տարէց մարդիկ կային իր չուրջը, հայրը, հօրեղբայրները թերեւս, ու անոնց առջեւ, մանաւանդ այն շարահայկաց բազմութեան մէջ, որ այս Մէօհիւրտարի պարտէզը կը լեցնէր հիմա, զգուշաւոր դիրքը պահելու ստիպուած՝ չէր կրնար ուզածին չափ առէպ ինծի դառնալ. բայց զինքը առաջորդ յայտնի անհամբերութիւնը կը կարդայի երեսին վրայ, ամէն անգամ որ առիթը գտնէր իմ կողմս նայելու։

Գտանութեան անուրջներուն մէջ երազուած, ընդմծուած էակն էր դէմս, խորհրդանշանը իմ բոլոր փափաքներուս, որ հող նստած էր, իր անվերլուծելի ձըգողութեանը մէջ։

Ազատ էր ան երեսս շնայելու ու չխընդալու ինծի. ինչ փոյթ. նորէն պիտի սիրէի զինքը, պիտի հետեւէի իրեն ու կապուէի իր յիշատակին. իր կուսքի անտարբերութիւնը՝ մազի չափ պիտի չխախտէր իմ հաւատքս։

Իսկ հիմա աւելի բախտաւոր էի. կ'ըզգայի ստոյգ կերպով որ անուշադիր չէր ինծի, ու զիս վրդովող խորհրդածութիւնները՝ իր մտքէն ալ կ'անցնէին։

Երազող ու մտամոլոր կերպարանք մը առած էր անիկա եւ անդադար կը դիտէր ծովը՝ հանդարտ, անծայր սփռոցի մը պէս պարզուած, որուն վրայ լուսինը՝ իր լրումի առատութեանը մէջ՝ ադամանդէ ոստոստուն գոհարներ կը թափէր, մինչդեռ ամառ գիշերին անդորրութեանը մէջ, ծառերը կը կենային մեր շուրջը անշարժ՝ մինչեւ իրենց դողացող սաղարթները։ Օդին մէջ՝ ամբողջ անուրջի, վերացումի հրաւէր մը կար կարծես որուն երկուքս ալ անձնատուր կ'ըլլայինք ժամերով։

Գ.

Կէս գիշերին մօտ էր երբ որ բազմութիւնը ցրուիլ սկսաւ. լուսինը անհետացեր էր. անոնք ալ ոտքի ելան. գլխու աննշմարելի շարժում մը՝ որ երկուքիս միայն հասկընալի ըլլալուն համար այնքան աւելի քաղցր բարեւ մը ձեւացուց։

Հեռուէն ուղեկից եղայ իրենց, ու ճամբուն վրայ, մութին մէջ տեսայ իր նազելի գլուխը՝ որ ետին կը դառնար մէկը փնտռելու համար կարծես։

Ցամք ու դանդաղ քալուածքով մը կ'երթային ու հօրը ձայնը կ'իմանայի մեզ շրջապատող անդորր լռութեան մէջ, խիստ ու հրամայող ձայն մը որ հնազանդութիւն կը պատուիրէր։

Արդէն կը մեղքնայի զինքը. ինչ կը քաշէր արդեօք խստաբիրտ հօր մը ճնշումին տակ. մեծ ծառի մը անքոյթ հովանիին ներքեւ փթթած ծաղիկ՝ որ քամիի հարուածներուն դէմ պաշտպանուած է անշուշտ, բայց ուզածին չափ արեւին երեսը չի տեսներ. անդին, ուրիշներ կան, բաց օդին, ծիլին ու բուքին ձգուածներ, որոնց՝ վտանգները ու վայելքները հաւասարապէս չափլուած են. ո՞րն է բախտաւորը արդեօք։

Կը զգամ որ իմս վանդակներու ետին պահուըտող աղջիկ մըն է. իր վեհերոտ ձեւը այս համոզումը կուտայ ինծի։ Ո՞վ է ինքը. ո՞ւր կը բնակի. այս հարցումները այնքան աւելի կը յուզեն միտքըս որքան ահա քիչ քիչ կը մօտենան հարկաւ իրենց տանին։

ԶՕՀՐԱՊ

(1 Շար.)

Երկու դէպքում էլ «փուտ – փետ» փոխաբերութեամբ ընդգծուել է սրի պատեանի եւ հրացանի փայտային մասի երկրորդական, չնչին դերը. իսկ դրա մէջ թաքած առիւծի այլաբանութեամբ՝ սրի եւ հրացանի ուժն ու հզօրութիւնը ։ Նոյն հանելուկը մի այլ վայրում ասւում է անթեղած կրակի վրայ՝ հետեւեալ ձեւով.

Փուք – փուք փորեն,
Ասլանը մէջը հորեն ։
(Անթեղած կրակ)

Այստեղ արդէն հանելուկի առաջին մասը՝ համաձայն իր նոր նշանակութեան, էական փոփոխութեան է ենթարկուել, փտած փայտի փոխարէն անցել է «փուք – փուք» փորելը, որ նշանակում է կրակը անթեղելիս շատ մոխիր փորել ։ Իսկ առիւծի փոխաբերութեամբ դարձեալ նախկին որակն է արտայայտուել, այսինքն կրակի մեծ ուժը։ Երկու դէպքում էլ առիւծը հանդէս է գալիս իբրեւ ուժի խորհրդանիշ ։

Բայց հայ ժողովրդական հանելուկներում ուժի խորհրդանշանը մեծ մասամբ դրսեւորւում է հայկական միջավայրին հանրածանօթ կենդանիների՝ եզի, ցուլի, կովի եւ գոմէշի միջոցով։ Սրանք տարբեր հանելուկներում կամ միեւնոյն հանելուկի տարբեր փոփոխակներում փոխարինում են միմեանց եւ բոլորն էլ փաստօրէն միեւնոյն գաղափարի այլեւայլ մարմնացումներն են ։ Կարմիր կովը կամ ցուլը ժողովրդական մտածողութեամբ գիտակցւում է իբրեւ տարերային ուժի մարմնաւորում ։ Այդպէս է նաեւ ժողովրդական հանելուկների մէջ ։ Կրակի մասին սւող հանելուկներում, ճնշող մեծամասնութեամբ, կրակը եւ նրա ուժը խորհրդանշական ձեւով դրսեւորուել են կարմիր կովի, ցուլի կամ եզի պատկերներով ։ Օրինակ.

Կարմիր կով տուն կը բռայ, սեւ կով՝ դուրս։ (Բոց եւ ծուխ)
Կարմիր բուզէն ներս կը բռայ, սեւ բուզէն՝ դուրս։ (Կրակ, ծուխ)

Սրանց մէջ կովի կամ ցուլի քարշելու միջոցով շեշտւում է կրակի սարսափելի, ահագին ուժը։

Բերած հանելուկները տարբեր ձեւով առարկայ են նաեւ ուրիշ ժողովուրդների բանահիւսութեան մէջ։ Դրանցում կրակ վառած տեղը խոտ չբուսնելու իրական երեւոյթի միջոցով արտայայտուել է կրակի այրող, ոչնչացնող ուժը առհասարակ ։ Նոյն մտածողութեան արդասիք են նաեւ հետեւեալ ստեղծագործութիւնները, որտեղ բառաչող կարմիր ցուլի կամ կովի կերպարանքով շեշտւում է գետնի մէջ թաքած կարասի գինու ուժի խենթացնող յատկութիւնը ։

Գետնի տակին կարմիր բուզէն գոռում ա։ (գինի)
Կարմիր կովը դափի տակին բառաչում ա։ (գինի)

Հրացանի եւ թրի վերաբերեալ սւող մի քանի հանելուկներ կան, որտեղ այդ մահաբեր զէնքերի հզօրութեամբ խորհրդանշական ձեւով արտայայտուած է ցուլի, գոմէշի եւ եզի պատկերով ։

Էն ի՞նչն ա ի՞նչը — կարմիր բուզէն մե–
բին մտաւ։ (Հրացան)
Մի գոմէշ ունինֆ, ինֆը միչի կոանը,
պոչերը դրսի կոանը։ (Թուր)
Իմ եբրանց մի եզ ունեն, ինֆը գոմն ա
մտնում, համա իրա պօզերը չեն մտնում
(Թուր եւ կոթ)

Այսպիսով տեսնում ենք, որ հայկական հանելուկներում ուժի կամ հզօրութեան խորհրդանշաններ են առիւծը, ցուլը, եզը, գոմէշը, կովը, որոնք հանդէս են գալիս զէնքի (Թուր, Հրացան), կրակի, գինու այդ յատկանիշը պատկերաւոր ձեւով վերարտադրելու համար ։

Կովը, բացի ուժի յատկանիշն իր մէջ մարմնաւորելուց, հաւանաբար աւելի մօտիկ ժամանակներում, անասնապահ ժողովրդի մտայնութեամբ, մի ուրիշ իմաստ է ձեռք բերել, որ կապւում է տնտեսական կեանքի երեւոյթների հետ եւ արդասիք է առաւել իրապաշտական մտածողութեան ։

Ունենք հանելուկների մի շարք, որտեղ կովը, տնտեսական իր կարեւոր դերի պատճառով, դարձել է եկամտաբերութեան խորհրդանիշ ընդհանրապէս ։

Կով մը ունիմ կաթ կուտայ, ինֆը տուն
չի գա։ (Արտ)
Մի կով ունիմ կաթն ա տալիս,
Գիշեր –ցերեկ տուն չի գալիս։ (Ծառ)

Երկու դէպքում էլ կովի իմաստը նոյնն է՝ արտի եւ ծառի եկամտատուութեան յատկանիշը ։

Հանելուկային առարկաների որոշ յատկանիշներ չափազանց ընդգծելու եւ առաւել պատկերաւոր դարձնելու համար, այլաբանական պատկերի տարրերը երբեմն իրական չափերից այնքան են գերազանցում, որ ընդհանուր պատկերը արտաքնապէս թողնում է անհաւանականի տպաւորութիւն։ Օրինակ, ուղտի մեծութիւնը, ահագնութիւնը եւ սապատի կորութիւնը պատկերաւոր ձեւով արտայայտելու համար այն այլաբանուել է այնպիսի սարի հետ, որ լարի ձգումով շարժւում է.

Լարը ձիգ տամ, սարը գա։ (Ուղտ)

Չնայած պատկերը առերեւոյթ անհաւանական է, սակայն էապէս իմաստալից է եւ արտայայտիչ։ Ինչպէս այս, առաւել եւս ներքոյիշեալ փոփոխակի պատկերը կառուցուած է մեծի եւ փոքրի հակադրութեան վրայ ։

— Մազը քաշեմ, սարը գա։ (Ուղտ)

Լարի – սարի, մազի – սարի հակադրութեամբ աւելի է շեշտւում ուղտի մեծութիւնն ու պատկերի չափազանցումը ։

= Էրկու սար, կը կրծին իրար։
(Ջրաղացաքարեր)

Այստեղ պատկերաւոր չափազանցութեամբ ընդգծւում է ջրաղացաքարերի մեծութիւնն ու աղալու երեւոյթը ։

Բերած բոլոր հանելուկային պատկերներն էլ արտաքուստ անհաւանական են, սակայն իրենց ներքին իմաստով միանգամայն իրական են եւ չափազանցուած ու տիպական ձեւով վեր են հանում հանելուկային առարկայի իրական առանձնայատկութիւնները։

×

Հայկական հանելուկների մեծ մասը նկարագրական բնոյթ ունի։ Ճիշդ է, նրանք հանդէս են գալիս հարցական զանազան բանաձեւումների հետ առնչուած, սակայն դրանով չեն կորցնում արտաքին աշխարհի առարկաների եւ երեւոյթների որոշ կողմեր նկարագրելու յատկութիւնը։ Այս հանգամանքն է, անշուշտ, պատճառը, որ ժողովրդական հանելուկներն իրենց ճնշող քանակով պատմողական են։ Բայց հանելուկներ կան, որոնք շեղւում են այս ընդհանուր սկզբունքից եւ դրսեւորւում են ոճարտայայտական այլեւայլ ձեւերի մէջ ։

Կուծի մոլլա, էծերը սարան խոքրա,
կյան։ (Սանր)

Բայց կոչականով հանելուկները միշտ չէ, որ հրամայական բնոյթ ունեն։ Նրանք յաճախ կոչական խօսքի միջոցով արտայայտում են հանելուկ յօրինողի զգացմունքն ու վերաբերմունքը դէպի հանելուկի առարկան, որով խօսքը ձեռք է բերում յուզական շեշտ։ Օրինակ.

= Բուխերիկ, ֆու մօր իրիկ, անչամ տփայ, չասա խերիֆ։ (Թմբուկ)

Այստեղ Թմբուկին հարուածներու առարկայական երեւոյթն արտայայտուել է հանելուկ յօրինողի ենթակայական վերաբերմունքի ձեւով՝ իբրեւ կշտամբանք Թմբուկի հասցէին՝ հարուածներն անձայն կրելու համար ։

Ոճական համանման երանգ ունեցող ստեղծագործութիւն է նաեւ հետեւեալը.

= Սեւ եզնը, այուխտ ուտեմ։ (Բով գաթա), որտեղ գաթա ուտելու պարագան արտայայտուել է իբրեւ անձնական փաղաքշական զգացմունք, որը յուզական բնոյթ է հաղորդել հանելուկին ։

= Ալպաստրակ. ֆարէ վաստակ, ֆանի վազա, փոր դարդակ։ (Ջրաղաց)

Իսկ այստեղ նկատելի է յօրինողի անձնական երգիծական վերաբերմունքը ջրաղացի քարերի անընդհատ պտոյտի նկատմամբ ։

Կայ հանելուկների մի ուրիշ փոքրիկ խումբ, որտեղ որոշ առարկաներ ու երեւոյթներ վերարտադրուած են նրանց բիրայատուկ բնաձայնական բառերի ու արտայայտութիւնների միջոցով ։

Հանելուկների մի ուրիշ շարք էլ կայ, որ աչքի է ընկնում հակիրճ պատկերաւորութեամբ։ Դրանք մեծ մասամբ երկու բառից են կազմուած՝ որոշիչից եւ որոշեալից, կամ աւելի ճիշդ, մակդիրից եւ գոյականից։ Գոյականը, որ միշտ էլ փոխաբերական առումով է վերցրած, աւելի բնորոշ ու ճշգրիտ է դառնում մակդիրի հետ ունեցած կապակցութեան մէջ ։

Հայկական հանելուկները ճնշող մեծամասնութեամբ պատկերաւոր գեղարուեստական ստեղծագործութիւններ են։ Տարբերուելով գեղարուեստական սովորական պատկերներից, հանելուկները սակայն խիստ մօտենում են փոխաբերութեանց ։ Ըստ որում այդ նմանութիւնը ժողովրդական հանելուկների համար ոչ թէ օժանդակ արտայայտչամիջոց է, այլ կազմում է նրանց էութիւնը, նրանց ներքին գեղարուեստական առանձնայատկութիւնը ։

Հանելուկների փոխաբերական պատկերաւորութիւնը դրսեւորուել է արտայայտական զանազան հնարանքների՝ համեմատութեան, անձնաւորման, խորհրդանիշի, չափազանցութեան եւ ոճական այլեւայլ արտայայտչաձեւերի միջոցով։ Շնորհիւ դրան, հանելուկները դառնում են իւրատեսակ գեղարուեստական պատկերներ՝ առարկայական իրականութեան առանձին իրերն ու երեւոյթները մարդկային հայեցողութեանը ներկայացնելով առարկայական դիպուկ մանրանկարների ձեւով ։

ՍԱՐԳԻՍ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

(«Սովետական Գրականութիւն»)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍԷՆ Գալուստ եւ Վիրճինիա Թորոսեան քսան հազար տոլար կտակած են Հայ Կրթական Հիմնարկութեան։ Յետ մահուան գումարը պիտի դառնայ անձեռնմխելի ֆոնտ մը եւ հասոյթը պիտի յատկացուի Փալանճեան ճեմարանին Սեբաստիոյ Ուլաշ գիւղացի ծնողքներու կարօտ զաւակներու կրթութեան ։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ իրանեան դեսպանին այցելութիւն մը տուած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Զարեհ Ա., ընկերակցութեամբ Դրան Եպիսկոպոս եւ Իրանահայութեան նորընտիր առաջնորդ՝ Արտակ Եպիսկոպոս ի։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Ազգ. Գաւառական Ժողովի ատենապետը եւ Տիկին Միսաք Ագիրեան, Լիբանանի Հայ Օգնութեան Միութեան նուիրած են նոր Սիսի մէջ գտնուող իրենց մեծարժէք մէկ կալուածը, յարակից բոլոր շինութիւններով ։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԺԻՇԿ, բժշկական եւ առողջապահական ամսաթերթ թիւ 3 (51) Ե. տարի, Սեպտեմբեր 1959, Պէյրութ, Լիբանան ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Ա.

ՄԱՅՐ ԵՒ ՈՐԴԻ

— Թօհաֆ բան, կը մտածէր Մերկերեան Թադէոս աղան, աղեբեկ երկար մօրուքը աճրռելով դողդոջուն մատուըներուն մէջ, անհամբերութենէն ոտքերը գետինը զարնելով փողոցի այդ դրանը առջեւ, որ չէր բացուեր, հակառակ մէկէ աւելի բախումներու. էյ, կը շարունակէր մարդուկը ողորմուկ շեշտով մը, աս տունն ասանկ ըլլալու էր մի... ինչ օրեր անցուցինք, ի՜նչ օրեր... մեղք, հազար մեղք ...։

Եւ վարանոտ, ուռնակը վերցնելով անգամ մըն ալ ծեծեց զայն. Հին հաստաբեստ դուռը գղրդաց ։

— Ո՛հ, հառաչեց Թադէոս աղա վերջապէս դրան ետին ոտնաձայն մը իմանալով։

Կամացուկ մը, անշշուկ, բացուեցաւ դուռը, եւ մեղրամոմի դոյնով թոմթըռակած դէմք մը ծրագրուեցաւ այդ բացուածքին մէջ։ Պառաւ մըն էր ։

— Ո՞վ կ'ուզէք, մոլտաց ան հազիւ լսելի ձայնով ։

— Հանըմը .

— Հանըմը հիւանդ է ։

— Գէ ճանըմ, պոռաց Թադէոս աղա անհամբերութեամբ, հանըմին հիւանդութիւնը ի՞նչ է որ աստար երկայն տեւեց ։

— Ձիյտեմ, հանըմը հիւանդ է ։

— Հանըմին ըսէ որ Թադէոս աղա Մերկերեանն է եկողը. իմ անունս իմանայ նէ կ'աղէկնայ ։

Պառաւը քթթեց իր աղօտ աչքերը ։

— Հանըմը հիւանդ է ։

Թադէոս աղա շարժում մը ըրաւ դուռը հրելու եւ ներս մտնելու. սակայն անիկա փոխանակ բացուելու, յանկարծ գոցուեցաւ ու այցելուն՝ աչքերը դրան սեւեռած՝ մնաց անանկ, արձանի պէս ,

— Վայ չունչանորդի, հայհոյեց Թադէոս աղա դողդողջուն մատներովը աճըռելով մօրուքը, յուզմունքէն ածզոյն, աչքերը դրեթէ թաց։ Ինծի, հէ, ինծի, Մերկերեանին, ինծի պէս մարդուն ալ.. Հասկցանք, ըսաւ քայլերը ուղղելով փողոցն ի վար, աս կնկանը խելքին քիչ մը դպած ըլլալու է ...

Ու ալ հիմակ երկար թիկնոցին երկու քղանցքները իրարու վրայ ժողվելով՝ Մերկերեան Թադէոս աղան վերյիշեց ամբողջ անցեալը այդ տան, որուն դուռը այդքան բիրտ կերպով գոցուեր էր իր երեսին ։ Մարկոս ամիրան ինչ չէն, կենցաղասէր, չուայտ մարդ էր, տանը դուռը միշտ բաց, սեղանը յաւէտ տրամադրելի։ Կեր, խմէ, ապրէ ։

Մերկերեան ամէնէն յաճախ, ամէնէն աներես յաճախորդն էր եղած այդ արդաւանդ սեղանին։ Ամիրան ոսկին ափով կը նետէր։ Աս ուպածիդ չափ ։

— Ինչ օրեր էին, պէ, կը մտածէր մարդուկը՝ իր յուշքերուն մէջ թաղուած՝ Հ.. գիւղին ծամածուռ սալարկներուն վրայէն անցնելով իր մակոտ, ինքնամփոփ երեւոյթովը։ Ինչ օրեր էին... մարդ ամիրա ըլլալէն եաքը ասանկը ըլլալու է։ Մերկերօղլու կ'ըսէր մէյ մըն ալ բերնէն կը հանէր... չէնք շնորհք ամիրային աչքին լուսն էի... էյ շատ աղէկ, կ'եզրակացնէր մարդուկը, յանկարծ կանգ առնելով փողոցին մէջ եւ ֆէսը մինչեւ ընքուիները վար քաշելով, ամիրայի մը աչքին լոյսը եղեր, տարիներով անոր հետ ծունկ ծունկի, աս ամիրային տունէն վռնտուէ ... ծօ աս ըլլալի՞ք բան է, կը պոռար ։

Ծերուկը լռեց. ու կատաղօրէն սկսաւ արագ արագ քալել, իր սկոապլիկ բերնէն մերթ սա խօսքը միայն թոցնելով սուլիչի մը պէս .

— Ինծի վռնտել, հէ ...

Ու միեւնոյն թափով ներս մտաւ եկեղեցիին դռնէն եւ շունչը խորհրդարանը, լայն թիկնաթոռի մը մէջ առաւ ։

Հոն, սակայն, կատաղութեան նոր ու աւելի բուռն տագնապ մը գրեթէ պահ մը կանանչցուց մարդուկին երեսի ալեքաւորուած մաշկը ։

— Ծօ, եա, պոռաց, եա, Մերկերեան, Թաղական խորհուրդին տասնըհինգ տարուան զանձապահը, վռնտուիմ ...

Ժամկոչը, կապոյտ շալվարով կոնճ կարմրայտ պառաւցի մը, որ թաղական էֆէնտիին ետեւէն եկած՝ դուրսը կը սպասէր, դրան մէջ երեւցաւ՝ ծունկ բարեւ։

— Հրամմեցէք, աղաս, ինծի՞ կանչեցիք ...

Մերկերեան, ինքնաշարժօրէն, ոտքի ելաւ, ուժգնութեամբ քալեց մինչեւ դուռը՝ ապահովապէս ապտակելու համար այդ յանդուգնը որ իր էն անձկագին րոպէներէն մէկը վրդովել կուզար այդպէս. բայց քայլ մը մնացած՝ հիասթափ, կեցաւ .

— Գնա բանդ, ծօ, քեզ կանչող չեղաւ, խըմպլ, պոռաց ։

Մարդը, ահարեկ, ետ քաշուեցաւ եւ դուռը գոցեց.

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

Գ. Սահակեան Իսպէնչեան, Օր. Անայիս Իսպէնչեան, Տէր եւ Տիկին Վահան Իսպէնչեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Մանիկեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Իսպէնչեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Իսպէնչեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Աննիկ եւ Օր. Արսլանեան, Տէր եւ Տիկին Հրանտ Արսլանեան եւ զաւակը, Ֆրէնկեան, Քէչիչեան, Ճրճրեան, Աշըգեան, Գահտալարեան, Հաալըճըեան, Տէյիրմէնճեան, Արսլանեան ընտանիքները խորին ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, եղբօր, զարմիկին, փեսին եւ ազգականին

ԱՐԱՄ ԻՍՊԷՆՉԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Սեպտեմբեր 14-ին, 60 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Չորեքշաբթի՝ (Սեպտ. 16) ժամը 3ին, իր բնակարնը, 5 Րիւ Մոռթիյէ, Կրընոպլը :

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Օննիկ Թուֆանեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Թուֆանեան իրենց մօրեղբօր Գառնիկ Մանիկեանի (Կրընոպլը) մահուան տխուր առթիւ կը նուիրեն չորս հազար Ֆր. Մշակոյթի Տան եւ հազար ֆրանք «Յառաջ»ի :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կրընոպլի Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան Ենթակոմիտէն երկիւղածութեամբ կը խոնարհի ընկեր Գ. Լազեանի շիրիմին առջեւ եւ ցաւակցութիւններ կը յայտնէ «Յուսաբեր»ի եւ ողբացեալ ընկերոջ ընտանիքին :

×

Հ. Յ. Դ. Պանթէօ-Քաշանի Արծիւ Ենթակոմիտէն կ'ողբայ վեթերան ընկեր Գ. Լազեանի անդարմանելի կորուստը ու ցաւակցութիւններ կը յայտնէ «Յուսաբեր»ի խմբագրութեան եւ իր ընտանեկան պարագաներուն :

ՄԱՐՍԷՅԼ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի դպրոցին արձանագրութիւնները կը սկըսին այս Հինգշաբթի առաւօտ, ժամը 9-12, ուսուցչուհեամբ Տիկին Հայրաեանի :

26, RUE DES CONVALESCENTS

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ՏԷՍԻՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի Ազգային վարժարանի դասաւանդութիւնները կը սկսին Սեպտեմբեր 15էն սկսեալ.

Ծնողքներէն կը խնդրուի չթերանալ իրենց պարտականութենէն եւ սկիզբէն ղրկել իրենց զաւակները, դասաւանդութեան կանոնաւորութեան համար : Նորերու արձանագրութիւնը կը կատարուի միաժամանակ՝ ուսուցիչին կողմէ :

Կրթական մարմին

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կազմակերպուած Սէնթ Էթիէնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Բարկէն Սիւնի խումբին կողմէ, այս Շաբաթ, ժամը 20էն մինչեւ լոյս, Փնրկոլայի չքեղ սրահին մէջ, մասնակցութեամբ՝ Ֆրէտ Գոլի նուագախումբին :

Զանազան անակնկալներ, ճոխ եւ առատ պիւֆէ :

Հասոյթը պիտի յատկացուի ժողովասրահի նորոգութեան : Կը խնդրուի Կեդր. Ֆրանսայի ընկերներէն իրենց ներկայութեամբ քաջալերել այս ձեռնարկը :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ղազարոս Ալեքսանեան, Տէր եւ Տիկին Աղասի Խաչատուրեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ բոլոր ազգականները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ողբացեալ կնոջ, մօր եւ ազգականին՝

ՀԱՑԿՈՒՀԻ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆԻ
(Ծնեալ Սարաֆեան)

մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ Սեպտեմբեր 11ին եւ յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ երկուշաբթի 14 Սեպտեմբերին Ալֆորվիլի Հայոց եկեղեցին եւ մարմինը ամփոփուեցաւ տեղւոյն գերեզմանատունը :

×

Որբերու Օգն. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Ա. Համբարձումեանէ տասը հազար Ֆր. Օր. Զիլինկիրեանի ամուսնութեան առթիւ :

×

Կեդր. Կրթ. Յանձնաժողովը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի.— Գ. Յարութիւն Արրճեան իր քրոջ մահուան առթիւ երկու հազար Ֆրանք, Տէր եւ Տիկ. Մարտիրոս Գօյաճեան ողբ. Տիգրան Աշըքկէօզեանի մահուան առթիւ երեք հազար ֆրանք : Այրի Տիկին Արմենուհի Գրլըճեան Գ. Օննիկ Գէրպէրեանի մահուան առթիւ 500 Ֆրանք :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Գոմոնի մասնաճիւղի հայերէնի դասընթացքը կը վերաբացուի՝ Հոկտեմբեր մէկին, Հինգշաբթի առաւօտ ; Երկրորդ դասաւանդութիւնը կը կատարուի՝ Շաբաթ իրիկուն, ժամը 6ին, Ս. Սահակ-Մեսրոպ սրահին մէջ :

Արձանագրութիւն, զատորանական բաժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի կ'ունենան Հոկտեմբեր մէկի առտուն՝ ժամը իննէն սկսեալ :

Յարգելի ծնողքներ, վարանումը աններելի յանցանք է Ազգ. ոգիին հանդէպ, առաջին օրն իսկ արձանագրել տուէք ձեր զաւակները՝ եթէ կ'ուզէք որ անոնք սիրեն մեր մայրենի լեզուն, ազգն ու հայրենիքը : Սթափեցէք՝ քանի դեռ ուշ չէ :

Մեր դասընթացքին ուսուցիչն է Գ. Լաւրամ Միսթիք :

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ԳՈՄՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ԴՊՐՈՑ. ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1959 – 1960ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները բաց են : Ամէն անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել Հաստատութեան Տնօրէնութեան :

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լիսէններու պաշտօնական ծրագրին, աշակերտուհիները կը պատրաստէ պրէվէի եւ պաքալօրէայի քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմութեան եւ կրօնի ծանօթութիւններով :

Դիմել՝ 1 Պուլվ- տիւ Նոր, Լը Րէնսի :
Հեռաձայն՝ Լը Րէնսի 172 :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Երկուշաբթի առաւօտ, Սեպտեմբեր 21

Ծնողքները կրնան իրենց զաւակները դպրոց առաջնորդել Կիրակի իրիկուն կամ Երկուշաբթի առաւօտ :

ԼԻՈՆԻ Հայկազեան վարժարանի բացումը տեղի պիտի ունենայ այս Հինգշաբթի օր :

Կը խնդրուի ծնողքներէն նոյն օրը ղրկել իրենց զաւակները վարժարան :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՕՆ

Կազմակերպուած Փարիզի եւ շրջակայից Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերութեան կողմէ, տեղի պիտի ունենայ 11 Հոկտ. 1959, ժամը երեքին :
Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ :
Մանրամասնութիւնները յետագային :
Նկատի ունենալ այս թուականը :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Օհանջանեան Ակումբը : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ալլիւր Սերոբ-Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքավայրին մէջ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Արգութեան խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին :

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ մարմինները.—

19 Սեպտեմբեր, Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին ընկերական ընդհ. ժողով՝ Ահարոնեան Ակումբին մէջ :

20 Սեպտեմբեր, Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Սէնթ Մարկրիթի Համազասպ Ենթակոմիտէն եւ Թաթուլ խումբը :

Կէս օրէ վերջ ժամը 15ին Կարտանի Նիկոլ Դումանի խումբը :

Իրիկունը ժամը 9ին, Պուլվար Օտտոյի Վռամեան ենթակոմիտէն եւ Ընկեր Կարօ խումբը :

21 Սեպտեմբեր Երկուշաբթի իրիկուան ժամը 9ին Գոմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէն եւ Վարանդեան խումբը :

22 Սեպտեմբեր Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին Քրիստափոր ենթակոմիտէն Ահարոնեան ակումբին մէջ :

23 Սեպտեմբեր Չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին, Սէն Լուի Ակնունի ենթակոմիտէն եւ Արամ խումբը :

24 Սեպտեմբեր, Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին, Սէն Ժերոմի «Հայաստան» ենթակոմիտէն եւ Իշխան խումբը :

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	2·500	Ֆր. մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	1·500	Ֆր. մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	1·000	» » » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	1·500	» » » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	2·000	» » » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	1·000	» » » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	1·000	» » » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	500	» » » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 17 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — JEUDI 17 SEPTEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8597 — 35EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4398

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԿՆԱՒՈՐԷՆ ԱՌԱՋ ԵՐԿՐԱՒՈՐԸ

Խրուշչեւի Ամերիկա այցելութիւնը, Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան 14րդ ընդհանուր ժողովին բացումը, զօրավար Տը Կոլի այնքան սպասուած յայտարարութիւնը Ալժերիոյ մասին եւ Նեհրուի ճամբորդութիւնը դէպի Քապուլ ու Թեհրան կը կազմեն շաբթուան քաղաքական գլխաւոր դէպքերը :

Այս բոլորին վրայ կը տիրապետէ սակայն խորհրդային լուսնիկին յաղթանակը, որ ըստ մասնագէտներու, մեծ յաջողութիւն մըն է եւ գրաւական մը՝ գիտութեան նորագոյն նուաճումներուն :

Տեղական թերթ մը սրամտօրէն գիտել կուտար թէ Խրուշչեւ Ուաշինկթըն կ'երթայ ... լուսնի ճամբով : Խորհրդային հրթիռը իրմէ առաջ լուսին հասաւ, զարմացնելով Ամերիկացիները, որոնք կը յուսային իրենք զարմացնել Մոսկուայի մենատէրը, անոր ցոյց տալով Միացեալ Նահանգներու նուաճումները ճարտարարուեստի եւ գիտութեան զանազան մարզերուն մէջ :

Խրուշչեւ աւելի խորամանկ շարժեցաւ՝ կանխելով Ամերիկացիները : Այժմ առանց բառերը ծամծմելու իր խօսելիք «արտօպաց» ճառերով կը յուսայ սիրաշահիլ ամերիկեան քաղաքացիներու համակրութիւնը :

Տարակոյս չկայ, որ Այզընհաուրին հետ իր գլուխ գլխի խօսակցութիւնները պիտի փարատեն շատ մը թիւրիմացութիւններ եւ պիտի մեղմացնեն ջիղերու պատերազմը :

Ամերիկացի առեւտրականներ եւ գործի մարդիկ պիտի շահագործեն ներկայացած առիթը՝ իրենց քսակը պարարտացընելու համար :

Զինաթափութեան համար տարիներէ ի վեր ջուր ծեծող խորհրդաժողովները պիտի ուզեն ի վերջոյ դրական արդիւնքի մը յանգիլ :

Հակամարտ ճակատները պիտի կրնան հաւանաբար համաձայնութեան մը գալ՝ սանձ մը դնելու համար զինարշաւին, որ նոր աղէտի մը սպառնալիքին տակ կը պահէ մարդկութիւնը :

Արդիական նոր զէնքերով սահմանները գոյութիւն չունին այլեւս :

Օդանաւերը արդէն իսկ ջնջած էին սահմանագլուխի գաղափարը :

Այժմ օդէն վերջ, հիւլէական զէնքերը ջնջած են նաեւ ցամաքային ու ծովային սահմանները :

Միջազգային մամուլը նոր դարաշրջանի մը մասին կը խօսի արդէն : Դարաշրջան՝ մը, որ սահմանները քանդելէ ետք նաեւ վերջ պիտի տայ ազգայնութեան գաղափարին ...

Տակաւին շատ կանուխ է անոր հասնելու համար :

Մարդկութեան համար գիտութեան նուաճումներէն, եւ դէպի երկինք արբանեակներն ու մոլորակները հրթիռներ ղրկելէն առաջ՝ անհրաժեշտ է երկրի ճարբանեակներուն տալ ազատութիւն : Մարդավայել կեանք : Ու մարդկութեան՝ խաղաղութիւն :

Խրուշչեւ կրնա՞յ ազատութիւն պարգեւել կարմիր բռնակալութեան ենթակայ ժողովուրդներուն : Կրնա՞յ բարձրացնել անոնց ապրուստի մակարդակը : Կրնա՞յ ապահովել խաղաղութիւնը :

Եթէ այո՛, այն ատեն է միայն, որ լուսնիկները կրնան արժէք մը ներկայացնել :

Մինչ այդ խանդավառութեան շրջանը անցնելէ վերջ, մարդիկ աւելի պաղարիւն կերպով պիտի մտածեն երկնաւորէն աւելի երկրաւոր ցաւերու մասին :

Ո՞վ պիտի տայ անոնց դարմանը :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆ ՀԱՍԱՒ

ԳԼՈՒԽ ԳԼԽԻ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՄԸ ՈՒՆԵՑԱՒ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐԻ ՀԵՏ

Լունիք Բ.ի լուսին հասնելէն քիչ ետք, Խորհրդ. Միութեան թիւ մէկը հասաւ Ուոշինկթըն, նախատեսուած ժամուն : Օրուան ընթացքին յայտարարուած էր թէ հակառակ հովերը պատճառ պիտի ըլլային որ օդանաւը մօտ ժամ մը յապաղում ունենայ, բայց ի վերջոյ, Թուփոլեվ 114, ամերիկեան ժամով 12.29ին իջաւ Ուոշինկթընի օդակայանը : Սեւ նոր զգեստ մը հագած, սեւ գլխարկ մը ձեռքը, ճերմակ մետաքս շապիկ մը, բաց կապոյտ փողկապ մը եւ զգեստին օձիքին վրայ ընկերվարական աշխատանքի հերոսներուն երկու աստղերը, Խրուշչեւ մուտք կը գործէր ազատ աշխարհ : 300 լուսանկարիչներ եւ շարժանկարի թղթակիցներ կը սպասէին այս պատմական վայրկեանին : Այզընհաուր եւ Խրուշչեւ յառաջացան եւ թնդանօթի առաջին հարուածին հետ հնչեց խորհրդային փառերգը, որուն յաջորդեց ամերիկեանը :

Շքախումբը մեկնեցաւ օդակայանէն եւ մինչեւ խորհրդային վարչապետին Ուոշինկթընի բնակավայրը, — Պլէր Հաուզ, անցաւ 200.000ի հասնող բազմութեան մը առջեւէն :

Այդ բազմութիւնը լուռ էր, ողջունելու չէր եկած, հետաքրքիր էր պարզապէս : Ոստիկանութիւնը դժուարութիւններ չունեցաւ Խրուշչեւի թշնամիներուն հետ, բոլոր ցոյցերը լուռ էին, եւ ցուցարարները զուսպ :

Երկուշաբթի իրիկուն մօտ վեց հարիւր հոգի հաւաքուած էին բացօթեայ, Ուոշինկթընի, բողոքական աղանդի մը հրաւէրով, լռելեայն բողոքելու համար : Բազմաթիւ եկեղեցիներու մէջ մասնաւոր աղօթքներ արտասանուած են : Նիւ Եորքի մէջ հունգարական եկեղեցի մը ամբողջ սեւով ծածկուած է եւ այդպէս պիտի մնայ Խրուշչեւի ամբողջ այցելութեան ժամանակ : Մէնֆիզի եւ Լիթլ Ռոքի մէջ կաթոլիկէ կլերը որոշեց ամէն օր, ահազանգ հնչեցնել տալ :

Այզընհաուր առաջնորդելէ ետք Խրուշչեւ եւ ընտանիքը, մեկնեցաւ Սպիտակ Տուն : Մտերիմ ճաշէ մը ետք, Խրուշչեւ ընդունեցաւ ՄԱԿի ամերիկեան ներկայացուցիչը՝ Քապոթ Լոճ որ իրեն պիտի ընկերանայ ամբողջ ճամբորդութեան ընթացքին : Խորհրդային վարչապետը ապա Սպիտակ Տուն գնաց ուր առաջին տեսակցութիւնը ունեցաւ նախագահին հետ : Այս տեսակցութենէն անմիջապէս ետք, գեկոյց մը հրատարակուեցաւ, որուն մէջ կը շեշտուի — «Նախագահը եւ խորհրդային վարչապետը, աչքէ անցուցին երկու երկիրներու յարաբերութիւնները եւ ընդհանուր գիծերու մէջ, մտքերու փոխանակութիւն մը ունեցան, միջազգային կացութեան շուրջ : Համաձայնեցան իրենց ապագայ խօսակցութեանց ձեւին վրայ որոնք տեղի պիտի ունենան խորհրդային վարչապետին ամերիկեան շրջապտոյտէն ետք, եւ պիտի շօշափեն բոլոր նիւթերը : Այս նպատակով մտադիր են իրար հանդիպելու Քէմփ Տէյվիտ Ուրբաթ գիշեր Սեպտեմբեր 25էն մինչեւ Սեպտեմբեր 27 ցերեկին : Առաջին խօսակցութեանց մթնոլորտը անկեղծ եւ բարեկամական եղած է, հաւանելի է նաեւ որ վիճաբանութիւնները պիտի շարունակուին այս ոգիով որպէսզի լաւագոյն հասկացողութեան մը միջոցները գտնուին» :

Երկրորդ գեկոյց մը կը հրատարակուէր, նոյն ժամանակ, արտաքին նախարարներու հանդիպումին մասին — «Արտաքին նախարարները պիտի տեսակցին Չորեքշաբթի օր մտքերու փոխանակութիւն մը ունենալու համար Խրուշչեւի եւ Այզընհաուրի ապագայ խօսակցութեանց մասին :

Նոյն իրիկունը, Սպիտակ Տան մէջ 100 հոգինոց ճաշ մը տեղի կ'ունենար, նախագահին եւ վարչապետին շուրջ հաւաքուած էին խորհրդային եւ ամերիկացի քաղաքական եւ պաշտօնական անձնաւորութիւններ : Ճաշէն ետք, երաժշտական երեկոյ մը տեղի կ'ունենար, եւ Խրուշչեւ առիթը կ'ունենար լսելու ամերիկեան ժողովրդական երգեր :

Չորեքշաբթի առաւօտ վարչապետ Խրուշչեւ պիտի այցելէր Մարիլանտի հողագործական կայանը : Ցերեկին Խրուշչեւ ճաշի հիւրն էր «Նէշընըլ Փրէս Քլըպի» ուր թէ՛ ճառ պիտի խօսէր, թէ՛ հարցումներու պիտի պատասխանէր : Կէսօրէն ետք, Խրուշչեւ կառքով պիտի պտտէր Ուոշինկթըն եւ թէյ պիտի առնէր ծերակոյտի արտաքին յանձնախումբի անդամներուն հետ :

Չորեքշաբթի իրիկուն, Ուոշինկթընի խորհրդային դեսպանատունը ճաշ մը կազմակերպած էր ի պատիւ նախագահին եւ տիկին Այզընհաուրի :

× Նէշընըլ Փրէս Քլըպը կը գտնուի շէնքի մը 13րդ յարկը, որուն զանազան յարկերը վարձուած են ամէն տեսակ գործերու : Նոյնիսկ խանութ մը կայ, որուն առջեւէն պիտի անցնի խորհրդային վարչապետը : Ցուցափեղկին մէջ, ռուսերէն գրուած է — լաւագոյն վօտքան Ամերիկա կը պատրաստուի :

× Վարչապետ Խրուշչեւի բնակած տունը, Պլէր Հաուզ, հին տուն մըն է, 100 տարի առաջ շինուած որ սահմանուած է կառավարութեան հիւրերը ընդունելու, այն թուականէն ի վեր երբ Պլէր ընտանիքը զայն նուիրեց արտաքին նախարարութեան :

× Սպիտակ Տան դիւանները պրպտելով, երեւան ելաւ որ Սպիտակ Տունը 1880էն ի վեր առիթ չէ ունեցած ընդունելու իշխանութեան գլուխ գտնուող ռուս մը : Այդ թուականին ընդունած է Աղեքսանդր Գ.ի եղբայրը՝ դուքս Ալէքսիս : Բայց ոչ մէկ նախընթացը կայ ամբողջ ընտանիք մը հիւրասիրելու դէպքին :

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԵՒ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՃԱՌԵՐԸ

Նախագահ Տուայթ Այզընհաուր բարի գալուստի ճառ մը խօսեցաւ որուն մէջ յոյս յայտնեց թէ Խրուշչեւի եւ իր ընտանիքին այցելութիւնը Ամերիկա հետաքրքրական եւ օգտակար պիտի ըլլայ : Նախագահը աւելցուց — «Հաճոյքով կը մտաբերեմ այն խօսակցութիւնները զորս պիտի ունենանք : Հակառակ որ ուրիշ երկիրներու վերաբերող հարցերու մասին բանակցութիւններ պիտի չվարենք, կը յուսամ որ մտքերու անկեղծ փոխանակութիւն մը պիտի ունենանք որ պիտի օժանդակէ լաւագոյն հասկացողութեան մը, միջազգային առկախ հարցերու շուրջ :

«Ձեր այցելութեան ժամանակ առիթը պիտի ունենաք ճանչնալու Ամերիկան, մեր հիմնարկութիւնները, մեր փարքերը եւ ծանօթանալու մեր ժողովուրդին : Պիտի տեսնէք որ ամերիկացի ժողովուրդը ինչպէս ձեր ժողովուրդը կը փափաքի ապրիլ արդարութեան վրայ հիմնուած խաղաղութեան մէջ : Ձեզ կը վստահեցնեմ որ Միացեալ Նահանգները ոչ մէկ թշնամական տրամադրութիւն ունին, ոչ մէկ ժողովուրդի հանդէպ, հողային ոչ մէկ պահանջ ունին եւ ոչ ոքի վրայ իշխել կ'ուզեն : Կը յուսամ որ երբ համոզուիք այս իրողութիւններուն մեր ժողովուրդին մասին, լաւագոյն հիմ մը կրնայ ստեղծուիլ որուն վրայ կրնանք նկատի առնել մեզ բաժնող բոլոր խնդիրները :

«Ի վերջոյ, մեր հասարակաց նպատակը պէտք է ըլլայ միշտ՝ արդար, տիեզերական եւ տեւական խաղաղութիւն մը : Այս ոգիով է, պարոն վարչապետ, որ ձեզի բարի գալուստ կը մաղթեմ Ուոշինկթընի եւ Ամերիկայի մէջ» :

Նախագահ Այզընհաուրին պատասխանելով, վարչապետ Խրուշչեւ ըսաւ — «Ձեզի եկանք բաց սրտով եւ լաւ տրամադրուած : Խորհրդային ժողովուրդը կ'ուզէ բարեկամական մթնոլորտի մը մէջ ապրիլ ամերիկացի ժողովուրդին հետ : Ոչ մէկ բան կ'արգիլէ որ մեր երկու երկիրներու յարաբերութիւնները բարգաւաճին այնպէս ինչպէս լաւ դրացիներու յարաբերութիւնները : Խորհրդային եւ ամերիկացի ժողովուրդները կռուեցան կողք կողքի հասարակաց թշնամիին դէմ, որուն կողերը կոտրեցին : Խաղաղ պայմաններու մէջ աւելի եւս պատճառներ եւ կարելիութիւններ ունինք բարեկամական գործակցութեան մը մեր երկու երկիրներու միջեւ» :

Խորհրդային վարչապետը ապա, ծանրացաւ խորհրդային նուաճումներուն վրայ եւ յայտնեց թէ հիւլէական ուժը խաղաղ նպատակներու պէտք է գործածուի : Վարչապետը իր ճառը վերջացուց լաւագոյն մաղթանքներ ընելով ամերիկացի ժողովուրդին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՈՅ արտաքին նախարարը՝ Սելվին Լոյտ Ամերիկա հասնելով հերքեց մամուլին հրատարակած այն լուրը որուն համաձայն, Լոնտոնի մէջ ինք յայտարարած ըլլար թէ խորհրդային հրթիռին լուսին հասնիլը շատ կարեւոր բան մը չէ : Ծանօթ է որ բրիտանացի նախարարին վերագրուած այս յայտարարութիւնը մեծ զարմանք պատճառած էր եւ լոնտոնեան աշխատաւորական մամուլը խստօրէն յարձակած էր Լոյտի վրայ : Սթար թերթը նոյնիսկ կը խորագրէր — «Պ. Լոյտ արդեօ՞ք երեւցածին չափ ապուշ է» :

ՄԱԿի ընդհ. ժողովի 14րդ նիստը բացուեցաւ, բայց Խրուշչեւի Ամերիկա ճամբորդութիւնը շուքի մէջ ձգած է այս դէպքը :

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ հանրապետութեան նախագահը իր պաշտօնին գլուխը անցնելով յայտարարութիւն մը ըրաւ, խորհրդային դեսպանին ներկայութեան : Տոքթ. Լիւպքէ պահանջեց Արեւելեան Գերմանիոյ 17 միլիոն Գերմանացիներուն ազատագրումը, շեշտելով — «Որքան ծանր ըլլայ ճնշումը այնքան աւելի զօրաւոր կ'ըլլան ազատութեան եւ միութեան բաղձանքները» :

ԻՏԱԼԻՈՅ վարչապետը Սէննի եւ արտաքին նախարարը՝ Փելլա պաշտօնական այցելութիւն մը պիտի տան Թուրքիոյ : Այս ճամբորդութեան առթիւ կրկին կը խօսուի Միջերկրական Ուխտի մը մասին, որ Անգարայի կառավարութեան բաղձանքն է :

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետը Մաք Միլըն շնորհաւորական հեռագիր մը ղրկեց Խրուշչեւի, խորհրդային լուսնային յաջողութեան առթիւ :

ԿԻՊՐՈՍԻ հարցը միշտ կը զբաղեցնէ յունական քաղաքական շրջանակները : Զօր. Գրիվաս յայտարարեց թէ հակառակ իր անձնական համոզումներուն պատրաստ է ընդունելու Ցիւրիխի եւ Լոնտոնի համաձայնութեանց տրամադրութիւնները բայց անոնցմէ զատ ոչ մէկ զիջում պիտի ընդունի Թուրքերուն ի նպաստ : Մակարիոս արք. ցարդ չէ ընդունած Գրիվասի տեսակցութեան հրաւէրը :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ կառավարութիւնը պաշտօնական գեկոյցով մը կ'առաջարկէ որ միջազգային ժողով մը գումարուի Լաոսի խնդիրը ուսումնասիրելու համար : Այս ժողովին պէտք է մասնակցին 1954ի Ժընեւի ժողովին անդամները :

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԽՕՍՔ ՆՈՐԵՐՈՒՆ

Նորերը – երիտասարդներն են, իսկ նորագոյնները – պատանիները: Հիները կամ երէցները երէկն են, անցեալը: Նորերը եւ նորագոյնները վաղն են, ապագան: Ամէն ժողովուրդ հետամուտ է պատրաստելու ոչ թէ երէկը, որ ապրուած վերջացած է, այլ վաղը, որ պիտի ապրուի դեռ եւ որուն կը նայինք անձկութեամբ:

ՑՈՅՍԸ, այս է ապագան: Կամ վահանին վրայ, կամ վահանին տակ: Կամ դէպի առաջ, կամ դէպի ետ: Երանի անոնց, որ առաջ կ'երթան: Վայ անոնց, որ ետ կ'երթան:

Մենք ալ կ'ուզենք անշուշտ, որ մեր նորերը առաջ երթան: Բայց կ'ուզենք նաեւ, որ իրենց ետեւի կամուրջները չքանդեն: Չմոռնան անցեալը: Օգտուին փորձառութենէն, զոր հիները կրցած են ձեռք բերել քրտինքով կամ արիւնով:

Անցեալ չունեցող ժողովուրդները դժբաղդ(?) թէ ապագայ ունենան:

Մեր հայրերն ու նախահայրերը անբաւ հարստութիւն մը ձգած են մեզի իբրեւ ժառանգութիւն: Հայրենիք ստեղծած են, պատմութիւն ստեղծած են: Մշակոյթ ստեղծած են: Այս բոլորը մենք պատրաստ գտանք: Պատրաստ պիտի գտնեն նաեւ մեզմէ վերջինները:

Սակայն իմաստութիւն չէ դրամագլուխը «ուտել»: Անհրաժեշտ է, որ մեզի փոխանցուած դրամագլուխին վրայ մենք ալ բան մը աւելցնենք մեր կողմէ: Ծնանկութեան(?) առաջին հանգրուանը դրամագլուխ «ուտել»ն է: Երկրորդ հանգրուանը անոր վրայ բան մը չաւելցնելն է:

Մեր նորերը, դժբախտաբար, յաճախ առիթ իսկ չեն ունենար գոնէ ծանօթանալու, եթէ ոչ հմտանալու, իրենց հայրերուն ու նախահայրերու «արութեան գործերուն»: Չեն գիտեր, թէ ինչ ունինք մենք մեր գանձարանին մէջ: Թէ մինչեւ ուր կրցած է բարձրանալ կամ մինչեւ ուր կրցած է իջնել մեր մշակոյթը:

Այս անգիտութիւնը մասամբ դարմանելու համար մեր թերթերը ատեն – ատեն «հին էջեր» կը հրատարակեն: Նորերը ոչ ժամանակ ունին, ոչ առիթ, ոչ ալ թերեւս տրամադրութիւն՝ փնտռել գտնելու այդ էջերը վաղուց մոռցուած թերթերու կամ պարբերականներու մէջ: Մեր հրատարակչականները կամ ձեռներէց մարդիկ նոյնպէս հետամուտ են փրկելու մեր հին գրողներն ու անոնց գործերը գերութեան իրենց ճակատագրէն: Խորենացի կը հրատարակեն, Եղիշէ կը հրատարակեն, Փաւստոս կը հրատարակեն, Սայաթ Նովա կը հրատարակեն, Սիամանթօ եւ Վարուժան կը հրատարակեն, որպէսզի նորերը հնարաւորութիւն ունենան ծանօթանալու այս մարդոց անձին ու գործին:

Այս ուղղութեամբ անդնահատելի աշխատանք կատարուած է ու կը կատարուի մանաւանդ Հայաստանի մէջ:

Մենք ալ, ուրիշներու պէս եւ ուրիշներու կարգին, հրատարակած ենք եւ պիտի շարունակենք հրատարակել հիներու եւ հնագոյններու գործերը, որոնք յաճախ անկշռելի արժէք ունին:

Որո՞ւ համար կը հրատարակուին բոլոր այս գործերը. երէցներո՞ւն համար. ոչ, այլ նորերուն եւ նորագոյններուն համար, որոնք պահակի դեր մը կը կատարեն այսօր մեր գրականութեան սահմաններուն վրայ եւ անշուշտ իրենց յետնորդներուն պիտի փոխանցեն ինչ որ ժառանգած են իրենց նախորդներէն:

Սկսանք հրատարակել գրեթէ անծանօթ մէկ էջը մեծարժէք գրագէտի մը՝ Լեւոն Բաշալեանի, որ 70 – 80 տարի առաջ յաղթական մուտք մը գործեց մեր գրական անդաստանին մէջ, բայց որ անփառունակ նահանջով քաշուեցաւ գիրքերու աշխարհէն, իր վերջին օրերուն հազիւ քանի մը տարի միայն վերստին փորձելու համար գրագէտի իր անժխտելի տուրքերը:

Իր այդ փորձին մէջ, «Թրքահպատակի մը արկածները մեծ պատերազմի ատեն» խորագրի ն տակ, այս մեծարժէք գրագէտը կը գրէ.

«Քանի – քանի անգամ ճամբորդած եմ Սկանտինաւեան երկիրները եւ կը կարծեմ, թէ արդի քաղաքակրթութեան գագաթնակէտին վրայ կը գտնուին անոնք, մանաւանդ Շուէտը: Մարդկային բարձրագոյն առաքինութիւնն ունին նախ, ան՝ որուն մէջ կը բովանդակուին բոլոր միւս բարեմասնութիւնները, — մաքրութիւնը: Ամէն բան մաքուր է հոն, եւ ամէն մարդ մաքուր է»:

Կրնանք ըսել, թէ քաղաքակրթութիւնը հարաւէն սկսաւ, բայց հոգքէն «գաղթեց» դէպի հիւսիս: Հիւսիսը դեռ անծանօթ աշխարհ մըն է մեզի համար: Գիտենք սակայն, որ հին Ասորիքէն, Փիւնիկէն, Հռոմէ, ատեն մը ուսուցիչ ըլլալէ ետք, Խորենացիի բառով՝ «մայր եւ դայեակ» ըլլալէ ետք մարդկային քաղաքակրթութեան, հիմա սկսած են իրենց տեղաշարժը դէպի հիւսիս:

Ուսանելի դաս մը կայ Բաշալեանի հաստատումներուն մէջ: Նախ՝ սա.— Մարդկային բարձրագոյն առաքինութիւնն է մաքրութիւնը: Ապա՝ միւսը.— Այդ առաքինութեան մէջ կը բովանդակուին բոլոր միւս բարեմասնութիւնները:

Այստեղ՝ խօսքը ֆիզիքական, ուրպէս կոչուած՝ «նիւթական» մաքրութեան մասին է: Մենք հիմա մտովի կ'ընդարձակենք այս «բարձրագոյն առաքինութեան» սահմանները եւ կ'ըսենք.— Եթէ ֆիզիքական մաքրութիւնը այսքան բարձր առաքինութիւն մըն է, նոյնիսկ բարձրագոյն առաքինութիւնն է, ի՞նչ պէտք է ըլլայ միւս մաքրութիւնը, հոգեկանը:

Ֆիզիքական մաքրութիւնը կ'ուսուցուի. հոգեկան մաքրութիւնը չուսուցուիր, այլ միայն կը ժառանգուի կամ կը ներշնչուի:

Ուրիշ խօսքով՝ եթէ առաջինի մարդ մըն է ֆիզիքապէս մաքուր մարդը, ապա ուրեմն առաքինագոյնն է հոգեպէս մաքուր մարդը:

Կիրքը փոթորիկի կը նմանի: Կիրքի ատեն տրամաբանելը փոթորիկի ատեն առագաստ պարզելու կը նմանի: Հոգեկան մաքրութեամբ օժտուած մարդը փոթորիկի չի բռնուիր երբեք: Ոչ կը գռեհկանայ, ոչ կը ստորնանայ: Ոչ կը քծնի, ոչ կը բամբասէ:

Հոգեկան մաքրութիւնը ուրիշ անուն մը ունի, — ազնուութիւն: Առիթով մը, տարիներ առաջ, հարցուցինք մեր երէց ընկերոջ՝ Լիպարիտ Նազարեանի.— Ի՞նչ է ազնուութիւնը, ընկեր Լիպարիտ:

Մեր բազմաշնորհ ընկերը, մեր այս հարցումին պատասխանելով, ըսաւ մօտաւորապէս.— Ազնուութիւնը այն է, որ վատութիւն չես գործեր:

Իսկ ի՞նչ է վատութիւնը, հարցուցինք կրկին.— Վատութիւնը այն է, որ... ազնուութիւն չէ, ըսաւ դարձեալ մեր իմաստուն ընկերը:

Կրնանք եզրակացնել ուրեմն.— Ազնուութիւնը ապահովագրութիւն մըն է ամէն տեսակ վատութեան դէմ:

Եթէ ուզէինք կիրակնօրեայ քարոզ մը տալ մեր նորերուն, պիտի ըսէինք պարզապէս.— Զարգացուցէք ձեր մէջ հոգեկան մաքրութիւնը: Անիկա բաւական է ապատագրելու համար ձեզ վատութեան բոլոր կապանքներէն, վատութիւն գործելու եւ վատ բան ընելու տրամադրութենէն:

Մեր կիրակնօրեայ քարոզը լրացնենք սա քանի մը խորհրդածութիւններով.—

Նորերը, ըսել կ'ուզենք՝ երիտասարդները, իրենց տարիքին իսկ բերումով յաւակնոտ կ'ըլլան աւհասարակ նոյնիսկ արհամարհոտ: Մարդու չեն հաւնիր, բանի չեն հաւնիր: Կը կարծեն ընդհանրապէս, թէ արարչագործութիւնը իրենցմով կը սկսի եւ հաւանաբար իրենցմով ալ կը վերջանայ:

Յաւակնութեան առաջին ատինճանը մեծ աւեր չի գործեր. անվնաս է, թերեւս կը վնասէ միայն իրեն՝ յաւակնոտին:

Յաւակնութեան երկրորդ աստիճանը յիմարութիւն է, իսկ երրորդ աստիճանը պարզապէս... հակայեղափոխութիւն է: Ամէն բան քանդել, բայց քանդածին տեղ նոր բան մը չշինել է:

Այս ձեւի յաւակնութիւնը դէմ է «բարձրագոյն առաքինութեան» սկզբունքին: Դէմ է հոգեկան մաքրութեան: Դէմ է ազնուութեան:

Երիտասարդները յաճախ կ'ըսեն կամ կը մտածեն.— Երէցները մեզի աթոռ չեն տար, բոլոր աթոռները իրենք գրաւած են եւ... աթոռակներ միայն ձգած են մեզի:

Անուղղելի սխալ մըն է անիկա. իրականին մէջ՝ մենք աթոռներ ունինք, նոյնիսկ շատ աթոռներ ունինք, բայց աթոռակալ չունինք:

Ուսուցչի աթոռ ունինք, տնօրէնի աթոռ ունինք, խմբագիրի աթոռ ունինք, գործիչի աթոռ ունինք, գրողի աթոռ ունինք, բայց այդ աթոռներուն արժանի թեկնածուներ չունինք: Աթոռակալ կը փնտռենք մեր աթոռներուն համար, բայց չենք գտներ

Երիտասարդները կ'ուզեն, որ ըսենք իրենց.— Հրամեցէք, պարոններ, այս աթոռին վրայ բազմեցէք: Բազմեցա՞ն, վար իջնելու մասին կը մտածեն:

Եզրակացութիւնը սա է.— Աթոռակալները կը նուազին: Որքան նուազին թիւով, այնքան մնացածները պէտք է աւելնան որակով:

Բոլոր ասպարէզները բաց են աշխատունակ, գործօն ու գործունեայ մարդոց առջեւ:

Հրաւէրի՞ կը սպասեն գրաւելու համար բացականերուն տեղը...

«ՑՈՒՍԱԲԵՐ»

ԵՐԿՈՒ ԱՇԽԱՐՀՆԵՐՈՒ ԱԽՈՅԵԱՆՆԵՐԸ

Երկու աշխարհներ՝ Խորհրդային Միութիւնը եւ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգները:

Երկու ախոյեանները՝ Նիքիթա Խրուշչեւ եւ Տուայթ Այզընհաուըր, իր ժողովուրդին կողմէ փաղաքշական կերպով մականուանեալ՝ «Այք»:

Երկու հսկաներու հանդիպման նախօրեակին, միջազգային եւ տեղական մամուլը երկար սիւնակներ կը նուիրէ Այզընհաուըրի եւ Խրուշչեւի: Ստորեւ քաղուածք մը Փարի Փրէսէն:

ՆԻՔԻԹԱ ԽՐՈՒՇՉԵՒ ծնած է 1894 Ապրիլ 17ին, Քալինովքայի մէջ (Ուկրայինա):

«Երբ սորվեցայ համրել մինչեւ հարիւր, հայրս ըսաւ ինծի թէ աւելորդ էր շարունակել դպրոցը, որովհետեւ երբեք առիթ պիտի չունենայի մինչեւ հարիւր համրելու»:

Այս զուարթ խօսքերով է որ Նիքիթա Խրուշչեւ օր մը ողեկոչած է իր թշուառ պատանեկութիւնը Ուկրայնիոյ փոքր մէկ գիւղին մէջ, ուր իր հայրը գարրին էր եղած:

Կէս դար ետք, ուկրայնացի փոքրիկ գիւղացին, որ կը նախընտրէր դաշտակներու ափին ձուկ որսալ քան դպրոց յաճախել, դարձած է Խազաղականէն կեդր. Ներուպա տարածուած համայնավարական ընդարձակածաւալ կայսրութեան թիւ մէկ անձնաւորութիւնը, միեւնոյն ժամանակ մեծ քուրմը հաւատալիքի մը՝ որ կը տիրէ հողիներու վրայ բացորոշ ազդեցութեամբ մը:

Եւ սակայն, հաւանական է որ այս մարդը ընկերային որեւէ գրութեան մէջ ալ պիտի յաջողէր: Ամերիկացի մեծանուն բժիշկ մը Խրուշչեւը տեսնելէ եւ անոր հետ ծանօթանալէ ետք յայտարարած է.

ՌԵՀԱՆ

Կանգ առին վերջապէս Ֆրէյլներու գլըխուցին կողմը, նոր շինուած տան մը առջեւ. պզտիկ սպասուհի մը՝ կանթեղ մը բռնած ձեռքը, դուռը բացաւ. ես քայլ մըն ալ առի մօտենալու ու վերջին անգամ մը տեսնելու համար զինքը. հայրը մտաւ նախ, վերջը միւսները, տարիքի կարգով. ան վերջը մտաւ անիկա ու ես մինակ մնացի տասը քայլ հեռուն, փողոցին մթութեանը մէջ:

Ան ատեն ուզածիս պէս դիտեցի տունը. դէպի Գուշ – Տեփէ իջնող զառիվայրին ու հոն վազող վտակին կը նայէր երեսը. դեղջուկ ու սիրուն բան մը ունէր. աջ կողմը՝ անկիւնի սենեակը, էն աղուորը գիրքով, լոյս մը երեւցաւ յանկարծ ու փողոցէն կրցայ տեսնել զայն, մազերը թափած հիմա, որ բաց պատուհանին առջեւ եկաւ կանգ առնելու վայրկեան մը ու դիտելու Մօսայի ծոցը՝ իր սեղմուած հոգէ լանջքերուն մէջ:

Յետոյ լոյսը մարեցաւ ու ամէն բան խաւարի մէջ ինկաւ յանկարծ:

Դ.

Ի՞նչ կը խորհիս դուն, ձեռքդ գլխուդ այդպէս, պատուհանիդ առջեւ նստած, թեթեւ քամին մեղմիւ կը շոյէ մազերդ ու ես կը նշմարեմ հօսկէ անոնց վրայ վազող սարսուռը:

Այս իրիկուան դէմդ ելլող տղո՞ւն կը մտածես դուն ալ. սպասուած, օր մը չէ նէ օր մը գտնուած անծանօթին՝ որ հին բարեկամի մը պէս առջի ժամէն մտերիմ կ'երեւայ քեզի, ինչպէս որ ես ահա, փողոցին մէջ պատի մը տակ կեցած, քեզի կը մտածեմ:

Յետոյ, ձանձրացած այս միակերպ անշարժութենէն, փողոցին մէջ կը քալեմ, աչքս վեր այդ պատուհանին սեւեռած. ի՞նչ կ'ակընկալեմ քեզմէ, բառ մը, անուշ խօսք մը որ չօշափելի ապացոյցը ըլլայ մեզ միացնող համակրութեան:

Մութին մէջ՝ չեմ կրնար որոշել դէմքը, զոր ծնօտին դրուած ձեռքը կը գոցէ, բայց սեւ մազերուն ժողվուածքը կը տեսնեմ յստակ. մուռջ կեցած է հոն, չհամարձակելով առջի բառը ինքը արտասանել:

Եւ ես, իրմէ ոչ նուազ վեհերոտ, չեմ խօսիր, վախնալով որ չխռովեմ այս գեղեցիկ երազը ու ձեռքէ չհանեմ զայն:

Հիմա, զովութիւնը կ'աւելնայ. աջ ու ձախ երկայրող փողոցներուն մէջ կը լսեմ գիշերապահին ճոկանը որ կը հնչէ ու կ'իմացնէ թէ ժամը եօթն է:

Վերը անշարժ կը սպասէ ան իր արձանի դիրքին մէջ, ու ես վարէն, պինքը դիտելով միայն երջանիկ եմ ահա: Հորիզոնին վրայ պլպլացող լոյսերը կը աժգունին քիչ քիչ. գիշերը աւելի յստակ, վճիտ ու թափանցիկ կ'ըլլայ, ու հեռուն՝ ծովին մութ կապոյտը, իր առջի փայլը կորսնցուցած՝ սեւ ծածկոցի մը պէս կը տարածուի իբրեւ թէ անհուն դագաղի մը վրայ:

Շուրջս տիրող վեհութեան ու խաղաղութեան մէջ ինքզինքս ուրիշ աշխարհ մը փոխադրուած կը զգամ. մաքուր ու խաղաղ երկիր մը որ իրմէ եւ իրմէ զատ բընակիչ չունի. ամբողջ տիեզերքը մեր երկուքիս ձգուած:

Աքաղաղները կը խօսին. արեւելքէն լոյսի հոսում մը կը սկսի. գեղեցիկ մազերը վերն են միշտ, պատուհանին առջեւ, իրենց առջի դիրքին մէջ. հովը կը զգուէ զանոնք, անոնց պզտիկ թելերը կը դողացընէ. դէմէն՝ լոյսը կ'աւելնայ, կը գեղու, կը շռայլուի. արշալոյսն է:

Վստահաբար, ժամերով հոս անքուն անցընելուս համար չեմ զանգատիր. դէմս է անիկա, իր պատուհանին առջեւ ինծի պէս անքուն, ինծի պէս երազող:

Քիչ մըն ալ կը կենամ այսպէս. յանկարծ սեւ մազերու կոհակը կը ճչուի աչքիս առջեւ. ռեհանի պզտիկ թուփ մը, իր մութ կարմիր թաղարին վրայ կեցած, տատուան զեփիւռէն կը սարսռայ:

Ա՞ն էր բաց պատուհանին առջեւ ինծի սպասողը մինչեւ լոյս. կը զարմանամ, ինչպէս չտեսայ. ծաղրելի կը գտնեմ ինքզինքս. կը բարկանամ պզտիկ ինկալուս համար:

Ե.

Հիմա, որ տարիներ անցան անկէ ի վեր, հիմա կ'օրհնեմ քեզի, ով ռեհանի պզտիկ փունջ, որ ամէն սրտի մօտ բարեկամէ աւելի երջանիկ ըրիր զիս գիշեր մը ողջոյն:

Աղջկան մը դէմք առիր պատրելու համար զիս. աղէկ ըրիր. այն բոլոր խանդակաթ գորովին համար՝ զոր թափեցի պզտիկ թերթերուդ վրայ, չեմ զղջար:

Առաւօտը թող գայ ուզածին չափ իր հոսած լոյսին անողոք ստուգութիւնը թօթափելու չորս դիս:

Դուն իմ աչքիս՝ տասա գեղեցիկ մազերն ես միշտ անոր:

ԶՕՀՐԱՊ

(2 եւ վերջ)

«Եթէ Միացեալ Նահանգներուն մէջ ապրէր, անպայման նախագահը պիտի ըլլար «Ճէնըրըլ Մօթըրզ»ին ...»:

Ամէն բանէ առաջ, Խրուշչեւ օժտուած է արտակարգ ուժով մը՝ կեանքի պայքարը մղելու համար :

Լենինի, Սթալինի եւ ուրիշ համայնավար ղեկավարներու հակառակ, Խրուշչեւ երբեք ալ չէ ունեցած յեղափոխական ինքնածին կոչում :

Սպասած է մինչեւ 1918 — երբ 24 տարեկան էր — արձանագրուելու համար բոլշեւիկեան կուսակցութեան շարքերուն մէջ, երբ արդէն այս վերջինը իշխանութեան գլուխն էր :

Իրեն համար երբեք ալ հետաքրքրութեան առարկայ չեն եղած գաղափարական եւ տեսաբանական հատորները, եւ կատարեալ իրաւունք ունեցած է ամերիկացի լրագրող մը երբ յայտարարած է թէ՝ «Խրուշչեւի համար աւելի մեծ խանդավառութեան աղբիւր է եգիպտացորենի մշակումը քան նիւթապաշտ տիալեկտիկայի գաղտնիքները ...»:

Խրուշչեւի անձին մէջ գործունեայ եւ կորովի նկարագրի մը գոյութիւնը առաջին անգամ նշմարողը եղած է համայնավար ականաւոր դէմքերէն Քականովիչ, որ 30 տարի առաջ նոյնինքն իր ձեռնածուին կողմէ պիտի դատապարտուէր բացարձակ շնորհազրկումի մը :

. Այդ օրէն սկսած, Խրուշչեւ արագօրէն բարձրացած է համայնավար իշխանապետութեան աստիճանները : Բջիջի քարտուղարութենէն շուտով անցած է մասնաճիւղի քարտուղարութեան : Այնուհետեւ արագ յառաջխաղացումով մը անցած է աւելի պատասխանատու պաշտօններու եւ Մոսկուայի փապուղիի կառուցման ընդհանուր կառավարիչը եղած է :

Սակայն իր իրական յառաջխաղացումը տեղի ունեցած է սթալինեան մաքրագործումներու շրջանին, որոնց ընթացքին ցոյց տուած է այնպիսի արտակարգ գործունէութիւն մը որ շուտով գրաւած է մենատէրին ուշադրութիւնը :

Այդ շրջանին Սթալինի կողմէ կ'ուղարկուի Ուկրայինա, կարգ ու կանոն հաստատելու համար : Հոն հասնելով, Խրուշչեւ ընդհանուր ժողովի մը կը հրաւիրէ տեղւոյն բոլոր կառավարական պատասխանատու դէմքերը եւ նոյն ժողովին մէջ կը ձեռնարկէ անոնց զանգուածային ձերբակալման :

Աւելի ուշ քաղաքական գործավար կը կարգուի Ժուքովի կողքին, այն դժնդակ օրերուն, երբ Գերմանացիները կը յառաջանային դէպի Սթալինկրատ :

Եւ այսպէս, աստիճանական բարձրացումով, յամառօրէն ճանկռտելով համայնավար իշխանապետութեան բուրգերուն քարերը, կը հասնի գերագոյն բարձրութեան եւ 1937ին կ'ընդունուի Քաղաքական Բիւրոյի անդամ :

Այդ օրերուն, քաղաքական այդ պեհենին մէջ բարձրանալու եւ մանաւանդ կարենալ կեանքը ապահովելու համար բաւական չէին գործունեայ մարդու եւ մաքրակրօն յեղափոխականի առաքինութիւնները : Պէտք էր նմանապէս յաջողիլ սիրաշահիլ մենատէրը, արիւնազանգ Սթալինը եւ ապահովել անոր անընական բարեկամութիւնը : Այդ ուղղութեամբ, աւանդութիւն մը կ'ըսէ թէ Խրուշչեւ յաջողած է զուարթութիւն պատճառել դաժան ու մռայլ բռնաւորին եւ ապահովել անոր անմիջական բարեկամութիւնը շնորհիւ իր պարիթօն ձայնին եւ իր արագաշարժ եւ ճկուն լեզկինքա պարերուն :

Իր ըմբռնած ձեւով անկեղծ՝ Խրուշչեւ երբեք ծածկած չէ թէ՝ սկսած է իրապէս ապրիլ այն օրէն ի վեր երբ Սթալին ոչ եւս էր : Ոչ միայն անոր համար որ բռնաւորին անհետացումը բացած էր ճամբան իր վերջնական վերելքին, այլ եւ անոր համար որ Սթալինի մահը իրեն պատեհութիւն ընծայած էր ամբողջապէս կարենալ արտայայտելու իր կարծիքները :

Խրուշչեւ յաջողած է համայնավար կանչող ու միապաղաղ նուագարանին հնչիւնները բարեփոխել :

Խրուշչեւ կը հաւատայ համայնավարութեան եւ անոր վերջնական յաղթանակին :

Չէր կրնար ուրիշ կերպ ըլլալ, քանի որ ինք կը հաւատայ միայն այն բանին զոր ցարդ տեսած է եւ տակաւին իր ոտքը միայն 1954ին էր որ դուրս էր դրած իր երկրէն ե այցելած էր արտասահման : Եւ սակայն ակնյայտ երեւոյթ է որ Խրուշչեւ միակ անձն է որ հասկցած է թէ ժողովուրդին բարձրութեան համար հարկ է զոհել գաղափարականը նիւթական պէտքերուն :

Այժմ կարելի է դրական հաշուեկշիռը ընել իր գործին :

Մեծ զգուշաւորութեամբ մը, Խրուշչեւ յաջողեցաւ ապաքաղաքականացնել Խորհրդային Միութեան առօրեայ կեանքը, մեղմացնել ոստիկանական ճնշումը, գոնէ երեւութապէս, կարելիութեան սահմաններուն մէջ խորհրդային նոր մարդուն նիւթական եւ մտաւորական պահանջներուն գոհացում տուաւ, եւ մանաւանդ ձերբազատեց խորհրդային քաղաքականութիւնը այն վախէն զոր կը զգար արտաքին աշխարհէն, Սթալինի ժամանակ :

Խրուշչեւի տաղանդը կը կայանայ նաեւ այն իրողութեան մէջ որ ան անցեալի կապանքներէն շուտով ձերբազատուելով եւ բոլորովին մոռնալով որ ինք ալ սթալինական մըն էր իր ատենին, այսօր դարձած է նոր ընկերութեան մը մարդը :

Այս խիստ, կծու, բիրտ մարդը, որ սակայն գիտէ համբերատար ըլլալ ի պահանջել հարկին, ունի մէկ հաւատամք եւ մէկ ճշմարտութիւն.— Դէպքերու ճշմարտութիւնը :

Զօրաւոր՝ կը յարգէ միայն զօրաւորները :

Եթէ մեկնի Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներէն համոզուած այս վերջնոյն զօրութեան, մեծ քայլ մըն է որ առնուած պիտի ըլլայ դէպի համաշխարհային խաղաղութիւնը վասնզի Խրուշչեւ կը ճանչնայ միայն ուժը եւ յարգանք կ'ընծայէ միայն զօրաւորներուն :

ՏՈՒԱՅԹ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ

Ծնած է 1890 Հոկտեմբեր 14ին Տէնիսըն, (Թէքսաս), գերմանական Զուիցերիայէն գաղթած ընտանիքէ մը :

«Ծնած է հրամայելու համար» : Այս է եղած միահամուռ կարծիքը Այզընհաուըրի ուսուցիչներուն, երբ այս վերջինը աշակերտ էր Ուէսթ Փոյնթի զինուորական վարժարանին :

«Ծնած է կազմակերպելու համար» բացատրութիւնը աւելի ճիշդ պիտի ըլլար, որովհետեւ այն որ 1952էն ի վեր կը կառավարէ Միացեալ Նահանգները, ամէն բանէ առաջ կազմակերպող մըն է, տեսակ մը Քարնօ՝ յաղթանակի կազմակերպիչը :

Բ. Աշխարհամարտին, պատմութեան ամէնէն մեծ զինակցութեան հրամանատարն ըլլալով, իր դերը կը կայանար ոչ միայն ուժերը համադրելուն մէջ, այլեւ պէտք էր որ կարենար համոզել իր դաշնակիցները :

Այս անգամ, Խրուշչեւի հետ իր հանդիպումին համար, ստիպուած եղաւ ինքզինքը պարտադրելու դժուարահաճ նկարագիրներու : Յաջողեցաւ ոչ միայն իբր ճարտար ու տաղանդէտ ամերիկացի զօրավարի իր հանդամանքին շնորհիւ, այլ նաեւ իր նուրբ քաղաքականութեան եւ ճարպիկութեան :

Այդ նոյն ճարպիկութիւնն ու ճկունութիւնը Այզընհաուըր ցոյց տուած էր նոյնպէս այն պահուն, երբ Բ. Աշխարհամարտին Անգլիացիներուն անհաճոյ թուող ամերիկացի ընդհանուր հրամանատարին փոխարէն կոչուեցաւ դաշնակից ուժերու ընդհանուր հրամանատարութեան պաշտօնին : Լոնտոն հասնելուն առաջին օրն իսկ, 1942ին, ստիպուեցաւ դիմագրաւել Չըրչիլի տեղատարափ հանճարին եւ յաջողեցաւ, ճիշդ ինչպէս պիտի յաջողէր յետագային՝ ի վնաս անգլիացի զօրավար Մոնթկոմըրիի :

Եթէ Այզընհաուըր, այդ օրերուն ինչպէս բնինք դեռ անծանօթ զօրավար մը, յաջողեցաւ զսպել Չըրչիլ–առիւծը, այդ պարագան ինքնին գրաւական մըն է իր ապագայ յաջողութեանց համար : Անմիջական ապագային՝ Խրուշչեւի հետ գլուխ գլխի տեսակցութեան առնչութեամբ :

Այզընհաուըր առաւելութիւնն ունի իրերը եւ դրութիւնները վերլուծելու եւ խօսակիցը համոզելու : Բան մը՝ որուն մէջ միշտ ալ յաջողած է :

Անկէ զատ, Ամերիկայի Նախագահը կը վայելէ նաեւ ուրիշ համբաւ մը : Անիկա Խրուշչեւի վրայ ունի «հնութեան» առաւելութիւնը, տրուած ըլլալով որ ինքը Սթալինի հետ հաւասարէ հաւասար տեսակցած եւ անոր հիւրն է եղած այն շրջանին, երբ տակաւին Խրուշչեւ Կրեմլինի ստորադաս մէկ անդամն էր :

Եւ վերջապէս, ամէն բանէ առաջ, երկու մարդոց միջեւ գոյութիւն ունեցող տարբերութիւնը կը կայանայ հետեւեալ իրողութեան մէջ.— «Այք» կը դառնայ իր ասպարէզի վերջալոյսին, կ'աշխատի տեւականութեան : Իր եւ իր ժողովուրդին տեւականութեան համար :

Ընդհակառակն, Խրուշչեւ շատ քիչ բան ունի կորսնցնելիք : Տակաւին կը գտնուի արկածախնդրութեանց մարզին մէջ : Ինչպէս կռփամարտի մրցման մը ընթացքին, Խրուշչեւ կը ներկայանայ իբր «յարձակող» եւ ատոր համար ալ կրնայ փորձութեանց ենթարկուելով անխոհեմութիւններ գործել :

Պատմութեան մեծ դէմքերը յաճախ դիմափոխութիւններու են ենթարկուած :

«Բայց ե՞րբ է որ Պոնափարթ Նափոլէոն դարձաւ» հարցուցած են շատեր գիտնալու համար թէ ե՞րբ Քորսիքայի նիհար ու մտիկ փոքր զօրավարը դարձաւ գիրուկ կայսր մը :

Եւ այս միջոցիս, իրազեկ դիտողները Ամերիկայի նախագահին մօտ նման դիմափոխութիւն մը կը նկատեն : «Ուրիշ Այք» մը երեւան եկած է կը կրկնեն անոնք եւ վստահ են որ այս անգամ եւս Այզընհաուըր յաղթական դուրս պիտի գայ գլուխ գլխի իր պայքարէն :

Եւ նոյնիսկ կուգան հետեւեալ եզրակացութեան, որ թերեւս քիչ մը հակառակն ալ թուի .—

Խրուշչեւի դիմագիծը ի վերջոյ աւելի լաւ ճանչցուած է, աւելի պայծառ եւ յըստակ, նուազ կարող անակնկալներ յարուցանելու, քան թէ ամերիկեան թափանցիկ ժողովրդավարութեան վերին պետին դիմագիծը :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՀԱՅՐԸ.— Ձագուկս, ի՞նչ կայ, ինչո՞ւ տակնուվրայ ես :

ՄԱՆՉՈՒԿԸ.— Կնոջդ հետ սարսափելի վէճ մը ունեցայ :

×

ՕՆՆԻԿ.— Քոյրս Մարին մութին մէջ տեսնելու կարողութիւն ունի անպայման :

ՄԱՅՐԸ.— Ինչէ՞ն գիտես :

ՕՆՆԻԿ.— Երէկ իրիկուն հիւրասենեակը նստած էին քոյրս եւ Պ. Սարգիսը, մութ էր, բայց քոյրս յանկարծ ըսաւ՝ «Սարգիս, չես ածիլուած»...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Ա.

ՄԱՅՐ ԵՒ ՈՐԴԻ

Առանձին, Թադէոս աղա սկսաւ վեր վար ճեմել խորհրդարանին մէջ, թիկնաթոռի մը սեղանին զարնուելով մերթ, ու երբեմն մէկէն կանգ առնելով ու ակնապիշ ձեղունը դիտելով, ուր կապոյտ թեւիկներով ճերմակ հրեշտակիկներ ձիւնաթոյր ամպի շեղջերու վրայ կը սաւառնէին :

Մէկէն ի մէկ, սակայն, խուցին մէջտեղը կեցաւ գանձապահը, աչքերուն մէջ չէկ լոյսով մը : Դէմքին աւրուած գիծերուն վրայ ժպիտ մը կը կարկամէր հիմակ :

— Տղա՞յ եմ ինչ եմ որ կը բարկանամ, մրմռաց. ճար մը փնտռենք գտնանք ...

Նորէն նստաւ թիկնաթոռին մէջ. կանանչ չուխայով ծածկուած երկար սեղանին առջեւ, մօրուքը շոյելով, ալ գրեթէ հանդարտած :

— Ամէնը մէկդի, կը շարունակէր մրթմրթալ պատուարժան գանձապահը, ծօ ես ան քառսուն տարուան գինին ո՞ւր կրնամ գտնել, ան պատուական, ան մեռոնի պէս գինին ...

Ու լեզուն չաչեցուց ժօռաստ · բերնին մէջ :

Եւ նորէն յիշոց մը արձակեց :

— Խենթ, ցաւազար դուն ալ, մռնչեց մոլեգնօրէն նայելով դէպի այն ուղղութեամբ ուր հաւանօրէն կը գտնուէր տունը, ուսկից վռնտուած էր :

— Բայց, աւելցուց, վարպետութեամբ վարուինք, խենթերուն հետ անանկով գլուխ կ'ելլուի ...

Նամակի թուղթ մը քաշեց առջին, գըրիչը առաւ, հազաց, կոկորդը մաքրեց, երերաց, տատանեցաւ ու սկսաւ գրել .

« Հանըմ ,

« Ապահով եմ թէ բնաւ տեղեկութիւն չունիք որ այսօր ձեզի այցելեցի ու ձեր պառաւ խոհարարուհին որուն ինչ ցնորած ըլլալը գիտենք — ըսաւ թէ հանըմը հիւանդ է : Երբեք չեմ ուզեր հաւատալ որ դուք ձեր տան քսանըհինգ տարուան բարեկամը պատուիրած ըլլաք ճամբել, երբ ան ներկայանայ ձեր առողջական դուռը : Գիտեմ որ սրտերնիդ սուգի մէջ է, բայց կա՞յ աշխարհի վրայ ինէ զատ մէկը որ կարող ըլլայ ձեր այդ անսահման սուգը ամոքել ու մխիթարել ձեզ : Ես որ ձեր երջանիկ մանկութեան օրերը տեսած եմ, կարելի՞ բան է որ ձեր այս դժբախտութեան ու կսկիծի օրերուն անտարբեր հանդիսատես մը մնամ : Խնդրեմ, ուրեմըն, տիկին, թոյլ տուէք ինծի՝ ձեր տան ամէնէն հաւատարիմ, ամէնէն անկեղծ բարեկամին գալ երբեմն իր սրտցաւ բարեկամի պարտականութիւնը կատարել՝ թեթեւցնելով ձեր սրտին անհուն ցաւը եւ սրտապնդելով ձեզ՝ մինակութեան ու դառնութեան այդ տխուր վիճակին մէջ :

« Ձեր ցաւին որքան ցաւակից, ձեր սուգին որքան սգակից ըլլալս գիտնալովնիդ պիտի փութաք անշուշտ երկտողով մը գոհացում տալ սրտիս այս յոյժ բնական փափաքին, եւ թոյլատրել զիս որ բարեկամական պարտականութիւնս կատարեմ դժբախտութեան այս օրերուն մէջ ալ» :

Մնամ ձեր անկեղծ բարեկամը
«ԹԱԴԷՈՍ ՄԵՐԿԵՐԵԱՆ»

Պատուարժան գանձապահը անգամ մը ուշի ուշով աչքէ անցուց նամակը, նորէն ու նորէն կարդաց եւ վերջապէս իր նպատակին յաջողութեանը յարմար դատելով զայն, պահարանի մը մէջ դրաւ, հասցէն գրեց : Ոտքի ելաւ, նամակը ձեռքը, մըտածկոտ :

— Եթէ աս ալ չյաջողի, մրմռաց : էհ, խերն եմ անիծեր, մեռնելու չեմ եա :

Գլուխը երերցնելէն, նամակը ձեռքը, կ'երթար Հ... գիւղի փողոցներէն : Քիթը բերանը կըժդմնած....:

— Փսխեր եմ նամակիդ ալ վերան, քո ալ վերան, կը մոլտար բիբերը կատաղօրէն դարձնելով իր կլոր ակնակապիճներուն մէջ. խըմպլ հէ՞, ինծի՞, վայ քո... վայ քո ...

Ժամկոչ ախպարը ազատ ասպարէզ կու տար իր վայրոյթին՝ նախշուն ածականներու տարափի մը տակ ծածկելով Մերկերեան Թադէոս աղան, Արարատեան գաւառաբարբառին ամէնէն նկարագեղ ոճականները գատելով :

Վերջապէս հասաւ ամիրային տան առջեւ, եւ դուռը զարկաւ : Բայց ան, ինչպէս քիչ մը առաջ, շուտով մը չբացուեցաւ. Ժամկոչ ախպարը, որ արդէն սրտմըտած էր, մէյ մըն ալ զարկաւ ուժնակը, աւելի ամուր : Պատասխան չկայ :

— Վայ քո ամիրային... վայ հանըմին ... վայ քո նամակին ...

Մարդուկը երրորդ անգամ զարկաւ, կաս կարմիր, գաւառական յիշոցներու ընկերակցութեամբ :

Վերջապէս, խորհրդապահօրէն, դուռը շարժեցաւ, ու անոր բացուածքին մէջ նորէն երեւցաւ պառաւ խոհարարուհիին թուլմաչկ դիմագծութիւնը, գորշ աչուըներուն թաց ու նուաղկոտ արտայայտութեամբը լուսաւորուած :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ
(Շար.)

ՄՈՒԷՋԻ ջրանցքին նորոգման աշխատանքները պիտի սկսին յառաջիկայ շաբաթ ։

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 7էն 13, 740 ըմբոստներ կռուելու վիճակէն դուրս հանուած են, Ալժերիոյ մէջ։ 30 զինուորներ սպաննուած են։ Ալժէի սպայակոյտը կը հաստատէ նաեւ թէ Ալժերիոյ Ազգայրական ճակատը 11 լէգէոնականներ հրացանազարկ ըրած է ։

ՈՒԿՐԱՆԻՈՅ փոխ – վարչապետը Իվան Սէնին Փարիզ հասաւ, ուրկէ Մարսէյլ պիտի երթայ միջազգային տօնավաճառին «Ուկրանիոյ օրուան» բացումը կատարելու համար ։

ՇԱԲԱԹ Սեպտեմբեր 14էն ի վեր 460 հազար հոգի Փարիզ վերադարձած են արձակուրդէն ։

ԿԱՐԵՒՈՐ

Փարիզի եւ շրջանի Հինգշաբթի եւ կիրակի օրերու բոլոր դպրոցները կը բացուին, Սեպտեմբեր17էն սկսեալ եւ կը կատարուին արձանագրութիւնները։ Ուսուցչութիւնը բաղկացած է փորձառու ուժերէ ։

Նկատի ունենալ հեռեւեալ հասցէները որահներու որոնց ջերմութիւնը եւ կանոնաւորութիւնը ապահովուած է ։

ՊԷԼՎԻԼ – ԼԻՎԼԱ ·— 48, Րիւ Տէ Սօլիթէր , Փարիզ (19)։

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆ ·— 24, Րիւ Հայկ Գ․ՊԻՐԵԱՆ, Պանեէօ (ՍԷՆ)։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ ·— Ֆրանսական վարժարանի սրահը ։

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ԼԷ ԿՈՆԷՍ ·— 31 – 33, Րիւ Տիւ Փառք, Առնուվիլ լէ Կոնէս։

ՇԱՒԻԼ ·— 4 Րիւ տէ Թրուա Շամբրէ , Շաւիլ ։

ԺԱՆԹԻՅԻ ·— 22 Րիւ Վիքթոր Հիւկօ , Ժանթիյի ։

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ – ԱՆԻԷՌ ·— 4 ՐիւՄարի – Լոռ , Պուա Քոլոմպ ։

ԿԵԴՐ․ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ·— Հայոց Եկեղեցին, 15 Րիւ Ժան Կուժօն Փարիզ ։

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ·— Հայոց եկեղեցի, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ ։

Կը խնդրուի ծնողքներէն որ անպայման իրենց զաւակները ղրկեն այս դասընթացքներուն որպէսզի կարենան դասաւանդներու մաս կազմել եւ օգտուիլ տըրուած դիւրութիւններէն ։

ԴԻՒԱՆ ԿՐԹ․ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ

ԼԸ ՓԷՔԻ ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

3 Ավընիւ Կռանշան, Լը Փէք, ՍԷՆ–Է–Ուազ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ ·— Դասական Ընթացք (Cours Classique)։

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ ·—

1) Տասը տարեկանէն սկսեալ, Երկրորդական Վարժարանի որեւէ դասարանի ուսանող կ'ընդունուի պայմանաւ որ ունենայ իր դասարանին վերաբերեալ նիւթերուն բաւարար ծանօթութիւնը։

2) Արտասահմանէն կամ Ֆրանսայի գաւառներէն եկող աշակերտը, Փարիզի մէջ պէտք է ունենայ խնամակալ մը։

3) Աշակերտը պէտք է ներկայացնէ Ընծայարանին Տնօրէնութեան ·—

ա) Ծարդ յաճախած դպրոցին դասագրքոյկը եւ բարի վարքի վկայական ։

բ) Մկրտութեան եւ բժշկական պատուաստի վկայական ։

4) Դպրոցական տարեկան թոշակը (ինամսեայ) 150·000 Ֆրանք է, երեք ժամով վճարելի, իւրաքանչիւրը եռամսեային սկիզբը։

Նպաստաւոր զեղչ մը նախատեսուած է խեկապէս կարօտեալ ընտանիքներու զաւակներուն համար։

Ցիշեալ սակագինէն դուրս կը մնան աշակերտին ուղեւորութեան, հանդերձեղէնի, դրենական պիտոյքի, բժշկական խնամքի ծախքերը։

Դիմել՝

Direction Ecole Apostolique

3, Rue de Grand-hamp - Le Pecq S. et O. France

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սարգիս Պօղոսեանի արտասանական երեկոյթը, երկուշաբթի 19 Հոկտեմբեր, Սալ Շոփէն։ «Հինգերորդ պատոյտ հայ գրականութեան պարտէզին մէջ» ։

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կազմակերպուած Սէնթ Էթիէնի Հ․ Յ․ Դ․ Նոր Սերունդի Բարկէն Սիւնի խումբին կողմէ, այս Շաբաթ, ժամը 20էն մինչեւ լոյս, Փերկոլայի շքեղ սրահին մէջ, մասնակցութեամբ՝ Ֆրէտ Գովի նուագախումբին ։

Ջանազան անակնկալներ, ճոխ եւ առատ պիւֆէ ։

Հասոյթը պիտի յատկացուի ժողովրդասրահի նորոգութեան։ Կը խնդրուի Կեդր․ Ֆրանսայի ընկերներէն իրենց ներկայութեամբ քաջալերել այս ձեռնարկը ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Տիրան Մանիկոֆ եւ աղջիկը՝ Ազատնի կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի առաւօտ յետ պատարագի Փարիզի Ս․ Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՂԱՒՆԻ ՄԱՆԻԿՕՖԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ իրենց հօր եւ մեծ հօր՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԱՆԻԿՕՖԻ

մահուան 25րդ տարեդարձին առթիւ ։

Հանգուցեալներուն յիշատակը յարգողները կը հրաւիրուին ։

×

Իսի լէ Մուլինօ ·— Գ․ Փիլիպպոս Եսայեան եւ զաւակը Փասքալ Եսայեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Սէմէրճեան եւ զաւակը Տէր և Տիկ․ Օ․Բալըեան եւ պարագաները կը ծանուցանեն՝ որ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Ս․ Յովհ․ Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, Այս Կիրակի , իրենց մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ՎԱՐԴԱՆՈՅՇ ԵՍԱՅԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ ։

Նոյն օրը հոգեհանգիստ պիտի կատարուի նաեւ իրենց զաւակին եւ եղբօր՝

ՊԵՏՐՈՍ ԵՍԱՅԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ (ինկած Ալժերիոյ ճակատը 1958ին)։

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ց․ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Գասպարեանի եւ զաւակներուն, ինչպէս նաեւ բոլոր պարագաներուն, ողբացեալ՝ ԳԷՈՐԳ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ մահուան առթիւ եւ 3000Ֆր․-կը նուիրէ Մշակոյթի Տան ։

Այս առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է ·—

Ազգ․ Կեդր․ վարչութիւնէ երկու հազար Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Գարաեանէ երկու հազար, Ելքովանեան ընտանիքէ 2500, Տէր եւ Տիկին Փափազեանէ (Վար) երկու հազար, Տիկին Սըվաճեանէ հազար, Աստուրեան ընտանիքէ հազար, Տէր եւ Տիկին Շահպազեան եւ զաւակէն, Կոստանեան ընտանիքէ հազարական ։

ՄԱՐՍԷՅԼ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի դպրոցին արձանագրութիւնները կը սկըսին այս Հինգշաբթի առաւօտ, ժամը 9–12, ուսուցչութեամբ Տիկին Հազարեանի ։

26, RUE DES CONVALESCENTS

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ՏԷՍԻՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ

Ց․ Կ․ Խաչի Տէսինի Ազգային վարժարանի դասաւանդութիւնները սկսած են Սեպտեմբեր 15էն ի վեր ։

Ծնողքներէն կը խնդրուի չթերանալ իրենց պարտականութենէն եւ սկիզբէն ղըրկել իրենց զաւակները, դասաւանդութեան կանոնաւորութեան համար։ Նորեկներու արձանագրութիւնը կը կատարուի միաժամանակ՝ ուսուցիչին կողմէ ։

Կրթական մարմին

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ԴՊՐՈՑ․ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1959 – 1960ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները բաց են ։ Անէն անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել Հաստատութեան Տնօրէնութեան ։

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լիսէններու պաշտօնական ծրագրին, աշակերտուհիները կը պատրաստէ պրէվէի եւ պաքալօրէայի քննութիւններուն , տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն , հայերէնի, գրականութեան, պատմութեան եւ կրօնի ծանօթութիւններով ։

Դիմել՝ 1 Պուլվ– տիւ Նօր, Լը Րէնսի ։

Հեռաձայն՝ Լը Րէնսի 172։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Երկուշաբթի առաւօտ , Սեպտեմբեր 21

Ծնողքները կրնան իրենց զաւակները դպրոց առաջնորդել Կիրակի իրիկուն կամ Երկուշաբթի առաւօտ ։

ՃՇԴՈՒՄ ·— Բարունակեան ընտանիքը կը խնդրէ ճշդել թէ Մեռելոցի առթիւ Մկրտիչ եւ Վահէ Բարունակեանի հոգեհանգիստը կատարուած է անցեալ երկուշաբթի ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՕՆ

Կազմակերպուած Փարիզի եւ շրջակայից Հայց․ Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերութեան կողմէ, տեղի պիտի ունենայ 11 Հոկտ․ 1959, ժամը երեքին։ Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ ։ Մանրամասնութիւնները յետագային ։ Նկատի ունենալ այս թուականը ։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԻԷՆ ·— Հ․ Յ․ Դ․ Անի կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Օհանջանեան Ակումբը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն ։

ՓԱՐԻԶ ·— Հ․ Յ․ Դ․ Ազբիւր Սերոբ – Մ․ Եօթնեղբայրեան խումբի ընկերական ընդհ․ ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքավայրին մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

ՇԱՒԻԼ ·— Հ․ Յ․ Դ․ Արցութեան խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին ։

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ

Հ․ Յ․ Դ․ Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր․ Կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ մարմինները ·—

19 Սեպտեմբեր, Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին ընկերական ընդհ․ ժողով՝ Ահարոնեան Ակումբին մէջ։

20 Սեպտեմբեր, Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Սէնթ Մարկրիթի Համազասպ ենթակոմիտէն եւ Թաթուլ խումբը ։

Կէս օրէ վերջ ժամը 15ին Կարտանի Նիկոլ Դուման խումբը ։

Իրիկունը ժամը 9ին, Պուլվար Օտտոյի Վռամեան ենթակոմիտէն եւ Ընկեր Կարօ խումբը ։

21 Սեպտեմբեր Երկուշաբթի իրիկուան ժամը 9ին Պոմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէն եւ Վարանդեան խումբը ։

22 Սեպտեմբեր Երեքշաբթի իրիկուն , ժամը 9ին Քրիստափոր ենթակոմիտէն Ահարոնեան ակումբին մէջ։

23 Սեպտեմբեր Չորեքշաբթի իրիկուն , ժամը 9ին, Սէն Լուի Ականի ենթակոմիտէն եւ Արամ խումբը ։

24 Սեպտեմբեր, Հինգշաբթի իրիկուն , ժամը 9ին, Սէն Ժերոմի «Հայաստան» ենթակոմիտէն եւ Իշխան խումբը ։

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Պաշտամունք՝ այս կիրակի, Սէն Ժէրոմ, ժամը 9,30ին։ Ուիւ Ժէմափ՝ ժամը 10,45ին։

Կը խօսի Վերապատուելի Հելվաճեան։

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	2·500	Ֆր․ մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	1·500	Ֆր․ մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	1·000	» » » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	1·500	» » » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	2·000	» » » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	1·000	» » » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	1·000	» » » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	500	» » » »

Այս գինները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր.-վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք։ Հատը 20 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 18 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — VENDREDI 18 SEPTEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8598 — 35EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4399

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԱՐԱ

1918 Սեպտեմբեր 18–19։

Պատմական թուական մը այս ալ՝ ոչ–արհամարհելի։

Քառասուն եւ մէկ տարի առաջ այդ գիշերն էր, որ «եգիպտական արշաւախումբի անգլիացի հրամանատարը՝ Ալէնպի՝ երկարաշունչ եւ մանրակրկիտ պատրաստութիւններէ վերջ, Պաղեստինի ճակատին վրայ ընդհանուր յարձակողական ազդանշանը կուտար։

Այդ ազդանշանը պիտի փոխուէր մահազանգի, հնչեցնելու համար օսմանեան կայսրութեան քայքայումը։

Մինչեւ այդ թուականը քանի մը ճակատամարտներ մղուած էին թրքական ուժերուն դէմ, որոնք կը յաւակնէին գրաւել Եգիպտոսը՝ անցնելով Սուէզի ջրանցքէն։

Բանուորական վաշտեր — մանաւանդ 18րդը, որ զուտ Հայերէ կը բաղկանար, թիւով 1800 հոգի — երկաթուղիի գիծեր կը շինէին անապատին մէջէն դէպի Ջրանցքը, ամէնէն յժնդակ պայմաններու տակ։ Հարիւրաւոր հայ զինուորներ, որոնք թուրք յիսնապետներու խարազանին տակ գերիներու պէս կ'աշխատէին ցերեկ եւ գիշեր (լուսնի լոյսով), ուժաթափ ու անսուաղ թաղուեցան աւազուտքին մէջ։

1917ին Անգլիացիք գրաւեցին Գազան՝ եւ Դեկտեմբերին՝ Երուսաղէմը։

Թրքական 7րդ ու 8րդ զօրաբանակներ՝ Մուսթաֆա Քեմալի եւ Ճեվատ փաշայի հրամանին տակ՝ ամբողջ տարի մը ամրապնդուած էին Պաղեստինի ճակատը, վերին հսկողութեամբ մարեշալ Լիման Ֆոն Զանտէրսի, ընդհանուր հրամանատար «Ելտըրըմ» (Շանթ) կոչուած բանակներուն։

«Ելտըրըմ»ը մէկ օր իսկ չդիմացաւ դաշնակից բանակներու շանթարագ գրոհներուն առջեւ։ Անգլիացի, աւստրալիացի, նոր զելանտացի, հնդիկ, պերման եւ զանազան գոյնի այլ զինուորներ մէկ գիշերուան մէջ ճեղքեցին «օսմանեան մեծազօր բանակ»ին ճակատը՝ խելայեղ, խուճապահար եւ խայտառակ նահանջի մատնելով «մէհմէտճիք»ները, որոնք տասնեակ հազարներով գերի կ'իյնային։

Հոն էր նաեւ «Արեւելեան Լեգէոն»ը, իր հայ կարիճներով։

Դաշնակից երկիրներու մէջ ապրող հայորդիներ՝ մրջիւնի կրակով լեցուած՝ հազարներով պատասխանած էին Եգիպտոսի Հայ–Ազգային–Միութեան եւ Փարիզի Ազգային պատուիրակութեան կոչերուն եւ զինուորագրուած Ֆրանսական եռագոյնին տակ։

Կիպրոսէն Պաղեստինի ճակատը փոխադրուած՝ անոնք անհամբեր կը սպասէին այն օրուան, երբ առիթ պիտի տրուէր իրենց՝ հայ վրիժառու բազուկին հզօրագոյն ուժը ցոյց տալու դարաւոր անարգ թշնամիին։

Այդ առիթը ներկայացաւ 1918 Սեպտեմբեր 18էն 19 լուսցող գիշերը։

Ու հայ զինուորը արձանագրեց Արարայի յաղթապանծ դիւցազներգութիւնը՝ Պաղեստինի ծանօթ մէկ անկիւնը՝ Ֆրանսացի սպաներու հիացիկ աչքերուն առջեւ։ Կռուեցաւ առիւծի պէս եւ հերոսաբար գրաւեց անառիկ նկատուած թրքական դիրքը, ճամբայ բանալով դաշնակից զինուորներուն առջեւ։ Անոնք Հայֆան, Նազարէթը եւ Նապլուսը առանց դնդակ մը իսկ արձակելու գրաւելէ վերջ, անարգել յառաջացան մինչեւ Դամասկոս ու Պէյրութ, անկէ մինչեւ Հալէպ ու Ատանա։

Կիլիկիան դարձաւ Հայկական Լեգէոնի կեդրոնը եւ անապատներէն վերադարձող տարագիր Հայերու «օճախ»ը։

Երկար չտեւեց Կիլիկիոյ հայկական «ոսկեդարը»։

Մոռցուեցան հայ ժողովուրդին եւ հայկական Լեգէոնի զոհողութիւնները յաղթական դաշնակիցներու դատին։

Սակայն ոսկի տառերով արձանագրուած կը մնայ Արարան, որուն յաղթական տարեդարձը ամէն տարի կը պանծացնեն Մարսիլիոյ մեր հայրենակիցները, իրենց Նախկին Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութեան նախաձեռնութեամբ եւ Ֆրանսական պաշտօնական դէմքերու մասնակցութեամբ։

Ո՞ր օրուան կը սպասեն Փարիզցիները, — որոնց մէջ պակաս չեն լեգէոնականները— հետեւելու համար Մարսիլիոյ համանուն Միութեան գովելի օրինակին։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԻՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

●

ԽԱՂԱՂԵՑՈՒՄԷՆ ԵՏՔ՝ ԵՐԵՔ ԱՌԱՋԱՐԿ.— ՖՐԱՆՍԱՑՈՒՄ, ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ԱՆՋԱՏՈՒՄ

Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահին յայտարարութիւնը Ալժերիոյ մասին կը սպասուէր մեծ հետաքրքրութեամբ։ Ծանօթ է որ Այզընհաուըրի Փարիզէն մեկնումէն անմիջապէս ետքն էր որ հաղորդուեցաւ թէ Զօր. Տը Կոլ կարեւոր յայտարարութիւն մը պիտի ընէր պարզելու համար ալժերիական իր քաղաքականութիւնը։

Հակառակ տիրած գաղտնապահութեան, երեսփոխանական որոշ շրջանակներու մէջ շրջող զրոյցները առիթ տուած էին մամուլին որոշ գաղափար մը կազմելու եւ նախատեսելու յայտարարութեան ընդհանուր գիծերը (Յառաջ, Սեպտ. 13)։

Հանրապետութեան նախագահը Չորեքշաբթի իրիկուն ձայնասփիւռին եւ հեռատեսիլին առջեւ երկար ճառ մը խօսեցաւ. «Մեր վերականգնումը կը շարունակուի, բայց պէտք չէ պարծենանք։ Օրինակի համար ԹԵՔՆԻՔ մարզին մէջ ի վիճակի չենք դէպի լուսին հրթիռ ղրկելու, բայց տնտեսէհինք ամիս է մեր գործերը առաջացած են։ Տը Կոլ շարունակեց.— «Միւս կողմէ հասարակապետութիւնը հիմնուած է Ֆրանսայի, Ափրիկէի տասնըմէկ պետութեանց եւ Մալկաշ Հանրապետութեան միջեւ։ Վերջապէս, աշխարհի մը մէջ ուր պէտք է թէ ազատութիւնը պահպանել, թէ խաղաղութիւնը, մեր ձայնը կը լսուի։ Սակայն Ֆրանսայի առջեւ դժուար եւ արիւնոտ հարց մը կայ.— Ալժերիոյ հարցն է այդ զոր պէտք է լուծել»։

Եւ Տը Կոլ հետեւեալ ծրագիրը ներկայացուց լուծելու համար այս խնդիրը.— «Նախ՝ խաղաղեցումը, որովհետեւ ոչ մէկ բան կրնայ կարգադրուիլ ցորչափ կը խօսին եւ կը սպաննեն։ Այս տեսակէտով մեր գործը չէ վերջացած բայց աւելի լաւ է քան ատկէ 3–4 տարի առաջ։ Մեր բանակը իր առաքելութիւնը կը կատարէ քաջութեամբ եւ ճարպիկութեամբ։ Կարգադրութեան երկրորդ պայմանը այն է որ բոլոր Ալժերիացիները կարենան հանրաքուէով արտայայտուիլ, մինչեւ անցեալ տարի երբեք չէին կրցած։ Անցեալ Սեպտեմբեր 28ին, Ալժերիացիները հանրաքուէով ընդունեցան Սահմանադրութիւնը եւ յայտնեցին, այդ ձեւով, թէ կ'ուզեն իրենց ապագան կապել Ֆրանսայի։ Նոյեմբեր 30ին, ընտրեցին իրենց երեսփոխանները, Ապրիլ 19ին՝ թաղապետական խորհուրդները, Մայիս 31ին՝ ծերակուտականները։ Ամէն պարագայի մէջ, ճամբան բաց է։ Անմիջապէս որ կացութիւնը հանդարտի, կրնայ օգտագործուիլ աւելի ազատօրէն եւ աւելի լայնօրէն։ Յառաջիկայ տարի ընդհանուր խորհուրդներու ընտրութիւնը տեղի պիտի ունենայ որոնցմէ պիտի հանուին, յետագային, վարչական, տնտեսական եւ ընկերային խորհուրդները։ Որովհետեւ, լուծել Ալժերիոյ հարցը, չի նշանակեր միայն կարգը վերահաստատել կամ մարդոց իրաւունք տալ որ իրենց ճակատագրին տէր դառնան, այլ կը նշանակէ, նաեւ եւ մանաւանդ մարդկային խնդիր մը լուծել։

Պէտք է որ Ալժերիացիք աշխատելով կարենան ապահովել հարկ եղած ապրուստը։ 1959ին Ֆրանսան երկու հարիւր միլիառ ծախսած է Ալժերիոյ մէջ, յառաջիկայ ամէն մէկ տարի աւելի պիտի ծախսէ քանի իրականանայ Կոստանթինի ծրագիրը։ 10 ամիս է, մօտ 100 գործակատարներ ուզած են հաստատուիլ, 8000 հեկթար հող կը բաժնուի մահմետականներուն, 50.000 նոր Ալժերիացիներ կ'աշխատին Մայր Երկրին մէջ։ Հանրային սպասարկութեանց մէջ աշխատող մահմետականներու թիւը հինգ հազար աւելցած է։ Ներկայիս դպրոցները 860.000 երախաներ կ'ընդունին անցեալ տարուան 700.000ին վրայ։ Վեց շաբաթէն Հասի–Մեսաուտի քարիւղը Պուժի պիտի հասնի։ Թող Ֆրանսան ուզէ եւ կարենայ շարունակել Ալժերիացիներուն հետ այն գործը զոր սկսած է եւ որ միայն ինք կրնայ գլուխ հանել, 15 տարիէն Ալժերիան բարգաւաճ եւ արտադրող երկիր մը կ'ըլլայ։ Շնորհիւ խաղաղեցման, ժողովրդավարական, ընկերային յառաջդիմութեան, կրնանք հիմա աչքի առջեւ ունենալ այն օրը ուր Ալժերիա ապրող այրերն ու կիները ի վիճակի պիտի ըլլան, միանգամ ընդ միշտ որոշելու իրենց ճակատագիրը, ազատօրէն եւ գիտակցօրէն։

«Յանուն Ֆրանսայի եւ Հանրապետութեան եւ համաձայն Սահմանադրութեան ինծի տուած իրաւասութեանց քաղաքացիներուն կարծիքը առնելու եւ պայմանով որ Աստուած ինծի կեանք տայ եւ ժողովուրդը մտիկ ընէ, կը խոստանամ մէկ կողմէն՝ հարցնել Ալժերիացիներուն, իրենց 12 նահանգներուն մէջ, թէ ի վերջոյ ի՞նչ կ'ուզեն ըլլալ եւ միւս կողմէն բոլոր Ֆրանսացիներուն, որ վաւերացնեն այդ ընտրութիւնը։

«Անշուշտ այս հարցը պիտի տրուի Ալժերիացիներուն իբրեւ անհատ, որովհետեւ աշխարհ աշխարհ ըլլալէն ի վեր երբեք միութիւն չէ եղած, ոչ ալ ալժերիական գերիշխանութիւն։ Հանրաքուէին թուականը պիտի որոշեմ հարկ եղած ատեն, ամէնէն ուշը խաղաղեցումէն չորս տարի ետք»։

Եւ Զօր. Տը Կոլ թուեց այն երեք առաջարկները զոր պիտի ընէ հանրաքուէով, Ալժերիացիներուն։ «Կամ անջատում, որուն մէջ ոմանք կը կարծեն գտնել անկախութիւնը։ Ֆրանսան այն ատեն կը ձգէ

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

ՅԱՌԱՋի խմբագրատունը այցելեցին.

1.— Տիկին Եօլանտ Աճէմեան, Պէյրութի Համազգային Ճեմարանի Ֆրանսերէնի ուսուցչուհին, որ Փարիզ եկած է իբրեւ Լը Սուար թերթին թղթակից, Ֆրանսական օդանաւային նոր գիծի մը բացման առթիւ (Քարավէլ), Պէյրութ–Փարիզ։

2.— Ընկեր Օննիկ Մաճառեան, իրաւագէտ–փաստաբան, որ վերադառնալէ առաջ իր պաշտօնատեղին (Գահիրէ), պիտի այցելէ նաեւ Լոնտոն։

3.— Տիկին Նիկողոսեան, որ շրջապտոյտի եկած է Թեհրանէն Եւրոպա։

4.— Պ. Վազգէն Մելքոնեան, որ ատենապետն է Ս. Նշան վարժարանի շրջանաւարտներու Միութեան։

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՆԻՒ ԵՈՐՔ ԳՆԱՑ

——o——

Նէշընըլ Փրէս Քլըպի ճաշէն ետք, վարչապետ Խրուշչեւ երկար ճառ մը խօսեցաւ, որուն ընթացքին ծանրացաւ մանաւանդ հետեւեալ կէտերուն վրայ։ Խօսելով նախ իր ճամբորդութեան մասին, Խրուշչեւ ըսաւ որ Խորհրդ. Միութիւնը կ'ուզէ այս առթիւ համաձայնութեան մը յանգիլ կենսական հարցերու շուրջ։ Անոնք են՝ զինամարտին դադրումը, ապազինումը, Գերմանիոյ հետ հաշտութեան դաշնագրին ստորագրութիւնը։

Խրուշչեւ ըսաւ որ երբ խօսի ՄԱԿի ընդհ. ժողովին առջեւ, մասնաւորաբար ապազինման մասին պիտի խօսի։ Գերմանական հարցին լուծման համար, Խրուշչեւ կ'ուզէ ճանչնալ տալ ներկայ գոյավիճակին ստատու քուօն եւ հաշտութեան դաշնագիր մը ստորագրել երկու Գերմանիաներու հետ։

Պերլինի համար, Խրուշչեւ կ'առաջարկէ զայն ազատ քաղաք հռչակել։

Խրուշչեւ գոհ է որ Ժընեւի ժողովին ընթացքին արեւմտեան երեք պետութեանց եւ Խորհրդ. Միութեան տեսակէտները մօտեցած են իրարու։

Խրուշչեւ վերջացուց անգամ մը եւս յիշելով որ Խորհրդ. Միութեան նպատակները շատ բարի են եւ ոչ մէկ յետին միտք ունի ....։

Ապա սկսաւ հարցումներու տեղատարափը։ «Ի՞նչ կ'ընէիք Սթալինի ժամանակ» հարց կուտայ մէկը։

Խրուշչեւ.— Ո՞վ ըրաւ այդ հարցումը, թող անունը տայ։ Ոչ ոք կը պատասխանէ եւ ամբողջ սրահը կը լռէ։ Այդ պահուն Խրուշչեւ կ'ըսէ.— «Ահա թէ ինչ կ'ընէի Սթալինի ժամանակ»։

Խրուշչեւ փրփրեցաւ, սակայն երբ խօսուեցաւ Հունգարիոյ մասին.— «Ես ալ, եթէ ուզեմ, ձեզի անհաճոյ խնդիրներ կրնամ ներկայացնել։ Բայց չեմ ըներ, մաքուր սիրտով եկած եմ, եւ։ Գիտցէք որ ժողովուրդներու միջեւ բոլոր հարցերը. նոյնիսկ խորհրդային եւ հունգար ժողովուրդներու, միանգամընդմիշտ լուծուած են։ Կը քալենք նոյն ճամբուն վրայ, դէպի նոյն նպատակը, ընկերվարութիւն՝ Հունգարներուն համար, համայնավարութիւն մեզի համար»։

Երկրորդական կարգ մը հարցումներու պատասխանելով Խրուշչեւ հետեւեալ մանրամասնութիւնները տուաւ.— Լունիք Բ.ի եւ իր ճամբորդութիւնը պարզ զուգադիպութիւն մըն է, բայց հաճելի։ Հրէական խնդիր չկայ Խորհրդ. Միութեան մէջ, ապացոյցը այն է որ Լունիքը պատրաստող գիտուններու մէջ պատուոյ տեղը՝ Հրեաներուն կ'իյնայ ....։

Վերջապէս երբ հարց տրուեցաւ թէ ճի՞շդ է որ ըսած ըլլայ, Ամերիկայի մասին խօսելով, ձեզի պիտի թաղենք։ Խրուշչեւ ճշդեց.— Թաղելու հարց չկայ։ Կայ պատմական, տնտեսական, ընկերային, գիտական յեղաշրջում մը։ Որեւէ ընկերութիւն որ անկումի մէջ է ծնունդ կուտայ նոր ընկերութեան մը. այդ ուղղութեամբ է որ ընկերվարութիւնը պիտի թաղէ դրամատիրութիւնը. չէ՞ք հաւատար։ Մենք համոզուած ենք։ Գիտեմ որ համայնավարութիւնը պիտի յաղթէ որովհետեւ ձեր վարչաձեւէն լաւ է։ Մարքս ըսած է.— Համայնավարութիւնը գիտութիւն մըն է»։

Խրուշչեւ իրիկունը ճաշ մը տուաւ Այզընհաուըրի ի պատիւ եւ հինգշաբթի մեկնեցաւ Նիւ Եորք ուր ոստիկանական անհամար ուժեր ոտքի են։

Կը կարծուի որ Նախագահ Այզընհաուըր որոշած է Խորհրդ. Միութիւն երթալու թուականը՝ Հոկտեմբեր 14էն 26։ Այս լուրը պաշտօնապէս չէ հաստատուած։

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԻՐԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԱՅՐԵՐԻՑ

ԹՈՒՐՔԵՐ ԴԷՊԻ ԽՈՐԱՍԱՆ.— Ցունիսին, օդանաւը թողնում է Թեհրանը բռնում է Խորասանի ուղղութիւնը եւ բարձրանում է ու բարձրանում շարունակ: Անցնում ենք անվերջանալի սարերի վրայով, կըտրում ենք Իրանի հիւսիսում գտնուող հռչակաւոր Ալբորզ լեռնաշղթան, որ Խորասանից գնում եզերում է Կասպից ծովը, հրջան տալիս դէպի հիւսիս, միանում Հայաստանի հիւսիս–արեւելեան սարերին եւ ապա վերջանում Սեւ Ծովի ափին:

Սարերն ու բլուրները, ցոյց են տալիս իրենց լերկ ու չոր գագաթները: Բայց այս լեռնային համայնապատկերին մէջ, ամենապերճանիկ տեսարանը ընծայողը՝ Դամավանդն է, Իրանի բարձրագոյն սարը, որ հեռուից մի դշխոյ՝ իշխում է իր սպիտակ գագաթով: Չորս հազար մեթր բարձրութեան վրայ ենք: Կատաղի քամիներ փչում են: Կարծես այդ սարերի բողոքը լինեն, թէ ինչո՞ւ անցնում էք մեր վրայով եւ դիտում՝ մեր կոյս գագաթները... Պայքարելով օդի հոսանքի դէմ, օրօրուելով առաջ էր սուրում մեր օդանաւը եւ յաղթահարում ամէն արգելք եւ դիմադրութիւն:

Տեսարանը փոխուած է. սարերին յաջորդել են լայնածաւալ տափաստաններ, երեւում են մերթ ընդ մերթ կանաչ դաշտեր, գիւղեր:

Խորասանը Իրանի կարեւոր եւ պատմական մեծ նահանգներից մէկն է: Գտնւում է հիւսիս արեւմտեան մասում: Այս նահանգի կէսը՝ հարաւ արեւմտեան մասը, անապատային է. իսկ հիւսիսը՝ համեմատաբար աւելի հարուստ եւ բարեբեր է: Նաւթային երկիր է, ունի պղինձ, ածուխ: Երեւելի են պերոզակ — Թանկագին քարերը: Ամենանշանաւոր արտադրութիւնը Մեշեդի պտուղներն են:

Խորասանը հին պատմութեան մէջ յիշւում է յաճախ որպէս հաղորդակցութեան կարեւոր մի կենտրոն: Երկու ուղղութեամբ, երկու ճանապարհներով կատարւում էր Միջին Ասիայի հաղորդակցութիւնը: Մին՝ գալիս էր Խորասանից Կասպից ծովի հարաւ արեւմտեան ափերով, Գիլան եւ Մազանդարան նահանգներով՝ դէպի Արաքսի հովիտը: Կարճ էր այս ճանապարհը. բայց շատ դժուարին: Միւսը՝ Խորասանի պատմական Հերաթ քաղաքից՝ գալիս էր Մեշեդ, անցնում Թեհրան եւ ապա Ղազուինի վրայով գընում էր Թաւրիզ: Առաջինից աւելի երկար էր, բայց աւելի յարմար եւ հանգիստ էր այս ճանապարհը:

Պատմական Խորասանում է հիմնւում հռչակաւոր պարթեւական հարստութիւնը: Արշակ եւ Տրդատ եղբայրները՝ տեղափոխուելով Խորասան, ուր արդէն ապրում էր պարթեւական ցեղը, սպանում են Սելեւկեաններից նշանակուած սատրապը եւ յայտարարում ապստամբութիւն: Ցետագային, Միհրդատ Բ. հիմնադիրն է լինում Պարթեւական մեծ պետութեան: Ապա այս հսկայ պետութեան կեդրոնը, որ Խորասան էր գտնւում. տեղափոխւում են Տիզրոն, Տիգրիս գետի արեւելեան ափին, Սելեւկիա քաղաքի դիմաց, Պարթեւ Արշակունի թագաւորների ձմերանոցը, որ դարձել մի ժամանակ նաեւ Սասանեանների արեւմտեան մայրաքաղաքը եւ կեդրոն՝ մտաւորականների: Պարթեւ Արշակունիներից, Արտաշէս, հիմնում է իր մայրաքաղաքը Հեքաթոմփիլոս, Դամղանի մօտ, Մեշեդի եւ Թեհրանի կէս ճանապարհին:

ՄԵՇԵԴ.— Երեք ժամուան ճամբորդութիւնից յետոյ, մեր օդանաւը սաւառնում էր Խորասանի մայրաքաղաքի վրայ:

Գեղեցիկ էր պարզուած համայնապատկերը: Մեշեդ, Թեհրանից յետոյ, բստ ոմանց, համարւում է Իրանի ամենակարեւոր եւ ամենամեծ քաղաքը: Դիտողի ուշադրութիւնն է գրաւում անմիջապէս քաղաքի կեդրոնում շինուած՝ Իմամ Ռզայի մզկիթը, որի ոսկեզօծ գմբէթը իշխում է բոլոր շէնքերի վրայ, եւ կարծես հեռուից հրաւիրում է խալամ շիիներին՝ ուխտի գնալու եւ իրենց յարգանքը մատուցանելու, 818ին մահացող իրենց ութերորդ իմամին, որ հանգչում է այդ հոյակապ գմբէթի տակ: Քարբալայից յետոյ՝ շիիները համարում են այդ, իրենց ամենանուիրական սրբատեղին, յաճախուած միշտ հազարաւոր ուխտաւորներից: Նրանք Մեշեդը անուանում են նաեւ սուրբ քաղաք, Իմամ Ռզայի գերեզմանի պատճառով:

Մի շաբաթ մնալով քաղաքում, առիթն ունեցայ մօտից տեսնելու Խորասանի մայրաքաղաքը: Օդը զով, պողոտաները ընդարձակ, կոկիկ, շրջապատուած բարձր ծառերով, ջուրը՝ առատ անուշ է մատակարարում բուսականութեան, կանաչութեան: Բոլոր շէնքերի առաջին յարկերը խոնաւութիւն ունին: Մեշեդ լծուած է շինարարական աշխատանքների: Քաղաքը հետզհետէ բարեփոխւում է եւ ստանում առաջնակարգ կարեւորութիւն, մանաւանդ երկաթուղու միացումից յետոյ:

Իմ հիացմունքս եմ յայտնում 40 — 50 տնուոր Մեշեդի հայ համայնքի հանդէպ, որ վառ է պահել իր մէջ հայկական ստեղծագործ հոգին եւ կառուցել իր համար գեղեցիկ փոքրիկ մի եկեղեցի եւ նրա կողքին՝ յարմար կոկիկ մի դպրոց, սքանչելի մեծ թատերասրահով. Ունի նաեւ գերեզմանատնում բաւական մեծ մի մատուռ:

Մեշեդի այս փոքրիկ հայ օրինակելի համայնքը արժանի է ամէն գնահատանքի եւ գովասանքի:

Եղբայրական եւ սիրալիր եղաւ մեր հանդիպումը քաղաքիս Հայոց հոգեւոր հովիւ Լեւոն քհնյ. Եփիկեանի հետ, որ հաճեցաւ նաեւ տալ մեզի ամէն տեսակի տեղեկութիւններ Մեշեդի եւ շրջակայ իր ծխականների մասին:

ՄԱՆՈՒԷԼ ՎՐԴ. ԲՈԼԱՏԵԱՆ

(Շար.)

ՕՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

ԽՄԲ.— Երաժշտագէտ Օննիկ Պէրպէրեանի յուղարկաւորութեան ընթացքին, որ ինչպէս գրեցինք տեղի ունեցաւ անցեալ Շաբաթ Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, դամբանականներ խօսեցան Կաթ. Պատուիրակ Սերովբէ եպիսկոպոս, Հ. Բ. Ը. Միութեան կողմէ՝ Պ. Ց. Պօղոսեան, հայ երաժիշտներուն կողմէ՝ Պ. Արայ Պարթեւեան, Պէրպէրեանի վարժարանի շրջանաւարտներուն կողմէ՝ Պ. Վրոյր Հալէպլեան, որու դամբանականէն կը քաղենք հետեւեալ կենսագրական տեղեկութիւնները.—

Օննիկ Պէրպէրեան ծնած է 1888ին Պոլիս: Իր նախակրթութիւնը եւ երկրորդական ուսումը ստացած է իր հօրը ուսուցչապետ Ռեթէոս Պէրպէրեանի հիմնած համանուն վարժարանին մէջ: Աշակերտական շրջանին, ընդհանրապէս գիտական դասերուն եւ երաժշտութեան մէջ շատ յաջող ըլլալով, ծնողքը եւ ազգականները փափաքած են որ Օննիկը, Պէրպէրեան վարժարանի իբր ապագայ սիւներէն մին, Եւրոպայի մէջ իր բնական հակումին մասնագիտութիւնը ձեռք ձգէ:

1905ին Օննիկ, Զուիցերիոյ մէջ իր մասնագիտութիւնը կը կատարելագործէ եւ 1908ին Լօզանի համալսարանէն կը վկայուի իբրեւ լիսանսիէ էս մաթեմաթիք եւ էս սիանս:

1907ին ուսուցչապետ Ռեթէոս Պէրպէրեանի վաղաժամ մահուան պատճառաւ, վարժարանը կը կառավարուի խումբ մը ուսուցիչներով, Պետրոս Կարապետեանի տնօրէնութեամբ եւ Օրմանեան պատրիարքի վերին հովանաւորութեամբ:

1908ին Օսմանեան Սահմանադրութեան հռչակման, Օննիկ արդէն 21 տարեկան է եւ համալսարանական մասնագիտութիւնը աւարտած: Պոլիս կը վերադառնայ եւ վարժարանին տնօրէնութիւնը կը ստանձնէ, միեւնոյն ժամանակ բարձրագոյն դասարաններուն մաթեմաթիքի եւ ֆիզիքի դասերը կ'աւանդէ մինչեւ 1911, իր փոքր եղբօրը՝ Շահանի համալսարանական կրթութիւն ստանալը:

Շահան Պէրպէրեանի վերադարձէն ետք, Օննիկ շուրջ տարի մը եւս կը շարունակէ վարժարանին տնօրէնութիւնը եւ 1912ին զայն իր փոքր եղբօրը յանձնելով, Փարիզ կը վերադառնայ: Այս անգամ իր նախասիրած ճիւղին՝ երաժշտութեան հետեւելու համար:

Փարիզի մէջ «Սքոլա Քանթորում»ի դասընթացքներուն կը հետեւի, երաժշտագէտ Ժան Հիւրէի եւ ուրիշ ականաւոր ուսուցիչներու շունչին տակ, եւ իր երաժշտական ուսումը կը կատարելագործէ «Քոմփոզիսիոն»ի ճիւղին մէջ:

Համաշխարհային Ա. պատերազմին, Շահան Պէրպէրեանի զինուորագրութիւնը եւ վարժարանին բազմաթիւ դասախօսներուն ձերբակալութիւնը եւ անոնց Այաշի եւ Չանղըրըի մէջ խողխողուիլը, ինչպէս նաեւ ընդհանուր աքսորը, կոտորածը, տեղահանութիւնը, ջարդը, պատճառ դարձած էին որ վարժարանը քայքայուի բոլորովին:

Կեանքը անշուշտ իր պարտադրութիւնները ունի եւ հայ արուեստագէտին նախասիրութիւնները յաճախ երկրորդական տեղ մը կը գրաւեն, իր ապրած կեանքին մէջ: Օննիկ իր երաժշտական գործունէութիւնը դադրեցնելով, Պոլիս կը վերադառնայ եւ շնորհիւ իր ջանքերուն եւ ուսուցչական կազմին զոհողութիւններուն, անգամ մը եւս կը փրկէ վարժարանը եւ զայն նիւթապէս ինքնաբաւ կը դարձնէ:

Սակայն 1922ին, Պոլսոյ գրաւման բանակը, Պոլիսը կը թողու Թուրքին եւ կը հեռանայ: Ընդհանուր ջարդերուն պատմութիւնը դեռ շատ թարմ էր: Օննիկ եւ Շահան Պէրպէրեան եղբայրներն ալ իրենց ծննդավայրը եւ վարժարանը լքելով Պալքանեան երկիրներն ու Եւրոպա կ'ապաստանին: Հոն անշուշտ անգործ չեն մնար: Երկար թղթակցութիւններէ եւ բանակցութիւններէ ետք, 1924ին շնորհիւ գերագոյն զոհողութիւններու, Եգիպտոս–Գահիրէի մէջ կը բացուի Պէրպէրեան երկրորդական վարժարանը:

Այդ վարժարանին մէջ Պէրպէրեան եղբայրները, իրենց շուրջը հաւաքած հոյլ մը մտաւորական ուսուցիչներ, կը դասաւանդէին եւ լոկ կրթական հարցերով կը զբաղէին: Անոնք միայն այդ վարժարանին կրթական տնօրէնն էին: Իսկ նիւթական, տեղւոյն ունեւորները կը մատակարարէին: Օր մըն ալ, այդ հայ հարուստները, նկատի ունենալով որ վարժարանը նիւթապէս ինքնաբաւ չէ, այլեւս դրամ չտրամադրեցին եւ զայն փակեցին:

Վստահաբար Սկիւտարի ճեմարանն ու եղամաճինները աւելի վեհանձն ընթացք մը պիտի ունենային՝ նման տխուր պարագաներու մէջ, Եգիպտոս ապաստանած այդ հոյլ մը մտաւորականներուն հանդէպ:

1932ին, Գահիրէի Պէրպէրեան վարժարանը փակուելէն ետքը, Օննիկ առեն մը կը ստանձնէ Ռումանիոյ Ազգային վարժարանին տնօրէնութիւնը, եւ 1934ին վերջնապէս Փարիզ կը հաստատուի: Այդ օրէն մինչեւ իր մահը, շուրջ 25 տարիներ, երաժշտութեան նուիրուեցաւ: Այսպէսով իր երիտասարդական շրջանի երազը փորձեց իրականացնել:

ԲԱՐԻ ԴԱՀԻՃԸ

Եգիպտոս, Շարապաս գտնուած միջոցիս շատ մօտէն ներկայ եղայ մահուան պատիժի մը, որ խորին տպաւորութիւն գործեց վրաս:

Ոճրագործը քսան տարեկան պատանի մըն էր, որ իր մօրը դրդումով սպաննած էր իր երկու խորթ եղբայրները, ինը–տասը տարեկան մանուկներ:

Այդ պատանին մեր ագարակին մօտերը քանի մը ֆէտտան անձնական հող ունէր, հօրմէն՝ իրեն ու երկու խորթ եղբայրներուն ժառանգութիւն մնացած, զոր կը մշակէր: Զինուորական ծառայութեան համար կը կանչուի ու այն ատեն մայրը կ'ըսէ իրեն.

— Դուն պիտի երթաս զինուորական ծառայութեան մէջ չարչարուիս ու թերեւս մեռնիս ու քու խորթ եղբայրներդ պիտի ստանան քու բաժինդ ալ, մինչեւ [illegible] մեռցուր զանոնք, որ գոնէ քու իրաւունքդ չուտեն եւ եթէ երբեք ծառայութիւնը կատարես ու դառնաս գաս, լաւ վիճակ մը ունենաս:

Վերջապէս այս տեսակ խրատներով կը յաջողի զաւակը ոճրագործութեան մղել:

Պատանին գիշեր մը կացինը կ'առնէ ու ... մէջ եղող իր երկու եղբայրները կը սպաննէ: Հետեւեալ օրն իսկ ոճրագործը կը ձերբակալուի եւ թէեւ ուրացումէ մը ետքը՝ ամէն բան կը խոստովանի, որուն հետեւանքը կ'ըլլայ իր մօր ձերբակալումն ալ:

Բայց ի վերջոյ մայրը ազատ կը թողուի ու տղան կը դատապարտուի մահուան պատիժի:

Մահուան պատիժը, որ Եգիպտոսի մէջ կախաղանի վրայ կը գործադրուի, տեղի պիտի ունենար Ֆառասքուր, որ մեր ագարակէն մէկուկէս ժամ հեռաւորութեամբ քաղաք մըն էր:

Վճիռը պիտի գործադրուէր, բստ սովորութեան, արշալոյսին, ուստի ես եւ պ. Լիցերիացի Նազիրը մութին ճամբայ ելանք ներկայ գտնուելու համար այդ ողբալի արարողութեան:

Ագարակի մը մէջ ժամանցի միջոցներն այնքան հազուագիւտ են, որ ամէն ներկայացած առիթէ պէտք է օգտուիլ առանց շատ բարակը նայելու:

Երբ հասանք բանտին հրապարակը, արդէն կախաղանը կանգնած էին եւ բազմութիւնը խուռներամ ամէն կողմէ կը հաւաքէր հետզհետէ:

Մեզի պատուոյ տեղ մը տուին ճիշդ կախաղանին քովը, Ֆառասքուրի միւտիրին եւ հաքիւրապետին քով:

Արշալոյսին՝ երբ արեւը տակաւին չէր ծագած, բանտին դուռը բացուեցաւ եւ մահապարտը դուրս հանուեցաւ ոստիկաններէ շրջապատուած, մինչ դահճապետը, Սայիտ հսկայ խափշիկ մը, եւ իր երկու օգնականները կախաղանին ոտքը կը սպասէին:

Ոճրագործ պատանին ահռելի կերպարանք մը ունէր եւ երեսին գոյնը կապոյտի ու կանաչի խառնուրդ մըն էր պարզապէս, այսուհանդերձ բաւական հաստատ քայլերով կը յառաջանար, թեւերը պընդօրէն ետին կապուած:

Կին մը եւ աղջիկ մը կեցած էին մեր քով:

— Ոճրագործին մայրն է ու քոյրն է, — փսփսաց մեզի միւտիրը, ան, որ իր զաւակը մղած էր ոճիր գործելու ...

Մահապարտը նախ բերին այդ երկու կիներուն քով: Աղջիկը կը հեծկլտար, իսկ մայրը անզգայ կեցած էր: Պատանին երբ զայն տեսաւ, գլուխը անդին դարձուց առանց բառ մը արտասանելու, մինչ կինը ձեռքը տղուն ուսին դարնելով, իբրեւ յետին մխիթարութիւն, ըսաւ.

— Հալի տիւնեա, խա վէլէտ, հալի տիւնեա··· (Աշխարհի վիճակը այս է, տղաս):

Կարծես այդ միջոցին պատանւ ջատուկը ներքնապէս կը հրճուէր հողը ամբողջովին իրեն մնալուն համար:

Այս տեսակցութենէն ետքը՝ հարցուցին մահապարտին. թէ բան մը կ'ուզէ՞ր:

— Քիչ մը ջուր, — մրմռաց:

Ջուր բերին իրեն եւ ոստիկան մը մեզի լսաւ, թէ առտուընէ ի վեր անընդհատ խմած էր, առանց կարենալ բառ մը արտասանելու:

Ցետոյ զինքը տարին կախաղանին ոտքը: Ուրիշ սանդուխով մը վրան պիտի ելլէր:

Երբ սանդուխին քով հասաւ, ոստիկանները զինքը յանձնեցին դահճապետին ու իր օգնականներուն եւ իրենք մէկ կողմ քաշուեցան:

Պատանին, որ մինչեւ այդ վայրկեանը գիշերաշրջիկի մը երեւոյթովը կը քալէր, երբ կախաղանին սանդուխը տեսաւ, զոր կարծեմ առաջին անգամ նշմարեց, թէեւ իր աչքին առջեւն էր այն, ահաւոր ցնցում մը ունեցաւ եւ սոսկումով ոստում մը ըրաւ դէպի ետեւ:

Այն ատեն գլխաւոր դահիճը, հսկայ սայիտցին, անոր ծոծրակէն բռնեց ու սանդուխներէն վեր հանեց իր երկու օգնականներուն հետ:

Վերը պատանին կրկին ընդդիմացաւ, երբ չուանը իր վիզը անցնել կ'ուզէին:

Տեսանք որ դահճապետը այդ րոպէին ծռեցաւ դէպի մահապարտը եւ անոր ականջին բաներ մը փսփսաց:

Պատանին իսկոյն հանդարտեցաւ եւ թոյլ տուաւ, որ աղիտալի չուանը անցընեն:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(1 Շար.)

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ, ԲԱՅՑ ԻՐԱԿԱՆ

ԵՐՋԱՆԻԿ ԶՈՅԳԸ

Շաբաթ օր, յետմիջօրէին, երբ աշխատանքս կը թողում, մերձակայ եկեղեցին կը մտնեմ, ուր կը մնամ երկար պահ մը, անդորրելով աշխատանքէն պարտասած հոգիս: Նման օր մը, յետմիջօրէին, նստած էի առաջին նստարաններէն մէկուն վրան, եկեղեցիին մէջ: Ուշադրութիւնս գրաւեց շշուկ մը, աւելի ճիշդ՝ մրմունջ մը տարօրինակ: Այր մը եւ կին մը, արդէն յառաջացած տարիքի մէջ, կը կրկնէին իրարու՝ իրենց պսակադրութեան խոստումները. —

— Կ'ընդունի՞ս զիս, իբրեւ այրդ.

— Այո՛

— Իսկ դուն, կ'ընդունի՞ս զիս իբրեւ կինդ.

— Այո՛.

— Կեանքը ունի դառնութիւններ, հիւանդութիւն, աղքատութիւն. պիտի մնա՞ս միշտ կողքիս.

— Այո՛.

— Իսկ դո՞ւն... պիտի մնա՞ս միշտ քովիկս..

— Այո՛.

Տարօրինակ մրմունջը վերջ գտաւ թեթեւ համբոյրով մը:

Դուրս ելայ եկեղեցիէն: Տեսայ ալեւոր զոյգը: Երկուքին ալ աչքերը կը ճառագայթէին երջանկութեամբ: Կինը կռահեց՝ թէ իմացած էի իրենց մտերիմ խօսակցութիւնը: Շիկնեցաւ թեթեւօրէն, ժպտեցաւ եւ ըսաւ. —

«Յովհաննէս ու ես ամուսնացած ենք երեսուներեք տարիներէ ի վեր: Ամէն տարի, մեր ամուսնութեան տարեդարձին, կուգանք այս եկեղեցին, ուր օրհնուած է մեր Ս. Պսակը. եւ հոս կը կրկնենք մեր ամուսնական խոստումները: Այո, կը կրկնենք, կը վերանորոգենք զանոնք, որպէսզի չմոռնանք բնաւ...: Շնորհիւ այս սովորութեան, մեր կենակցութիւնը դարձած է համերաշխ եւ խաղաղ: Մեզի չափ երջանիկ զոյգ մը՝ դժուար է որ կարենաք գտնել»:

×

ԱՌԱՆՑ ԿՐՕՆՔԻ...

Անաստուած մը՝ կը բացատրէր Ուտրօյ Ուիլսընի, Մ. Նահանգներու նախկին նախագահին, թէ չարիքը՝ որմէ կը տառապի աշխարհս, ցոյց կուտայ անանկութիւնը կրօնքին:

Նախագահը պատասխանեց.

— Խորհեցէք քիչ մը. եթէ մարդիկ չար են հանդերձ կրօնքով, հապա ի՞նչ պիտի ըլլային առանց կրօնքի:

×

«Ի ՔԱՂՑՐ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ»

Պատերազմը չէր վերջացած տակաւին: Շոգեկառքի կայարանը լեցուն էր նորակոչ զինուորներով: Ազգականներ եւ բարեկամներ բարի երթ եւ բարի դարձ կը մաղթէին մեկնող երիտասարդներուն: Իւրաքանչիւր զինուոր սիրելի մը ունէր, եւ գորովանքով կը խօսակցէր անոր հետ: Կար՝ երիտասարդ մը, թուխ, գեղադէմ, որ միայնակ կը դիտէր այս բոլորը, եւ կարօտի թաքուն դղացումով մը կը հառաչէր:

Շոգեկառքը սկսաւ շարժիլ. յանկարծ, գեղեցիկ օրիորդ մը՝ վազեց դէպի երիտասարդը, զայն գրկեց եւ ըսաւ.

«Եղբայրս, իբրեւ նորակոչ զինուոր, անցեալ տարի այս կայարանէն մեկնեցաւ դէպի ճակատ: Չկրցայ անոր բարի դարձ մաղթել: Երեք շաբաթ առաջ իմացանք թէ եղբայրս ինկեր է ռազմաճակատին վրան: Ուրեմն, ի քաղցր տեսութիւն, ուշադրութիւն ըրէ դուն քեզի»:

Տխուր երիտասարդը փոխեց իր տրամադրութիւնը, վերադարձաւ եւ միացաւ այն ազնիւ օրիորդին հետ, զոր նախախնամութիւնը իր ճամբուն վրան բերած էր, դժնդակ պահու մը:

ԴԷՏ

Հայկական ժողովրդական, գործիական խմբերգ — համերգներ շարադրել, ստեղծել սէնֆօնի ֆօլքլօրիք, եւրոպական թէքնիքով եւ ժամանակակից նորագոյն ըմբռնումներով:

Կարճ շրջանի մը մէջ արտադրեց պատկառանք ազդող բազմաթիւ գործեր: Ինչպէս Հայկական Պատարագը, Հերոսի մը Կեանքը, Հայկական Համերգը, Գրիգոր Լուսաւորիչը, Նարեկը, ջութակի եւ նուագախումբի համար Գոնչերթօ մը, Սիւիթ Ֆրանսէզ եւ դեռ բազմաթիւ մեներգներ դաշնակի ընկերակցութեամբ:

Շնորհիւ իր աննկուն նկարագրին, առանց վհատելու կազմակերպեց եւ սարքեց Փարիզի, Մարսիլիոյ, Լիբանանի, Պոլսոյ, Միացեալ Նահանգներու զանազան հայաշատ կեդրոններուն մէջ ինչպէս Նիւ Եորքի, Ֆիլատելֆիոյ, Տիթրոյթի մէջ բազմաթիւ համերգներ:

Առանց արուեստագէտի ազգ մը չի կրնար ապրիլ: Օննիկ Պէրպէրեան, վաստակաւոր, գաղթաշխարհի Հայութեան մէջ ազգային ոգին վառ պահելու եւ ատեն մը եւս տեւականացնելու ստարաքողներէն մին եղաւ, իր կազմակերպած համերգներով եւ նոյնիսկ ստեղծած քննադատութիւններով:

Հակառակ իր ջանքերուն եւ ստեղծագործութեան, ժողովրդական դէմք մը չկրցաւ դառնալ, որովհետեւ իր հեղինակութիւնները բարձր ոճով շարահիւսուած, անհասկնալի մնացին հասարակութեան: Յառաջիկայ սերունդները պիտի ճշդեն իր արուեստին ճշգրիտ դերը եւ տեղը հայ երաժշտական աշխարհին մէջ:

ՎՐՈՅՐ ՀԱԼԷՊԼԵԱՆ

ԿԱՐՄԻՐ ԾԻԾԱՂ

ԵՕԹՆԱՄԵԱՅ ՊԼԱՆ
(Պիտիպիտիպիտիպիտի)

★

Պերճախօս քարոզիչ մը կը գրկուի հիւսիսէն հարաւ: Մինչեւ ոտնածուծը կարմիր այս պրոպագանդիստը դասախօսութիւն մը կը կատարէ եօթնամեայ պլանին մասին:

— Յառաջիկայ եօթը տարիներու ընթացքին՝ ելեկտրակայաններ պիտի կառուցանենք, գործարաններ պիտի կառուցանենք, դպրոցներ պիտի կառուցանենք, ատենարաններ պիտի կառուցանենք, բաղնիքներ պիտի կառուցանենք, հիւանդանոցներ պիտի կառուցանենք, ու պիտի անցնի՛նք Ամերիկայէն...

Մարդ մը կը բարձրանայ ունկնդիրներուն մէջէն:

— Ի՞նչ ըսելիք ունիք, ընկե՛ր:

— Երբ անցնիք Ամերիկայէն, զիս ձգեցէք այնտեղ եւ դուք շարունակեցէք ձեր ճամբան:

ՊԻՏԻ ԱՆՑՆԻ՛ՆՔ...

Պիտիներու Պողոտային վրայ կը շարունակուի շքերթը:

Նոյն պերճախօս քարոզի՞չը թէ նոյն փուռին մէջ թրծուած մէկ ուրիշ չինածոյ արարած մը, նման դասախօսութեան մը ընթացքին, այսպէս կը նկարագրէ սովը, անօթութիւնը եւ թշուառութիւնը, որ կը տիրեն Ամերիկայի մէջ:

— Երախաները կը պտըտին փողոցներուն մէջ ցուցադրելով իրենց ուռած փորը: Ծնողներ հալած են կիները՝ հազիւ կարողանալով ծածկել իրենց մերկութիւնը: Նպարեղէնի վաճառատուններու առջեւ պոչ կապած են տանտիրուհիները եւ յաճախ կռիւ կ'ընեն իրարու՝ առաջ անցնելու համար: Ահա այս Ամերիկան է որ կը պարծենայ թէ աշխարհի ամէնէն հզօր պետութիւնն է: Բայց մենք պիտի անցնի՛նք Ամերիկան:

ԳՐԱԲԱՐԻ ԴԱՍ

— «Պատասխանի ետ Յիսուս եւ ասէ»: Գրաբարի առաջին դասն առնելու եկած աշակերտն անգամ կը հասկնայ թէ ետ կը նշանակէ տուաւ:

— Վարժապե՛տ, ուրեմն ի՞նչ կը նշանակէ սովետ, ճի՞շդ է որ կը նշանակէ սով տուաւ բոլշեւիկներու իշխանութիւնը:

Մարդուն մէկը կ'ըսէ իր բարեկամին.

— Երկու անգամ ամուսնացայ եւ երկու անգամն ալ դժբախտ եղայ:

—Ինչո՞ւ, կը հետաքրքրուի բարեկամը:

— Որովհետեւ առաջինը փախաւ ուրիշի մը հետ:

— Իսկ երկրո՞րդը

— Չփախաւ:

ԲԱՐԵԿԱՄԻ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

★

Նիսի մէջ վիրաբուժական ծանր գործողութեան մը հետեւանքով, մահացած է Փարիզահայերուս ծանօթ՝ Պ. Փարմաք: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Մատրլէնի հայարնակ թաղին մատրան մէջ:

Կորովի, առոյգ եւ յոգնիլ չգիտցող մեր հայրենակիցը բուն անունով Գէորգ Փարմաքսըզեան՝ ծնած էր 1897ին Գոնիայի մօտակայ Գարաման գիւղաքաղաքին մէջ: Տեղւոյն ազգային վարժարանը աւարտելէ յետոյ կ'անցնի Գոնիայի Տոմինիքեան եղբայրներու Ֆրանսական վարժարանը: Համաշխարհային առաջին պատերազմին պատճառաւ, կը սիպուի կիսատ թողուլ ուսումը, կ'իջնէ առեւտրական հրապարակ, Գոնիայի մէջ իր հօրը քով:

Բախտաւորներէն կ'ըլլայ քաղաքին բնակչութեան մէկ մասին հետ ազատուողներէն, որովհետեւ իր ծննդավայրին՝ Գարամանի Թուրքերը սկիզբէն իսկ խիստ անգութ վարմունք ցոյց տուած էին տեղւոյն Հայերուն հանդէպ, բոլորն ալ ուղղակի Տէր Զօրի անապատները աքսորելով:

Ինք կը պատկանէր 1923ին Ֆրանսա եկած տարագիր Հայերու այն դասակարգին, որ տնտեսապէս ողորմելի վիճակ մը ունէր, բայց հետզհետէ շնորհիւ իրենց տաղանդին, ճարպիկութեան եւ ժրաջան աշխատանքին, բոլորը նախանձելի դիրքերու հասան: Պ. Փարմաք արեւելքէն բերած իր աննշան Ֆրանսերէնով, կարճ ժամանակի ընթացքին կը տիրանայ երկրին լեզուին եւ օրէնքներուն: Փարիզի մէջ գրասենեակ մը կը բանայ՝ օրէնքներէն անտեղեակ գործի մարդոց օգտակար ըլլալով, որոնցմէ շատերուն կը ծառայէ:

Հանգուցեալը զաւակ չունէր, իր սգաւոր այրին նկատի առնելով այս պարագան, արժանի եւ օրինակելի քայլ մը պէտք է առնէ ի յիշատակ իր ամուսնոյն, եւ նուիրատուութեամբ մը ուրախացնէ որբ ու անտէր տղաք, յաւերժացնելով ողբացեալին ցանկութիւնը:

Այս քանի մը տողերը թող ծաղկեպսակ նկատուին իր հեռաւոր եւ թարմ հողակոյտին վրայ իր հայրենակիցներուն կողմէ:

Խ. ՖԷՐՄԱՆԵԱՆ

Ծանօթ երգահան Մոսկովսկի համբաւաւոր էր իր թունաւոր լեզուով:

Օր մը, Վիէննայի մէջ երբ Կլազունովի հետ կը պտըտէին, Շուպերթի տան առջեւէն անցան ու կեցան՝ անոր վրայ զետեղուած յուշատախտակը դիտելու: Կլազունով դարձաւ եւ մելամաղձոտ երեւոյթով մը ըսաւ Մոսկովսկիին.

— Երբ մեռնիմ՝ իմ տանս վրայ ալ յուշատախտակ մը պիտի զետեղե՞ն:

— Անշուշտ, փութաց պատասխանել Մոսկովսկի:

— Եւ քու կարծիքով ի՞նչ պիտի գրեն:

— «Վարձու է»...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՑԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Ա.

ՄԱՅՐ ԵՒ ՈՐԴԻ

— Ի՞նչ է ան, հարցուց պառաւը իր յուսահատ շեշտովը:

— Աղան նամակ մը տուաւ հանըմին համար, պատասխանեց գաւառացին, թուղթը դրան ճեղքէն ներս երկնցնելով:

Պառաւը, միշտ զգուշաւոր ու վախկոտ, չէր համարձակեր մատը դպցնել ամէն բանի որ օտար էր եւ դուրսէն կուգար:

— Հանըմին նամա՞կ մի. ի՞նչ նամակ, մոլտաց թուղթին վրայ նայելով գրեթէ խրտչած:

—Պէ՛ ճանըմ, պոռաց ժամկոչը անհամբերութենէն կարմրած, ես ի՞նչ գիտեմ, նամակ

Եւ, ալ չհանդուրժելով, ձգեց զայն գետինը՝ ապշահար պառաւին աչքին առջեւ ու առաւ քալեց, շարունակելով իր զայրոյթը զովացնել նկարագեղ յիշոցներով:

— Ծօ ես խերն եմ անիծեր քո նամակին ալ.. քո հանըմին ալ... փոխեր եմ քո... թքեր եմ քո...:

Մարմարով յատակուած ընդարձակ քառակուսի բակին մէջ, որուն ցուրտ մերկութիւնը ձեղունէն կախուած ստեղնաւոր ջահով մը միայն կը խանգարուէր, պառաւը կեցած, նամակին վրայ կը նայէր ու ինքնիրեն կը հարցնէր.

— Ո՞ր աղան հանըմին նամակ կը գրէ ... հանըմին հետ ինչ գործ ունի աղան.. աս մարդիկը չհասկցա՞ն որ հանըմը ալ մէկուն հետ գործ ունենալ չուզեր... Հապա եթէ բարկանա՞յ նամակը առնելու:

Խեղճ կինը, վարանած, հանըմը բարկացնելու վախով համակ, կը մնար հոն, կիսամութ բակին մէջ, որուն բարձր ու վանդակապատ պատուհանները՝ դեղին սթորներուն տակ՝ տկար լոյս մը միայն թոյլ կուտային ներս թափանցել: Սեւ եազմային ներքեւ, որ անոր հերաթափ գանկը կը պարուրէր, պառաւին վշտահար, հիւծած, տժգոյն դէմքը՝ չինական դէմքին կազմը ստացեր էր, արտակարգ ցռուկովը ու ճակտին մէջ թաղուած մանր աչուըներովը: Վախտ ուսերուն վրայ գլուխը կարծես մաշկով մը միայն փակած էր, ծոծրակը ներս քաշուած, ճղճիմ, ողբալի: Ցաւագարութիւն մը այդ կինը, քայքայուած ամբողջութեամբ, վերահաս տարրալուծութեան մը վտանգին տակ: Սեւ չփակին եւ մոխրագոյն շրջազգեստին տակ մարմինը ծայրեր, անկիւններ, ծռութիւններ ունէր: Իր նողկալի ու արգահատելի պառաւութեան մէջ անիկա իր պատկանած սեռին մէկ հերքումն էր: Կնոջ յիշեցնող բան մը չէր մնացած վրան:

Ու դեռ իր վարանումին մէջ կը շարունակէր մնալ հոդ, մարմարին վրայ, երբ աջ կողմէն դուռ մը բացուելով, ձայն մը, կոչ մը լսուեցաւ.

— Նեկտար, ո՞վ էր ան... ի՞նչ է նորէն ...

Պառաւը սասանեցաւ, յանցանքի վրայ մէկէն ի մէկ բռնուող տղու մը պէս:

— Նամակ մը, կակազեց, կաղնիկաղ ուղղուելով դէպի բացուող դուռը, որուն շրջանակին մէջ սեւերով փաթթուած կնոջ մը սիլուէթը ծրագրուած էր:

Հանըմն էր, տիկին Երմոնէ Մարկոսեանը:

Արհամարհական շարժումով մը առաւ նամակը, վրան նայեցաւ, ուժգնօրէն պատռեց պահարանը, որուն մէջէն դուրս ելաւ Թաղէոս աղային աղերսագիրը:

— Օհ, աս ցնդածն ալ ինէ ի՞նչ կ'ուզէ չիտեմ.

Վեր ելաւ սանդուխին զորգապատ աստիճաններէն եւ ձուաձեւ ընդարձակ սրահի մը վրայ նայող դռներէն մէկը բանալով մտաւ փոքր խուց մը, ցած թիկնաթոռներով զարդարուած:

Հսկայ հայելի մը, մահոկենիէ պարզ շրջանակի մը մէջ, մէկ պատը գրեթէ կը ծածկէր՝ ամբողջ խուցը իր մէջ ցոլացնելով:

Հանդիպակաց պատին վրայ կախուած էր մեծադիր պատկեր մը սեւ շղարշով ծածկուած. էրիկ մարդու կենդանագիր մըն էր ան, ոտքի կայնած, մէկ ձեռքը բազրիքի մը կրթնցուցած, միւսը տափատին գրպանը: Քօղին մթութեան մէջէն անոր տխրանուշ դիմագծութիւնը կենդանի արտայայտութիւն մը կ'առնէր՝ քաղցր խորունկ ակնարկին տակ, թեթեւ ժպիտէ մը լուսաւորուելով:

Գաբրիէլ էֆ. Մարկոսեանն էր, հանըմին ամուսինը, որ տարի մը առաջ մեռած էր դեռ գրեթէ երիտասարդ, սուգի մէջ թաղելով այդ ամիրայական ապարանքը:

Պատուհանին մօտ, թիկնաթոռի մը ծայրը նստած տիկինը կը կարդար պատուարժան գանձապահին նամակը, հետզհետէ ծաղրանքի, արհամարհանքի եւ բարկութեան նշաններ ցոյց տալով դէմքին վրայ: Երբ աւարտեց, իր բարակ ջղուտ մատներուն մէջ ճմրթկեց զայն, պլորեց, կծիկ մը ըրաւ, տեսակ մը մոլեգնութեամբ խածաւ խածխծեց եւ յետոյ պատուհանին մէկ փեղկը բանալով ուժգնօրէն հեռուն նետեց:

— Կեղծաւոր, կը մրմնջէր, կեղծաւոր ... ցնդած դուն ալ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

Ալժերիացիները որոնք իրմէ դատուելու փափաք յայտնած կ'ըլլան ։ Անոնք կը կազմակերպեն առանց Ֆրանսայի, հողը ուր կ'ապրին, աղբիւրները զորս կրնան օգտագործել, կառավարութիւնը զոր կ'ուզեն։ Անձնապէս համոզուած եմ որ նման վախճան մը անհաւատալի եւ աղէտալի կ'ըլլար»։

Նախագահը ապա յիշեց երկրորդ լուծումը — ամբողջական Ֆրանսացում, հաստատուած իրաւունքներու հաւասարութեան վրայ։ Ալժերիան ամբողջական մասնիկը կը դառնայ Ֆրանսայի։Եւ վերջապէս՝ երրորդ լուծում մը՝ դաշնակցային կապեր։ Ալժերիացիներու կառավարութիւն Ալժերիացիներով, կռթնած Ֆրանսայի օժանդակութեան վրայ եւ անոր հետ սերտօրէն միացած տնտեսութեան, ուսուցման, պաշտպանութեան եւ արտաքին կապերու համար։ Այս պարագային Ալժերիոյ ներքին վարչակարգը կ'ըլլայ դաշնակցային»։

Նախագահ Տը Կոլ եզրակացուց, յիշելով թէ Ֆրանսան պիտի չբանակցի Ալժ. Ազատ. Ճակատին հետ, բայց շատ բան կայ ընելիք Ալժերիոյ համար. «Ճամբան գծուած է, որոշումը տրուած է եւ գործը արժանի է Ֆրանսայի»։

Ֆրանսական քաղաքական շրջանակները ընդհանրապէս գոհ են Տը Կոլի ճառէն, բացի ծայրայեղ աջ եւ ձախ շրջանակներէն։ Առաջիններուն համար՝ ճամբան կը բացուի անկախութեան, իսկ համայնավարներուն համար բանակցութեան ճամբան գոցուած է ։

ՎԵՐՆԷՐ ՖՈՆ ԲՐԱՈՒՆ, գերման գիտունը, յայտարարեց թէ հրթիռներու մարզին մէջ այլեւս կարելիութիւն չկայ Ռուսերուն հասնելու ։ Երեք տարի ետ ենք աւելցուց գիտնականը ։

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ (Պուլեթթա) չորս յարկանի շէնք մը փլաւ։ Ցարդ 57 մեռեալ եւ 13 վիրաւորներ կան ։

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մէջ ընդհանուր գործադուլի որոշում տրուած է Սեպտեմբեր 23ի համար ․

Տէր եւ Տիկին Համբարձում Վէլէտեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Վէլէտեան, Սարգիս Վէլէտեան ընտանիքները խորին ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր՝

ԶԱՐԴԱՐ ՎԷԼԷՏԵԱՆԻ

մահը՝ որ տեղի ունեցաւ Սեպտեմբեր 16-ին, 88 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Ուրբաթ ժամը 2ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին եւ մարմինը կ'ամփոփուի Թիէի գերեզմանատունը ։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

«Յառաջ»ի հաւատարիմ ընթերցող մը հազարական ֆրանք կը նուիրէ Յառաջին, Հայ – Բոյժին եւ Այնճարի Յառաջ վարժարանին, ինչպէս նաեւ երկու հազար ֆրանք «Յառաջ»ի աշխատաւորներուն ։

×

Տէր եւ Տիկին Միհրան Հայպազրծեան իրենց ազգականին տարաբախտ Արշակ Աշճիպաշեանի մահուան տխուր առթիւ հինգ հազար ֆրանք կը նուիրեն Աղքատախնամին, փոխան ծաղկեպսակի ։ Նոյն առթիւ Տէր եւ Տիկին Յակոբ Աղամեան հինգ հազար ֆրանք եւս Աղքատախնամին, փոխան ծաղկեպսակի։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Եկեղեցիին վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ իր Հայերէնի Դասընթացքը վերաբացուած է, ուսուցչութեամբ Տիկ. Ս. Թորոսեանի։ Դասերը Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրեր, ժամը 19–21, երկու սեռէ աշակերտներու համար, Բարեգործական սրահին մէջ, 19ա, Րիւ Վանթիւր ։ Նոր արձանագրութիւններու համար դիմել սրահ, դասերու պահերուն։ Ծնողները կը հրաւիրուին օգտուիլ այս անվճար դասընթացքէն, իրենց զաւակները հայերէն կարդալ – գրելու ուսումէն չզրկելու նախանձախնդրութեամբ ։

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կազմակերպուած Սէնթ էթիէնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Բարկէն Սիւնի խումբին կողմէ, այս Շաբաթ, ժամը 20էն մինչեւ լոյս, Փերկոլայի շքեղ սրահին մէջ, մասնակցութեամբ՝ Ֆրէտ Գովի նուագախումբին ։

Ճանաչուած անակնկալներ, ճոխ եւ առատ պիւֆէ ։

Հասոյթը պիտի յատկացուի ժողովասրահի նորոգութեան։ Կը խնդրուի Կեդր. Ֆրանսայի ընկերներէն իրենց ներկայութեամբ քաջալերել այս ձեռնարկը ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Իսի լէ Մուլինօ.— Գ. Փիլիպպոս Եսայեան եւ զաւակը Փասքալ Եսայեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Սէմէրճեան եւ զաւակը Տէր և Տիկ. Օ. Բալուեան եւ պարագաները կը ծանուցանեն՝ որ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, Այս Կիրակի, իրենց մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ՎԱՐԴԱՆՈՅՇ ԵՍԱՅԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ ։

Նոյն օրը հոգեհանգիստ պիտի կատարուի նաեւ իրենց զաւակին եւ եղբօր՝

ՊԵՏՐՈՍ ԵՍԱՅԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ (ինկած Ալժերիոյ ճակատը 1958ին)։

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները ։

×

Այրի Տիկին Մաքրուհի Խրիմեան, ինչպէս եւ եղբայրները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Սեպտեմբեր 20, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ եղբօր՝

ԱՐՄԵՆԱԿ ԽՐԻՄԵԱՆԻ

յիշատակին, անոր մահուան առաջին տարելիցին առթիւ։

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները։

× Այս առթիւ Տիկին Խրիմեան կը նուիրէ հազար Ֆր. «Հայ – Բոյժ»ին, հազար ֆրանք «Յառաջ»ին եւ հազար ֆրանք Աղքատախնամին։ Ստանալ «Յառաջ»էն ։

·ՄԱՐՍԷՅԼ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մանածիւղի դպրոցին արձանագրութիւնները կը սկսին այս Հինգշաբթի առաւօտ, ժամը 9–12, ուսուցչութեամբ Տիկին Հազարեանի ։

26, RUE DES CONVALESCENTS

ԴՊՐՈՑ. ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1959 – 1960ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները բաց են ։ Անէն անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել Հաստատութեան Տնօրէնութեան ։

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լիսէններու պաշտօնական ծրագրին, այս – կերտուհիները կը պատրաստէ պրեվէի եւ պաքալորէայի քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմութեան եւ կրօնի ծանօթութիւններով ։

Դիմել՝ 1 Պուլվ- տիւ Նօր, Լը Րէնսի ։
Հեռաձայն՝ Լը Րէնսի 172։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Երկուշաբթի առաւօտ, Սեպտեմբեր 21

Ծնողքները կրնան իրենց զաւակները դպրոց առաջնորդել Կիրակի իրիկուն կամ Երկուշաբթի առաւօտ ։

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ
ՄԱՐՍԷՅԼ

Պաշտամունք՝ այս կիրակի, Սէն Ժէրոմ, ժամը 9,30ին։ Ռիւ Ժէմափ՝ ժամը 10,45ին։

Կը խօսի Վերապատուելի Հելվաճեան։

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Օհանջանեան Ակումբը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն ։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ – Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքավայրին մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Արցախեան խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին ։

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ մարմինները.—

19 Սեպտեմբեր, Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին ընկերական ընդհ. ժողով՝ Ահարոնեան Ակումբին մէջ։

20 Սեպտեմբեր, Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Սէնթ Մարկրիթի Համազասպ ենթակոմիտէն եւ Թաթուլ խումբը ։

Կէս օրէ վերջ ժամը 15ին Կարտանի Նիկոլ Դուման խումբը ։

Իրիկունը ժամը 9ին, Պուլվար Օտտոյի Վռամեան ենթակոմիտէն եւ Ընկեր Կարօ խումբը ։

21 Սեպտեմբեր Երկուշաբթի իրիկուան ժամը 9ին Գոմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէն եւ Վարանդեան խումբը ։

22 Սեպտեմբեր Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին Քրիստափոր ենթակոմիտէն Ահարոնեան ակումբին մէջ։

23 Սեպտեմբեր Չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին, Սէն Լուի Ակնունի ենթակոմիտէն եւ Արամ խումբը ։

24 Սեպտեմբեր, Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին, Սէն Ժերոմի «Հայաստան» ենթակոմիտէն եւ Իշխան խումբը ։

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 փր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 փր.

ՇԱԲԱԹ 19 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — SAMEDI 19 SEPTEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8599 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ. 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4400

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԷՊԻ ԼՈՒԾՈՒՄ

Հանրապետութեան Նախագահը վերջապէս պաշտօնապէս հրապարակեց Ալժերիոյ մասին իր ծրագիրը, որուն ամբողջ աշխարհ կը սպասէր անհամբեր :

Մեծ տպաւորութիւն առաջ բերաւ Սեպտեմբեր 16ի իր յայտարարութիւնը ո՛չ միայն Ֆրանսայի եւ Ալժերիոյ, այլեւ բարեկամ թէ թշնամի բոլոր երկիրներու մէջ :

Տակաւին կանուխ է հասկնալու համար թէ գործնական ի՛նչ արդիւնքի պիտի յանգին իր առաջարկները, որոնք երեք տեսակ են .—

Ա. Անջատում, այսինքն անկախութիւն: Այդ պարագային Ֆրանսա պիտի ձգէ Ալժերիացիները, որոնք իրմէ բաժնուելու իրենց կամքը պիտի արտայայտեն եւ իրենց միջոցներով եւ ուզած վարչաձեւով պիտի կառավարեն երկիրը :

Այսպիսի լուծում մը, ըստ Զօրավար Տը Կոլի, «աղէտալի» պիտի ըլլայ Ալժերիոյ համար:

Բ. Ամբողջական Ֆրանսացում, իրաւունքներու հաւասարութեան սկզբունքին վրայ: Ալժերիացիները պիտի կրնան պետութեան քաղաքական, վարչական, դատական եւ հանրային բոլոր պաշտօններուն կոչուիլ: Պիտի օգտուին Ֆրանսացիներու յատուկ բոլոր իրաւունքներէն, — ընկերային ապահովագրութեան կրթութեան եւ այլ ամէն մարզի մէջ: Այդ պարագային Ալժերիացիները պիտի դառնան Ֆրանսական ժողովուրդի ամբողջացուցիչ մասը եւ Ֆրանսայի սահմանները պիտի ընդգրկեն Տէօնքէրքէն մինչեւ Թամանրասէթ :

Գ. Դաշնակցութիւն, այսինքն ալժերիական կառավարութիւն՝ Ալժերիացիներու ղեկավարութեամբ, կռթնած Ֆրանսայի աջակցութեան վրայ եւ սերտօրէն կապուած անոր հետ՝ տնտեսութեան, կրթութեան, պաշտպանութեան եւ արտաքին յարաբերութեանց մարզին մէջ :

Այդ պարագային, Ալժերիոյ ներքին վարչաձեւը պիտի հիմնուի դաշնակցային դրութեան վրայ : Այն ձեւով՝ որ երկրին բաղկացուցիչ բոլոր համայնքները,— Ֆրանսացի, արաբ, քապիլ, մոզապի, եւայլն պիտի կրնան իրարու հետ գործակցիլ: Անոնցմէ իւրաքանչիւրին առանձնայատուկ կեանքը պիտի երաշխաւորուի :

Զօրավարը այս երեք տեսակ առաջարկները կը ներկայացնէ Ալժերիացիներուն, որոնք ազատօրէն պիտի կրնան կատարել իրենց ընտրութիւնը, հանրաքուէով :

Սակայն այս առաջարկներուն իրագործումին համար նախապայման է դադրեցնել կռիւները եւ խաղաղեցնել երկիրը : Խաղաղեցումի շրջանը հասած պիտի նկատուի այն ատեն՝ երբ եղեռնափորձերն ու եղբայրասպան կռիւները տարեկան երկու հարիւր զոհեր միայն պիտի տան : Նիւ Եորք Թայմզի համաձայն, ներկայիս շաբաթական երկու հարիւր հոգիի կը հասնի զոհերուն թիւը :

Խաղաղեցումէն ետք առաւելն մինչեւ չորս տարի ինքնորոշման իրաւունքէն պիտի օգտուին Ալժերիացիք :

Նախագահի առաջարկներուն մէջ ո՛չ մէկ խօսք կայ Ալժերիոյ Ազատագրական Ճակատի վարիչներուն եւ «Ալժերիոյ Հանրապետութեան ժամանակաւոր կառավարութեան» հետ բանակցելու մասին :

Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութիւնը իր վերջին համագումարին մէջ ընդունած էր բանաձեւ մը, որով կ'առաջարկէր զինադուլ կնքել եւ խօսիլ «անոնց հետ որոնց դէմ կը կռուինք»:

Ի՞նչ դիրք պիտի բռնեն ապստամբներու վարիչները :

Արաբական Լիկայի անդամները ի՞նչ քաղաքականութեան պիտի հետեւին, երբ շուտով Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան սեղանին վրայ գայ Ալժերիոյ հարցը :

Դաշնակից երկիրները բարեացակամ վերաբերում ցոյց պիտի տան Ֆրանսայի հանդէպ, հիմնուած Զօրավար Տը Կոլի ծրագրին վրայ, որ ինքնորոշման իրաւունք կուտայ Ալժերիացիներուն :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՐԾԻՔԸ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ Է ՏԸ ԿՈԼԻՆ

—o—

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ.— ՄԵՐ ՅՈՅՍԵՐՈՒՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆ ՄԸՆ Է

Զօր. Տը Կոլի յայտարարութիւնը Ալժերիոյ մասին նպաստաւոր արձագանգ մը գտաւ քաղաքական միջազգային շրջանակներուն մէջ: Այզընհաուըրի ժամուլի շաբաթական ասուլիսէն ետք, Սպիտակ Տունը, զեկոյցի ձեւով հրատարակեց նախագահին յայտարարութեան այն մասը որ կը վերաբերի Ալժերիոյ: «Հակառակ անոր որ կարդացած եմ Զօր. Տը Կոլի ճառը, տակաւին չեմ կրցած զայն ուսումնասիրել այն խնամքով եւ համակրանքով որուն արժանի է, այդ պատճառով չեմ կրնար խօսիլ մանրամասնօրէն : Մեծ նշանակութիւն ունեցող յայտարարութիւն մըն է, որ Ալժերիոյ ժողովուրդներուն համար ինքնորոշման խոստումներ կուտայ, եւ որ այդպիսով ամբողջովին կը պատասխանէ մեր յոյսերուն՝ տեսնելու Ալժերիոյ համար արդար եւ ազատական ծրագիր մը զոր կարենանք պաշտպանել : Շատ քաջալերուած եմ Զօր. Տը Կոլի քաջարի եւ պետական դէմքի մը արժանավայել յայտարարութենէն : Կը յուսանք որ ան պիտի առաջնորդէ մօտակայ խաղաղութեան մը»:

Նիւ Եորքի մէջ Անգլիոյ արտաքին նախարարը՝ Սելվին Լօյտ նոյնիմաստ յայտարարութիւն մը ըրաւ, եւ իր վստահութիւնը յայտնեց որ նման ծրագիր մը հիմը պիտի կազմէ այդ խնդրին կարգադրութեան :

Դաշնակցային Գերմանիոյ մայրաքաղաքին մէջ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյց մը յոյս կը յայտնէ թէ Զօր. Տը Կոլի առաջարկները կարելիութիւնը կուտան, որոշ ժամանակի մը ընթացքին, Ալժերիոյ խնդրին խաղաղ կարգադրութեան մը: Քրիստոնեայ-դեմոկրատ կուսակցութիւնը կը գտնէ թէ Տը Կոլի յայտարարութիւնը շատ քաջ է եւ յոյս կը յայտնէ որ նման ծրագրով մը, Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը կը յաղթէ ՄԱԿի մէջ :

Իտալական շրջանակները ընդհանուր ձեւով նպաստաւոր են Տը Կոլի յայտարարութեան, բայց կը կարծեն թէ երեսփոխանական որոշ խմբակցութիւններ, Ֆրանսայի մէջ, անվերապահ ընդունելութիւն մը պիտի չընեն: Իտալիոյ հանրային կարծիքը կը ներկայացնէ Փօլոնեայի կարեւոր օրաթերթը՝ «Իլ Թերթօ Տէլ Քալինօ», որ կը գրէ .— Վճռականութեամբ եւ յստակութեամբ, Զօր. Տը Կոլ զբաղեցաւ Ալժերիոյ հարցով, որ իրեն համար, մասնաւորաբար մարդկային հարց մըն է : Զօր. Տը Կոլ կը յայտնէ որ, համաձայնութեամբը, ժողովուրդին մեծամասնութեան, իր ծրագիրն է վարուիլ այնպէս որ Ալժերիա անջատում չորոշէ :

«Ով որ, իսկապէս սիրտին դրած է ալժերիական ժողովուրդներուն խաղաղութիւնը եւ ճակատագիրը, կրնայ միայն մաղթել՝ յաջողութիւնը այդ ծրագրին

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

"ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ ՄԵԾ ՄԱՐԴ Է"

Կ'ԸՍԷ ԽՐՈՒՇՉԵՒ

Խրուշչեւ կը շարունակէ զբաղեցնել ամերիկեան եւ ազատ աշխարհը: Առջի օրուան ժամուլի իր ասուլիսը Նէշընըլ Փրէս Քլըպի մէջ տակաւին մութ կէտեր ունի: Որոշ է որ Խրուշչեւ «կարմրած» է, պատճեմկցած բարկութենէն, կարգ մը հարցումներու առթիւ :

Նոր յայտնի կ'ըլլայ որ թարգմանը չէր թարգմանած Խրուշչեւի պատասխանը երբ անոր հարց տրուած էր թէ «ի՞նչ կ'ընէր ինք երբ Սթալին իր ոճիրները կը գործէր»: Խրուշչեւ ըսած էր.— Չեմ ուզեր պատասխանել այս հարցումին : Իրապէս փրովաքասիոն է, փրովաքասիոն մը հիմնուած սուտի վրայ: Սուտը կը վազէ մինչ ճշմարտութիւնը ոտքով կ'երթայ, բայց ան է որ ի վերջոյ պիտի յաղթէ : Ի՞նչ կը նշանակեն այս հարցումները, կարծես թէ կոկորդին մէջ սատկած մուկ մը ունիք զոր ոչ կրնաք կլլել ոչ ալ դուրս տալ» :

Շահեկան բայց անտրամաբանական կը նկատուի այն երեւոյթը որ Խրուշչեւ չէ եկած Ամերիկա, այս վերջինը եւ անոր ժողովուրդը մօտէն ճանչնալու այլ եկած է իր «ապրանքը» ծախելու: Եւ ոմանք ցաւով կը նկատեն թէ այս ուղղութեամբ ամերիկեան կառավարութիւնն ինքնին ամէն կարգի օժանդակութիւն կ'ընծայէ դիւրացնելու համար Խրուշչեւի գործը.. : Պէտք չէ մոռնալ սակայն թէ հակառակ իր ճարտարութեան, ժպիտին եւ սրամտութեան, շատերու համար ան կը մնայ «Փեշտայի մսագործը » :

Չորեքշաբթի օր, Խրուշչեւ Նիւ Եորք հասաւ ուր ճաշի հիւրը եղաւ քաղաքապետին: Այս առթիւ խօսած իր ճառին մէջ, խորհրդային վարչապետը ըսած է.— « Նախագահ Այզընհաուըր մեծ մարդ է: Մեծ մարդ պէտք է ըլլար արդէն որպէսզի Ամերիկա հրաւիրէր համաշխարհային համայնավարութեան պետը, որպէսզի աւելի հեռուն տեսնէ ապագային համար, ճիշդ հակառակ անոնց որոնք իրենց քթին ծայրէն անդին չեն տեսներ » :

Նիւ Եորքի ժողովուրդը սակայն, մանաւանդ բազմաթիւ ցուցարարներ «բարեկամական» ընդունելութիւն մը չէին վերապահած: «Մինչ խաղաղութեան մասին կը խօսի, Լաոսի վրայ կը յարձակի »: « Խրուշչեւ բաղձալի չէ հոս»: «Կրնաք լուսնին հասնիլ; բայց Ամերիկան չէք կրնար առնել»: Այս կարգի ցուցատախտակներ կը լեցնեն Նիւ Եորքի փողոցները :

Այզընհաուըր, ժամուլի ասուլիսին ընթացքին յայտարարեց թէ ի վերջոյ պատմութիւնը ի նպաստ դրամատիրական վարչաձեւին պիտի արտայայտուի համայնավարութեան դէմ :

Նախագահը ըսաւ թէ տակաւին շատ կանուխ է դատելու համար Խրուշչեւի անձը, աւելցնելով թէ ցարդ խորհրդային վարչապետին ընթացքը կարծել կուտայ թէ մարդը հիմ մը կը փնտռէ որուն շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ համաձայնութեան մը յանգիլ :

Խրուշչեւի պատմական ճամբորդութիւնը ունի նաեւ իր շահեկան պզտիկ պատմութիւնները: Առջի օր Նիւ Եորքի Ուալտարֆ Աստորիայի վերելակը կեցած է երբ Խրուշչեւ եւ շքախումբը մէջն էին, 30րդ յարկը: Մնացեալ հինգ յարկը ոտքով բարձրացած ատեն, Խրուշչեւ ըսած է .— Դրամատիրական վարչաձեւին դէշ գործելուն յատկանշական ապացոյցը »:

Խրուշչեւ չէ սիրած Ուիսքին որ վատթարացած ջուր մը կը նկատէ :

Ուրբաթ օր ՄԱԿի ընդհ. ժողովին առջեւ խորհրդային վարչապետ ճառ մը պիտի խօսի որ ժամ մը քառորդ մը պիտի տեւէ : Խրուշչեւ արդէն յայտարարած էր թէ մասնաւորաբար ապազինման վրայ պիտի ծանրանայ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԺԵՐԻԱԿԱՆ Ազգ. Շարժումի պարագլուխը Մեսալի Հաճ մահափորձի մը ենթարկուեցաւ Ալժերիոյ Ազատագրական Ճակատի ահաբեկիչներուն կողմէ, երբ կը պտըտէր Շանթիյի մօտ, ուր կը մնայ բանտէն արձակուելէն ի վեր: Յարձակողներէն երկուքը սպաննուած են, ուրիշ մը, վիրաւորուած, յաջողած է փախուստ տալ: Մեսալի Հաճ բան մը չունի :

ՔԱՓ ՔԱՆԱՎԵՐԱԼԷՆ, Ամերիկացիները փորձած են երկրային արբանեակի մը արձակումը որ ձախողած է: «Թրէնսիթ Ն»ի ձախողութիւնը կը վերագրուի երրորդ յարկին չգործելուն: Անկէ ետք Ամերիկացիները յաջողած են Աթլաս հրթիռի մը արձակումը: Պատերազմի պարագային այս հրթիռը կրնայ հիւլէական զէնք փոխադրել տասը հազար քիլոմեթր հեռաւորութեան մը վրայ :

ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղարը Սփաք, 3 օր Հռոմ մնալէ ետք, Պոլիս մեկնեցաւ:

ԱԹԷՆՔԻ «Էթնոս» թերթը կը յայտարարէ թէ Մակարիոս Արք. պիտի ընդունի Զօր. Ղրիվասի հրաւէրը, խօսելու համար Ցիւրիխի եւ Լոնտոնի համաձայնագրերուն մասին: Նոյն թերթին համաձայն, հանդիպումը տեղի պիտի ունենայ Ռոդոսի մէջ:

ՊԱՂՏԱՏԻ զինուորական ատեանը, մահուան դատապարտեց Մուսուլի ըմբոստութեան մասնակցող չորս սպաներ: Անոնց մէջ են Զօրավար Նազըմ էլ Թապաքճալի, Քէրքիւքի երկրորդ զօրաբաժնին նախկին հրամանատարը, եւ գնդ. Ռիֆաթ էլ Սիրի: Փաստաբան Մահմուտ Ճամալի յետ մահու յայտարարութիւնը (իրաքցի փաստաբանը սպաննուեցաւ անցեալ շաբաթ Պէյրութի Խալտէ օդակայանը) կարդացուեցաւ ատեանին առջեւ :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ Խրուաթ պարագլուխը՝ Պաքարիչ յայտարարեց թէ կարդինալ Սթեփինաք պիտի կարենայ իր հովուական պաշտօնը կատարել բանտէն արձակուելէն ետք: Ծանօթ է որ Եուկոսլաւիոյ կաթողիկէ առաջնորդը 16 տարի բանտարկութեան դատապարտուած էր 1946ին, Գերմաններու հետ գործակցած ըլլալու ամբաստանութեամբ: Արիւնի հիւանդութեան մը պատճառով Կարդինալը բանտէն հանուած է 1951ին եւ հսկողութեան տակ կը պահուի :

ԱՆԳԼԻՈՅ թագուհին Լոնտոն վերադառնալով, Ուրբաթ օր, լուծեց խորհրդարանը :

ՓԵՔԻՆԻ կառավարութիւնը կարեւոր փոփոխութիւններու ենթարկուեցաւ: Պատերազմական նախարարը պաշտօնանկ եղաւ: Բանակի հրամանատարութիւնն ալ իր կարգին փոփոխութիւններ կրեց : Ոչ մէկ պաշտօնական յայտարարութիւն եղաւ այս մասին, համայնավար Չինաստանի կառավարութեան կողմէ:

ԱՆԳԼԻՈՅ արտաքին նախարարը Սելվին Լօյտ ապազինման ծրագիր մը ներկայացուց ՄԱԿի ընդհ. ժողովին առջեւ: Բրիտանացի նախարարը կ'առաջարկէ .— Ա) Մասնագէտներու վիճաբանութիւն մասնաւոր հարցերու շուրջ: Բ) Աստիճանական նուազում հիւլէական զէնքերու : Գ) Ամբողջական ապազինում բոլոր պետութիւնը մասնաւոր դրոշմաթուղթեր ներքեւ :

ՍՊԻՏԱԿ ՏԱՆ բանբերը յայտնեց թէ Սեպտեմբեր 27ին, վարչապետ Խրուշչեւ ժամուլի ասուլիս մը պիտի տայ Ուաշինկթընի խորհրդային դեսպանատան մէջ:

ՃԱՓՈՆԻ մէջ Սառան մրրիկը մեծ վնասներ պատճառած է Քիու–Սիու կղզիին մէջ, 11 հոգի մեռած են :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ թղթատարական նախարարութիւնը մասնաւոր դրոշմաթուղթեր տպեց խորհրդային հրթիռին լուսին հասնիլը յիշատակելով: Դրոշմը լուսինը կը ներկայացնէ եւ յիշատակութիւն մը կը կրէ :

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

"ՀԱՍԿԱՔԱՂ"

ՓՐՕՖ. ՏՕՆԱՊԵՏ Կ. ԼԻՒԼԷՃԵԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆ ՎԱՍՏԱԿԸ ԵՒ 1915Ի ԲԱՆՏԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Վերջին քանի մը տասնեակ տարիներու ընթացքին բազմաթիւ հատորներ լոյս տեսան, նուիրուած նահատակ նահանգներու եւ քաղաքներու: Առաջին անգամն է որ անհատի մը գրական վաստակը կուգայ միանալու իր կենսագրական տողերուն եւ 1915ի բանտի յուշերուն: Այդ անհատը Փրօֆ. Տօնապետ Կ. Լիւլէճեանն է, որուն եղբայրը, Թիֆլիսի «Մշակ» չաբաթաթերթի խմբագիր Լեւոն Կ. Լիւլէճեան, ինքն ալ մէկը հրաշքով ազատուող մտաւորականներէն, գեղեցիկ գաղափարը ունեցած է այս հատորով ոգեկոչելու իր եղբօրը յիշատակը եւ գրական վաստակը, որուն՝ իր նիւթական օժանդակութիւնը բերած է Փրօֆ.ին քեռորդին, Գ. Ս. Թէրզեան: Այս հատորով Փրօֆ. Տօնապետ Լիւլէճեան կը ներկայանայ իբրեւ մտաւորական, գրող եւ հանրային գործիչ – ուսուցիչ ։

Հատորին խորագիրն է ՀԱՍԿԱՔԱՂ ։ Ահաւոր փոթորիկը, կը գրէ խմբագիրը, աւերեց հայ դարաւոր անդաստանը: Այդ անդաստանին մէջ փոքր ածուն էր հանգուցեալ եղբօրս գրական վաստակը, որ նոյնպէս զոհ գնաց այդ փոթորիկին: Այս հատորին հրատարակումով մեր ըրածը հասկաքաղ մըն է փոթորիկէն մազապուր այս գրական հասկերէն:

Բրօֆ. Տօնապետ Լիւլէճեան մէկն էր այն բազմաթիւ անհատներէն, որոնք գաւառը ծնած եւ հոն տքնած են, մասնաւորաբար կրթական գործին համար, այն տարբերութեամբ, որ ինք կրցած է Ամերիկա մեկնիլ, հետեւելու համար Եէյլի եւ Քորնէյլի համալսարաններու դասընթացքներուն, աւարտելով Եէյլի համալսարանը, ստանալով Մագիստրոս Գիտութեանց տիտղոսը ։

Տօնապետ Լիւլէճեան ծնած է 1875ին Խարբերդի Ս. Ստեփանոս թաղը, եւ զաւակն էր ծանօթ ուսուցիչ Կարապետ Լիւլէճեանի: 1897ին կ՚աւարտէ Եփրատ Գոլէճը եւ մինչեւ 1909 թուականը Գոլէճին մէջ ուսուցչական պաշտօն կը վարէ, դասաւանդելով բուսաբանութիւն, կենդանաբանութիւն, կազմախօսութիւն, ուսողական գիտութիւններ եւ բնական աշխարհագրութիւն: 1915ի տարագրութեան ատեն դժբախտաբար վերադարձած էր Ամերիկայէն իր ծննդավայրը եւ տարագրութեան անօրինակ սարսափներուն ենթարկուելով, հրաշքով կ՚ազատի ու կ՚ապաստանի Տէրսիմ ։ Ռուսական եւ կամաւորական բանակներու Երզնկան գրաւելէն ետք, կ՚անցնի Երզնկա, ուր կը կազմակերպէ օգնութեան գործը: Շուրջ 500 որբեր իրենց ազատագրումը անոր կը պարտին: Նոյն եռանդով կը գործէ նաեւ Թիֆլիս ու Կարին: Ամերիկա գտնուած միջոցին ամերիկեան քաղաքացիութիւնը ընդունած ըլլալով, ամերիկեան կառավարութիւնը կ՚ուզէ ազատել իր մէկ քաղաքացին: Փրօֆ.ը կը մերժէ, պատասխանելով. «Շնորհակալ եմ, բայց չեմ կրնար լքել ու անտէր թողուլ այն բազմաթիւ երեխաներն ու արենակիցները, որոնք պէտք ունին օգնութեան: Աստուած զիս ազատեց որ ես անոնց ծառայեմ եւ պաշտպան ըլլամ անտուն ու անտէր բեկորներուն»: Դժբախտաբար բծաւոր տենդով կը վարակուի, եւ Կարնոյ մէջ իր աչքերը կը փակէ 1917 Մարտ 22ին:

Իր աշակերտներուն իսկ վկայութեամբ Փրօֆ. Տ. Լիւլէճեան բարի եւ ազնիւ անձնաւորութիւն մըն էր, բեմբասաց եւ հեղինակաւոր Եփրատ Գոլէճին մէջ: Իր ստորագրած գրական գործերուն պէս, իր նկարագիրն ալ համեստ եղած է, բայց այդ համեստութեան մէջ իսկ կը յայտնուէին ուսուցչի մը համար նկարագրի անհրաժեշտ տարրերը, պարզ ու խոնարհ, յարատեւ աշխատող, զուարթ եւ լաւատես, համբերատար եւ զօրաւոր կամքի տէր: Այս նոյն բարոյական սկզբունքներն էին, զոր կը թելադրէր հանրային գործիչներուն, կազմակերպութիւններու եւ մասնաւորաբար իր աշակերտներուն ։

Գրի առած գաւառական – գեղջկական էջերուն մէջն ալ կը յայտնուի գրականութեան նկարագիրը: Կը զգայ մարդկային կեանքին մէջ գոյութիւն ունեցող անիրաւութիւնը: Հետեւաբար կարեկից է բոլոր անիրաւութիւններուն հանդէպ ։

Հրապարակագրական էջերն աւելի բազմաթիւ են: Իբրեւ գիտական ճիւղերու դասախօս, իր մէջ աւելի շեշտուած է գիտապաշտ հրապարակագիրը, մնալով նաեւ բնութենապաշտը, իրարու հետ հաշտեցնելով գիտութեան եւ կրօնի սկզբունքները: Դասախօսած է նաեւ Տարուինի բնաշրջական տեսութեան մասին Գոլէճին մէջ, տեղի տալով քննադատներու դիտողութիւններուն, կարծել տալով թէ անհաւատ մըն է: Իրեն համար ճշմարիտ հաւատքը հիմնուած էր Աւետարանի, այսինքն Քրիստոսի վարդապետութեան եւ բարոյական բարձր սկզբունքներուն վրայ եւ որեւէ կապ չունէր Ս. Գրական աւանդութիւններուն հետ: Այս տեսակէտով գեղեցիկ հատուած մըն է «Կեանքի կռիւը», որուն մէջ յաճախ իմաստասիրական հարցեր կը շօշափուին եւ մահուան առեղծուածը խորհրդածութիւններու տեղի կուտայ: Այդ էջերը սակայն գրական են յաճախ, գեղեցիկ ու յղկուած, որոնց մէջ ի յայտ կուգայ խորունկ մտածողը եւ լայնախոհ տրամաբանողը, մարդկայնական զգացումներով: Հրապարակագրական հատուածները կենդանի խօսքեր են ժողովուրդին ուղղուած, ինչպէս օրինակ «Մամուլին ուժը» խորագրով ճառը, զոր կարդացած է Հայ Գրերու Գիւտի հազարհինգհարիւրամեակին եւ տպագրութեան չորսհարիւրամեակի տօնակատարութեան առթիւ, Եփրատ Գոլէճին կողմէ սարքուած հանդէսին մէջ ։

Աշակերտներէն ոմանք յարգանքի տողեր ունին այս հատորին մէջ, ընդգծելով արժանիքները դաստիարակին, գիտնականին, բանաստեղծին ու հայրենասէրին ։ Բայց տխուր է հաստատել, որ այդ առթիւ կ՚արձանագրեն նաեւ ամերիկահայ միջավայրին պատկերը: Տօքթ. Սահակ Այրունեանի գրչին տակ կը կարդանք 1917ին.— «Մեր այս միջավայրին մէջ, ուր «Եսի պաշտամունքը» միայն կը տիրէ, ուր կիրքերը անհամար որդերու պէս կը սողան եւ ուր հեշտանքն ու մեղկութիւնը իրենց ապրաթաթաւ ոտքերով կը կոխոտեն հայկական անցեալ մեծութիւնները, նետել քու անունդ այս միջավայրին մէջ սրբապղծութիւն մը պիտի ըլլար ։»

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԻՐԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԱՅՐԵՐԻՑ

ԹՇՈՒԱՌ ԲՈՐՈՏՆԵՐԻ ՄՕՏ.— Քաղաքից քառորդ ժամ հեռաւորութեան վրայ է գտնւում Բորոտանոց-ուրկանոցը, ուր ապաստարան են գտել մօտ 400 բորոտներ: Անբուժելի եւ վարակիչ լինելով, այս հիւանդութիւնը, հնուց ի վեր նկատուած է սարսափելի՝ իր արտաքին երեւոյթի պատճառով: Ուռեցքներ են յառաջանում մարմնի վրայ, որոնք անճանաչելի են դարձնում մարդկային դէմքը: Վէրքերը մեծանում, փտում եւ մարմնի մասերը՝ միս, ոսկոր պոկւում են եւ թափւում: Վարակուողները որպէս թշուառ անիծեալ էակներ, հեռացւում էին քաղաքներից, լքւում մի հեռաւոր վայրում, դատապարտուած՝ զոհ գնալու անողոք հիւանդութեան ճիրաններում ։

Այժմ, յատուկ անկելանոցներում խնամւում են բորոտները ։

Բայց քիչ է թիւը նրանց, որոնք ուզենան հիւանդապահուհու ծառայութիւնը յանձն առնել: Հազարաւոր կաթողիկէ վարդապետներ եւ կոյսեր, աշխարհի ամէն կողմ, դիւցազնական առաքինութեամբ տոգորուած՝ զոհում են իրենց կեանքը նրանց խնամելու համար:

Մեշեդի բորոտանոցը քառակուսի ընդարձակ մի հին շինութիւն է: Չորս կողմում գտնւում են հիւանդների սենեակները: Հիւանդութեան ծանրութեան աստիճանի համաձայն՝ նրանք բաժանուած են երեք դասակարգի, ծանր, միջակ եւ թեթեւ հիւանդներ ։

Այս 400 բորոտների խնամքը, Իրանի Առողջապահական Նախարարի յատուկ կարգադրութեամբ, յանձնուած է երկու կաթողիկէ կոյսերի ։ Նրանք են որ ինձ առաջնորդում են բոլոր յարկաբաժիններ: Անցնում ենք բակերի միջից, հանդիպում ենք կանանց, տղամարդկանց, երիտասարդների, երեխաների, ընտանիքների, համախմբուած միասին, ամէնքն էլ զբաղուած են իրենց գործերով ։ Նկատում եմ, որ ոմանք ծածկած են իրենց դէմքը. ո՞վ է իմանում ինչ հրէշային կերպարանքներ կան այնտեղ թաքնուած՝ ամօթից: Ոմանք կոյր են, կաղ: Շատեր ձեռք չունեն կամ մի քանի մատեր են մնացել միայն: Հիւանդութիւնը կրծել է եւ թափել պետին:

— Ինչո՞ւ շատերի ոտքերը վիրակապ ունեն, — հարցրի ես զարմացած

Այս հիւանդութեան տխուր հետքերից մին է՝ մարմնի անդամներից ոմանց՝ անզգայ դառնալը, մանաւանդ ոտքը, պատասխանեցին կոյսերը ։ Նրանք՝ որոնք վիրակապ ունեն իրենց ոտներին, առանց զգալու այրել են իրենց ոտքը կամ կրակում, կամ եռացած ջրի մէջ:

Շարունակում ենք մեր շրջագայութիւնը: Մեր անցքին, ամէն մի հիւանդ յարգալիր բարեւում է մեզ, կոյսերը ճանաչում են ամէնքին: Ժպտալից հարցնում են նրանց սրպխութիւնը, հրահանգներ տալիս ու իրենց գթառատ ու գորովալի վերաբերմունքով՝ ներշնչում են հիւանդներին՝ քաջութիւն, մխիթարութիւն եւ յոյս:

Աղօթքի ժամանակն է: Անցնում ենք կոյսերի յարկաբաժինը, որ մի պատով բաժանուած է բորոտանոցից: Փոքրիկ մատրան մէջ էին գտնւում քաղաքից եկող կաթողիկէ ամերիկացի հաւատացեալները: Ամէնքին բաժանուած են հայկական Ս. Պատարագի անգլերէն եւ ֆրանսերէն թարգմանութիւնը պարունակող գրքոյկներ, որոնց միջոցով կարողանում էին հետեւել հայկական ծիսակատարութեան:

Երբ քաղաք վերադառնալու համար, մտնում էի մեքենան, մութը պատել էր արդէն երկիրը ։ Վերջին ակնարկ մը գցեցի թշուառ բորոտների բնակարանին, ուր կարծես մութի հետ միասին՝ իջել էր նաեւ մահուան ստուերը, քանի որ այդ մարդկային խլեակները սարսափելի հիւանդութեան ճիրաններում մաշուելով գետնուելու են մի օր։

Հեռուից մունետիկի մի ձայն եմ լսում: Բորոտանոցի իւրայատուկ զանգն է դա ։ Բոլոր բորոտները կանչւում են եւ հերթով կոյսերից ստանում են դեղահատիկներ, ոմանք էլ ներարկումներ:

Սուրում է մեր մեքենան ու ես, խորապէս ազդուած եւ տպաւորուած՝ հասնում եմ քաղաք, առանձնանում եմ սենեակումս ու խորհրդածում: Արդի նիւթապաշտ, հաճոյասէր ու փողասէր աշխարհում, ինչքան սփոփարար եւ մխիթարական երեւոյթ է հանդիպել նրանց, որոնք ծառայում են մեծ ու վսեմ գաղափարնե–

ԲԱՐԻ ԴԱՀԻՃԸ

Յետոյ դալանակի մը վրայ կոխելուն պէս, այն տախտակները, որոնց վրայ կեցած էր մահապարտը, բացուեցան ու ոճրագործին մարմինը իջաւ վար ու օդին մէջ կախուած մնաց, մինչ իր ամբողջ անդամները ջղաձգային չարաչուք ցնցումով մը կը պրկուէին:

Այդ չարչարանքը հազիւ մէկ երկու վայրկեան տեւեց ։

Կառավարական բժիշկը, որ կախեալին քով կեցած ու բազկերակը բռնած էր, ձեռքը վար առաւ եւ ըսաւ .

— Մեռաւ ։

Իսկոյն Խտիվին ուղղուած պաշտօնական հեռագիր մը խմբագրուեցաւ եւ ղրկուեցաւ ծանուցանող թէ՝ արդարութիւնը գործադրուած էր:

Բազմութիւնը, որ հինգ – վեց հազար հոգիի կը հասնէր, սկսաւ ցրուիլ եւ մենք գացինք Նեղոսի եզերքը գտնուած յունական սրճարան մը՝ քանի մը շիշ գարեջուրով մոռնալու համար կրած դժնդակ տպաւորութիւնը ։

Դահիճը իր գործը լմնցնելով՝ ինքն ալ եկաւ սրճարան՝ իր յոգնութենէն հանգ– … համար ։

Դահիճը Եգիպտոսի մէջ անձնաւորութիւն մըն էր, որ իշխանութիւնը կը ներկայացնէ եւ ակնածանքով կ՚ընդունուի ամէն տեղ ։

Հազիւ թէ սրճարանէն ներս մտած՝ իսկոյն զինքը հրաւիրեցինք մեր սեղանը, զոր բարեհաճեցաւ պատուել:

Հետաքրքիր էի իմանալու, թէ վերջին բոպէին ի՞նչ ըսած էր մահապարտին եւ զայն հանդարտեցուցած ։

— Հնարք մըն է, որ ամէն անգամ կը գործածեմ եւ որ միշտ կը յաջողի,— պատասխանեց, երբ այդ մասին իրեն հարցում մը ուղղեցի .

— Ի՞նչ հնարք ։

— Խեղճերը,— շարունակեց դահիճը,— երբ չուանը վզերնուն անցնելու բոպէն կը հասնի, սոսկալի տագնապներու կը մատնուին եւ կը սկսին կամ բոլորովին ուժովնին դիմադրել եւ կամ լալով աղաչել ու ձեռքերս համբուրել, որպէսզի զիրենք չկախեմ: Այդ միջոցին կամաց մը իրենց ականջին կը փսփսամ, որ զիրենք ազատելու համար պատրաստութիւններ տեսած եմ, թէ չուանին վրայ այնպիսի օղակ մը շինած եմ, որ իրենց վիզը շատ չսեղմէ, թէ պէտք է որ իրենք մեռեալ ձեւանան, մինչեւ որ իշխանութեան ներկայացուցիչները ցրուին, թէ անկէ ետք իմ օգնականներուս հետ զիրենք պիտի փախցնենք եւայլն: Եւ որպէսզի այս խօսքերուս հաւատք ընծայեն՝ կ՚աւելցնեմ, որ ի փոխարէն այս ծառայութեան ինծի որոշեալ գումար մը պիտի տան …

— Եւ կը հաւատա՞ն,— հարցուցի զարմացած ։

— Իրենց վիճակին մէջ, ուր ալ ամէն յոյս կորած է, խեղճերը կը հաւատան եւ այդ յետին յոյսին կառչած՝ թոյլ կուտան որ չուանը անցունեմ վզերնին ու թերեւս հանգիստ ու ապահով սրտով կը մեռնին.

Սայիտցի դահիճը, ինչպէս կը տեսնէք, բարի դահիճ մըն էր, որ կ՚ուզէր իր զոհերուն վերջին վայրկեանները անմեղ խաբերայութեամբ մը ամոքել ։

Նոյն միջոցին կախաղանը քակած էին եւ ձողերն ու փայտերը գետինը տարածած էին:

Այն ատեն տարօրինակ բան մը տեսանք: Արաբ կիներ, որոնք հոն կը սպասէին, սկսան այդ ձողերուն վրայ ցատկռտել յիմարներու պէս ։

Այդ տարօրինակ երեւոյթին պատճառը հարցուցի:

— Անոնք ամուլ կիներ են, որոնք զաւակ ունենալու համար կախաղանի փայտին վրայէն կը ցատկեն,— բացատրեց տեղացի մը ։

Այդ նախապաշարումը այնքան արմատացած էր եղեր արաբ կիներու մէջ, որ նոյնիսկ հարուստ դասակարգի կիներ երկար ուղեւորութիւններ կ՚ընէին եղեր՝ կախաղանի փայտերուն վրայէն ցատկելու համար:

— Այստեղ գտնուող կիներուն մէջ կան, որոնք Գահիրէէն մինչեւ հոս եկած են ասոր համար,— ըսաւ տեղացին ։

Զարմանալի է, որ Եւրոպացիներն ալ եւ մանաւանդ Ֆրանսացիք մեծ յարգ կուտան կախուած մարդու չուանին, իբրեւ բախտ եւ յաջողութիւն բերող հմայեկ մը: Մահուան պատիժի այս տեսարանը հետեւեալ օր ցաւալի հետեւանք մը ունեցաւ Ֆարասքուրի մէջ՝ Ֆելլահ 8 – 10 փոքր տղաք կը հաւաքուին չուան մը կը ճարեն ու ծառի մը տակ երթալով կը փորձեն նախորդ օրուան ներկայացումը կրկնել ։

Իրենցմէ մին դատապարտեալը կ՚ըլլայ, ուրիշ մը դահիճ, ուրիշներ ոստիկան եւն ։ Տղեկը կը բերեն ծառին տակ, որուն մէկ ճիւղէն կախած էին հանգուցաւոր չուանը ու աթոռի մը վրայ հանելով՝ չուանը ճիտը կ՚անցունեն ու աթոռը կը քաշեն տակէն: Յետոյ տեսնելով, որ անմեղ «դատապարտեալը» չուանին սեղմումէն խեղդումի ահռելի ջղաձգումներու մատնուած է, կը սարսափին ու կը ձգեն կը փախչին ու խեղճ տղեկը կը մեռնի վայրկեան մը ետքը ։

Այդ փոքրիկ ու անգիտակից ոճրագործները անպատիժ մնացին, քանի որ իրենցմէ ամէնէն մեծը հազիւ ինը տարեկան է եղեր ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(2 եւ վերջ)

րի : Գիտէ՞ք արդեօք դուք, ով դրամի եւ հարստութեան կապուած մարդիկ, դուք, որ ձեր կեանքն ու ժամանակը զոհում էք անցաւոր բարիքների խոյլ արշաւանքին, գիտէ՞ք, որ կան նաեւ ուրիշներ, որոնք ճանաչելով երկրաւոր բարիքների իսկական արժէքը, թողնում են աղքատներին, հարկաւորից աւելին մերժում եւ արհամարհում են : Բորոտներով զբաղուող կոյսերին՝ Առողջապահական նախարարութիւնը ուզել էր նոր բնակարաններ տրամադրել, նրանք մերժեցին :

— «Մենք, Յիսուսի փոքրիկ քոյրերս, մեր հիւանդ եղբայրներին ծառայելու՝ նրանց խնամելու համար, պէտք է աղքատ ապրենք նրանց պէս, նրանց մէջ եւ նրանց նման :

Կան մարդիկ, որոնք հաճոյքների, վայելքների անձնատուր՝ իրենց ճոխ ու փարթամ ապարանքներում, անց են կացնում չռայլ ու շուայտ կեանք, առանց երբեք մտածելու իրենց թշուառ ու խեղճ եղբայրների անծայրածիր կարաւանների մասին, որոնք բորոտանոցներում կամ հիւանդանոցներում, տառապում են անտէր ու անպաշտպան : Կան նաեւ ուրիշներ, որոնք կամաւորապէս հրաժարած այդ բոլորից, զոհած՝ հայրենիք, հարազատներ, հմայուած եւ տարուած մի վերադոյն նպատակից, ապրում են քրիստոնէական համաղդային եղբայրութեան, մարդասիրութեան սկզբունքները : Առանց նիւթական ակնկալութեան, նրանք ուխտում են, լռութեան, ամայութեան ու մոռացութեան մէջ, ի սպաս դնել իրենց ուժը, կորովը, առողջութիւնն ու երիտասարդութիւնը, սէրը, շռայլելով խընամք, հոգատարութիւն, օգնութիւն հանդէպ այդ պրկեալներին, սփոփելու համար նրանց ցաւը, թեթեւացնելու համար նրանց տառապանքը եւ ասելու նրանց՝ այն բարի օրինակով, թէ իրենք լքուած չեն, իրենք էլ Աստծու արարածներ են, իրենք էլ հոգի ունեն, թէ կան իրենց մասին մտածողներ, իրենց սիրողներ, Յիսուսի քոյրիկներ, որոնք միշտ այդտեղ են, իրենց մօտ, իրենց ծառայութեան համար :

Քանի՛ դերեզմաններ կան արդեօք աշխարհիչորս կողմերը, ուր խոնարհ ու անծանօթ հողակոյտեր, որոնց տակ խաղաղ հանգչում են նրանք, որոնք իրենց ամբողջ կեանքը զոհեցին բորոտների ծառայութեան, եւ վերջապէս իրենք էլ նոյն հիւանդութեան ճիրանների մէջ ընկնելով տառապեցին ու հեռացան այս աշխարհից : Խոնարհ ու լուռ այդ դերեզմանները խօսում են ամէն անցորդի սրտին. «Կանգ առ, ով զաղափարապաշտ եղբայր, ամփոփուէիր մի րոպէ, այդտեղ թաղուած հերոսներ կան եղբայրասիրութեան եւ մարդասիրութեան կամաւոր, խոնարհ զոհեր, որոնց արժանիքի առջեւ պէտք է յարգանքով խոնարհիլ» :

ՄԱՆՈՒԷԼ ՎՐԴ. ԲՈՒԼԱՏԵԱՆ

(2 Շար.)

ԶԱՆԱԶԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐՈՒՆ ԹՈՇԱԿՆԵՐԸ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Յունաստանի մէջ, երեսփոխանի մը թոշակը արհամարհելի գումար մը չէ, եթէ բաղդատենք այս երկրի բնակիչներուն միջին եկամուտին հետ : Թոշակէն զատ՝ երեսփոխանը ունի նաեւ կարգ մը առանձնաշնորհներ,— թղթակցութեան համար նամականիշ չի վճարեր, հեռաձայնի խօսակցութիւնները ձրի են : Նմանապէս տոմսակի դրամ չի վճարեր ինքնաշարժներու մէջ, եւայլն : Այսպիսով իր ծախքերուն գումարը բաւական կը թեթեւնայ :

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻԱ

Ամսական մօտ հարիւր անգլ. ոսկի : Հանգստեան թոշակ ստանալու իրաւունք չկայ : Կը տրուի միայն այն երեսփոխաններուն կամ երբեմնի երեսփոխաններու ընտանիքներէն անոնց, որ իրապէս տնտեսական աննպաստ պայմաններու մէջ կը գտնուին : Երեսփոխանը ձրի կը ճամբորդէ միայն այն ատեն, երբ Խորհրդարան կ'երթայ : Միւս բոլոր պարագաներուն՝ տոմսակին փոխարժէքը կը վճարէ :

ՖՐԱՆՍԱ

Ամսական 250 անգլ. ոսկի : Երկաթուղային ճամբորդութիւնը ձրի է :

ԻՐԼԱՆՏԱ

Ամսական վաթսուն անգլ. ոսկի : Ճամբորդութիւնը ձրի է միայն մայրաքաղաքին եւ այն շրջանին մէջ, ուրկէ երեսփոխան ընտրուած է :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Ամսական 220 անգլ. ոսկի : Ձրի կը ճամբորդէ միայն շոգեկառքով եւ հաղորդակցութեան նախարարութեան սպասարկութիւններէն կախում ունեցող փոխադրամիջոցներով : Մինչեւ այսօր, գերման երեսփոխանը հանգստեան թոշակ չունի :

ՊԵԼՃԻԱ

Պելճիայի երեսփոխանը ամսական 90 անգլ. ոսկի կը ստանայ : Ձրի կը ճամբորդէ երկաթուղային ամբողջ ցանցին մէջ : Հանգստեան թոշակը՝ ամսական ութսուն անգլ. ոսկի է :

ՀՈԼԱՆՏԱ

Մնայուն կերպով մայրաքաղաքը բնակող երեսփոխանը ամսական վաթսուն անգլ. ոսկի կը ստանայ : Միւս երեսփոխանները աւելի մեծ ամսական կը ստանան, համաձայն մայրաքաղաքէն իրենց բնակավայրին ունեցած հեռաւորութեան : Ամէն պարագայի մէջ, ամսականը 75 անգլ. ոսկին չանցնիր : Որեւէ առանձնաշնորհ չունի :

ԴԱՆԻԱ

Մայրաքաղաքին մէջ բնակող երեսփոխաններու ամսականը վաթսուն անգլ. ոսկի է, իսկ միւսներունը՝ 75 : Երկաթուղային ճամբորդութիւնը ձրի է եւ ազատ մուտք ունին արքայական թատրոնը : Հանգստեան թոշակը քսան ոսկի է 55 տարեկանէն վեր եւ տասը տարի գործօն ծառայութիւն ունեցող երեսփոխաններու համար :

ՆՈՐՎԵԿԻԱ

Երեսփոխանին ամսականը 65 ոսկի է : Սակայն, եթէ Խորհրդարանի նիստերուն չի մասնակցիր, հանգստեան թոշակի իրաւունքը կը կորսնցնէ : Շոգեկառքով ճամբորդութիւնը ձրի է : Ութ տարի ծառայած երեսփոխանը հանգստեան թոշակի իրաւունք ունի եւ կը ստանայ ամսական 25 ոսկի :

ՖԻՆԼԱՆՏԱ

Հանգստեան թոշակը կանխորոշուած չէ : Կ'որոշուի ապրուստի սղութեան համաձայն : Վերջերս 75 ոսկի էր : Ժողովներու մասնակցութեան գումարը կ'որոշուի երեսփոխաններու բնակավայրերուն մայրաքաղաքէն ունեցած հեռաւորութեան համաձայն : Ամէնէն մեծ գումարը կը ստանան լափոն երեսփոխանները, օրական չորս ոսկի :

ԻՏԱԼԻԱ

Ամսականը 2 հարիւր ոսկի է մայրաքաղաքի երեսփոխաններուն համար, իսկ միւսներունը՝ 250 : Թատրոններու եւ սինեմաներու մուտքը ձրի է :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

Ամերիկացի երեսփոխանը աշխարհի մէջ ամէնէն բարձր թոշակ ստացող երեսփոխանն է : Ամսականը 900 ոսկի է : Որեւէ առանձնաշնորհ չունի :

Մարդուն մէկը, փողոցը կը հանդիպի մայթին վրայ երկարած երիտասարդի մը եւ կ'ըսէ անոր.

— Ամօթ չէ՞ այս տարիքիդ մէջ այսպէս պառկեր ես անգործ : Ինչո՞ւ չես աշխատիր :

— Ինչո՞ւ աշխատիմ, կը հարցնէ երիտասարդը :

— Դրամ շահելու համար :

— Ի՞նչ պիտի ընեմ դրամը :

— Դրամատունը ի պահ կը դնես : Եւ երբ բաւական մեծ գումար մը գոյանայ՝ կրնաս գործէդ քաշուիլ եւ հանգիստ ընել :

— Հիմա նոյն բանը չե՞մ ըներ, կը հարցնէ երիտասարդը :

×

Ծերունազարդ սկովտիացի մը հոգեվարքի մէջ է : Իր մտերիմ բարեկամներէն մէկը կը ջանայ մխիթարել զայն :

— Մի վախնար, կ'ըսէ : Աստուած պիտի ճգէ, որ հարիւր տարի ապրիս :

— Քանի որ ութսունիս կրնայ հոգիս առնել, ինչո՞ւ հարիւրիս պիտի սպասէ : Այդքան հաշիւ չի՞ գիտեր :

ՇՔԵՂ ԱՊԱՐԱՆՔՆԵՐ «ՊՐՈԼԵՏԱՐ» ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ...

■

Պերլինէն մօտաւորապէս 32 քիլմ. հեռու, Լայփցիկի ափերուն վրայ «Ընչազուրկներու երկիր՝ Արեւելեան Գերմանիոյ» նոյնքան պրոլետար ղեկավարներուն համար ծրագրուած է կառուցանել նոր քաղաքամաս մը, բոլոր յարմարութիւններով եւ գերարդիական սլերճանքով... :

Քաղաքամասը պիտի բաղկանայ միայն «վիլլայի» ձեւով բնակարաններէ, որոնք պիտի կառուցուին «սոցիալիստական ռէալիզմ»ի ոճով : Այդ ապարանքներուն մէջ պիտի բնակին համայնավար քանի ջոջեր, որոնք իրենց ափին մէջ կեդրոնացուցած են համայն Արեւելեան Գերմանիոյ ղեկը : Քաղաքամասը շրջապատուած պիտի ըլլայ կրադիւաէ պարիսպներով. հոն պիտի շինուին խաղավայրեր, զբօսատեղիներ, խանութներ, պարիսպներու վրայ պահականոցներ, ոստիկաններով եւ ոստիկանական շունեբով... :

Արեւելեան Գերմանիոյ ջոջերուն (որոնց մէջ են Ուալթըր Ուլպրիխթ եւ Օթթօ Կրոթվոլ) ապարանքները պիտի ըլլան մասնաւորաբար փարթամ :

Գերճանքի առաւելագոյն յարմարութիւններ պիտի ունենայ Ուլպրիխթի ճաշարանը, որուն համար վենետիկեան ապակիներ, ինչպէս նաեւ տան կարգ մը սենեակներուն յատուկ ոսկետերեւ նկարներ ապահովուած են :

Կրոթվոլի ապարանքին ներքնամասը պիտի շինուի արտասահմանէն ներածուած տախտակներով, եւ բաղնիքը պիտի սալարկուի իտալական հազուագիւտ մարմարներով : Կ'ըսուի, թէ «ժողովուրդի համեստ զաւակը» շատ կը սիրէ հնութիւնները, այս պատճառով՝ տան կարասիները պիտի շինուին Լուդովիկոս ԺԴ.ի ոճով : Մեծ մասը պիտի ներածուի արտասահմանէն

Քաղաքամասը պիտի ունենայ ճաշարան, հիւրանոց, սափրիչի խանութներ, մարզումի յատուկ սենեակներ, թենիսի խաղավայրեր, շարժանկարի սրահ եւ լողարան : Գիւղի խանութներուն մէջ պիտի վաճառուին արտասահմանեան նշանաւոր գործարաններու արտադրութիւնները :

Երկու հարիւր վաթսուն պահակներ պիտի ունենան գերման պետերը : Անոնց համար պիտի շինուին յարկարաժիններ : Գեանափոր նկուղներ իբրեւ ապաստարան պիտի ծառայեն կորիզային զէնքերու կամ ռումբերու դէմ պաշտպանուելու :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

●

Ա.

ՄԱՅՐ ԵՒ ՈՐԴԻ

Յետոյ, բարկութեամբ.

— Չէ, պիտի չգայ տունս, մարդու երես տեսնալ չեմ ուզեր. ամէնքդ ալ գետինը անցնիք... չէ, ինչ ալ ընէք, ներս պիտի չառնեմ ձեզի :

«Հը, կը շարունակէր քալելով, բռունցքը գոցած, վրէժս պիտի լուծեմ՝ արհամարհելով ձեզ ամէնդ ալ... Ինչ, իմ անուշ, իմ չզտնուած, իմ սիրական ամուսինիս մահէն ետքը՝ էրիկ մարդու երես նայիմ... արդեօք ան չի՞ բողոքեր վերէն, արդեօք չանիծե՞ր զիս՝ երբ որ իր յիշատակը այդպէս անարգեմ. . Չէ, չէ, չէ, կը հեծէր՝ կենդանագիրին առջեւ կեցած, արցունքոտ աչքերն անոր վրայ յառելով պաղատագին ու կսկիծոտ... պիտի չվրդովեմ այս տան խաղաղութիւնը, ուր դուն կաս միշտ, ուր յիշատակդ սաւերդ կը շրջի միշտ, իմ քաղցր, իմ անմոռանալի ամուսինս ... :

Յետոյ նորէն սկսելով քալել.

— Հը, զիս մխիթարել, ցաւս փարատել... ո՞վ կրնայ ըսել թէ ունի այդ կարողութիւնը, այդ զօրութիւնը, մխիթարուիմ, ես, չէ, ըլլալիք բան չէ... սուգս է իմ մխիթարութիւնս, մենակութիւնս է իմ սփոփանքս, մարդոցմէ հեռու ապրիլն է իմ ցաւերուս դարմանը ... Թողէ՛ս աղան իմ վիշտս պիտի թեթեւցնէ եղեր, Աստուած իմ, ինչ ապուշներ կան ... ուրեմն այս մարդիկը դեռ չհասկցան թէ զիրենք կ'ատեմ այլ եւս, այդ առելութեանը մէջ կը փնտռեմ իմ գոհունակութիւնս, իմ մխիթարանքս ..:

Այդ վայրկեանին սենեակին դուռը բացուեցաւ եւ մանչ մը վազելով ներս մտաւ, հազիւ տասներկու տասներեք տարու, խարտեաշ գռուզ մազերով, կապոյտ աչուըներով ճերմակ. աշխոյժ եւ մսոտ : Կարճ տաբատէն վար բումբերը կ'երեւային՝ կլոր ու ճիգ :

— Մամա :

— Զաւակս :

Կենդանագիրին առջեւ, մայր ու որդի իրարու պլլուեցան խանդաղատագին ողջագուրանքի մը մէջ :

— Մամաս, աղուորիկ մամաս, նորէն ի՞նչ ունիս, ինչու աչքերդ արցունքով լեցուն են ... :

— Իմ մխիթարութիւնս, իմ երջանկութիւնս, աշխարհս, հոգիս ... :

Ու մայրը չէր կշտանար գգուելէ, համբուրելէ այդ խարտեաշ աղուոր գլուխը որ իր կուրծքին վրայ կ'իյնար այնքան միամիտ, այնքան համբուրելի լքումով մը, ու կը փաթթուէր այդ քնքուշ էակին, կը սիրէր, կը պագնէր զայն, պահ մը կը հեռացնէր՝ բռնած անոր քունքերէն, անոր աչուըներուն կապոյտին մէջ թաղելով իր մայրական անպարագիծ գորովը, անոր մաղղաշ էութեանը մէջ լուալով, զովացնելով իր վիշտը, իր վէրքը, ու դարձեալ իրեն քաշելով, աւելի բուռն, աւելի խենթ, աւելի խանդակաթ :

— Զաւակս, կեանքս, լոյսս ... :

Վերէն, Գաբրիէլ էֆ. Մարկոսեան, սեւ քօղին ետեւը կանգնած, իր ժպտուն աչուըներովը կը դիտէր այդ աղապատալից գիրկընդխառնումը, ու կարծես երջանկութեան, կարօտի սարսուռ մը կը կայծկլտար իր խաժ բիբերուն խորը :

Հուսկ ուրեմն, տղան ինքզինքը ազատեց մօրը բազուկներէն, թօթուըուեցաւ, վրան գլուխը շտկեց, մազերուն խոպոպները յարդարեց եւ չփացած տղու մը ամբողջ ողոքիչ բայց տիրական շեշտովը ըսաւ.

— Մամա, ինծի ալ պիտի դրկե՞ս Գ. Կոստանեանին դպրոցը... զեղին էն հարուստ տղաքը հոն կ'երթան կոր ... Շատ աղէկ վարժապետ է եղեր. ամէն մարդ կը գովէ կոր. հա՞. մամա, ինծի հոն դրկէ, ես հոն երթալ կ'ուզեմ... այո, կ'ուզեմ, կ'ուզեմ, կ'ուզեմ, վերջացուց շաքար ուզող տղեկի մը պէս թըկալով :

Մայրը, տղուն այս լալկան պահանջին վրայ, մէկէնիմէկ լուրջ եւ խոհուն եղած էր, դէմքին նիհար ու ձգտուած գիծերը որ պահ մը ընդլայներ ու կակղցեր էին, նորէն իրենց բնական ուղղութիւնը գտան, տխուր, խոժոռ, ցաւագին :

Չպատասխանեց.

Բայց տղան մօրը հոգեբանութեանը անծանօթ եւ անտարբեր՝ շարունակեց աւելի պահանջոտ, աւելի աղմկալի ըլլալ :

— Այո, մամա, ես ան դպրոցը պիտի երթամ. Գ. Կոստանեանը մինակ խելացի տղաքը կ'առնէ եղեր, որովհետեւ կը հասկընայ եղեր թէ որ տղան խելացի է, որը անխելք ... :

Եւ քծինքով մօտենալով մօրը, ու փաղաքշական.

— Մամա, ինծի անոր տար ցուցուր անգամ մը, տեսնենք խելացի՞ եմ :

Մայրը իր երազէն արթնցած, ու քաղցրը.

— Զաւակս, քու խելացութիւնդ քննութեան կարօտ չէ. ատ աչքերը ունեցողը, ատ ճակատը ունեցողը անխելք կ'ըլլա՞յ :

— Չէ, մամա, չէ. տար ինծի ան մարդուն ցուցուր անգամ մը. շատ կ'աղաչեմ ... մամաս, անուշ մամաս ... :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

զոր առած է այն մարդը որ իրաւացիօրէն անուանուած է Ֆրանսայի փրկիչը » ։

Իտալայի լրագրողին խօսքերը որոշ չափով կը ներկայացնեն օտար շրջանակներու կարծիքը ։

Միջազգային մամուլը, իր կարգին լաւ ընդունելութիւն մը վերապահած է Տը Կոլի յայտարարութեան։ Զրիւսէլի ընկերվարական «Ժողովուրդը» թերթը կը գրէ թէ Նախագահ Տը Կոլի առաջարկը Ալժերիացիներուն շահեկան է ։ Իսկ «Ազատ Պելժիան» կը գրէ «վճռական անկիւնադարձ մըն է ։ Տը Կոլի ծրագիրը տնտեսական եւ քաղաքական դետնի վրայ իրաւ վարպետի գործ է» ։

Ժուրնալ տը Ժընեւ.— Նորութիւնը կարեւոր է ։ Ալժերիացիներուն կը ճանչցուի իրենց ճակատագիրը որոշելու իրաւունքը ։

Գերմանական Կէնէռալ Անցայկըր (անկախ) .— Տը Կոլ կը կարծէ թէ կրնայ Ալժերիացիներուն իրաւունք տալ ազատօրէն որոշելու իրենց ծրագիրը , որովհետեւ վստահ է որ Ալժերիա պիտի չընտրէ անջատումը ։

Սպանական Եա (կաթոլիկէ) .— Տը Կոլի որոշումը քաջ է եւ ծանր քաղաքական իմաստով ։

Ալժերիոյ Ազատական Ճակատը ցարդ չէ արտայայտուած, եւ անշուշտ անոր կարծիքն է կարեւորագոյնը ։Թունուզի մէջ կիսապաշտօնական առաջին հակազդեցութիւնը տուաւ ներքին Նախարարը .— Քաղաքական առաջարկներու քաղաքական պատասխաններ պէտք է տալ ։Ալժերիոյ Ազատ. Ճակատը պէտք է օգտուի իրեն տրուած առիթէն ։

Կ՚ըսուի նաեւ թէ Նախագահ Հապիպ Պուրկիպա պիտի ընդունի «Ալժերիոյ աժամեայ կառավարութեան» անդամները որպէսզի համոզէ անոնք որ խելացի եւ իրապէս պատասխան մը տան Ֆրանսայի ։

Ֆրանսական բանակի պաշտօնաթերթը « Սեպտեմբեր 16ի կոչը» խորագրով իր գոհունակութիւնը կը յայտնէ ։

ԼԸ ՓԷՔԻ ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

3 Ավընիւ Կռանշան, Լը Փէք, Սէն–է–Ուազ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ .— Դասական Ընթացք (Cours Classique) ։

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ .—

1) Տասը տարեկանէն սկսեալ, Երկրորդական Վարժարանի որեւէ դասարանի ուսանող կ՚ընդունուի պայմանաւ որ ունենայ իր դասարանին վերաբերեալ նիւթերուն բաւարար ծանօթութիւնը ։

2) Արտասահմանէն կամ Ֆրանսայի գաւառներէն եկող աշակերտը, Փարիզի մէջ պէտք է ունենայ խնամակալ մը ։

3) Աշակերտը պէտք է Ներկայացնէ Ընծայարանին Տնօրէնութեան .—

ա) Ցարդ յաճախած դպրոցին դասագրքոյկը եւ բարի վարքի վկայական ։

բ) Մկրտութեան եւ բժշկական պատուաստի վկայական ։

4) Դպրոցական տարեկան թոշակը (ինամեալ) 150.000 Ֆրանք է, երեք մասով վճարելի, իւրաքանչիւրը եռամսեային սկիզբը ։

Նպաստաւոր զեղչ մը նախատեսուած է իսկապէս կարօտեալ ընտանիքներու զաւակներուն համար ։

Ցիշեալ սակագինէն դուրս կը մնան աշակերտին ուղեւորութեան, հանդերձեղէնի, գրենական պիտոյքի, բժշկական խնամքի ծախքերը ։

Դիմել՝

Direction Ecole Apostolique

3, Rue de Grandchamp - Le Pecq S. et O. France

ԳԱԲՐԻԷԼ ԼԱԶԵԱՆԻ

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Փարիզի Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն յիշատակի երեկոյ մը կազմակերպած է՝ ԸՆԿԵՐ ԳԱԲՐԻԷԼ ԼԱԶԵԱՆԻ մահուան առթիւ, Հոկտեմբեր 10ին ։

Յայտագրով՝ մանրամասնութիւններ ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն խոր ցաւով կ՚ողբայ վեթերան ընկեր՝ Գաբրիէլ Լազեանի կսկծալի մահը եւ ցաւակցութիւն կը յայտնէ սգացեալ ընկերոջ ընտանիքին եւ «Յուսաբեր»ի խմբագրութեան ։

×

ՇԱՒԻԼԻ Հ.Յ .Դ. «Արդութեան» խումբի ընկերները կ՚ողբան իրենց սիրելի վեթերան ընկերոջ Գաբրիէլ Լազեանի մահը եւ ցաւակցութիւն կը յայտնեն իր ընտանիքին եւ «Յուսաբեր»ի խմբագրութեան ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Հրանտ Պալեան Արամ Իսպէնչեանի կսկծալի մահուան առթիւ երեք հազար Ֆրանք կը նուիրեն Կապոյտ Խաչին, երեք հազար Ֆր. Կարմիր Խաչին ։ (Ստանալ «Յառաջ»էն) ։

ԿԱՐԵՒՈՐ

Փարիզի եւ շրջանի հինգշաբթի եւ կիրակի օրերու բոլոր դպրոցները կը բացուին, Սեպտեմբեր 17էն սկսեալ եւ կը կատարուին արձանագրութիւնները . Ուսուցչութիւնը բաղկացած է փորձառու ուժերէ ։

Նկատի ունենալ հեռաւոր հասցէները սրահներու որոնց ջերմութիւնը եւ կանոնաւորութիւնը ապահովուած է ։

ՊԷԼՎԻԼ – ԼԻԼԱ .— 48, Րիւ Տէ Սօլիթէր , Փարիզ (19) ։

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆ .— 24, Րիւ Հայկ ԴՊԻՐԵԱՆ, Պանեէօ (Սէն) ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ .— Ֆրանսական վարժարանի սրահը ։

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ԼԷ ԿՈՆԷՍ .— 31 – 33, Րիւ Տիւ Փառք, Առնուվիլ լէ Կոնէս ։

ՇԱՒԻԼ .— 4 Րիւ տէ Թրուա Շամբիէ , Շաւիլ ։

ԺԱՆԹԻՅԻ .— 22 Րիւ Վիքթոր Հիւկօ , Ժանթիյի ։

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ – ԱՆԻԷՌ .— 4 Րիւ Մարի – Լոռ , Պուա Քոլոմպ ։

ԿԵԴՐ. ՎԱՐԺԱՐԱՆ .— Հայոց Եկեղեցին, 15 Րիւ Ժան Կուժօն Փարիզ ։

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆ .— Հայոց եկեղեցի, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ ։

Կը խնդրուի ծնողներէն որ անպայման իրենց զաւակները գրկեն այս դասընթացքներուն որպէսզի կարենան դասարաններու մաս կազմել եւ օգտուիլ տըրուած դիւրութիւններէն ։

ԴԻՒԱՆ ԿՐԹ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ՏԷՍԻՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի Ազգային վարժարանի դասաւանդութիւնները սկսած են Սեպտեմբեր 15էն ի վեր ։

Ծնողքներէն կը խնդրուի չթերանալ իրենց պարտականութենէն եւ սկիզբէն ղրկել իրենց զաւակները, դասաւանդութեան կանոնաւորութեան համար ։ Նորերու արձանագրութիւնը կը կատարուի միաժամանակ՝ ուսուցիչին կողմէ ։

Կրթական մարմին

Imprimerie Spéciale

du Journal « Haratch »

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կազմակերպուած Սէնթ Էթիէնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Բաբկէն Սիւնի խումբին կողմէ, այս Շաբաթ, ժամը 20էն մինչեւ լոյս, Փերկոլայի շքեղ սրահին մէջ, մասնակցութեամբ՝ Ֆրէտ Պոլի նուագախումբին ։

Զանազան անակնկալներ , ճոխ եւ առատ պիւֆէ ։

Հասոյթը պիտի յատկացուի Ժողովասրահի նորոգութեան ։ Կը խնդրուի Կեդր. Ֆրանսայի ընկերներէն իրենց ներկայութեամբ քաջալերել այս ձեռնարկը ։

ՄԱՐՍԷՅԼ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի դպրոցին արձանագրութիւնները կը սկըսին այս Հինգշաբթի առաւօտ, ժամը 9–12, ուսուցչութեամբ Տիկին Հազարեանի ։

26, RUE DES CONVALESCENTS

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Երկուշաբթի առաւօտ Սեպտեմբեր 21

Ծնողքներուն բացառիկ դիւրութիւն մը ընծայելու համար, արձանագրութիւնները պիտի շարունակուին մինչեւ վերամուտին օրը ։

Collège Arménien S. Moorat

26, Rue Troyon - SEVRES (S. & O.) Tel. OBS. 18-28

ԴՊՐՈՑ. ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Երկուշաբթի առաւօտ , Սեպտեմբեր 21

Ծնողքները կրնան իրենց զաւակները դպրոց առաջնորդել Կիրակի իրիկուն կամ Երկուշաբթի առաւօտ ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Եկեղեցիին վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ իր Հայերէնի Դասընթացքը վերաբացուած է , ուսուցչութեամբ Տիկ. Ս. Թորոսեանի ։ Դասերը Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրեր, ժամը 19–21, երկու սեռէ աշակերտներու համար, Բարեգործականի սրահին մէջ, 19ա, Րիւ Վանթիւր ։ Նոր արձանագրութիւններու համար դիմել սրահ, դասերու պահերուն ։ Ծնողքները կը հրաւիրուին օգտուիլ այս անվճար դասընթացքէն, իրենց զաւակները հայերէն կարդալ – գրելու ուսումէն չզրկելու նախանձախնդրութեամբ ։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԻԷՆ .— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Օհանջանեան Ակումբը ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն ։

ՓԱՐԻԶ .— Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ – Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքավայրին մէջ ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

ՇԱՒԻԼ .— Հ. Յ. Դ. Արդութեան խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին ։

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ մարմինները .—

19 Սեպտեմբեր, Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին ընկերական ընդհ. ժողով՝ Ահարոնեան Ակումբին մէջ ։

20 Սեպտեմբեր, Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Սէնթ Մարկրիթի Համազասպ ենթակոմիտէն եւ Թաթուլ խումբը ։

Կէս օրէ վերջ ժամը 15ին Կարտանի Նիկոլ Դուման խումբը ։

Իրիկունը ժամը 9ին, Պուլվար Օտտոյի Վռամեան ենթակոմիտէն եւ Ընկեր Կարօ խումբը ։

21 Սեպտեմբեր Երկուշաբթի իրիկուան ժամը 9ին Պոմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէն եւ Վարանդեան խումբը ։

22 Սեպտեմբեր Երեքշաբթի իրիկուն , ժամը 9ին Քրիստափոր ենթակոմիտէն Ահարոնեան ակումբին մէջ ։

23 Սեպտեմբեր Չորեքշաբթի իրիկուն , ժամը 9ին, Սէն Լուի Ակնունի ենթակոմիտէն եւ Արամ խումբը ։

24 Սեպտեմբեր, Հինգշաբթի իրիկուն , ժամը 9ին, Սէն Ժերոմի «Հայաստան» ենթակոմիտէն եւ Իշխան խումբը ։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Հայկազեան վարժարանի դասընթացքները կը սկսին Հինգշաբթի Հոկտեմբեր 1ին, ժամը 2ին, կը դասախօսէ Տիկին Այվազեան ։

Երեկոյեան դասախօսութիւնները՝ ամէն Ուրբաթ ժամը 9 – 22, Հոկտեմբեր 30էն սկսեալ

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	2.500	Ֆր. մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	1.500	Ֆր. մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	1.000	» ■ » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	1.500	» » » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	2.000	» » » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	1.000	» » » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	1.000	» » » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	500	» » » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են ։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է ։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-13

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 20 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 20 SEPTEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8600 35EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4401

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՕԳՆԵ՛ՆՔ ՀԱՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՆ

« Ցառաջ »ի չորրորդ էջի ծանուցում -ներէն կը տեղեկանանք, որ վաղը՝ երկուշաբթի կը բացուին մեր դոյզն մը վարժարանները, — Սամուէլ Մուրատեան ու Դպրոցասէր Տիկնանցը :

Կը թուի սակայն թէ արձանագրուած աշակերտ – աշակերտուհիներութիւը բաւարար չէ եղած եւ անոնք տրամադրելի տեղեր ունին տակաւին, քանի որ « արձանագրութիւնները կը շարունակուին» :

Ցաւալի երեւոյթ է այս, որ պատիւ չի բերեր Ֆրանսահայ գաղութին :

Զունինք վիճակագրութիւն մը — եւ մեր բացառիկ պայմաններուն մէջ կարելի ալ չէ ունենալ — ճշդելու համար մեր թիւը : Սակայն սովորութիւն ենք բրած ըսելու թէ 100 – 120.000 Հայեր կ'ապրին այս երկրին մէջ : Փարիզի Հայաց եկեղեցին անցեալ տարի Ծնունդին մինչեւ 140 հազար հոգի կը հաշուէր Ֆրանսաբնակ Հայերու թիւը :

Եթէ նոյնիսկ նուազագոյն թիւը իբր հիմ առնենք, կը տեսնենք, որ հազարին մէկ հոգի միայն կը յաճախէ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանը (շուրջ հարիւր աշակերտ). իսկ աղջկանց վարժարանին համար համեմատութիւնը շատ աւելի խեղճ է (60 – 65 աշակերտուհի) :

Ինչպէս ուրիշ անգամ ալ առիթ ունեցած ենք բացատրելու, նիւթական դժուարութիւնները կարեւոր դեր մը կը խաղան այստեղ :

Հարուստներէն շատեր կը նախընտրեն ոչ – հայկական դպրոց մը ղրկել իրենց զաւակները, զանազան նկատումներով :

Համեստ գործի տէր մարդոց համար դժուար է տարեկան կարեւոր գումար մը յատկացնել գիշերօթիկ վարժարանի համար, մանաւանդ երբ մէկէ աւելի զաւակներ ունին : Բազմաթիւ դիմումներ կ'ըլլան մեզի — մանաւանդ գաւառէն — ձրիավարժ աշակերտներ ընդունիլ տալու համար մանչերու եւ աղջկանց վարժարաններուն :

Հայրենասէր խնդրարկուներ ուսումնատենչ զաւակներ ունին : Սակայն ի վիճակի չեն վճարելու անոնց կրթաթոշակները : Բարեսիրական միութիւններ շատ սահմանափակ թիւով աշակերտներ որդեգրած են :

Մեծ է խնդրանքը, բայց շատ աննշան՝ մատուցումը :

Զունինք տեղեկութիւն, որ իր նմանացոյցէն բաժին մըն ալ հանէր մեր դպրոցներուն, օգնելու համար չքաւոր աշակերտ – աշակերտուհիներուն :

Մեծ յոյսեր կապուած էին Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկութեան վրայ, որ սակայն կը թուի թէ քանի մը աշակերտ որդեգրելով, իր պարտականութիւնը կատարած ըլլալու գոհունակութիւնն ունի : Նոյնը՝ Բարեգործականի համար, որ սահմանափակ թիւով աշակերտներ կը պահէ :

Այս երկու հիմնարկութիւններն ալ ի վիճակի են ոչ թէ մէկ – երկու, այլ տասը քան դպրոց պահելու :

Միւս կողմէ մեր հայրենակիցները « գաղթական» չեն այլեւս այս երկրին մէջ :

Ունինք հարուստներ, որոնք կրնան քանի մը աշակերտ որդեգրել :

Կան որ զաւակ ալ չունին : Անոնք մեծագոյն բարիքն ըրած կ'ըլլան՝ եթէ բախտէն չնպաստաւորուած հայորդիի մը բարերարը դառնան : Որբի մը պաշտպան երաշխաւորեն : Հայրենասիրական պարտականութիւն մը կատարեն : Ազգապահպանման նուիրական գործին բերեն իրենց ալ բաժինը :

Ահա՛ լաւագոյն առիթը մեր բախտաւոր հայրենակիցներուն համար՝ ցոյց տալու իրենց հայրենասիրութեան չափանիշը :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՄԱԿ-ԻՆ ԱՌՋԵՒ

« ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱՊԱԶԻՆՈՒՄ ՉՈՐՍ ՏԱՐԻԷՆ» Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ

Նիւ Եորքի Չորեքշաբթի օրուան պաշտօնական ընդունելութենէն ետք, Հինգշաբթի օր խորհրդային վարչապետը երկար ճառ մը խօսեցաւ, ՄԱԿի առջեւ ուր ապազինման նոր եւ շռնդալից առաջարկներ ըրաւ :

Ութսուներմէկ ազգերու պատուիրակները հաւաքուած էին, կը բացակայէր Ազգ. Չինաստանը, որ այդ ձեւով ուզած էր բողոքել :

Խրուշչեւ առաջարկեց որ ընդհանուր եւ ամբողջական ապազինում մը կատարուի, չորս տարուան ընթացքին, երեք հանգրուանով : Ծրագիրը զինուորական ուժերու փճացումը կը նախատեսէ, դասական եւ հիւլէական զէնքեր շինելու արգիլումը, ինչպէս նաեւ միջերկրային հրթիռներու — երբ անոնց նպատակը զինուորական է :

Առաջին հանգրուան.— Խորհրդ. Միութիւնը կ'առաջարկէ Միացեալ Նահանգներու, Խորհրդ. Միութեան եւ Համայնավար Չինաստանի զինուորական ուժերը իջեցնել մէկ միլիոն 700.000 զինուորի, իսկ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ՝ 650.000 :

Երկրորդ հանգրուան.— Օտար հողամասերու վրայ գտնուող զինուորական ուժերը եւ կայանները վերցնել :

Երրորդ հանգրուան.— Հիւլէական զէնքերու եւ հրթիռներու փճացում, ինչպէս նաեւ զինուորական օդուժի : Ջնջել պատերազմական նախարարութիւնները, եւ արգիլել զինուորական ծախքերը ինչ որ ալ ըլլան անոնք :

Պետութիւնները իրենց տրամադրութեան տակ պիտի ունենան միայն ոստիկանական սահմանափակ ուժեր որոնց պաշտօնը պիտի ըլլայ կարգը պահել եւ բնակիչներուն անհատական ապահովութիւնը պահպանել :

Խորհրդային ծրագիրը կը նախատեսէ հսկողութեան կազմակերպութեան մը ստեղծումը, որ ամէն միջոց պիտի ունենայ միջազգային խիստ հսկողութիւն մը կատարելու :

Խրուշչեւ չընդունիր թէ նման ապազինում մը կրնայ անտեսական գետնի վրայ վտանգաւոր ըլլալ, ընդհակառակն.— « Եթէ ռազմական նպատակներու համար ձեռք առնուած բոլոր միջոցները, խաղաղ նպատակներու ծառայէին, հսկայ կարելիութիւններ կը ստեղծուէին, որոնք արգելք կը հանդիսանային անգործութեան» :

Խորհրդային վարչապետը կ'աւելցնէ սակայն որ եթէ որեւէ պատճառով Արեւմտեան պետութիւնները՝ ընդհանուր ապազինման առաջարկը չեն ընդունիր, Խորհրդ. Միութիւնը պատրաստ է մասնակի միջոցներու մասին խօսելու : Այս միջոցներէն կարեւորագոյնն է, ըստ Խրուշչեւի, օտար բանակներու արգիլման եւ սահմանափակման գօտի մը արեւմտեան Եւրոպայի մէջ, տպահիւլէական գօտի մը ստեղծումը կեդրոնական Եւրոպայի մէջ, եւ օտար բանակներու հեռացումը այդ պետութեանց մէջ : Ոչ – յարձակողական դաշինքի մը ստորագրութիւնը Ատլանտեան Ուխտի եւ Վարշաւայի Դաշնագրի կազմակերպութեանց միջեւ : Եւ վերջապէս համաձայնութիւն մը՝ անակնկալ յարձակմանց ի նախատեսութիւն :

Խորհրդային վարչապետը շեշտեց թէ խաղաղ համակեցութիւնը կարեւոր է եւ անոր սկզբունքները նուիրական պէտք է ըլլան ՄԱԿի համար :

Վերջապէս Խրուշչեւ յիշեցուց Համայնավար Չինաստանի անդամակցութեան խնդիրը .— « Ինչո՞ւ համար, Չինաստանը, աշխարհի մեծագոյն երկիրներէն մէկը ; Ներկայացուի Չանք Քայ Չէքի դիակովը » :

Վերջացնելէ առաջ, Խրուշչեւ կոչ մը ըրաւ Միացեալ Նահանգներու, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի որ ամէն ճիգ թափեն վերջ տալու համար ջղատարութին :

× Նիւ Եորքի մէջ խորհրդային վարչապետը այցի գնաց Ռուզվելթի գերեզմանին, ուր ծաղկեպսակ մը դրաւ, հետեւեալ յիշատակութեամբ «Միացեալ – Նահանգներու պետական նշանաւոր դէմքին, ժողովուրդներու միջեւ խաղաղութեան եւ յառաջդիմութեան ախոյեան՝

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Ծիք Ծիքն

ԿԱՐՄԻՐ ՈՒ ՃԵՐՄԱԿԸ

— Արշաւիր, կը յիշե՞ս մեր դպրոցական օրերը... Ի՜նչ երջանիկ օրեր էին...

— Ինչպէ՜ս չեմ յիշեր, ի հարկէ կը յիշեմ... Մեր դասերը, մեր դասատուները, մեր ընկերները ... Օ՜, մանաւանդ այս վերջինները : Աշխարհի չորս կողմը ցրուեցանք, եղբայր... Մէկը հիւսիս, մէկը հարաւ, մէկը արեւելք, միւսը արեւմուտք... Փոքրիկը եկաւ ամէն բան քանդեց... Հիմա յուշերով ու յիշատակներով կ'ապրինք :

— Շատ ճիշդ ես... Մեր դասընկերներէն ալ մէյ մէկ յուշ ... Ի՞նչ եղան, արդեօք ... Խորէնը, Արսէնը, Պետրոսը, Արամը, Սիմոնը... Եւ մեր դասընկերուհիները ...

— Ես քանի մը հոգիի մասին լուր ունիմ... Անցեալ տարի Պոլիս գացի եւ բաներ մը իմացայ... Խորէնը 1915ին սպաննուեր է, Մուշի մէջ... Արսէնը, հարաւային Ափրիկէ է եղեր... Պետրոսը Պուլկար աղջիկ մը առեր է եւ հիմա վեճեցուցեր է եղեր... Սիմոնէն լուր չկայ ...

— Մինաս մը ունէինք, ա՞ն ինչ եղեր է :

— Հիմա դեղագործ է եղեր . .

— Ո՞ւր ...

— Նորվեկիա...

— Սարգի՞սը ...

— Սարգիսին հօրաքրոջը տղան բսաւ որ ֆրանսական գիւղի մը մէջ վարժապետութիւն կ'ընէ եղեր ...

— Եդուա՞րդը ..

— Կեցիր նայիմ, երկու Եդուարդ ունէինք... Մէկը հաստ էր, մէկը բարակ ու երկայնավիզ : Հաստ Եդուարդը, առեւտուր մը, շատ հարստացեր է ... վերջին պատերազմին, Թուրքերը ունեցածը – չունեցածը առեր տարեր են... Հիմա գրագիր է եղեր Ֆրանսայի մէջ... Իսկ Բարակ Եդուարդը գերմանացի աղջկան մը հետ կարգուեր է ու ելեր գացեր է Եգիպտոս.. Հոն ամուսնալուծուեր է եւ այս անգամ առեր է Անգլուհի մը... Նորէն ամուսնալուծուեր է : Հիմա Տէրտէրութեան թեկնածու է եղեր ...

— Արշակէն լուր կա՞յ . .

— Ո՞ր Արշակը, «լո՞րտ»ը... Տասը տարի է իրմէ լուր չկայ... ժամանակ մը Վիէննա է եղեր : Վերջէն Արժանթին անցեր է, կարծեմ ...

— Մեր դասատուներէն ալ լուր առի՞ր ...

— Այո՛... Միւսիւ Գարեգինը բանտին մէջ մեռեր է, Զանգըրը, 1920ին... Գիտե՛ս, քիչ մը յեղափոխական էր ... Երեւի վտանգաւոր գործի մը մէջ մտեր է... Միւսիւ Ստեփանը կախեր են Կարնոյ մէջ 1916ին... Միւսիւ Օննիկը, կարծեմ Շուէտ է եղեր... Աղջիկը հոն հարս գացեր է ...

— Վարդան էֆէնտի՞ն ինչ եղեր է, արդեօք ...

— Ատանկ անուն ունեցողին ի՞նչ կը պատահի, չե՞ս գիտեր... Գիշեր մը տանը կոխեր են եւ ըսեր են որ «Դուն Դաշնակներուն մեծերէն ես, քալէ » ... Ան երթալն է, ալ ձայն չէ ելեր իրմէ ...

— Անդրանի՞կը ուր է, կ'ըսես :

— Անիկա մեզմէ վերի դասարանն էր.. Իր մօտիկ բարեկամներէն մէկը ըսաւ որ Հայաստան է եղեր, բայց անունը փոխեր է.. Երեւանի մէջ Անդրանիկ անունը շատ սիրուած չէ ...

— Կը յիշե՞ս մեր Աշոտը, որ վազելու մէջ միշտ առաջին կուգար... Ո՞ւր է ..

— Պրազիլիա, իր տղուն քով ...

— Կարապե՞տը ...

— Քանատա է եղեր ...

— Զըսե՞ս, մեր բոլոր դասընկերները աղջին ամգին մնացեր են : Մեր դասատուներն ալ ...

— Միայն մե՞ր դասընկերները : Հապա մեր բարեկամներո՞ւն դասընկերները, հապա անոնց դասընկերներ՞ը, հապա ա՞զգը ... Ըլեր ենք Կարմիր ջարդերուն համար պարապ տեղը արցունք կը թափենք ... Արցունքը աս ճերմակ ջարդին համար թափելու ենք, եթէ ինծի կը հարցնես... Աս ինչ վիճակ է, եղբայր... Ասանկ ալ թափառական ա՞զգ կ'ըլլայ եղեր :

— Մեզ թափառական ընողին տունը քանդուի ... ,

— Եկուր տես որ ելան անոր նոր տուն տուին , մերն ալ մեր ձեռքէն առին... Գնա՛, համբերէ ու մի անիծեր ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

« Երեւան » չարժագրական կեդրոնը կը հաղորդէ թէ Սեպտեմբեր 6ին, ժամը 7ին, երկրաշարժի երկու ուղղահայեաց ցնցումներ զգացուած են Հայաստանի մայրաքաղաքին մէջ : Լսուած են նաեւ ստորերկրեայ՝ դղրդիւններ : Երկրաշարժին կեդրոնը կը գտնուէր Երեւանէն 33 քիլոմեթր հեռու :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԱՓ – ՔԱՆԱՎԵՐԱԼԷՆ Ամերիկացիները նոր արբանեակ մը արձակեցին, վանկարտ հրթիռի մը միջոցով : 45 քիլօ կը կշռէ եւ Երկրին շուրջ պիտի դառնայ 30–40 տարի :

ՊՈԼՍՈՅ մէջ վերջացան խորհրդակցական խօսակցութիւնները : Պաշտօնական զեկոյցով մը երկու երկիրները կը յայտարարեն իրենց բացարձակ հաւատարմութիւնը միջազգային համագործակցութեան գաղափարներուն : Պոլիս կը գտնուի նաեւ Ատլանտեան Ուխտի ընդհ. քարտուղարը՝ Սփաք :

ԹՈՒՆՈՒԶԻ մէջ Մաղրէպեան մեծ ժողով մը գումարուած է ուսումնասիրելու համար Տը Կոլի առաջարկները, Ալժերիոյ մասին :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ արտաքին երեք նախարարները Նիւ Եորքի մէջ խօսեցան Ալժերիոյ մասին : Նախարար Հերթըր նոյն նիւթին շուրջ խօսած է նաեւ Թունուզի ներկայացուցիչ՝ Սլիմի, եւ Լիբանանի վարչապետ Քարամէի հետ :

ԶՕՐ. ՂՕՒՎԱՍ սկսաւ իր քաղաքական գործունէութիւնը : Իօքայի նախկին պաշտօնեան ճառ մը խօսեցաւ Մակեդոնիոյ մէջ, խստօրէն քննադատելով յոյն ներկայ կառավարութիւնը :

ԿՐԵՄԼԻՆԻ մէջ վեց հազար՝ հոգինոց սրահի մը շինութիւնը սկսած է :

ԿՌԻՒ ՄԵՐ ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՏԱՌԵՐՈՒՆ ՇՈՒՐՋ

— Գարշելի երաժշտութիւնը, որ կը բարձրանայ Գորտին Աղբիւրէն, հաճելի չէ ինծ:

Ուրիշ ի՛նչ ըսեմ, սիրելի ընկերներ եւ Յառաջիներ, որ կարծէք կը հարցնէք ինծի: Գիտական վէճ չէ կատարուածը, այլ միայն կը յիշեցնէ ... մուշմուլայի ջուրով գինովցողներու աղմուկը:

Ի՞նչ է պատահեր եւ ի՞նչ կ'ըսեն:

Անցեալ տարի, «Սով. Հայաստան» յայտարարեց թէ, հայկական տառերու բարեփոխութեան ցանկութեամբ, բացուած է մրցում մը, որու համար պայմանաժամ կը տրուէր չորս ամիս, — մինչեւ վերջ Սեպտեմբերի: 1959 Յունուար 3ին, դարձեալ նոյն թերթը յայտարարեց թէ որո՛նք ընդունուած են իբրեւ արժանի մրցանակի, (այդ յայտարարութիւնը արտատպուեցաւ այստեղ, Յառաջի մէջ, 1959 Յունուար 24ին):

Մրցանակի արժանացած տառատեսակներուն օրինակը չհրատարակուեցաւ, սակայն:

Ինչո՞ւ:

Ձեմ գիտեր: Իբրեւ գրօսա՞նք բացուած էր մրցումը: Ձեմ գիտեր: Այս կամ այն անհատը քաջալերելո՞ւ համար: Ձեմ գիտեր:

Այս վերջին տարիներուն, անծանօթ ձեռքեր սկսած են «տոքիւմաններ» ղրկել աջ ու ձախ: Պէտք է նիւթ հայթայթել մամուլին, — ներողութի՛ւն, պէտք ըսէ՝ մամուլին: Ժամանակ մը ոտանաւորներ կը ղրկէին՝ տողերուն սկզբնատառերով հայհոյելու համար Հ. Յ. Դաշնակցութեան: «Տոքիւման» ղրկելու նման խաղերու վարիչը, այս անգամ, հայերէն խայտառակ տառատեսակներու օրինակ մը կը ղրկէ, ճակատ եւ հասցէ փոխելով, Ամենուն Տարեցոյցին, իբրեւ մրցանակով պըսակեալ տառատեսակ: Տարեգիրքէն առնելով, Ցուսաբեր հրատարակեց տառատեսակներուն պատկերը, հազիւ զսպելով վրդովում մը, որ համազգային չափերու կրնար հասնիլ՝ եթէ տառերու նման չարափոխութիւն մը ընդունելութիւն գտնէր Հայաստանի մէջ:

Այս ընթացքը կը կոչուի փռէվանքիվ քննադատութիւն՝ մամուլի մէջ: Ատիկա անծանօթ կը մնայ մուշմուլայի ջուրով գինովցողներուն:

Ի՞նչ, մի՞թէ կարելի է խօսիլ Հայաստանի կառավարութեան ձեռնարկներուն մասին, առանց ձայն ուզելու... Թամկավարներէն: Մի՞թէ կարելի է վրդովում յայտնել Հայաստանի կառավարութեան կատարած յեղափոխութեանց առթիւ՝ երբ դեռ վրդովում չեն յայտնած Թամկավարները: Արդար ըլլալու համար՝ կը խոստովանինք որ վրդովո՛ւմ յայտնեցին Թամկավարներն ալ, եւ «հանդարտեցնելու» համար «իրե՛նց» եւս «վրդովեալ միտքերը», հեռագրով տեղեկութիւն ուզեցին իրենց ռեփական Թղթակիցէն, որ կը թուի թէ կը բնակի... Էջմիածնի կաթողիկոսարանին մէջ:

Մարքսիստ մեծ մտաւորական մը, Հայկ Առաքելեան, որ այս կամ այն տեսակէտով որեւէ էնֆոմփաթիպիլիթէ տաֆթրիճայ չի տեսներ՝ անդամակցելու համար Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդներու, ոչ ալ բնակելու համար խուցի եւ մոմի հոտերու մէջ, կամ քարտուղարութիւն ընելու համար «Փարաճա» հագնողներուն՝ ինչպէս սովոր էին ըսել երէկ, կամ փաստարանի դեր ստանձնելու համար աստուածպաշտութեան կանոնական աւանդութեանց ի նպաստ, վերջապէս մեր Լենինեան պանծալի մտաւորականը եւ Գեր. Հոգ. Խորհուրդին ատենապետը, Հայկ Առաքելեան, որ անհաճոյ ոչինչ կը գտնայ իր «պաշտօնների անհամատեղելիութեան» մէջ, — ներողութի՛ւն, Մեռովմետոնտի դոլժնոստէյ, իբրեւ պատասխան գիտել կուտայ թէ «աւելի ճիշդ եւ նպատակայարմար կը լինէր» եթէ Արեւ, տեղեկութիւն ուզելու համար, դիմէր Մշակութային Նախարարութեան եւ ոչ թէ Էջմիածնի կաթողիկոսութեան: — Խօ՛, վեհափառը ձեր թերթին Թղթակիցը չէ, պատշաճութի՛ւն՝ ամէն բանի մէջ: Մրցում բացողն ալ կաթողիկոսը չէ վերջապէս:

Այսուհանդերձ ճարեց ճարճրկեց անհրաժեշտ տեղեկութիւնները, հաստատելու համար թէ Ցուսաբերի մէջ երեւցած տառատեսակները մրցանակի արժանացած չեն երբեք, ոչ ալ ընդունուած՝ իբրեւ բարեփոխութիւն, չմոռնալով արձանագրել թէ «Սփիւռքի որոշ թերթեր չարամիտ ելոյթներ» կը կատարեն եւ «միտումնաւոր կերպով կը խեղաթիւրեն փաստերը»:

Ի դէպ, իր ժամանակին՝ տեսեր էի այդ տառատեսակները, բայց կարեւորութիւն անգամ չէի տուած:

Որովհետեւ, նախ, միայն գլխագիր էին. Ամէն լեզուի մէջ՝ գլխագրի «բարեփոխութիւնը» քմայքի խնդիր է, կապ չունի այն մտահոգութեանց հետ, զոր կը ստեղծեն տպագրական պարզ տառերը:

Երկրորդ, «բարեփոխիչին» մտահոգութիւնն էր եղած միայն տեղի խնայողութիւնը, որ պզուշ բան է, — երբ տեղի խնայողութեան մտահոգութեամբ ընթանանք՝ հարկ կ'ըլլայ դեզչել մեր այբուբենին թիւը եւ կրճատել կարգ մը բառերու պոչը, կամ ընդունիլ սղագրութեան կամ խող-կոլխող ձեւով նախադասութիւն կազմելու եղանակ մը:

Այսքան գիտողութիւնը, արդէն, կը հաստատէ թէ տառերու բարեփոխութիւնը Կարիպեաններու ուտելիք ապուրը չէ, — անհրաժեշտ է խոր ծանօթութիւն աչքի բնախօսութեան եւ տառերու պատմութեան մասին:

Բայց ընդհանրապէս հայկական տառերու բարեփոխութեան մասին խօսելու համար ըստ էութեան՝ հարկ է որ, նախ, ամբողջացնեմ վէճին պատմութիւնը.

Ուրեմն, Էջմիածնի կողմէ կը պատասխանուի թէ ընդունուած չէ Ցուսաբերի հրատարակած տառատեսակը: Մրցանակ առացած են, հետեւաբար ընդունուած, ուրիշ տառատեսակներ:

Մայր Աթոռին դիւանը, որ կ'ուզէր նըմոյշներ ղրկել այդ տառատեսակներէն՝ «ի բուժումն գայթակղեալ մտաց» ինչպէս կ'ըսուի, կը ստիպուի սպասել, որովհետեւ «քաղաքէց բացակայում էր» Լ. Ստղոյեան, առաջին մրցանակին տէրը:

Ի վերջոյ արտասահման կը ղրկուին տառատեսակներուն պատկերները իրենց «որոշ բացատրութիւններով»: Հայաստանի մէջ դեռ ձայն ու հետք չկայ այդ տառատեսակներուն մասին:

Այժմ, մեր վրդովումէն ետք, ահա մեր զարմանքը:

Ընդունուած եւ մրցանակի՛ արժանացած տառատեսակները տարբերութիւն չունին բարեփոխելի տառատեսակներէն: Ի՞նչն է, ուրեմն, մրցանակի արժանացած: Ո՞վ է մրցանակ շահած: — Ս. Մեսրո՞պը, ինչպէս կը հարցնէր Ցուսաբեր հեգնութեամբ եւ սրամտութեամբ:

Հանելուկ մը կայ այստեղ:

Սխա՛լ է, կ'ընդունիմ, զաղապարտելի՛ է ըսել թէ «չարափոխուած են» Մեսրոպեան տառերը: Լա՛ւ: Բարեփոխուա՞ծ են, մրցանակ շահելու համար կրա՞ծ են որեւէ փոփոխութիւն: Ո՛չ:

Այն ատեն, ի՞նչ է սա աղմուկը, գարշելի երաժշտութիւնը, որ կը բարձրանայ Գորտին Աղբիւրէն: Ախտաբանական ի՞նչ տագնապ է որ կ'անցընէ Հայութեան այն մասը, որ, կանխարգելիչ քննադատութեան մը մէջ, կը տեսնէ Հայութեան միւս մասին հայրենադաւութիւնը եւ ուրիշ բաներ: Ի՞նչ կ'ուզեն այս մարդիկը, — չըլլա՞յ որեւէ քննադատութիւն՝ ի հեճուկս զանտիլլի բէմէնձնաններուն: Բայց ե՞րբ վերջ պիտի գտնէ չինկեապէի սա կռիւը, որ ուրիշ նպատակ չունի՝ բայց եթէ լեցնել պարապը օրուան թերթերուն, որոնք կը տառապին մտքի եւ գաղափարներու աղքատութենէ: Մինչեւ ե՞րբ պիտի խլացնեն մեր ականջը յօդուածագիրներ, ուրոնք իրենց ճահճային եղէգին ծայրը դրած են նախակրթութեան մը թռմած պսակը: Բայցէք սա «յառաջդիմական» կոչուած թերթերը, որոնք Յունիսէն ի վեր կը լեցուին տառերու բարեփոխութեան շուրջ բացուած ամուլ, աղքատ, անսուաղ վէճով, — ցուրէնի հատիկի մը ծանրութեամբ գաղափար մը, հմտութեան նուազագոյն նշոյլը չէք գտներ այնտեղ: Հայհոյութիւն ու նախատինք, — գէթ քիչ մը սրամտութիւն դնէին, արուեստագէտի պայրոյթ՝ իրենց այդ հայհոյութեանցմէջ:

Մուշմուլայի ջուրով գինովցած այս յօդուածագիրներուն ահա կուզամ բերել արբազան գինովութեան խօսքը, որ ընդհուպ:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՑՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

“ՀԱՍԿԱՔԱՂ”

ՓՐՕՖ. ՏՕՆԱՊԵՏ Կ. ԼԻՒԼԷՃԵԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆ ՎԱՍՏԱԿԸ ԵՒ 1915Ի ԲԱՆՏԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Փրօֆ. Տ. Լիւլէճեանի յատկանշական մէկ նամակն ալ կայ հատորին վերջաւորութեան, գրուած 1910ին, երբ Քօրնէլ համալսարանին մէջ կը գտնուէր: Քաջալերական տողեր կը պարունակէ այս նամակը, ուղղուած Խարբերդի մէջ «Նոր Սմբատեան Ընկերութեան» վարչական ժողովին: Ուշադրութիւնս գրաւեց հետեւեալ պարբերութիւնը, գրուած յիսուն տարի առաջ.—

«Հոս Հայերը դարձեալ Հայ են, իրենց ինքնութիւնը պահելու ճիգով չեն կրցած յարաբերիլ բարձրագոյն դասակարգին հետ եւ իւրացնել անոնց օգտակար ձեռնարկները, ստորին դասակարգի մը հետ յարաբերելով կը փճանան: Փոքրիկ ընկերութիւններ կազմած են նոյն քաղաքին մէջ, իսկ շատ անգամ իրարու հակոտնեայ ու դիրար չէդոքացնող: Հոս գտնուող Հայերը իրականապէս մեծ ուժ մը, մեծ զօրութիւն մը կրնային ըլլալ կեդրոնացեալ ուժով: Բայց հասկցող չկայ ու յաւակնոտութիւնը այնքան մեծ է որ լսող չկայ: Երկու սերունդ չանցած Ամերիկահայը փճացած պիտի ըլլայ, ոչ լեզուն խօսող պիտի գտնուի եւ ոչ ալ դայն ուսանելու փափաքող Հայորդիներ»:

Բարեբախտաբար Ամերիկահայը «փճացած» չէ, բայց կարգ մը խորհրդածութիւնները աւելի քան այսօր ալ այժմէական են եւ բոլոր սրտցաւ Հայերը պէտք է մտածելու մղեն լրջօրէն:

Փրօֆ.ին գրական էջերը զուտ ազգային — գեղջկական բովանդակութիւն ունին կ'ըսէի, ինչպէս «Մանօին Ուլը» եւ «Մօր Երգը», երկուքն ալ առաջին անգամ լոյս տեսած են «Կեանք եւ Արուեստ» ամսագրին 1939ին 2 եւ 4 թիւերուն մէջ, Բագրատ Սորուգրութեամբ, որ հեղինակին ծանօթանն էր: Այս շարքին կարելի է դասել նաեւ «Բրուտին Երգը»:

Փրօֆ. Տ. Լիւլէճեան փորձած է գրական բոլոր սեռերը: Ունի նաեւ թատերգութիւններ, «Ողիմպոսի Աստուածները» չորս արարուածով, որ առաջին անգամ ներկայացուած է 1904 Յունուար 3ին Եփրատ Գոլէճին մէջ: Դերակատարներն են Ողիմպեան աստուածներն ու յաւերժահարսներ, որոնք Փիլէոնի անտառին մէջ Հարսանիքի մը խրախճանքին ներկայ են, եւ ուր բացակայ է Հայր Աստուածը, Արամազդ: Գաղափար մը տալու համար թէ հեղինակը ի՞նչ ոճով կը խօսեցնէ աստուած-դերակատարները, բացման առաջին նախադասութիւնը ահաւասիկ.— Խօսողն է Հերմէս որ եկած է հրաւիրելու Հայր Աստուածը — «Հոն է Ապողոն իր

ՈՒԹ ՕՐ ՉԵԿԱՅԻ ԲԱՆՏՈՒՄ

(ՅՈՒՇԵՐ, ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ)

Ա.

Մօտ երկու ժամ, գուցէ եւ աւելի մընացինք փակուած ցուրտ սենեակում, ամէն րոպէ սպասելով, որ ահա դուռը կը բացուի եւ ...

Ինչո՞ւ էին ուշացնում, ի՞նչ կարգադրութիւններ ունէին, որ դեռ դիտմամբ պահում էին այս սպառողական անտանելի վիճակին մէջ:

Բոլորի դէմքերը այլայլած էին, — պէտք է ենթադրել, որ իմը՝ նոյնպէս: Բայց մասնաւորաբար ու միանգամայն անտանելի էին բժիշկ...եանը եւ ուսուցիչ Ա....եանը: Երբեք չէի տեսած — եւ տայ Աստուած, որ այլեւս չտեսնեմ երբեք մարդիկ, որ սարսափահար լինէին այդ աստիճան ...

Նայում էի երեսներին, խորապէս խըղճում ու խորապէս զգում — չգիտեմ ո՞րն էր աւելի ճիշդ, խղճա՞լը թէ զգալը:

Ուսուցիչը նստած էր պատուհանի վըրայ, դէմքը քարացած, աչքերը լայն բացած ու անթարթ հայեացքը ուղիղ դիմացի պատին բեւեռած: Յայրայեղ, անսահման սարսափի կենդանի մարմնացումըն էր կարծես: Մեռելի գոյն էր ստացել երեսը, աչքերն ու այտերը փոսն էին ընկել: Շրթները բարակացել ու սպիտակել էին այնպէս, որ կարծես կաւիճախառն մոխիրով ծեփած լինէին ...

Մի քանի անգամ փորձ արի մի քիչ սիրտ տալ, խօսակցութեան բռնուել, կատակ անել:

Ձէր պատասխանում:

Լինում էր, որ շարժում էր դողդոջ շրթները, բայց ձայն դուրս չէր գալիս բերանից.

Վերջապէս բարկացայ ու սաստ կոպտաբար.

— Ի՞նչ էք այդքան վախեցել... Մի անպէտք կեանք ունիք, ուրիշ ի՞նչ... Սպանում են՝ թող սպանեն ...

Շրթները դարձեալ դողացին ու չընջացին հազիւ լսելի ձայնով.

— Ես կին ունեմ, երեխաներ ...

Ամաչեցի իմ կոպտութիւնից, էլ բան չասի:

Բոլորովին այլ կերպ էր արտայայտուում բժիշկ ... եանի ծայրայեղ յուզումը:

Սա անդադար շարժման մէջ էր, անհանգիստ եւ ու առաջ էր անում սենեակում, մի տեղ ու դիրք չէր գտնում իր համար: Յանկարծ կանգ էր առնում սարսափահար, վազում դրան կամ լուսամուտի մօտ, մի քանի վայրկեան լսում լսրուած ուշադրութեամբ դրսից հասնող — խլական կամ երեւակայական — ձայները ու էլի սկսում անհանգիստ-խելար պըտոյտները

Բայց գլուխ՝ ծխախոտ էր խնդրում:

Ծխախոտ չունէինք, վերջացել էր դեռ երէկուանից: Վերարկուիս գրպանում փոշեխառն փշրանքներ էին մնացել: Հաւաքեցի, տուի իրան: Ոլորեց շտապ ըշտապ, մի հաստ գլանիկ շինեց, ագահօրէն ծխեց: Ապա գտաւ յատակի վրայ մի չվերջացած պապիրոս, որ, ով գիտէ, քանի օր ընկած էր այդտեղ... Այն էլ ծըխեց, թանկագին ծուխը ներս քաշելով մինչեւ թոքերի խորքերը:

Ու էլի խնդրեց:

Մոռանում էր, որ սաել էինք, թէ չունենք. խնդրում էր նորից ու նորից ...

Շարունակ խօսում էր, առանց մէկին կամ միւսին դիմելու, — հէնց այնպէս, ինքն իրեն:

Խօսքի նիւթը միշտ նոյնն էր ու շատ կարճ.

— Սպանելու են բերել մեզ, սպանելու... Կը տեսնէք... Դուք չէք ճանաչում սրանց ... Ես գիտեմ... Սրանց մեր աբիւնը հարկաւոր է... Երէկ բանտում կոտորեցին, այսօր Ձեկայում պիտի կոտորեն...

Շարունակ նոյն բանը: Կարծես մի առանձին պահանջ ունէր անվերջ կրկնելու, թէ մեր բանը վերջացած — պրծած է, փրկութիւն չկայ ...

— Դատարկ բան է, բժիշկ, ասում էի ես, — քննութեան են բերել:

Իսկ Մուսինեանը ուղղում էր իմ սըխալը ...

— Բերել են այստեղից տուն արձակելու, — տուն են ուղարկում մեզ, բըժիշկ:

Բժիշկը մի վայրկեան նայում էր երեսներս, խելագար աչքերով յոյսի նշոյլ էր որոնում դէմքերիս վրայ ու յանկարծ մի յուսահատ ժեստ անում.

— Ինչե՞ր էք ասում ... Այս ժամին ի՞նչ քննութիւն, ո՞վ պիտի քննի... Քննութեան համար ինչո՞ւ պիտի բերէին ինը մարդ միասին, բոլորս էլ տարբեր գործերով... Տուն են ուղարկում ... չէի՞ն կարող սպասել մինչեւ առաւօտ ... Տուն են ուղարկում ... ապա ինչո՞ւ չասին, որ շորերս վերցնէինք ... Ասում եմ՝ սպանելու են բերել, սպանելու ...

Այնպէս էր վիճում, որ կարծես ինքներս չէինք հասկանում մեր ասածների բացարձակ անմտութիւնը ...

Ամէնից հանգիստ — կամ գոնէ ամէնից զուսպ — երեք համախկաւորներս էինք. Ղ...եանը, Մուսինեանն ու ես:

Ղ...եանը քիչ էր խօսում, մտահոգ էր, տխուր, բայց ջղագարութեան նշաններ չէր ցոյց տալիս:

ՅՈՎՀ. ՔԱՋԱԶՆՈՒՆԻ

(1 Շար.)

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

■

Նեղ կուգայ «ուսանողական քաղաքը», որ հիմնուած է Փարիզի գուռներուն առ-ջեւ: Նման քաղաք մը կը շինուի, ներկա-յիս, Անթոնիի մէջ, հեռաւոր արուարձան, նախաձեռնութեամբ Կրթ. Նախարարու-թեան:

Առաջինը հիմնուած է որքան Ֆրանսա-կան, նոյնքան օտար դրամագլուխով, փաստ որ ամէն ազգ որ ուզած է Ուսանո-ղական իր «Տունը» ունենալ, հիմնած է իր տաղաւարը իր նիւթական միջոցներով:

Եւ սակայն դժուար է յուսալ որ ուսա-նողական այս քաղաքները կարենան բնա-կութիւն տալ բոլոր ուսանողներուն: Տա-սը առ հարիւրը միայն գտած են բնակա-րան իրենց «քաղաքներուն» մէջ: Գռոտօ, որ կը հաշուէ 12.000 ուսանող, 3.5 առ հարիւր միայն կրցած է բնակարան տալ, Քլերմոն – Ֆէրրան՝ 17.4 առ հարիւր: Բացառիկ է պարագան Գրընոպլի հա-մար, որ բնակարան հայթայթած է 31 առ հարիւր: Փարիզ՝ 12.5 առ հարիւր, բայց պէտք է բնակարան հայթայթէ 30 առ հարիւր, որպէսզի կարենայ մասամբ լու-ծել ուսանողներու բնակութեան տագնա-պը:

Ընդհանուր հաշուով, Ֆրանսա կը պա-հանջէ 27.000 սենեակ՝ տեղաւորելու հա-մար իր ուսանողները մինչեւ 1962: Այս ծրագիրը կը պահանջէ երեսուն միլիար ֆրանք երեք տարուան համար, մինչդեռ ներկայիս յատկացուած վարկն է 9 մի-լիար հինգ տարուան համար:

Անթոնիի «ուսանողական քաղաքը», ըստ ծրագրային նկարագրութեան, ունի լողարան, մարզարան, մատենադարան:

Երբ վերջանայ շինութիւնը, հրաշալի բնակավայր մը պիտի դառնայ ուսանող-ներուն համար, ոչ շատ հեռու մայրաքա-ղաքէն, ոչ ալ շատ մօտ: Արդիական քա-ղաք մը, ուր պիտի բնակութիւն հաստա-տեն եւ աշխատին 1327 ուսանողներ, 546 ուսանողուհիներ եւ 489 զոյգեր:

Բայց... 'սուղ պիտի ըլլայ բնակութիւ-նը: Մէկ սենեակը՝ հինգ հազար ֆրանք ամսական, զոյգերու համար՝ 8500 Ֆր. (Երկու սենեակով):

Այնպէս կը թուի թէ ուսանողական սեն-եակներու վարձքը նոր յաւելում մը պի-տի կրէ ի մօտոյ՝ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, տասը առ հարիւր համեմատութեամբ, որ պիտի կազմէ վարձքերու «ձեղունը», կը բաւէ որ պարտադրուի այդ չափանիշը: Գարտադրութեան այս պայմանը անոր համար, որովհետեւ ժուռտանի Ուսանո-ղական տուները հակակշիռի տակ չեն գտ-նուիր, այնպէս որ այսօր ուսանողներ կան որ կը վճարեն հինգ հազարէն մինչեւ 12 հազար Ֆրանք ամսական: Եւ խորհիլ որ «Ուսանողական քաղաքը» նպաստ կը ստանայ կառավարութենէն:

Ուսանողական քաղաքին վարչապետն է Անտրէ Ֆրանսուա – Փոնսէ, որու կ'ուղ-ղուին արդէն բազմաթիւ բողոքներ, ընդ-դէմ վարձքերու բարձրութեան եւ կա-մայական վտարումներու: Այս բողոքնե-րը կը վախցուի որ ի վերջոյ յանգին ցոյ-ցերու, ջահերով ու նշանաբանական-ներով, ինչպէս տեսանք 1957ին:

Ուսանողներու բնակարանային տագնա-պը լուծելու համար կ'առաջարկուին զա-նազան միջոցներ — Ստեղծել երկու ան-կողիննոց սենեակներ, այս ձեւով 15 – 20 առ հարիւր խնայողութիւն մը կը կա-տարուի: Բայց ինչո՞ւ չշինել 40 հոգինոց սենեակներ, իբրեւ ննջարան եւ ընթեր-ցարան միաժամանակ: Դիտել կը տրուի թէ ուսանողը կը նմանի Անգլիացիին, ինչպէս Անգլիացին կը նմանի կղզիի մը: Այսինքն ամէն ուսանող պէտք է որ կա-րելիութիւնն ունենայ մեկուսանալու, ինքնամփոփուելու: Այս պայմանը ան-հրաժեշտ է ամէն չափահասի կեանքին մէջ եւ անհատական աշխատանքի համար: Նախարարական ծրագիր մը կը տնօրինէ շինել երկու անկողիննոց սենեակներ մէկ նրբանցքի վրայ՝ վաթսուն մեթր երկար եւ մէկ մեթր քսան լայն, տեսակ մը փա-պուղի: Անշուշտ ուսանողական նման սենեակները, որոնք կը յիշեցնեն չոգենա-ւի խուցերը, նուազ հաճելի են որքան ժուռտանի տաղաւարները: Ինչ խօսք որ ժուռտանի տաղաւարները կը պատսպա-րեն միայն 4700 ուսանող, այնպէս որ բաւական չէ: Այս տարի Փարիզ պիտի ընդունի 15.000 ուսանող արտասահմա-նէն: Այս ուսանողներէն մաս մը պիտի պատսպարուի Թէ տ'Օրսէի պատկան մար-մինին օժանդակութեամբ: Ուրիշներ, ա-նոնք որ նիւթական միջոց չունին, պիտի վազեն պանդոկէ պանդոկ՝ բնակարան գտնելու համար իրենց աղքատ քսակին ներած գինով: Թերեւս ոմանք պատահա-կան համալսարաններ երթան: Ներկայիս թուցիկներ կը շրջին ձեռքէ ձեռք՝ Փա-րիզի մէջ, առաջարկելով նպաստաւոր պայմաններ՝ ուսանողուհիներու համար, — ձրի բնակարան, պայմանով որ ուսա-նողուհիները յօժարին օրական երկու ժամ յատկացնել կամ կիրակին զոհել... պահապանութիւն ընելու համար երախա-ներու, կամ տնական թեթեւ գործեր ընե-լու համար (աման լուալ, եւայլն), կամ վերջապէս նման «սեւ աշխատանքներու» համար:

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՋՐԱՆՑՔՆԵՐՈՒՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

*

Աւելի քսան տարի առաջ, ծանր բան մը կառչած էր փրոֆ. Լուիճի Քոնթոնի կարթին, Վենետիկի ծովախորշին մէջ: Փրոֆէսէօրը երբ մեծ դժուարութեամբ ջուրէն դուրս հանեց այս ծանր բանը, տեսաւ որ խեցիներով ու խոտերով ծած-կուած մեծ քար մըն էր: Բայց երբ մաք-րեց զայն, նշմարեց, թէ քար կարծուած այդ մարմինը պնակ մըն էր, որ ծով նետ-ուած էր դարեր առաջ: Փրոֆ.ը շատ գոհ մնաց, ոչ մէկ ձուկ այսքան պիտի գո-հացնէր զինք: Այլեւս նոր զբաղում մը ստեղծուած էր փրոֆ. Լուիճի Քոնթոնի համար, որ իր պարապոյ ժամերը կը յատկացնէր հին դրամներու հաւաքածո-յին:

Ան հին շրջաններէն մնացած իրեղէններ պիտի փնտռէր ջրանցքի պղտոր եւ ցեխոտ ջուրերուն մէջ: Պէտք չունէր ոչ կարթի, ոչ ասեղի եւ ոչ ալ կերի: Պէտք ունէր միայն կարգ մը գործիքներու, որոնցմով կրնար ջրանցքներու յատակը քե-րել:

Փրոֆ. Լուիճի Քոնթոնի համար յար-մարագոյն եղանակն էր ամառը եւ ձմրան մէջտեղը: Այդ եղանակին է, որ ջուրերը քիչ մը կը քաշուին Վենետիկի մէջ եւ նոյնիսկ կարգ մը տեղեր կ'երեւի ծովին յատակը:

×

Ջրանցքէն հանուած իրեղէնները մեծ մասամբ կը պատկանին 16րդ դարուն: Վենետիկի ամէնէն փայլուն այս շրջաննե-րուն առարկաները մեծ արժէք ունին ար-ուեստի եւ հնութեան տեսակէտով: Եւ այդ պատճառաւ է, որ անգին է փրոֆէ-սէօրին հաւաքածոն:

Փրոֆ. Լուիճի Քոնթոն, որ ութսուն տարեկան է ներկայիս, առանձինն չի կր-նար երթալ որսորդութեան: Բայց ընտա-նեկան պարագաները կ'օգնեն անոր եւ փրոֆէսէօրը կը մաքրէ ու կարգի կը դնէ անոնց բերած նորութիւնները:

Գտնուած իրեղէններուն մէջ, զարմանքով տեսնուած է Սուլթան Մահմուտ Բ.ի մէկ պնակը: Այս եւ ասոր նման հնու-թիւններ չի ծախեր փրոֆ.ը, որ ամէն բանէ աւելի կը սիրէ զանոնք:

ԾԻԾԱՂ

Փիքասօ վերջերս երիտասարդ նկարիչի մը կ'ըսէր.

— Գիտե՞ս, թէ մարդ ի՞նչ կ'ընէ, երբ նկարել չի գիտեր:

— Դպրոց կ'երթայ, վարպետ:

— Ոչ: Դպրոց մը կը ստեղծէ, ըսաւ Փիքասօ:

×

Օր մը հարցուցին Պերնար Շոյի:

— Ի՞նչ տարբերութիւն կայ Անգլիա-ցիներուն եւ Ամերիկացիներուն միջեւ:

— Անգլիացիները կարդալ չեն գիտեր, Ամերիկացիները ըսաւ պիտի չսորվին:

×

Քլեմանսօ, 1900ին, երբ ներքին գոր-ծոց նախարար եղաւ, ուզեց հաստատել, թէ իր նախարարութեան պաշտօնեաները աշխատասէ՞ր ու ճշդապա՞հ էին: Եւ նա-խարարութեան տնօրէնին ընկերակցու-թեամբ մտաւ առաջին գրասենեակը: Մարդ չկար հոն: Ոչ ալ երկրորդ եւ եր-րորդ գրասենեակներուն մէջ: Չորրորդ գրասենեակին մէջ պաշտօնեայ մը կար, որ... կը քնանար: Տնօրէնը ուզեց արթն-ցնել, բայց Քլեմանսօ արգիլեց:

— Մի արթնցներ, որովհետեւ աս ալ պիտի երթայ, ըսաւ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԵՐԿԵՐ, Ա. Հատոր՝ բանաստեղծութիւններ (1920 – 1940): Գրեց Արսէն Աճէմեան: Տպագրութիւն Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1959:

Առողջապահական նախարարը կ'այցե-լէ հոգեբուժարան մը:

Երբ կը հասնի գրեթէ բուժուած հի-ւանդներու յարկաբաժինը, կը մօտենայ անոնցմէ մէկուն եւ կը հարցնէ.

— Ի՞նչպէս կ'անցընէք հոս: Գո՞հ էք:

— Այո: Շատ գոհ ենք, կը պատաս-խանէ հիւանդը:

— Եթէ որեւէ գանգատ ունիք, առանց քաշուելու ըսէք ինծի: Ես նախարար եմ եւ կրնամ ձեր բոլոր արդար գանգատնե-րուն գոհացում տալ:

— Այո՛, այդպէս է, կը յարէ հիւանդը, նախարարին ուսը ծեծելով բարեկամա-բար: Ես ալ նոր եկած ատենս ինքզինքս Նափոլէոն կը կարծէի, բայց, հիմա բոլո-րովին բուժուեցայ:

×

ՄԱՅՐԸ.— Հայրդ ի՞նչ ըսաւ՝ երբ սանդուխէն վար ինկաւ:

ՕՆՆԻԿ.— Ըսած հայհոյանքները եւ չար խօսքերը պէտք է զա՞նց առնեմ:

ՄԱՅՐԸ.— Այո, անշուշտ, առնէ մի կրկներ:

ՕՆՆԻԿ.— Այդ պարագային բան մը չըսաւ...

յայնալիճ և արծաթալար ագեղով, հոն են Արշէն ու Գոսիդոնը, հոն են մեղուանոյշ Աթենասը, աշապեղ Հերան ու ոսկեղխաւ Ասոդիկը՝ բոլոր յաւերժահարսներ, ծա-փու եւ ցամաքի, երկնի եւ երկրի բոլոր անմահ ոլիններուն հետ: Ձեր ներկայու-թիւնը կը պակսի միայն եւ առանց ձեզ անոնց ուրախութիւնը լման չըլլար»:

Երկրորդ թատերգութիւնն է «Եսթեր Թագուհին», հինգ արարուածով:

Երրորդը՝ «Հայր Պետրոս կամ Աւա-զակներու Առաքեալը», հինգ արարուա-ծով.

Այս թատերական փորձերուն եւ ընդ-հանրապէս գրականութեան մէջ աչքի կը զարնէ հեղինակին կրօնական դաստիարա-կութիւն մը ստացած ըլլալը, որ հիմը կը կազմէ իր գաղափարաբանութեան: Սէր, ոչ միայն մարդ էակին այլեւ ստեղծա-գործութեան կենդանական եւ բուսական, աշխարհի բոլոր երեւոյթներուն հանդէպ: Հատորին երկրորդ մասը կը ներկայացնէ 1915ի «Բանտի Ցուցերը»:

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

■

Ա.

ՄԱՅՐ ԵՒ ՈՐԴԻ

Զաղատանքը այնքան անդիմադրելի էր որ մայրը չկրցաւ իր մերժման մէջ յա-մառիլ.

— Շատ աղէկ, տանիմ, զաւակս, տա-նիմ, ... Ըսէ տեսնեմ, Ռոպէնսոնը լմըն-ցուցի՞ր, Արշակ, հարցուց մաման տղուն ուշադրութիւնը ուրիշ նիւթի վրայ դար-ձընել ուզելով:

— Ախ, մամա, բացագանչեցԱրշակ աչ-քերը մէկէնիմէկ խանդավառ, դէմքը զմայլական. Ռոպէնսոնը ինչ քաջ մարդ է. Ուրբաթ գերիին հետ վայրենիներուն դէմ կռուեցաւ եւ փախցուց զանոնք՝ գե-րիները ազատելով. ահ, ինչ սքանչելի բան է, մամա... որքան կ'ուզէի Ռոպէն-սօն մը ըլլալ. խոշոր շոգենաւ մը նստէի, մեծ ծովերուն մէջ փոթորիկի բռնուելով ընկղմէինք, մինակ ես ազատէի, ամայի կղզի մը ելլայի, հոն լաստեր գտնէի, մորթե հագուստներ հագնէի, մամուկ մը ունենայի ինծի ընկեր, եւ սեւ մարդակեր-ները գային, հրացանը ձեռքս անոնց վը-րայ պարպէի, պոմ, պոմ, պոմ... ա-մէնքն ալ փախչէին, Ուրբաթ գերին ազա-տէի... Ուրբաթ գերին, քաջ, քա՜ջ, քաջ:

Ու տղան սկսաւ բարձր քրքիջներ ար-ձակել, պահ մը դադրեցնելով իր չար-ժումները զորս ըրած էր անմահ մենակ-եացին կեանքին դրուագները յիշելու եւ զանոնք բաղձալու միջոցին:

— Ուրբաթ գերին, ախ, մամա, ան ինչ թօ-ւաֆ մարդ է, շարունակեց տղան խըն-դալով ու շարժակելով, ձեռքերը խաչած ջուրին մէջ խոթեց... վայ, վայ, վայ...:

Ու տղան ձեռքերը օդին մէջ վեր վեր կը հանէր ցաւի խեղկատակ ծամածռու-մներով՝ իբր թէ ինքն ալ այդ միեւնոյն անհաճոյ արկածին ենթարկուած ըլլար:

Սակայն զաւկին բոլոր այս միմոսական սիրուն պատմուածքին պահուն մամային դէմքը խորունկ վիշտ մը արտայայտու-թիւնը կ'առնէր, հետզհետէ աւելի շեշ-տուելով, աւելի ակներեւ:

Արշակ շարունակեց.

— Հա, եւ քէն սպաննուած մարդակերը ուտել ուզեց նէ, վայ անպիտան, ինչ գէշ սովորութիւն. բայց Ռոպէնսոն թող չա-ւաւ... Ահ, Ռոպէնսոն, որչափ կ'ուզէի Ռոպէնսոն մը ըլլալ, հէ՞, մամա, դուն ալ չե՞ս փափաքիր որ ես ալ Ռոպէնսոն մը ըլլամ ու գիրքերու մէջ իմին ալ պատ-մութիւնս գրուի այսպէս... Չե՞ս ուզեր, հէ՞, մամա...

Տղան իր ըղձանքներուն գլխիվայր յորդման թափին մէջ մէկէնիմէկ կանգ ա-ռաւ սակայն՝ տեսնելով մայրը որ թիկ-նաթոռին մէջ հետզհետէ դէպի ետեւ իյ-նալով վերջապէս սկսեր էր հեկեկալ, ձեռքովը աչքերը գոցած:

Արշակ մօրը վրայ վազեց, ափիբերան, աղաղակելով, անոր ճիտը ինկած.

— Մամա, ի՞նչ կայ, ի՞նչ եղաւ, հի-ւա՞նդ ես... չըսես:

Ու մայրը իր հեկեկանքներուն մէջէն.

— Արշակ, մամադ պիտի ձգես երթա՞ս ... մամադ առանձի՞ն պիտի թողուս ... չէ՞, գիտեր որ մամադ առանց քեզի չապ-րիր... Ռոպէնսոնին մայրը ի՞նչ եղաւ. չես գիտեր...

Մօրը այս խօսքերը քրքիջի նոր տագ-նապի մը ենթարկեցին տղան, որ մամա-յին երեսները փայփայելով.

— Բայց, ազուոր մամաս, ես Ռոպէն-սոնին պէս չեմ ըներ, քենէ հրաման կ'առ-նեմ, եթէ տաս՝ կ'երթամ, եթէ չի տաս՝ չեր երթար... կամ թէ քեզի ալ հետս կը տանիմ, չըլլա՞ր, մամա...

— Չէ, զաւակս, պատասխանեց մայրը, քիչ մը հանդարտած ու նորէն տղուն փաթթուելով, չէ, ոչ դուն գնա, ոչ ալ ես հետդ տար... Դուն կը դիմանա՞ս այդ չարչարանքներուն, իմ փափուկ հրեշտա-կըս... Չէ, դուն յաւիտեան պիտի չբաժ-նուիս մամայէդ, հա՞ մի, հոգիս...

— Չեմ երթար, մամա, քենէ չեմ բաժ-նուիր...

Ու իր յուռթի կարմիր շրթները մօրը վտիտ տժգոյն այտին կպցուցԱրշակ իբրեւ երաշխիքի անյեղլի արտայայտութիւն՝ Ռոպէնսոնի օրինակին չհետեւելու իր խոստմանը:

— Ըսել է չի՞ պիտի երթաս, հարցուց մայրը նորէն, դեռ կասկածոտ:

— Ոչ, մամա, պիտի չերթամ... խե՞նթ եմ, այդ ծովերուն մէջ, այդ վտանգաւոր տեղուանքը ուր մարդ կ'ուտեն... սուտ ըսի, չէ, չէ, չեմ ուզեր երթալ... հան-գիստ եղիր:

Եւ տղան վազելով դուրս ելաւ սենեա-կէն՝ ըսելէ յետոյ.

— Երթամ տեսնեմ եաքը ի՞նչ եղաւ Ռո-պէնսոն...:

Հանըմը, մինակ մնալով, յուզուած, գունատ, ջլարժեցաւ թիկնաթոռէն, իր ամուսնին կենդանագրին դէմը, որ քողին մթութեան մէջէն միշտ կը նայէր իր կա-պոյտ բիբերուն տխրանուշ սեւեռանքովը, անթարթ ու խորունկ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

Ֆրանքլին Տ. Ռուզվելթի, Խրուշչեւ վարչապետ Խորհրդ. Միութեանց:

Հոս է, Նիւ Եորքի մէջ, որ Խրուշչեւ մօտէն ճանչցաւ դրամատէրները: Երկու ճաշերու ընթացքին, ջղայնանալու առիթ ունեցաւ: Ցերեկին յայտարարեց.— «Ամէն յոյս կորսնցուցած եմ ձեզ համայնավար դարձնելու: Ամէն բաց, կ'ըսէ ռուսական առածը, իր ճախճախուտէն գոհ է, դուք ալ ձերինէն գոհ էք, բայց ուշադրութիւն ճախճախուտ չեմ ուզեր անուանել մեր ընկերվարական վարչաձեւը»:

Շատեր խնդացին, սակայն Խրուշչեւ իրենց մահացդը կը կարդար ...:

Իրիկուան ճաշին, Խրուշչեւ կը յայտարարէր. «Հաւանաբար ձեր դրութեան յաղթանակին կը հաւատաք, իսկ ես ընկերվարութեան յաղթանակին կը հաւատամ, կը տեսնեմ որ կը ժպտիք, ուշադրութիւն չեմ ըսեր որ մարգարէ մընեմ, բայց կրնամ ըսել որ ձենէ ոմանք դառն զարթօնքներ պիտի ունենան երբ տեսնեն թէ իրենց հաշիւները սխալ էին: Կը ներէք, չեմ ուզեր ձեզ վիրաւորել, կ'ուզէի միայն խօսիլ ապագային մասին այնպէս ինչպէս կը տեսնեմ»:

Եւ վարչապետը կատակախօս կը դառնար երբ իրեն կ'ըսէին որ «տնտեսական ակումբը» երբեք այդքան մարդ չէր տեսած.— «Զարմանալի չէ: Մեզ մօտ, Խորհրդ. Միութեան մէջ վայրեր կան ուր ուղտը անծանօթ է, երբ գիպուածով մէկ հատ մը տեսնուի ամէն մարդ կը վազէ: Կ'ուզեն մօտէն տեսնել, դպչիլ: Այս իրիկուն ալ դրամատիրական անուանի ընկերութեան մը մէջ. համայնավար մը կայ, շատ բնական է որ դուք ալ ընէք, ինչպէս մեզ մօտ կ'ընեն այն ուղտին համար որուն մասին խօսեցայ»:

Եւ այդ ճաշին ընթացքին էր որ պատահեցաւ առաջին միջադէպը: Մէկը կ'ըսէ. «Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ խորհրդային լրագրողները կրնան ազատօրէն գրել իրենց ուզածը Ամերիկայի մասին, մինչ Մոսկուայի ամերիկացի թղթակիցները գրաքննութեան ենթարկուած են»:

Խրուշչեւ կը կտրէ.— «Ես հոս եկած եմ ձեր նախագահին հրաւէրով, համաձայնած ենք որ չխօսինք միճարտնութեանց առիթ տուող հարցերու շուրջ»: Բայց հարց տուողը կը պնդէ «այդ պատասխանը չէ հարցումիս»: Այս անգամ Խրուշչեւ կը փրփրի.— «Եթէ գիս ընդմիջէք, չեմ պատասխաներ: Կամ հիւրասիրութեան ապացոյց կուտաք, կամ կ'ըսէք որ այլեւս գիս չէք ուզեր լսել: Ես կրնամ երթալ: Իբրեւ մուրացիկ չեմ եկած ձեր երկիրը այլ՝ իբրեւ ներկայացուցիչը մեծ պետութեան մը: Եւ հիմա ձեզի պատասխանեմ: Կ'ըսէք որ թոյլ չենք տար որ «Ամերիկայի Ձայնը» լսուի Խորհրդ. Միութեան մէջ: Իսկ դո՞ւք: Ջկան ամերիկեան ձայներ զոր լսել կուտաք, սեւ երգիչը՝ Փօլ Ռոպսոնինը, օրինակ՝ եթէ ձեր ձայնը հաճելի ըլլար, սիրով կը լսէինք, բայց հաճելի չէ, որո՞ւնն է յանցանքը»:

Շաբաթ օր Խրուշչեւ Լոս-Անճըլըս մեկնեցաւ, ուրկէ Սան Ֆրանչիսքօ գնաց կիրակի օր:

ՈՂԲ. ԳԱԲ. ԼԱԶԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Պ. Ստեփան Էլչիբէկեան տասը հազար ֆրանք կը նուիրէ Հայ Մշակոյթի Տան:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Կայանի ենթակոմիտէն իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Հ. Յ. Դ. Գերագոյն Մարմնին, Տիկին Ն. Լազեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն ընկեր Գաբրիէլ Լազեանի անդարմանելի կորուստին առթիւ:

ԳԱԲՐԻԷԼ ԼԱԶԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Փարիզի Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն յիշատակի երեկոյ մը կազմակերպած է՝ ԸՆԿԵՐ ԳԱԲՐԻԷԼ ԼԱԶԵԱՆԻ մահուան առթիւ, Հոկտեմբեր 10ին:

Յաջորդով՝ մանրամասնութիւններ:

ԿՈՒԶՈՒԻՆ

Ձեռնարկուներ եւ փասօնիէներ երախայի հիւսուածեղէնի մանրածի համար:

Դիմել.—

LA MAILLE PARISIENNE
19, Rue du Caire, Paris 2e

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէնտնվիլէի օղափ. կայանին կը նուիրեն.— Պ. Հայկ Գըրըքճեան տասը հազար ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ժ. Տամլամեան հինգ հազար, Տէր եւ Տիկին Հրաչ Տարօնեան Եօսմ Գարինի մկրտութեան առթիւ երեք հազար, Տիկին Դաւիթեան իր ողբացեալ քրոջ Տիկին Արմենուհի Պապայեանի յիշատակին հինգ հազար, Տիկին Գուրմայեան հազար, Տիկին Գարակիւլեան հազար, Ոմն՝ Օր. Զիլինկիրեանի ամուսնութեան առթիւ հինգ հազար ֆրանք:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Եկեղեցիին վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ իր Հայերէնի Դասընթացքը վերաբացուած է, ուսուցչութեամբ Տիկ. Ս. Թորոսեանի: Դասերը Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրեր, ժամը 19–21, երկու սեռէ աշակերտներու համար, Բարեգործականի սրահին մէջ, 19ա, Րիւ Վանթիւր: Նոր արձանագրութիւններու համար դիմել սրահ, դասերու պահերուն: Ծնողքները կը հրաւիրուին օգտուիլ այս անվճար դասընթացքէն, իրենց զաւակները հայերէն կարդալ-գրելու ուսումէն չզրկելու նախանձախնդրութեամբ:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ մարմինները.—

21 Սեպտեմբեր Երկուշաբթի իրիկուան ժամը 9ին Պոմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէն եւ Վարանդեան խումբը:

22 Սեպտեմբեր Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին Քրիստափոր ենթակոմիտէն Ահարոնեան ակումբին մէջ:

23 Սեպտեմբեր Չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին, Սէն Լուի Ակնունի ենթակոմիտէն եւ Արամ խումբը:

24 Սեպտեմբեր, Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին, Սէն Ժերոմի «Հայաստան» ենթակոմիտէն եւ Իշխան խումբը:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Իսիի Խրիմեան վարժարանը կը վերաբացուի 24 Սեպտեմբեր, Հինգշաբթի օր:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ, Վալանս.— Համախարբերդ: Ուշ ստացանք ձեր յայտարարութիւնը:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	2·500	Ֆր. մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	1·500	Ֆր. մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	1·000	» » » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	1·500	» » » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	2·000	» » » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	1·000	» » » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ»	1·000	» » » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	500	» » » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 22 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — MARDI 22 SEPTEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ ... — 35EME ANNEE — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4402

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՃԱՌԵՐԷՆ ՎԵ՛ՐՋ

Երկու կարեւոր հարցեր կը շարունակեն գրաւել միջազգային մամուլի ուշադրութիւնը ,— Զօրավար Տը Կոլի Սեպտեմբեր 16ի յայտարարութիւնը Ալժերիոյ մասին եւ Խրուշչեւի պտոյտները Ամերիկայի մէջ։

Առաջինը ստուերի մէջ կը ձգէ երկրորդը :

Արդարեւ Ալժերիոյ խնդրին արդար լուծումը կը շահագրգռէ ո՛չ միայն Ֆրանսան եւ Հասարակապետութիւնը, այլ ՄերձաւորԱրեւելքի արաբական երկիրներն ու Ատլանտեան Ուխտի անդամ պետութիւնները :

Գալով Խորհրդային Միութեան վարչապետին խօսած ու դեռ խօսելիք ճառերուն, անոնք աւելի շատ կը ծառայեն քարոզչական նպատակներու։ Խրուշչեւ ամէն առթիւ «խաղաղութիւն», «զինաթափութիւն» եւ «համակեցութիւն» կը հոլովէ՝ հոգեհաճ խօսքերով տպաւորութիւն ձգելու համար ամբոխին վրայ, զայն սիրաշահելու նպատակով :

Ամէնէն լաւատեսներն անգամ մեծ արդիւնք մը չեն ակնկալեր «կապիտալիստ»ներու հետ իր շփումներէն։

Հաւատք կարենալ ներշնչելու համար, խօսքերը պէտք է գործի վերածուին :

Ու «գործ» կը նշանակէ հիմնական յեղաշրջում խորհրդային վարչաձեւի : Այսինքն իսկական «կառուցում ընկերվարութեան»,—[illegible] իրենց քաղաքական ու ընկերային վարիչ ուղեղին :

Իսկական «ընկերվարութիւն» կառուցանելու համար ամէն բանէ առաջ անհրաժեշտ է երաշխաւորել մարդկային ազատութիւնը։ Իսկական պայման է յարգել անհատներու եւ ազգերու տարրական իրաւունքները, որոնք խտացած են մէկ բառի մէջ ,— ազատութիւն :

Որքան ատեն, որ ո՛չ մէկ քայլ կ'առնեն այդ ուղղութեամբ, ո՛չ ոք հաւատք կ'ընծայէ Խրուշչեւներու ճառերուն եւ սին խոստումներուն :

Ճառը զոր խօսեցաւ Կրեմլինի մենատէրը Սեպտեմբեր 18ին ՄԱԿի ընդհանուր ժողովին առջեւ՝ զինաթափութեան մասին՝ ճարպիկ խաղ մըն էր, ամբոխավարութիւն մը՝ փոշի փչելու համար միամիտներու աչքին :

Խրուշչեւ կ'առաջարկէր ընդհանուր զինաթափութիւն չորս տարուան մէջ, երեք հանգրուաններով։ Կը խոստանար չորս տարիէն իրենց տուները ճամբել աշխարհի բոլոր զինուորները՝ ցամաքային, ծովային եւ օդային, քանդել զինուորական խարիսխները, փճացնել հիւլէական եւ ջրածին ռումբերը :

Ուրեմն աստուածաշնչական խաղաղութիւն պիտի տիրէ աշխարհի մէջ չորս տարիէն — եթէ ընդունուի իր ծրագիրը, — համակեցութիւնը իրականութիւն պիտի դառնայ։ Եւ ինչպէս կ'ըսէ Եսայի մարգարէ, «Ցայնժամ ժամանակի գայլք եւ գառինք ի միասին ճարակեսցին»(ԿԵ. 25) :

Խրուշչեւ ինք ալ չի հաւատար իր ըսածին ու կը կրկնէ այն յանկերգը, որ ծանօթ է բոլորին — Մասնակի զինաթափութիւն։ Ապահիւլէական գօտի մը կեդրոնական Եւրոպայի մէջ (Ռափացքիի ծրագիր)։ Օտար զինուորական ուժերու հեռացում։ Օտար զինուորական խարիսխներու վերացում : Ոչ - յարձակողական դաշինք Ատլանտեան Ուխտը եւ Վարշաւայի դաշնագիրը ստորագրող երկիրներուն միջեւ :

Ո՛չ մէկ դրական առաջարկ հակակշիռի մասին :

Խորհրդային Միութիւնը ամէն անգամ մերժած է հակակշռի միջազգային մարմին մը ընդունիլ իր սահմաններէն ներս : Այդ պատճառաւ ալ ձախողած են միշտ զինաթափութեան խորհրդաժողովները :

Քարոզչական ճառերու տպաւորութիւնը անցնելէ վերջ, դրական ի՞նչ պիտի մնայ Խրուշչեւի շրջապտոյտէն :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

"ԿԸ ԶԳԵՄ Կ'ԵՐԹԱՄ" Կ'ԸՍԷ ԽՐՈՒՇՉԵՒ

ԼՈՍ - ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

Վարչապետ Խրուշչեւ Նիւ Եորքէն մեկնեցաւ Լոս - Անճըլըս, ուրկէ Կիրակի օր կ'երթար Սան Ֆրանչիսքօ :

Խորհրդային պարագլուխը տակէ քանի մը ամիս առաջ, «գժբախտ» նախադասութիւն մը ըսած է որուն հետեւանքները կը քաշէ, ամերիկեան ամէն մէկ քաղաքի մէջ։ Խրուշչեւ ըսած էր, խօսելով Ամերիկացիներուն մասին «Ձեզ բոլորդ պիտի թաղենք»։ Ամէն մէկ Ամերիկացի առիթ չի փախցներ յիշեցնելու Խրուշչեւի այդ ձախող ոտակումը : Եւ ամէն անգամ Խրուշչեւ կը բարկանայ :

Հազիւ հասած էր Լոս - Անճըլըս, երբ տեղւոյն քաղաքապետը անգամ մըն ալ յիշեցուց Խրուշչեւի իր արտասանած խօսքը.— Երբ այդ նախադասութիւնը գործածեցի, նկատի ունէի ընկերութեան զարգացումը··· Բայց ոչ ոք կ'արգիլէ ձեզի որ դրամատիրական վարչաձեւի տակ ապրիք նախընտրաբար ընկերվարական վարչաձեւէ մը։ Պատմութիւնն է որ պիտի դատէ :

Եւ խորհրդային վարչապետը շարունակեց .— « Խնդիրը հետեւեալ ձեւով կը ներկայանայ .— Կամ նախագահ Այզընհաուրի հետ հանդիպումներս կը [illegible] ջղամարտին անհետացման, կամ կը մեկնիմ ձեզի ըսելով՝ չեմ գիտեր թէ երբ խորհրդային ուրիշ վարչապետ մը կու գայ ձեզ տեսնելու։ Բայց եթէ կ'ուզէք զինուած մնալ, ես բան մը չեմ կրնար ընել, միայն նախապէս կ'ըսեմ ձեզի աւելի լաւ է ապրիլ գիտնալով որ վաղը խաղաղութիւնը պիտի տիրէ :

Վարչապետ Խրուշչեւ այս ճառը կը խօսէր Ամպասատոր պանդոկին մէջ ուր իրեն ի պատիւ ճաշ մը տուած էր քաղաքապետը : Ներկայ էին [illegible] հոգի , վեց հազար դիմումներ մերժուած էին :

Ծանրանալով անգամ մը եւս ապազինման իր առաջարկներուն վրայ, Խրուշչեւ ըսաւ.— Մարդիկ չեն եղած իրար սպաննելու համար, այլ՝ խաղաղ ապրելու համար։ Չէք անգիտանար թէ քրիստոնեայ կրօնքին առաջին պատուիրանը կը յայտնէ. «պիտի չսպաննես»։ (ԽՄԲ.— Միջազգային մամուլը կը նշէ թէ 5րդ պատուիրանն է···) :

Խրուշչեւ պոռթկաց իր եզրակացութեան մէջ, յայտարարելով թէ եթէ զինքը «լուրջի չեն առներ» անմիջապէս Մոսկուա կը վերադառնայ .— «Արդէն Նախագահ Այզընհաուրը զիս չէ հրաւիրած որպէսզի գաւաթ մը թէյ խմեմ կամ բաժակ մը քօնեակ : Այդ բաներուն համար ուրիշ ընկերներ ունիմ եւ պէտք չունիմ Ամերիկա գալու։ Միացեալ - Նահանգներու նախագահն ալ ինծի պէտք չունի ատոր համար։ Ուրեմն ինչո՞ւ զիս հրաւիրեց։ Հաւանաբար որովհետեւ իմաստութիւնը այդպէս թելադրեց նախագահ Այզընհաուրի։ Միացեալ Նահանգներու նախագահը գիտակից է համաձայնութիւն մը գտնելու անհրաժեշտութեան » :

Վարչապետ Խրուշչեւ այցելեց «Հրեշտակներու քաղաքը» եւ առիթը ունեցաւ ծանօթանալու շարժանկարի աստղերուն : Այս առթիւ Մառլին Մընրօ յայտարարեց.

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄՐՔ ՄՐԻՆ

Ի՞ՆՉ ԳԻՏՑՔ ԿԱՐ...

Լոնտոն, Օգոստոս 27:

Երբ Միացեալ Նահանգներու Նախագահին, Դուայթ Այզընհաուըրի, թափօրը օդակայանէն մայրաքաղաքին կեդրոնական թաղամասերը կը հասնի, արտաքին նախարար Հերթըր, ակնարկելով այն բացառիկ ու աննախընթաց ընդունելութեան, որուն առարկայ եղած էր Դաշնակից բանակներու երէկուան սպարապետը, կը դառնայ վարչապետին ու կ'ըսէ ·

– –Եղբա՛յր, աս ի՞նչ նշանաւոր բա՛ն էր, աս ի՞նչ փառահեղ ցոյց էր···

Վարչապետ Մաքմիլըն իր պատասխանին եւ առէ՝ ամենայն պաղզաւակութեամբ·

— Լաւ էր, այնպէս չէ՞ :

×

Մեր ժողովրդական լեզուին մէջ, «պաղած - ապուր » եւ «պաղ - ջուակ » բացատրութիւններով կը պատուենք — կամ կը պարսաւենք — այն անձը, որ քիչ կը խօսի, քիչ կը խնդայ, քիչ կը թրթռայ եւ քիչ կը փաթթուի՝ առոր անոր :

Ընդհանրապէս, մեր «պաղ - ջուակը » տարին մէկ օր կը թրթռայ եւ տասը տարուան մէջ միայն մէկ անգամ թեւերը կը նետէ իր բարեկամին վզին։ Առաջին պարագային , թրթռաւ, իր ընկերները դժուարութեամբ իր կոկորդէն [illegible] րագային, թրթռաւ, իր դիմացը ելած էր դասընկեր մը, որուն երեսը տեսած չէր քառասուն տարիէ ի վեր :

Ուրիշ ատեններ, մեր պաղ - ջուակը ճռուողել, ծիծաղիլ ու պագտուիլ չի գիտեր :

Շատ անգամ, իր բարեւը ժպիտ մըն է եւ իր «ի՞նչպէս էք»ը փսփսուք մը : Չէք կրնար զինքը բաղդատել աս միւսին հետ, որուն համար կ'ըսեն ·

— Ի՞նչ տաքարիւն մարդ է, եղբայր, ի՞նչ մարդու մօտիկ, կիրկի՞ր··· Ներս մտանք, չմտանք, փաթթուեցաւ կնկանս եւ երեսները պագաւ··· Ցետոյ, փաթթուեցաւ աղջկանս եւ անոր ալ երեսները պագաւ··· Ետքէն, փաթթուեցաւ ինծի եւ իմ երեսներս ալ պագաւ ···

— Երեւի տասը տարի էր իրարու երես տեսած չէիք ···

— Ի՞նչ տասը տարի, եղբայր : Ամիս մը առաջ մեզի եկած էր ···

×

Ամերիկացի Հերթըրի համար Լոնտոնի ցոյցը « նշանաւո՛ր » բան էր : Անգլիացի Մաքմիլընի համար, «լաւ» բան մը :

Վստահ եղէք, սակայն, որ երկուքն ալ միեւնոյն չափով ուրախացած էին եւ միեւնոյն տպաւորութիւնը կրած էին Այքի հանդէպ ցոյց տրուած բարեկամութենէն։ Տարբերութիւնը հոն է որ Ամերիկացին , երբեմն , Հայուն պէս, վառ գոյներ կը քսէ իր նկարագրութեան վրայ, իսկ Անգլիացին կը գոհանայ մարած - մարմրած գոյներով :

Անգլիացին վերապահ է եւ «հաշիւով » կ'արտասանէ ի՛նչ որ պիտի արտասանէ : « Հաշիւով » կուլայ, « հաշիւով » կը խնդայ, «հաշիւով» կը խօսի :

Ամերիկացին, Ֆրանսացին եւ Հայն ալ, ի հարկէ, իրենց հաշիւները ունին, բայց այդ հաշիւները լալու, խնդալու եւ խօսելու ատեն երեւան չեն ելլեր :

Անգլիացին բառարանին բոցավառ ածականները խնայողութեամբ կը գործածէ :

Ամերիկացին , Ֆրանսացին ու Հայը, այս կէտին մէջ, խնայողութենէ բան չեն հասկնար :

Անգլիացիին աչքին առջեւ, տասը հազար Հայ ջարդէ, «մեղք եղաւ» կ'ըսէ ու [illegible] մերիկացիին կամ Ֆրանսացիին աչքին առջեւ կատարէ այդ արարողութիւնը, եւ իրենց բերնէն կը լսես բոցավառ անէծքներ :

Արդի՞ւնք : Միեւնոյնը — տասը հազար Հայերը ետ գալիք չունին : Ատոր համար է որ Անգլիացին աւելորդ կը նկատէ բերանը յոգնեցնել :

Եթէ Մաքմիլըն «լաւ էր»ին տեղ, «նշանաւոր բան էր» ըսէր, միջազգային կացութիւնը դարմանուա՞ծ կ'ըլլար : Ո՛չ : Ուրեմն, ի՞նչ պէտք կար··· շատախօսելու··· կամ Այքի ու Հերթըրի վիզը փաթթուելու ···

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԵՆՏԷՍ - ՖՐԱՆՍ եւ կարգ մը ուրիշ նախկին երեսփոխաններ որոնց կարգին՝ Լեւոն Յովնանեան որոշեցին անդամակցիլ ընկերվարական ինքնավար կուսակցութեան զոր կը ղեկավարէ Էտուար Տէփրէօ :

ԹՈՒՆՈՒԶԻ մէջ Ալժերիոյ ապստամբական ճակատի պարագլուխները ժողովներ կը գումարեն ուսումնասիրելու համար Տը Կոլի ծրագիրը : « Առժամեայ կառավարութեան» անդամները տարակարծիք են։ Մինչ Թունուզ կը փորձէ միջին ճամբայ մը գտնել, Մարոքի շրջանակները աւելի խիստ են եւ ճնշում կը բանեցնեն որպէսզի «Ալժերիոյ առժամեայ կառավարութիւնը» տեղի չտայ : Կը սպասուի նաեւ «նախարար» Եազիտի ժամանման, որ համերաշխական լուծումի կողմնակից է։ Ալժերիոյ ապստամբական ճակատը Զորեքշաբթի կամ Հինգշաբթի պիտի հրատարակէ իր պատասխանը Զօր. Տը Կոլի յայտարարութեան :

ՊԱՂՏԱՏԻ ձայնասփիւռը կը հաղորդէ որ 14 սպաներ հրացանազարկ եղած են Պաղտատի արուարձաններու մէջ , Մուսուլի ապստամբութեան մասնակցած ըլլալու համար : Նոյն ատեն Պաղտատի կեդրոնական բանտին բակին մէջ, չորս քաղաքացիներ բոլորն ալ Նուրի Սայիտի նախկին գործակիցները կախաղան հանուեցան իբրեւ «ոճրագործ դաւաճաններ»։ Ասոնց կարգին նախկին նախարար՝ Սայիտ Կազզա եւ նախկին ոստիկանապետ՝ Պահճէթ Աթիյէ :

ՓԵՔԻՆԻ մէջ կը յայտարարուի թէ կառավարական վերջին փոփոխութիւնները աւելի քաղաքական բնոյթ ունին քան զինուորական :

ԱԹԷՆՔԻ կառավարութիւնը պաշտօնապէս պատասխանեց Զօր. Ղրիվասի ամբաստանութեանց։ «Եթէ գիտակցօրէն չէ որ կը ստէ, կ'ըսէ զեկոյցը, ուրեմն Ղրիվաս հալածանքի մոլուցքէ կը տառապի » :

ՍԿՈՎՏԻՈՑ հանքի մը մէջ ծանր արկած մը պատահած է, եւ 47 հանքագործներ մեռած են , ծագած հրդեհի մը հետեւանքով :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Ֆրանսական դեսպանատան մէջ ճաշ մը տրուեցաւ ի պատիւ Շինութեան նախարար՝ Սիւտրոյի որ քանի մը շաբաթ է Խորհրդ. Միութեան կը գտնուի : Շինութեան խորհրդային նախարարը յայտարարեց թէ խորհրդային ճարտարապետները Ֆրանսա . Հանձարէն կը ներշնչուին :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԱՍԸՐ նոր ճառ մը խօսեցաւ 1807ի եգիպտական յաղթանակին առթիւ Անգլիացիներուն վրայ։ Նասր կրկնեց թէ Ա. Մ. Հանրապետութիւնը երբեք թոյլ պիտի չտայ որ Իսրայէլեանք օգտագործեն Սուէզի Ջրանցքը :

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ԻՐԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԱՅՐԵՐԻՑ

ՖԵՐԴՈՒՍՈՒ ԴԱՄԲԱՐԱՆԻ ԱՌՋԵՒ.— Մեշհեդից 24 քիլոմեթրի վրայ է գտնւում «Թուս» աւերակ քաղաքը եւ նրա մօտ՝ Ֆերդովսու հոյակապ դամբարանը։ 30 Յունիսին, մի ժամ հանդարտ ճամբորդութիւնից յետոյ, կանաչութեան մէջ ծածկուած նա հեռուից երեւաց։ Վերջին նորաշէն կամուրջից անցնելիս, ցոյց տրուեց ինձ մի ուրիշ հին կամուրջի աւերակ։ Դա այն կամուրջն էր, որ Ֆերդովսու մահից յետոյ, իր քոյրը, Սուլթան Մահմուտի ուղարկած վաթսուն հազար ոսկի նուէրով (որ Շահը տուել էր ի հատուցումն մեծատաղանդ բանաստեղծին իր գրած խոստումին), շինել էր տուել պաշտպանելու համար Թուս քաղաքը գետի ողողումներից, ինչպէս որ ծրագրել էր Ֆերդովսին։

Մօտենում ենք դամբարանին։ Ձախ կողմը հողաշէն տների փլատակներ են երեւում, պարզ հողակոյտեր եւ ուրիշ ոչինչ։ Թուս քաղաքն է։ Այդ է միայն մնացել այն երեւելի պատմական քաղաքից, ուր ծնուեց Ֆերդովսին 934 թուին, ուր ապրեց մինչեւ 58 տարեկան հասակը։ Նա այդտեղ սովորեց գրել կարդալ, արաբերէն եւ պահլաւերէն։ Այդտեղ նա ուսումնասիրեց ազգային պատմութիւնն ու աւանդութիւնները եւ 34 տարեկան հասակում սկսեց գրել իր հռչակաւոր դիւցազներգութիւնը «Շահ – Նամէ»ն = «Թագաւորական գիրք»ը, որի վրայ աշխատանք թափեց 24 տարի շարունակ։ Նա 71 տարեկան հասակում աւարտեց այդ հսկայական գործը՝ բաղկացած վաթսուն հազար երկտողերից։

Պատմութիւնից գիտենք, որ Ճենկիզ Խան, 1221 թուին, երբ գարնանը՝ ձեռնարկեց իր հսկայ արշաւանքներին, նա ուղարկեց Խորասան իր որդի Թուլուին, որ հողին հաւասարեցրեց Նիշափուր եւ Թուս քաղաքները։ Ֆերդովսին վախճանւում է 1020 թուին, 86 տարեկան [illegible]

Եթէ Թուսում պատմական անցեալից ոչինչ չէ մնացել, երբ ամէն ինչ որ մարդկային ձեռքերով է շինուած, կործանուել, փոշիացել եւ անյայտացել է, ու հիմա տիրում է ամայութիւն, մահ, աւեր, լռութիւն, տխուր տեսարան, որ ընկճում է հոգիդ ու մնում ես՝ յուսահատ ու տխուր, ահա սակայն Ֆերդովսի դամբարանը շրջապատուած հսկայ մի պարտէզով, ուր խնամուած գեղեցիկ ու ճաշակաւոր ծառերով, ծաղիկներով, մէջտեղում կայ մի մեծ ջրի աւազան, որի յետեւում տեսնւում է հոյակապ արժանավայել մի դամբարան, կանգնած Ֆերդովսու գերեզմանի վրայ։ Կարծես Թուսի աւերակները վերաշինուեցին, կարծես նրա մի զաւակը կեանք եւ կենդանութեան շունչ տուեց այդ մեռելային վիճակին, նիւթը տարրալուծւում է, հոգու համար մահ չկայ․ հանճարներն ու տաղանդները իրենց մտային արտադրութիւններով, յաւերժական կեանք ունին, անմահ են։ Հազիւ առաջին քայլը առած՝ ներս եմ մտնում պարտէզի դռնից, Ֆերդովսին ներշնչում է ինձ հոգեկան մի մեծ հրճուանք, ողջունելով ինձ, ինչպէս այցելուի, իր այս բանաստեղծական ծանօթ տողերով.—

Բայց չեմ մեռնի ես բնաւ ,
Կամ ու կ'ապրեմ անընդհատ,
Քանզի խօսքի բարեբեր
Սերմ եմ ցանել ես առատ :

1934 թուին, Իրանը մեծ շուքով տօնեց Ֆերդովսու ծննդեան հազարամեակը եւ այդ առթիւ կանգնեց այս յարգանքի յուշարձանը, ի պատիւ նրան, որ եղել է իրեն ծնող ժողովրդի պարծանքը, եւ դարձրել իր գերեզմանը մի ուխտատեղի, ուր յաճախում են միջազգային մշակոյթի ծառայող բոլոր մտաւորականները։

Դիտում են զմայլած իրանցի Հոմերոսի կոթող յուշարձանը, որի չորս կողմերում քանդակուած են նրա ընտիր բանաստեղծական տողերը։ Ժամանակի ընթացքում, ինչպէս ծննդավայրը, Թուս, քո գերեզմանը ծածկող այս յուշարձանը եւս, ով Ֆերդովսի, մի օր, զոհ գնալով տարերային կամ պատերազմական անցուդարձերին, կորչելու է առ յաւէտ, ինչպէս որ կորած ու անյայտ էր մինչեւ 1934 թիւը։ Նոյն իսկ հիմա էլ պատմական ստուգութիւն չէ ներկայ գերեզմանի տեղը եւ քո աճիւնները չեն գտնուած։ Հազար տարի առաջ Ֆերդովսին պատասխանել է մարգարէական շնչով այդ հարցումին.—

Կ'աւրուին շէնքեր մոխիր կը դառնան,
Արեւն ու անձրեւ գոյնը կը տանեն,
Սակայն իմ երգի շէնքը բարձրաբերձ ,
Չի կորչի անգամ մէկ նշանախեց :
Կ'անցնեն դարերը իրար յետեւից
Կը գնահատեն՝ ժողովուրդներն ինձ :

Եւ ապա հակադրելով իր ծննդավայրի թողած տխուր տպաւորութեան, Թուսի [illegible] միջից լսւում է դարձեալ Ֆերդովսիի ձայնը հզօր.—

Ես հիմնեցի իմ երգով
Մի ապարանք բարձրաշէն,
Որին անձրեւն ու մրրիկ
Ազդել բնաւ կարող չեն :

Պարսկերէն լեզուն արաբերէնից զտող եւ կատարելութեան հասցնող, իր ժողովրդի մէջ ազգային եւ հայրենասիրական վեհ հոգին զարթեցնող այս դիւցազներգակ մեծ բանաստեղծը ապրում է եւ կ'ապրի յաւիտեան, ոչ միայն Իրանի, այլ եւ աշխարհի բոլոր մշակութասէր մարդոց սրտերում ։

ՄԱՆՈՒԷԼ ՎՐԴ. ԲՈՂԱՏԵԱՆ

(3 Շար.)

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Գերման դաշնակցային հանրապետութեան նորընտիր նախագահ Լիւպքէ ստանձնեց իր պաշտօնը Սեպտեմբեր 15ին, վասնզի նախագահ Հոյսի պաշտօնավարութեան ժամանակը այդ օրը լրացաւ, եւ Հոյս հրաժարեցաւ իր պաշտօնէն՝ երեսփոխանական ժողովին եւ դաշնակցային խորհուրդին առջեւ ։

Փրոֆ. Թէոտոր Հոյս ծանօթ հրապարակագիր մըն էր արդէն, երբ տասը տարի առաջ Հայտելպերկի «Րայն – Նեքար Ցայթունկ»ի խմբագրատունէն անցաւ Պոնի նախագահական պաշտօնին։ Աշխատակցած էր երկար ատեն Ֆրիտրիխ Նաումանի անուանի քրիստոնէական – ընկեբարանին եւ վարած խմբագրի պաշտօն անոր քով։ Այս առթիւ ծանօթացած էր նաեւ իր ապագայ կնոջ Էլլի Հոյս – Քնափի, որուն մայրը Հայուհի մըն էր՝ Լորիս Մելիքով ընտանիքէն եւ որ բարեսիրական գործերու նուիրուած դրագիտուհի մըն էր։ Թէոտոր Հոյս երկու անգամ նախագահի շրջանը արժանաւորապէս հինգական տարի վարելէ ետք, երրորդ անգամ ընտրութեան թեկնածու դրուելու օրինական անկարելիութեան հետեւանքով, քաշուեցաւ համեստ եւ իմաստալից ճառեր խօսելով եւ չեշտելով թէ հարկ է պահել պետութեան «տեւականութիւնը», այլ ոչ «Հոյսի տիրապետութեան շրջան» (էռա Հոյս) կամ ուրիշ անհատի կապուած պաշտօն։ Հոյս իր երկրին եւ ազգին ծառայելու անկեղծ եւ համեստ տրամադրութիւնը յայտարարեց նաեւ ամէն վերջ՝ հակառակ իր առաջացած տարիքին, թէեւ իր նախասիրութեան համաձայն պիտի նուիրուի գրական աշխատանքներու։ Սեպտեմբեր 16ին Պոնի մէջ հարիւր հազար ցուցարարներ «բարի ճանապարհ» մաղթեցին Հոյսի, երբ ան նոր նախագահ Լիւպքէի հետ բաց կառքով կայարան գնաց, անկէ Շթութկարտ ճամբորդելու համար, ուր շինել տուած է իր բնակութեան յարմար պարզ տունը ։

Հայնրիխ Լիւպքէ «Քրիստոնէական – [illegible] թեկնածու դրուելով մեծամասնութեամբ նախագահ ընտրուած էր երեսփոխանական ժողովին Պերլինի մէջ գումարման միջոցին, քանի որ Ատրնաուըր իր նախապէս դրած թեկնածութիւնը ետ առած էր պատճառաբանելով որ դեռ անհրաժեշտ է իր անձնական ներկայութիւնը վարչապետի պաշտօնին մէջ։

Նոր նախագահը միջակորեար դասի, մանր գիւղացիութեամբ եւ արուեստով գիւղի մէջ ապրող ընտանիքի մը զաւակն է։ Իր հօր կանուխ մահուան հետեւանքով վայելած է մօրը եւ մեծ եղբօր հոգածութիւնը, յաճախած է կանոնաւորապէս երկրորդական վարժարան եւ 1914ին կամաւոր զինուոր եղած է, ինչպէս շատերը այդ ատենի վերի դասարանի 18ամեայ տղոցմէն։ Առաջին աշխարհամարտէն ետք ուսանած է համալսարանի մէջ եւ յաջող քննութիւն տուած է առանց տոքթորայի լրացման եւ նուիրուած է գիւղատնտեսական աշխատանքներու։ 1926ին եղած է գերման գիւղացիական կազմակերպութեան վարչական անդամ եւ երեսփոխան՝ փրուսիական Լանտթակին մէջ 1931 – 1933 թուականներուն։ Հիթլերի գործի գլուխ գալէն երկու ամիս վերջ լուծումի ենթարկուած են գիւղատնտեսական բոլոր կազմակերպութիւնները եւ այդ առթիւ Լիւպքէ ձերբակալուած է հիթլերական պետութեան կողմէ (Ապրիլ 1, 1933)։ Ազատ արձակուելէ տասը ամիս ետք դարձեալ ձերբակալուած է եւ 22 ամիս բանտ նստած է։ 1944ին նորէն փնտռուած էին զինք բանտ նետելու համար իբր հակահիթլերական, բայց այս անգամ չեն գտած զինքը ...։ Երկրորդ աշխարհամարտէն ետք 1947ին, վարած է նախարարական պաշտօն հիւսիսային Հրենոսի եւ Վեսթֆալիոյ շրջանին մէջ, իսկ ցարդ մաս կը կազմէր Ատընաուըրի Նախարարաց Խորհուրդին իբր նախարար պարենաւորման, հողատնտեսութեան եւ անտառամշակութեան։ Իր հանդարտաբարոյ եւ համեստ բնաւորութեամբ սիրուած եւ յարգուած անձնաւորութիւն մըն է Տոքթոր Հայրիխ Լիւպքէ, որ իր տոքթորայի պատուակալ տիտղոսը քիչ անգամ գործածած է ցարդ։ Տիկին Լիւպքէ բազմաթիւ լեզուներու ծանօթ նախկին ուսուցչուհի մըն է եւ մեծ համակրութիւն կը վայելէ ։

Գ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԻՐԵՆՑ ՀԱՅՐԵՐՈՒՆ ՃԱՄԲՈՎ

Ֆրանսացին իր տարեկան արձակուրդին կը սպասէ ակնդէտ, քիչ մը կազդուրուելու, յոգնած ջիղերուն հանգիստ տալու, առօրեայ հոգերը մոռնալու եւ քանի մը ուրախ օրեր անցընելու նպատակով։ Նոյն նպատակին կը ձգտի, կը կարծեմ, աշխարհի որ մէկ ծայրը գտնուող ոեւէ քաղաքացի։ Ըլլայ ան առանձինն կամ խմբովին ։ Արդար եւ իրաւ ։

Մենք Հայերս, այս կէտին մէջ լերկ բացառութիւն կը կազմենք։Կարծէք մեզի տրուած չէ լիաթոք խնդալ։ Սեւ ամպ մը քեռ կը սաւառնի մեր գլխուն վերեւ։Որովհետեւ սերունդը որ այսօր հայկական հրապարակին վրայ է, անցաւ ընդ հուր, ընդ ջուր եւ ընդ սուր։ Ան չի կրնար մոռնալ ահաւոր եւ աննախընթաց եղեռնը, որ կազմակերպեց վայրագ Թուրքը՝ բնաջնջելով Հայութիւնը, իւրացնելով անոր ստացուածքը։ Քառասուն եւ հինգ տարի վերջն ալ տակաւին չեն սպիացած մեր վէրքերը, որոնք պիտի կոտտան ընդ միշտ ։

Սարսռազդեցիկ դէպքեր, պատմութիւններ շատ ենք տեսեր ու իմացեր ։

Մեր Ներսէսը, որ հազարաւորներու նման մերկ ու անօթի, չափած է Արաբիոյ կիզիչ անապատները, ծառերուն տակ ըն-

ՈՒԹ ՕՐ
ՉԵԿԱՅԻ ԲԱՆՏՈՒՄ

(ՅՈՒՇԵՐ, ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ)

Ա.

Տարօրինակ էր պահում իրան անծանօթ երիտասարդներից մէկը։ Յիշում եմ դէմքը․ լղար երես, խիտ սեւ մազեր, մռայլ ու կասկածոտ հայեացք։ Անշարժ նստած էր անկիւնում, յատակի վրայ, ծնկները գրկած ու ածիլուած կզակը ծնկներին դրած։ Բոլորովին մեկուսացած էր, ոչ մի խօսք չարտասանեց․ ոչ ոքի երեսը չնայեց։ Նստած էր անկիւնում, լուռ ու անշարժ .

Մուսինեանն ու ես աշխատում էինք պնդացնել սրտներս, — թէ մեր եւ թէ մեր բախտակիցների։ Խօսում էինք կողմնակի նիւթերի մասին, երգում էինք — երկուս էլ բաղաձայն, փորձում էինք կատակներ անել ...

Սենեակում շատ ցուրտ էր, մենք՝ քնահատ ու անօթի ։

— Եթէ «ընկերները», ասի, իսկապէս բերել են մեզ սպաննելու, գոնէ այնքան մարդավարութիւն ունենային, որ մի մի բաժակ տաք թէյ հրամցնէին, շաքարը մէջը։

— Իսկ ի՞նչ կ'ասէք լիմոնի մասին, հարցրեց Մուսինեանը, — մի լաւ կտոր լիմոն էլ հետը ...

— Ու մի հատ պապիրոս էլ բժիշկին, աւելացուցի ես ։

Չգիտեմ, ինչ էին զգում իմ հանգիստ ընկերները, Մուսինեանն ու Ղազարեանը։

Գիտեմ միայն, որ իմ սեփական հոգեկան վիճակը շատ անորոշ էր ու միանգամայն անհամապատասխան կացութեանը ։

Յուզում չունէի։ Կամ եթէ ունէի՝ այնպիսի ձեւ էր ստացել, որ այլեւս նման չէր յուզումի ։

Հասկանում էի, որ մեզ սպաննելու են, — ուրիշ ոչ մի բանական բացատրութիւն չէր կարելի տալ գիշերուայ այս ժամին մեզ այստեղ բերելուն, մանաւանդ որ երէկ գիշեր բանտում կատարուածը — շատ մեծացրած չափերով — յայտնի էր արդէն։ Հասկանում էի, բայց ... չէի հաւատում։ Տարօրինակ էր թւում այս արտայայտութիւնը, բայց ուրիշ կերպ չեմ կարող բնորոշել իմ հոգեկան կացութիւնը։ Գիտէի, բայց գիտակցութիւնը մակերեւոյթում էր, ուղեղիս մէջը միայն, կարծես ինձանից դուրս, — չէր անցնում հոգուս խորքերը, չէր կլանում իմ ամբողջ էութիւնը, իմ իսկական «ես»ը։ Թերեւս գիտակցութիւն էլ չէր, այլ միայն դատողութիւն, այսինքն՝ բաւական անարժէք բան ։

Դատարկ բան է,— ահա այն երեք բառը, որ ամէնից լաւ կարող էին արտայայտել իմ ներքին ապրումները այդ բացառիկ ժամերում ։

Ո՞րն է դատարկ բան եւ ինչո՞ւ է դատարկ,— այդ չէի կարողանայ բացատրել, հէնց այնպէս դատարկ է ... Թերեւս կեանքն է ու մահը, որ դատարկ բաներ են ։

Մի տարօրինակ անփութութիւն էր տիրել ինձ ։

Միտքս արթուն էր, թմրութեան հետքեր անգամ չկային, բայց կենտրոնանում էր այնպիսի առարկաների վրայ, որ կարծես ամէնից քիչ պիտի զբաղեցնէին ինձ իմ ներկայ կացութեան մէջ։

Խօսում էի դէսից — դէնից ու միաժամանակ մտածում ամէն տեսակ պատահական նիւթերի վրայ ։

Մտածում էի․ ո՞վ է արդեօք անկիւնում նստած մռայլ երիտասարդը, ի՞նչ արհեստի մարդ է, ինչո՞ւ մեզանից խռոված է երեւում, չի՞ յոգնում այդքան անշարժ մնալուց ...

Մտածում էի․ արդեօք քանի՞ զաւակ ունի ուսուցիչ ...եանը, մա՞նչ են թէ աղջիկ, որի՞ն է աւելի սիրում հայրը։ Երեւի՝ ամէնից փոքրին ...

Մտածում էի․ ինչո՞ւ Իսահակեանի քերթը «հայկական» ենք անուանում։ Հայի ցեղային տիպը այնքան բարդ է, այնքան խառն ու այնքան տարբեր ձեւերով քթեր կան Հայերի մէջ...

Մտածում էի․ «Մայր Արաքս»ը — որ նոր երգել էինք Մուսինեանի հետ — ի՞նչ այդքան գեղեցիկ է, թէ՞ ինձ այդպէս է թւում, որովհետեւ յիշեցնում է մանկութիւնս ու մայրիկիս ։

Մտածում էի․ ինչ կեղտոտ ու պատառոտուած են այս սենեակի պաստառները։ Ե՞րբ պիտի լինի, որ կարողանանք գոնէ պաստառներ բերել, մեր սենեակներին մի քիչ մարդավայել տեսք տալ ...

Մտածում էի․ եթէ կոտրուի ելեկտրական կայանի հիմնական վալը, որ դեռ մի տարի առաջ հալից ընկած էր, ի՞նչպէս պիտի լուսաւորուի Երեւանը, որ ոչ երկաթ ունի վալը փոխելու, ոչ նաւթ՝ լամպերը լցնելու ։

Ու այսպէս շարունակ ։

Մտածում էի ելեկտրական կայանի մասին, բայց չէի մտածում Չեկայի ու բոլշեւիկների մասին, որ հարեւան սենեակում սպառնում էին իմ կեանքին ։ Հետաքրքրւում էի գիտնալ, թէ ո՞րտեղից է մռայլ երիտասարդը, բայց չէի հարցնում, թէ ի՞նչ պիտի լինի իմ սիրելիների կացութիւնը, երբ սպաննեն ինձ ։

Թերեւս ինքնապաշտպանութեան բնազդն էր, որ չէր թողլ տալիս կենտրոնանալ վտանգաւոր մտքերի վրայ ։ Միեւնոյն է, ազատուելու հնար ու միջոց չունէի ։

ՅՈՎՀ. ՔԱՋԱԶՆՈՒՆԻ

(2 Շար.)

կազմանած մեր խումբին, կայծկլտուն աչքերով՝ ի մէջ այլոց Թաամեց նաեւ հետեւեալը.—

« Ջարդէն ճողոպրած իր նման քանի մը խլեակներ կը պատսպարուին Անթիլիասի որբանոցին մէջ։ Օր մըն ալ ծովեզերքը՝ աւազներուն վրայ, կը տեսնեն իրենց պատանի ընկերներէն մէկը որ, վրձին մը ի ձեռին, բաներ մը կը մաքրէ։ Իրենց հարցումին կը պատասխանէ թէ՝ անապատին մէջ ցրուած գանկերէն հաւաքած ակռաներն է որ կը մաքրէ։ «Ծնողքս եւ ազգականներս ապրող որեւէ յիշատակ չունիմ, թերեւս այս ակռաներէն մէկն ու մէկը իմ սիրելիներէս մէկուն կը պատկանի, կ'աւելցնէ տղեկը, պիտի պահեմ իբրեւ վրէժ ու յիշատակ»։

Ու խորհիլ որ այդ ատեն տակաւին յուշարձան – յիշատակարանին գաղափարն անգամ չկար։

Քանի մը տարի առաջ Թուրքիայէն նոր հասած Թուրք երիտասարդ մը, կը ներկայանայ Ֆրանսայի մեծ քաղաքներէն մէկուն մէջ բնակող Հայուհիի մը, եւ անոր գիրկը փաթթուելով կը յայտնէ թէ իր քրոջ զաւակն է։ Խեղճ տիկինը ինքն իրմէ ելած, արցունքը աչքերուն եւ հառկլտելով կը հեծեծէ.

« Պաճըմըն խավրուսու, խարբսը տա իլանըն խավրուսու »։ (Քրոջս ձագուկը, կէսն ալ իժի ձագ)։

Թուրքերէն «Վաթանի» մէջ, յօդուածագիր մը, Գայ Նաիմ, ելեր չան քարոզ կը կարդայ։ Ատելութեան դէմ սէր կը քարոզէ։ « Ու կը հրաւիրէ բոլոր լուսամիտ մարդիկը, որ Թուրք եւ Հայ ժողովուրդները պառակտելու փորձերուն դէմ բողոքեն ու արդելք ըլլան անոնց։ Այլեւս անցած է դարը ազգը փոխանակ սէրի, ատելութեամբ դաստիարակելու »։

« Հայրենիք » արժանի պատասխանը տուած էր այս արինոտ քարոզախօսին։ (« Յառաջ », 29 Օգոստոս)։

Խնդրեմ ըսէք, Գայ Նաիմ, ո՞վ թելադրեց այդ որբ պատանիին, որպէս զի անապատին մէջ ակռայ հաւաքէ։ Ու այսօր ան ընտանիք կազմած, կը սպասէիք որ իր զաւակներուն ձեր ոճրածին ցեղին գո՞վքը հիւսէր։ Հապա արեան ձա՞յնը. հապա ակռանե՞րը, որոնք իբրեւ հրաշէկ գնդակ՝ կը մխուին անոր սիրտը, ամէն վայրկեան։

Եւ վերջապէս, ո՞վ թելադրեց այդ խեղճ Հայ կնոջ որ, իր հարազատ քրոջը զաւակը ընդունի իբրեւ իժի ծնունդ, որովհետեւ անոր հայրը Թուրք է։ Հայ մայր մը մանաւանդ այնքան դժուարաւ՝ հազար օտարին հանդէպ անգամ։

Սակայն աւելորդ են այս հարցումները։ Ժողովուրդները ունին իրենց ազգային ու բնածին ժառանգութիւնները։

Ոմանք կը ստեղծագործեն ու կը հերտեն, ուրիշներ կը քանդեն ու կը ջարդեն։

Ձեր մէջ մաղձը, նախանձն ու ատելութիւնն է որ կը խօսի։ Դուք սէր կը մուրաք մեր նոր սերունդէն, որպէսզի մոռնայ արինոտ անցեալը, պարզապէս խուսափելու համար պատմութեան անողոք այն ամօթալի դատավճիռէն որ խարանուած է ձեր ճակատներուն վրայ։ Դուք խղճի խայթ չունիք։

« Ի ծագել Արեգական կորնչին աստեղք»։ Մենք այդ Արեգակն էինք, որ կը լուսաւորէ ձեր երկնակամարը։ Դուք աստղ անգամ չէք։ Դուք սեւ ամպ մը եղաք, որ ուզեց մարել լոյսը։ Մեր նախահայրերը դարեր առաջ տաճարներ կերտեցին, իրենց քրտնաթոր բազուկներով. զԱստուած փառաբանեցին իրենց մեծասքանչ լեզուով։ Դուք սեփական լեզու անգամ չունիք, ձեր Ալլահը երգելու։ Մենք մենաստաններ ու բաղնիքներ կառուցանեցինք լոյսի ակունքներէն իմաստութիւն ըմպելու, հոգեպէս ու մարմնապէս մաքրուելու համար։ Դուք զանոնք հիմնայատակ կործանեցիք։ Գոնէ անոնք պահէիք, եւ եթէ զանոնք շինողներու հասցէին ողորմի հոգւոց չկարդայիք, գէթ հայհոյէիք — կեավուրի սատացուածք էր — բայց օգտուէիք անոնցմէ։

Դուք Գայ Նաիմ, իրաւունք չունիք մարդոց աչքերուն մէջ նայելու ճակատաբաց եւ ուղիղ, ցորչափ չէք ուզեր խոստովանիլ Ոճիրը, գործադրել արդարութիւնը։

Նորերը պիտի քալեն իրենց ծնողքներուն ճամբով։

Կռնակը տեսնէք։

Ա. ՀԱՐԻԼԵԱՆ

ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆԸ

●

Հին Յունաստանի մէկ քաղաքին մէջ պատեհութիւնը խորհրդանշող արձան մը կար, որուն պատուանդանը մնացած է այսօր։ Հետեւեալը պատուանդանին վրայի գրութիւնն է.—

— Անունդ ի՞նչ է, ով արձան։
— Զիս Պատեհութիւն կոչած են։
— Ինչո՞ւ ոտքերուդ մատներուն վրայ կայնած ես։
— Որպէսզի ամէն մարդ գիտնայ, թէ շուտ կ'անցնիմ։
— Գլխուդ առջեւի մազերը ինչո՞ւ այնչափ երկայն են։
— Որպէս զի որուն որ հանդիպիմ, դիւրաւ զիս կարենայ բռնել։
— Ինչո՞ւ համար գլխուդ ետեւի կողմը բնաւ մազ չկայ։
— Որպէսզի մարդիկ գիտնան, թէ երբ անգամ մը իրենցմէ հեռանամ, ալ չեն կարող զիս բռնել։
— Կը տեսնեմ որ ոտքերուդ վրայ թռչնոց թեւեր կան, ինչո՞ւ։
— Որպէսզի ամէն ոք լաւ գիտնայ թէ պատեհութիւնը թեւեր ունի. կը թռչի. Պէտք է վայրկեանին օգուտ քաղել անկէ, երբ կը ներկայանայ։ Եթէ ոչ, կ'անցնի եւ խոյն կը հեռանայ։

ԼԱՈՍ՝ ԵՐԿԻՐԸ ՈՐ ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ՓԻՂ ԵՒ 536 ՀԵՌԱՁԱՅՆ ՈՒՆԻ

★

Անկասկած լսած էք Լաոս անունը, որ վերջերս շատ կը գործածուի հեռագրալուրերու մէջ։ Թերեւս այս անուան հանդիպած էք առանց հետաքրքրուելու, որովհետեւ հեռաւոր երկիր մըն է։

Բայց, Լաոս հեռաւոր փոքրիկ պետութիւն մը ըլլալով հանդերձ, կ'արժէ հետաքրքրուիլ իրմով Այլեւս աշխարհ փոքրացաւ արագընթաց օդանաւերու համար։ Լաոսի խնդիրը կրնաք արձագանգը համարել Արեւելք – Արեւմուտք պայքարին եւ ասոր համար կրնայ վիճաբանութեանց առարկայ դառնալ Այզընհաուըր – Խրուշչեւ հանդիպումին։

Լաոս փոքր երկրամաս մըն է Հնդկաչինի թերակղզիին մէջ, հիւսիսէն շրջապատուած է Համայնավար Չինաստանով, հիւսիս արեւելքէն՝ Հիւսիս. Վիէթնամով, հարաւ – արեւելքէն՝ Հարաւային Վիէթնամով, Արեւմուտքէն՝ Բիրմանիա, Սիամ, Քամպոճ։

Լաոսի մասին հաճելի ծանօթագրութիւններ կարելի է յիշել. ունի մէկ միլիոն փիղ, 25 փոստ հեռագրական կեդրոն, 536 հեռաձայնի գործիք։

ԱՆՁՐԵՒԷՆ Կ'ԱԿՆԱԾԻՆ

Լաոսի ժողովուրդը անձրեւէն կ'ակնածի, եւ զայն կը պաշտէ, հովանոցը Լաոսի մէջ շատ աւելի օգտակար կը նկատուի, քան որ եւ է այլ զէնք։ Լաոսցիի մը համար մեծ պատիւ է ճերմակ հովանոց կրել, որ համահաւասար է, իրենց կարծիքով, Անգլիացիի մը պատուոյ որեւէ մէկ շքանշանին։

Երբ կռիւ մը ծայր տայ ու երկու կողմերէն զոհեր իյնան եւ այնպէս պատահի որ անմիջապէս անձրեւ տեղայ, կռիւը իսկոյն կը դադրի. այս կ'ընեն յարգելու համար անձրեւը։ Անձրեւը դադրելէ ետք երբ խռովութիւնը վերջ չէ գտած, երկու կողմերը կը վերսկսին կռիւը... մինչեւ որ անգամ մը եւս տեղայ անձրեւը։

ԽՌՈՎՈՒԹԵԱՆ ԴՐԴԱՊԱՏՃԱՌԸ

Լաոսի մէջ գոյութիւն ունին խմբակցութիւններ. Ա.— Կառավարութիւնը՝ գլխաւորութեամբ Թագաւորին, դահաժառանգին եւ վարչապետին։ Բ.— Ըմբոստները՝ կազմուած համայնավարներէ եւ Թայ սեւամորթ ցեղախումբերէն։ Թագաւորը չի կրնար ուղղակի միջամուխ ըլլալ քաղաքական գործերուն, իսկ դահաժառանգը կրնայ միջամուխ ըլլայ նման գործերու. ան ունի նաեւ հին թանկագին իրերու հաւաքածոյ։ Իսկ վարչապետ Տր Կոլի համակիրներէն է եւ իր հակահամայնավար կեցուածքը երբեք չի ծածկեր։

Ըմբոստներու ղեկավարներէն մէկն է իշխան Սուպ – Հանուֆոնկ, զոր կը յորջորջեն « կարմիր իշխան »։ Ան պետն է նաեւ համայնավարներու ուղեկից ընդդիմադիրներու խմբակին։ Պէտք չէ մոռնալ մօրուաւոր Շի – Մինհը, Վիէթնամցի համայնավարը, որ ժամանակին աման լուացող եղած է Լոնտոնի Քարլթըն պանդոկին մէջ։

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ

Լաոսի մէջ Ամերիկացիները իրենց ազդեցութիւնն ու տոլարները կը գործածեն կառավարութեան նեցուկ կանգնելու համար, որպէսզի ան կարենայ ծագած ըմբոստութեան յաղթահարել, իսկ համայնավար Չինաստան հիւսիսէն իր կարգին նեցուկ է ըմբոստներուն, որովհետեւ Լաոս համայնավար Չինաստանի համար շատ մեծ կարեւորութիւն ունի ու եթէ համայնավար Չինաստանը յաջողեցաւ իր ազդեցութիւնը հոն տարածել, անպարտելի հզօր ուժ մը կը դառնայ ամբողջ թերակղզիին մէջ ... եւ իր առջեւ Սիամի տափաստանները կը բացուին, դէպի Մալայօ տարածուելու համար։

Այս է պատճառը այն միլիոններուն, զորս Միացեալ Նահանգներ կը ծախսեն Լաոսի մէջ։ Վերջին ծանօթագրութիւններէն երեւան կուգայ, թէ ինչ որ Միացեալ Նահանգներ կուտան «օգնութիւն» անուան տակ, կը գլէ կ'անցնի միւս երկիրներու տրուած օգնութիւնները։

Այս միլիոններուն առջեւ դղալաբար կը նուազի Ֆրանսայի հին ազդեցութիւնը, որ կուգայ այն ժամանակներէն՝ երբ Ֆրանսա ամբողջովին կ'իշխէր թերակղզիին։

1958ին խառն դահլիճ մը կազմուեցաւ՝ բոլոր հակահամայնավար խմբակցութիւններու մասնակցութեամբ։ Նոր կառավարութեան միակ նպատակն էր դէմ կենալ համայնավար հոսանքին եւ երկիրը մաքրել խռովարար տարրերէ։ Ան կոչուեցաւ « Երիտասարդ »ներու կառավարութիւն՝ իր ուժին եւ բարեկարգումի ծրագիրներուն համար։

« Երիտասարդ»ներու կառավարութեան եռանդը գրգռեց համայնավարներու բարկութիւնը Լաոսի, Վիէթնամի եւ Չինաստանի մէջ, եւ հոնկէ է որ ծայր տուաւ վերջին ըմբոստութիւնը, որ ժամանակի ընթացքին կրնայ քաղաքացիական պատերազմի վերածուիլ։

Լաոսի ըմբոստներու կացութիւնը կապուած է համայնավար Չինաստանի ընծայելիք օժանդակութեան։ Մէկ կողմէ այս կացութիւնը կապուած է Ֆորմոզայի շուրջ եղած տարակարծութեանց, միւս կողմէ՝ Այզընհաուըր – Խրուշչեւ հանդիպումին։

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

■

Ա.

ՄԱՅՐ ԵՒ ՈՐԴԻ

Գոց պահարաններէն անդին, հեռուն, կը տարածուէր բազմերանգ գիւղանկարը, ամառ իրիկուններու անդայտ, նուրբ մշուշի մարմաջով մը պարուրուած, մարը մտնելու մօտ արեւին հուսկողջունող շառայլներէն լուսերանգուած։ Աջ կողմը, բլուրն ի վեր, հողին եղեւէջներուն համեմատ, ցած, սեւ հին տուներու տրտմական, ծամածուռ, խառն ի խուռն տողանցումը, եւ բլուրին ստորոտը եկեղեցիին վիթխարի իրանը, մեծ վայելուչ եւ ամբոխուռ հսկայ՝ խեղ ու խարխուլ դաճաններու այդ խռնումին մէջտեղ։ Աւելի հեռուն Ոսկեղջիւրի խաղաղ փռուածքը, անկանոն, զիկզակ եզերքներով, շոգենաւներու եւ նաւակներու փրփրոտ հետքերովն ակօսուած։

Գիւղանկարին յետին սահմանին վրայ, Էյուպի բարձունքը, իր անհուն մութ նոճիներուն յաւերժական խորհուրդին քով՝ կանանչ, թաւ պարտէզներու ակնապարար զուարթութեամբը։

Բնութեան այս անդորր, անուշ հեռապատկերին առջեւ, զոր ամբողջութեամբը իր նայուածքին մէջ կ'ամփոփէր իր նըստած տեղէն, տիկին Երմոնէ Մարկոսեան վերյիշումը ունեցաւ իր կեանքին չքեղ եւ տրտմալի դրուագներուն, որոնք հիմա հանդարտօրէն, կարգաւ իր առջեւէն կ'անցնէին՝ ճիշդ իր դէմը պարզուող տաբազմատարր դիւղանկարին երանգներուն պէս, մերթ մռայլ, մերթ լուսաւոր։

Կը յիշէր իր մանկութիւնն ու երիտասարդութիւնը ամիրայական ապարանքին մեծադղորդ փարթամութեանը մէջ անցուած, խոլ, զուարթ, ապերասան կեանքով մը։

Մարկոս ամիրային մէկ հատիկ աղջիկը երեք մանչ զաւակներու մէջ, առողջ, գեղեցիկ, չքնաղ, ամբողջ Հ... գիւղին զմայլումին ու մախանքին առարկայ, հայկատակներու եւ շողոմարարներու կուռ լեգէոնի մը կեդծ ու երկրպագուպաշտանքին թիրախը, ան կեանքը ապրած էր շլացման մը պէս։ Մանկութեանը՝ մարգարիտներ ու ադամանդներ եղած էին իր խաղալիքները. անոնք, յետոյ իր պչրոտ եւ զարդամոլ աղջիկի խարտեաշ գեղեցիկ գլուխը ու սպիտակ լանջքը զարդարած էին հոյակապօրէն։ Եւ ինքզինքը կրցած էր արժանի ցոյց տալ բոլոր այդ ճոխութեան եւ այդ շքեղութեան։

Ոչ ոք իրեն չափ վայելչօրէն պիտի կարենար պտոյտ, հարուստ այդ ցուցադրանքին արժանաւոր դերասանը հանդիսանալ։ Սխրալի ու պերճաշուք կերտուածք մը ունէր, նուրբ, թափանցիկ մորթի, խարտեաշ մետաքսաւէտ մազի, կապոյտ աչքերու այն խաժ ազուորութիւնը, որ նրբուղէշ ծաղկի մը կը նմանի, որքան հմայքոտ, այնքան ալ դիւրաբեկ է, խոըշակի առաջին ալիք մը կրնայ անոր անօսր թերթիկները կծկել ու խամրեցնել։

Մայրը շուտով դերեզման իջած էր, համեստ ու ազնուական կին մը, գթոտ ու աղքատասէր, տեսակ մը արհամարհոտ վերաբերումով դէպ ի իրեն վիճակուած այդ փարթամ կեանքը։ Իր բարեբար ազդեցութիւնը պակսած էր աղջկանը, որ փայփայանքներու, կեղծ գովասանքներու, ապուշ զմայլանքներու տարափին տակ, երկրպագող, բուրվառող այդ մթնոլորտին մէջ գոռոզ, արհամարհոտ, բարձրահայեաց եղած էր։

Հայրը, Մարկոս ամիրան, ամիրայի ռովորական տիպար, կառավարական հաստիքներու, Թուրք փաշաներու ներդամիտ ու անկուշտ կողոպտիչ, շուայտ, հաճոյքի ու տռփանքի գերի, թողած էր որ իր աղջիկը — զոր կը պաշտէր — մեծնար ինչպէս որ ներոտ, ապականարար այդ մթնոլորտը թոյլ տար անոր մեծնալ, սանձարձակ ու անպաշտպան։ Եղբայրները, հօրենական բարքերու հաւատարիմ ժառանգորդներ, անհաշիւ մսխողներ եղած էին, հագիւ նշմարելով իրենց քրոջ գոյութիւնը, երբեք չհետաքրքրուելով անով։

Սակայն, երբոր իրենց երջանիկ, անուշ տեւողութիւնը չէին պահած. ճակատագրային աղէտ մը ամէն բան տապալած. տակնուվրայ ըրա ծէր։ Անակնկալ շնորհազրկում մը, — հետեւանք անվերապահ ու յանդուգն կողոպտումին, որուն ենթարկուած էր կառավարութիւնը տարիներէ ի վեր, — եկած էր վերջապէս անախորժ իրականութիւնը զգացնել Մարկոս ամիրային։

Բարձրագոյն հրամանով, ձերբակալուած ու բանտարկուած էր ամիրան, եւ կալուածներուն, հարստութեան մեծագոյն մասը յարքունիս գրաւուած։ Սարսափը, լքումը յանկարծօրէն տիրած էր շռնդալից ապարանքին մէջ. սուգ եւ լռութիւն ամէն կողմ։ Հացկատակներու լեգէոնը մէկէնիմէկ ցիրուցան եղած էր աղուէսներու տարմի մը պէս, որոնք մեծակառաչ խոյս կուտան երբ դայլերու ջոլիր մը հասնի իրենց դիշատած դիակին վրայ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

— Ծարժանկարի պատմութեան ամէնէն յիշատակելի օրն է »: Հոլիվուտի մէջ, Խրուշչեւ անակնկալ ճառ մը խօսեցաւ, չորս հարիւր հոգիի եւ հեռատեսիլի քանի մը հարիւր հազար հանդիսատեսներու առջեւ:

Խորհրդային վարչապետը շեշտեց անգամ մը եւս թէ եկած է Ամերիկա ըսելու համար որ կ'ուզեն խաղաղութեան մէջ ապրիլ: «Ի՞նչ բան կայ որ ձեզի կը մըտահոգէ: Կ'ըսէք որ մեր ճամբան դէպի անդունդ կը տանի, իսկ ես ձեզի կ'ըսեմ որ դէպի փայլուն ապագայ մը կ'առաջնորդէ: Ի՞նչ ընել այս պայմաններու տակ: Կռուի՞լ: Առաջ կարելի էր, երբ կռուէինք քիչ մաղ կը փրցնէինք, պուտ մը մօրուք, քիչ մը պեխ: Ցետոյ կարելի էր ածիլուիլ եւ ամէն ինչ վերջացած էր: Իսկ այսօ՞ր: Ռուսական առած մը կ'ըսէ.— Ով որ իր գլուխը կը կորսնցնէ այլեւս պէտք չունի մազերուն վրայ լալու: Ատոր համար է որ կ'ուզենք խաղաղութեան մէջ ապրիլ: Բանակցելու չեմ եկած, այլ խօսելու Այզընհաուըրի հետ: Ապրեցէ՛ք դրամատիրական վարչաձեւի տակ եւ Աստուած ձեզ օգնակա՛ն: Տակաւին շատ բան ունինք ընելիք ձեզի հասնելու համար: Բայց անոնք որ կ'ուզեն խնդալ թող մտածեն թէ օր մը պիտի գայ երբ ընկերվարական կառախումբը գիրենք իր ետին պիտի ձգէ: Ձէ՞ք հաւատար որ ձեզի պիտի անցնինք: Բայց ամերիկեան արտաքին նախարարութեան տնտեսական յանձնախումբն է որ այն եզրակացութեան յանգած է թէ 1970ին Խորհրդ. Միութիւնը տնտեսական արտադրութեան մարզին մէջ Միացեալ Նահանգներուն պիտի հասնի»:

Եւ խորհրդային մենատէրը ցնծութեան մէջ շարունակեց.— « Լենին եւ Կարլ Մարքս աւելի քիչ կը կարդամ քան ամերիկացի ծերակուտականներու տեղեկագրերը եւ արեւմտեան մամուլը »:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՐԾԻՔԸ

ՄԱԿի առջեւ Խրուշչեւի արտասանած ճառը կը գրաղեցնէ արեւմտեան շրջանակները: Անգլիոյ աշխատաւորական կուսակցութեան պարագլուխ՝ Կեցքել հրապարակով յայտնեց թէ համակարծիք է Խրուշչեւի ապազինման ծրագրին, պայման է սակայն որ նման ապազինում մը ըլլայ ամբողջական, տիեզերական եւ իսկական: Վարչապետ Մաք Միլըն եւ արտաքին նախարար՝ Լօյտ յայտնեցին թէ պէտք է ուսումնասիրել նման ծրագիր մը: Սխալ մը կ'ըլլայ, ըստ Անգլիացիներուն, ի յառաջագունէ, մերժել խորհրդային առաջարկը:

Ֆրանսայի արտաքին նախարարը՝ Մօրիս Քուվ Տը Միւրվիլ յայտարարեց թէ ամբողջական ապազինման համար ամէն մարդ համաձայն է, խնդիրը եւ դժուարութիւնը՝ գործադրութիւնն է:

Ի վերջոյ Նիւ Եորք Հերըլտ Թրիպիւնն է որ կ'ամփոփէ Խրուշչեւի առաջարկը իր խմբագրականով.— «Խրուշչեւ հետեւեալը կ'ըսէ.— Եթէ չէք ուզեր անիրագործելի մեծ ծրագիրս, պիտի ստիպուինք անընդունելի փոքր ծրագրովս գոհանալ »:

ԳԱԲՐԻԷԼ ԼԱԶԵԱՆԻ
ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Փարիզի Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն յիշատակի երեկոյ մը կազմակերպած է ՝

ԸՆԿԵՐ ԳԱԲՐԻԷԼ ԼԱԶԵԱՆԻ

մահուան առթիւ, Հոկտեմբեր 10ին:

Յաջորդով՝ մանրամասնութիւններ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Ս. Սուքիասեանէ իրենց զաւկին ծննդեան առթիւ հազար Ֆր. նուէրը:

×

Լիոնի Ազգային Միութիւնը իր մասնաւոր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ, Փարիզաբնակ Գ. Արշակ Արիկեանի որ դեղեցիկ գաղափարը ունեցած է Լիոնի եկեղեցւոյն նուիրել Դպրաց Դասու գրակալ մը:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Գոմոնի մասնաճիւղի հայերէնի դասընթացքը կը վերաբացուի՝ Հոկտեմբեր մէկին, Հինգշաբթի առաւօտ: Երկրորդ դասաւանդութիւնը կը կատարուի՝ Շաբաթ իրիկուն, ժամը 6ին, Ս. Սահակ –Մեսրոպ սրահին մէջ:

Արձանագրութիւն, դասարանական բաժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի կ'ունենան Հոկտեմբեր մէկի առտուն՝ ժամը իննէն սկսեալ:

Յարգելի ծնողքներ, վարանումը աններելի յանցանք է Ազգ. ոգիին հանդէպ, առաջին օրն իսկ արձանագրել տուէք ձեր զաւակները՝ եթէ կ'ուզէք որ անոնք սիրեն մեր մայրենի լեզուն, ազգն ու հայրենիքը: Սթափեցէք՝ քանի դեռ ուշ չէ:

Մեր դասընթացքին ուսուցիչն է Գ. Լահրամ Միսթիք:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ԳՈՄՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԼԸ ՓԷՔԻ ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

3 Ավընիւ Կռանշան, Լը Փէք, ՍԷՆ–Է–Ուազ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ.— Դասական Ընթացք (Cours Classique):

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

1) Տասը տարեկանէն սկսեալ, Երկրորդական Վարժարանի որեւէ դասարանի ուսանող կ'ընդունուի պայմանաւ որ ունենայ իր դասարանին վերաբերեալ նիւթերուն բաւարար ծանօթութիւնը:

2) Արտասահմանէն կամ Ֆրանսայի գաւառներէն եկող աշակերտը, Փարիզի մէջ պէտք է ունենայ խնամակալ մը:

3) Աշակերտը պէտք է ներկայացնէ Ընծայարանին Տնօրէնութեան.—

ա) Ցարդ յաճախած դպրոցին դասագրքոյկը եւ բարի վարքի վկայական:

բ) Մկրտութեան եւ բժշկական պատուաստի վկայական:

4) Դպրոցական տարեկան թոշակը (ընամսեայ) 150.000 Ֆրանք է, երեք մասով վճարելի, իւրաքանչիւրը եռամսեային սկիզբը:

Նպաստաւոր զեղչ մը նախատեսուած է խեղճ կարօտեալ ընտանիքներու զաւակներուն համար:

Ցիշեալ սակաղինէն դուրս կը մնան աշակերտին ուղեւորութեան, հանդերձեղէնի, գրենական պիտոյքի, բժշկական խնամքի ծախքերը:

Դիմել՝

Direction Ecole Apostolique

3, Rue de Grandchamp - Le Pecq S. et O. France

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Եղսա Սուքիասեան, Տէր եւ Տիկին Ցակոբ Սուքիասեան, Տէր եւ Տիկին Զօհրապ Սուքիասեան, Գ. Մուշեղ Սուքիասեան եւ պարագաները կը յայտարարեն թէ Սեպտեմբեր 27ին Գոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյն մէջ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի ի յիշատակ

ԼԵՒՈՆ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Լիոնի Եկեղեցւոյ շինութեան.— Ծնկիտրրեան ընտանիքէ հանգուցեալ Մարտիրոս Յովհաննէսեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի տասը հազար Ֆր., Վիէնէն Գ. Արմենակ Մինասեանէ հազար, Տիկին Զարուհի Նաճարեանէ հազար Ֆր.:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

× Լիոնի Ազգ. Միութիւնը կոչ կ'ուղղէ Լիոնահայ ծնողքներու, որ առաջնորդեն իրենց զաւակները Լիոնի Հայկազեան վարժարանը Րիւ Պուալօ, Ազգային տան նոր շէնքին մէջ, ուր ամէն Հինգշաբթի կը դասաւանդուի հայերէնը, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, ունենալով իբր ուսուցչուհի՝ ծանօթ մանկավարժուհի Օր. Ընծայ Ստեփանեանը:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ մարմինները.—

22 Սեպտեմբեր Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին Քրիստափոր ենթակոմիտէն Ահարոնեան ակումբին մէջ:

23 Սեպտեմբեր Չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին, Սէն Լուի Ակնունի ենթակոմիտէն եւ Արամ խումբը:

24 Սեպտեմբեր, Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին, Սէն Ժերոմի «Հայաստան» ենթակոմիտէն եւ Իշխան խումբը:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի դպրոցները կը վերաբացուին Հոկտեմբեր մէկէն: Ծնողքներէն կը խնդրուի իրենց զաւակները առաջնորդել դասընթացքներուն:

Հոկտեմբեր 1, Փասքալի թաղը:

Հոկտ. 2, քաղաքին մէջ (ակումբը):

Հոկտ. 3, Րիւ Լաֆայէթ:

×

Իսիի Խրիմեան վարժարանը կը վերաբացուի 24 Սեպտեմբեր, Հինգշաբթի օր:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	2.500	Ֆր. մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	1.500	Ֆր. մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	1.000	» » » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	1.500	» » » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	2.000	» » » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	1.000	» » » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	1.000	» » » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	500	» » » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 23 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — MERCREDI 23 SEPTEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8602 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4403

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՇՈՒՐՋ

Ալժերիոյ հարցը կը շարունակէ նիւթ հայթայթել միջազգային մամուլին :

Զօրավար տը Կոլի ծրագիրը՝ իր երեք տեսակ առաջարկներով՝ ընդհանուր հաւանութիւն գտած է ներքին եւ արտաքին ճակատներուն վրայ :

Յատկանշական է մասնաւորապէս Այզընհաուըրի այն բնորոշումը թէ զօրավարը ինքնորոշման խոստումներ կու տայ Ալժերիոյ բնակիչներուն, հիմնուած ժողովրդավարական սկզբունքներու վրայ, ազատ ընտրութեանց միջոցաւ :

Այս պարագան իրաւունք կու տայ Միացեալ Նահանգներու պատուիրակին, որ պաշտպանէ Ֆրանսական ծրագիրը, երբ Ալժերիոյ հարցը գայ ՄԱԿի սեղանին վրայ :

Ամերիկայի նախագահը առիթ ունեցած էր Փարիզի մէջ Ալժերիոյ մասին եւս խօսելու Զօրավար տը Կոլի հետ եւ որոշ չափով ծանօթացած անոր տեսակէտներուն :

Անցեալ անգամ ՄԱԿի ընդհանուր ժողովին առջեւ ամերիկեան պատուիրակը ձեռնպահ էր մնացած Ալժերիոյ խնդրին քննութեան առթիւ : Վերջերս ալ կացութիւնն այնպէս էր, որ ՄԱԿի անդամ վաթսուն պետութիւններ որոշեր էին դիրք բռնել Ֆրանսայի դէմ : Սակայն Սեպտեմբեր 16ի յայտարարութենէն ի վեր մեծ յեղաշրջում առաջ եկած է մօտեցումներու մէջ եւ Ֆրանսական ծրագրի պաշտպանները մեծամասնութիւն կը կազմեն ներկայիս :

Ատլանտեան Ուխտի անդամ պետութեանց եւ բազմաթիւ չէզոք երկիրներու հաւանութեան արժանանալէ ետք, Հանրապետութեան Նախագահին յայտարարութիւնը լուրջ քննութեան կ'ենթարկուի նաեւ Արաբական Լիկային, նոյնիսկ Ալժերիոյ Ազատագրական Ճակատի պատասխանատու վարիչներուն կողմէ :

Թունուզի եւ Մարոքի մէջ եւս լաւ տպաւորութիւն ձգած է Զօրավարին ծրագիրը : Թելադրութիւններ կ'ըլլան Ալժերիոյ ազգայնական տարրերուն, որ չմերժեն «քաջերու հաշտութեան» համար եղած այս նոր առաջարկը : Մանաւանդ որ «ինքնորոշման» համար տրուած իրաւունքը կրնայ առաջնորդել մինչեւ «անջատում», այսինքն կատարեալ անկախութիւն, որոշ պայմաններով եւ որոշ պայմանաժամի մը մէջ :

Ալժերիոյ ազգայնականները, մասնաւորաբար «Ալժերիոյ Հանրապետութեան Ժամանակաւոր Կառավարութիւնը» արժանապատուութեան հարց կը յարուցանեն, անոր համար, որ «Յայտարարութեան» մէջ իրենց հետ բանակցելու մասին ոչ մէկ ակնարկութիւն կայ :

Իրազեկներ կը կարծեն սակայն թէ անոնք իմաստութիւնը պիտի ունենան դրական պատասխան տալու ներկայացուած ծրագրին, օր առաջ վերջ տալու համար արիւնահեղութեան :

Արտաքինէն վերջ ներքին ճակատին վրայ եւս Հանրապետութեան Նախագահին ծրագիրը սկսած է իր անդրադարձումներն ունենալ :

Կուսակցութիւնները կը ճշդեն իրենց դիրքը : Կառավարական կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն մեծամասնութեամբ եւ առանց վերապահութեան իր հաւանութիւնը տուաւ զօրավարին ծրագրին : Սակայն փրանսացումի կողմնակիցները մերժեցին քուէարկել բանաձեւը :

Ազգայնական տարրեր կը պնդեն «Ֆրանսացումի» վրայ :

Համայնավար կուսակցութեան քաղաքական բիւրօն կը բողոքէ, որ Զօր. տը Կոլ ազգին ապագային համար կենսական նշանակութիւն ունեցող խնդրի մը առթիւ ինքնագլուխ գործած է, առանց խորհուրդ հարցնելու խորհրդարանին, ոչ իսկ նախարարներուն, նախօրօք ապահովութիւն ստանալով միայն բանակի պետերէն :

Երեւոյթներէն դատելով, տակաւին բաւական ժամանակի կը կարօտի Ալժերիոյ ցաւոտ հարցին վերջնական լուծումը :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՍԱՆ ՖՐԱՆՍԻՍՔՕՅԻ ՄԷՋ

"ՁԵՐ ՀԱՄԱԿՐԱՆՔԻՆ ՊԷՏՔ ՉՈՒՆԻՆՔ"

Կ'ԸՍԷ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

Սան Ֆրանսիսքօ առաջին ամերիկեան քաղաքն է որ լաւ ընդունելութիւն մը ըրաւ Խրուշչեւի : Ճիշդ է որ հաւաքուած բազմութեան մէջ կը նշմարուէին յառաջդիմական երիտասարդութեան պատկանող դէմքեր, բայց խորհրդային վարչապետը վերջապէս առիթն ունեցաւ մօտենալու ժողովուրդին եւ ձեռքեր սեղմելու : Նոյն առթիւ հրահանգ տրուեցաւ խորհրդային թղթակիցներուն որ գրեն . — «Ամերիկայի ժողովուրդը, իսկական երկրին — կրցաւ վերջապէս եւ հակառակ կառավարական հրահանգներուն, իր զգացումները արտայայտել» :

Խրուշչեւի համար Քալիֆորնիան Կովկասը կը յիշեցնէ, մանաւանդ Պաքուն, եղեւնի քարիւղին պատճառով :

Կիրակի իրիկուն փոթորկալի ճաշ մը տեղի ունեցաւ Խրուշչեւի եւ ամերիկեան ընկերակցութեանց տնօրէններուն հետ : Խորհրդային Թիւ 1ը, ձեռքը սեղանին զարնելով պոռացած է «Մեր դիրքերը անհաշտ են» : Ամերիկացիները կը պատմեն որ եթէ չվախնային որ կը ձգէ կ'երթայ, 359 հունգար բանտարկեալներու ցանկ մը ունէին, Խրուշչեւի յանձնելիք :

Տնօրէններէն մէկը կը պատմէ թէ երբ հունգարական յեղափոխութեան մասին խօսուեցաւ, Խրուշչեւ ըսաւ թէ անոնք սրահակներ եւ խափանարարներ էին : Միջադէպ մը պատահեցաւ երբ աշխատաւորական ընկերակցութեան նախագահը հարցուց թէ ինչո՞ւ Խրուշչեւ արգելք կը հանդիսանայ որ խորհրդային ժողովուրդը որոշ ալիքներէ լուրեր ստանայ :

— Ի՞նչ կը սիրէք ուտել՝ պատասխանեց Խրուշչեւ, զարմացնելով բոլորը :

— Ի՞նչ կայ ունի, ինչ որ է, ըսենք թէ խորոված միս կը սիրեմ, ըսաւ Ամերիկացին :

— Իսկ ես, պօրշ կը սիրեմ : Դուք կրնաք խորոված ուտել, բայց Խորհրդ. Միութեան բանուորները պօրշ պիտի ուտեն : Բանուորական դասուն տէրը ես եմ, եւ ես պիտի որոշեմ թէ անոնք ի՛նչ պիտի ուտեն» :

Ապա վարչապետ Խրուշչեւ բաճկոնին ծայրերը վեր առնելով եւ կռնակը դարձնելով փրէնչ քանքանի *մէկ տեսարանը փորձած է ծաղրել (Հոլիվուտի մէջ տեսած էր այդ անունով ժապաւէնին պատրաստուիլը), ըսելու համար «մենք այսպիսի յիմարութիւններ չենք ուզեր» :*

Վերջապէս վիճաբանութիւն մը ծագած է ամերիկեան ընկերակցութեանց տնօրէններու դերին շուրջ :

Անոնցմէ մէկը պնդած է որ իրենք ալ աշխատաւորներու իրաւունքները կը պաշտպանեն եւ Խրուշչեւ կը սխալի եթէ կը կարծէ որ մինակ ինք է այդ բանը ընողը : Խրուշչեւ պատասխանեց թէ ամերիկեան սէնտիքաներու *նախագահները դրամատէրներուն խամաճիկներն են : Ամերիկացին կատղած է եւ ըսած .— Կը մեղքնամ այն դժբախտներուն որ ստիպուած են բռնատիրական վարչաձեւի տակ ապրիլ» :*

«Ձեր համակրանքին պէտք չունինք» պատասխանած է անմիջապէս Խրուշչեւ :

«ՔԱՂԱՔԱՎԱՐ ԵՂԷ՛Ք» ԿԸ ՀՐԱՀԱՆԳԷ ՍՊԻՏԱԿ ՏՈՒՆԸ

Երկուշաբթի օր Սպիտակ Տունը մասնաւոր հրաւէր մը ուղղեց Ամերիկացիներուն որ քաղաքավար ըլլան Պ. Խրուշչեւի հետ որ ներկայիս, Միացեալ Նահանգները կ'այցելէ : Պաշտօնական բանբերը շեշտած է թէ նախագահ Այզընհաուըր կը յուսայ շինարար խօսակցութիւններ ունենալ ամսոյս վերջ Խրուշչեւի հետ, բայց քաղաքավարութեան այն թերացումը զոր ցոյց տուած է ժողովուրդը ոչ մէկ ձեւով կը նպաստէ նման խօսակցութեանց :

Երբ հարց տրուեցաւ բանբերին թէ Այզընհաուըր այդ տեսակցութեան կը պատրաստուի արդէ՞ն : Պ. Հակըրթի պատասխանեց .— Վեցուկէս տարի է կը պատրաստուի :

× Ինչպէս ծանօթ է Խրուշչեւի կ'ընկերանայ Այզընհաուըրի պաշտօնական ներկայացուցիչը՝ Քապոթ Լոճ : Ինչպէս կ'երեւի Ամերիկացիին պաշտօնը բաւական դժուար է եւ Սան Լուիս Օպիսփոյի մէջ Ք.-Լոճ բաւական դժուարութիւններ կ'ունենար պաշտպանելու Խրուշչեւը ժողովուրդէն, որ ինք չէր կրնար հասնիլ մինչեւ կառախումբ, ինչ որ պատճառ կ'ըլլար որ Խրուշչեւ պոռայ .— Փրկեցէ՛ք Քապոթ Լոճը :

Երեքշաբթի օր Խրուշչեւ կը մեկնէր Սան Ֆրանսիսքոյէն եւ կ'երթար Այօուայի Տիզ Մոյնզ *քաղաքը :*

Սրբ Սրթն

ՉԵ՞Ն ԱՌՆՈՒԻՐ ...

— Պարոն վարչապետ, այս քանի՛ հատ հաշուեգիր է գրասեղանիդ վրայ... Հարի՞ւր, երկո՞ւ հարիւր, հի՞նգ հարիւր :

— Ելի՛ր, ելի՛ր... Հազար ըսելու մի վախնար ...

— Բայց, աս ի՞նչ տխուր աշխատանք կատարեր են ձեր պաշտօնեաները... Ըսել կ'ուզէք որ նստեր, մեքենային վրայ ...

— Այո՛... Եւ ասիկա, ամէն օր է, տարի տասներկու ամիս . .

— Ի՞նչ հաշուեգիրներ են ...

— Ըսե՛մ... Բաժանորդին կը յիշեցնենք որ իր բաժանորդագրութեան շրջանը լրացեր է եւ պէտք է նոր բաժնեգինը ղրկէ ...

— Չի՞ ղրկեր ...

— Առաջին հաշուեգիրը կը յիշեցնէ, բայց բաժնեգինը ետ չի բերեր ... Երկրորդը կը յիշեցնէ թէ իրմէ առաջ եկած հաշուեգիրը յիշեցուցած էր թէ բաժնեգինը վճարելի էր ...

— Անշուշտ, այդ երկրորդին վրայ, չէքը կուգայ ...

— Երբեմն կուգայ, երբեմն չի գար ... Երբ չի գար, ստիպուած կ'ըլլանք երրորդ հաշուեգիր մըն ալ ղրկելու... Այս հաշուեգիրն ալ մեր սիրելի եւ պատուական հայրենակիցն կը յիշեցնէ թէ իրմէ առաջ իր երկու ազգականները իր դուռը զարկած էին եւ յիշեցուցած էին թէ «բաժնեգինդ-որը եկաւ, արթնցի՛ր ու վճարէ»..

— Եւ, հարցնելու հազիւ թէ պէտք ունիմ, այս երրորդ ազդարարութիւնը բաւական կ'ըլլայ, այնպէս չէ՞

— Է՜, հիմա ի՞նչ ըսեմ, ինտո՞ր ըսեմ որ ո՛չ միսը վառի, ո՛չ ալ շամփուրը ... Եկո՛ւր, ասանկ ըսենք – ըսենք որ այս երրորդ ազդարարութենէն ետք, մեր գանձելիքներուն հարիւրին ութսունը կը գանձենք ...

— Մնացա՞ծը ...

— Մնացածին ետեւէն վազելու ենք, առանց շունչ առնել, տալու ... Ատոր համար է մեր գրասենեակի պաշտօնեաները գլուխ քերելու ժամանակ չունին ...

— Լա՛ւ, ատոր դարմանը չկա՞յ :

— Եթէ սորվեցնես, շատ ուրախ կ'ըլլանք ... Շատ պարտաճանաչ բաժանորդներ ունինք, բայց ոմանք մոռացկոտ են կամ շատ զբաղած ըլլալով... խելք մը սորվեցուր ...

— Սորվեցնեմ... Թուական մը կ'որոշէք եւ բաժանորդին կ'ազդարարէք թէ այդ թուականէն սկսեալ իր բաժնեգինը պիտի ղրկէ կանխիկ ...

— Արդէն, առաջին բաժնեգինը կանխիկ է ...

— Ես ալ գիտեմ որ առաջինը կանխիկ է, բայց ձեր տունը քանդողը երկրորդն է, երրորդն է, տասներորդն է, այնպէս չէ՞ ...

— Այո՛... Ուրեմն, եթէ ...

— Այսպէս կ'ընէք — օր մը կ'ելլէք թերթին առաջին էջին վրայ կը յայտարարէք թէ յառաջիկայ Նոյեմբեր 1էն ետք, հաշուեգիր պիտի չղրկուի եւ ով որ իր բաժանորդագրութիւնը նորոգած չէ, ա՛լ թերթ պիտի չստանայ ...

— Եթէ վճարած չէ...

— Ենթադրենք որ մէկը եկաւ այսօր, Օգոստոս 20, իր տարեկան բաժնեգինը վճարեց ... Յաջորդ տարի, Օգոստոս 19ին իրեն հաշիւ չէք ղրկեր... Թող ինք միտքը պահէ որ եթէ իր չէքը ղրկած չըլլայ, թերթը պիտի դադրի ... Լմնցաւ գնաց... Ա՛լ հաշուեգրի պէտք չի մնար...

— Չե՞ն առնուիր մեր բաժանորդները, կ'ըսես ... Հապա եթէ ելլեն գրեն — «Ես յիսուն տարի է ձեր թերթը կը կարդամ, աս ըրածնիդ վայե՞լ ...» :

— Ո՛չ, որովհետեւ հայ բաժանորդ ըսուած արարածը այն մարդն է որ իր սիրած թերթին շահուն մասին ալ կը մտածէ ... Վերջապէս, այս հաշուեգիրները ձրի չեն ղրկուիր ...

— Ըսածդ խելքի մօտիկ կ'երեւայ, մտածելու ենք ... Որովհետեւ, ասիկա, իրա՛ւ կ'ըսեմ, մէջէն ելլելիք բան չէ ..

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՆԵՀՐՈՒ Աֆղանիստանէն յետոյ Թեհրան հասաւ ուր պաշտօնական հիւրն է Պարսից Շահին : Այս առթիւ Թեհրանի հնդկական դեսպանատան բանբերը հերքեց այն լուրը, որուն համաձայն Հնդկաստանի վարչապետը միջնորդի դեր պիտի կատարէ Պակիստանի եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ Ազգային Շարժումին «Էմ-Էն-Ա» պարագլուխը՝ Մեսալի Հաճ մամուլի ասուլիս մը տուաւ որուն ընթացքին յայտնեց թէ նախագահ տը Կոլի ալժերիական ծրագիրը կրնայ իբրեւ հիմ ծառայել խօսակցութեանց : Մեսալի Հաճ շեշտեց .— «Ինքնորոշումը բացարձակ գոհունակութիւն կու տայ բայց ժամանակամիջոցը երկար է» :

ԱՆԳԼԻՈՅ ծովայինները երկար ատեն պիտի յիշեն Թուրք զօրավար Թիւսթեր Էրտինլիւի այցելութիւնը : Արարողութիւնը վերջացած է եւ ամէն բան շատ լաւ անցած երբ Թուրք սպարապետը յայտարարեց .— «Շատ աղէկ էր, Նորէն սկսեցէք» եւ զարմացած անգլ. զինուորներուն առջեւ զօրավարը կրկին տողանցեց որպէսզի իր թիկնապահը շարժանկարի առնէ : Թուրք զօրավարը երեք անգամ կրկնել տուաւ արարողութիւնը որ մէկ ժամ տեւեց : Զինուորական կայանին հրամանատարը դնդ. Քիմփթըն՝ ըսաւ .— «Երբեք ասանկ բան չէի տեսած, կ'երեւի այսպէս է սովորութիւնը Թուրքիոյ մէջ» :

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ԻՐԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԱՅՐԵՐԻՑ

ԴԷՊԻ ՆԻՇԱՓՈՒՐ, ՀԱՅ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐԻ ՀԵՏՔԵՐՈՎ.— Մօտ երեք ժամ ճանապարհ է Մեշեդից։ Այս քաղաքն ունեցել է պատմական փառաւոր անցեալ։ Հայոց պատմութեան մէջ յաճախ յիշւում է Նիշափուրը՝ 442 թուին Քրիստոսից յետոյ, երբ Յազկերտ Բ. Քուշանաց դէմ յաղթութեամբ կռուելու համար, այս քաղաքում հաստատեց իր բանակը, նրա մէջ կարեւորագոյն դերը բռնողը՝ ՀԱՅԿԱԿԱՆ այրուձին էր։ Եթէ երբեք եօթը տարի պատերազմելով եւ տոկալով, Յազկերտը կարողացաւ Մերվիրուտի (Միւրղապ) գետի մօտերը բոլորովին խորտակել Քուշանաց զօրութիւնը, դա կը պարտի հայկական հեծելազնդին, որ այդ ճակատամարտում վճռական դեր խաղաց։

Վարդանանց պատերազմից յետոյ, 452 թուին, Յազկերտ Բ. Հայաստանի 35 նախարարներին, կապուած ձեռքերով եւ կապուած ոտքերով, աքսորեց Վրկան, (Հաւանական է Կասպից ծովի ափերին գտնուող՝ ներկայ Գորգան – Մազանդարանը, որ հին ժամանակ կոչւում էր նաեւ Հիրքանի)։ Եւ ապա այդտեղից փոխադրում է եւ բանտարկում Նիշափուրի զղեակում։ 460 թուին նրանք արքայի կարգադրութեամբ անցնում են Աֆղանիստանի Հերատ քաղաքը, պարսկական այրուձիին մէջ ծառայելու համար։ Ու այսպէս 12 տարի անընդմէջ կերպով կրելով բանտի, կապանքի տանջանքները, հեռու հայրենիքից եւ իրենց հարազատներից, 463 թուին միայն, նրանք կարողանում են վերադառնալ Հայաստան։

Նիշափուրի զղեակում, նախարարների հետ բանտարկուած էին նաեւ — ինչպէս յիշում է Եղիշէն — Ղեւոնդեանք, Ս. քահանաները։ Արքան աւելի խիստ վերաբերմունք ցոյց տուեց հանդէպ մեր եկեղեցականներին։

Մնացեալը յայտնի է պատմութիւնից։

Յուլիս 2ն էր, առաւօտ կանուխից, մեր մեքենան սուրում էր Մեշեդից՝ դէպի Նիշափուր։ Տեսարանը, որ պարզւում էր աջ ու ձախ, հրապոյր չունէր, չոր անծայրածիր անապատ էր։

Միտքս խորասոյզ պատմական մեր հին յիշատակներով, ուզում էի ժամ առաջ տեսնել քաղաքը։ 135 քիլոմեթր տարածութիւնը երկու եւ կէս ժամից վերջ էր կտրել եւ հեռուից երեւում էր Նիշափուրը։ Քանի մօտենում էի՝ այնքան աւելի կենդանանում էին անցեալի պատմական յուշերը իմ սրտում։ Անապատային լռութեան մէջ, կարծես ձիերի ոտների դոփիւնն էի հեռուից լսում, ձիաւորներ են անցնում իրենց յետեւ փոշու մի ամպ թողնելով ...

Յազկերտ Բ. բանակի ընտիր Հայկական հեծելազօրն է որ դաշտում չարժուփորձ է անում եւ պատրաստւում Քուշանաց դէմ մղուելիք պատերազմին։ Ո՞ւր էք, ախ, ո՞ւր էք, հայ քաջարի մարտիկներ, դուք, որ սարսափն էիք թշնամու։ Երեւակայում եմ ձեր հուժկու եւ կորովի ճկուն մարմինները։ Երեւակայում եմ ձեր կայծակնային խոյանքները, նստած ձեր ձիերի վրայ ու ձեր քաջութեան հրաշքները, որ դուք գործեցիք ռազմաճակատներում։ Ի զուր եմ որոնում 1500 տարուայ անցեալի յիշատակարանները ընդարձակ ու ամայի այս դաշտերում։ Թէեւ տխուր, սակայն հոգիս չէ ընկճուած։ Արտակարգ մի ոգեւորութիւն եմ զգում։ Մօտենում եմ Ղեւոնդեանց Ս. քահանայից նահատակութեան վայրերին։ Աչքերս յառած դէպի մօտակայ բլուրներն ու սարերը, նայում եմ կարօտով ու որոնում այդտեղ «Ռեվանդ» գիւղը, ուր առաջնորդեցին հայ նահատակներին, Նիշափուրի բանտից դուրս հանելով։ Այդտեղ են հայկական սրբավայրերը։ Սուրբ են այդ հողն ու քարերը։ Սուրբ են այն սրածայր ժայռերն, որոնց վրայ քաշեցին քաջարի Ս. Ղեւոնդ Երէցի մարմինը, որ յօշոտուեց պատառ – պատառ։ Այո, սուրբ են այդ բարձունքներից ամէն մէկը, ուր հայ նահատակները նախ տանջուեցին,. իրենց արիւնը թափեցին եւ ապա գլխատուեցին, — Սամուէլ, Աբրահամ, Արշէն, Սահակ Եպիսկ., Յովսէփ Կաթողիկոս եւ Ղեւոնդ Երէց։ Անհուն մի տենչանք է զարթնում սրտումս, թռնել, վազել գնալ դէպի այդ բարձունքն ի վեր, որոնել եւ գտնել Ս. Ղեւոնդեանց քահանայից նահատակութեան վայրը, եւ այդտեղ՝ խոնարհել, ծնրադրել ու ջերմ սիրով ու կարօտով համբուրել հողն ու քարն այդ սրբազան։ Ահա այստեղ ընկած է Վանանդեցին։ Ով Ս. Ղեւոնդ, դու, որ սրտումդ ունէիր աստուածասիրութեան եւ հայրենասիրութեան անշիջանելի հուրը, դու, որ շունչն ու հոգին էիր Աւարայրի Դիւցազնամարտի, դու, որ մեր ողջ հայրենի աշխարհը ոտի հանեցիր յանուն Կրօնի եւ Հայրենիքի ազատութեան, դու, որ ներշնչեցիր հայ բանակին եւ նրա անմահանուն Սպարապետին, եռանդ, քաջութիւն եւ ոգեւորուած՝ նրանց ուղարկեցիր պատերազմի դաշտ, ուր նրանք ընկան հերոսաբար, ասա ինձ, դու, ինչու ես այսքան հեռու նրանցից, այսպէս այս ամայի ու խուլ մի վայրում, հեռու քո պաշտած հայրենի հողից, գերեզմանդ անյայտ, [illegible] հողմացրիւ։ Մամիկոնեան առիւծի հետ անբաժան էիր, ի՞նչպէս այսքան հեռու ես ընկած նրանից։ Կեանքը ձեզ չբաժանեց միմեանցից, մահն էլ պէտք չէ բաժանէ։ Հայորդիներ, արիք, այս հողից ու քարերից վերցնենք որպէս մասունք, տանենք Աւարայր ու այնտեղ, Վարդանայ հողաթումբին խառնենք, որպէս զի այդ հերոսները միասին հանգչեն խաղաղ, աւելի մօտիկ հայրենի հողին եւ Մասիսներին։

ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԸ ԵՒ ՄԵՌԵԱԼ ՀԻՆ ՔԱՂԱՔԸ.— Նիշափուրը, ներկայ իր վիճակում, մի փոքրիկ քաղաք է եւ չունի յատուկ մի հետաքրքրութիւն։ Պատմական հին քաղաքը գտնւում է դուրսը, դէպի հարաւ։ Առանց ժամանակ կորցնելու՝ աճապարում եմ տեսնել աւերակները եւ անպատճառ այն զղեակը, ուր բանտարկեցին հայ նախարարները։ Անցնում ենք ընդարձակ մի դաշտի միջից։

Այս է հին Նիշափուրը, հողին հաւասարեցրած, ասացին ինձ։ Գուցէ այդ հողէ բլուրը լինի իմ որոնած զղեակը։ Ոչինչ չկայ, ոչ մի հետք հին քաղաքից, որ կանգուն մնացած լինի։ Կրկին եւ կրկին նայում եմ չորս կողմերս եւ ի զուր եմ որոնում մի պարզ քար, մի յուշարձան։ Բացարձակապէս ոչինչ չի երեւում, բացի ընդարձակ մի դաշտի տարածութիւնից։ Գուցէ հին քաղաքը հողի տակ է թաղուել։ Համատարած մահ, ամայութիւն եւ լռութիւն։ Ամբողջ մի պատմական անցեալ ոչնչացած ու անյայտացած։ Ասում են թէ, բոլոր տները եւ շէնքերը եղել են զուտ հողից, ոչ մի ուրիշ նիւթ չէ գործածուած եւ հետեւաբար ժամանակի ընթացքում կործանուելով, հող է դարձել։ Իսկ պատմութիւնից գիտենք, որ 1037 թուին, Թուկրիլ բէկ գրաւելով Խորասանը՝ իրեն անուանեց Նիշափուրի թագաւոր։ Յետոյ նա հիմնեց Սելճուկների տիրապետութիւնը։ 1194 թուին Խիվայի թագաւորը վտարում է Սելճուկներին եւ գրաւում Խորասանը։

Օմար Խայեամը ծնւում է 1040 թուին, ահա այս Նիշափուրում։ Սելճուկների կայսրութեան ժամանակ, Մելիք – Շահը հիմնում է մի համալսարան եւ իր պաշտպանութեան ներքոյ է առնում ՕմարԽայեամին։ 1221 թուին, Ճինկիզ Խանի որդին, Թոլուի հիմնայատակ կործանում է Թուսն ու Նիշափուրը։ Այս բարբարոսները այնքան վայրենի էին, որ իրենց արշաւանքների ընթացքում՝ չէին խնայում ոչ մի շնչաւոր էակի, նոյնիսկ կենդանիներին, ամէն ինչ այրում՝ հողին էին հաւասարեցնում։ Ահա թէ ինչպէս է բացատրւում հին Նիշափուրի այս ներկայ ոչնչացումի վիճակը։

Շարունակում ենք մեր ճանապարհը եւ ահա մեր առջեւն է Իրանեան բանաստեղծութեան փառքը կազմող չորրորդութեան (Ֆերդուսի, Սաադի, Խայեամ, Հաֆէզ) արժանաւոր անդամին՝ Օմար Խայեամի գերեզմանը։ Ինչպէս Թուս քաղաքի աւերակներից յետոյ արեւի լոյսի նման, փայլեց եւ կեանք ներշնչեց Ֆերդուսու դամբարանը, նոյնպէս էլ Նիշափուրի համայնատարած ամայութիւնից յետոյ, Խայեամի գիտութեան եւ մշակոյթի անմահ ջահն է ցոյց տալիս ամէն այցելուի։ Անշուք եւ խեղճ էր նրա գերեզմանը։ Սակայն սկսել են մի շատ փառաւոր դամբարանի շինութեան՝ ի պատիւ նրան, որ եղել է մեծ գիտնական, զբաղուել է մաթեմաթիկայով, տիեզերագիտութեամբ, բժշկութեամբ, հռչակ է ունեցել որպէս յայտնի մասնագէտ աստղագիտութեան եւ հանրահաշուի։ Խայեամը ճանաչուեց եւ գնահատուեց որպէս մեծ բանաստեղծ նախ՝ Եւրոպացիների կողմից եւ ապա իր հայրենակիցներից։ Մի շարք լեզուներով ինչպէս եւ հայերէնի թարգմանուեցին Խայեամի քառեակները, որոնք մեծ ընդունելութիւն գտան Արեւմտեան գրականութեան մէջ, եւ այդ է պատճառը, որ նա տեղ գրաւեց համաշխարհային մեծ գրողների շարքում։ Խայեամը փիլիսոփայ բանաստեղծ է։ Նա երգել է աշխարհի ունայնութիւնը եւ նրա անցաւոր յատկութիւնը, աշխարհի վշտերն ու հոգսերը։ Նիշափուրի աւերակներից մի քանի քայլ հեռու, անմահ բանաստեղծի յուշարձանի առջեւ, որքան ճշմարիտ են երեւում նրա խորհրդածութիւնները, այս անցաւոր եւ ունայն աշխարհի մասին.—

Աշխարհն այս լայն վաղանցուկ օթեւանն է մեր տրտում,
Հոգս ու վշտից առաւել, ոչ օր տեսանք, ոչ խնդում,
Ափսո՜ս, որ դեռ չը լուծուած առեղծուածն այս մթին,
Մենք գնացինք սրտաբեկ՝ հազար կարօտ մեր սրտում։

Ինձնով լինէր՝ չէի գալ ես աշխարհն այս ամայի,
Գնալն իմ ձեռքը լինէր՝ ես հազիւ թէ գնայի։
Այս աւերակ կայանում լաւ չէ՞ր արդեօք, որ երբեք
Ես ոչ գայի, գնայի, ոչ իսկ վայրկեան մնայի։»

Ու ես՝ մտածկոտ՝ լուռ մնում եմ մի րոպէ, ակնարկս ուղղած, մերթ Խայեամի գերեզմանին, մերթ Նիշափուրի ամայութեան վրայ։ Այսպէս ուրեմն կը վերջանան այս սին աշխարհի փառքն ու ամայութիւնը, բռնութիւնն ու անգթութիւնը, թողնելով լոկ ամայութիւն, լռութիւն, ոչնչութիւն, ունայնութիւն ...

Թուս, Ֆերդուսի, Նիշափուր, Խայեամ։ Ինչ զարմանալի նմանութիւններ ունեն իրարու հետ։ Այցելուն փոխադրւում է հոգեկան մի ուրիշ աշխարհ եւ խորհրդաւոր մտածումների եւ տպաւորութիւնների տակ թողնում է ակամայ այդ ընտիր վայրերը։

Կէսօրուան մօտ թողնում եմ Նիշափուրը եւ երեք ժամ ճամբորդութիւնից յետոյ, կիզիչ արեւի տակ, միտքս բերելով մեր հայ նահատակներին, որոնք գուցէ այս անապատներից անցան բոբիկ, անլուր տանջանքների ենթակայ, հասնում եմ Մեշեդ, ուր երկու օր եւս մնացի, կարողացայ այցելել թանգարանը եւ տեսնել

ՈՒԹ ՕՐ
ՉԵԿԱՅԻ ԲԱՆՏՈՒՄ

(ՅՈՒՇԵՐ, ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ)

Ա.

Մտածելը մի աւելորդ տանջանք էր պատճառելու միայն,— շատ ծանր, վատ, շատ ամօթալի տանջանք. բժշկի ու վարժապետի օրինակը աչքիս առջեւն էր։ Լաւ էր չմտածել ամենեւին. դատարկ բան է։

Թերեւս այդ էր բնազդի թելադրանքը, — գիտակցութիւնից դուրս։

Իսկ գիտակցութեանս շրջանակի մէջ՝ արժանապատուութեան, ինքնայարգանքի զգացումն էր, որ տիրականօրէն խօսում էր մէջս ու պահում ինձ։ Վախենում էի, չլինի թէ կեանքիս վերջին րոպէներին թուլամորթ ու ողորմելի հանդիսանամ ..

Չեմ սխալւում, կարծեմ այդ երկիւղը խեղդում էր մէջս ամէն ուրիշ զգացմունք։

Ասում էի.—քանի որ մեռնելու եմ՝ գոնէ մարդավայել մեռնեմ։

×

Փակուած էինք այսպէս սենեակի մէջ, պահակները պատուհանների տակ, պահակները դրան ետեւ։ Սպասում էինք։

Չեկան արթուն էր, ինչ որ աշխատանքի վրայ։

Լսում էինք, ինչպէս մարդիկ գնում էին ու գալիս շտապ քայլերով, դռները անդադար բացւում ու գոցւում։ Լսում էինք յուզուած խօսակցութիւններ, բարկացոտ բացագանչութիւններ, վէճ։ Բառերը չէինք կարողանում ջոկել, բայց երբ դրսում բացւում էր այս կամ այն դուռը, — խառն, անհանգիստ ձայներ էին հասնում ականջներիս ու իսկոյն խափանւում, երբ դռները նորից փակւում էին։

Չեկան տենդային շարժման մէջ էր… ի՞նչ էր պատահել արդեօք։

Մի քանի անգամ եկան – գնացին բեռնատար ատոմոբիլներ։

Երբ բեռնատարը ծանր դղրդիւնով մօտենում էր շէնքին ու կանգ առնում, լուռ իրար երես էինք նայում։ Չգիտեմ ինչու, համոզուած էինք, թէ Չեկայում չէ, որ պիտի սպաննեն,— ուրիշ տեղ են տանելու, գուցէ կենտրոնական բանտը։ Երբ լսում էինք ատոմոբիլի ձայնը, ասում էինք մտքներումս՝ ահա սա է, որ եկել է մեզ տանելու… եւ երբ շարժւում էր տեղից, նորից հեռանում, ազատ շունչ էինք քաշում։

Երբ ատոմոբիլը առաջին անգամ կանգնեց մեր պատի տակ, մի սոսկալի տեսիլ անցաւ աչքերիս առջեւ,— այնքան սոսկալի, որ կամքի մի գերմարդկային ճիգով փարատեցի իսկոյն, անհետացրի, եւ թւում էր ինձ, որ եթէ մի ակնթարթ էլ ուշացնէի, այլեւս պիտի չկարողանայի տանել, շանթահար պիտի գլորուէի գետին… Ահա տեսիլը. երբ թէ պահակները ինձ դուրս են բերում, նստեցնում են ատոմոբիլը որ տանեն այնտեղ, ուր տանելու են։ Եւ այն վայրկեանին, երբ դնում եմ ոտս, որ բարձրանամ, տեղ բռնեմ ընկերներիս կողքին, տեսնում եմ յանկարծ, որ ատոմոբիլի դեկի վրայ նստած է իմ որդի Ռուբէնը։ Ես տեսնում եմ նրան, նա էլ տեսնում է ինձ, իր սարսափահար աչքերը իմ սարսափահար աչքերի մէջ ...

Օ՛, որքան գոհ էի այդ րոպէին, որ իմ Ռուբէնը շատ հեռու էր, Երզրումում, Թուրքերին գերի ...

×

Ն–եանը խնդրեց, դուրս գնալ։

Վերադարձին ասաւ, որ տեսել է բակում «անտոանի»ի թամբած ձին եւ իրան «անտոանի»ին ղունտուկծիկ իջնելիս վերեւի յարկից։

Չեկայի բարձրաստիճան պաշտօնեաներից էր «անտոանին», ազգանունը կարծեմ Կարապետով, վլադիկավկազցի հայ։ Երկու ոտն էլ կտրած էին բունից։ Ման էր գալիս ձեռներին վրայ, գորտի ցատկերով, կապիկի պէս արագ ու ճարպիկ։ Շրջում էր ձիով, յատուկ իրան համար յարմարեցրած թամբի վրայ, մաուզեր ատրճանակը միշտ կողքին։ Մի առասպելական արարած էր, միշտ արթուն, միշտ գործի վրայ… Ակամայ հիացմունք էր ներշնչում, գոնէ ինձ։

«Անտոանի»ի թամբած ձին, այս ժամին, շատ նշանակալից թուաց մեզ։

Իսկոյն շոֆերն էլ խնդրեց, դուրս գնաց որ ստուգի։ Ոչ ձին էր տեսել բակում, ոչ տէրը, Կարապետովը գնացել էր, թերեւս փախել. լսեցինք ձիու վազքը։

Անհանգստութիւնը քանի գնում, այնքան աւելանում էր Չեկայում։

Լսեցինք, ինչպէս մի խումբ մարդիկ զինուորական կանոնաւոր քայլով հեռացան շէնքից, կարծեմ ռուս զինուորներ էին, որ մի օր առաջ տեղաւորուել էին մեր հարեւան սենեակում։ Մի քիչ անց՝ ուրիշ մարդիկ եկան, խմբուեցին շէնքին առջեւ։ Լուսամուտի փեղկը մի քիչ բաց էինք արել, տեսնում էինք արանքից, որ զինուորներ էին դասաւորւում մայթի վրայ։

Ղ – եանը դուրս գնաց, վերադարձաւ յուզուած, ասաւ որ հրացանաձգութեան ձայներ են գալիս ...

Այժմ ես շտապեցի դուրս գնալ։

Այո, հրացանաձգութիւն կար, շատ խուլ ու հեռաւոր։ Չէր հասկացւում, թէ որտեղից է։

ՅՈՎՀ. ՔԱՋԱԶՆՈՒՆԻ

(3 Շար.)

"ՀԱՅ ԹԵՐԹԵՐՈՒ ՕՐԸ"

Արժանթինի կառավարութիւնն ու ժողովուրդը օրինակելի կարգապահութեամբ կը տօնեն շարք մը «օրեր», ինչպէս «Մայրերու օր», «Ծառերու օր», «Դրօշակի օր», «Սան Մարթինի օր», եւն., եւն.։ Այնպէս որ շաբաթ մը չանցնիր առանց պաշտօնական կամ անպաշտօն «օրերու»։ Այս տարուան Յունիս եօթին Արժանթին տօնեց «Թերթերու օր»ը, որովհետեւ դրագէտ ու բանաստեղծ Մարիանօ Մօրէնօ 1810ին լոյս ընծայած էր Արժանթինի առաջին թերթը՝ «Լա Կազեթա»։

Յունիս եօթին, ինչպէս գիտենք, ոչ մէկ թերթ լոյս տեսաւ Արժանթինի մէջ, ի յարգանս օրուան տօնին։

Կիւթենպէրկի մահէն (1468) քանի մը տասնեակ տարիներ անցած՝ սկսաւ հայկական տպագրութիւնը։ Մեր առաջին հայ տպագրիչը եղած է Մեղապարտ Յակոբ, որ 1512ին Վենետիկի մէջ, հրատարակած է առաջին հայկական գիրքը՝ Պարզատոմար եւ այլ գիրքեր։

1794 Հոկտեմբեր 14ին «Ազդարար»ի հայերէն առաջին թերթին առաջին թիւը լոյս տեսած է Մատրասի մէջ, խմբագրութեամբ՝ Շմաւոն քահանայի։

Արդ, ճիշդ է, որ մենք Հոկտեմբեր ամսուան կէսին կը տօնենք հայ մշակոյթի օրը, բայց ոչ «հայ թերթերու օր»ը։ Կը գովենք ու կը փառաբանենք հայ գրականութիւնը, հայ արուեստը, հայ մշակոյթը, հայ ստեղծագործ հանճարը, սակայն ոչ մէկ բառ ու խօսք կ'ըսենք հայ թերթերու մասին, որոնք կ'ապրին ու կը յարատեւեն երկաթէ կամքին ուժովը դանոնք հրատարակող կազմակերպութեանց եւ կամ անհատներու արտակարգ ճիգերուն շնորհիւ...

Անկախ հայ մշակոյթի օրէն, կարելի չէ՞ Հոկտեմբեր 14ը հռչակել «Հայ Թերթերու Օր», եւ բանալ վարագոյրը ու պատմել թերթերու երկունքը, որոնք կ'ապրին ու կը յարատեւեն առանց ընթերցող հասարակութեան բան մը զգացնելու։

Ժամանակն է որ հայ թերթերու տարածման միջոցառումներու մասին մտածենք։

Ամէն ընթերցող կը զգայ մտաւոր սնունդին առաւելութիւնը, որուն մէջ կը գտնէ ինքնամխիթարութիւնն ու հոգեկան կապը իր անցեալին հետ։

Եթէ հացի ու ջուրի չափ անհրաժեշտ կը նկատուի գոյութիւնը հայ թերթերու, ապա ուրեմն տարին մէկ անգամ տօնելով «հայ թերթերու» կամ «հայ մամուլի օր»ը, անհատապէս թէ հաւաքաբար աշխատելու ենք զօրացնել ինքնապաշտպանութեան այս զօրաւոր զէնքը որ այլեւս դարձած է մեր հպարտանքը, մեր գոյութեան խարիսխը։

Առնենք մեր գաղութը։ Երբ որեւէ թերթ չէր հրատարակուեր Պուէնոս Այրէսի մէջ, մեռած գաղութի մը տպաւորութիւնը կը ձգէր ան։ Այժմ հիմնովին փոխուած է գաղութին դիրքը։ Եթէ ութ օր թերթեր լոյս չտեսնեն, կը սկսի իրարանցումը։

— Ինչո՞ւ լոյս չի տեսներ թերթը...

Բարոյական գնահատանքին չափ կարեւոր է նիւթականը եւս։

Կ'արժէ որ Հոկտեմբեր 14ը տօնուի իբրեւ «Հայ մամուլի օր», ցոյց տալու համար ընթերցող հասարակութեան, թէ հայ թերթերն ալ ունին իրենց ներքին մտահոգութիւնները, զորս կարելի է բուժել համագործակցութեամբը ընթերցող հասարակութեան։

Պուէնոս Այրէս Ս. Կ.

ԴԻՏԷ՞Ք ԹԷ ...

Անցեալ տարի, ամերիկեան երկու գործատուներ, ծախած են մէկ միլիոն տոլար արժողութեամբ այր մարդու կեղծամ։

×

Ամէն ամիս, Աւստրալիոյ մէջ կը կարդացուին հարիւր հազար օրինակ եւրոպական եւ ամերիկեան զանազան պարբերականներ, որոնցմէ զատ, Սիտնէի մէջ կը հրատարակուին օտար լեզուով երեսուն թերթեր եւ պարբերականներ։

×

Գեղժ քիմիագէտ մը, պատրաստած է օճառ մը, որուն գործածութիւնը կը հանդարտեցնէ ջիղերը։

×

Ամերիկեան բժշկական ամսագիր մը կը գրէ որ, կենսաբաններու կարծիքով, մարդ արարածը իր կազմուածքի բերումով, ի վիճակի է մինչեւ 150 տարի ապրիլ։ Հիւանդութիւնները թոյլ չեն տար որ, մարդու կեանքն երկարի։

Ուստի քանի մը տարի վերջ, երբ շարք մը հիւանդութիւններու առաջքը առնուի, մարդ պիտի կարենայ մինչեւ հարիւր տարի ապրիլ։

Նաեւ այդ սքանչելի հոյակապ, եւրոպական արդի ոճով սկսուած շինութիւնը, որ լինելու է Նադեր Շահի դամբարանը։

Յուլիս հինգին, երբ օդանաւով վերադառնում էի դէպի Թեհրան, ես ինձ հարցնում էի — Կը գա՞յ արդեօք մի օր, որ հայ ազգի մեծ դաւակներն էլ ունենան իրենց արժանավայել յուշարձանը, ուր ամփոփուեն նրանց աճիւններն եւ դառնան ազգային եւ կրօնական սրբավայրեր

ՄԱՆՈՒԷԼ ՎՐԴ. ԲՈՒԼԱՏԵԱՆ

(4 եւ վերջ)

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԱՌԱՍՊԵԼ ...

Ամերիկեան այս ափերը ոտք դնելէս ամիսներ յետոյ, կ'իմանայի թէ՝ հայ մարդիկ, հայ երիտասարդներ — գաղթականութեան տխուր օրերէն մնացած բառ մըն է այս մէկը — Քէմբ մը ունին։ Սակայն, ասիկա ոչ կեդրոնացման վայր մըն է, եւ ոչ ալ գաղթակայան մը։

Իմ սերունդիս բոլոր տղոց եւ աղջիկներուն նման, Հայաստանը ճանչցած եմ գրքերուն եւ պատերուն քարտէսներուն վրայ։ Մեզ որ բախտը չունեցանք հայրենի երկնքին կապոյտը տեսնելու, եւ ոչ ալ ոսկեգոյն ցորենի դաշտերը։

Գաղթական ծնած ենք։

Կրնա՞ք այս մէկ հատիկ տողը թարգմանել օտարին ու բացատրել ողբերգութիւնը, իր ամբողջական խորքով, թէ ի՞նչ կը նշանակէ գաղթական ծնիլ ու աչքերը բանալ անծանօթ հորիզոններուն, ուր միայն տեսողութիւնը խանդավառող եւ պայծառացնող ոչինչ կայ։ Եւ տակաւին այս բոլորին դիմաց, կան աւանդական Բաբելոնը յիշեցնող ժողովուրդներու անհամար բազմութիւնները, բոլոր ցամաքամասերուն վրայ։

Գաղթական ծնած ըլլալու գիտակցութեան հասնելէ յետոյ, եւ առաջ, անշուշտ օրերով ու տարիներով ունկնդրեցինք մեր երէցներուն եւ տակաւին մինչեւ այսօր կը լսենք, այն ահաւոր ու անմարդկային ոճիրներուն մասին, որոնք գործուած են հեռաւոր օր մը Ապրիլին։ Մարդկային ամբողջական խլեակներու բանակներ գացին անապատներու աւազներուն։ Անպատմելի տառապանք մըն է ասիկա։ Չկայ նկարիչ մը, որ կարենայ պատկերացնել պաստառին վրայ, յաւիտենական ու ազնուական այս ժողովուրդին զրկանքները, կորանքները։ Ըսէք անունը այն մէկ հատիկ գրագէտին, որուն երեւակայութիւնը կարենար հասնիլ ահաւոր այդ պատնէշին ամբողջական նկարագրութեան։

Կործանումներ կան, որոնք նկարի մը շրջանակին մէջ անհնարին է ամփոփել։ Երեւակայութիւն բուսածը տեղ մը կու գայ ուր թեւածումի թափը կը կորսնցնէ, կը դանդաղի ու կը կասի, շշմած։ Այդ կարգի նմոյշներ կարելի է յիշել միայն, բայց ոչ համայնական ողբերգութեան իսկական արտայայտութեամբը։

Այսօր, հայ տղուն եւ հայ աղջկան սիրտը ինչո՞վ կարելի է խանդավառել։ Տեւաբար երէկի կործանումներուն եւ մոխիրներուն մասին խօսուածքները եւ գրուածները եթէ հաւաքենք, բլուր մը կը կազմեն, եթէ ոչ լեռ մը։ Իվերջոյ, երախային հոգիին պատուհանները երբ առաջին անգամ բացուին, տրտում ու անմխիթար աւերակներու վրայ, մէկ կողմէ անուղղակիօրէն նուաստացումի բարդոյթը կ'արմատացնենք իր մէջ, միւս կողմէ՝ այլասերումի կը մղենք։ Արդիւնքը՝ փաստօրէն եւ վճռական յոռետեսութիւն է։ Տակաւին չենք խօսիր շրջապատի զանազան հրապուրիչ երեւոյթներուն մասին։ Որպէսզի նորահաս սերունդը տաք ու քչիկ մը հայկական մթնոլորտ ունենայ, տարիներ առաջ, հայ մարդիկ կը խորհին դաշտավայր մը գնել ու զայն նուիրել իրենց ժողովուրդին կոչելով, —

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՔԷՄԲ

Հայկական անտառ մըն է, երկու անջատ բաժիններով. առաջինը յատկացուած է երէցներուն՝ սպիտակ մազերով մեր ծերունիներուն, որոնք առհասարակ կուգան իրենց կեանքին վերջալոյսը ապրելու այստեղ... Եթէ ոչ Սեւանի կամ Արաքսի ափին, գէթ ի հաշիւ «անհասփառքի» ճամբուն։ Իսկ երկրորդ բաժինը յատկացուած է բացառաբար պատանիներուն, որպէս մտաւոր – հոգեկան ֆիզիքական կազդուրման վայր։

Շրջանակի ձեւով կառուցուած են միաձեւ տնակներ, իսկ կեդրոնը, երկու ճերմակ ձողերու վրայ, կը բարձրանան դրօշակները — ամերիկեան աստղազարդը եւ հայկական եռագոյնը։ Խումբ մը երկսեռ պատանիներ, օրական երկու անգամ կը խոնարհին ազգային զոյգ դրօշներուն առջեւ ու կ'աղօթեն ...

Խորունկ լռութիւն մըն է։

Այս ազուոր ու բարի աչքերով տղաքն ու աղջիկները Սեւանը չեն ճանչնար, բայց իրենց շատ մօտիկ են բնական ու նաւարկելի լիճ մը, մէկ քանի ուրիշ շէնքեր, ճաշարան, գրօսարան եւայլն։

Տօնական օրերու հանդիսաւոր երեւոյթ մը կը յայտնաբերէ տեսարանը, երկսեռ պատանիներ բարձրախօսէն հայկական երաժշտութիւն կ'ունկնդրեն։ Այս միեւնոյն տղաքը որպէսզի փոխադրուին հայ կեանքէն ներս, իրենց Մեսրոպեան տառեր կ'ուսուցուին։

Հայ կեանքը կը տագնապի, կը խլրտի, քիչ մր ամէն տեղ, ու ծիլեր կ'արձակէ, անուշիկ եւ պզտիկ յոյսեր ...։

Այո, Արարատը չտեսանք. բայց տեսնելու երազին ապրումը խանդավառող բազմահազար տղաք, որոնք գային իրենց ճամբով. միեւնոյն կրակը այսօր կ'այրէ բազմահազար ուրիշ սրտեր, որոնց համար հայկականութիւնը ն'ւ գործ է ն'ւ ապրում, եւ կեանք է եւ մահ յանուն այն սրբազան ու անման հողամասին, որուն անունը Հայաստան է, եւ որուն ամէն մէկ մատնաչափը կը սարսռայ հայ մարդու սրտի բաբախումին հետ։

Մինչեւ որ իրաւ Արարատին ու ճշմարիտ Սեւանին հասնինք, պիտի շարունակենք աշխատիլ, տառապիլ ու երազել։ «Երազը աւելի իրական է, քան ինքը՝ իրականութիւնը»։

Մայիսի ուրիշ օր մը, մեր ճակատները անգամ մը համար եւս պիտի բարձրացնենք ու գրոհենք եւ ասիկա պիտի ըլլայ առանց պայմանի ու անվերաքննելի վճիռով մը, վերջնական ու չեշտակի։ Մինչ այդ, տոկանք ու խաչակնքենք։

ԱԶԱՏ ԴԱՐԲԻՆԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Ա.

ՄԱՅՐ ԵՒ ՈՐԴԻ

Այէտին սաստկութեան[illegible]ակ ամբողջ ... գիւղը սարսած էր. մեծ ապարանքին վրայ իջնող կայծակէն կարծես ամէն մարդ քիչ շատ հարուածուած էր. ամիրան, մեծազօր ամիրան բանտարկուած. ինչ գայթակղութիւն։

Իր պերճանքին խորխտ կատարէն այս զահավէժ թաւալումը նախ ահեղապէս ցնցած էր ամիրային աղջիկը։ Շուրջը նայած էր՝ապաւէն մը փնտռելու համար, ու պարապութիւն գտած էր. եղբայրնեոէն երկուքը խոյս տուած էին Պոլսէն. երրորդը՝ խենթենալով՝ հիւանդանոց փոխադրուած էր։ Եւ ապաստաններու, պաշտուհիներու չուառած, սարսափած խումբի մը դէմը գտեր էր ինքզինքը. ուր էին անձնազոհ, անձնուրաց խնկարկուները, ո՞ւր էին մեծարանքի, գոհաբերութեան փութկոտ տապետները։ Ամայութիւն։

Մանկամարդ աղջիկը այս ընդհանուր լքումին հանդէպ պահ մը ահաբեկ, շուարած սակայն անակնկալ արիութեան մը, կորովի մը կրակը նշմարեց իր մէջ։ Ծառաներուն մեծագոյն մասը ճամբեց. յարաբերութիւնները սահմանափակեց, եւ իր հայրը այդ դժնդակ կացութենէն փրկելու համար, անխոնջ դիմումներու սկսաւ։ Փաշաներու, նախարարներու ներկայացաւ, իր հօր դատը պաշտպանեց, եւ ի վերջոյ շնորհ խնդրեց։ Իր ճարտար, եռանդոտ խօսուածքը, համակրելի ու գրաւիչ ժեստերը, վէս եւ թովիչ նայուածքը՝ թոյլ ջիղերով այդ մարդոց վրայ վերջապէս կրցան որեւէ ազդեցութիւն մը ունենալ, եւ ազատ արձակեցին ամիրան, առանց սակայն իրեն վերադարձնելու ահագին հարստութիւնը, զոր գրաւած էին. տուին անոր ինչ որ պէտք էր անօթի չմեռնելու համար, քանի որ կառք կալուած, ու իր ապարանքը, առանց բան մը պահեցնելու անոր պարտատիրութենէն։

Ամսական քառասուն լիրան ոսկի եկամուտը ինչ ողորմելի գումար մըն էր հիմակ այն մարդուն համար որ հարիւր հազարաւոր ոսկիներ ափով նետած էր աջ եւ ահեակ։

Ամիրան, գնտաններու խորը փճանալու վտանգէն ազատած, իր աղջկան անձնուիրութեանը շնորհիւ, քաշուեցաւ յիշատակներով լեցուն իր ապարանքին մէկ անկիւնը, տխուր, թախծոտ, հոգիով ու մարմինով ջախջախուած։

Քիչ քիչ, սակայն, տանը հաւատարիմները, մտերմիկ քայլերով, ներս սպրդած էին նորէն, այլ եւս վայելելու համար ոչ թէ մեծ կերուխումները, շուայտութեան հեշտալի տեսարանները, այլ թէ երախտիքի ուշ մնացած արտայայտութիւն մը մատուցանելու անկեալ ամիրայի մը եւ թէ մանաւանդ, անոր երբեմնի հացալից սեղաններուն փշրանքները լկելու համար վերջապէս։ Ինչ ալ ըլլար, այդ փշրանքները դեռ շատ ինչոտ էին։ Ամիրան, իր այլ եւս ինքնամփոփ կեանքին մէջ, ամէն ներկայացող մարդու ականջ չկախեց. երկու երեք հատ ընտրեց անոնց մէջէն, ու մէկայներուն երթալ բարովը գրաւ։ Այս մէկ քանի հատին մէջ ալ նախամեծարութիւնը կուտար Մերկերեան Թադէոս աղային, Ս. Ստեփանոս եկեղեցիին յաւիտենական զանձապահը, որ յաջողած էր լայն տեղ գրաւել ամիրային համակրութեանը մէջ։

Իր այս տրտմալից կենցաղին մէջ. ամիրային միակ ուրախ վայրկեանն եղած էր իր սիրական աղջկան ամուսնութիւնը Գաբրիէլ էֆ. Մարկոսեանի հետը՝ նմանապէս ամիրայական շառաւիղէ, ազնիւ, վեհանձն, գեղեցիկ երիտասարդ մը, որ՝ Օր. Երմոնէի շնորհներէն հրապուրուած՝ անձամբ ներկայացեր էր անոր ձեռքը խնդրելու։

Ամիրան, իր փորձառու աչքով երիտասարդը խորամնելէ ետքը, խկոյն տըւած էր հաւանութիւնը, ու ամուսնութիւնը տեղէ ունեցած էր բոլորովին անշուք կերպով, քանի մը մտերիմներու ներկայութեանը։

Այդ բոպէէն՝ ամիրային աղջկան համար նորազարթ, անծանօթ երջանկութեամբ կեանք մը սկսած էր։ Հայրը, ինք ու ամուսինը՝ սիրով ջերմացած տաք բոյն մը կազմած էին, որ տեւած էր բաւական ատեն։ Հիմակ ալ տեսակ մը ատելութեամբ, նողկանքով կը վերյիշէր առաջուան աղմկալի, յոգնեցուցիչ կեանքը, ու նախախնամական կը համարէր այն բուռն յեղաշրջումը որ տանիկ մէկ պատնէշ մը կանգնած էր իր առջի ու հիմակուան կեանքին մէջտեղը։

Եւ ահա նոր էակ մը եկած էր զուարթութեան նոր շեշտ մը դնել այդ անդորր բոյնին մէջ։ Ամիրան՝ իր վերջին բոպէներուն՝ իր թոռան զուարթ ճիչերուն մխիթարնքը ունեցաւ։ Ան մեռաւ երջանիկ, գուցէ աւելի երջանիկ քան եթէ իր մեծութեան բարձունքէն վար գլորած չըլլար։ Տիկին Մարկոսեան՝ իր խեղճ հօր կեանքին հուսկ յետին բոպէները երջանկացուցած ըլլալու համոզումէն մխիթարուեցաւ, ու իր սէրը այլ եւս կեդրոնացուց ամուսինին ու մէկ հատիկ զաւկին վրայ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ԶՕՐԱՎԱՐ ՂՈՒՎԱՍ զեկոյց մը յանձնեց ժամուլին, որուն մէջ կը յայտնէ թէ յունական կառավարութիւնը փորձած է զինքը ձերբակալել տալ չնորհիւ «կազմակերպուած դաւադրութիւն մը»։ Յունական կառավարութիւնը բացարձակապէս կը հերքէ այս ամբաստանութիւնը, չեշտելով թէ չարդ չատ կարեւորութիւն տուած է Զօր. Ղրիվասի եւ աւելի յետոյ ոչ պիտի զբաղի եւ ոչ ալ պիտի հետաքրքրուի անոր քաղաքական ծրագիրներով։

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՎԻՍՁԵՆՍՔԻ հովուական նամակի մը մէջ, որ կարդացուեցաւ Վարշաւայի բոլոր եկեղեցիներուն մէջ, կոչ կ'ընէ հաւատացեալներուն որ հակեն եկեղեցւոյ ինչքերուն պաշտպանութեան ։ Լեհաստանի Կաթողիկէ Առաջնորդը կը չեշտէ թէ համայնավար մամուլը իր ծաղրանքներով մեծապէս կը նպաստէ գողութիւններու տարածման ։

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ Արքեպիսկոպոսը Կարդինալ Սփելման խստօրէն քննադատեց Խրուշչեւի այցելութիւնը Մ. Նահանգները, կոչ ընելով Ամերիկացիներուն «որ չի խաբուին խաղաղ համակեցութեան օփիումէն»։ Յիշելով հանդերձ խորհրդային վարչապետին անունը զայն որակեց «ոճրագործ», «կախարդ», «Մոսկուայի չարագուշակ տէրը» ածականներով ։

ԻՏԱԼԻՈՅ արտաքի Նախարարը Փելլա երկար զեկուցում մը ըրաւ խորհրդարանին առջեւ, միջազգային կացութեան մասին։ Նախարարը ծանրացաւ ֆրանքեւիտալական յարաբերութեանց վրայ որոնց բարեկամական բնոյթը չեշտուեցաւ Փարիզի վերջին տեսակցութեանց ընթացքին։ Իտալիոյ Նախարարը յոյս յայտնեց որ մը կոչի նոր յայտարարութիւնը թոյլ պիտի տայ որ ալժերիական հարցը լուծուի ։

ԳԱՀԻՐԷԻ ժամուլին համաձայն թշնամական ցոյցեր տեղի ունեցած են Պաղտատի մէջ, բողոքելու համար առջի օրուան գնդակահարութեանց դէմ։ Ըստ սուրիական եւ եգիպտական թերթերուն բանակը միջամտած է կարգը վերահաստատելու համար ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Մայէն Նահանգին մէջ Սեպտեմբեր 13ին ժամը 22ին մանչ մը ծնած է որուն անունը դրուած է Լունիք, որովհետեւ ճիշդ այդ ժամուն խորհրդային նոյն անունը կրող հրթիռը լուսին կը հասնէր։ Ճիշդ է որ քաղաքապետարանը պարտաւոր է ամէն տեսակ անուն ընդունիլ, բայց մկրտութեան պարագային եկեղեցին կ'ընդունի միայն այն անունները որոնք կը գտնուին կրօնական օրացոյցին վրայ ։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Վալւազայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան, Առնուվիլ

Ի գիտութիւն մերազնեայ սիրելի ժողովուրդին կը յայտարարուի թէ այս Կիրակի, Ս. Եկեղեցւոյս անուան տօնակատարութիւնը պիտի կատարուի, ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս պիտի կատարուի մատաղի օրհնութիւն յաւարտ պատարագի եւ կը բաժնուի ժողովուրդին։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Կաթ. Փաստուիրակ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ։ Եկեղեցւոյս փոքրիկներու դամը կ'երգէ պատարագի ամբողջ արարողութիւնը ղեկավարութեամբ դպրապետ Պ. Գէորգ Հուպոյեանի ։

Կը հրաւիրուի չրջանիս եւ Փարիզի եկեղեցասէր ժողովուրդը ։

Սկիզբն ժամերգ. ժամը 8·30ին, Ս. պատարագ ժամը 10ին ։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Այս Կիրակի, Ազգ. Տան մէջ, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, եղանակի առաջին պարանցիկ – ցերեկոյթը, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան, ժամը 16 – 23 ։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Կեդր. Վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է ի նպաստ կայանի չէնքին հետեւեալ գումարները ։ Օմն հինգ հազար եւ օմն հինգ հազար ֆրանք։ Պ. Ռուբէն Թաղէոսեանէ իր կայան այցելութեան առիթով տասը հազար ֆրանք ։

×

Ողբացեալ Տիկին Ֆիլոռ Դանիէլեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի՝ Շաւիլի դպրոցին կը նուիրեն.— Գիպէռեան ընտանիք (Արժանթէօյ) հազար ֆր., Արզումանեան ընտանիք (Արժանթէօյ) հազար, Նուրհան Փափազեան (Փարիզ) հազար, Տէր Ներսէսեան (Փարիզ) հազար ֆրանք ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Գանեէօ –Քաչանի Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերներ Օննիկ եւ Գէորգ Թուֆանեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն՝ իրենց մօրեղբօր մահուան առթիւ ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ռ. Յ. Գէրպէրեան ընտանիքը, իր ջերմ չնորհակալութիւնները կը յայտնէ բոլոր բարեկամներուն եւ գնահատողներուն, որոնք ցաւակից եղան, իրենց սիրելի եղբօր եւ ազգականին, դաստիարակ եւ երաժիշտ Օննիկ Գէրպէրեանի, զաւն կորուստին առթիւ ։

×

Կեդր. Կրթ. Յանձնաժողովը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները .— Պ. Աչիլ Աւագեան հինգ հազար ֆրանք, փոքրիկն Ժիրայր Գրլըճեանի մկրտութեան առթիւ։ Պ. Պ. Արզումանեան եւ Գէրպէրեան (Արժանթէօյ) հազարական ֆրանք ողբացեալ Այրի Տիկին Զարդար Վելետեանի յուղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի ։ Տիկին Վարդուհի Տէրունեան հինգ հարիւր, վախճանեալ Տ. Զաւէն քհնյ. Հովիւեանի հոգեհանգստեան առթիւ ։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղի հայերէնի դասընթացքը կը վերաբացուի՝ Հոկտեմբեր մէկին, Հինգչաբթի առաւօտ։ Երկրորդ դասաւանդութիւնը կը կատարուի՝ Շաբաթ իրիկուն, ժամը 6ին, Ս. Սահակ –Մեսրոպ սրահին մէջ։

Արձանագրութիւն, դասարանական բաժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի կ'ունենան Հոկտեմբեր մէկի առտուն՝ ժամը իննէն սկսեալ .

Յարգելի ծնողքներ, վարանումը աններելի յանցանք է Ազգ. ոգիին հանդէպ, առաջին օրն իսկ արձանագրել տուէք ձեր զաւակները՝ եթէ կ'ուզէք որ անոնք սիրեն մեր մայրենի լեզուն, ազգն ու հայրենիքը։ Սթափեցէք՝ քանի դեռ ուշ չէ ։

Մեր դասընթացքին ուսուցիչն է Պ. Լահրամ Միսթիք ։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՊՈՄՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

ՍԵՒՐԻ ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Վարժարանին համար ստիպողաբար երկու հսկիչ կ'ուզուին ։

ԴԻՄԵԼ ՏԵՍՉՈՒԹԵԱՆ

26, RUE TROYON, SEVRES
ME'RO : PONT DE SEVRES

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԶԵԿՈՅՑ

Իսիի եկեղեցիի չինութեան համար 1952ին գնուած էր 748 քառ. մեթր հող մը, որուն կից եղող 497 քառ. մեթր հողամասը թէեւ աճուրդով գնուած էր 11 Մայիս 1957ին, բայց օրինական ձեւակերպութիւնը առկախ կը մնար ։

Ներկայ տարւոյն Յունիս 28ին, Իսիի եկեղեցիի չինութեան յանձնախումբի անդամներէն Պ. Յովհաննէս Գօճապրեքեան, Փարիզի Կրօն. Ընկերակցութենէն լիազօրուած՝ ստորագրեց պաշտօնական փոխանցումի թուղթերը Մէտոնի Նոտար Պ. Գուիզի գրասենեակին մէջ։ Այսպէսով 1245 քառ. մեթր հողամաս մը կը դառնայ Կրօն. Ընկերակցութեան սեփականութիւնը ինչ որ առ ի գիտութիւն կը յայտարարենք հանրութեան ։

ԴԻՒԱՆ (ԿՆԻՔ)

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

× Լիոնի Ազգ. Միութիւնը կոչ կ'ուղղէ Լիոնահայ ծնողքներու, որ առաջնորդեն իրենց զաւակները Լիոնի Հայկազեան վարժարանը Րիւ Պուալօ, Ազգային տան նոր չէնքին մէջ, ուր ամէն հինգչաբթի կը դասաւանդուի հայերէնը, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, ունենալով իբր ուսուցչուհի՝ ծանօթ մանկավարժուհի Օր. Ընծայ Ստեփանեանը ։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Խրիմեան վարժարանին մէջ։

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ

• Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ մարմինները.—

23 Սեպտեմբեր Չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին, Սէն Լուի Ակնունի ենթակոմիտէն եւ Արամ խումբը ։

24 Սեպտեմբեր, Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին, Սէն Ժերոմի «Հայաստան» ենթակոմիտէն եւ Իշխան խումբը ։

ԳԱԲՐԻԷԼ ԼԱԶԵԱՆԻ

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Փարիզի Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն յիշատակի երեկոյ մը կազմակերպած է՝ ԸՆԿԵՐ ԳԱԲՐԻԷԼ ԼԱԶԵԱՆԻ մահուան առթիւ, Հոկտեմբեր 10ին։ Յաջորդով՝ մանրամասնութիւններ ։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի դպրոցները կը վերաբացուին Հոկտեմբեր մէկէն։ Ծնողքներէն կը խնդրուի իրենց զաւակները առաջնորդել դասընթացքներուն։

Հոկտեմբեր 1, Փասքալի թաղը ։
Հոկտ. 2, քաղաքին մէջ (ակումբը) ։
Հոկտ. 3, Րիւ Լաֆայէթ ։

×

Իսիի Խրիմեան վարժարանը կը վերաբացուի 24 Սեպտեմբեր, Հինգշաբթի օր ։

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	2·500	Ֆր. մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	1·500	Ֆր. մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	1·000	» » » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	1·500	» » » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	2·000	» » » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	1·000	» » » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	1·000	» » » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	500	» » » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Համայնակալութիւն, տար. 4000 փր. վեց. 2300

Արտասահման՝ տարեկան 5000 փրանք : Հատը 20 փր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 24 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

JEUDI 24 SEPTEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8603 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4404

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՇԻԱՍԹԱՓՈՒԹԻՒՆ

Ամերիկեան ժողովուրդի առաջին օրերու խանդավառութիւնը շուտով հիասթափութեան փոխուեցաւ՝ երբ Խրուշչեւ ՄԱԿի ընդհանուր ժողովին առջեւ իր փքուռոյց ճառէն վերջ, Լոս Անճըլըսի եւ Սան Ֆրանսիսքոյի մէջ ծանօթ «կոյթ»ները ունեցաւ :

Խորհրդային Միութեան վարչապետը չփացած տղու մը նման ինքզինքին թոյլ կուտայ պատեհ – անպատեհ խօսքեր ըսելու, առանց արժէք տալու կենցաղավարութեան տարրական օրէնքներուն :

Այս տեսակէտէն տարբերութիւնը մեծ է իր եւ Անաստաս Միկոյեանի միջեւ : Այս վերջինը իր անհատական խօսակցութեանց եւ պաշտօնական ճառերուն մէջ աւելի ծանրաղլուխ էր ու ժուժկալ : Այդ պատճառաւ ալ լաւ տպաւորութիւն էր ձգած պետական եւ առեւտրական շրջանակներու մէջ :

ՄԱԿի առջեւ՝ ապազինման իր ծրագիրը պարզելով, Խրուշչեւ կ'ուզէր ներկայանալ իբրեւ խաղաղութեան առաքեալ մը : Ընդհանուր եւ ամբողջական զինաթափութիւն առաջարկելով, գեղեցիկ հեռանկարներ կը ցոլացնէր խաղաղութեան ծարաւի մարդկութեան աչքին : Բանակ, նաւատորմ եւ օդատորմիղ պատմութեան պիտի պատկանէին այլեւս : Զինուորական ծառայութիւնը պիտի ջնջուէր : Մարդիկ խաղաղ ու արդիւնաբեր աշխատանքներու պիտի լծուէին :

Սակայն կը մոռնար հիմնականը, — ի՞նչպէս հակակշռել ապազինումը : «Բոլոր երկիրներու ներկայացուցիչներէն բաղկացած մարմին» մը ստեղծել՝ կ'առաջարկէր հակակշիռի համար, առանց խորացնելու իր ծրագիրը :

Ցաւը Խորհրդային Միութիւնն է, որ հակառակ է իրական հակակշիռի սկզբունքին, զայն նկատելով «լրտեսութիւն» : Գող սիրտը դող :

Երբ Ուրբաթ օր «ամբողջական ապազինման» մասին կը խօսէր, Շաբաթ օր բացէ ի բաց կը սպառնար Ամերիկայի իր հրթիռներով, որո՛նք «չղթայազերծման» շրջագծով, այսինքն մեծաքանակ կը շինուէին խորհրդային գործատուն մէջ :

Երեք տարի առաջ, 1956ի աշնան, Սուէզի տագնապին առեն Բուլկանին «վերջնագիր» մը ուղղած էր Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի՝ սպառնալով միջցամաքային հրթիռներ ղրկել Լոնտոնի եւ Փարիզի վրայ, եթէ անմիջապէս չդադրեցնէին իրենց յարձակումները Եգիպտոսի վրայ ...

Բոլոր երեւոյթները ցոյց կուտան, որ Խրուշչեւ Ամերիկա գացած է ոչ թէ լեզու գտնելու համար արեւմտեան աշխարհին հետ եւ ամրապնդելու «խաղաղ համակեցութիւն»ը, այլ ցուցադրելու Խորհրդային Միութեան զինուորական ու գիտական գերակշիռ ուժը, որպէսզի ազատ աշխարհ միանգամ ընդ միշտ համակերպի ներկայ գոյավիճակին եւ անհաճոյ պահանջներ չներկայացնէ : Օրինակ, չառաջարկէ քշուիլ 1939ի իր սահմաններուն մէջ՝ ազատութիւն շնորհելով արբանեակ — ստրուկ — դարձած երկիրներուն :

Ամերիկացի լրագրողներն ու արհեստակցական միութիւնց վարիչները իրենց սրտաբաց հարցումներով — որոնց չէր սովոր երբեք — նեղը դրին Կրեմլինի մենատէրը, որ քանիցս սպառնաց ձգել հեռանալ Ամերիկայէն :

Աշխարհ տեսաւ եւ իր իսկական դիմագիծով ճանչցաւ Խրուշչեւը :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԱՆ ՖՐԱՆՍԻՍՔՕՆ ԿԸ ԽԱՆԴԱՎԱՌԷ ԽՐՈՒՇՉԵՒԸ

« ԻՆՉՊԷՍ ՔՐԻՍՏՈՍ ԸՍԱԾ Է՝ ՍԻՐԵՑԷ՛Ք ԶՄԻՄԵԱՆՍ » ԿԸ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐԷ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՎԱՐՁԱՊԵՏԸ

Ինչպէս գրած էինք Սան – Ֆրանսիսքօն շատ խանդավառած է Խրուշչեւը : Ոչ մէկ քաղաք նման ընդունելութիւն մը վերապահած էր :

Ճիշդ է որ Քալիֆորնիան կը նկատուի Ամերիկայի ազատական մասը : Հոն Նիքիթա Խրուշչեւ արդէննիէֆի վերածուած է եւ մամուլը մեծ համակրանքով կը խօսի իր մասին : Երկուշաբթի իրիկուան ճաշին կազմակերպիչները մերժած են քառասուն հազար դիմումներ ինչ որ ցոյց կուտայ Խրուշչեւի «ժողովրդականութիւնը» :

Անշուշտ խորհրդային մամուլի «Թաաս» գործակալութիւնը, ձայնասփիւռը եւ թղթակիցները կարելի եղածին չափ կ'օգտագործեն այս երեւոյթը : Կը չեշտեն նաեւ թէ ամերիկեան կառավարութիւնն է որ արգելք կ'ըլլայ որ ժողովուրդը մօտենայ Խրուշչեւի եւ արտայայտէ իր համակրանքը : Մոսկուայի ձայնասփիւռը կը լինէր նաեւ նախադասութիւն մը որեւէ պաշտպանութիւն չէ այլեւս : Ձեր բակալութիւն է : Իմ երկիրս եկէ՛ք, հոն պիտի կ'ըլլաք ոչ թէ բանտի մը մէջ, ինչպէս ես եմ, հոս » :

Երկուշաբթի իրիկուն, ժպտուն եւ սիրալիր մարդ մըն էր որ խօսք կ'առնէր, իրեն ի պատիւ տրուած ճաշին ընթացքին.— « Քալիֆորնիոյ ձեր արեւը, Խըրիմի մեր արեւուն չափ փայլուն է, բայց միայն արեւը չէ որ գիս սփոփեց, այլեւ այն ջերմ ընդունելութիւնը զոր ըրիք » : Ջերմ ծափերու մէջ, Խրուշչեւ շարունակեց — «Թող մեր բարեկամութիւնը այս արեւին չափ փայլուն եւ տեւական ըլլայ : Մէկ բան կը փնտռենք միայն, բարեկամութեան եւ խաղաղութեան մէջ ապրիլ ձեզի եւ միւս ժողովուրդներուն հետ » :

Եւ համայնավար պարագլուխը աւելցուց — Մի կարծէք որ կ'ուզեմ ձեզի դէպի համայնավարութիւն առաջնորդել : Օր մը պիտի յիշէք իմ խօսքերս : Կ'ուզենք ընկերութիւն մը հաստատել ուր հաւասարութիւնը ըլլայ ամբողջական, ինչպէս Քրիստոս քարոզեց : Պիտի տեսնէք որ մենք ալ ընդունած ենք Քրիստոսի շատ մը պատուէրները՝ ինչպէս «սիրեցէք զմիմեանս » :

Ուրիշ ոչ մէկ նորութիւն բառ, կրկնեց միայն ապազինման, խաղաղութեան, սիրալիր յարաբերութեանց իր ծանօթ քարոզները :

Խրուշչեւ առիթն ունեցած է նաեւ Սելֆ – Սէրվիս ճաշ մը ուտելու, Սան – Ֆրանսիսքօ, այսինքն ինք իսկ ընելով սպասարկութիւնը : Ամերիկեան այս ինքնասպասարկումը ձեւը շատ խանդավառած է «ընկերվարութեան » ախոյեանը :

Խորհրդային վարչապետը շատ գոհ մնացած է նաեւ զբօսաշրջիկի իր պտոյտներէն, եւ մեծապէս գնահատած ամերիկեան կազմակերպութիւնները : Շրջագայութեան ընթացքին, Խրուշչեւ կեցած է համեստ թաղամաս մը, տնակի մը առջեւ եւ հարցուցած տանտիրուհիին — « Առաւելապէս ի՞նչ կը փափաքիք » , « Խաղաղութիւն եւ երջանկութիւն բովանդակ աշխարհի համար» պատասխանած է առանց վարանումի :

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

Օրէ Օրին

ՀԱԶԱՐ ՏԱՐԻ ԱՊՐԻՔ ...

— ... Նամակս փակելէ առաջ, ըսեմ որ շատ ուրախ պիտի ըլլայի եթէ սրբագրէիք անոր մէջ սպրդած սխալները եւ ինծի վերադարձնէիք զայն ... Առիկա, ինծի համար պիտի ըլլար հայերէնի դաս մը... Ինծի նշանաւոր ըրած եմ ամէն առիթ օգտագործել՝ գիտցած հայերէնս մշակելու համար ...

Ո՛չ, այս նամակը գրողը ազգին «երեւելի՛» գրագէտներէն մէկը չէ, այլ խոնարհ ընթերցող մը, որ սրտանց կը սիրէ մեր արեւափառ լեզուն :

Աւելի յառաջ չգացած, երապարակաւ յայտարարեմ, ի պատիւ նամակագրին — Ի Տիբրոյթ — որ ուղղագրական որեւէ սխալ չկար իր նամակին մէջ :

Նամակը ստորագրողը, համեստօրէն, կը խոստովանի թէ «ես միայն նախակրթարան գացած եմ » եւ մնացածը «սորված եմ ինքնօգնութեամբ » :

Ասիկա կը նշանակէ որ նախակրթարանին մէջ մեր սորված հայերէնն ալ կը բաւէ՝ անսխալ հայերէն մը գրելու համար :

Ըսել չեմ ուզեր, ի հարկէ, որ նախակրթարանին վարժապետը կրնայ իր աշակերտներուն սորվեցնել մեր Մեծասքանչին բոլոր գաղտնիքները ու նրբութիւնները ; Բայց, իբրեւ սկզբունքութիւն, անոր տուած դասերը բաւական են հոն, ուր մեզի կը մնայ [illegible] մայրենի լեզուն :

Հայերէնը սիրողը հայերէնը կը սորվի դպրոցական շրջանը լրացնելէ ետքն ալ : Այո՛, մանաւանդ, այդ շրջանէն ետք : Ամէնուն ծանօթ իրողութիւն է որ մեր ականաւոր գրողներէն շատ շատերը — խմբագիր, գրագէտ, բանաստեղծ — իրենց հայերէնը մշակած են՝ նախակրթարանէն կամ Երկրորդական Վարժարանէն հեռանալէ ետք : Տարիներու ընթացքին :

Այս «շատ շատեր»էն շատերը քերականական կանոնները գոց չեն գիտեր : Բայց, քերականական սխալներ չեն ըներ : Վարժութեամբ գիտեն թէ այսինչ բառը ի՛նչ հոլով կ'առնէ կամ այնինչ բառը ինչո՛ւ յոգնակի Յատկացեալ չուզեր :

Այս շատերը մեր վաւերական գրողներն են, որոնց գիտցած հայերէնին կարելի է վստահիլ : Ապաւինիլ : Ու կարելի է իրենցմէ հայերէն սորվիլ :

Բայց, դժբախտաբար, հրապարակի վրայ կը վխտան բազմաթիւ կասկածելի գրողներ ալ — խմբագի՛ր, գրագէ՛տ, բանաստե՛ղծ — որոնք, իրա՛ւ, հայերէն չեն գիտեր : Ո՛չ միայն չեն գիտեր, այլ, կարծես, յամառօրէն որոշած են հայերէն չսորվիլ : Եթէ հայերէն սորվելու փափաք ունեցած ըլլային, բնականաբար, երեսուն, քառասուն տարի, ներմակ թուղթին վրայ հայերէնի գոհարագեղ բառերը ցանելէ ետք, կտորիկ մը հայերէն սորված կ'ըլլային՝ օգտուելով այն դասերէն, որոնք կը տրուին իրենց — եւ իրենց - պէտներուն — ամէն օր :

Աչքիս առջեւ կուգան «գրող»ներ, որոնց դաս տրուած էր, հազար անգամ, որ «բացի»ին Բացառական հոլով տային : Չե՛ն տար, Ըսուած էր իրենց որ «Մարդ Աստուծոյ , «ամէն»ը յոգնակի Յատկացեալ չառներ, օգուտ չունի : Այս Աստուծոյ մարդիկը նորէն կը գրեն «ամէն տուներէ ներս », «իր ամէն ծառերուն մէջ» :

Քերականական սխալներու կողքին ալ, բառական սխալներ : Խմբագրապետ մըն է որ կը գրէր Յուլիս 28ին — «Ամէն առիթ եւ պատեհութիւն գործածելու են ...չէ «օգտագործել » բայց : Նամ . «շատ երկարցաւ Բարեգործականի համբերութիւնը » : Համբերութիւնը կ'երկարի՞ » թէ «կը տեւէ», պարոն խոշո՛ր գրիչ ...

— Նամակս սրբագրեցէք եւ վերադարձուցէք, շա՛տ ուրախ կ'ըլլամ ...

Հազար տարի ապրիք , ա՛յս տեսակ խնդրանք չէք լսեր մեր «խոշո՛ր գրիչ» ներուն բերնէն :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻՊՐՈՍԻ Թուրք համայնքին պարագլուխը՝ Տօքթ. Քիւչիւք յայտարարեց թէ երբեք թոյլ պիտի չտան Զօր. Գրիվասի որ ոտքը Կիպրոս դնէ : «Այդ մարդը, աւելցուց Թուրքը, քանիցս արտայայտեց այն ատելութիւնը զոր կը տածէ Թուրքերուն հանդէպ որոնց ջարդը կը փափաքի » :

ԻՏԱԼԱՑԻ ծանօթ գրագէտ Մաուչելլօ Օռանօ, մեռած է առջի օր, վաթսուն տարեկանին և սրտի տագնապի մը հետեւանքով : Օռանօ բորոտ էր եւ անոր համար առանձնացուցած էին զինքը, ինչ որ առիթ տուած էր բաւական վէճերու, որովհետեւ գրագէտը յայտարարած էր թէ իր հիւանդութիւնը փոխանցիկ չէ եւ պէտք է ազատ ձգուի :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ ապահովութեան բացառիկ միջոցներ ձեռք առնուած են որովհետեւ կիրակի օր մասնակի ընտրութիւններ տեղի պիտի ունենան, Շուֆի շրջանը : Նախկին նախագահ Շամունի կողմնակից՝ Մողապղապի (սպաննուած Յուլիս 27ին), տեղ նոր երեսփոխան մը պիտի նշանակուի : Մողապղապ կը պատկանէր Շամունի ազատական – ազգային խմբակցութեան :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ համաձայն Ուզպեկիստանի համայնավար կուսակցութեան Կ. Կոմիտէին Բ. [illegible] ՝ Մելնիքով պաշտօնանկ եղած, լիակատար նիստին ընթացքին :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ Չինաստան ոչ մէկ խանդավառութիւն ցոյց կուտայ Խրուշչեւի այցելութեան նախօրեակին : Այս երեւոյթը կարծել կուտայ ոմանց որ Խրուշչեւի այցելութիւնը այնքան ալ բաղձալի չէ

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ յիսուն հազար հոգի ցոյց ըրած են Պաղտատի առջի օրուան դէպքերուն առթիւ : Ծանօթ է որ 17 հոգի, հրացանազարկ եղան, ինչ որ մեծ յուզում պատճառած է Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան մէջ : Դամասկոսի մէջ ժողովուրդը տողանցեց մեծ ցուցատախտակներով.— «Վրէժ կը պահանջենք Իրաքի մարտիրոսներուն համար» , «Ոճրագործ Քասըմ» եւն., միւս կողմէ լիբանանեան մամուլը կը բողոքէ Պաղտատի մահապատիժներուն դէմ, զոհերը որակելով.— « Հակահամայնավար պայքարի մարտիրոսները » :

« ՄԻՈՒԹԻՒՆ Հանրապետութեան համար » կուսակցութեան քաղաքական բիւրօն գեկոյց մը հրատարակեց ճշդելով թէ այն խորհրդարանականները որոնք ընտրուած են Զօր. տը Կոլի քաղաքականութեան զօրավիգ կանգնելու խոստումով, պէտք է հրաժարին ,եթէ այսօր չեն ուզեր պաշտպանել նոյն քաղաքականութիւնը :

ԱՆԳԼԻՈՑ երեսփոխանական ընտրութեանց երիցագոյն թեկնածուն է Ուինսթըն Չըրչիլ : Նախկին վարչապետը , 85 տարեկան է :

ԱՆԳԼԻՈՑ մէջ առաջին անգամ ըլլալով 39 օրէ ի վեր, անձրեւեց : Ամառը եւ անսովոր տաքը կը շարունակուին Ֆրանսայի մէջ :

ՆՈՐԱՑԱԾ ՍԱՅԱԹ-ՆՈՎԱՆ

Արեւմուտքի բազմալեզու եւ բազմարուեստ գրականութեանը ծանօթ չէ այնպիսի երեւոյթ, որպիսին Սայաթ – Նովան է: Միայն Արեւելքի շռայլ բնութեան ծմայքը կարող էր Հալէպից եկած պանդուխտ Կարապետի եւ Հավլաբարցի Սառայի յարկի տակ, կիսաճորտ ընտանիքում, ծնել մի սովորական մանուկ, որ պիտի շատ բաներով դառնար արտասովոր եւ այդպիսին մնար դարերի մէջ :

Եւ իրօք, պատանի Արութինը օժտուած էր այնպիսի ունակութիւններով, որոնք նշանաւոր կարող էին դարձնել առնուազն վեց երջանիկ մարդու — մէկին՝ կախարդ երգիչ, միւսին՝ ականաւոր նուագարար, երրորդին՝ մեծաքանքար երգաստեղծ — երաժիշտ, իսկ մնացած երեքին՝ այնպիսի սքանչելի բանաստեղծ, որոնցից իւրաքանչիւրը պիտի հպարտութիւն պատճառէր այն ժողովրդին, որի լեզուով բանաստեղծելիս պիտի լինէր: Եւ ահա շնորհների այսպիսի մի բազմազանութիւն Արեւելքի շքեղ բնութիւնը պարգեւել էր մէկին, լցրել մէկ հոգու մէջ, շռայլել մէկ սրտի, կապել մէկ անուան, որը պատանութեան տարիներին հնչում էր «Արութին», իսկ յետոյ եւ առհաւէտ՝ «Սայաթ – Նովա» — իբրեւ խորհրդանիշ այն բացառիկ երեւոյթի, երբ միեւնոյն անձր երեք ժողովրդի պատմութեան մէջ է մտնում, որպէս մեծ երգիչ, որպէս նուագարար, որպէս երգահան եւ որպէս հանճարեղ բանաստեղծ :

Ժամանակի դաժանութիւնն այնտեղ է հասնում, որ հաշիւ է տեսնում նոյնիսկ մեծերի հետ. սակաւ չեն այն դէպքերը, երբ ժամանակի ընթացքում մեծն էլ յանիրաւի մոռացութեան է տրւում, մինչեւ որ հասնում է նրա երկրորդ ծնունդը :

Այսպէս պատահեց նաեւ Սայաթ – Նովային. բովանդակ Անդրկովկասի հանրայայտնի երգիչ – բանաստեղծը մօտաւորապէս կէս դար պիտի հաշտուէր իր անուան ու յիշատակի փոշեպատմանը, մինչեւ որ վերածնուէր՝ աւելի քան հանին :

Ժամանակի անիրաւութիւնից մեծին ազատելու համար նոյնպէս մեծ պէտք է լինել: Այդպիսին էր Գէորգ Ախվերդեանը՝ Սայաթ – Նովայի վերածննդի «Կրնքահայրը»: Իր ժամանակին նա նշանաւոր էր իբրեւ բժիշկ, այնինչ բախտն ուրիշ վիճակ էր պահել նրան, Սայաթ – Նովայի Խաղերի անդրանիկ ժողովածուի լոյս ընծայմամբ և այնուհետեւ Ախվերդեանը պսակուեց հայագէտ – բանասէրի, ազգագրագէտի, աշխարհաբարի մեծ գիտակի ու ջատագովի համբաւով: Աւելին, նա, որ կեանքում ոչ մի ոտանաւոր չի տպել, անկասկած նաեւ բանաստեղծ էր, նուրբ, տաղանդաւոր եւ հմուտ բանաստեղծ, քանի որ միայն բանաստեղծ – գիտնականը կարող էր ի կատար ածել մի այնպիսի դժուարագոյն խնդիր, որպիսին Սայաթ – Նովայի երգերի հրատարակումն էր։

Եւ յիրաւի, մօտաւորապէս մէկ հարիւրամեակ շարունակուեց գործել սայաթնովայխտութիւնը, գործեց չորս – հինգ լեզուով, քիչ բացեր չլրացրեց, սակաւ էջեր չսրբագրեց, սակայն Գ. Ախվերդեանի գործը, ընդհանուր առմամբ [illegible] Սայաթ – Նովան, աւելի ճիշդ՝ նրա հայերէն խաղերը, Գ. Ախվերդեանից յետոյ հրատարակուեցին եւս տասն անգամ, մինչեւ որ 1945 թուականին գրախանութների ցուցափեղկերը պայծառացան Սայաթ – Նովայի նոր ժողովածուով : Անփորձ ընթերցողին թերեւս դա մի հերթական վերահրատարակութիւն թուար: Բայց դա մի սոսկական վերահրատարակութիւն չէր, այլ մի իսկական երեւոյթ սայաթնովայխտութեան մէջ, մի երեւոյթ, որի նախատիպը Գ. Ախվերդեանն էր տուել եւ որը նոյնպիսի մի սխրանք էր:

Ժողովածուն սկսւում էր «Կազմողի կողմից» հակիրճ յառաջաբանով, որտեղ կազմողը՝ Մ. Հասրաթեանը, անձնուրացութեան հասնող համեստութեամբ չոր ու ցամաք շարադրում էր իր բանասիրական բազմամեայ աշխատանքի արգասիքը :

Եղան գրախօսականներ, սովորական գրախօսականներ, այնինչ գրախօսման առարկան արտասովոր էր: Օրերս ցուցափեղկերում նորից երեւաց Սայաթ – Նովան՝ կրկին Մ. Հասրաթեանի աշխատասիրութեամբ: Վերստին, հաւանաբար, [illegible] գրական գրախօսութիւններ, ինչպէս այս մէկը: Բայց ժամանակն է, որ սովորական գրախօսութիւններից ծայր առնի այն լուրջ, գիտական եւ ջերմ խօսակցութիւնը, որ պարտաւոր է արժանին մատուցել Մ. Հասրաթեանի բազմամեայ աշխատանքին :

Մեր հին, բայց եւ միշտ սիրելի, մեր ամէնօրեայ, բայց եւ տօնական, մեր ծանօթ, բայց եւ անզուգական Սայաթ – Նովան Մ. Հասրաթեանի շնորհիւ բոլորովին նորացել է: Նորացել է, բայց ոչինչով չի դարձել անճանաչելի: Եւ հէնց այստեղ է Մ. Հասրաթեանի մեծ վաստակն ու անվերապահ յաջողութիւնը :

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՌՈՒՄԱՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ ԱՅՍՕՐ

•

Ռումանահայ գաղութը շատ հին է եւ կը հասնի մինչեւ Անիի կործանման թըւականը: Արդարեւ, Ռումանահայ գաղութի պատմականը կը սկսի Բագրատունեաց Հարստութեան անկման օրերէն :

Բազմահարիւր Հայեր, Ղրիմէն դէպի արեւմուտք ուղղուելով՝ հաստատուած են Պուքովինայի, Մոլտավիոյ եւ Թրանսիլվանիոյ շրջանները, ուր հիմնած են բարգաւաճ գաղութներ, վայելելով ժամանակակից տեղական իշխանութեանց կողմէ առանձնաշնորհեալ քաղաքական — վարչական ինքնավարութիւն :

Դժբախտաբար, դարերու ընթացքին, նարանոր սերունդներով, մեծ մասը մոռցած է իր լեզուն, իր ծագումը, եւ նոյնիսկ իր անունը, եւ դարձած՝ ռումանախօս: Անոնք Հայու դիմագիծը կրցած են պահել մի միայն որպէս « Լուսաւորչական Ռումէններ »:

Ռումանահայ գաղութին ազգային դիմագիծը պահող տարրը եղած են առաւելապէս 1922էն ետք հոն հաստատուած նորեկ Հայերը, բոլորն ալ Թրքահայ :

Իբրեւ հայկական հին գաղութ, Թեմը հարուստ է վանքերով, եկեղեցական շէնքերով, պատմական յուշարձաններով, գերեզմանատուներով, որոնց մասին ժամանակակից օտար պատմիչներ վկայութիւններ ունին գրի առած, սկսելով ԺԳ. դարէն :

Ռումանահայ գաղութը առանձին Առաջնորդական թեմ մըն է, ինչպէս առաջ, այժմ ալ՝ 1949ի կանոնադրութեան համաձայն, ենթակայ՝ Էջմիածնայ կաթողիկոսական իշխանութեան եւ կը վայելէ բոլոր միւս կրօնական դաւանութեանց համահաւասար օժանդակութիւնը ռումէն պետական իշխանութեան, եկեղեցիներու եւ վարժարաններու համար :

Հինէն ի վեր հոս եւս շատ մը այլ գաղութներու պէս, Հայերը ունեցած են պետական եւ հանրային մեծ դէմքեր. յիշենք նախապատերազմեան շրջանէն, Գրիգոր Թրանքուեաշ, որ եղած է աշխատանքի նախարար, Ստեփան Ձէրքէզ՝ ծերակուտական եւ նախագահ Պուքրէշի Առեւտրական Սենեակի: Գալուստ Ասլաբուրով՝ երեսփոխան: Զօրավար Ճատիկ Ցակոբ՝ Եաշի զօրաբանակի հրամանատար :Զօրավար Տոքթ. Լեւոն Ձէրքէզ, ինչպէս նաեւ նահանգապետներ, դատաւորներ, փաստաբաններ, բժիշկներ, երկրաչափներ, դասախօսներ համալսարանի եւայլն :

Թեմի Առաջնորդանիստ կեդրոնն է երկրին մայրաքաղաքը՝ Պուքրէշ, ուր ունինք Ս. Հրեշտակապետ անունով, հայկական ոճով կառուցուած, հոյակապ եւ սքրճակառոյց եկեղեցի մը, որուն շրջափակին մէջ է Առաջնորդարանի շէնքը եւ ազգային վարժարանը :

Ռումանիոյ մայրաքաղաքին մէջ հայութեան թիւը կը հասնի հինգ հազարի, իսկ շրջականները, Փլոեշթ՝ քսան ընտանիք, Քրայովա 15 ընտանիք, Թրնոյ – Սէվէրին՝ 14 ընտանիք, Քըմփինա՝ չորս ընտանիք, Սլաթինա՝ վեց ընտանիք :

Պուքրէշահայերը առաւելապէս կը գրաւին վաճառականութեամբ (արմտիքի, մանիֆաթուրայի, գորգի եւ կաշեղէնի), խանութպանութեամբ (ոսկեգործ, նպարավաճառ), արհեստներով (ամէնէն շատ՝ կօշկակար, դերձակ, սափրիչ) եւն. :

Թեմը ունի երկու վանք, 17 եկեղեցիներ՝ բաժնուած 14 քաղաքներու վրայ:

Վանքերէն մին է Ս. Օգսենտիոսի Զամքա, բլուրի մը վրայ շինուած՝ ԺԶ. դարուն, միւսը՝ Հաճկատար Ս. Աստուածածին, քաղաքէն չորս քիլոմեթր հեռու, կառուցուած 1512 թուին: Մինչեւ ԺԸ. դար, այս երկու վանքերը ունեցած են վանական կազմակերպութիւն, իսկ այժմ՝ դարձած են ուխտատեղիներ :

Պուքրէշէն զատ, Ռումանիոյ հետեւեալ քաղաքներու մէջ հոծ հայութիւն կայ եւ ատ հասարակ իրենց եկեղեցիները ձօնուած են Ս. Աստուածածնին :

ՔՈՆՍԹԱՆՑԱ.— Սեւ Ծովի վրայ նաւահանգիստ, իր շրջականներով ուր կան շուրջ երեք հազար Հայեր: Եկեղեցին՝ Ս. Աստուածածին, կառուցուած 1880ին, իր կողքին ունի «Հայկազեան» վարժարանը :

ԿԱԼԱՑ.— Կան ութ հարիւր Հայեր: Եկեղեցին՝ Ս. Աստուածածին, կառուցուած եւ օծուած է 1858ին, նախկին համանուն եկեղեցւոյ տեղին վրայ :

ՊՐԱՑԼԱ.— Կան 300 Հայեր՝ շրջակայքով: Առեւտրական եւ գործարանատէրեր: Ունին գեղեցիկ եկեղեցի մը, յանուն Ս. Աստուածածնի :

ՖՈՔՇԱՆ.—Երբեմն բազմահայ, այժմ՝ կան չորս հարիւրի մօտ Հայեր: Ունինք երկու եկեղեցիներ՝ Ս. Գէորգ եւ Ս.Աստուածածին: Առաջինը կառուցուած եւ օծուած 1600 թուականին :

ՊԱՔԸՈՒ.— Կան չորս հարիւր Հայեր: Ունինք Ս. Հրեշտակապետ անունով եկեղեցի մը, շինուած՝ 1848ին:

ԵԱՇ.— Հոս կան շուրջ չորս հարիւր Հայեր: Ունինք Ս. Աստուածածին անունով եկեղեցի մը, շինուած՝ 1395 թուին, եւ նորոգուած՝ 1860ին :

ԹՈՒԼՉԱ.— Կան երեք հարիւր Հայեր: Ունինք Ս. Գր. Լուսաւորիչ անունով եկեղեցի մը:

ՍՈՒԼԻՆԱ.— Շուրջ 120ի մօտ Հայեր: Եկեղեցին՝ Ս. Աստուածածին :

ԹՐԿՈՒ – ՕՑՆԱ.— Կան երկու հարիւրի մօտ Հայեր, մեծ մասամբ այգեգործ եւ արհեստաւոր: Եկեղեցին՝ Ս. Աստուածածին :

ՌՈՄԱՆ.— Շուրջ չորս հարիւրի մօտ Հայեր, եկեղեցին՝ Ս. Աստուածածին :

ՊՈԹՈՇԱՆ.— Կան հինգ հարիւրի չափ Հայեր: Ունինք երկու եկեղեցիներ՝ Ս. Աստուածածին եւ Ս. Երրորդութիւն :

ՊԱՊԱՍՏԱՂ.— Կան երկու հարիւրի մօտ Հայեր, եկեղեցին՝ Ս. Աստուածածին :

ՀԸՆՉԷՇԹ.— Հոս ալ կան երկու հա –

ՈՒԹ ՕՐ ՉԵԿԱՅԻ ԲԱՆՏՈՒՄ

—o—

(ՅՈՒՇԵՐ, ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ)

Ա.

Լուանալու վրայ էր արդէն :

Իրարանցումը Չեկայի մէջ այժմ բացորոշ էր, շատ զգալի: Լսում էինք, ինչպէս մարդիկ ետ ու առաջ էին վազում, բղաւում իրար վրայ, վիճում, հայհոյում: Դռները բացւում ու փակւում էին անդադար: Ինչ որ ծանրութիւններ էին գետին թափում, քաշ տալիս յատակի վրայ, փոխադրում սենեակից սենեակ ...

Ոստիկանները արագօրէն գալիս էին, գնում :

Արդեօք փախչո՞ւմ էին Չեկայից ...

Ցանկարծ մէկն ասաւ.

— Թնդանօթ ...

Բոլորս լռեցինք, կանգնեցինք, մնացինք անշարժ, լսողութիւններս լարած :

Այո, թնդանօթի որոտ էր, — հեռու, խուլ, բայց անկասկածելի ... Ի՞նչ թնդանօթներ էին, ո՞ւմ վրայ էին կրակում, ո՞րտեղից ...

Չեմ յիշում ո՞ւմն էր հերթը դուրս գնալու: Վազեց դուռը, զարկեց որ բաց անէին: Պահակապետը դրան ետեւից ասաւ, որ հրաման ունի այլեւս ոչ ոքի դուրս չթողնելու :

Եւ իրօք չթողեց, որքան էլ պահանջեցինք ու աղմկեցինք :

Թնդանօթները շարունակում էին որոտալ: Հրացանաձգութիւնը այնքան էր զօրեղացել, որ արդէն պարզ լսւում էր մեր սենեակում :

Լուսացել էր:

Լուսամուտների փեղկերը բացել էինք լրիւ տեսնելու, լսելու: Մի բան հասկանալու տենչը այնքան մեծ էր, որ մոռացել էինք ամէն վախ ու զգուշութիւն :

Պատուհանների տակ, մայթի վրայ, խռնուած էին անկարգ մի խումբ զինուորներ: Սրանք էլ լսում էին, կարծես սրանք էլ շուարած էին, չէին հասկանում, չգիտէին թէ ինչ պիտի անեն ...

Տարօրինակ բան. մի օր առաջ, իմ տանը հանգիստ նստած, սպասում էի, որ գան բռնեն. խուսափելու ոչ մի փորձ չէի մտածում անել: Իսկ այսօր տատանւում էի, — անձնատուր լինե՞մ թէ ոչ: Մի նուրբ, դժուար ձեւակերպելի տարբերութիւն կար կացութեան մէջ. այն օր ես չէի խուսափում, իսկ այսօր ինքս պիտի ընդառաջ գնայի բանտին, թերեւս եւ մահուան ...

Անցնում էի ամայի, մութ փողոցներով ու մտածում. այս բոպէին դեռ ազատ եմ խոյս տալ բանտից, գուցէ եւ գնդակից: Բայց եթէ տուն գնամ, այլեւս փոխադարձ ճամբայ չեմ ունենալ: Գնա՞մ թէ ոչ: Ես դեռ տէր եմ անելիքիս, դեռ ոչ ոք չի բռնել ձեռիցս, փողոցները բաց են առջեւս: Բայց եթէ մի անգամ ոտս տուն դրի՝ Չեկայումն եմ արդէն: Գնա՞մ թէ չգնամ

Մի հարց առանձնապէս տանջում էր միտքս. ինչո՞ւ եկել էին որոնելու ինձ եղբօրս տանը, Չեկան շատ լաւ գիտէր իմ հասցէն: Նրա գործակալները եղել էին արդէն մօտս: Ինչո՞ւ չեն եկել ուղղակի իմ բնակարանը, ժամանակ են կորցրել եղբօրս մօտ, այնքան երկար, որ Սիրունը կարողացել է վազել ինձ նախազգուշացնելու :

Չլինի՞ թէ դիտմամբ այդպէս են արել, որ հնարաւորութիւն տան պահուելու կամ փախչելու ...

Ինչո՞ւ ամբողջ երկու օր ազատ ձգեցին ինձ, ժամանակ տուին անելիքս անելու :

Ա.եանը, որ այնքան պնդում էր, որ թաքնուեմ, ներշնչւում չէ՞ր արդեօք բոլշեւիկներից, որոնց հետ ունէր ընկերական ու բարեկամական հին կապեր :

Դուրս էի եկել արդէն Ռուսաց եկեղեցու հրապարակը: Այստեղ բաժանւում էր ճանապարհս. եթէ ուզում էի պահուել, պէտք է գնայի աջ, բազարի կողմը, ուր բարեկամներիցս մէկը ինձ համար տեղ էր պատրաստել եւ վաղուց կանչում էր իր մօտ թաքնուելու: Իսկ եթէ ուզում էի տուն գնալ, ձախ պիտի ծռէի :

Առանց կանգ առնելու ձախ ծռեցի :

Իմ տան սանդուխի գլխին երկու զինուած մարդ էին կանգնած :

— Ո՞ւր, հարցրեց մէկը ռուսերէն ու կտրեց առաջս :

— Տուն, ասի :

Միւսը, որ Հայ էր անկասկած, մի բան ասաւ ընկերոջ ականջին, ես անցայ: Անցնելիս՝ լսեցի Ռուսին, որ ցածր ձայնով եւ զարմացած հարցնում էր ընկերոջը.

— Ահա այս ծերո՞ւկը :

Սենեակումս գտայ երկու ուրիշ երիտասարդներ, երկուսն էլ Հայ: Մէկի դէմքը — ու աւաղն էր թւում — ծանօթ թուաց ինձ, բայց չկարողացայ յիշել, թէ ով է.

Այստեղ էին նաեւ եղբայրս ու աղջիկս:

— Եկել էք ձերբակալելո՞ւ, հարցրի :

— Այո :

— Գրաւոր հրաման ունի՞ք :

Ծանօթ դէմքը գրպանից հանեց հրամանի թուղթը: Չեկայից էր, նախագահ Ամիրխանեանի ստորագրութեամբ ու պետական կնիքով կնքուած: Ամէն բան կարգին էր:

— Լաւ, ասի՝ վերադարձնելով թուղթը: Կարո՞ղ եմ վերցնել մի բարձր ու ծածկոց :

— Ինչ որ կամենաք, բացի օտար դրամից ու թանկարժէք իրերից :

ՅՈՎՀ. ՔԱՋԱԶՆՈՒՆԻ

(4 Շար.)

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ՎԱՌ ՅՈՅՍԵՐՈՎ

Արձակուրդէն վերջ, հազարաւոր հայ փոքրիկներ եւ պատանիներ, խառնուած տեղացի միլիոնաւոր աշակերտներու, վերստին մուտք գործեցին երկրին վարժարաններէն ներս, որոնք այս տարի վերբացուեցան, սովորական թուականէն երեք շաբաթ առաջ, այսինքն Սեպտեմբեր 15ին: Բոլորիս սրտերը, անտարակոյս, գոհունակութեամբ պիտի լեցուին, ինչպէս ներկայ, նոյնպէս գալիք տարեշրջաններուն, հայորդիներու ամբարած ուսման ի տես, տարրականէն բարձրագոյն:

Բայց ցաւալի պարագայ մը, նոյնքան արդարօրէն, կրկին կը դառնացնէ մեր հոգիները, երբ կը դիտենք որ անոնք զրկուած են հոս իրենց մայրենի դպրոցները յաճախելու բախտաւորութենէն, մինչ, ինչպէս հայրենիքի նոյնպէս Միջին Արեւելքի եւ Պալքանեան երկիրներու հայաշատ ոստայններուն մէջ, իրենց քոյրերն ու եղբայրները երջանկութիւնը ունին ուսանելու օրն ի բուն շնորհիւ ազգային նախակրթարաններուն: Այս անպատեհութիւնը մասամբ ամոքելու համար է որ, ազգային կամ եկեղեցական մարմիններ, ի գին տքնաջան ճիգերու, հիմը դրած են տարիներէ ի վեր հինգշաբթի օրերու ծաղկոցներուն: Տարեվերջի դպրոցական բազմաթիւ հանդէսները ցայտուն ապացոյցը տուին մեզի որ, մայրենի գիրին ու բարբառին շաբաթական մէկ երկու ժամուան դասաւանդութիւնն իսկ, հրաշալի արդիւնք էր տուած, երբ հայ մանկտիին շրթներէն այնքան յստակ ու ինքնավստահ արտասանութիւններ եւ երգեր հրճուանքով կ'ունկնդրէինք: Փարիզի մէջ գոյութիւն ունեցող ազջկանց ու տղայոց երկրորդական զոյգ վարժարանները անժխտելի բարիք ու ծառայութիւն կը մատուցանեն անշուշտ հայեցի ուսմանց եւ դաստիարակութեան մարզին մէջ, բայց մեղք որ, սահմանափակ է անոնց ընդունելութեան թիւը եւ նոյն ատեն, հեռու է անոնց տարեթոշակը մատչելի ըլլալէ աշխատաւոր ընտանիքներու:

Ամէն պարագայի մէջ, ըլլայ Փարիզի եւ արուարձաններու կամ գաւառի բոլոր ծաղկոցներն ալ ձրիօրէն բաց են, հաւասար, բարեկեցիկ կամ չքաւոր ընտանիքներու զաւակաց առջեւ: Դժբախտաբար սակայն, քիչ չէ թիւը ծնողքներուն, որ կը թերանան իրենց պարտականութեան մէջ: Տխուր պատկեր մը կը ներկայացնէին ամավերջի պաշտօնական գեկոյցները, որոնք կը տեղեկացնէին դանազան վայրերու մէջ աշակերտներու նշմարելի նուազումը:

Այսպէս, Փարիզ քաղաքի ամէնէն հայաշատ զոյգ թաղամասերու Լիլա — Պէլվիլ աշակերտաց թիւը նախընթաց տարիներու վրայ, իջած էր իր կէս թուին, 30-35 աշակերտութեամբ: Անգամ մը եւս կը կրկնենք որ այս օտար երկինքներուն տակ, ազգապահպանումի առաջին վահանը, հոս ծլած մեր մատղաշ ազգակիցներուն, հայ լեզուն եւ հայ ցեղին փառապանծ պատմութիւնը աւանդելն է, գործնական անվիճելի եւ արդիւնաւոր միակ միջոցը: Եւ հոգ է որ, ստեղծուած պայմաններու մէջ, մեծ դեր ունին կատարելիք հայ մայրերն ու հայրերը, այդ ծաղկոցներէն զատ իրենց տան մէջ դառնալու անոնց տեսակ մը ուսուցիչները: —

Գարտիզպանը, բծախնդիր իր պարտէզին, կը ջրէ իր վարդենիները որպէսզի անոնք չթառամին: Նորաբողբոջ մեր սերունդը — վարդաստանը մեր վաղուան — պէտք է մենք եւս թրծենք ցեղին շունչով ու ոգիով, որպէսզի, անոնք ալ իբրեւ հայ էակ մնան անթառամ:

Հայ մեզ, եթէ մեղանչենք մեր հայրենական պարտականութեան մէջ: Դատապարտելի անտարբերութիւնը կրնայ աւերակ դարձնել հայկական կեանքը իր լեզուով, գրականութեամբ եւ մշակոյթով, Եւրոպ - ամերիկեան ցամաքներու վրայ: Եթէ անոնց հայ գիրն ու բարբառը սորվելնելու ոչ մէկ փութկոտութիւնցոյց տանք, ի՞նչ փոյթ թէ ըլլան պսակաւոր գիտութեանց կամ դպրութեանց, բացարձակապէս անտեղեակ հայ լեզուին, ահաւոր պակաս մը պիտի ցցուի մեր առջեւ: Լիայոյս ենք սակայն որ այս տարի, այս նոր վերամուտին, Նորոգուած իղձով ու տենչանքով լեցուած հայ ծնողները հայ դպրոց պիտի առաջնորդեն իրենց հոգեհատորները, ծիծեռնակներու պէս ճռուողող ու ոստոստող, լեցնելու համար մեր նուիրական ծաղկոցները, հայկեան բուրմունքով եւ Մեծասքանչին թոթովումով:

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

րիւրի մօտ Հայեր, եկեղեցին՝ Ս. Աստուածածին. կառուցուած՝ 1871ին:

ՃՈՒՐՃՈՎԱ.— Կան երկու հարիւրի մօտ Հայեր:

Իսկ Թրանսիլվանիոյ մէջ որ պատերազմէն վերջ կցուեցաւ Ռումանիոյ, հինգ հազարի մօտ Հայեր կան:

Թրանսիլվանիոյ մէջ կան նաեւ բաւական թիւով Հայեր, որոնք կը պատկանին կաթողիկէ եկեղեցիին: Հունգարացի կաթողիկէ վարդապետներ կը հովուեն զիրենք:

Ռումանահայ Հայաստանեայց Առաքելական Թեմը նոյնպէս ունի ինը քահանայ հայրեր: Այցելու հովուոր հովիւներ կ'երթան այն քաղաքները, ուր քահանայ հայրեր կը պակսին:

Ռումանահայ առաջնորդական Թեմը նոյնպէս Թափուր կը մնայ: Երբեմն՝ էջմիածնէն առաքուած այցելու բարձրաստիճան եկեղեցականներով պակասը չի դարմանուիր: Հարկ է որ Թեմական ժողովը ժամ առաջ գործի անցնի եւ ընտրէ իր մնայուն առաջնորդը: Անպաշտօն բարձրաստիճան եկեղեցականներ չեն պակսիր:

Ռումանահայ գաղութի առաջին հայ թերթը եղած է «Մասիս»՝ խմբագրութեամբ Մկրտիչ վարդ. Պօտուրեանի. Այժմ լոյս կը տեսնեն «Նոր Կեանք» շաբաթաթերթը եւ «Սեւան» ամսագիրը: Ներկայիս Ռումանիոյ Հայոց թիւը կը հասնի 30.000ի:

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԱԶԳ. ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԸ ՏԱՐԵԿԱՆ 30.000 ՏՈԼԱՐ ԱԹՈՌԱՏՈՒՐՔ ՊԻՏԻ ՎՃԱՐԷ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ

Ամերիկահայ Ազգ. Առաջնորդարանի Դիւանը հրատարակած է մանրամասն զեկոյց մը ազգային - ժողովական նոր աշխատանքներու եւ համապատասխան որոշումներու մասին:

Այդ զեկոյցէն կը քաղենք.—

Առաջնորդական փոխանորդ Հրանդ եպիսկոպոսի Նիւ Եորք ժամանումէն եւ Ազգ. Առաջնորդարանի հանդիսաւոր բացումէն ետք, եռանդուն աշխատանքի լծուած են Ազգ. Երեսփ. Ժողովը, ինչպէս նաեւ յարակից կարգ մը մարմիններ:

ԱԹՈՌԱՏՈՒՐՔ.— Ազգ. Երեսփ. Ժողովը վիճազօր պատուիրակին նախագահութեամբ, 1959 Մայիսի իր երրորդ նիստին մէջ միաձայնութեամբ վերահաստատեց նախկին որոշումը՝ տարեկան 30.000 տոլար աթոռատուրք վճարելու մասին Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան, իբրեւ մասնակցութիւն Ս. Աթոռի ծախքերուն:

Սրբազան Պատուիրակը, իբրեւ առաջին մասնավճար, Զարեհ Ա. կաթողիկոսի յղեց տասը հազար տոլարի չէք մը, ի հաշիւ աթոռատուրքի, 16 Յուլիս 1959 թուակիր պաշտօնագրով մը:

Մեծն Տանն Կիլիկիոյ Վեհ. Հայրապետը, Ազգ. Կեդր. Վարչութեան ուղղած իր 29 Յուլիս 1959 թուակիր օրհնութեան գիրով, շնորհակալութիւն կը յայտնէ Ս. Աթոռ ուղարկուած տասը հազար տոլարի աթոռատուրքին համար եւ կ'օրհնէ համայն Ամերիկահայութիւնը, որ ճիգ ու ջանք չի խնայեր՝ ապահովելու համար Կաթողիկոսութեան նիւթականը:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ.— Ուրախ ենք յայտնելու, թէ Ազգ. Տնտեսական Խորհուրդը բաղկացած է Թեմիս եւ Ազգ. Առաջնորդարանի նիւթական եւ հաշուական ապահովութեան պատասխանատուութիւնը եւ թեւ ու թիկունք հանդիսացած, տնտեսական մարզի մէջ, Ազգ. Կեդր. Վարչութեան:

Տնտեսական Խորհուրդի պաշտօնն ու պարտականութիւնը պիտի ըլլայ Ազգ. Առաջնորդարանի ենթակայ բոլոր Հոգաբարձութեանց եւ Ազգ. Մարմիններուն նիւթական գործառնութիւնները իր հակակշռին տակ պահել, հաստատել ազգային տուրքի գանձումի դրութիւնը՝ ամբողջ Ամերիկայի մէջ, կազմել Ազգ. Առաջնորդարանի պիւտճէն եւ զայն իրականացնելու համար անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնել:

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐ.— Հայրապետական Լիազօր Պատուիրակ Սրբազանը, Թեմիս կազմակերպութեան նուիրուած իր ծրագրին մէջ, կարեւորութեամբ շեշտած էր Կիրակնօրեայ Դպրոցներու օգուտն ու կարեւորութիւնը, մեր նորահաս սերունդի կրօնաբարոյական կրթութեան եւ դաստիարակութեան համար: Այս գործին կազմակերպումը յանձնուեցաւ առաջ. տեղապահ Հրանդ եպիսկոպոսի, որու առաջին գործը եղաւ Կիրակնօրեայ դպրոցներու պատասխանատուներուն հետ խորհրդակցութիւն մը ունենալ:

Ետ խորհրդակցութեան, որոշուեցաւ Թեմին բոլոր Կիրակնօրեայ Դպրոցները օժտել մէկ կանոնագրութեամբ, ուսման մէկ ծրագրով եւ ուսուցման արդիական միօրինակ մեթոտով: Առ այս՝ կազմուեցաւ Յանձնախումբ մը:

Յանձնախումբը իր առաջին նիստը գումարեց 18 Օգոստոս 1959ին, Պոսթոնի մէջ, նախագահութեամբ առաջն. տեղապահ Հրանդ եպիսկոպոսի: Միօրինակ դասաւանդութեան ծրագրի մշակումը եղաւ միակ նիւթը: Որոշուեցաւ դասաւանդութեան ընթացքը չորս կարգ ընել եւ ուսուցանել Ս. Գիրք (Հին եւ Նոր Կտակարան), Հայ Եկեղեցւոյ պատմութիւն, աղօթքներ, շարականներ եւ հայ լեզուով կրօնաշունչ թատերակներ:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ յանկարծամահ եղած է ընկեր Եղիկ Թէքէրեան, բնիկ Տիգրանակերտցի, 65 տարեկանին: Ողբացեալ ընկերը երիտասարդ տարիքէն նուիրուած է հանրային եւ կուսակցական գործունէութեան, վարելով պատասխանատու պաշտօններ: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Սեպտեմբեր 17ին, Ազգ. գերեզմանատան մատրան մէջ: Դամբանականներ խօսած են Տոքթ. Աստուրծատրեան, Տոքթ. Եղիկ Գոնեալեան՝ յանուն Կ. Կոմիտէին և բոլոր մարմիններուն, և ընկեր Կարօ Գէորգեան:

Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Տիրան Աճէմեանին և Տէր և Տիկ. Մուշեղ Իշխանի:

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ երկու արուեստագէտներ Ճորճ Սէմէրճեան եւ Սուրէն Էրմոյեան այս տարի պատրաստած են ամերիկեան դրոշմաթուղթերու գծագրութիւնները:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ մէջ Գ. Արփաքսատ Սեդրակեան այս տարի եւս «Զամիչի փարշական խորհուրդին»նախագահ ընտրուած է:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

«Լաց, գիւղս» խորագիրն է այն ժապաւէնին, զոր պատրաստած է Յառաջի աշխատակիցը՝ Առլէն Փափազեան, Ֆորսիքայի մէջ:

Պատմութիւնն է մեռնող գիւղի մը, որ զրկուած իր երիտասարդներէն, կ'ապրի իր ծերունիներով, որոնք յամառօրէն կը շարունակեն քարշ տալ իրենց կեանքը՝ ապաւինելով իրենց զաւակներու վերադարձին:

Ժապաւէնը կը ներկայացնէ գիւղը, մերթ իր անցեալով, երբ կ'ապրէր աւանդութիւններով, տօներով, եւ հիմա՝ ամայի ու տխուր:

Առլէն Փափազեանի այս ժապաւէնը պիտի հրապարակ ելլէ տօնական օրերուն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Ա.

ՄԱՅՐ ԵՒ ՈՐԴԻ

Սակայն, դառնութեան բաժակին վերջին կաթիլը դեռ ըմպած չէր ան: Ամուսնութեան ճիշդ տասնըմէկերորդ տարին, Գաբրիէլ էֆ. անակնկալ հիւանդութեան մը հետեւանօք մեռաւ: Այս կորուստը խորունկ, անբուժելի վէրք մը բացաւ կնոջը սրտին մէջ. դամբանական կափարիչը եղաւ, որուն տակ այլ եւս յաւերժական սուգով ու ինքնամփոփ լռիկ մաշումով պիտի քաշկռտէր իր անմխիթար կեանքը, ալ աշխարհի վրայ ոչինչ ունենալով բացի իր մէկ հատիկ զաւակէն:

Ու փոխուեցաւ, այլակերպեցաւ ան ներկարագրով, Ֆիզիքականով: Մարդատեաց եղաւ, չարութիւնը բոյն դրաւ անոր հոգիին մէջ. ալ չուզեց տեսնել մարդերը, զորս նկատեց իր դժբախտութիւններուն պատասխանատու. իր կապոյտ աչքերը, երբեմն այնքան անուշ սեւեռանքով, հիմա երկիւղի, կսկիծի, ատելութեան շողիններ կ'անթեղէին, ժպիտ ու աղաչանք նշուլելով միմիայն իր զաւկին համար, իր Արշակին համար զոր աշխարհի հետ պիտի չփոխարինէր: Նիհարցաւ, դէմքին գիծերը քաշուեցան, խոժոռ, խիստ, անողոք արտայայտութիւն մը առին: Զգայուն եղաւ: Լացի յեղակարծ տագնապներ ունեցաւ: Օր մը՝ տագնապի մը պահուն՝ յանկարծ ճամբեց երկու ծառաները որոնք երկար տարիներէ ի վեր ամիրային տան մէջ կը ծառայէին, վար դնելով միմիայն պառաւ, ցաւագար խոհարարուհի մը, որուն վրայ կը մնար տան ամբողջ սպասարկութիւնը: Պատուիրեց որ մէկը չընդունուի, մինչեւ իսկ Մէրկէրեան Թադէոս աղան, տանը էն վստահելի, էն հին բարեկամը:

Ու այլ եւս իր ամբողջ վուխտ ու ցաւագար էութիւնը, իր բովանդակ քայքայուն կեանքը մէկ բանի մը, մէկ կէտի մը սեւեռած էր, իր զաւկին, բոլոր անցեալի շքեղութիւններէն, մեծութիւններէն, մոլեկան ցնցումներէն, ամիրայական հոյակապ փառայեղ կառոյցքէն, բոլոր հաճոյքներէն, ու բոլոր սերունդէն վերապրող այդ միակ բանին, միակ էակին վրայ: Անիկա բոլոր կործանումներուն վերակենդանացումն էր, յարութիւնը բոլոր անէացած, ոչնչացած բաներուն, եզական փոխարինումը բոլոր չփոխարինուելիք իրերուն, կեանքերուն:

Ու հոն, թիկնաթոռին մէջ թաղուած, աչքերը գոց, իր կեանքին այս ցաւալի դրուագներուն տաղանցումէն ընկճուած, ոչնչացած, կը մնար, շարժելու անկարող, եւ օրհասական, ընդհատ հեւքով մը որմէ անոր տափակ ու ազազուն լանջքը կը տանջուէր՝ ինչպէս հեկեկանքէ մը:

Հեռուն, լնդարձակ նոճաստանին վեբեւ արեւը կը խոնարհէր՝ բնութիւնը ջրնարակելով իր հուսկ ոլջոյնի շառայլներով, ճիշմարտա եւ հանդիսաւոր: Խորհրդապահ կուռ սրահներուն ներքեւէն խաւարին շնչագոյթ մը ներս սպրդեցաւ՝ յուսաւորելով տուներու սենեակը:

Կինը աչքերը բացաւ՝ երազէ արթնցածի պէս, հառաչեց եւ իրականութեան դառնալու ճիգին մէջ մրմունջ մը թառաչրթներէն.

— Զաւակս, զաւակս:

Ոտքի ելաւ, երկու ձեռքերով քունքերը սեղմած, դեռ այդ մահացու մղձաւանջին ազդեցութեան տակ, դողդղալով, աչքերը արցունքով լեցուն:

Վերէն, սրապատ շրջանակին մէջէն, կենդանագրին խաժ աչքերը՝ իրենց անուշ ու ցաւագին պշնումովը՝ մինչ կը դիտէին անլուր տառապանքը այդ կնոջ, որ, հիմա, թեւերը բացած, անոր կը դիմէր՝ ինչպէս սարջացող մեղաւորուհի մը Աստուածամօր պատկերին:

Ցանկարծ, դրանը բացուածքին մէջէն, խուլ, խռռոշաւոր ձայնը պառաւ խոհարարուհիին.

— Հանըմ Բարթող աղան է, հանըմը տեսնել կ'ուզեմ կ'ըսէ կոր: Ի՞նչ ըսեմ:

Հանըմը՝ իր հոգեկան վերացումին ու փղձկումին մէջ այսպէս ընդհատուած, պահ մը կանգ առաւ, դէմքին վրայ ըղձուանքի արտայայտութեամբ մը:

— Բարթող աղան թող վեր գայ, ըսաւ յետոյ:

Ու երբ որ մինակ մնաց.

— Ո՜հ, Աստուած իմ, մրմնջեց, ե՞րբ պիտի ազատիմ այս հրէշներուն ձեռքէն:

Եւ պահ մը, սեւերու տակ ծածկուած այդ մանրուկ դողդոջ մարմինը անշարժ մնաց տուներու խուցին մէջ, գլխահակ, երկու ձեռքերովը երեսները ծածկած:

Ոտնաձայն մը սթափեցուց զինքը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

«Իմ փափաքս ալ նոյնն է» ըսած է Խրուշչեւ։

Կիրակի իրիկուն Խրուշչեւ փոքրիկ ճաշ մը ունեցած էր ամերիկեան ընկերակցութեանց եօթը նախագահներու հետ։ Ասոնցմէ մէկն էր որ ժամուլի ասուլիսի մը ընթացքին պատմած էր անցուդարձը եւ Խրուշչեւի յայտարարութիւնները։ Խորհրդային մենատէրը սակայն, շատ համաձայն չէ Ամերիկացիին տուած զեկուցումին, կը հերքէ մանաւանդ այն յայտարարութիւնը որուն համաձայն ըսած է.— «Բանուորական դասուն տէրն եմ»։ Խրուշչեւ «անպարկեշտ» կ'որակէ Ամերիկացիին խօսքերը։

Երեքշաբթի օր Խրուշչեւ եւ ընտանիքը հասան խոզերու եւ եգիպտացորենի քաղաքը՝ Տիզ Մօյնզ։ Պանդոկին քովը երեք մեծ ցուցատախտակներ.— «Փօթօմաքի վրայ Միւնիխ չենք ուզեր», ուրիշ մը՝ «Առանց ազատութեան խաղաղութիւն չկայ», եւ երրորդ մը, ամէնէն պզտիկը եւ պարզը.— «Լաւ համայնավար մը մեռած համայնավար մըն է»։

Ամէն պարագայի մէջ, միջազգային մամուլը «ցաւով» կը դիտէ թէ ամերիկացի ժողովուրդը, մանաւանդ Քալիֆօրնիոյ մէջ, մեծ համակրանք ցոյց տուաւ Խրուշչեւի։ Աւելի շատ բազմութիւն հաւաքուած էր զինքը դիմաւորելու համար քան նախորդ օրը հակահամայնավարներու կազմակերպած հաւաքոյթին, կը գրէ Մօնտի թղթակիցը։ Հեռատեսիլի հանդիսատեսները կը տեսնեն համակրելի ընտանիքը Խրուշչեւի, որ կը նմանի ամերիկ. որեւէ ընտանիքի։ Տիկին Խրուշչեւ շատ պարզ, հանդարտաբարոյ կին մըն է։ Այս բոլորը պատճառ եղած են որ միջին ամերիկացին սկսի մտածել թէ Ամերիկան ամէն բան չէ և թէ դիմացը կայ ջուրը մրցակից մը «երէկ աշակերտ, վաղը վարպետ» ինչպէս կ'ըսէ ինքը, Խրուշչեւ։

Եւ Վիտանսօն — Փոնթէ կ'եզրակացնէ «Մոնտ»ի մէջ.— «Ամերիկան կը տեսնէ, նախ զարմանքով, ապա հետաքրքրութեամբ եւ որոշ մտավախութեամբ Ռուսիոյ իսկական դէմքը.— Եւ ընդունելու վրայ է որ աշխարհը փոխուած է եւ պէտք է նկատի առնէ այդ պարագան»։

ԳԱԲՐԻԷԼ ԼԱԶԵԱՆԻ
ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Փարիզի Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն յիշատակի երեկոյ մը կազմակերպած է՝
ԸՆԿԵՐ ԳԱԲՐԻԷԼ ԼԱԶԵԱՆԻ
մահուան առթիւ, Հոկտեմբեր 10ին։
Յաջորդով՝ մանրամասնութիւններ։

ԼԸ ՓԵՔԻ ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ
3 Ավընիւ Կռանշան, Լը Փէք, Սէն-է-Ուազ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ.— Դասական Ընթացք (Cours Classique):

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

1) Տասը տարեկանէն սկսեալ, Երկրորդական Վարժարանի որեւէ դասարանի ուսանող կ'ընդունուի պայմանաւ որ ունենայ իր դասարանին վերաբերեալ նիւթերուն բաւարար ծանօթութիւնը։

2) Արտասահմանէն կամ Ֆրանսայի գաւառներէն եկող աշակերտը, Փարիզի մէջ պէտք է ունենայ խնամակալ մը։

3) Աշակերտը պէտք է ներկայացնէ Ընծայարանին Տնօրէնութեան.—

ա) Ցարդ յաճախած դպրոցին դասագրքոյկը եւ բարի վարքի վկայական։

բ) Մկրտութեան եւ բժշկական պատուաստի վկայական։

4) Դպրոցական տարեկան թոշակը (ինձամակեալ) 150.000 Ֆրանք է, երեք մասով վճարելի, իւրաքանչիւրը եռամսեային սկիզբը։

Նպաստաւոր զեղչ մը նախատեսուած է խնամակալ կարօտեալ ընտանիքներու զաւակներուն համար։

Ցիշեալ սակարինէն դուրս կը մնան աշակերտին ուղեւորութեան, հանդերձեղէնի, գրենական պիտոյքի, բժշկական խնամքի ծախքերը։

Դիմել՝

Direction Ecole Apostolique
3, Rue de Grandchamp - Le Pecq S. et O. France

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ։

ԿԸ ԽՕՍԻ՝

ԸՆԿ. ՕՆՆԻԿ ՄԱՃԱՌԵԱՆ

Մերձաւոր Արեւելքի ազգային կեանքի մասին։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Ցարութիւն Գայիշեան եւ Պ. Էմիլ Ժաքլար կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի 27 Սեպտեմբեր, Փարիզի Հայոց եկեղեցին (Րիւ Ժան Կուժօն) հոգեհանգիստ պիտի կատարուի իրենց ողբացեալ հօր՝

ՊԵՏՐՈՍ ՇՄԱՒՈՆԵԱՆԻ

եւ իրենց, կնոջ Տիկին Էմիլ Ժաքլարի յիշատակին։

Կը հրաւիրուին իրենց յիշատակը յարգողները։

×

Այրի Տիկին Եղսա Սուքիասեան, Տէր եւ Տիկին Ցակոբ Սուքիասեան, Տէր եւ Տիկին Զօհրապ Սուքիասեան, Պ. Մուշեղ Սուքիասեան եւ պարագաները կը յայտարարեն թէ Սեպտեմբեր 27ին Գօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյն մէջ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի ի յիշատակ

ԼԵՒՈՆ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

ՓՈԽԱՆ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏԻ

Փուաթիէէն, Պ. Շնորհք Միքայէլեան, կը նուիրէ հազար ֆրանք Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէօանվիլիէի օժանդակութեան կայանին, իր ննջեցեալներուն յիշատակին։

×

Տէր եւ Տիկին Մեծպահքեան (Պուա Քոլոմպէն) կը նուիրեն հազար ֆրանք, ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն, փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Տիկին Վէյլէտեանի մահուան առթիւ։

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

ՍԵԻՐԻ ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Վարժարանին համար սոխպողարար երկու հոկիչ կ'ուզուին։

ԴԻՄԵԼ ՏԵՍՉՈՒԹԵԱՆ

26, RUE TROYON, SEVRES
METRO : PONT DE SEVRES

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Նիսի եւ շրջանի Կրօն. Ընկերակցութեան անդամները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին Հոկտեմբեր 14ին, 1959, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16ին, Նիսի եկեղեցւոյ սրահին մէջ, ընտրելու համար վարչական նոր կազմը։

Անդամագրուելու եւ անդամակցութիւնները վերանորոգելու համար դիմել եկեղեցին, ամէն առաւօտ ժամը 9 – 12, անձամբ կամ նամակով եւ կատարել անդամատուրքի պարտականութիւնը ու փոխարէնը ստանալ համապատասխան ընկալագիր եւ նոր անդամատետր ու պաշտօնական փոխանորդագիր։

Անդամագրութիւններու եւ անդամակցութիւնները վերանորոգելու պայմանաժամը կը լրանայ Հոկտեմբեր չորսին, Կիրակի կէսօրին։

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր հրաւիրագիրներով իւրաքանչիւր անդամի ուշադրութեան յանձնուած են ընդհ. ժողովի վերաբերեալ մանրամասնութիւնները։

Ի դիմաց Նիսի Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութեան (ԿՆԻՔ)

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան, Առնուվիլ

Ի գիտութիւն մերազնեայ սիրելի ժողովուրդին կը յայտարարուի թէ այս Կիրակի, Ս. Եկեղեցւոյս անուան տօնակատարութիւնը պիտի կատարուի, ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս պիտի կատարուի մատաղի օրհնութիւն յաւարտ պատարագի եւ կը բաժնուի ժողովուրդին։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Կաթ. Պատուիրակ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ։ Եկեղեցւոյս փոքրիկներու դամը կ'երգէ պատարագի ամբողջ արարողութիւնը ղեկավարութեամբ դպրապետ Պ. Գէորգ Հուպոյեանի։

Կը հրաւիրուի շրջանիս եւ Փարիզի եկեղեցասէր ժողովուրդը։

Սկիզբն ժամերգ. ժամը 8.30ին, Ս. պատարագ ժամը 10ին։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Խարայէլ Սեդրաքի Թահմազեան, ծնած 1912ին, Հիւսիսային Կովկասի Մայքօպ նահանգի Տուպինկա գիւղը։ Վերջին համաշխարհային պատերազմին գինուորագրուած։ Իր մասին որեւէ տեղեկութիւն հաղորդել Բ. Աճէմեանի՝

202, RUE DU FBG ST. MARTIN, PARIS - X°

Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Խրիմեան վարժարանին մէջ։

Հ. Յ. Դ. Պորտոյի Մուրատ խումբի ժողովը այս Երկուշաբթի գիշեր, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ մարմինները.—

24 Սեպտեմբեր, Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին, Սէն Ժերոմի «Հայաստան» ենթակոմիտէն եւ Իշխան խումբը։

26 Սեպտեմբեր, Շաբաթ գիշեր Նիսի Գէորգ Չաւուշ խումբը, սովորական հաւաքատեղին։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Այս Կիրակի, Ազգ. Տան մէջ, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, եղանակի առաջին պարանցիկ – ցերեկոյթը, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան, ժամը 16 – 23։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մանկամսուրի դպրոցները կը վերաբացուին Հոկտեմբեր մէկէն։ Ծնողքներէն կը խնդրուի իրենց զաւակները առաջնորդել դասընթացքներուն,

Հոկտեմբեր 1, Փաքալի թաղը։
Հոկտ. 2, քաղաքին մէջ (ակումբը)։
Հոկտ. 3, Րիւ Լաֆայէթ։

×

Իսիի Խրիմեան վարժարանը կը վերաբացուի 24 Սեպտեմբեր, Հինգշաբթի օր։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ Հասարակակցութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք։ Հատը 20 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 25 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI 25 SEPTEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8604 — 35EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4405

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԺՈՐԷՍԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Անցեալ Յուլիս 25ին, այն պահուն երբ Իսի Լէ Մուլինոյի մէջ տեղի կ'ունենար կուսակցութեան տարեկան համագումարը, Ֆրանսայի ընկերվարականները, մասնակցութեամբ Փարիզի ու գաւառի բոլոր պատգամաւորներուն, հանդիսաւորապէս ոգեկոչած էին մեծ տրիբունին եղերական սպանութեան 45ամեակը Պանթէոնի հոյակապ կամարներուն տակ։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ ալ պատուիրակութիւն մը իր յարգանքի բաժինն էր բերած մեծ մարդասէրին, որ ամբողջ կեանքը նուիրած էր ճնշուած, կեղեքուած ու անիրաւուած մարդոց եւ ազգերու արդար դատին։

Ժան Ժորէսի ծննդեան հարիւրամեակն է այս տարի (ծնած էր 1859ին Քասթրի մէջ)։

Ֆրանսա չէր կրնար անտարբեր մնալ հանդէպ իր մեծ զաւկին, որուն մարմինը կը հանգչի Սէնթ Ժընըվիէվի բարձունքին վրայ, անմահներու յատկացուած տաճարին մէջ։

Կառավարութիւնը շաբաթ մը առաջ 50 ֆրանքնոց նամականիշներ հրապարակ հանեց՝ յաւերժացնելու համար Ժորէսի յիշատակը։

Իսկ ընկերվարական կուսակցութեան նախաձեռնութեամբ ամբողջ երեք օր յիշատակի հանդիսութիւններ տեղի ունեցան գաւառական չորս քաղաքներու մէջ — Քասթր, Քարմօ, Ալպի եւ Կրօլէ — ուր անմոռանալի յիշատակներ թողած էր հանրային մեծ գործիչը։

Իր ծննդավայր Քասթրի թանգարանին մէջ կազմակերպուեցաւ ցուցահանդէս մը, ուր շուրջ 1500 նկարներ, նամակներ եւ այլ վաւերաթուղթեր կը պատկերացնեն Ժորէսի փոթորկալից կեանքը, մանկութենէն սկսեալ, կարելի բոլոր մանրամասնութիւններով։

Ժորէսի անունը յաւիտեան կապուած կը մնայ ընկերվարութեան, որուն հաւատաւոր եւ անխոնջ քարոզիչն եղաւ՝ գրիչով ու խօսքով։ Իբրեւ հրապարակագիր եւ հռետոր՝ չէ ունեցած իր նմանը։

Ինքն էր հիմնած ընկերվարական կուսակցութեան թերթը՝ Իւմանիթէ՝ որուն խմբագրապետն էր մինչեւ իր ողբերգական մահը՝ առաջին աշխարհամարտի նախօրեակին (1914 Յուլիս 31)։

1920ի Դեկտեմբերին Թուրի համագումարին մէջ Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութիւնը մեծ տագնապ մը պիտի անցունէր։

Մարսէլ Քաշէն եւ Լիւտովիք Ֆրոսար, որ կուսակցութեան կողմէ Մոսկուա ղրկուած էին, վերադարձին իրենց հետ կը բերէին բոլշեւիկեան ծանօթ «14 պայմանները» եւ կը յաջողէին հերձուած առաջ բերել շարքերուն մէջ։ Հիմը կը դրուէր համայնավար կուսակցութեան եւ «Իւմանիթէ»ն կ'անցնէր հերձուածողներու ձեռքը։

Համայնավար կուսակցութիւնը ցարդ կը շահագործէ Ժորէսի հմայքը, պաշտօնաթերթին ճակատը պահելով անոր անունը՝ իբրեւ հիմնադիր։

Ու ծննդեան հարիւրամեակն ալ տօնեց՝ մրցելով ընկերվարական կուսակցութեան հետ, որուն կը պատկանի Ժորէս իրաւամբ։

Ընկերվարական պաշտօնաթերթը՝ Փօփիւլէր ընդվզած է համայնավարներու այս անպարկեշտութեան դէմ եւ արդար ցասումով հարց կուտայ թէ հասարակաց ի՞նչ կապ կայ բոլշեւիկներուն եւ Ժորէսի միջեւ։ — Ո՛չ մէկ։

Եթէ Ժորէս ողջ ըլլար, կ'ըսէ, տարակոյս չկայ որ պիտի հալածուէր անոնց։ Ինչո՞ւ։ — Որովհետեւ Խորհրդային Միութեան մէջ բոլոր Ժորէսականները գնդակահարուած են կամ բանտ նետուած։

Ժորէս գաղափարապաշտ էր. բոլշեւիկները նիւթապաշտ են։ Ժորէս տէր էր բարոյական բարձր ըմբռնումներու. քաջութիւն կը համարէր երեւան հանել ճշմարտութիւնը եւ բարձրաձայն յայտարարել զայն։ Իսկ բոլշեւիկներուն համար նպատակը կ'արդարացնէ բոլոր միջոցները — սուտ, խարդախութիւն, կեղծաւորութիւն։ Ահա՛ թէ ինչու անոնք խաբեբայութեամբ կ'օգտագործեն Ժան տ'Արքը, Կամպէթթան, Վիկտոր Հիւկոն... եւ Ժորէսը՝ իրենց պրոպագանտին համար։

Հարիւրամեակը լաւ առիթ մը ընծայեց իրենց։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ ՈՒՐԲԱԹ

ԱՅՑԸՆՀԱՒՈՒՐԸՐԻ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՍԿՍԻՆ ՇԱԲԱԹ

Խրուշչեւ կը շարունակէ զբօսաշրջիկի իր պտոյտը Ամերիկա։ Չորեքշաբթի օր առիթն ունեցաւ ուտելու իր կեանքի առաջին «Հօթ տօկը» (բառ առ բառ՝ տաք շուն, բայց Ամերիկացիք այդ անունը տուած են խոզի երշիկին, զոր երկու շերտ հացի մէջտեղ կը դնեն ուտելու համար)։

Խրուշչեւ շատ սիրած է hօթ տօկը եւ դառնալով դէպի Քապոթ Լոճը, ըսած. — Է՛, դրամատէր, չվերջացուցի՞ր երշիկդ»։

«Վայրկեան մը, կը պատասխանէ Լոճ, դրամատէրներն ալ անօթի ըլլալու իրաւունք ունին»։

Խրուշչեւ, ինչպէս յայտարարած էր, ճաշեց Տէր եւ Տիկին Կառսթի ագարակը ուր զուտ ամերիկեան ճաշ մը պատրաստուած էր խորհրդային վարչապետին համար։

Ամբողջ օրը, Խրուշչեւ պտըտեցաւ, եգիպտացորենի դաշտերը, առաջնորդութեամբ ագարակապան՝ Կառսթի։ Փոխանակութիւններ շարունակուեցան հոն ալ, երբ Կառսթ ըսաւ Խրուշչեւին. — Գիտէք, Պարոն վարչապետ, Այօուայի մէջ, առած մը ունինք զոր շատ կը սիրենք կրկնել. — «Տէրը կ'օգնէ անոնց որոնք իրարու կ'օգնեն»։ Խրուշչեւ անմիջապէս, պատասխանեց. — «Այո, այո, բայց այս պարագային՝ Աստուած անպայման մեր կողմն է, որովհետեւ ռուսական առած մըն ալ ունինք, որ կ'ըսէ. — «Աստուած միշտ խելացիներուն կողմն է»։

Քուն Ռէփիտսի մէջ, Խրուշչեւ հանդիպեցաւ Սթիվընսընի որուն հետ քառասուն վայրկեան տեւող տեսակցութիւն մը ունեցաւ. Այս առթիւ Ատլայի Սթիվընսըն յայտարարեց թէ վստահ է Խրուշչեւի անկեղծութեան, ապազինման մասին իր առաջարկներուն մէջ։

Միացեալ Նահանգներու արտաքին նախարարը Հերթըր յայտարարութիւն մը ըրաւ լրագրողներուն. — Անոնք որ կը մերժեն Խրուշչեւի թելադրանքը ապազինման մասին, ըսելով որ միայն քարոզչական բնոյթ ունի, գիս կը ջղայնացնեն։ Անշուշտ քարոզչութիւն է։ Եւ խորհրդային վարչապետին յայտարարութիւնը, Ազգաժողովին առջեւ, կրնայ իր մանրամասնութեանց մէջ թերահաւատութեամբ ընդունիլ, բայց մարդկութեան ճիգը կը ներկայացնէ յանգելու լուծումին հարցի մը՝ որ մեծագոյններէն է խաղաղութիւնը վտանգող։ Խրուշչեւի ճառը, եզրակացուց Հերթըր, ամէնէն ուշադիր ուսումնասիրութիւնը կը պահանջէ»։

Այօուայի ագարակապաններուն համար, Խրուշչեւ ճառ մը խօսեցաւ, կրկնելով իր ծանօթ յանկերգը. — Խաղաղ համակեցութիւն, ապազինում, ապահէւլէացում, եւն. եւն.։ Խրուշչեւ հաստատեց թէ ամերիկեան ագարակներու արտադրութիւնը աւելի բարձր է քան խորհրդային կոլխոզներունը։

× Ալէքսանտր Քերենսքի, որ Ռուսիոյ առաջին վարչապետը եղած է, ցարական վարչաձեւին տապալումէն ետք, Սան - Ֆրանսիսքոյէն յիսուն մղոն անդին կ'ապրի։ 78 տարեկան է եւ յուշերը կը գրէ, առիթը չունեցաւ Խրուշչեւը տեսնելու եւ յայտարարեց թէ շատ զբաղած է եւ նոյնիսկ չէ կրցած հետեւիլ Խրուշչեւի ճամբորդութեան...։

ՏԸ ԿՈԼԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԱԼԺ. ԱԶԱՏ. ՃԱԿԱՏԸ

Միշտ կը սպասուի Ալժերիոյ Ազատագրական Ճակատին պատասխանին, Զօր. տը Կոլի առաջարկներուն մասին։ Նախ յայտարարուած էր որ Հինգշաբթի յայտնի պիտի ըլլար, բայց վերջին լուրերու համաձայն պատասխանը երկուշաբթի օրուան յետաձգուած է։

Ալժերիոյ ազատագրական ճակատը շատ փափուկ կացութեան մը առջեւ կը գտնուի, երբ նկատի առնենք որ միջազգային կարծիքը համաձայն է տը Կոլի քաղաքականութեան։

Այս առթիւ, Հերթըրի ըրած յայտարարութիւնը մեծապէս կը դժուարացնէ Ֆերաթ Ապպասի գործը։ Ծանօթ է որ Ամերիկայի Միացեալ - Նահանգներու արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ «Ալժերիոյ Ազատ. Ճակատը» պէտք է օգտուի տը Կոլի առաջարկներէն։ Այս ձեւով Ամերիկացիք յայտնած կ'ըլլան որ եթէ Ալժերիոյ հարցը ՄԱԿի առջեւ ծեծուի, իրենք պիտի պաշտպանեն Ֆրանսան։

Ամերիկեան Լայֆ կարեւոր շաբաթաթերթը կը գրէ. — Ազատութեան եւ Ֆրանսայի բոլոր բարեկամները կ'ուրախանան նախագահ տը Կոլի յանդուգն եւ իմաստուն առաջարկներէն, վերջ տալու համար Ալժերիոյ պատերազմին.

«Ոչ մէկը, անոնցմէ որոնց ծանօթ են Ալժերիոյ իրական հարցերը, կրնայ հաւատալ որ Ալժերիոյ ժողովուրդը իր ազատ կամքով կրնայ նախընտրել Ֆրանսայէն բոլորովին բաժնուիլ»։

«ՓԱՐԻԶԻ կոմսը» իր ամսական տեղեկագրին մէջ կը գրէ «տը Կոլ իրաւունք ունի» խորագրին տակ. — «Տը Կոլ իրաւունք ունի, որովհետեւ հանրապուէն բացաւ, բայց միա՛յն բանալ կրցաւ, նոր ճամբայ մը։ Ազատօրէն, ընտրութիւններ կատարուեցան։ Մահմետական ոչ մէկ երկիր այսքան պարկեշտութեամբ ենթարկուած էր հանրաքուէի փորձին»։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ սպայակոյտի պետը պատերազմի ժամանակ, Լորտ Այրընսայտ մեռած է առջի օր, 79 տարեկանին։ Բնիկ սկովտիացի էր, եւ 14 լեզու կը խօսէր։

ՀԱՆՈՎՐԻ դատարան մը ինը ամիս բանտարկութեան դատապարտեց, արեւմտեան Գերմանիոյ լրագրող մը որ հակահրէական պարսաւագիր մը գրած էր։

ԳԵՐԻՐԱՊԱՇՏ դպրոցը առջի օր կորսնցուց իր լաւագոյն ներկայացուցիչներէն մէկը։ Պէնժամէն Փերէ, հազիւ 60 տարեկան էր եւ նոր կը վերադառնար Մեքսիքայէն։

ԹԷՆԷՍԻ (Ալժերիա) շրջանին մէջ 51 ըմբոստներ սպաննուեցան վերջին օրերուն։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱԿի ընդհանուր ժողովին առջեւ երկու խնդիրներ օրակարգի նիւթ դարձան։ Խրուշչեւի եւ Սելվին Լոյտի ապազինման ծրագիրները խորապէս պիտի ուսումնասիրուին։

ԼԱՍԱՅԷՆ Նոր Տէհլի հասած լուրերու համաձայն նոր եւ ծանր կռիւներ ծագած են Թիպէթի Հիւսիս - Արեւմուտքը եւ Հիւսիս - Արեւելքը։

ՆԱԽԿԻՆ ռազմիկներու հանգստեան թոշակը պիտի վերահաստատուի 65 տարեկանէն վերերուն համար։ Կառավարութիւնը երկու միլիառի պիւտճէ մը բացաւ նախկին ռազմիկներու նախարարութեան, այս նպատակով։

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ Ինքնավար Կուսակցութիւնը (Էտուար Տէփրէօ) յայտարարութիւն մը հրատարակեց որուն մէջ կը «հաստատէ» թէ տը Կոլ ցոյց տուաւ իր բացարձակ վճռականութիւնը՝ մերժելու որեւէ բանակցութիւն։ Յայտարարութիւնը կը շեշտէ թէ Զօրավարը 15 ամիս դրաւ ընդունելու համար «ինքնորոշման» սկզբունքը։ Ինչպէս գրած էինք, «Ժողովրդավար գործունէութեան կեդրոնը» որոշած էր միանալ Տէփրէօյի կուսակցութեան։ Այս առթիւ Մենտէս եւ Տէփրէօ նամակներու փոխանակութիւն մը ունեցած են։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ դահլիճին չորս նախարարներէն մէկը՝ Փիէր Ճէմայիլ յայտարարութիւն մը ըրած է Ալ Ամալ թերթին որուն մէջ կը շեշտէ թէ Արաբական Լիկան «գերազգային հեղինակութիւն» մը չի կրնար ըլլալ. Քրիստոնեայ նախարարը աւելցուց թէ Լիբանան դիմում պիտի ընէ որպէսզի Արաբական Լիկայի դիւանը այսուհետեւ չեզոք փոքր երկրի մը մէջ հաստատուի։

ԹԷԼ - ԱՎԻՎԻ «ընդդիմական միջազգային ժողովին» մասնակցող խորհրդային գիտունները փափաք յայտնած են որ Իսրայէլի եւ Խորհրդ. Միութեան գիտական եւ մշակութային յարաբերութիւնները սերտանան։

ՊՈՂՊԱՏԻ արտադրութեան նուազումը որ հետեւանք է բանուորներու գործադուլին, պատճառ եղաւ որ Ամերիկայի մէջ փակուի Ճէնըրըլ Մոթըրզի մէկ գործարանը։ Երկու հազար բանուորներ պաշտօնանկ եղան։ Ծանօթ է որ աւելի քան երկու ամիս է տեւող այս գործադուլը ծանր հետեւանքներ ունի ամերիկեան տնտեսութեան վրայ։

ԱՐԱԲ միացեալ հանրապետութեան մէջ բողոքները եւ ցոյցերը կը շարունակուին Իրաքի մահապատիժներու գործադրութեան առթիւ։ Գահիրէի համալսարանին տեսուչը Շէյխ Շալթութ յայտարարեց թէ համաձայն Իսլամի օրէնքներուն իրաքցի այն ղեկավարները որոնք հրամայած են «այս ջարդը» պէտք է մահուամբ պատժուին՝ խաչուելով կամ ոտքերէ եւ ձեռքերէ անդամալուծուելով, որովհետեւ արհամարհած են Ալլահն ու իր Մարգարէն։

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ կառավարութիւնը որոշեց լուծել համայնավար կուսակցութիւնը։ Անոր գործունէութիւնը արգիլուած էր արդէն անցեալ Նոյեմբերէն ի վեր, երբ պատերազմական վիճակ յայտարարուեցաւ երկրին մէջ։

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեցին մեր ընկերներէն Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գասապեան եւ որդին, որոնք 3 - 4 ամիս է շրջապտոյտ կը կատարէին Ամերիկա։ Իրենց վերադարձի ճամբուն վրայ հանդիպած են Փարիզ, ուր կը մնան քանի մը օր, ապա Մարսէյլէն անցնելով կը վերադառնան իրենց գործատեղին։

ԿՐԹԱԿԱՆ – ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ

ԴԱՌՆ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Դպրոցական վերամուտին առթիւ Փարիզի Կրթական Յանձնախումբը Սեպտեմբեր 12ին ժողով մը ունեցաւ, որուն հրաւիրուած էին նաեւ ոչ միայն ուսուցիչ – ուսուցչուհիները, այլեւ Թաղային Կրթական Մարմինները, որոնց խնամքին յանձնուած են Կրթական Յանձնախումբին հովանաւորած միօրեայ դասարանները: Չեմ ըսեր վարժարանները, որովհետեւ շաբաթը անգամ մը, հինգշաբթի օրերը միայն կը բացուին անոնք, ուր կը յաճախեն քանի մը հարիւր երկսեռ աշակերտներ :

Որքան ալ լաւատեսութեամբ մօտենանք այդ ձեռնարկներուն եւ վարդագոյն տեղեկատուութիւններ տրուին, պէտք է խոստովանինք որ պարզապէս ինքնախաբէութիւն է ինչ որ կը կատարուի :

Թաղային ամէն մէկ դասարանի մէջ ուսուցիչ մը կամ ուսուցչուհի մը կը պաշտօնավարէ, յաճախ կէսօրէն յետոյ միայն, շատ քիչ անգամ կէս օրէն առաջ նաեւ: Այս պարագային աշակերտները երկու խումբի կը բաժնուին: Ընդհանուր դանգատն այն է, որ աշակերտները շատ անկանոն կը յաճախեն: Որովհետեւ ծնողներուն կողմէ ոչ մէկ հսկողութիւն կը կատարուի: Այն տպաւորութիւնը զգալի է, որ ծնողները ազատ զգալու եւ իրենց գործին նուիրուելու համար յաճախ իրենց զաւակները կը հեռացնեն տուներէն :

Ուսուցիչ մը պաշտօնի կը հրաւիրուի պայմանով որ ոչ միայն հայերէն դասաւանդէ, այլ մանաւանդ պարել եւ երգել սորվեցնել գիտնայ, որովհետեւ պարտաւորութեանը տակն է տարին անգամ մը գոնէ դպրոցական հանդէս մը կազմակերպել: Թաղային վարժարանին ելեւմտացոյցին մէկ մասը մարմինները ստիպուած են հոգալ: Իսկ կարեւոր մասը կը հոգացուի եկեղեցիին կողմէ, որ տարին անգամ մը Սորպոնի մէջ մշակոյթի հանդէս մը կուտայ եւ կը դիմէ ժողովուրդին բարեսրտութեան :

Յաճախ կը մերժուին աւելի կարող եւ փորձառու ուսուցիչներ, որոնք ոչ պարել եւ ոչ ալ երգել կրնան սորվեցնել : Չմոռնանք որ հանդէսները կը կազմակերպուին, երբ աշակերտները կը զոհեն իրենց հայերէն դասերը :

Մեր ուսուցիչներուն վարձատրութիւնը անշան է: Կեանքը, երթեւեկութիւնները օրէ օր կը սղեն եւ կրթական մշակներուն ամսականը ոչ միայն նոյնը կը մնայ, այլեւ բան մըն ալ կը պակսի: Եւ մենք կ'ողբանք որ լաւ, պատրաստուած ուսուցիչները կը պակսին, եւ նորեր չեն նուիրուիր այդ ասպարէզին :

Այս տողերը ստորագրողը Կրթական Յանձնաժողովին մէկ անդամն է: Արգելք մը չի տեսներ սակայն քանի մը ուրիշ դառն ճշմարտութիւններ եւս յանձնելու հանրութեան ուշադրութեան :

Կրթական Յանձնաժողովին վերջին ժողովին, պարտաճանաչ եւ տարիներու փորձառութիւն ունեցող ուսուցչուհի մը, որ քաջութիւնը ունի նաեւ ճշմարտութիւններ յայտնելու ուր որ պէտք է, ցաւելով դիտել տուաւ թէ մէկ օրէն միւսը ուսուցչութեան պաշտօնին թեկնածուի մը նոյն վարձատրութիւնը կ'ըլլայ, ինչպէս տարիներու փորձառութիւն ունեցողի մը եւ պաշտօնի վրայ գտնուողի մը: Թէ երբեք նկատի չառնուիր տարիներու վաստակը: Անիրաւութիւն մը, որ միշտ գործուած է եւ երբեք դարմանուած: Ինչո՞ւ համար զոհողութիւն պահանջել կրթական մշակներէն, որոնց աշխատանքին, անձնուիրութեան եւ պարտաճանաչութեան կոչում կ'ընենք միշտ: Եթէ ի վիճակի չենք համապատասխան վարձատրութիւն մը ընել եւ միշտ կը գանգատինք թէ դրամ չկայ, լաւ է փակել այդ դասարանները :

Կայ նաեւ հանգստեան թոշակի նոյնքան կարեւոր հարցը, որմէ զրկուած են դարձեալ մեր ուսուցիչները: Քսան, երեսուն եւ աւելի տարիներով ուսուցչութեան մէջ տքնող ու մաշող անբախտ ուսուցիչները, ծերութեան օրերուն, կը զրկուին իրենց պաշտօնէն, առանց որեւէ փոխարինութեան կամ ապահովութեան : Եւ ինչո՞ւ կ'ուզէք որ այդ նուիրական ասպարէզին համար նորեր պատրաստուին : Չեմ խօսիր այլեւս ուրիշ քմահաճոյքներու հետեւանքով իրենց պաշտօնէն զրկուողներուն մասին:

Մեր պատանիները հարիւրաւոր, հազարաւոր Ֆրանսերէն պատկերազարդ հրատարակութիւններով իրենց ընթերցանութեան գոհացում կուտան: Տուներու մէջ եւ երթեւեկութեան պահուն, օտար գրականութիւն կը կարդան, բացի իրենց դասագրքերէն: Ծնողներ յաճախ կը դիմեն մեզի եւ իրենց զաւակներուն համար ընթերցանութեան գիրքեր կը խնդրեն : Դժբախտաբար կը շուարինք եւ չենք կրնար գոհացում տալ: Աւելորդ է բացատրել ազատ եւ նպատակայարմար ընթերցանութեան օգտակարութիւնը լեզուի մը ուսուցման եւ ընդհանուր զարգացման տեսակէտով: Հայկական հրապարակը բանաստեղծական ու վիպական անպէտ եւ աւելորդ հրատարակութիւններով կ'ողողուի: Արեւելքի մէջ բազմաթիւ հրատարակչականներ կը գործեն: Օր մը տեսա՞ք որեւէ հրատարակութիւն, որ մանկական, պատանեկան աշխարհը նկատի ունենար, կամ ամսական պատկերազարդ, շահեկան եւ գեղեցիկ հրատարակութիւն մը, որ հրապուրէր մեր պատանի սերունդը: Քանի մը տարիներ առաջ « Համազգային »ը ձեռնարկեց մանկական – պատանեկական գիրքերու շարքի մը, որոնցմէ ոմանք լաւ ընտրուած էին, կային գիրքեր, որոնք ձախող էին եւ իրենց նպատակին չէին ծառայեր երբեք: Դժբախտաբար այս ձեռնարկն ալ կէս ճամբան մնաց: Նման ձեռնարկ մըն ալ Փարիզի մէջ փորձուեցաւ հրապարակային շողշողուն ըսկզբնաւորութիւնով մը, եւ սակայն խմբագրական ոչ հմուտ ձեռքերու մէջ օրին մէկը ան ալ դադրեցաւ :

Տակաւին չեմ խօսիր մեր միօրեայ դասարաններուն ողբալի վիճակին մասին, երբ յաճախ տարրական գրասեղանները, քարտէսներն ու գրատախտակները կը պակսին :

Ահաւասիկ քանի մը դառն ճշմարտութիւններ: Մշակոյթէ ու քաղաքակրթութենէ կը ճառենք : Դպրոցներ եւ ուսուցիչներ ունինք կը պարծենանք, առանց մտահոգուելու անոնց ողբալի կացութիւնով: Վերամուտի առթիւ չեմ գիտեր թէ հետաքրքրուող մարմիններ պիտի գտնուի՞ն :

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՆՈՐԱՑԱԾ ՍԱՅԱԹ-ՆՈՎԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Սայաթ – Նովայի բազմանիստ տաղանդը սայաթնովագէտից պարզապէս պահանջում է նոյնպէս բազմաշնորհութիւն : Բազմակողմանիօրէն օժտուած այդպիսի մարդ է Մ. Հասրաթեանը: Իր գործն ի կատար ածելու համար նա աշակերտել է հէնց իրեն՝ Սայաթ – Նովային. Նրա օրինակով Մ. Հասրաթեանը տիրապետել է Սայաթ – Նովայի հայերէնին՝ Թիֆլիզի բարբառին, վրացերէնին, ադրբէջաներէնին, ըստ որում ոչ այն չափով, որչափով կարող է գոհանալ գիտնականը : Այդ չափով նա ուսումնասիրել է, օրինակ, պարսկերէնն ու արաբերէնը: Եւ այն, ինչ պակասում էր Գ. Ախվերդեանին, բնութիւնը չի զլացել Մ. Հասրաթեանին. Նա ոչ միայն խառնուածքով է բանաստեղծ, այլ իրականում. եւ այդ օժտուածութեանն է պարտական հայ ընթերցողը իր այն երջանկութեան համար, որ նրան տարբերում է վրաց ու Ադրբէջանցի ընթերցողից. մինչ նրանք ստիպուած են գոհանալ միայն իրենց Սայաթ – Նովայից (չհաշուած հատ ու կենտ, յաջող ու անյաջող թարգմանութիւնները), հայ ընթերցողը մէկընմիշտ իր տունն ու սիրտն է ընդունել նաեւ նրանց Սայաթ – Նովային՝ վրաց եւ ադրբէջանական մեծ բանաստեղծին :

Եւ իսկապէս, վրացերէնից եւ ադրբէջաներէնից կատարուած թարգմանութիւնները նոյնիսկ բազմափորձ ընթերցողի մէջ այն պատրանքն են ստեղծում, թէ դրանք թարգմանութիւններ չեն, այլ նորայայտ խաղեր, Անկասկած այս հարցում որոշիչ նշանակութիւն ունի Մ. Հասրաթեանի բանաստեղծելու շնորհքը, ինչպէս եւ նրա մեծ հմտութիւնը արեւելեան բանաստեղծութեան տաղաչափութեանը, կանոններին ու կաղապարներին: Բայց դժուար թէ Մ. Հասրաթեանը հասնէր նմանօրինակ յաջողութեան, եթէ պարզած չլինէր եւս մի «գաղտնիք»՝ իր թարգմանութիւնները կատարած չլինէր Թիֆլիզի բարբառով :

Սակայն Մ. Հասրաթեանը միայն բանաստեղծ – թարգմանիչ չէ, նա նաեւ հմուտ արեւելագէտ – բանասէր է : Այդ է վկայում ինչպէս «Ծանօթագրութիւններ» բաժինը, այնպէս էլ «Բառարանը» :

Կը լինեն ու կան, անշուշտ, վիճելի մեկնաբանութիւններ եւ ընթերցումներ, — այդ մասին թող խօսին աւելի գիտակ մարդիկ: Բայց որ Սայաթնովագիտութիւնը Մ. Հասրաթեանի ջանքերով բարձրացել է մի նոր աստիճանի, բայց որ Սայաթ – Նովայի շատ ու շատ էջեր վերծանուած են առաջին անգամ, բազմաթիւ տողեր՝ վերջնականապէս, — դրանում երկու կարծիք չի կարող լինել :

Ո՞վ չգիտէ Սայաթ – Նովայի հոյակապ տողերը.

Ամէն մարդ չի՛ կանա խըմի՝ իմ
ջուրըն ուրիշ ջրբէն է.
Ամէն մարդ չի՛ կանա կարդա՝ իմ
գիրըն ուրիշ գրբէն է ...

Մ. Հասրաթեանը, յիրաւի, այն գիտնական – բանաստեղծն է, որ կարողացել է կարդալ Սայաթ – Նովայի շատ ու շատ «գրեր» : Նրա շնորհիւ Սայաթ – Նովայի «ջուրն» է համարեայ թէ եռապատկուել է՝ մեզ ծանօթ ակունքին խառնելով այն երկու աղբիւրը, որ բխել են Սայաթ – Նովայի հոգուց, բայց յագուրդ տուել են մեր հարեւանների պապակին :

Այսքանը բաւական էր, որպէսզի հայ ընթերցողն ու սայաթնովասէրը Մ. Հասրաթեանին տան իրենց շնորհակալութիւնը ի խորոց սրտէ, եւ, խնայելով նրա համեստութիւնը, չաւելացնել բառեր, որոնց արժանի է նա :

Բայց Մ. Հասրաթեանի խօսքը դեռ չի աւարտուած: Մենք դեռ սպասում ենք նրա նոր թարգմանութիւններին, Սայաթ – Նովայի կեանքին ու ստեղծագործութեանը նուիրուած մենագրութեանը, ինչպէս նաեւ մեծ բանաստեղծի խաղերի ակադեմական հրատարակութեանը :

Ամէն մի թարգմանիչ – բանաստեղծ այստեղ, թերեւս, իր գործն աւարտուած համարէր: Սակայն Մ. Հասրաթեանը մի նոր հարց էլ է յարուցում. դեռ եւս 1945 թուին նա գտնում էր, որ Սայաթ – Նովան կը շահի, եթէ հրատարակուի մասամբ գրականացուած հայերէնով եւ հիմա իբրեւ նմոյշ, ժողովածուի յաւելուածում ընթերցողների ուշադրութեանն է յանձնում մասամբ գրականացուած չորս հայերէն խաղ: Շատերին կարող է այս պահանջն ու փորձը անհարկի նորարարութիւն թուալ, մինչդեռ, ըստ իս, դա միանգամայն հասունացած խնդիր է: Կասկածից վեր է, որ ընթերցող լայն հասարակութիւնը մասամբ է միայն յաղթահարում Սայաթ – Նովայի բառարանը: Եւ բոլորին չի տրուած ամէն բայլէ

ՈՒԹ ՕՐ ԶՆԿԱՅԻ ԲԱՆՏՈՒՄ

(ՅՈՒՇԵՐ, ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ)

Ա.

Կապոցս նախորդ օրուանից հաւաքուած էր արդէն: Երկու րոպէում պատրաստուեցի ու ասի .

— Գնանք :

— Բայց մենք պէտք է նախ խուզարկութիւն անենք, նկատեց աւագը մի քիչ կմկմալով ու տատանուելով :

— Համեցէք :

— Այո, հրահանգ ունենք... Սրանք ի՞նչ թղթեր են :

— Նայեցէք :

Հին գրութիւններ էին, արտասահմանից բերուած: Թերթեց մի քիչ, մի քանի կտոր զատեց, վերցրեց. չէր կարող հասկանալ ու ընտրութիւն անել, որովհետեւ մեծ մասով անգլերէն ու ֆրանսերէն էին գրուած :

— Կարծեմ ուրիշ բան չկայ նայելու :

— Չգիտեմ :

Երիտասարդը յայտնապէս քաշւում էր, ամաչում: Աշխատում էր երեսս չնայել. [illegible] քաղաքավար էր, ամէն կերպ խույս [illegible] իս կոպիտ ձեւերից ու խօսքերից :

— Այս սնտուկը ձե՞րն է :

— Իմն է, այո :

— Երեւի կարեւոր բան չկայ մէջը :

— Ձեր ընկերները, ասի, երկու անգամ խուզարկել են արդէն այդ սնտուկը : Ես էլ առաջի օրը մի լաւ քրքրել եմ, որովհետեւ գիտէի, որ պիտի գայիք :

— Որ այդպէս է, կարիք չկայ նորից նայելու. գնանք:

Մնաք բարով ասի աղջկանս ու եղբօրս, կապոցս առայ եւ դուրս ելանք :

Ժամը մօտ ութը կը լինէր: Փողոցները դատարկ էին, լուռ: Երեք – չորս ուշացած անցորդները որ պատահեցին ճամբին, շտապ անցան մօտովս գլուխները կախ, աչքերը գետին իջեցրած: Յիշում եմ՝ ճանաչեցի Երուանդ Գ.եանին ու մտածեցի — հիմա ի՞նչ է զգում այս մարդը, որ այնքան ոգեւորուած էր մեր կառավարութեան օրերին, իսկ այժմ տեսնում է՝ իր վարչապետին Չեկա են տանում . .

Չեկայում տարան նախ հրամանատարի սենեակը: Բաւական ընդարձակ մի սրահ էր, շատ կեղտոտ ու լիքը մարդկանցով, որ անդադար ներս ու դուրս էին անում, հարցնում, կարգադրում, աղմկում :

Հեռախօսի առաջ կանգնած՝ լի կոկորդով գոռում էր մի կարճահասակ մարդ, թուխ մազերով ու ածիլուած երեսով, զինուորական գորշ վերարկուն ուսերին, մաուզեր ատրճանակը կողքին:

Սա՞ էր հրամանատարը կամ նրան փոխարինող մի ուրիշ անձ, լաւ չհասկցայ:

Հրամանատարը շատ զայրացած էր երեւում : Գոռում էր այնպէս, որ կարծես ուզում էր պայթեցնել հեռախօսի գործիքը: Ռուսական հոյակապ, երեք յարկանի հայհոյանքը գրնգում էր սենեակում եւ իր ուժգին շեշտերով ծածկում խօսակցութիւններն ու ամբողջ աղմուկը: Հրամանատարը իր խօսքն ու երեք յարկանին ուղղում էր կենտրոնական կայանի օրիորդին, որ չէր կարողանում կամ չէր շտապում տալ պահանջուած համարը :

— Քիչ եմ ձեզ բանտ նստեցրել, ես ձեր ... համար այսինչ ասում եմ, խլացե՞լ էք ինչ է. ես ձեր... իսկոյն եւ եթ, լըսո՞ւմ էք... Ընդհատեցէք միւս խօսակցութիւնները ... Այո, Չեկայից եմ խօսում, քանի՞ անգամ կրկնեմ, ես ձեր ...

Հեռախօսի ընկալուչը զարկեց տեղը, ետ դարձաւ ու ինձ տեսաւ :

—Դուք ի՞նչ էք ուզում, գոռաց վրաս՝ արիւնալի աչքերը երեսիս չռելով :

— Ես ոչինչ չեմ ուզում :

— Ինչպէս թէ ... ի՞նչ բան ունէք այստեղ, հարցնում եմ :

— Սպասում եմ ձեր հրամաններին:

Ինձ բերող երիտասարդը մօտեցաւ, մի բան ասաւ ականջին: Հրամանատարի դէմքը վայրկենապէս փոխուեց, պարզուեց .

— Օ՜օ... դէ, այսպէս ասէք... շատ ուրախ եմ, շատ ուրախ Ինչպէս, խընդրեմ. հիւր եղէք :

Հարբած էր, արաղի թանձր հոտը բուրում էր բերանից: Ռուսերէն էր խօսում, ռուսերէն չիմացող Հայի կոշտ շեշտերով ու հայավարի սխալներով: Ձեռները տըրորում էր մի առանձին գոհունակութեամբ. կարծես իրօք ուրախացել էր, չգիտեմ ինչի :

— Նստէք, նստէք... օ՛, հանգիստ եղէք, մենք երկար չենք պահի ձեզ այստեղ, երկար չենք պահի ...

Ու ժպտում էր, ծամածռում երեսը:

— Ես անհանգիստ չեմ :

— Այո, այո, ինչո՞ւ պիտի... բայց ո՞ւր է գրիչս :

Ու յանկարծ գոռաց .

— Էլի ո՞ր շանորդին վերցրել է գրիչս: Գրիչս, ասում եմ, ես ձեր ...

— Ես եմ վերցրել, լսուեց անկիւնից մի ռուս մարդու հանդարտ ձայն.— ի՞նչ ես գոռում: Ահա, չկերայ գրիչդ :

Հրամանատարը իսկոյն հանգստացաւ, հանեց սեղանի արկղից հարցաթերթը ու դպրոցական մանուկի անվարժ, խոշոր տառերով սկսեց գրել իմ պատասխանները:

Յաճախ ընդհատում էր աշխատանքը ու զրոյց անում :

(5 Շար.)

ՅՈՎՀ. ՔԱՋԱԶՆՈՒՆԻ

"ԾՆՆԴԱՎԱՅՐԻ ՕՐ"

★

Արեւմտեան Պերլինի եւ Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ ամէն տարիի պէս այս տարի ալ, Սեպտեմբերի առաջին եւ երկրորդ կիրակի օրերը յատկացուած էին «Ծննդավայրի Օր»ուան: Յետ պատերազմեան 15 տարիներուն ընթացքին 12 միլիոն Գերմանացիներ արեւելեան գըրաւեալ շրջաններէն տեղափոխուած եւ հետզհետէ հաստատուած են արեւմտեան դաշնակցային հանրապետութեան սահմաններուն մէջ: Գերմանացի այս գաղթականները մեծ մասով ակամայ քշուած են իրենց ծննդավայրերէն, որոնք են՝ արեւելեան Փրուսիան, Սիլեզիան, Փոմերանիան եւ Պոհեմիան, եւ դրաւուած են Խորհրդ. Միութեան, Լեհաստանի եւ Չեխիոյ կողմէ: Այդ գաղթականներէն դատ կան «կամովին» կամ քաղաքական ճնշումի հետեւանքով դէպի արեւմուտք գաղթածներ արեւելեան Գերմանիոյ գաւառներէն եւ քաղաքներէն:

Գերման դաշնակցային պետութիւնը իր տասը տարուան գոյութեան ընթացքին ամէն հողածութիւն բրած եւ տեղաւորած է այս գաղթականները տուն-տեղ ընելով, աշխատանք, բնակարան, հող տալով մշակութեան համար կամ դրամայլուխ՝ արհեստաւոր եւ գործարանատէր անձերու, որպէսզի արդիւնաբերութիւնը զարգացնեն ըստ իրենց բնածին կարողութեան:

Սակայն իրենց երկրին միւս մասին մէջ գաղթած այս Գերմանացիները կը զգան հայրենարաղձութիւն մը, ներքին դըժգոհութիւն մը, վասնզի՝ «Էհ կեանքն ուրիշ էր, սրտերն ալ տարբեր, մեր յետնեբուն մէջ վեհ ու ամենի...»: Եւ Հայերուս համար այդ խօսքը արծարծելու հարկ չկայ ... լաւ է թերեւս չբանալ այդ վէրքը:

Գերմանացիներուն համար, ծննդավայրէ քշուած անհատի այս վիճակը իր շարք մը երեւոյթներով, անիրաւուած եւ հոգեպէս ընկճուած մարդու խորունկ ըղձացումն է, որ ահա այս վերջին տասնամեակին հետզհետէ կը խօցէ իրենց սիրտերը:

Բոլոր հանդէսներու ճառախօսները կը պնդեն թէ գաղթականներու հարցը միայն այն ատեն կը լուծուի, երբ ամէնուրեք ճանչցուի «Ծննդավայրի իրաւունքը»: Պերլինի, Պրէմէնի, Համպուրկի եւ ուրիշ տեղերու մէջ կոչեր եղան թէ այս իրաւունքը պէտք է պաշտպանուի կառավարութեան կողմէ՝ առանց բռնի ուժի գործադրութեան: Նախարար Օբերլէնտըր, որ յատկապէս արեւելեան շրջաններու գաղթականական նախարարութիւնը կը ներկայացնէ Ատընաուրի կառավարութեան մէջ, յայտարարեց. «Մենք վրէժխնդիր չենք, բայց պատրաստ ենք «վերաքննական»ներ ըլլալու՝ եթէ կրնանք անարդարութիւն մը դէպի արդարութիւն վերաքննել տալ»:

Մեղի, Հայերուս խորապէս ծանօթ այս նիւթը քառասուն տարի է որ կ'արծարծենք, բայց ո՞վ կը լսէ Հայուն ձայնը: Թերեւս Գերմանացիները աւելի բախտաւոր ըլլան:

Գ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

բառարան նայելու նուազագոյն ճիգը, որ անյարիր է գեղեցկագիտական հաճոյք ստանալու հոգեբանութեանը: Սայաթ-Նովայի անմահական ջուրը խմողների քանակը շատացնելու համար ոչ միայն կարելի է, այլեւ անհրաժեշտ է մասամբ դրականացնել նրա լեզուն: Բանաստեղծի անկրկնելի արուեստի համն ու հոտը, զարաշրջանի գոյները չեն տուժի դրանից, քանի որ ինչքան էլ Սայաթ-Նովայի լեզուն հայացուի ու գրականացուի, այնուամենայնիւ այդ լեզուն իր գերակշռութեամբ կը մնայ սայաթ-նովայական:

Համաձայնուելով Մ. Հասրաթեանի խելամիտ եւ օգտակար առաջարկին՝ հարկաւոր է նկատել, որ այդ առաջարկութիւնը իրագործելիս պիտի ենել «մի խելքը լաւ է, երկուսն՝ աւելի» իմաստութիւնից: Որքան էլ բազմաշնորհ է Մ. Հասրաթեանը, այսուհանդերձ Սայաթ-Նովային մասամբ գրականացնելու հարցը պիտի լուծել յատուկ յանձնաժողովի օգնութեամբ: Հակառակ դէպքում գըժգոհութիւններն ու վէճերն անխուսափելի են: Այդ է ապացուցում նաեւ այն չորս խաղը, որ զետեղուած է յաւելուածում:

Նորացած Սայաթ-Նովան, լքելով դրախանութները՝ մտնում է տներ, գահակալում սրտերում: Միշտ թարմ է նա ու միշտ նոր: Եւ եթէ մէկ անգամ եւս նորացնելու հարց է ծագում,ապա յոկ այն պատճառով, որպէսզի նա աւելի դիւրին մտնի նորանոր տներ, աւելի յարմար գահակալի նորանոր սրտերում:

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ

(«Գրական Թերթ»)

Վերջերս, Փարիզի մէջ՝ լոյս տեսաւ Քորսիկեան զուարճալիքներու հատոր մը: Ստորեւ, նմոյշ մը այդ գիրքէն:

Քորսիկայի մէջ, ագռաւ մը թառած է ծառի մը վրայ: Կտուցովը բռնած է կըտոր մը պանիր: Աղուէս մը կը հասնի եւ կը սկսի սովորական կեղծաւորութեան:

— Քոյրիկ, այդ ի՜նչ աղուոր ձայն ունիս: Մէյ մը կանչէ լսեմ:

Ագռաւը պանիրը կը հանէ բերնէն, կը դնէ թեւին տակ, ամուր մը կը սեղմէ եւ կը պատասխանէ.

— Ինծի նայէ ... Զիս կրնար գիս խաբել: Ես Քորսիկացի եմ: Ֆրանսացի չեմ:

ՋԵԿՈՅՑ

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

●

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ԽՄԲ.— Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկութիւնը մեզի ղրկած է հետեւեալ զեկոյցը հրատարակութեան խնդրանօք.

Հայկական ուսումներու յառաջդիմութեան օժանդակելու նպատակով Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը հաստատած է Մատենաշար մը, «Հայկական Մատենաշար Գալուստ Կիւլպէնեան Հիմնարկութեան»:

Այս Մատենաշարին մէջ լոյս կը տեսնեն, ընդհանուր առմամբ, հայ մշակոյթի եւ հայ քաղաքակրթութեան վերաբերեալ ուսումնասիրութիւններ եւ մասնաւորաբար հայերէն լեզուին, Հայոց պատմութեան եւ հայ գրականութեան մասին երկասիրութիւններ, կարեւոր համարուած հայագիտական գործերու թարգմանութիւններ հայերէնէ օտար լեզուներու կամ օտար լեզուներէ հայերէնի: Մատենաշարը կը հրատարակէ նաեւ անտիպ հին բնագիրներ կամ կը վերհրատարակէ սպառած եւ անվիճելի արժէք մը ներկայացնող գործեր:

Այս շարքին մէջ մօտ ատենէն կը հրատարակուի Պետրոս Դ.ի Սարգիս Գիլանենցի ժամանակագրութիւնը (18րդ դար), գրուած Ջուղայի բարբառով եւ անգլիերէնի թարգմանուած բժիշկ Ք. Օ. Մինասեանի կողմէ, Փրոֆ. Լ. Լոքարտի յառաջաբանով եւ նօթագրութիւններով:

Իր կարգին լոյս կը տեսնէ նաեւ ակադեմական Փրոֆ. Յակոբ Մանանդեանի Տիգրան Բ. եւ Հռոմը, ֆրանսերէնի թարգմանուած Գ. Հ. Թորոսեանի կողմէ:

Մատենաշարը պիտի հրատարակէ նոյնպէս Վիէննայի ձեռագիրներու ցուցակը զոր պատրաստած է Հ. Համազասպ Ոսկեան եւ որ աւելի քան երեսուն տարիէ ի վեր անտիպ մնացած է, ինչպէս նաեւ Կալիսթենէսի «Վարք Աղեքսանդրի»ն, Հ. Ներսէս Ակինեանի աշխատասիրութեամբ:

Հիմնարկութիւնը գնած է, հրատարակութեան համար, Փրոֆ. Ժոզէֆ Քարսթի Կիլիկեան հայերէնի բառարանին մեծածաւալ ձեռագիրը:

Բացի իր սեփական Մատենաշարին մէջ լոյս տեսնող գործերէն, Հիմնարկութիւնը կ'աջակցի նաեւ հայագիտութեան վերաբերեալ կարեւոր ուրիշ գործերու հրատարակութեան: Այսպէս է որ հինգ հարիւր հազար ֆրանքի նպաստով մը մասնակցած է ողբացեալ Հ. Լուի Մարիէսի Եզնիկի բնագրին եւ ֆրանսերէն թարգմանութեան եւ լուսաբանութեան հրատարակութեան, որ լոյս պիտի տեսնէ Փաթրոլոժիա Օրիէնթալիսի հաւաքածոյին մէջ:

Հիմնարկութիւնը երեք տարուան համար տարեկան հինգ հարիւր անգլիական ոսկիի յատկացում մը կատարած է հայագիտական պարբերաթերթ Հանդէս Ամսօրեայի, անոր ծաւալը ընդարձակելու եւ նոր աշխատակիցներու մասնակցութիւնը ապահովելու համար:

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Լիզպոնա, 14 Սեպտ. 1959

ԱՒԵԼՈՐԴԱՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆ

★

Ժամանակին մարդիկ աւելի կարեւորութիւն կ'ընծայէին ժամիկներու աւելորդապաշտութեան քան բժիշկներու դեղին:

Այսպէս՝ ակռայի ցաւը անցընելու համար կը բռնէին մողէս մը պոչէն եւ կը կախէին ուղղահայեաց ...

Փորի խիթերը անցընելու առաջին պայմանն էր՝ հագնիլ նախ աջ ոտքի կօշիկը:

Հիները կը հաւատային թէ երբ նորածինը կոչուէր Մելքոն, Գասպար եւ Պաղտասար, դերծ կը մնար ջղային տկարութենէ ...

Քաղդէացիները կը հաւատային որ երբ դեղին շուն մը պալատ մտնէր, պալատը կը կործանէր, ուշ կամ կանուխ... Երբ ճերմակ շուն մը մտնէր, լաւ նշան էր, իսկ եթէ շունը սեւ ըլլար լուրը մտահոգիչ էր:

Յոյները ի մէջ այլոց, կը հաւատային ... պանրագիտութեան: Օգտակար սընունդի գոյնէն, խմորումի աստիճանէն, արտադրած որդերու թիւէն եւայլն, գուշակութիւններ կ'ընէին:

Աւելի հետաքրքրական էր Հռոմէացիներուն սնահաւատութիւնը՝ գողերը կամ մարդասպանները երեւան հանելու մէջ: Կացին մը կը նետէին ծառի մը բունին: Եթէ մխուած մնար, կը սկսէին թուել անունները այն անձերուն, որոնց մասին կասկած ունէին: Եթէ որեւէ անուն արտասանած ատեն պատահէր որ կացինը (կոթի ծանրութենէն) վար իյնար, այդ արտասանուած անունին տէրը կ'ըլլար ստոյգ յանցաւորը:

Անծեղի մը հանդիպիլ՝ գէշ նշան էր բայց եթէ երկու անծեղ միասին տեսնուէին՝ լաւ նշան:

Այս վերջին աւելորդապաշտութիւնը թերեւս ունի իր բնական բացատրութիւնը. որպէս երբ երկու անծեղներ ձգեն բոյնը և պտըտին, ըսել է թէ օդը լաւ է, մինչդեռ եթէ օդը փոթորկաբեր ըլլայ, մէկ անծեղը միշտ կը մնայ թուխսին վըրայ ...

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (9)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Ա.

ՄԱՅՐ ԵՒ ՈՐԴԻ

Մարդ մը ներս մտաւ, եթէ կարելի է մարդ անունը տալ արարածի մը որ գրեթէ ոչինչ ունէր մարդկային: Կոճղի մը վրան կինճի գլուխ մը զետեղուած, տակը երկու ցուպեր թեթեւապէս կորնթարդ, երկու գիէն զոյգ մը ահագին դղալ կախերէր, աչքին մէկը պաղած՝ սպիտակութը բիբին հետ խառն դուրս ժայթքած եւ քունքին մօտ միւս աչքին ուղղութենէն աւելի վար. երեսին մորթը կարծես հերիւնով մը հերձուած, ճղքրտուած, ծակ ծակ եղած. ողջ աչքը, առանց թարթիչի եւ կարմրածիր, միակ անաղարտ մնացած բանը ծաղկախտի անգութ հարստահարութենէն եսքը, չարունակ կը դառնար ակնոցիքին մէջ տեսակ մը հիւանդոտ թարթափումով, ամէն վայրկեան արցունքով թրջուած, մինչ միւսը, պայթածը, անշարժ կը մնար հեռուն, վայրենի եւ սարսափարկու:

Գեխերը ցանցառ էին. անծանօթ գոյնով քանի մը թելեր տափակ քիթին տակէն վար կախուած, չկրնալով ծածկել բերանը, որուն շուրթերը գրեթէ կաշիի երկու կտորներ էին՝ հազիւ հազ պարտըկելով լղրճած լինդերը եւ փտած թափթըփած ակռաները: Բարթող աղա սովորութիւն ունէր, մասնաւորապէս խօսած ատենը, պեխին մէկ երկար թելը բռնելու եւ մատին փաթթելու, ողջ մնացած յաւաշարժ բիբը անոր յառելով: Ահա այն էութիւնը զոր արժանաւորապէս կը ներկայացնէ Բարթող աղան:

Բարթող աղա, որ քանի մը տարիէ ի վեր Մարկոսեաններուն տանը հայթայթիչըն ու գործակատարն էր, եկած էր հիմա իր ամսական համարատւութիւնը ընելու հանըմին, որ այդ վայրկեանին մասնաւանդ բնաւ տրամադիր չէր զբաղելու կեանքի շուկայիկ մանրամասնութիւններով: Գետնաքարշ մեծարանքի շարժմամբ բարեւելէ յետոյ տիկինը, մանրակրկիտ զգուշութիւններով, իր գլած տեղը աղտոտելու երկիւղով կամացուկ մը նստաւ թիկնաթոռի մը եզերքը, սպասելով, լուռ ու մունջ՝ որ տիկինը հաճի խօսք ուղղել իրեն:

— Ի՞նչ կայ նայինք, հարցուց վերջապէս ան առանց իսկ մարդուն երեսը նայելու: Աղէկ ըրիր որ եկար, պէտք ունէի քեզի:

— Հանըմ, փառք բերի:

Այս սկզբնաւորութեամբ՝ գործակատարը կը յուսայ մանըմին տրամադրութիւնը բարեփոխել: Եւ դրպանէն ափ մը ոսկի հանելով դրաւ սեղանին վրայ, աչքը կնոջը երեսին յառած:

— Արդէն դրամի պէտք ունէի, Բարթող աղա, որքան է:

— Քսանըհինգ ոսկի, հանըմ. Մոմխանէի Փապրիքային երեք ամսուան վարձքը... Բայց... շարունակեց մարդը պեխին մէկ թելը բռնելով ու մատին պըլլելով: Բայց ... նորէն վնաս կայ, հանըմ, վնաս, ախ սա վնասները... վերջը չկայ: Առջի օրուան պօտաին չամշըրախը Փապրիքային վրայ ինչեր է ձգեր, սաչախը փըլցուցեր է, 4-5 ոսկիի վնաս կայ, հանըմ, ի՞նչ կ'ըսէք, շինել տա՞նք:

— Փապրիքային մարդիկը բան չե՞ն եղած, Բարթող աղա. հարցուց տիկին Մարկոսեան՝ արկածին ստուգութեանը անհասկած, մարդուն ահաբեկ երեւոյթէն խարուելով:

— Մարդոցը բան չէ եղեր, հանըմ, մինակ վախցեր փախեր են... Հիմա նորէն կը բանին կոր, եա Փապրիքան փլչէր ալ տակը մնային նէ, աւելցուց գործակատարը ողբագին շեշտով մը ... ինչ է նէ, հանըմ, քիչով ազատեցանք. ի՞նչ կ'ըսէք, շինել տա՞նք:

— Շինել տուր:

Բարթող աղա շունչ մը առաւ. աչքը ուրախութեան կայծ մը փայլատակեց:

Հինգ ոսկի շահած էր:

— Իմ բախտէս, իմ չար բախտէս է սա վնասները, հանըմ, շարունակեց մարդուկը լալկանութեամբ. ես բախտաւոր մարդ ըլլայի նէ աղջիկներս առանկ կը մնայի՞ն, Կատարինէս, Մագթաղինէս. տարիքնին լեցաւ, հանըմ, ի՞նչ պիտի ընեմ, դուռս զարնող չկայ, հարցնող մը չկայ, ան քիմիայի պէս աղջիկներս, քիմիա, քիմիա ....

Եւ Բարթող աղա մատին մէկը ողջ աչքին տարաւ՝ արցունք մը սրբելու պէս:

— Առնց խմէթը Աստուած կուտայ, Բարթող աղա, ըսաւ տիկինը, հոգ մի ըներ... ուշ ըլլայ անուշ ըլլայ:

— Ուշացաւ, հանըմ, ուշացաւ. Մագթաղինէս երեսունը կոխեց, ի՞նչ պիտի ընեմ, ողորմած Աստուած, վերջացուց գործակատարը. երկու ձեռքերով իր ահագին գլուխը բռնելով:

Յետոյ, իսկոյն, իբր թէ իր ներքին կակիծէն սթափած եւ ոտքի ելլելով.

— Կը ներէք, հանըմ, գլուխ կը ցաւցընեմ կոր պարապ խօսքերով, պատուէր մը, բան մը ունի՞ք ինծի ըսելու... ատենը ուշ է, ելլեմ տուն երթամ աղջիկներու....

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնէն Տէր եւ Տիկին Կարպիս Գըզտիկեան եւ զաւակներն ու ազգականները՝ հրապարակաւ շնորհակալութիւն կը յայտնեն Լիոնի քահանայ հայրերուն եւ բոլոր հայրենակիցներուն, բարեկամներուն, ծանօթներուն, որոնք ցաւակցութիւն յայտնած են անձամբ, ծաղկեպսակով, նամակով, հեռագրով, հեռաձայնով իրենց սիրեցեալ աղջկան եւ քրոջ ու ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԳՐԻՏ ՏԻՎԱԼԻ ծնեալ Գզտիկեանի տխուր յուղարկաւորութեան առթիւ, որ կատարուեցաւ 15 Սեպտեմբեր, Գշ. օր, ու մարմինը ամփոփուեցաւ Թիւալի ընտանեկան դամբարանին մէջ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Թադէոս Գապանեան եւ Տէր եւ Տիկին Ե. Միքայէլեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փրատոյի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ իրենց սիրեցեալ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ԵՂԻՍԱԲԷԹ ԳԱՊԱՆԵԱՆԻ
(Պօլսեցի)

Հոգւոյն ի յիշատակ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

Այս առթիւ ընտանիքը հետեւեալ նըւէրները կ'ընէ .—

Երկու հազարական ֆրանք «Յառաջ»ին, «Հայ — Բոյժ»ին, Կապոյտ եւ Կարմիր Խաչերուն: (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Փոլատ ընտանիքը եւ իրենց պարագաները կը ծանուցանեն որ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, այս Կիրակի իրենց մօր ողբացեալ Ովսաննա Փոլատի մահուան տարեդարձին առթիւ, ինչպէս նաեւ իրենց հօր Սահիտ Փոլատի, իրենց քրոջ Զահիտայի եւ աղջկան Ռօզայի յիշատակին :

Այս առթիւ Փոլատ ընտանիքը հինգ հազար ֆրանք կը նուիրէ Ֆ. Կապոյտ Խաչի օգափոխութեան կայանին : (ըՍտանալ «Յառաջ»էն) :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին: 7, Պուլվ. տ'Աթէն, Պար տը Կլապի սըրահը: Օրակարգ.— Ա) Պատգմ. ժողովի զեկուցում: Բ) Հաշուետուութիւն: Գ) Վարչութեան ընտրութիւն: Վարչութիւնը կը խնդրէ որ բոլոր անդամներէն ներկայ գտնուիլ տարեվերջի այս կարեւոր ժողովին :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմինը հաճելի պարտականութիւն մը կը նկատէ հրապարակաւ ալ իր շնորհակալութիւնները յայտնելու Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ հիմնարկութեան որ բարեհաճեցաւ 180.000 ֆրանքի գումար մը տրամադրել, որպէսզի կարելի ըլլայ իր օգափոխութեան կայանին մէջ ընդունիլ տասը կարօտ մանուկներ :

Այս վեհանձն նուիրատուութիւնը պատեհութիւն ընծայեց ոչ միայն հիմնարկութեան փափաքին գոհացում տալու, այլ նաեւ որոշ բարելաւումներ մտցնելու կայանին մէջ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Եկեղեցիին վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի հանդիսաւոր արարողութեամբ կը կատարուի Վարագայ խաչի տօնը: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Տ. Խորէն քհնյ.: Տեղի կ'ունենայ խաչահանգիստի մասնաւոր արարողութիւնը: Ս. Պատարագը ժամը 9.45 — 11.45: Եկեղեցասէր հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալ :

× Շաբաթը երկու օր տրամադրել կրցող պաշտօնեայ կ'ուզուի: Դիմել եկեղեցի :

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ :

ԿԸ ԽՕՍԻ՝

ԸՆԿ. ՕՆՆԻԿ ՄԱՃԱՌԵԱՆ

Մերձաւոր Արեւելքի ազգային կեանքի մասին :

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 31, ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ
Թատրոն Փօլ Ֆարալիք,
21 Րիւ Իվ Թուտիֆ
Դերասան ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ
կը ներկայացնէ՝

ՄՆԿԼՋԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

հայ կեանքէն, 3 արար :

Զուարթ կատակերգութիւն, Փարիզա Գրիգոր Վաչանի

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի դպրոցները կը վերաբացուին Հոկտեմբեր մէկէն: Ծնողքներէն կը խնդրուի իրենց զաւակները արձանագրել դասընթացքներուն:

Հոկտեմբեր 1, Փասքալի Թաղը :
Հոկտ. 2, քաղաքին մէջ (ակումբը) :
Հոկտ. 3, Րիւ Լաֆայէթ :

×

Իսիի Խրիմեան վարժարանը կը վերաբացուի 24 Սեպտեմբեր, Հինգշաբթի օր :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Իսրայէլ Սեդրաքի Թահմազեան, ծընած 1912ին, Հիւսիսային Կովկասի Մայքօպ նահանգի Տուպինկա գիւղը: Վերջին համաշխարհային պատերազմին զինուորագրուած: Իր մասին որեւէ տեղեկութիւն հաղորդել Բ. Աճէմեանի՝

202. RUE DU FBG ST. MARTIN, PARIS - X°

Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել :

×

Հայաստանէն Լենինականի շրջանի Թոփառլու գիւղացի Ղուկասի որդի Անուշաւան Թորոսեանը, մօրը անունը Արաքսի: Տեղեկացնել Առաքելեանի, 7 Րիւ Շոման, Փարիզ (19):

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ԳԱԲՐԻԷԼ ԼԱԶԵԱՆԻ
ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Փարիզի Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն յիշատակի երեկոյ մը կազմակերպած է՝

ԸՆԿԵՐ ԳԱԲՐԻԷԼ ԼԱԶԵԱՆԻ

մահուան առթիւ, Հոկտեմբեր 10ին:

Յաջորդով՝ մանրամասնութիւններ :

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան, Առնուվիլ

Ի գիտութիւն մերազնեայ սիրելի ժողովուրդին կը յայտարարուի թէ այս Կիրակի, Ս. Եկեղեցւոյս անուան տօնակատարութիւնը պիտի կատարուի, ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս պիտի կատարուի մատաղի օրհնութիւն յաւարտ պատարագի եւ կը բաժնուի ժողովուրդին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Կաթ. Գատուիրակ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ: Եկեղեցւոյս փոքրիկներու դասը կ'երգէ պատարագի ամբողջ արարողութիւնը ղեկավարութեամբ ղպրապետ Գ. Գէորգ Հուպոյեանի :

Կը հրաւիրուի շրջանիս եւ Փարիզի եկեղեցասէր ժողովուրդը :

Սկիզբն ժամերգ. ժամը 8.30ին, Ս. պատարագ ժամը 10ին :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Խրիմեան վարժարանին մէջ:

Հ. Յ. Դ. Պորտոյի Մուրատ խումբի ժողովը այս Երկուշաբթի գիշեր, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը :

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անտօք» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Մատուռին կից սըրահին մէջ : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ 26 Սեպտեմբեր, Շաբաթ գիշեր Նիսի Գէորգ Չաւուշ խումբը, սովորական հաւաքատեղին :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Այս Կիրակի, Ազգ. Տան մէջ, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, եղանակի առաջին պարանցիկ - ցերեկոյթը, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան, ժամը 16 — 23 :

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e
Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր.-վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք։ Հատը 20 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 26 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI 26 SEPTEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8605 — 35EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4406

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԲ ԱՆՏԷՐ ԵՆՔ

Գերմանիա քսանըրդ դարու ընթացքին (1914 – 1939) երկու անգամ կրակի տուաւ աշխարհը՝ մէկ ծայրէն միւսը։ Երկու անգամին ալ ջախջախ պարտուեցաւ։

Առաջին աշխարհամարտին իր տայլին էր լծած նաեւ օսմանեան կայսրութիւնը, որուն ղեկը կը գտնուէր ոճրագործ Իթթիհատի ձեռքը։

Այս վերջինը՝ կոթնած ռազմապաշտ Գերմանիոյ ժամանակաւոր յաղթանակներուն վրայ եւ անոր լուռ համակրութեամբ, — աւելի ճիշդը մեղսակցութեամբ — սարքեց Մեծ Եղեռնը, ջարդելով մէկ միլիոն Հայեր եւ արմատախիլ ընելով հայ ժողովուրդը իր դարաւոր հայրենիքէն։

Դաշնակիցները, որոնց դատին համար էինք զոհուած, սրտառուչ խոստումներ ըրին մեզի հանդիսաւորապէս՝ խորհրդարանի բեմերէն, ցորքան դեռ չէր վերջացած պատերազմը։

Ո՛չ միայն ազատութիւն եւ անկախութիւն պիտի ունենայինք, բարոյական գոհացում ստանալով, այլ նիւթական արդար հատուցում պիտի ստանային այն բոլոր Հայերը, որոնք ո՛չ միայն կորսնցուցած էին իրենց սիրելիները, այլ նաեւ՝ տուն-տեղ, գոյք եւ հարստութիւն։

Աւելին։ Անձնապէս պատասխանատու պիտի ըլլային Թուրք կառավարութեան անդամներն ու բոլոր յայտնի ջարդարարները։

Գերմանիա պարտուեցաւ։ Թուրքիա եւս անպատիժ չմնաց։ Կորսնցուց իր հարաւային արաբախօս նահանգները։ Յաղթական դաշնակիցները իրենց հոգատարութեան տակ առին օսմանեան կայսրութեան բռնագրաւման ենթակայ հողամասերը։

Անոնք գրաւեցին նաեւ դրամատուներու մէջ պահ դրուած 5 միլիոն կարմիր ոսկիները, որոնք կը պատկանէին Թուրք կառավարութեան։

Հողը իրարու մէջ բաժնելէ վերջ, ոսկիներէն ալ բաժին հանեցին միայն դաշնակից պետութեանց այն հպատակներուն, որոնք նիւթական վնասներու էին ենթարկուած պատերազմի ընթացքին։

Ի՞նչ ստացան Հայերը։ — Ոչի՛նչ։ Մխիթարութեան համար մեզի տուին «անկախ եւ միացեալ Հայաստան» մը՝ թուղթի վրայ, Սեւրի դաշնագրին 88րդ եւ 89րդ յօդուածներով։ Դաշնագիր՝ զոր չբարեհաճեցան նոյնիսկ վաւերացնել տալ իրենց խորհրդարաններուն կողմէ։

Ոչ մէկ նիւթական հատուցում՝ հարիւրաւոր միլիառներ ներկայացնող հայկական կորուստներուն համար։

Իսկ ջարդարար նախարարներէն ու կուսակցական պարագլուխներէն ո՛չ մէկուն քիթը արիւնեցաւ։ Ձեւակերպութեան համար 1920 մարտ 20ին Անգլիացիք Պոլսոյ մէջ ձերբակալեցին խումբ մը իթթիհատական վարիչներ, զորս փոխադրեցին Մալթա, օդափոխութեան համար։ Քանի մը ամիս վերջ ազատ արձակուեցան՝ փոխանակուելու համար քանի մը անգլիացի գերիներու հետ …

Հ. Յ. Դաշնակցութեան վրիժառու գնդակն էր, որ օտար մայրաքաղաքներու սալայատակներուն վրայ շանսատակ գետին փռեց գլխաւոր ջարդարարները։

Տարբեր պիտի ըլլար երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնը։

Դաշնակիցները Նիւրընպէրկի դատավարութենէն վերջ մահուամբ պատժեցին նացի պարագլուխները։

Իսկ Դաշնակցային Գերմանիոյ կառավարութիւնը, որ ոչ մէկ պատասխանատուութիւն ունէր Հրեաներու ջարդին մէջ, չորս միլիառ մարք (472 միլիառ ֆրանք) հատուցում տուաւ Իսրայէլի կառավարութեան։

Հրեաները տէր ունէին — Իսրայէլի փոքրիկ պետութիւնը։

Իսկ Հայե՞րս։

Դաշնակիցները լքեցին մեզ։

Իսկ Խորհրդային Միութիւնը, որ հօր եւ պաշտպանի հովեր առած է հանդէպ հայ ժողովուրդին, փոխանակ հաշիւ պահանջելու Թուրքերէն, դրամով, զէնքով եւ ռազմանիւթով օգնեց Մուստաֆա Քեմալին ու Քեազիմ Քարապէքիրին՝ քանդելու համար Հայաստանի անկախ Հանրապետութիւնը։

Մեծ է տարբերութիւնը Թուրքերուն եւ արդի Գերմանացիներուն միջեւ։

Իսրայէլէն վերջ, Պոնի կառավարութիւնը նիւթական հատուցում պիտի տայ այժմ. նացի հալածանքներու զոհ ֆրանսահպատակ որբերուն եւ այրիներուն — թիւով 130 – 150.000։ Անոնցմէ իւրաքանչիւրը պիտի ստանայ միանուագ 10 հազար մարք (շուրջ 1.180.000 ֆրանք)։ Իսկ տարագրութենէ վերապրող 50.000 Ֆրանսացիներ երկու տարի շարունակ օրական հինգ մարք (590 ֆրանք) պիտի ստանան։

Այս ձեւով Նացիներու ֆրանսահպատակ զոհերուն ստանալիք գումարը պիտի ըլլայ 148 միլիառ մարք (174.640 միլիոն ֆրանք)։

Ահա՛ թէ ինչ կը նշանակէ տէր ու պաշտպան ունենալ այս անիրաւ աշխարհին մէջ։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՓԱ ՏԸ ՔԱԼԷԻ ՄԷՋ

«ԱԼԺԵՐԻԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ՊԻՏԻ ԼՈՒԾԵՆՔ»

Հինգշաբթի առաւօտ Հանրապետութեան Նախագահը մեկնեցաւ Փա տը Քալէ։ Իշխանութեան գլուխ գալէ ի վեր հինգերորդ շրջապտոյտն է ասիկա՝ Մայր Երկրի մէջ։

Թուքէ առաջին հանգրուանն էր, ուր հասաւ ժամը 8.20ին։ Դրօշազարդուած քաղաքը ջերմ ընդունելութիւն մը վերապահած էր տը Կոլի։ Դպրոցականներն ու ժողովուրդը խանդավառ ծափերով կը դիմաւորէին զայն։

Մինչեւ Գուլոնը՝ Նախագահը կանգ առաւ քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ, ողջունելով ժողովուրդը։

Առաջին ճառը խօսեցաւ Գուլոնի մէջ։ Ժամը 10ին հասաւ Ֆրանսայի ձկնորսական առաջին կեդրոնը՝ ուր ողջունուեցաւ թնդանօթի 21 հարուածներով։ Եկեղեցիներու զանգակները կը ղօղանջէին՝ երբ ժողովրդական «կեցցէ՜ տը Կոլ» բացականչութիւններու մէջ նախագահական շքախումբը քաղաք մտաւ։

Բարիգալուստի իր ճառին մէջ Գուլոնի քաղաքապետ Հեններկէլ շեշտեց այն պարագան՝ թէ ազատագրութենէն ի վեր Գուլոնը վերածնած է. պատերազմի վաղորդայնին՝ մինչ փլատակները հազիւ հինգ հարիւր հոգի կը պատսպարէին իրենց մէջ, այսօր քաղաքը կը հաշուէ մօտ 41.000 բնակիչ։

Հանրապետութեան Նախագահը քանի մը բառով քաղաքապետին պատասխանելէ ետք, յայտարարեց.— Անցեալ օր խօսեցայ ալժերիական հարցի մասին. միակ ճամբան՝ որուն պէտք է հետեւիլ, ուրիշ բան չէ՝ եթէ ոչ Ալժերիացիներու ինքնորոշումը։ Տարբեր լուծում մը կարելի չէ գտնել։

Տը Կոլ այցելեց նաեւ Գուլոնի կարգ մը կեդրոնները, որմէ ետք մեկնեցաւ Քալէ.

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ ԵՒ ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԳԼՈՒԽ ԳԼԽԻ

Հինգշաբթի կէսօրէ ետք Խրուշչեւ վերադարձաւ Ուաշինկթըն։ Շրջապտոյտը վերջացած է։ Մնացեալ երեք օրերը՝ Խրուշչեւ պիտի անցընէ Այզընհաուըրի հետ խորհրդակցելով։

Օրակարգի վրայ կը գտնուին միջազգային կարեւոր հարցեր եւ ռուս-ամերիկեան յարաբերութիւնները։

Տակաւին կարելի չէ յստակ բան մը ըսել Միացեալ Նահանգներու Նախագահին եւ Խ. Միութեան վարչապետին գլուխ-գլխի խորհրդակցութեան մասին։ Խրուշչեւ Միացեալ Նահանգներէն պիտի մեկնի Կիրակի օր՝ դէպի Մոսկուա, ուր պիտի սպասէ Այզընհաուըրի այցելութեան։

Փիթսպուրկի մէջ Խրուշչեւ մնաց մինչեւ ժամը 16.36։ Գործադուլի հետեւանքով քաղաքը մեռեալ պատկեր մը կը ներկայացնէր։

Փիթսպուրկի մէջ խորհրդային վարչապետը դիմաւորուեցաւ տարագիրներու թշնամական կանչերով։

Դեմոկրատ պարագլուխ Սթիվընսընի հետ ունեցած խօսակցութեան ընթացքին, Խրուշչեւ յայտարարեց.— Ընդհանուր զինաթափութեան խորհրդային առաջարկը լրջօրէն նկատի պէտք է առնուի։

Այս կարծիքը կը բաժնէ դեմոկրատ կուսակցութիւնը, շեշտելով թէ «Միացեալ Նահանգները անմիջապէս պէտք է օգտագործեն Խրուշչեւի առաջարկը՝ բանակցութեան հիմնական կէտը ընդունելով զայն»։

Փիթսպուրկ Ամերիկայի պողպատի մայրաքաղաքն է, ուր միայն մէկ գործարան կը բանի, գործադուլի հետեւանքով։

Խ. Միութեան Վարչապետը այցելեց միակ գործարանը, որուն բանուորները գործի վրայ էին։ Բանուորներու ձեռքերը սեղմեց, որմէ ետք իր հիացումը յայտնեց գործարանին արտադրած հսկայ մեքենաներուն համար, յայտարարելով. — Պատրաստ ենք գնելու այս մեքենաները, բայց դուք ոչինչ կ՚ընէք՝ մեզի ծախելու համար։

Բանուոր մը Խրուշչեւի մօտենալով մատիտ մը նուիրեց։ Խորհրդային Վարչապետը գրպանէն արծաթազօծ ժամացոյցը հանելով նուիրեց ամերիկացի բանուորին… այս փոխանակութիւնը տաք մթնոլորտ մը ստեղծեց, որմէ ետք Խրուշչեւ գործարանին խոհանոցը այցելեց, ուր յայտարարեց. «Կը ցաւիմ որ հոս պիտի չմնամ՝ ճաշելու համար», յետոյ՝ աւելցուց.— «Երբ Նիքսըն Խ. Միութիւն այցելեց, կ՚ուզէր տեսնել թէ ինչպէ՞ս կ՚ապրէին համայնավար ստրուկները։ Հիմա ես ալ կը տեսնեմ թէ ինչպէ՞ս կ՚ապրին քաղքենի ստրուկները»։

Խրուշչեւ կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ խաղաղութեան համար, որմէ ետք անդրադառնալով առեւտրական հարցերու, ըսաւ.— Ձեզի ըսելիք մը ես ունիմ։ Ինչպէ՞ս կ՚ըլլայ որ դուք, Ամերիկացիներ, կորսնցուցիք ձեր նկարագրին լաւագոյն մէկ կէտը։ Առաջ, Ամերիկացիները իրապաշտ էին եւ կ՚ուզէին բովանդակ աշխարհի հետ առեւտուր ընել։ Վերջերս, ըստ երեւոյթին, սատանան կը վախցնէ զիրենք։ Կը վախնաք ձեր քիթը ցոյց տալու՝ մտածելով թէ այդ սատանան կը բանտարկէ ձեր հոգին։ Պատերազմէն առաջ առեւտրական լաւ յարաբերութիւններ ունէինք։ Եթէ Խ. Միութիւն այցելէք պիտի տեսնէք գործարաններ՝ ամերիկեան կազմածներով.. միացնենք մեր ճիգերը՝ մեր երկիրները իրարու մօտեցնելու համար։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼԻ ալժերիական ծրագրին մասին խօսելով, Իտալիոյ Արտաքին Նախարար Փելլա ՄԱԿի մէջ յայտարարեց թէ «կորովի առաջարկ մըն է ան» գոհացուցիչ լուծում մը գտնելու համար։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Աթլաս-Էպլ հրթիռը, որ Հոկտեմբեր 2 – 6 արուեստական արբանեակ մը պիտի տանէր լուսին՝ փորձի մը ընթացքին պայթեցաւ։ Նոր հրթիռի մը պատրաստութիւնը պիտի ուշացնէ ամերիկեան արբանեակին արձակումը։

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մէջ փերոնականներու կազմակերպած ընդհանուր գործադուլը ձախողեցաւ, հակառակ անոր որ վերջին 24 ժամերու ընթացքին 23 մահափորձեր եղած էին։

ՄԱԿի ընդհանուր ժողովին մէջ Իսրայէլի Արտաքին նախարար տիկին Կոլտա Մէյր Սուէզի ազատ նաւարկութեան հարցը արծարծեց։ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան ներկայացուցիչ Զէյնէտին խօսք առնելով ծանր յարձակումներ գործեց սիոնականներու վրայ՝ «որոնց զոհերն են արաբական երկիրները»։

ԱՆԳԼԻՈՅ յառաջիկայ ընտրութիւններուն (Հոկտեմբեր 8) թեկնածու ներկայացան Մաքմիլըն՝ եւ Սելվին Լօյտ։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆ նոր հանրապետութեան տասներորդ տարեդարձը տօնելու համար՝ կը պատրաստուի Հոկտեմբեր մէկին արուեստական արբանեակ մը արձակել։

ԳՈՐՏՈՅԻ մէջ ֆրանսական օդանաւ մը ջախջախուեցաւ. 55 մեռեալ եւ հինգ վիրաւորներ կան։

ՖՐԱՆՍԱ էլեկտրոնիկ կազմածներ պիտի տայ Հիւլէական ուժի միջազգային կազմակերպութեան՝ մօտ 15 միլիոն ֆր. արժէքով։

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ համայնավարներ կրակ բացած են հակակառավարական ցուցարարներու վրայ։ Համաձայն եգիպտական մամուլին, 12 հոգի մեռած են եւ բազմաթիւ վիրաւորներ կան։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ելմտական նախարարը Փինէ Ուրբաթ իրիկուն Ուաշինկթըն մեկնեցաւ։ Փինէ չկրցաւ սակայն լուծել 1960 ելմտացոյցը եւ զայն ներկայացնել Ազգ. Ժողովին, որովհետեւ տարակարծութիւնները չեն հարթուած։ Վարչապետ Տըպրէ 286 միլիառի յաւելեալ ծախքեր կը ներկայացնէ, բայց Փինէ չուզեր վեց հարիւր միլիառէն աւելի բաց մը ընդունիլ 1960ի համար։ Նախարարը կը պնդէ որ անկարելի է մնացեալ ծախքերը ապահովել առանց նոր տուրքեր դնելու։ Յայտարարեց նաեւ թէ կը նախընտրէ հրաժարիլ քան տեղի տալ։

ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ որոշեց պաշտօնական յարաբերութիւններ ունենալ Եւրատոմի հետ եւ դիւանագիտական մնայուն ներկայացուցիչ մը նշանակեց, — յայտարարեց Զուիցերիոյ քաղաքական հարցերու վարիչ Փըթիփիէռ։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Ֆոլքսվակըն գործարաններու տասը հազար բանուորները գործադուլ ըրին, աշխատավարձի յաւելում պահանջելով։

ԻՏԱԼԻՈՅ հանքագործներու 48 ժամուան գործադուլը վերջացաւ, բայց նկատելով որ բանթողները գոհացում չէին ստացած՝ որոշեցին գործադուլը շարունակել երեք օր եւս։ Աշխատանքի Նախարարը առաջարկեց միջամտել՝ բանուորներու եւ գործատէրներու տարակարծութիւնը լուծելու համար։

ՂԱՆԱՅԻ Վարչապետ Նքրումա Ֆրանսայի առաջարկեց որ հրաժարի Սահարայի մէջ հիւլէական փորձեր ընելու իր ծրագրէն. Նման փորձեր, ըսաւ ան, ծանր հետեւանքներ կրնան ունենալ Ֆրանսայի եւ ափրիկեան երկիրներու յարաբերութեանց, ինչպէս նաեւ աշխարհի խաղաղութեան համար։

ԿԵԱՆՔԸ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

*

Իտալիոյ Սոցիալ – Դեմոկրատ կուսակցութեան ղեկավար Սարակաթ վերջերս Խորհրդ. Միութիւն այցելեց եւ վերադարձին իր տպաւորութիւնները հրատարակեց «Իլ Մեսաճճերօ» թերթին մէջ:

Կարլ Մարքսի այս աշակերտն ալ տեսաւ որ հոն ալ դասակարգեր կան, հանգստաւէտ պայմաններ վերապահուած են առանձնաշնորհեալներու, մինչդեռ բանւոր ու գիւղացի, ազատութեան կորուստով, խիստ կարգապահութեամբ հազիւ կ՚ապահովեն կեանքի անհրաժեշտ միջոցները. «Դիւանակալութեան ծանրութիւնը, անհատական ձեռներէցութեան պակասը, մեքենական խիստ ձեւակերպութիւնները կը ճնշեն աշխատաւորներու վրայ, կ՚արգիլեն սպառման նիւթերու բաշխումը: Միլամաղձոտութիւն մը կայ ամէնուն դէմքին վրայ, տխուր են քաղաքներն ու գիւղերը, խանդավառութիւնը կը պակսի ամէն կողմ»:

Սարակաթ կ՚եզրակացնէ. «Ռուս փորձը արտածման նիւթ չի կրնար ըլլալ»:

Ամերիկեան «Նիուզուիք» հանդէսի համաձայն Խորհրդ. Միութեան մէջ ալ կազմուած է ազնուական դասակարգ մը, կազմուած կուսակցական վարիչներէ, մտաւորականներէ, գինուորականներէ: Այս դասակարգէն ընտանիքները ապաստաններ ունին, հանգստաւէտ կեանք կը վարեն նման դրամատէր երկիրներու քաղքենի դասակարգին:

Առանձնաշնորհեալ ընտանիքներու զաւակները ինքնաշարժներով դպրոց կ՚երթան, օրիորդներ թատրոններ կը յաճախեն շպարուած ու զարդարուն: Հնդկական կաստերու նման յարաբերութիւն չունին ստորակարգեալ դասակարգերու հետ: Համեստ դասակարգի անդամ մը չի կրնար յարաբերութիւն կապել վերի դասակարգի անդամի մը հետ:

Լենին կը խոստանար թոշակներու հաւասարութիւն, ընկերային հաւասարութիւն պահելու համար, որովհետեւ թոշակներու տարբերութիւնը բնականօրէն առաջ պիտի բերէր կենցաղի մակարդակի տարբերութիւն, դասակարգերու կազմութեան պատճառ պիտի ըլլար: Մինչեւ 1930 ոեւէ քաղաքացիի թոշակը ամսական 250 ռուբլիէն վեր չէր: Այսօր նուազագոյն տասը հազար ռուբլի ստացող կայ որպէս տարեթոշակ, իսկ կուսակցութեան ազդեցիկ անդամներ կարեւոր գումարներ կը ստանան: Այս դասակարգին մէջ ալ նուիրապետութիւն կայ, աստիճաններ կան, առաջին կարգի վրայ են տասը հազար առանձնաշնորհեալներ, յետոյ կուգան միջին կարգի առանձնաշնորհեալ, շուրջ մէկուկէս միլիոն անձ, աւելի վար երեք միլիոն անձ: Ասոնք մեծ ճարտարարուեստի վարիչներ են, գրագէտներ, արուեստագէտներ, գիտուններ, Համալսարանի ուսուցչապետներ, գինուորականներ՝ Մառեշալ, զօրավար, գնդապետ: Առաւելութիւնն ունին Երկաթէ Վարագոյրէն դուրս գալու, գնումներ կատարելու դրամատէր աշխարհէն եւ իրենց զաւակները լաւագոյն պաշտօններու վրայ գետեղելու:

Բնակարաններու տագնապը բանւորներու համար է, մէկ սենեակի մէջ երբեմն երկու ընտանիք, անդին առանձնաշնորհեալ դասակարգի պատկանող մը փոքրիկ տուն մը ունի:

Ստալինի ներքին քաղաքականութեան դատապարտութենէն ետք յարաբերական ազատութիւն մը սկսան վայելել խորհրդային քաղաքացիները: Մարքս – Լենինեան վարդապետութենէն ոեւէ շեղում դատապարտելի կը մնայ սակայն: Ընկերաբաններ սկսան հետաքրքրուիլ ընկերվարական ընկերութեան ներքին կազմութեամբ:

Լոնտոնի Համալսարանին սլաւական պատմութեան ճիւղին ուսուցչապետ Հիւկ Սիթըն – Ուեթսըն կը յայտնէր թէ ստուգապէս ջնջուած է անհատական սեփականութիւնը, անհետացած են հողատէրեր եւ անհատական ձեռնարկներ, սակայն ջնջուած չէ դասակարգային զանազանութիւնը: Հին դասակարգին տեղ նոր մը կազմուած է, նախկին առանձնաշնորհեալներու տեղը կը բռնեն նոր առանձնաշնորհեալներ: Բանւորէն եւ գիւղացիէն վեր կը գտնուի քաղքենի պաշտօնեան, որ կը բռնէ դրամատիրական դրութեան քաղքենի ձեռնարկուին, կալուածատէրին տեղը: Վիճակագրութեանց համաձայն 1939ին մտքի աշխատաւորներու թիւը տասնեւմէկ միլիոն ութ հարիւր հազար էր, այժմ տասնեւհինգ միլիոնի կը հասնի: Եթէ նկատի առնուի ընտանիքներու անդամներն ալ գոնէ երեսուն միլիոն ըլլալու է: Դասակարգերը անհետացած չեն ընկերվարական այս ընկերութեան մէջ, անունները փոխուած են: Առաւելութիւններ կը վայելեն ընտանիքի անդամները, զաւակները աւելի դիւրութեամբ պաշտօն կը գտնեն, դիրք կը գրաւեն, հոս ալ խնամիական կապերը կարեւոր դեր ունին:

Սիթըն – Ուեթսըն կը հարցնէ թէ այս դասակարգը կրնա՞յ փոխել Խորհրդ. Միութեան քաղաքական ապագան, կրնա՞յ օր մը գրաւել ներկայ վարիչներու աթոռները: Կը կարծէ թէ քաղքենի նոր դասակարգը խաղաղութեան կողմնակից է, կը խորշի յեղափոխական շարժումներէ, չի սիրեր կուսակցութեան գերակշռութիւնը, ինչպէս նաեւ քաղաքական ազդակներու գիտակցութիւնը տնտեսական ազդակներու վրայ: Սակայն յուսալի է որ տարիներու ընթացքին կրնայ ուժեղ ազդակ մը ըլլալ ընկերութեան ձեւափոխութեան մէջ:

Քաղաքական Գիտութեան հիմնադիր Կայթանօ Մոսքա, որուն ծննդեան հարիւրամեակն է այս տարի, իտալացի յայտնի ընկերաբան Ուիլֆրետօ Փարեթօ, երբեմնի ուսուցիչ Լօզանի Համալսարանին, կը սորվեցնեն թէ «քաղաքական դասակարգը» չի համապատասխաներ «ընտրանի դասակարգ»ին: Առաջինը մասնագիտացած դասակարգ մըն է, որ կը վարէ իշխանութիւնը կամ կ՚ազդէ իշխանութիւնը վարողներուն վրայ, մինչդեռ երկրորդ դասակարգը ընկերային աստիճաններուն վրայ որոշ տեղ մը կը գրաւէ: Կը մնայ ուրեմն ճշդել թէ պետական այս քաղքենի դասակարգը ինչ յարաբերութիւն ունի քաղաքական դասակարգի հետ, որքան ազդեցութիւն ունի քաղաքական դէպքերու ճշդումին մէջ, ինչ աստիճան կը մասնակցի միւսին գործունէութեան: Պաշտօնեայ դասակարգ մը հետեւող մըն է, կարգապահութեան մէջ կը մնայ եւ յաճախ զուրկ է ձեռներէցութենէ, մանաւանդ եթէ մասնագիտացած է եւ զուրկ է քաղաքական հասկացողութենէ: Պաշտօնէութիւնը կը ծառայէ պետութեան ինչ իրաւակարգ որ ունենայ:

Բանւորներու եւ գիւղացիներու իշխանապետութիւնը անուանական է Խորհրդային Միութեան եւ արբանեակ երկիրներու մէջ, քաղաքական իրաւունքներ չեն վայելեր: Կան ժողովներ, բայց ժողովականները կ՚ընտրուին վերէն տրուած հրահանգներու համաձայն, ոչ թէ վարէն ազատ ընտրութեամբ: Ռամկավար երկիրներու մէջ քաղաքական դասակարգը փոփոխական է, պատասխանատու է, քննադատելի է: Նոր ընկերութեան մէջ անփոփոխ, մենատէր է, անպատասխանատու եւ անքննադատելի: Քննադատողը, մեծամասնութենէն դուրս մնացողը հակակուսակցական է, հերետիկոս մը, որովհետեւ մեծամասնութիւ՞նը, ընտրուած ղեկավարներէ, կը պահպանէ ուղղափառութիւնը:

Խորհրդային ղեկավարները կուսակցութենէն ընտրուած են եւ կուսակցութիւնն է որ կը վարէ քաղաքական գործերը: Կեդրոնական Կոմիտէի անդամներուն մեծամասնութիւնը կուսակցականներ են եւ ոչ թէ վարչական պաշտօնեաներ: Քսաներորդ Համագումարին մասնակցող 1355 ներկայացուցիչներէն 438ը միայն արտադրութեան մէջ պաշտօնեաներ էին, կայ ուրեմն հակադրութիւն կուսակցութեան եւ պաշտօնակալութեան միջեւ, բայց ոչ թափանցում: Փոքրամասնութիւնը պիտի հետեւի կուսակցական մեծամասնութեան եւ չունի ղեկավար դեր: Կուսակցութիւնը իր վստահելի անդամները կը գետեղէ ամէն դիւանի մէջ, արտադրութեան ամէն ճիւղերու մէջ, հակակշռելու համար պաշտօնէութեան գործունէութիւնը: Կուսակցութիւնը իր ներկայացուցիչներն ունի բանակին մէջ եւ ոստիկանութեան մէջ: Մառեշալ Ժուքով պաշտօնանկ եղաւ, որովհետեւ համամիտ չէր բանակին մէջ կուսակցական քարոզչութիւն տարածելու:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՍՊԻՏԱԿ ՑԱՐԸ

Մինչ Խրուշչեւ կը շարունակէ ամերիկեան իր շրջապտոյտը, ժողովուրդն ու թերթերը աւելի քան վերապահ ընթացք մը բռնած են իրեն հանդէպ: Նիւ Եորք Հերալտի մէջ Ճոզեֆ Օլսոփ մաղէ կ՚անցընէ Խրուշչեւի անձն ու նպատակները: Կուտանք յօդուածին գլխաւոր մասերը:

1956ին, փետրուարեան ամպոտ իրիկուն մը, մինչ Կրեմլինի դռները կը փակուէին բոլոր օտարներուն առջեւ, Նիքիթա Սերգէյեւիչ Խրուշչեւ Խ. Միութեան համայնավար կուսակցութեան 20րդ համագումարին առջեւ կ՚արտասանէր մեր ժամանակներու ամէնէն զգայացունց ճառը: Այս ճառը, որ կը մրոտէր Ստալինի յիշատակը, ճակատագրական պահ մը կը նշէ նոյն այդ Ստալինի կենսունակ, անսպառելի կերպով գործունեայ ժառանգորդին քաղաքական կեանքին մէջ. ժառանգորդ, որ այսօր մեր հիւրն է՝ Պերլինի մէջ մեր դիրքին հանդէպ բացէն ի բաց կատարած իր սպառնալիքին որպէս հետեւանք: Սակայն, ինքնին, Խրուշչեւի այս ճառը կարեւոր ազդակ մը դարձաւ արդի պատմութեան մէջ՝ որպէս մեկնակէտ ծառայելով Լեհաստանի մէջ կատարուած փոփոխութիւններուն, Հունգարիոյ մէջ տեղի ունեցած ողբերգութեան եւ բազմաթիւ այլ դէպքերու:

Այժմ երբ կրկին կը կարդանք Խրուշչեւի այդ ճառը, որուն մէջ կը մանրամասնուին Ստալինի բիւզանդական անգթութիւնը, կասկածամտութիւնը, խաբամանկութիւններն ու անսահման փառամոլութիւնը, ցաւատանջ մղձաւանջ մը տեսնելու տպաւորութիւնը կ՚ունենանք: Բայց այժմ, որ Խրուշչեւ մեր մէջ կը գտնուի, — ժպտուն, բարեկամական վերաբերմունքով, ճառեր խօսելով, ամէն մարդու ձեռքը սեղմելով, ճիշդ Քոնկրէսի ընտրութիւններուն ոեւէ մէկ թեկնածուին նման, կ՚արժէ կրկին ապրիլ մղձաւանջը: Որովհետեւ Ստալինը դիմակազերծ ընող ճառը, կը դիմակազերծէ նաեւ Խրուշչեւը:

Ճառին ընդմէջէն կը տեսնենք իշխանութեան փառամոլութենէն տարուած մարդ մը, որ, ըստ իր յայտարարութեան, միայն մէկ անգամ համարձակեցաւ բողոք բարձրացնել իր նկարագրած անվերջանալի անիրաւութիւններուն դէմ. այն ատեն միայն, երբ Ստալինի հիւանդագին եսասիրութիւնը, Խարքովի կռուին օրերուն, քայքայման կը մղէր ռուսական ամբողջ զօրաբաժին մը:

Բայց, մինչ ամբողջ Ռուսաստանը ծածկուած էր անմեղներու արիւնով, նոյն այս Խրուշչեւը չէ՞ր, որ օրէ օր աւելի բարձր դիրքերու կը հասնէր: Ինքը կը բարձրանար, մինչ ուրիշներ կը բնաջնջուէին, որովհետեւ, — կը պատասխա–

ՈՒԹ ՕՐ ՉԵԿԱՅԻ ԲԱՆՏՈՒՄ

(ՅՈՒՇԵՐ, ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ)

Ա.

— Դուք Բագու էք եղել, գիտեմ, ինչպէս չէ. ես էլ բագուեցի եմ, բայց պատիւ չեմ ծանօթ լինելու ... պատիւ չեմ ունեցել: Ի հարկէ, ի՞նչպէս կարելի է, մենք պրոլետար ենք:

Ու դարձեալ գոռաց. ձեռը կրծքին խփելով.

— Այո, պրոլետար եմ. տեսնո՞ւմ էք ձեռներս, այս ձեռներով աշխատել եմ ես... իմ արիւն քրտինքով ... աշխատաւոր մարդ եմ:

— Մի աղմկիր, լսուեց անկիւնի առուտի հանդարտ ձայնը:

Հրամանատարը դարձաւ գործին, բայց մի քիչ անցած վերսկսեց զրոյցը:

— Ամերիկա՞ էիք գնացել:

— Այո գնացել էի:

— Գիտեմ, գիտեմ, ես ամէն բան գիտեմ: Լա՞ւ կերաք խմեցիք Ամերիկայում:

Լուռ մնացի, ոչինչ չպատասխանեցի:

— Ի հարկէ, լաւ կ՚ուտէիք, կը խմէիք. Բուրժուաները լաւ են ուտում, ես ...

— Կարծեմ քննութիւնը վերջացրիք արդէն ընդհատեցի խօսքը:

— Վերջացրել եմ, վերջացրել, դուք անհանգիստ մի լինիք ...

— Ո՞ւր պիտի երթամ այժմ

— Իսկոյն, իսկոյն:

Ու նորից գոռաց վայրենի ձայնով.

— Ընկեր Վասիլի... Հա, դու այստեղ ես եղել, տար այս պարոն մինիստրին: Սա պարոն մինիստրն է, լսո՞ւմ ես, պարոն մինիստրը ...

Կարծես Դաշնակցութեան տունն էին բերել ինձ. բոլորն էլ այստեղ էին, վաստակաւորներն ու նորահաս երիտասարդները, իմ վաղեմի ընկեր բարեկամներն ու կէս – ծանօթները, որոնց ով լինելը հազիւ կարողանում էի յիշել:

Այստեղ էին նաեւ Հայ Ժողովրդական կուսակցութեան պարագլուխները, մեր խեղճ «բուրժուաները»:

Իմ երեւան գալը ողջունուեց բուռն ծափահարութիւններով ու բացագանչութիւններով: Կարծես հարսանիք էին եկել այս մարդիկ ու ես էլ ուշացած հիւր էի, որին սպասում էին անհամբեր՝ խնջոյքն սկսելու համար ....

Իսկապէս, իմ տրամադրութիւնն էլ համարեա տօնական էր: Կացութիւնս որոշուած էր վերջնապէս. բանտուած էի, այլեւս ազատ՝ դրսի հոգսերից: Այլեւս ոչինչ չէի կարող անել: Յոգնած մարդու համար փրկութիւն է սա, մի տեսակ արտօնեալ վիճակ, որ դժուար կը հասկանան նրանք, ովքեր երբեք բանտ չեն տեսել:

Իսկոյն տեղ արին որ նստեմ:

Շատ էլ հեշտ բան չէր այդ: Երեք փոքրիկ սենեակի մէջ այնպիսի բազմութիւն էր լցուած, որ ոտք դնելու տեղ չէր մնացել, բայց եւ այնպէս էլի մի քիչ նեղուեցին, էլի մի քիչ սեղմուեցին, մի քանի ափ տեղ բաց արին չոր յատակի վրայ:

Ձեռքս կապոցը վար դրի, նստեցի վրան:

Սկսուեց անծայր ու անվերջ հարցուփորձ: Ես դրսի մասին էի պատմում, նրանք՝ ներսի, կարծես մի ամբողջ տարի էր, որ չէինք տեսնուել:

Այդ գիշեր չկարողացայ աչքս փակել:

Կուչ էինք եկել յատակի վրայ, ձեռներս – ոտներս հաւաքած ու այնպէս սեղմուած իրար, որ մի մատ շարժելու հնարաւորութիւն չէր մնացել:

Քանի հարեւաններս արթուն էին, կացութիւնը դեռ տանելի էր. ամէն մարդ զգուշանում էր նեղել միւսին, մնում էր հանդարտ ու անշարժ: Բայց հէնց որ քունը կոխում էր, զգուշութիւնն էլ մոռացւում էր ի հարկէ: Քնած մարդը բնազդօրէն աշխատում էր փոխել անյարմար դիրքը, ազատել կապանքներից, մեկնուել, շարժել թմրած անդամները: Այդ փորձերը պատճառ էին դառնում միջադէպերի, որ շատ զուարճալի կը լինէին, եթէ միայն քնահատութիւնից տառապող մարդիկ ընդունակ լինէին ըմբռնելու կացութեան կոմիկական կողմը:

Դժբախտաբար, մենք այն վիճակում չէինք, որ կարողանայինք էսթետիկական ապրումներ ունենալ:

Անքուն, աչքերս բաց, ընկղմած էի այս փիլիսոփայական մտքերի մէջ, երբ յանկարծ մի զոյգ ամերիկեան ծանր կօշիկ, բաւական էլ կեղտոտ, հանդարտօրէն իջան ճիշդ բերնիս վրայ:

Ամերիկեան անքաղաքավարի կօշիկները պատկանում էին երիտասարդ ուսուցիչ ... անունը մոռացել եմ:

Իմ բացագանչութեան ու ահարեկ շարժման վրայ վարժապետը սթափուեց, ներողութիւն փնթփնթաց եւ քաշեց ոտները:

Հինգ րոպէ չանցած՝ տեսայ որ նոյն կօշիկները սպառնալիօրէն դարձեալ մօտենում են երեսիս: Նորից ի կարգ հրաւիրեցի վարժապետին:

Խեղճը զարթնում էր, հազար ներողութիւն խնդրում, տրորում աչքերը: Ուզում էր չքնել, բայց չէր կարողանում: Եւ հէնց որ քունը տանում, կօշիկները իսկոյն ելնում էին ճամբորդութեան, ու ճամբան էլ միշտ նոյնն էր դէպի իմ երեսը ...

ՅՈՎՀ. ՔԱՋԱԶՆՈՒՆԻ

(6 Շար.)

նէ,— կոփաք կը պարէր, իրեն վստահուած պարտականութիւնները առանց բողոքի կը կատարէր, եւ բռնատիրոջ բոլոր փափաքները կ'իրագործէր։

... Սակայն այս նշանաւոր ճառին ամէնէն յատկանշական կողմը այն չէ, որ մէջտեղ կը հանէ Խրուշչեւի նկարագիրը. այլ այն, որ յստակօրէն ցոյց կու տայ թէ Սթալինը դիմակազերծ ընողը հաւատաւոր սթալինական մըն է իրականին մէջ։

Արդարեւ, յստակ պէտք է ըլլայ մեր մտքերուն մէջ այն իրողութիւնը, որ Խրուշչեւի ճառը ոչ մէկ տեղ կը քննադատէ Սթալինի քաղաքականութեան հիմնական կէտերը. Խրուշչեւ համամիտ է եւ « դրական քայլեր » կը նկատէ 1929ի այն որոշումը, որ ժողովուրդը անմարդկային թշուառութեան մը գիրկը կը նետէր՝ երկրին արդիւնաբերութիւնը աւելի արագ կերպով զարգացնելու համար. այն որոշումը, որ 1930ի սկիզբները գրեթէ վստահօրէն մահուան կը դատապարտէր չուրջ հինգ միլիոն հասարակ գիւղացիներ՝ յանուն պետական շահու. այն որոշումները, որոնք անմարդկային գործողութիւնները կը պարտադրէին խորհրդային ժողովուրդը Բ. աշխարհամարտին յաջորդող տարիներուն՝ յանուն Սպուտնիկներու եւ Լունիքներու։

Խրուշչեւ համաձայն էր եւ է այս բոլորին. Սթալինը կը քննադատէ ոչ թէ սթալինական ըլլալուն, այլ՝ գէշ սթալինական մը եղած ըլլալուն համար։ Սթալինը քննադատող ճառին մէջ, իր մտահոգութեան առարկան ժողովուրդին ճակատագիրը չէ, այլ՝ համայնավար նըւիրապետութեան, խորհրդային իշխող դասակարգին ճակատագիրը, որոնք ուղղակի վտանգուած էին Սթալինի վերջին տարիներուն՝ մարդուն հիւանդագին կասկածամտութեան հետեւանքով։

Խրուշչեւ, իր ճառին մէջ Սթալինը կը ներկայացնէ որպէս «Սեւ Ցար» — բառին ռուսական իմաստով. այսինքն՝ մեծ տիրակալ մը, բայց Իվան Ահեղի նման խենթ, անմարդկային հանճար։ Միեւնոյն ատեն երեւան կը բերէ Խրուշչեւի թաքուն յաւակնութիւնը՝ «Սպիտակ Ցար» մը ըլլալու. Պետրոս Մեծի նման տիրակալ մը, ոչ իրապէս նուազ ահեղ քան Իվանը՝ Ռուսիոյ թշնամիներուն վերաբերմամբ. բայց եւ այնպէս ո՛չ խենթ, ո՛չ անմարդկային, ո՛չ ալ մահաափիւտ. այլ՝ կեանքն ու նաեւ իշխանութիւնը սիրող։

Ահա այս է իրական Խրուշչեւը, ինչպէս կրնան վկայել սպաննուած ուժէնդաբացի տղաքը, խարուած խեղճ Լուկովը եւ բազմաթիւ այլ համր վկաներ։ Այսպիսի մարդու մը հետ խօսակցութեան նստած ժամանակ բոլորովին անբաւարար են բարեկամեցողութիւնը, լաւ նպատակներն ու հաւասարակշռուած պիւտճէի մը ամենակարողութեան վրայ չափերուն ունեցած հաւատքը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ
ԹԵՍԱՂՈՆԻԿԷԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

Թեսաղոնիկէի Միջազգային Ցուցահանդէսը այլեւս իրապէս իր անունին արժանի, միջազգային ցուցահանդէսի մը աստիճանին հասած է։

Մանաւանդ այս տարուան 24րդը կը գերազանցէ իր բոլոր նախորդները, թէ՛ չքեղութեան, թէ՛ ընդարձակութեան եւ թէ՛ մասնակցող երկիրներու տեսակէտով։

Այս տարի կը մասնակցի նաեւ մեր մինուճար հայրենիքը՝ Հայաստան, եւ անոր մասին է այս գրութիւնս։

Ռուսական տաղաւարին եւ չուրջի պարտէզին մէջ ցուցադրուած են հայկական արտադրութիւնները։

Ցուցահանդէսի ռուսական ընդարձակ հողամասին վրայ պարզուած են, Խորհ. Միութեան 15 ազգերու դրօշակները։ Հայկականը հինգերորդ ձողին վրայ է, կարմիր, կապոյտ եւ նարնջագոյնի զարնող կարմիր ու վրան ալ՝ անխուսափելի մուրճ – մանգաղը։

Տաղաւարին մէջ կան նրբահիւս գորգեր, Արարատ, Աշտիշատ, Ընտիր եւ Դուին ցուցանիշով քոնեակներ, Մուսահաթօ եւ ուրիշ ցուցանիշերով գինիներ, հանքային ջուրեր եւն.։ Ամէնքն ալ մաքուր եւ լաւ տեղեր ցուցադրուած։

Պարտէզին մէջ կան մեքենաներ։ Ամէնքն ալ ծանր ճարտարարուեստի վերաբերեալ, ճնշիչ մեքենայ, մեծ գլաններ եւայլն։

Հայ գործակատարը՝ Գ. Սուրէն Գօյաճեան, արհեստով մեքենագէտ, համոյակատար երիտասարդ մըն է եւ սիրով կու տայ մանրամասն բացատրութիւններ։ Մեքենաներուն վաճառանիշն է Երեւան, բայց ռուսերէն գիրերով։

Երբ հարցուցի թէ միայն ասո՞նք են հայկական ճարտարարուեստին նիւթերը, ըսաւ. — « Ասոնք մէկ չնչին մասն են։ Ունինք դեռ շատ ուրիշ բաներ, բայց այս տարի հապճեպով պատրաստուեցանք եւ միայն այսչափով կրցանք մասնակցիլ։ Յառաջիկայ տարի, աւելի ընդարձակ կերպով պիտի մասնակցինք. Այդ մեքենաները, թէ՛ Հայաստանի, թէ՛ Խորհրդային Միութեան բազկացուցիչ պետութիւններուն մէջ կը գործածուին եւ թէ միեւնոյն ժամանակ արտասահման կ'արտածուին »։

Տասնեւհինգ ազգերն ալ կը ցուցադրեն իրենց արտադրութիւնները, բայց Հայկականը աւելի որակեալ եւ արժէքաւոր է։

Ռուսական տաղաւարին մէջ կը բաժնեն պրոպականտի գրքոյկներ, որոնց մէջ կը խօսուի յեղափոխութենէն վերջ իրենց արձանագրած յառաջդիմութիւններուն մասին ամէն մարզի մէջ, կրթական, արհեստի, արուեստի եւ մինչեւ իսկ մարզական։

Կրթականին մէջ կ'ըսուի թէ կարգ մը ազգեր բոլորովին անգրագէտ էին եւ նոյնիսկ գիր չունէին, իսկ հիմա՝ գիր ալ ունին եւ կամաց – կամաց գրականութիւն ալ կ'ունենան։

Հայաստանի համար կը չեշտուի թէ, առաջ ժողովուրդին 85 առ հարիւրը անգրագէտ էր, իսկ հիմա անգրագէտ մարդ գոյութիւն չունի։ Երկրորդական վարժարաններու եւ համալսարաններու ուսանողներու թիւր բաղդատելով Իրանի հետ՝ 45 անգամ, Թուրքիոյ՝ 11 անգամ, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ՝ չորս անգամ աւելի շատ է։

Արուեստի մարզին մէջ, միջազգային արժէքով երաժշտագէտներու մէջ, կարգ մը Ռուսերու կարգին կը յիշուի Խաչատուրեանը, երբ աշխարհածանօթ եւ արմէնաւոր արուեստագէտ։

Մարզական բաժնին մէջ կը յիշուի ժիմնաստիք Ալպէտ Ազարեանը, որ ողիմպիական մրցումներու մէջ ոսկի մետալներ շահած է։

Ուշագրաւ պարագայ մը կայ որ իսկոյն աչքի կը զարնէ.

Տասնեւհինգ ազգերուն մէջ գտնուող չո, ս – հինգ խալամ պետութիւններու հըպատակներուն անունները երբեք գոյութիւն չունին միջազգային արժէքով անձնաւորութիւններու ցանկին մէջ։

Աւելի, ի յայտ կուգայ որ, համայնավարութիւնը չէ որ անձերը արժէքաւորած է, այլ՝ բնածին եւ ազգային ներքին արժէքներն են որ ուռճացած եւ մէջտեղ են եկած։

«Ազատ Օր» Վ. Ց. ՔԻՒՓՃԵԱՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՓԱՅԼՈՒՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի Տեսչութիւնը ուրախութեամբ կը հաղորդէ մամուլին, առաջին եւ երրորդ դասարաններու աշակերտներուն այս տարուան մեծ յաջողութիւնները Պաքալօրէայի եւ Պրէվէի պետական քննութիւններուն։

Պաքալօրէայի ներկայացան առաջին դասարանի իննը աշակերտները, որոնցմէ յաջողեցան եօթը հետեւեալները.—

Գեւոնեան Գեղամ, Գրիգորեան Արա, Սանճեան Յակոբ, Գաբրիէլեան Ոստանիկ, Պօյաճեան Վարդգէս, Գանճեան Հանրի, Յակոբեան Սագօյ։

Պրէվէի քննութիւններուն ներկայացան 14 հոգի որոնցմէ հետեւեալ 12ը յաջողեցան.—

Մարճօյեան Շարլի, Մոսոյեան Յովհաննէս, Պօղոսեան Սարգիս, Պալքայեան Պօղոս, Տարաքճեան Արման, Հրաչեան Հրայր, Պարոնվարդեան Արա, Թեւանեան Կարապետ, Միքայէլեան Լեւոն, Ղազարեան Յովհաննէս, Ռաֆայէլեան Ժիրայր, եւ Ադամեան Ատոմ։

ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲ.— Անելի քան որեւէ յօդուած, այս փայլուն յաջողութիւնը լաւագոյն ապացոյցը կու տայ Մխիթարեան վարժարանի տուած արդիւնքին։

ԱՆՏԷՐ ԳԱՆՁԵՐ

■

Միացեալ Նահանգներու մէջ ներկայիս տեղի կ'ունենայ գանձերու մեծագոյն որսորդութիւնը։ Մինչեւ հիմա, գանձորսները երեւան հանած են 75 միլիոն տոլար արժողութեամբ գանձեր։ Բայց, տըւեալներ կան՝ թէ գանձերու ընդհանուր գումարը հինգ միլիառ տոլարէն աւելի է։

Այս գանձերը, ուրիշ բան չեն, եթէ ոչ զանազան Ամերիկացիներու դրամներ, որ այլազան ձեւերով, տասնեակ տարիներէ ի վեր փակուած ու մոռցուած են դրամատուներու եւ խնայողական կազմակերպութեանց դրամարկղներուն մէջ, կամ նոտարներուն մօտ, որ երբեք չեն կրցած երեւան հանել կտակարարի մը ժառանգորդները։ Դրամատուներու մէջ կանոնաւոր հաշիւով ի պահ դրուած գումարները՝ անշուշտ, չարունակ կ'աւելնան, տրուած ըլլալով, որ ամէն տարի, սկզբնական գումարին վրայ տոկոսները կը բարդուին։

Առ այժմ, տասներկու նահանգներ պաշտօնապէս ձեռնարկած են անտէր գանձեր գտնելու գործին։ Եւ արդիւնքը այն եղած է որ, զոր օրինակ, Նիւ Եորք քաղաքը 39 միլիոն տոլարով աւելի հարստացած է, Փենսիլվանիան՝ 13 միլիոնով, եւ Նիւ Ճըրսին՝ եօթուկէս միլիոնով։

Մոռցուած գանձերուն մօտաւորապէս տասը առ հարիւրը կը պահանջեն ժառանգորդները կամ նախկին իրաւատէրերը, երբ տարիներէ ի վեր չփնտռուած գումարներու ցանկը հրատարակուի։ Բայց, 90 առ հարիւրը վերջնականապէս անտէր կը մնայ։ Զայն պահանջելու համար ոչ ոք կը ներկայանայ։ Եւ այսպէս, պետութիւնը զայն կը գործածէ հանրօգուտ զանազան նպատակներու համար։

×

Նիւ Եորքի մէջ, գտնուած անտէր դրամները գործածուած են ճամբաներու, հիւանդանոցներու եւ վարժարաններու շինութեան համար։ Միչիկընի, Հիւսիսային Քարոլ[illegible] Օրեկոնի մէջ, դրամները գործածուած են դպրոցական ուսուցիչներու դրամագլուխները հարստացնելու համար։ Քենթակիի, Նիւ Ճըրսիի եւ Ուաշինկթընի մէջ՝ պետական գանձին յանձնուած են։

×

Գանձորսութիւնը սկսաւ 1933ին, երբ Ֆիլատելֆիայէն երիտասարդ փաստաբան մը, պատահմամբ երեւան հանեց՝ թէ անտէր դրամագլուխներ կան դրամատան մը մէջ։ Հապճեպ քննութիւն մը կատարելով՝ գտաւ որ, անտէր դրամները իր երեւակայածէն շատ աւելի են։ Սկսաւ փնտռտուքներ կատարել զանազան նահանգներու մէջ։ Շատ կարճ ատենէն ապշեցաւ մնաց՝ տեսնելով որ թաղուած, կամ ի պահ դրուած միլիոնաւոր տոլարներ կան որոնցմով ոչ ոք հետաքրքրուած է։

Երիտասարդ փաստաբանը խելոյն լուր տուաւ նահանգներու կառավարութեանց, որոնք մանրամասն քննութեանց ձեռնարկեցին եւ վերեւը մեր յիշատակած հսկայ գումարները երեւան հանեցին։

ՍՏԱՑԱՆՔ

« ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՓԱՌՔԻՆ ՀԱՄԱՐ », գրի առաւ Ժագ Ս. Ցակոբեան, գին մէկ տոլար։ Տպագրութիւն տպարան «Արամազդ», Պէյրութ, 1959։ Հասցէ Ժագ Ցակոբեան, Պուաք Փօսթալ 4115, Պէյրութ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (10)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Ա.

ՄԱՅՐ ԵՒ ՈՐԴԻ

— Կոստանեան անունով մէկը գեղին մէջ դպրոց բացեր է եղեր, գիտե՞ս, Բարթող աղա, ընդհատեց Տիկին Մարկոսեան ...։

— Այո, հանըմ, Ռուսիայէն եկած մարդ մըն է եղեր, շատ կը գովեն կոր, երկայն մազերով եւ գլխարկով մէկն է. քանի մը հեղ տեսայ փողոցը. շատ մարդ զաւակը անոր դպրոցը կը ղրկէ կոր. շատ գիտնական է եղեր... հէմ ...

Մտքումը կեցաւ՝ ըսելիքին զուցէ ինքն ալ տարակուսելով, Տիկինը երեսը նայեցաւ։

— Հէմ ի՞նչ Բարթող աղա ...։

— Հանըմ, չարունակեց գործակատարը՝ դէմքը հեգնական ժպիտի մը մէջ ծռմռելով, աղջը գլխուն նայի նէ անոնց ինչ չըլլալիքը կը հասկնայ եղեր մեննէ մի պէս... հէմ կ'ըսէ եղեր քի տղան մեծնայ նէ ինչճի պիտի ըլլայ... Թահաֆ բաներ ... ինծի հարցնես նէ ատ մարդը ... ի՞նչ եւ է, հանըմ, ինչո՞ւ հարցուցիք։

— Արշակս ատոր դպրոցը երթալ կ'ուզէ կոր. տես այս իրիկուն այդ մարդը եւ խնդրէ իմ կողմէս որ վաղը անպատճառ հոս գայ։

— Գլխուս վրայ, հանըմ, հիմա չիտակ հոն կ'երթամ, պատասխանեց Բարթող աղա, թիկնոցը փորին վրայ ամփոփելով, եւ խոնարհաբար բարեւելէ յետոյ տիկինը՝ դուրս ելաւ։

Հրէշը ճամբան սա խորհրդածութիւնները կը բանաձեւէր, հրճուանքէն կէղինով.

— Հինգ ոսկի... մէկ օրուան մէջ. ասանկ երթայ նէ քանի մը տարիէն կը հարստանամ. այո, կը հարստանամ ... ալ ան ատենը ես պիտի ըսեմ պէ աղջիկները... Բարթող աղային աղջիկները պիտի ցուցնեն. ... ձեռքս պիտի իյնան. «Բարթող աղա, աղջիկդ, Մաղթաղինէն, ան հրեշտակի պէս, խումբի պէս Մաղթաղինէն տուր ... պիտի ըսեն, ամէնն պիտի ըսեն. «Մատամ, բան մը կ'ընենք» պիտի ըսեմ ... աղջիկն, ... հէմ ... չէ, չըլլար, վնասէ...

« Սա կնիկը, ինչ ... , ինչ աղէկ կնիկ մը ... , կը մաշէ մարդուկը, ոչ հաշիւ կը հարցնէ, ոչ բան ... շնորհքով քէլէփիր է. ո՞րքէ ուր ձեռքս անցաւ ... Ֆաղիրքան փլեր է ըսեմ, պիտի հաւատայ, նորէն շինել տուր պիտի ըսէ ... Ծօ, կեցիր ...

Բարթող աղա յանկարծ կանգ առաւ փողոցին մէջ, ուր մթնշաղին յետին մարմրուքները առարկաներուն գիծերը կը հալեցնէին։ Հրաշալի գաղափար մը ծնած էր իր ահաւոր ղանկին մէջ։

« Կ'ըլլայ մի չըլլար ... սա Պէյլէքին հին տունը փլեր է ըսեմ նէ ... հեռու տեղ, կ'ելլայ կ'երթայ տէ կը նայի՞ ... եա երթայ նէ ... ի՞նչ խըխախ բան կ'ըլլայ պէ, ամսէ ամիս երկու ոսկին ես կ'առնեմ ... Մաղթաղինէն տեղաւորուելուն պէս ... հազար կ'ընէ ... Ծօ ի՞նչ կ'ըսես, Բարթէկ, սա բանը ընե՞մ, ամիսը երկու ոսկի՞, փարա է պէ, փարա ... Ախ, կը շարունակէր հրէշը՝ ձեռքը օդին մէջ շարժելով, հանըմ սա երկու հարիւր ոսկին ... թող ... տուր ըսէր նէ, ծօ ան ինչ պատահական բան կ'ըլլայ ... Երկու հարիւր ոսկին ամէնն ալ պէս, ... տեղով կծիկը կը դնէր, թող հանըմն ալ Բարթող աղա կը պատուէ ... ամա, երկու հարիւր ոսկի փարան ո՞րքէ պիտի գտնայ ... խեղճին ալ մէկն է, մէկէն ի մէկ եղաւ ու Պէյլէք երթայ նէ փլած տունը ... վայ պապամ, խեղճ անոթեւցաւ գնաց։

Բարեթէկին թեթեւ մը տուինք կուրս. Է՞ հըը, ինչ կ'ըլլայ վիճակս ... աղջիկնե՞րը ինչ կ'ընենք ... չէ, չեղաւ, չէլլար, ըլլալիք բան չէ. գործերնիս կ'աւրենք. Հիմակուհիմա սանկ երթանք տէ.. ասոր հինգ ոսկի զարկինք, քիչ փարա չէ. ով գիտէ, օրին մէկը տունէ փլիկէր է ըսելու ալ կարգը կուգայ ...»։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԵՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

Նոյն խանդավառ ընդունելութիւնը նաեւ Թալէի մէջ, ուր հասաւ կէսօրին։ Նախագահը, որուն կ'ընկերանար Տիկին տը Կոլ, դիմաւորուեցաւ քաղաքապետ Վանտրուի կողմէ։ Ցաղթական կամարներ բարձրացած էին ամէն կողմ ։

Թաղապետարանին մէջ Նախագահը պատասխանելով Վանտրուի ճառին, յայտարարեց . — Նկատելով որ Ֆրանսա փորձառութիւնը, նոյնիսկ՝ սովորութիւնը ունի իր շրջագիծէն դուրս ելլելու եւ ազդեցութիւն ու գործունէութիւն ունենալու ամէն տեղ, ճանչցուելու ամէն տեղ ու երբեմն՝ չճանչցուելու, բայց բոլորին կողմէ ուզուելու, նկատի ունենալով այս բոլորը՝ Ֆրանսա անգամ մը եւս կարեւոր դեր մը ունի. այդ դերը պիտի խաղայ ժողովուրդներու մեծ բախումին մէջ՝ որ տեղի պիտի ունենայ ուշ կամ կանուխ, որմէ կրնայ պատերազմ ծագիլ, բոլորին մահը հասնիլ։ Բայց ես կը կարծեմ թէ այդ բախումէն խաղաղութիւնը պիտի ծնի, այսինքն՝ մեր սերունդին, եւ մասնաւորապէս այս գեղեցիկ երիտասարդութեան՝ որ ցոյց կուտաք այսօր, ապրելու կարելիութիւն պիտի ստեղծուի, որպէսզի բնտանիքներ կազմէ եւ կազմակերպէ իր աշխատանքը, որպէսզի բարելաւէ իր ապրելակերպն ու ճակատագիրը՝ հայրենիքի ճակատագրին հետ ։

Այս առիթով մամուլը կը յիշէ նաեւ հետաքրքրական միջադէպ մը։ Թալէի մէջ, երբ Նախագահը նաւահանգիստ կ'այցելէր, Առեւտուրի վրասենեակի նախագահը Սատի Քառնոյի մէջ շքանշանը յանձնեց տը Կոլի, ըսելով. «Թոյլ տուէք ինծ ձեզի յանձնել ձեր նախորդներէն մէկուն շքանշանը»։ Տը Կոլ պատասխանեց.— Ահ, խեղճ Քառնօ։ Ուրախ եմ որ կ'ընդունիմ այս շքանշանը, բայց, Պարոն, գիտցէք որ ես ոչ մէկ նախորդ ունիմ ....։

Կէսօրէ ետք Նախագահը գնաց Արաս, ուր դիմաւորուեցաւ ընկերվարական պարագլուխ եւ նախկին վարչապետ Կի Մոլէի կողմէ։ Մօտ 15.000 հոգի համախմբուած էր Հերոսներու հրապարակին վրայ, ուրկէ անցաւ Նախագահը՝ Թաղապետարան ... Պատասխանելով Կի Մոլէի բարիգալուստի խօսքերուն, տը Կոլ ըսաւ.— Պարոն քաղաքապետ, պարոն երեսփոխան, սիրելի բարեկամս՝ ձեր խօսքերէն յուզուած եմ ։ Հարկ չեմ զգար ձեզ ըսելու՝ թէ ինչու յուզուած եմ Արասի մէջ։ Արաս շատ տառապեցաւ եւ չկորսնցուց իր քաջութիւնը։ Օրինակ մըն է ան՝ մեր բոլորին համար։ Ինքզինքս մեծարուած կը զգամ՝ ձեր մէջ գտնուելով ։

Ցետոյ, ժողովուրդին դառնալով յայտարարեց թէ Ֆրանսա կը բարձրանայ, շարունակ եւ պիտի շարունակէ բարձրանալ՝ ազգային միասնականութեամբ ։ Ցիշեց նաեւ Ալժերիոյ մասին իր բրած յայտարարութիւնը, աւելցնելով թէ բոլոր Ֆրանսացիները համաձայն են իրեն հետ ։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Այս Կիրակի, Ազգ. Տան մէջ, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, եղանակի առաջին պարանցիկ-ցերեկոյթը, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան, ժամը 16 – 23 ։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Մարսիլիոյ մասնաճիւղին կողմէ Շ. Միսաքեան սրահին՝ 3000 ֆրանք ։

Գ. Աբրահամ Թուրիկեանէ (Իսի) 2000 ֆրանք ։

Ընկ. Գօղոս Գարոնեանէ՝ Գրիգոր Նաթուրեանի մահուան առթիւ 1000 Ֆր.։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ եկեղեցւոյ Նուիրուած Աստուածածնայ շատ գեղեցիկ քանդակագործ մէկ նկարը, Տիկին Սէֆէրեանի կողմէ իր թոռնիկին Ալժերիայէն վերադարձին առթիւ ։

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Գ. Կարպիս Գզտիկեանէ 1500 ֆրանք, իր սիրեցեալ աղջկան մահուան առթիւ։

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այրի Տիկին Արշալոյս Հ. Սարգիսեան իր ամուսնոյն ողբացեալ ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ մահուան հինգերորդ տարեդարձին առթիւ երեք հազարական ֆրանք կը նուիրէ Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերու օգափոխութեան կայանին ։ (Ստանալ «Յառաջ»էն) ։

ՀՐԱՒԷՐ ԼԻՈՆԱՀԱՅ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒՆ

Լիոնի Հայկազեան վարժարանի վերամուտի առիթով կը հրաւիրուին բոլոր ծնողքները անխտիր, աշակերտ զաւակ ունենան կամ ոչ, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3.30ին, Նորակառոյց եկեղեցւոյ սրահը ուր պիտի տրուին 1959 – 1960 տարեշրջանի կրթական գործի մասին տեղեկութիւններ։ Փափաքելի է որ բոլոր հայ ծնողքները իրենց ներկայութեամբ պատուեն այս հրաւէրը ։

Ի դիմաց Լիոնի Ազգ. Միութեան
ԴԻՒԱՆ

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ ։

ԿԸ ԽՕՍԻ՝

ԸՆԿ. ՕՆՆԻԿ ՄԱՃԱՌԵԱՆ

Միջին Արեւելքի ազգային կեանքի մասին ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Թադէոս Գապանեան եւ Տէր եւ Տիկին Ե. Միքայէլեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փրատոյի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ իրենց սիրեցեալ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ԵՂԻՍԱԲԷԹ ԳԱԳԱՆԵԱՆԻ
(Գօլուցի)

հոգւոյն ի յիշատակ ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները ։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան, Առնուվիլ

Ի գիտութիւն մերձակայ սիրելի ժողովուրդին կը յայտարարուի թէ այս Կիրակի, Ս. Եկեղեցւոյս անուան տօնակատարութիւնը պիտի կատարուի, ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս պիտի կատարուի մատաղի օրհնութիւն յաւարտ պատարագի եւ կը բաժնուի ժողովուրդին։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Կաթ. Գատուիրակ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ։ Եկեղեցւոյս փոքրիկներու դասը կ'երգէ պատարագի ամբողջ արարողութիւնը ղեկավարութեամբ դպրապետ Պ. Գէորգ Հուսպոյեանի ։

Կը հրաւիրուի շրջանիս եւ Փարիզի եկեղեցասէր ժողովուրդը ։

Սկիզբն Ժամերգ. ժամը 8.30ին, Ս. պատարագ ժամը 10ին ։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Խրիմեան վարժարանին մէջ։

Հ. Յ. Դ. Պորտոյի Մուրատ խումբի ժողովը այս Երկուշաբթի գիշեր, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը ։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անտօք» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Մատուռին կից սրահին մէջ ։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է .

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽՄԲ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին։ 7, Քուրս տ'Աբէն, Պար տը Կլուպի սրահը։ Օրակարգ.— Ա) Գատգմ. ժողովի զեկուցում։ Բ) Հաշուետուութիւն։ Գ) Վարչութեան ընտրութիւն։ Վարչութիւնը կը խնդրէ իր բոլոր անդամներէն ներկայ գտնուիլ տարեվերջի սոյն կարեւոր ժողովին ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Եկեղեցիին վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի հանդիսաւոր արարողութեամբ կը կատարուի Վարագայ Խաչի տօնը։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Տ. Խորէն քհնյ.։ Տեղի կ'ունենայ խաչահանգիստի մասնաւոր արարողութիւնը։ Ս. Պատարագը ժամը 9.45 – 11.45։ Եկեղեցասէր հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալ ։

× Շաբաթը երկու օր արամադրել կրցող պաշտօնեայ կ'ուզուի։ Դիմել եկեղեցի ։

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-41

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 27 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 27 SEPTEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8606 — 35EME ANNÉE — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4407

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ

Սեւրի Սամուէլ Մուրատեանէն եւ Ռէնսիի Դպրոցասէրէն զատ, վերջացող շաբթուան ընթացքին վերաբացուեցան նաեւ փարիզեան շրջանի եւ գաւառի հայերէնի դասընթացքները :

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչ, Հայոց եկեղեցի, հայ կաթոլիկ եւ հայ բողոքական յարանուանութիւններ եւ զանազան ազգային կազմակերպութիւններ կարելին կ'ընեն հայաբնակ շրջաններու մէջ մայրենի լեզուի դասընթացքներ բանալու համար, յանուն ազգապահպանման :

Որքան գիտենք, բացի Տէսինէն — ուր դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան Հ. Յ. Դ. Ժողովրդական Տան մէջ՝ ամէն օր ժամը 5-7,— միւս տեղերը հինգշաբթի դպրոցական արձակուրդի օրն է, որ կ'օգտագործուի այս նպատակին համար:

Մեր մատաղատի աշակերտներն ու աշակերտուհիները շաբթուան մէջ մէկ օր միայն — յաճախ կէս օր — առիթ ունին հետեւելու հայերէնի դասընթացքի մը :

Գաւառի եւ փարիզեան կարգ մը արուարձաններու մէջ Հայերը համախումբ կ'ապրին եւ փոքրիկները աւելի մեծ դիւրութիւններ ունին «հայկական դպրոց» յաճախելու :Մայրաքաղաքին մէջ մեր հայրենակիցներու ցրուած վիճակը մեծապէս կը դժուարացնէ գործը:

Ցաւալի է հաստատել, որ տարուէ տարի կը պակսի հայերէնի դասաւանդութեանց հետեւողներուն թիւը: Պատճառները բազմաթիւ են :

Կարելի չէ Թիավարել հոսանքին դէմ :

Զորս տասնեակ տարիներու ընթացքին սերունդ է փոխուած :

Փոխուած են նաեւ մտայնութիւնները:

Եթէ հայերէնի դասընթացքները շատ աշակերտ չունին, պատճառը ամէնէն առաջ ծնողքներն են: Երախաները ո՛չ մէկ յանցանք ունին: Անոնք իրենց ծնողքներու հրամանին կը հնազանդին մինչեւ որոշ տարիք մը: Այդ լաւ տարիներէն պէտք է օգտուիլ՝ մայրենի լեզուն սիրցնելու համար փոքրիկին :

Զայն սիրցնելու առաջին քայլը կը սկսի տունէն: Եթէ հայրն ու մայրը պարտադիր կերպով հայերէն խօսին տան մէջ, երախան անպայման կը սորվի մեր ոսկեղինիկը: Խօսիլ գիտնալէ վերջ, աւելի դիւրին կ'ըլլայ գրել – կարդալ եւս սորվեցնել անոր :

Արեւմուտքի մշակոյթով բարձր երկիրներուն մէջ մեր դժբախտութիւնն այն է, որ չունինք մանկապարտէզ եւ նախակրթարան: Ամէն չարիք ասկէ կը ծնի :

Ո՛չ մէկ լուրջ ճիգ կ'ընենք նման դըպրոցներ բանալու համար հոն ուր կարելիութիւններ կան :

Տեղական օրէնքները չեն արգիլեր հայկական դպրոցներ բանալը . կը բաւէ միայն գործադրել Ֆրանսական դպրոցներու ծրագիրը : Հայերէն լեզուն, Հայոց պատմութիւնն ու գրականութիւնը միայն պիտի աւելնան այդ ծրագրին վրայ :

Թուսերը, որոնք մեզի պէս «գաղթական» են ու տարագիր, մեծապէս կ'օգտուին օրէնքի տրամադրութիւններէն : Միայն Փարիզի շրջանին մէջ բազմաթիւ դպրոցներ ունին:

Մենք ունինք միայն երկու կանոնաւոր դպրոց : Անոնք ալ մանկապարտէզի բաժին չունին: Մինչ ամէնէն կարեւորը մանկապարտէզն է: Հո՛ն է որ կը կազմուի փոքրիկը :

Տասը տարեկան աշակերտը երբ Սեւրի կամ Ռէնսիի վարժարանը կը մտնէ, կազմուած է արդէն: Հազար խրատ օգուտ չըներ: Աշակերտներն ու աշակերտուհիները Ֆրանսերէն կը ճռուողեն իրարու հետ: Որովհետեւ տեղական մանկապարտէզին եւ նախակրթարանին մէջ այդ լեզուով է որ սկսած են կարդալ – գրել սորվիլ: Ֆրանսերէն կը մտածեն եւ Ֆրանսերէն ալ կը խօսին :

Նոյնն է պարագան գոյգ Ամերիկաներուն մէջ, ուր նորագոյն սերունդի փոքրիկները անգլերէն եւ սպաներէն — կամ փորթուկերէն — կը խօսին : Հայերէնը խորթ կը թուի իրենց :

Մայրենի լեզուի կորուստը նախաքայլն է այլասերման եւ ուծացման :

Փրկե՛նք սերունդը :

Ուժ տանք հայերէնի դասընթացքներուն :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

"ՎԱՐՉԱԿԱՐԳԵՐԸ Կ'ԱՆՑՆԻՆ ԲԱՅՑ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ ԿԸ ՄՆԱՆ"

ՅԱՅՏԱՐԱՐԵՑ ՏԸ ԿՈԼ ՏԷՕՆՔԷՐՔԻ ՄԷՋ

•

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՀԱՆՔԱՀՈՐ ՄԸ ԻՋԱՒ — 706 ՄԵԹՐ

Հանրապետութեան Նախագահը իր շրջապտոյտին երկրորդ օրը սկսաւ Հայիքուրի հանքագործներուն այցելութեամբ: Շրջանի բնակչութիւնը համախմբուած էր գլխաւոր պողոտային վրայ ՝որ կ'երթայ դէպի հանքերը: Ֆրանսայի Ածուխի արդիւնաբերութեան վարչական հարցերու պատասխանատու Վեռէ Նախագահը դիմաւորելով, ըսաւ.— Աշխատանքի վրայ պիտի տեսնէք չարքաշ, եղբայրական եւ կորովի մարդիկ՝ որոնք հպարտ են հանքագործի իրենց արհեստով :

Մասնագիտական կարգ մը բացատրութիւններ ստանալէ ետք՝ Նախագահ տը Կոլ հանքագործի զգեստներ հագնելով կը պատրաստուի հոր իջնել :

Այցելութեան համար որոշուած էր Թիւ վեց հորը, որ ամէնէն արդիական սարքաւորումը ունի :

Ժամը 10ին Զօրավարը իր հետեւորդներով կ'իջնէ հանքահոր. 706 մեթր : Ժամ մը յետոյ՝ երբ Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը դուրս ելաւ՝ սեւ փոշիով ծածկուած էր: Խօսակցեցաւ մօտ երեսուն բանուորներու հետ, որմէ ետք կարճ ճառ մը խօսեցաւ հանքագործներուն եւ իրենց պարագաներուն, մօտ 8000 հոգի:

« Ածուխը, ըսաւ Նախագահը, միջտ էական եղած է, բայց այսօր վճռական դեր կը խաղայ Ֆրանսական տնտեսութեան, ինչպէս նաեւ աշխարհի տնտեսութեան մէջ: Պէտք է մտածել հանքածուխի մասին, հարկ է օգտագործել զայն՝ լաւագոյն պայմաններով եւ պէտք չէ հրաժարիլ անկէ : Ազգային շահերու համար է որ ասիկա կ'ըսեմ ձեզի »:

Խանդավառ ծափերու մէջ Նախագահը կ'առաջարկէ «Մարսէյյեզ» երգել եւ ժողովուրդը կը հետեւի իրեն :

Հայիքուրի մէջ Նախագահը մէկ միլիոն Ֆրանքի չէք մը տուաւ՝ հանքի զոհերուն օգնութեան հիմնադրամին, մեծապէս յուզելով ներկաները:

Ուշագրաւ է այն պարագան, որ Հայիքուրի համայնավար քաղաքապետն ու քաղաքապետարանի անդամները Նախագահը չդիմաւորեցին ու ներկայ չեղան հանքահորերու այցելութեան :

Այնուհետեւ Նախագահը գնաց Լանս ուր հասաւ որոշուած ժամանակէն քսան վայրկեան յետոյ: Քաղաքապետը զինքը ընդունեցաւ Քոնտորսէ լիսէին մէջ. արդարեւ, Լանս Թաղապետարան չունի եւ Քաղաքապետը որոշած է չշինել զայն՝ այնքան ատեն որ աւերակները կը մնան քաղաքին մէջ:

Տը Կոլ ճառ մը խօսեցաւ, չնչտելովԹալէի եւ Արասի մէջ իր ըրած յայտարարութիւնները.— Ապագայի մասին պէտք է մտածել, ապագան պէտք է շինել: Ձիգ չխնայեցինք : Ծամբայ ելած ենք՝ բոլորին կամքով լուծելու համար Ալժերիոյ հարցը: Երկիր մըն ենք՝ որ պէտք է ապրի եւ ծառայէ բովանդակ մարդկութեան ... Ֆրանսա ամէն բան պիտի ընէ որպէսզի ժողովուրդները գործակցին՝ ժողովուրդներու երջանկութեան համար :

Պէթիւն. ժողովուրդին խանդավառ կանչերուն պատասխանելով, զօրավարը իր հաւատքը յայտնեց Ալժերիոյ խնդրին լուծման համար. « Եթէ չլուծուի՝ բոլոր մարդոց համար աղէտ մը պիտի ըլլայ ան. բայց երբ լուծուի՝ մարդիկ պիտի կարենան շարունակել Ֆրանսայի ճակատագիրը կառուցանել »:

Տէօնքէրքի բոլոր նաւերը դրօշազարդուած էին՝ Հանրապետութեան Նախագահը ընդունելու համար: Շքախումբը « Կեցցէ տը Կոլ» բացագանչութիւններով դիմաւորուեցաւ ժողովուրդին կողմէ, որ խմբուած էր Թաղապետարանի հրապարակին վրայ :

Տէօնքէրքի մէջ խօսած ճառով տը Կոլ անգամ մը եւս չեշտեց Ֆրանսայի վերածնունդը, Ալժերիոյ հարցին լուծումը, աշխարհի խաղաղութիւնը, մասնաւորապէս յիշեցնելով.— Վարչակարգերը կ'անցնին բայց ժողովուրդները կը մնան. ուրեմն հարկ է խաղաղութիւնը ամրապնդել եւ ժողովուրդները իրարու մօտեցնել :

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ - ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՏԵՍՆՈՒԵՑԱՒ ՆԻՔՍԸՆԻ ԵՒ ՀԵՐԹԸՐԻ ՀԵՏ

•

Այզընհաուըրի հետ խորհրդակցութեան նստելէ առաջ Վարչապետ Խրուշչեւ երկու կարեւոր հանդիպումներ ունեցաւ. փոխ նախագահ Նիքսընի եւ Արտաքին նախարար Հերթըրի հետ ։

Նիքսընի եւ Խրուշչեւի խօսակցութիւնը բարեկամական ըլլալէ հեռու էր, մանաւանդ՝ երբ Ամերիկայի փոխ նախագահը ըսաւ թէ Խ. Միութիւնը իր ծրագիրներուն կարեւոր մասը գաղտնի կը պահէ :

Հերթըր բարեկամական շեշտով մը Խրուշչեւի ըսաւ.— Կը յուսանք որ Միացեալ Նահանգներէն կը մեկնիք լաւ տպաւորութեամբ :

Ցետոյ, անդրադառնալով Նախագահ Այզընհաուըրի հետ ունենալիք հանդիպումին, Հերթըր աւելցուց .— Աւելի քան մէկ շաբաթ է որ կը գտնուիք մեր երկրին մէջ: Ծանրաբեռնուած էիք ձեր պարտականութեամբ եւ ձեզի կրնամ վստահեցնել թէ կը հիանանք ձեր ուժականութեան վրայ: Այս կարճ ժամանակի ընթացքին այցելեցիք մեր քանի մը քաղաքները եւ հանդիպումներ ունեցաք պաշտօնական անձերու եւ քաղաքացիներու հետ: Քաղաքական մարդոց ըսածներէն բոլորովին տարբեր բան մը տեսաք եւ կ'ուզէինք որ մեզ տեսնէք այնպէս՝ ինչպէս որ ենք:

Կը մնայ կարեւորագոյն հանդիպումին արդիւնքը՝ Այզընհաուըր – Խրուշչեւ խօսակցութիւնները : Քէմփ Տէյվիտի մէջ երկու երկիրներու ղեկավարները խօսեցան բովանդակ մարդկութիւնը շահագրգռող հարցերու շուրջ: Մամուլը տակաւին լուր չունի բանակցութիւններու արդիւնքէն : Կը սպասուի վերջնական հաղորդագրութեան ՝որ պիտի հրապարակուի Խրուշչեւի Մոսկուա վերադառնալէն առաջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ 5000 ցուցարարներ, որոնց միացած էին զինուորներ իրենց բողոքը արտայայտեցին Իրաքեան դեսպանատան առջեւ: Մէկ ցուցարար սպաննուած է, 17 հոգի վիրաւորուած են : Ապահովութեան բացառիկ միջոցներ ձեռք առնուած են այս առթիւ, խորհրդային դեսպանատունը խիստ պաշտպանութեան տակ է , մինչ Իրաքի եւ Խորհր. Միութեան «բարեկամ» Լիբանանցիներուն թելադրուած է տունը նստիլ: Այս ցոյցերը կատարուած են, ինչպէս գրած էինք, Իրաքցի 17 սպաներու գնդակահարման առթիւ : Իրաքի դեսպանատան առջեւ հաւաքուած ժողովուրդը կը գոռար. « Ո՛վ Իրաք, արթնցիր»: 2000 Մահմետականներ հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօնի մը ներկայ եղած են, ի յիշատակ Իրաքի հրացանազարկներուն :

ՍԻՒՈՒՏԱԿԱՆ Արաբիոյ պատուիրակը յայտարարեց Նիւ Եորքի մէջ թէ Ալժերիոյ ըմբոստները համաձայն են բանակցելու տը Կոլի հետ «ինքնորոշման» հիման վրայ, պայմանով . սակայն որ հանրաքուէն կատարուի ՄԱԿի հսկողութեան տակ :

ՍԷՅԼԱՆԻ մէջ պաշտօնական վիճակ հաստատուեցաւ՝ Վարչապետ Պանտարանէքէ դէմ եղած մահափորձէ մը ետք: Վարչապետը ծանրօրէն վիրաւորուած՝ հիւանդանոց փոխադրուած է: Ահաբեկիչներէն մէկը սպաննուած է պահակներու կողմէ , իսկ միւսը՝ ձերբակալուած :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն Թիպէթի մէջ ըմբոստութիւն ծագած է: Միւս կողմէ՝ Չինացիները խրամատներ կը փորեն հնդկական սահմանին վրայ եւ ստորերկրեայ պատսպարաններ կը շինեն ռազմական նպատակներու համար :

ՌՈՒՐԻ (Արեւմտեան Գերմանիա) 50 հազար հանքագործները շաբաթ օր Պոնգացին՝ բողոքի ցոյց մը ընելու համար ։ Բանուորները դէմ են կարգ մը հանքագործներու գործէ արձակման եւ աշխատաժամի պարտադիր նուազումին :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ Ալպասպը. Ճակատը նոր թափով վերսկսած է ահաբեկչական իր գործունէութեան: Երկու ռումբեր արձակուած են Ալժէ՝ վաճառատան մը վրայ. հինգ հոգի սպաննուած, եօթը ուրիշներ վիրաւորուած են: Նոյն օրը սըրճարանի մը մէջ արձակուած ռումբ մը երկու կիներ վիրաւորեց: Աֆլուի մէջ տասը զինուորներ թակարդ իյնալով ըսպաննուեցան: Զեռնառումբեր արձակուեցան նաեւ կարգ մը այլ շրջաններու մէջ՝ նիւթական վնասներ պատճառելով :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ելմտական նախարար Փինէ Միջազգային Հիմնադրամի ժողովին ներկայ ըլլալէ ետք Հոկտեմբեր 5 – 6ին պիտի հասնի Ռիօ տը Ժանէյրօ, տնտեսական կարգ մը հարցերու շուրջ խօսակցելու համար :

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ 5559 տարիներու ընթացքին տեղի ունեցած են 14.513 պատերազմներ, որոնց հետեւանքով երեք միլիառ 640 միլիոն մարդ մեռած են: «Աշխարհի թիւ 1 քաղաքացին» որ ինքն իրեն տուած է այդ անունը, Ժան - Ժագ Պանպել կ'ըսէ նաեւ թէ այդ պատերազմները արժած են 500 միլիառ միլիառ ֆրանք :

1929ԻՆ ԱՐԻՍԹԻՏ ՊՐԻԱՆ յուշագիր մը կը ներկայացնէր Ազգերու Դաշնակցութեան «Եւրոպական Միութեան» մը համար: Նման բնոյթ կրող առաջին յուշագիրն էր: Այս դէպքին երեսնամեակը տօնուեցաւ առջի օր. եւ Պելժիոյ նախկին վարչապետը Վան Զէլանտ ըսաւ.— «Պըրիանը յարգելու լաւագոյն ձեւն է ժամ առաջ Եւրոպան շինել, ինչ որ նաեւ մեր պարտականութիւնն է »:

(Լուրերու շար.-ը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՆՈՐ ՏԱՌԵՐ

Տարիներ առաջ, Մակինցեան եւ ընկերները պայքար մը բացին հայկական տպագրական տառերուն ձեւին դէմ՝ մեղադրելով որ «անկիւնաւոր.» են :

Այս պայքարը տեղի կ'ունենար այն շրջանին, երբ կը կատարուէր... մրցում մը աւելի «յեղափոխական» երեւնալու, բիրտ ու քանդող, կարելի է ըսել՝ որոշ տարիքի մը յատուկ սատրիմին բերումով: Հիմնական փոփոխութեան մը ենթարկեր էին ուղղագրութիւնը, — ճիշդ այն օրերուն՝ երբ հայ ժողովուրդը իր ապրելու պայմաններուն մասին միայն կրնար մտածել, — ո՛վ գիտէ, խրամատ մը բանալու համար անցեալին ու ներկային միջեւ :

Յետոյ տիրեց լռութիւն :

Այսօր հայկական տառերու բարեփոխութեան հարց կը յարուցուի «գեղեցկացնելու», մոռցուած չէ ըսել՝ նաեւ «դիւրընթեռնլի» դարձնելու ցանկութեամբ, հետեւեալ պայմաններով .—

1.— Հիմնականին մէջ պահպանել ներկայիս գործածուած տառապատկերը :

2.— Ուղղել նոյն տառերուն թերութիւնը (մրցումի՞ կը կարօտի այս պայմանը) :

3.— Մեծցնել տառերուն հիմնական մասը, աչքը, (մարմի՞նը թէ աչքը) :

4.— Ապահովել տեղի խնայողաբար օգտագործումը (մելանի խնայողութեան պայման չկա՞յ) :

Մրցումին պայմանաժամ տրուած էր չորս ամիս միայն, սիրելի՛ ընկեր Արտասահման :

Մրցումը կատարուեցաւ, մրցորդները պսակուեցան, մրցանակ շահած տառատեսակները չօգտագործուեցան, — թանգարա՞ն նետուեցան՝ «հարստացնելու» համար հայկական տպագրական տառատեսակները, ինչպէս կը շեշտէ Հայկ Առաքելեան :

Առ այժմ պիտի չզբաղիմ այս մրցումին հին պատմութեամբ կամ արժէքով, ոչ ալ պայմաններով :

Ժամանակէ մը ի վեր «Սով. Հայաստան»ի մէջ կը տեսնուին տառերու նոր տեսակներ, — սկիզբները կէս սեւնակ, յետոյ մէկ ամբողջ սեւնակ, այժմ՝ աւելի: Կը թուի թէ փորձ մը կը կատարուի աչք վարժեցնելու կամ ընթերցողներուն տպաւորութիւնն առնելու :

Պէտք է ըսել թէ նորութիւն չկայ նաեւ այս տառերուն ձեւին մէջ: Գլխաւոր նորութիւնը կը բերէ զա՛ն, որու գլուխը սէր ձեւ ունի: Այս տառերը, իրենց ձեւէն անկախ, կրնանք կոչել «ճերմակ» տառ, — տառերուն մարմինը նուազ թանձր է: Ընթերցանութեան տեսակէտով, արժանի այն քննադատութեան՝ որուն ենթարկուած են «արամեան» տառերը, — ճերմակը թշնամի է աչքին ու գիրք չի տպուիր ճերմակաշատ տառերով :

Այս ամէնէն կը հետեւի թէ վարանումի մէջ են տառերու բարեփոխութեան ախոյեանները :

Նպատակ չունիմ դեռ խօսելու՝ ըստ էութեան: Պատմութիւն կ'ընեմ :

×

Հի՞ն, շատ հին պատմութիւն է հայկական տառերու բարեփոխութեան հարցը: Այնքան հին, որ... ժամանակավրէպ դարձաւ այլեւս :

Երբ տպարանները կը գործածէին մետաղատառեր, կը հիննային երկար գործածութեամբ, մելանով կը լեցուէին «աչքերը», մամուլին տակ կը մաշէին «մարմինները», մասնաւորաբար «անկիւնները» կամ «սրունքները» (ֆրանսերէն՝ hamp), եւ ի վերջոյ կը դառնային անընթեռնլի: Այդ շրջանին՝ պահանջ կար տառերուն տալու այնպիսի ձեւ մը, որ դիմանար երկար գործածութեան եւ մնար միշտ դիւրընթեռնլի :

Քանի նոր են, հրաշալի են հայկական տառերը: Հնչիւններու բազմազան հարստութեամբ օժտուած հայկական ալփաբետը սքանչելի ստեղնաշար մըն է, ձեւով եւս այլազան :

Արդ, երբ այժմ տողաշար մեքենան միշտ նոր տառ կը ձուլէ, ամէն անգամ նորը կը գործածէ, անհետացաւ այն անպատեհութիւնը, զոր կը ներկայացնէր մամուլին տակ մաշած ու մելանին մէջ խեղդուած հին տառը: Երեսուն տարի առաջ ... կարելի չէր կարդալ մեր օրաթերթերը, որովհետեւ պղտոր էին տառերը եւ դժուար էր զանազանել այբը տիւնէն ու դատը գայէն :

Այսուհանդերձ, այսօր ալ, վրդովեցուցիչ ոչինչ կը գտնեմ՝ եթէ բարեփոխութիւն մը կատարուի հայկական տառերուն ձեւին վրայ: Մեսրոպի հրաշալի ձեռնարկէն ի վեր ո՛րքան փոփոխութիւններ կրած է մեր գիրը: Միայն ու միայն դիւրընթեռնլիութեան տեսակէտով, — զեղչել մարդու խօսքեր են ըսել՝ «գեղեցկացնելու համար», «տեղի (թուղթի) խնայողութեան համար», վաղն ալ պիտի ըսեն՝ «մելանի խնայողութեան համար», — այո՛, միայն ու միայն դիւրընթեռնլիութեան տեսակէտով՝ ցանկալի է որ բարեփոխութիւն կատարուի ս եւ ռ տառերուն վրայ, ինչպէս գ եւ դ, շ եւ չ, ա եւ տ, բ եւ ը, գ եւ դ, ա եւ պ, ռ եւ ո, բ եւ ը տառերուն վրայ: Ի՞նչ մնաց, պիտի հարցնէք: Լա՛ւ, թող բարեփոխութիւն կատարուի բոլոր տառերուն վրայ: Պայման՝ դարձնելու համար զանոնք դիւրընթեռնլի, իրարու հետ շփոթութիւնը անկարելի, բայց առանց խախտելու նմանութիւնը պատմական ձեւին հետ :

Այո՛, ես համաձայն եմ բարեփոխութեան ոչ միայն հայկական տպագրական տառերուն, այլ եւ... Աբեղեանի քոսոտ ուղղագրութեան :

Բայց այս հարցերուն մէջ, կը խորհիմ թէ արտասահմանէն առաջ եւ արտասահմանէն աւելի Երեւա՛նն է շահագրգռուած, — տեսէք թէ ինչո՛ւ :

Զիս շատ կը զարմացնէ արտասահմանեան աղմուկը: Ուղղագրութիւնը փոխեցին եւ արտասահմանեան ձայներն ալ չլսեցին, — ո՞վ վնասուեցաւ: Երեւան պիտի շահագրգռուէր անշուշտ ոչ թէ գաղափարի տարածութեամբ, — անիմաստ պիտի ըլլար ատիկա, — այլ որքան քարոզչական, նոյնքան գեղարուեստական գրականութեան տարածութեամբ : Բայց արտասահման չքաջալերեց այդ տարածումը՝ առաւելապէս անոր համար որ չարափոխուած էր ուղղագրութիւնը : Այսօր ամէն գրոց-բրոց Հայ կը փափաքի հետեւիլ Երեւանեան հրատարակութիւններուն, որոնց մէջ մեծարժէք ու թանկագին գործեր շատ կան, բայց քոսոտ ուղղագրութիւնը կը փակէ շատերու ընթերցանութեան ախորժակը: Երեւան կրնար արտասահման ղրկել աւելի մեծ չափով գրականութիւն, պահանջը մեծ է ժողովուրդին մէջ, ուղղագրութիւնն է որ կը փակէ սահմանագլուխը(*): Մասնագէտ մտաւորականներու համար արդէն չեն անշուշտ ուղղագրական նման դժուարութիւններ, — տարբեր խնդիր :

Արդ, եթէ վաղը տպագրական տառերն ալ փոխեն, աւելի եւս մեծցնեն խրամատը կամ իջեցնեն «երկաթէ վարագոյրը», ո՞վ է տուժողը, — դարձեալ Երեւանը :

Ամէնէն «յեղափոխականն» անգամ գիտէ անշուշտ այսքան «դիալեկտիկա» :

Ուստի, մէկ խօսք միայն ունիմ յարուցուած աղմուկին մէջ :

Երեւան կրնայ ուղղագրութիւն փոխել, տպագրական տառերու ձեւը փոխել, նոյնիսկ լեզուն փոխել, — ո՛վ սարսափ: Երեւան կրնայ ամենակարող համարել ինքզինք ամենայն միամտութեամբ: Զրոզքե՞նք նման վանտալականութեանց դէմ, — ուրիշ խնդիր է ատիկա: Երեւան տառը փոխէ թէ լեզուն, արտասահման անշուշտ պիտի պահէ պաշտպանէ հայ տիպուտառը, ինչպէս Նուիրական հանգանակի մը նման իր սիրտին վրայ սեղմած՝ կը պահպանէ Հայութեան պատմական դատը : Ըսեր եմ ուրիշ անգամ ու կը կրկնեմ եւս այս անգամ, — ես մասնագէտ եմ արտասահմանագիտութեան, աւելի քան ոեւէ հայրենագէտ: Թող երկրուան տղաքը կամ հնօրեայ իմաստունները ծամեն իրենց ծիւթը՝ «ազգ» եւ «հայրենիք» բառերուն մէջ որոնելով մամուռի համ կամ ուրիշ բան, — նոր օրերը նոր գաղափարներ են բերած եւ աշխատանքի նոր ձեւեր: Ես կը հաւատա՛մ արտասահմանի, պայմանով որ աշխատինք նոր ձեւերով ու նոր գաղափարներով, եւ ոչ թէ ժամ կամ ծերանոցներ հիմնելով՝ յատկապէս փառաւորելու համար այս կամ այն Աբիսողոմ աղային անունը: Ատոր համար է որ կատաղութիւն կը զգամ՝ երբ արտասահմանի մտաւորականը կը դառնայ դոլամ:

Արտասահմանի մտաւորականը այն է որ չի ծախուիր երբեք, — կը պայքարի ամէնո՛ւն դէմ, բոլո՛ր հայապրուժ, խարդախ ու նենգ հերոսներուն դէմ, Երեւանի դէմ՝ եթէ կը հարկադրէ, սատանային դէմ՝ եթէ կը պարտադրէ: Մեր պատմութի՛ւնն է որ մեզի տուն կուտայ այս հանգանակը :

Բայց ես վստահ եմ թէ, հակառակ ներսի եւ դուրսի դոլամներուն, դիւրաւ զոհ չ'երթար Երեւանը: Այնտեղ եւս ունինք մտաւորականներ որոնք նոյնքան ուժգին փարած են մեր նուիրականութեանց: Եթէ ճիշդ է որ համաշխարհային յեղափոխութեան կամաւոր գրուած Փանջունիներ, ժամանակ առ ժամանակ, կը վտանգեն այդ նուիրականութիւնները, ուրախութիւն կը պատճառէ ինծ արձանագրել թէ կա՛յ ընդդիմութեան թաքուն ուժ մը եւ, որ կը խափանէ ամէն վտանգ : Վկա՛յ Աբեղեանի քոսոտ ուղղագրութեան նահանջը: Վկա՛յ եւս վարանումները, որոնք կը նկատուին տպագրական տառերու բարեփոխութեան առաջարկներուն եւ գործադրութեանց մէջ :

Երեւան առանց պայմանի անձնատուութեան բերդ մը չէ, վստահ եմ: Տպագրական տառերու բարեփոխութեան շուրջ յարուցուած վէճը, — ո՛րքան ալ հանելուկային ձեւ առաւ վէճին պատմութիւնը, — իր արժէքը կը պահէ այն չափով միայն, որ ընդդիմադրութեան ազդակ մը դարձաւ, օգտակար՝ ամէն ժամ եւ ամէն հարցի մէջ, այլ եւ անով որ կը փրկէ արտասահմանեան մտաւորականին վարկը, զոր, դժբախտաբար, ի վնաս հանած են քանի մը ֆաննաներ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ց. Գ.— Հայ տիպուտառին հնօրեայ մէկ սպասաւորը, տպագրիչ Հրաչեայ Տէր-Ներսէսեան, հեռախօսով ընդվզում կը յայտնէ ինծի՝ իր եզնարանէն, հայկական տպագրական տառերու որեւէ բարեփոխութեան դէմ: Կը հրաւիրեմ զինք որ արտայայտուի հրապարակաւ: Ատիկա առիթ մը կ'ըլլայ ինծի, որ ի հարկին ներկայացնեմ ուսումնասիրութիւն մը տպագրական տառերու պատմական ու գիտական բարեփոխութեանց պայմաններուն մասին:

Փակուած է վէճը այն ձեւով որ դրուած է: Բայց ցանկալի է, Երեւանի ձեռնարկէն անկախ, իմանալ մասնագէտներու կարծիքը, — անհրաժե՞շտ է բարեփոխել մեր տպագրական տառերը: Հարցարան մը ահաւասիկ: Յառաջ պիտի հաւաքէ բոլոր պատասխանները, իբրեւ նիւթ հայ տիպուտառին պատմութեան :

Շ. Ն.

(*) Մեզի ծանօթ են Երեւանի դժգոհութիւնները, «իրենց մարդոց» կատարած չարաշահութեանց առթիւ, գիրքերու տարածման խնդրոյն մէջ: Մեզի չի վերաբերիր զբաղիլ այդ պատմութիւններով :

ԵՐԱԺԻՇՏ ԵՂԲԱՅՐՍ ՕՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԿԱՆ

Երբ 1938ի Հոկտեմբեր ամսուան առաջին օրերուն, Օննիկ Պէրպէրեան կը մեկնէր Աղեքսանդրիոյ քարափէն, «Փրովիտանս» շոգենաւով, անիկա կ'երթար Փարիզ, ստանձնելու իրեն տարիներէ ի վեր խոստացուած պաշտօն մը: Բայց, նախախնամութիւնը — հայ արուեստագէտին միակ նեցուկը — ուզեց որ, ուրիշ մը յաջողէր այդ պաշտօնը առնել :

Կ'ենթադրեմ որ, Օննիկ Պէրպէրեան Փարիզի մէջ, Նոյեմբերի այդ օրը, մերժողական պատասխանը առնելուն, տատամսոտ թեւաբախում մը ունեցաւ պահ մը, բայց նոյն այդ թեւաբախումով, անիկա թռաւ եւ թառեցաւ իրեն սահմանուած կալուածին վրայ — երաժշտութիւն :

Փարիզի մէջ, երաժշտական աշխարհին դուռները իսկոյն բացուած գտաւ իր առջեւ. աշակերտը եղած ըլլալով Ժան Հիւրէին, անոր վաղահաս մահուընէն անմիջապէս ետք, կազմուած էր, իր բազմաթիւ աշակերտներէն եւ բարձր դասու անդամներէ, ընկերակցութիւն մը, յաւերժացնելու համար տաղանդաւոր երաժիշտին գործերը:

Օննիկ Պէրպէրեան, իբր ամէնէն խոստմնալից աշակերտներէն մէկը Հիւրէին, թեւարագ ընդունուեցաւ եւ առաջնորդուեցաւ այդ միութենէն: Անկէ ետք, անիկա ունեցաւ իր վերելքը, փարիզեան երաժշտական ոստանին մէջ, քանի տարի շարունակ :

×

Մենք, երեք եղբայրներս ու ես, մեծցած ու ապրած ենք բանաստեղծութեամբ եւ երաժշտութեամբ լեցուած մթնոլորտի մը մէջ :

Մեր մայրը հիանալի դաշնակահար մըն էր: Իսկ մեր հայրը, երաժշտութիւն կը յօրինէր եւ կ'երգէր պարիթոնի լաւ թէմպրէ ձայնով մը: Մեր տղայական խաղերը միշտ դարձած են երաժշտութեան կշռոյթով :

Սկիւտարի մեր վարժարանին ընդարձակ պարտէզին պատէն անդին, կար Պէյլէրին պարտէզը, ամառները ժամադրավայրը Սկիւտարի ընտրանիին, ուր երեկոները, մարմարէ աւազանին շուրջ նստած, խոշոր չինիներու շուքին տակ, անոնք կ'ունկնդրէին նուագախումբին, զոր կը ղեկավարէր այն ատենուան Պոլսոյ նշանաւոր երաժիշտը՝ Յարութիւն Սինանեան :

Մեր ծնողքը զարմացումով եւ հրճուանքով սկսան տեսնել որ Օննիկը, հազիւ վեց տարեկան, դպրոցին պատին վրայ կանգնած, ձեռքը խոշոր փայտ մը, խանդավառութեամբ իր կողմէն կը ղեկավարէր նուագող խումբը, կաս կարմիր կտրած եւ խածնելով լեզուն: Այն ատենը հայրս փոքրիկ ջութակ մը գնեց Օննիկին համար, եւ անիկա, վեց տարեկանին, աշակերտը դարձաւ Սինանեանին :

×

Մենք դեռ ամէնքս ալ երախայ, կորսնցուցինք մեր սքանչելի եւ գեղեցիկ մայրիկը: Բայց մեծցանք մեր հօր հզօր եւ անբիծ շունչին տակ :

Ես ամերիկեան գոլէճին մէջ աշակերտը դարձայ գերմանացի դաշնակահար Փօլ Լանկէին: Անիկա արուեստագէտ ուսուցիչ մըն էր, եւ շուտով խորասուզուեցաւ ինծի հետ, մեծ ռոմանթիքներուն հոգին թարգմանելու աշխատանքին մէջ :

Այդ երաժշտութիւնը ես կը փոխադրէի նաեւ մեր տունը : Եղբայրներս ուշադրութեամբ կ'ունկնդրէին ինծի, երբ կը նուագէի Շոփէն եւ Շումանն: Օննիկ, տրուած էնթէրվիուի մը մէջ, ըսած է թէ այդ պահերը եղած են իր առաջին իսկական երաժշտական տպաւորութիւնները : Եւ այդպէս է որ, տասնըվեց տարեկանին, Օննիկ յանկարծ գրեց իր առաջին երաժշտական կտորը :

×

Օննիկ Պէրպէրեան, իր պատանեկութեան շրջանին, հակառակ իր արուեստագէտի խառնուածքին, ներամփոփ եւ լուրջ ուսանող մըն էր: Եւ երբ Պէրպէրեան վարժարանի քոլէճական շրջանը աւարտեց, մասնաւորապէս ճշդուած գիտական ճիւղերուն մէջ, հայրս զինքը ղրկեց Լօզանի համալսարանը :

Բայց մեր հայրը բախտը չունեցաւ տեսնելու իր համալսարանական զաւակին վերադարձը: Ան հասաւ Պոլիս հօրս մահէն յետոյ, եւ դեռ քանի տարեկան, ստանձնեց Պէրպէրեան վարժարանի տնօրէնութիւնը, 1909էն, մինչեւ 1912, երբ Շահան Պէրպէրեան աւարտելով Սորպոնի փիլիսոփայութեան ընթացքը, տիրաբար ձեռք առաւ իր հօրմէն ժառանգած վարժարանը, անոր դաստիարակելու բացառիկ կարողութիւններուն հետ :

Այն ատեն, Օննիկ Պէրպէրեան, կրցաւ ետ նայիլ դարձեալ, դէպի իր խորը, դէպի իր երաժշտական ձգտումները, եւ թողլով Պոլիսը, անցաւ Փարիզ, միանալու ինծի, ուր ես արդէն կը հետեւէի երաժշտութեան, եւ ան ալ նետուեցաւ իր բուն կոչումին, երաժշտութեան աշխարհին մէջ :

Ես աշակերտն էի, անուանի Հէթիշէն ետք, Մարգարիտ Բաբայեանի, այն մեծապէս արուեստագէտ Թիֆլիզցի Հայուհիին, որ ծանօթ անձ մըն էր Փարիզի գեղարուեստական աշխարհին մէջ: Ան զիս առաջնորդեց երգելու Տըպիւսի, Ֆօրէ եւ Տիւփարք :

Իսկ Օննիկ աշակերտը դարձաւ երաժիշտ Ժան Հիւրէին:

Օր մը, անոր ներկայացուցած մէկ կտորը տեսնելէն ետք, Հիւրէ կ'ըսէ իր աշակերտներուն.— «Դուք Ֆրանսացի–

ներ էք, Պէրպէրեանը Արեւելքէն կու-գայ, բայց ձենէ հազար անգամ աւելի լաւ թափանցած է Փրանսական արդիական երաժշտութեան : »

Այս ուսանողութեան շրջանին է որ ան գրած է իր «վեց կտորները դաշնակի համար», նաեւ զմայլելի « Ալագեազի երգերը», նուիրուած իր քրոջ, եւ որուն առաջին ունկնդրութիւնը լսուած է Փարիզի մէջ, Մարգարիտ Բաբայեանէ : Թէ՛ դաշնակի կտորները եւ թէ երգերը տպագրուած են Տիւրան տան կողմէ :

Օննիկ ութ տարուան ուսանողական շրջան մը ունեցած է Փարիզ, մասամբ ալ Լօզան: Մէկ տարի նաեւ անցուցած է Հռոմ, Վիլլա Մէտիսիս, «Փրի տը Ռոմ» շահած երիտասարդ երաժիշտներու ընկերութեան մէջ :

Բայց իր երաժշտական պատրաստութիւնը ընդհատուած է, Պէրպէրեան վարժարանին փոխադրութեամբ դէպի Գահիրէ, ուր իր եղբօր Շահանին հետ, տասը տարի վարած է Պէրպէրեան վարժարանը :

Եգիպտոսի այս շրջանը իրեն համար երաժշտական տեսակէտով պարապ անցած չէ սակայն: Մեր պատարագը ձայնաւորած է Գահիրէի մէջ, Փոլիփոնիք ձեւով, հոյակապ գործ մը ինքնին թէքնիք մեծ վարպետութեամբ յօրինուած : Եւ նաեւ, ութ պալէներ, ինչպէս «Վարդանանք», «Ժամերի քայլը», «Գրիգոր Լուսաւորիչ » եւ ուրիշներ, որոնք Շահան Պէրպէրեանի պարագրութեամբ, բեմադրուած են վարժարանին աշակերտութեան կողմէ : Վստահօրէն, այդ գեղարուեստական պահերէն անկորնչելի յիշատակ մը պահած ըլլալու են երկու արուեստագէտ եղբայրներուն աշակերտները:

×

1938ին Փարիզ հասնելէն եւ երաժշտութեան մէջ նետուելէն ետք, Օննիկի մեբելքը եղած է յանկարծական եւ բեղուն, տարածուելով քսան տարիներու անխոնջ ստեղծագործութեան վրայ :

Անիկա, ամէն տարի, իր մեծ նուագահանդէսներուն, Փարիզի կամ Նիւ Եորքի Գառնըկի Հոլին մէջ, կամ Ֆիլատելֆիա, ներկայացուցած է կարեւոր ստեղծագործութիւն մը, — ինչպէս «Հերոսի մը կեանքը», «Լա Սէնֆոնի Ամէնիէն» , « Նարեկ », « Փաթրիս », դաշնակի քոնչերթօ մը, ջութակի քոնչերթօ մը անցեալ եղանակին Ֆիլատելֆիայի իր մեծ նուագահանդէսին : Իր վերջին գործը « Սասունցի Դաւիթ» կը մնայ անաւարտ։

Օննիկ Պէրպէրեան եղած է Սփիւռքի Հայութեան՝ Սմէթանան եւ Պէլլա Պարթօքը: Իր մոթիֆները առնելով Հայ ժողովրդական երաժշտութենէն, ան ստեղծած է Սփիւռքահայ համերգային երաժշտութիւնը: Օննիկ Պէրպէրեան կառուցանող երաժիշտ մը եղած է: Իր թողած երաժշտական ստեղծագործութիւնը մեծարժէք է :

ՄԱՆՆԻԿ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Գ. ԵՍՏՈՆԱԿԱՆ(*) ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

★

Եստոնիոյ աշխարհիկ գրականութեան պատմութիւնը կը սկսի 17րդ դարու կէսերուն: Իսկ 18րդ դարուն եստոներէն լեզուով լոյս տեսած են պատմուածքներու եւ բանաստեղծութիւններու ժողովածուներ, կազմուած՝ միրձպալթեան Գերմանացիներու կողմէ (ինչպէս պարագան էր Լատվիոյ համար եւս):

Եստոնական ազգային գրականութիւնը ծնունդ առած է միայն 19րդ դարու սկիզբը: Այս ժողովուրդի պատմութեան մէջ ականաւոր լուսաւորիչ, գրող եւ ազգային գրականութեան հիմնադիրը հանդիսացած է Ֆրիդրիխ Ռէյնհօլդ Կրէյցվալդը (1803 – 1882):

1820ին ան սկսած է թարգմանել Շիլլէրի եւ Կէօթէի ստեղծագործութիւնները: 1826 – 1833 թուականին յաճախած է Տարտուի (Դորպատ) համալսարանը, երբ նոյն համալսարանին դասընթացքներուն կը հետեւէր նաեւ Խաչատուր Աբովեանը:

Եստոնիացիներուն համար Կրէյցվալտը այն է, ինչ որ է Աբովեանը՝ Հայերուն համար:

1840ական թուականներուն Կրէյցվալտ, Ֆեյման, Եադորսոն եւ ուրիշներ կը ստեղծեն եստոնիական դեմոկրատական գրականութեան առաջին գործերը :

Ֆեյմանի սկսած գործը շարունակելով, Կրէյցվալդ խորապէս կ'ուսումնասիրէ իր ժողովուրդին բանահիւսութիւնը եւ տասը տարուան տքնաջան աշխատանքներէ ետք կը հաւաքէ ու գրական մշակման կ'ենթարկէ եստոնիական ազգային Եպոսը՝ «Կալեվիպօէգ»ը: Այս ժողովրդական վէպին մէջ կ'արտայայտուին Եստոն ժողովուրդին դարաւոր իղձերը, անոր պայքարը օտար տիրապետողներու դէմ՝ ազատութեան եւ անկախութեան համար :

1850 – 60ական թուականները եստոնիական ժողովրդական բանաստեղծութեան զարգացման սկիզբն է: Այստեղ ալ կեդրոնական դէմքերէն մէկը կը հանդիսանայ Կրէյցվալդ ·

Այս շրջանին, իրենց ստեղծագործութիւններով հանդէս կուգան նաեւ բանաստեղծներ Ռէյնվալդ, Վեսկեն, Լիտիա Կոյդուլա եւ ուրիշներ, որոնք քնարերգական շունչով գրուած իրենց բանաստեղծութիւններուն մէջ կը գովերգեն հայրենիքի սէրը, բնութիւնը, եստոնիական լեզուն :

Քննադատական իրապաշտութեան գրականութիւնը Եստոնիոյ մէջ կը սկսի 19րդ դարու վերջերը եւ 20րդ դարուն սկիզբը:

Միջ – պատերազմեան տարիներուն կը սկսին ծաղկիլ բանաստեղծական, արձակ եւ թատերգական սեռերը : Այն բոլոր անունները, որոնք պիտի յիշենք այժմ՝ իրենց գրական ստեղծագործութիւնը սկսած են երկրորդ աշխարհամարտէն առաջ, եւ Եստոնիոյ խորհրդայնացումէն վերջ ալ շարունակած են արտադրել, անշուշտ ներշնչման աղբիւրները յարմարցնելով օրուան պարտադրութեանց: Առաջին հերթին կուգայ Ռուդոլֆ Սիրգէն, որ 1929ին տուած է « Խաղաղութիւն, հաց, հող»ը, 1936ին՝ «Սեւ ամառ»ը (Ֆաշականութեան դէմ բողոքի ձայն մը), պատերազմէն վերջ տուած է «Հողը եւ ժողովուրդը» վէպը, որ կը նկարագրէ 1939 – 41 տարիներուն եստոնիական գիւղի մը մէջ տեղի ունեցած իրադարձութիւնները:

Ցայտնի արձակագիր է նաեւ Աստու Խինտը, որու առաջին գիրքը լոյս տեսած է 1934ին, յայտնի՝ ձկնորսներու կեանքին մասին գրած իր թատերգութիւններով: Օսվալդ Տոոմինգ հեղինակն է « Ֆիրխաներու բնտանիքը» վէպին, որուն մէջ նկարագրուած է արուեստագէտներու կեանքը :

Երկրին առաջնակարգ գրողներէն մէկն է Եոհան Սմուուլ, որ իր կատարած բազմաթիւ ճամբորդութիւններէն ներշնչուած գրած է ձկնորսներու կեանքէն «Ատլանտեան Ովկիանոս» թատերգութիւնը: Այժմ աւարտելու վրայ է «Սառոյցներու գիրքը», որ կուտայ հիւսիսային բեւեռի սառոյցներէն ու սառնամանիքներէն ունեցած իր անձնական յուշերը: Սմուուլ մեծ ճամբորդ մըն է, գտնուած է նաեւ Ափրիկէ եւ Աւստրալիա : Ճամբորդական իր փորձառութիւնները մեծ տեղ կը գրաւեն իր հեղինակութիւններուն մէջ:

Էրնի Կրուստին պատմական վէպերու հեղինակ մըն է :

Որպէս եզրակացութիւն, եստոնիական ժամանակակից գրականութեան մասին գաղափար մը տալու համար մէջ բերենք Գրողներու Միութեան վարչութեան քարտուղարին մէկ նախադասութիւնը : « Պէտք է նշել, որ մեր հանրապետութեան ժամանակակից կեանքը պատկերող վէպեր շատ քիչ կան. անոնց մէկ մասն ալ թոյլ գրուած է: Ատիկա մեր գրականութեան նեղ տեղն է »: Կը մղուինք աւելցնելու՝ «աւելի լաւ», որովհետեւ այս հաստատումը ինքնին բաւարար է փաստելու համար, թէ եստոնիական արդի գրականութիւնըինքնուրոյն թռիչքներ ունի եւ չի բաւականանար խորհրդ. երկիրներուն յատուկ նեղ ու միօրինակ ներշնչման աղբիւրներով :

Ստորեւ՝ եստոնիական բանաստեղծութեան նմոյշ մը :

ԱՉՔԵՐԸ

Հեղինակ՝ ՌԱԼՖ ՊԱՐՎԷ

Աչքերը սրտի պատուհաններն են
Եւ ցոյց են տալիս սրտի խորքն անափ ,
Մարդու աչքերին յառիր աչքերդ
Եւ դու ամէն ինչ պարզ կը հասկանաս :

Ինչքա՞ն տագնա՛պ կայ, եւ հո՛գ , եւ
կասկած ,
Մօր աչքերի մէջ, եւ ի՞նչ բախտ վէրին,
Երբ մայրն, իր ծծկեր մանկանը գրկած,
Նայում է նրա սնմեղ աչքերին :

Խորութի՛ւնը կայ անամպ երկնքի
Սիրահարուածի աչքերի խորքում ,—
Նի՛նջը լճակի, փա՛յլը կայծակի ,
Երազանք, կարօտ եւ կիրք եւ ձգտում :

Ստեղծող մարդու աչքերի խորքից
Ջայլում մրրիկն ու այն ո՛ւժն է
յորդում ,
Որ մա՛րդ է կերտում կուռի զանգուածից
Եւ անշունչ քարինչնստուա՞ծ է կերտում:

Ինչպէս խաւարում շողացող դաշոյն,
Հետեւում է քեզ աչքը խանդոտի ,
Վա՞խ կայ ծծնողի աչքերի մուժում ,
Պոռնիկի աչքում կի՛րք կայ անօթի :

Աչքեր կան, որտեղ կա՛մքն է հուրհրում,
Եւ աչքեր, որոնք փայլը կորցրած ,
Ասում են կարծես՝«Այս փուք աշխարհում
Մեր ճակատին էլ այսպէ՛ս էր գրուած»:

Աչքերը սրտի պատուհաններն են
Եւ հետեւում են քեզ անվերջ կեանքում,
Ցառիր նրանց քո զննող աչքերը,
Եւ քեզ կը տեսնես դու նրանց խորքում :

Թարգմ. Գ. ԷՄԻՆ

(*) Էստոնիա ունի 45.000 քառ. քիլմ. տարածութիւն եւ 1.200.000 բնակչութիւն: Մայրաքաղաքն է՝ Թալին : 12րդ դարուն Եստոնիա կը գրաւուէր գերմանական Տեւտոններուն կողմէ: 16րդ դարուն կ'իյնար շուէտական տիրապետութեան տակ, իսկ 1721ին բէեւ կը կցուէր Ռուսաստանի , բայց կը մնար գերման տեղական իշխաններու ձեռքը : 1918ին Եստոնիա ինքզինք կը հռչակէր անկախ , այս անկախութիւնը Ռուսերու կողմէ ապահովուեցաւ Դորպատի (Տարտու) դաշինքով (1920)։ Ցետագային իր անկախութիւնը ապահովող ուրիշ դաշինքներու կարգին, 1940ին պարտաւորուեցաւ փոխադարձ օգնութեան դաշինք մը եւս կնքել խորհրդ. Միութեան հետ, եւ արտօնել խորհրդային բանակներու մուտքը, ի վերջոյ մաս կազմելու համար Խ. Միութեան (Օգոստ. 1940)։ 1941ին գրաւուեցաւ գերմանական բանակին կողմէ, բայց 1944ին կրկին դարձաւ եստոնական խորհրդային հանրապետութիւն :

Երկու Քորսիկացիներ Ամերիկա կ'երթան: Հայրենակից մը անոնց կ'ըսէ թէ՝ հոն դրամը փողոցէն կը ժողվեն :

Հազիւ հասած՝ տասը տոլարնոց թղթադրամ մը կը տեսնեն գետինը: Անոնցմէ մէկը կը ծռի՝ առնելու համար:Բայց, միւսը զայն կը կեցնէ ըսելով ·

— Ձե՞ս ամչնար: Հասած – չհասած գո՞րծի սկսար :

× Երկու զբօսաշրջիկներ, մէկը՝ ռուս, իսկ միւսը՝ ամերիկացի, Պիզայի աշտարակին տակ կեցած կը դիտեն :

— Կը տեսնե՞ս, կ'ըսէ ամերիկացին, աշտարակը դէպի աջ կը հակի :

— Ո՛չ, կը սխալիք , կը յարէ ռուսը, դէպի ձա՛խ կը հակի :

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (11)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Ա.

ՄԱՅՐ ԵՒ ՈՐԴԻ

Ու Բարթող աղա, վերջնականապէս ոտքելով չդարձագրել յղացած հոյակապ ծրագիրը, սկսաւ աւելի շատ քալել չեբեփի պէս երկար ու չոր բազուկները եւ րերցնելէն, ամէն մէկ քայլին գլխու համաչափ տատանումներով: Հիմակ ալ ուրիշ նիւթի վրայ կը մտածէր :

— Ան Ռուսիայէն եկած մարդը թօհաֆ մարդ մըն էր .ան ինչ մազեր ունի .եա աչուըները , աւազակի աչուըներ ... Շատ գիտնական է եղեր.ո՞վ գիտէ, կընայ ըլլայ... Թօհաֆ բան, գլխուն նայելով ինչ ըլլալիքը ինչ չըլլալիքը կը հասկընայ կոր, ամէն մարդ իր զաւակը ցուցնելու կը տանի. կոր իրեն. եւ այլ մէկ մը Կատարինէս, Մագթաղինէս տանիմ ցուցունե՞մ ...: Մեծերուն ալ կը նայի՞ մի, մէյ մը կը հարցունեմ, ամօթ չէ եա ...»:

Բարթող աղայի ներքին կեանքը հետաքրքրաշարժ մանրամասնութիւններ կը պայ ունակէր :

Գեղին մէջ հանրածանօթ դէմք մըն էր. չճանչցող չկար զինքը. տարիքը վաթսունի մօտ էր. ամուսնացած էր եւ երկու աղջկան տէր. Կատարինէն եւ Մագթաղինէն: Կինը, մեծցի ու տգեղ, — երբոր գտնուէր անխորհուրդ եւ անկիրթ մէկը որ իր երեսին զարնէր այդ հրէշին հետ ամուսնացած ըլլալը —Սա պատասխանը ունէր միշտ իր բերնին մէջ .

— Մըսի վրայ, կարգուած առեննիս Բարթիկս սիւլիւմի պէս տէլիխանլը էր. ետքէն սանկ եղաւ. ախ, ան չիչէկը, ան չիչէ՛կը ...

Բայց Տիկին Բարթողի այս հաստատումը ջրողներ ալ կային, պնդելով որ երեսունըհինգ տարի առաջ ալ սանկ էր Բարթող աղան, ամուսնացած պահուն : Գանդոյրներու զաւակներին մէջ, հետեւապէս , այս հարցը անլուծելի մնացած էր եւ միշտ վէճերու տեղի կուտար :

Կատարինէն եւ Մագթաղինէն ալ հասուն աղջիկներ էին. մեծը, Մագթաղինէն, երեսունըչորսը մտած էր, յետին ծայր յուսահատութեան մատնելով իր հայրն ու մայրը, մանաւանդ հայրը, քանի որ տակաւին ամուսնութեան սեւէ յարմար թեկնածու չէր ներկայացած : Բարձրահասակ, մէկ չափի վրայ ճերմըկոտիկ աղջիկներ էին, կովի պէս, խոշոր գլուխով, լայն աչքերով, միշտ զոյգ պըտտելով, միեւնոյն ձեւով, զգեստով, մանրամասնութեամբ հագուած: Գեղին մէջ, ռամիկ եւ հեգնող սրամտութեամբ մը, զանոնք «զոյգ տատրակներ» կ'անուանէին :

Անոնց տարիքին հետ Բարթող աղային մտատանջութիւնը կ'աւելնար , կը սատկանար. ցաւաղին յանկերգի մը պէս պատեհ եւ անպատեհ առիթներու մէջ կը կրկնէր իր կնոջը եւ մտերիմներու, պեխին մէկ թելը մատին պլորելով, ողջ աչքը վրան յառած.

— Աղջիկներս, կիւզէլիմ աղջիկներս , ուղող չկայ··· տարիքնին լեցաւ, կնիկ , խելքդ գլուխդ ժողվէ, ի՞նչ պիտի ընենք. Կատարինէս , եա Մագթաղինէս, երեսունը անցաւ ... երեսունը ...:

Ու խեղճ մարդը ապահովապէս պիտի լար, եթէ իր հարստահարուած աչքերը իրենց լալու ընդունակութիւնը կորսնցուցած չըլլային առ յաւէտ :

Տիկին Բարթող, աղէտաւոր իրականութիւնը յիշեցնող էրկանը այս ողբին՝ ուրիշ պատասխան չունէր եթէ ոչ երկու ձեռքերը գլխուն տանիլ, աչքերը յուսահատ պաղատանքով երկինք վերուցած :

Բարթող աղային արհեստը տարօրինակ էր, ճիշդ իր մարմնին պէս: Բազմաճիւղ էր ան: Գեղին աղքատ բնտանիքներուն միս եւ նպարեղէն կը ծախէր ձեռքի վըրայ: Ահագին զամբիւղ մը ունէր կռնակին վար կախուած, որուն մէջ կը գտնուէին մսի կտորուանք, բրինձ, ալիւր, շաքար, խահուէ, լուբիա , սխտոր, ամէնքն ալ հոտած, մգլոտած , բորբոսած :

Աղքատ բնտանիքներու մեծամեծ գիւրութիւններ կ'ընծայէր Բարթող աղա ; Ամէն բան թէ վար գինով կուտար եւ թէ ապառիկ , երկու առաւելութիւններ որոնք աղքատը թէ գինաթափ կ'ընեն , թէ կը կողոպտեն : Մարդը իր արհեստին վաչխառու էր: Իրաւ, հրապարակին գինէն վար գինով իր ապրանքները կը վաճառէր, սակայն պայմանով մը, իր չքաւոր յաճախորդները եթէ որոշուած պայմանաժամուն պարտքերնին չկարենային վճարել, տոկոս կը բանէր: Երբեմն, նոյնիսկ շատ անգամ, վճարումը այնքան կ'երկարէր եւ միւս կողմէ տոկոսը այնքան կ'աճէր բազադրեալ տոկոսի հաշուով, որ վերջապէս օրին մէկը դրամը գանձելուն երբ Բարթող աղա մանրամասն հաշիւ մը ընէր, դմայլումով կը հաստատէր թէ օրինակի համար, օխան երեք ղրուշի քշած զարչելի միսին օխան իսկապէս վեց ղրուշի եկած էր :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՐՄԱՆԵՇԽԱՆԵԱՆ

(Շար.)

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ժողովրդական օփէրէթ մը պիտի ներկայացուի, ի մօտոյ, Գահիրէ, պանծացնելով «Սուէզի ջրանցքին փառաւոր պատմութիւնը շինութենէն՝ մինչեւ ազգայնացում» ։ Նիւթը գրած է արաբ ծանօթ թատերագիր մը՝ Ռահման Էլ Խամսի։ Գլխաւոր դերը, որուն ի՞նչ ըլլալը ցարդ անյայտ է, պիտի ստանձնէ արաբական աշխարհի ամէնէն ծանօթ երգիչը՝ Մոհամէտ Ապտէլ Վահապ ։

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ հակաֆրանքոյեական 6 սպաներու առաջին դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ առջի օր. դատավճիռը տակաւին չէ տրուած, բայց կը կարծուի թէ խիստ պատիժներ պիտի սահմանուին։

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Գ. Տաքէս Պետրոսեանի, զաւակներուն եւ բոլոր պարագաներուն, ողբացեալ Տիկին Ազնիւ Պետրոսեանի մահուան առթիւ ։

ԱՐԱՐԱՅԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

Արարայի ճակատամարտին 41րդ տարելիցը պիտի տօնուի Փրատոյի Մայր եկեղեցւոյն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 11ին։ Առաւօտուն հոգեհանգստեան պատարագ եւ եկեղեցական արարողութիւն՝ մասնակցութեամբ Դպրաց Դասուն։ Աշխարհական հանդիսութիւն՝ յաւարտ պատարագի, ի ներկայութեան Ֆրանսական քաղաքային եւ զինուորական բարձրաստիճան անձնաւորութեանց, զանազան ընկերակցութեանց ներկայացուցիչներու եւ Մարսիլիոյ գաղութին ։ Պաշտօնական հանդիսութեան պիտի նախագահէ եւ խօսի Միութեանս պատուակալ նախագահ եւ Պատ. Լեգէոնի սպայ՝ Գ. Շ. Տ. Թէքէեան ։

Կոչունք՝ ժամը 1ին՝ Շաթօ տէ Ֆլէօրի ընդարձակ սրահին մէջ։ Մասնաւոր կարգադրութիւն՝ Միութեան տարեց ընկերներուն համար ։

Հաւանօրէն հանդիսութեանց ներկայ ըլլայ նաեւ՝ Զօր Քէօնիկ ։

Մարսիլիոյ գաղութը կը հրաւիրուի Ռազմիկի փառատօնին եւ յարգանքով խոնարհի՝ Արարայի նահատակներու սրբազան յիշատակին առջեւ ։

Ա Զ Դ

« Արեւելքի Փուալուներու Ազգային Միութիւնը » պաշտօնապէս կը հրաւիրէ երկու պատերազմներու Հայ Նախկին Ռազմիկները, փառահեղ տողանցքին որ պիտի կատարուի այս կիրակի (Սեպտ. 27), 1914 – 18ի զինադադարի 41րդ տարեդարձին առթիւ ։

Հաւաքուիլ՝ ժամը ճիշդ 17·15ին, Րոն Փուէն տէ Շան զ'Էլիզէ, Քլէմանսոյի արձանին առջեւ, դրօշակներով եւ շքանշաններով ։

Ժամը 19·30ին զինեձօն՝ Սերքլը Միլիթէռ ։

×

Այն նախկին ռազմիկները որ Բոցը վերարծարծեցին, անցեալ Օգոստոս 14ին, կրնան այդ օրը հանուած նկարները գտնել Հայ Նախկին Ռազմիկներու գրասենեակը բերել, 32 Րիւ տը Թրէվիզ ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Արամ Իսպէնջեանի մահուան տխուր առիթով, փոխան ծաղկեպսակի՝ Կըընոպլի կապ. Խաչը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Գոստիկեանէ երկու հազար ֆր. ի նպաստ իր դպրոցին ։

×

Համաշխարսանճայի Հայր. Միութեան Մարսէյլի եւ Լիոնի մասնաճիւղերը իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն հայրենակից Կարապետ Կարապետեանի եւ իր պարագաներուն, իրենց հօր և աներոջ ՂՈՒԿԱՍ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆի մահուան առթիւ (Զարսանճայի Խարեսիկ գիւղէն) եւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն հազար ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման, հազար ֆր. Մշակոյթի Տան, հազար ֆր. Կ. Խաչին, հազար ֆր. Նոր Սերունդին ։

Ստանալ «Յառաջ»էն։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի դպրոցները կը վերաբացուին Հոկտեմբեր մէկէն։ Ծնողքներէն կը խնդրուի իրենց զաւակները առաջնորդել դասընթացքներուն։

Հոկտեմբեր 1, Փաքրալի Թաղը ։
Հոկտ. 2, քաղաքին մէջ (տեղւոյը) ։
Հոկտ. 3, Րիւ Լաֆայէթ ։

×

Իսի Մըլինօյի վարժարանը կը վերաբացուի 24 Սեպտեմբեր, Հինգշաբթի օր ։

×

Փոն տը Շէրիւի Հայ Ազգ. Միութեան դպրոցի դասաւանդութիւնները կը վերսկսին Հինգշաբթի Հոկտ. մէկին ։

Արձանագրութիւնները կ'ըլլան ուսուցիչ Գ. Թրագօշի միջոցաւ, եւ ծնողքներէն կը խնդրուի չզլանալ իրենց պարտականութիւններէն մայրենի լեզուի դաստիարակութեան առթիւ ։

×

Մարսէյլի Գուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերութեան եւ Կ. Խաչի Գուլվար Օտտոյի մասնաճիւղի ազգային դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր մէկին, Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 10–12։ Ուսուցչութեամբ Գ. Ա. Սարգիսեանի ։

Ծնողքներէն կը խնդրուի իրենց զաւակները առաջնորդել դպրոց, արձանագրութիւնը կը կատարուի տեղւոյն վրայ։

ՀՐԱՒԷՐ ԼԻՈՆԱՀԱՅ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒՆ

Լիոնի Հայկազեան վարժարանի վերամուտի առիթով կը հրաւիրուին բոլոր ծնողքները անխտիր, աշակերտ զաւակ ունենան կամ ոչ, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3·30ին, Նորակառոյց եկեղեցւոյ սրահը ուր պիտի տրուին 1959–1960 տարեշրջանի կրթական գործի մասին տեղեկութիւններ։ Փափաքելի է որ բոլոր հայ ծնողքները իրենց ներկայութեամբ պատուեն այս հրաւէրը ։

Ի դիմաց Լիոնի Ազգ. Միութեան
ԴԻՒԱՆ

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ Համարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր.·վեց.·2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք։ Հատը 20 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 29 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — MARDI 29 SEPTEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ.— ԹԻՒ [illegible] — 35EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4408

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽՆԴԻՐԸ ՀԱՍՈՒՆՑԱԾ Է

Պատմական ճառը, զոր խօսեցաւ Հանրապետութեան Նախագահը Սեպտեմբեր 16ին՝ լուծում մը գտնելու համար Ալժերիոյ կնճռոտ խնդրին՝ խոր անդրադարձումներ ունեցաւ ո՛չ միայն Ֆրանսայի եւ Հիւսիսային Ափրիկէի, այլեւ արտասահմանի զանազան երկիրներուն, նոյնիսկ ՄԱԿի ընդհանուր ժողովին մէջ, ինչպէս կը սպասուէր։

Դէպի Հիւսիսային Նահանգները կատարած իր պտոյտներու ընթացքին, զօրավարը առիթ ունեցաւ անգամ մը եւս յըստակօրէն պարզելու իր ծրագիրը։

Իրրեւ ջատագով ժողովրդավարական սկզբունքներու, անիկա շեշտը դրաւ մէկ կողմէ Ալժերիոյ բնակչութեան ինքնորոշման իրաւունքին, միւս կողմէ խաղաղութիւնը վերահաստատելու անհրաժեշտութեան վրայ։

Ֆրանսայի քաղաքական կուսակցութիւնները նոյն տեսակէտը չեն պաշտպաներ։ Նոյնիսկ տը Կոլի կողմնակիցները տարբեր կը մտածեն։

Աջակողմեան տարրերը եւ Ժորժ Պիտոյի նման յայտնի պետական դէմքեր, հետեւելով Ալժերիոյ Թունդ ազգայնական հոսանքներու քաղաքականութեան, չեն ուզեր որեւէ զիջում կատարել եւ կառչած են «Ֆրանսական Ալժերիոյ Համախմբումը»։ Վերջին ծայր անհաշտ դիրք են բռնած։

Ասոնք կողմնակից են իրականացնելու Հանրապետութեան Նախագահի ծրագրին երկրորդ կէտը, — այսինքն փրանսացում։

Ինչպէս կը յիշուի, առաջին կէտը կը տրամադրէր բացարձակ անջատում Ֆրանսայէն, ինչ որ իրական աղէտ մը պիտի ըլլայ Ալժերիացիներուն համար, ըստ զօրավարին։ Երրորդ լուծումն էր դաշնակցութիւն։ Այսինքն ներքին ինքնավարութիւն՝ կապուած Ֆրանսական Հասարակապետութեան, դաշնակցային դրութեամբ։

Զօրավար տը Կոլի նախասիրութիւնը կ'երթայ այս վերջին լուծումին, հետեւցնելով իր ծրագրի զանազան հատուածներէն։

Ձախակողմեան տարրերը — մասնաւորաբար ընկերվարականները — կը ջատագովեն այս կարգադրութիւնը, զոր համապատասխան կը գտնեն թէ՛ Ֆրանսայի եւ թէ Ալժերիոյ բնակչութեանց շահերուն։ Կը կարծեն թէ ժողովուրդներու ինքնորոշման սկզբունքն ալ յարգուած պիտի ըլլայ միաժամանակ։

Ալժերիոյ Ազատագրութեան Ազգային Ճակատը իր պատասխանը տալէ առաջ ամբողջ երկու շաբաթ խորհրդակցութիւններ ունեցաւ Արաբական Լիկայի անդամ երկիրներու վարիչներուն հետ։

Այս վերջիններն ալ միատեսակ չէին մտածեր։ Օրինակ, Թունիզիա կը թելադրէր օգտուիլ ներկայացած առիթէն՝ բանակցելու համար Ֆրանսական իշխանութեանց հետ։

Սեպտեմբեր 26ին ՄԱԿի ընդհանուր ժողովին առջեւ Սէուտի Արաբիոյ ներկայացուցիչ Ահմէտ Շուքէյրի խիստ բուռն ճառ մը խօսեցաւ Զօր. տը Կոլի եւ Ֆրանսական կառավարութեան դէմ։ Ժողովին Նախագահը ստիպուեցաւ կարգի հրաւիրել ճառախօսը եւ Ֆրանս. պատուիրակները սրահը ձգելով հեռացան պահ մը։

Չէզոք երկիրներու պատգամաւորները աւելի չափաւոր լեզու գործածեցին, շեշտելով որ զօրավարի առաջարկներուն մէջ ինքնորոշման իրաւունք կը տրուի Ալժերիացիներուն։ Շեշտեցին որ այսպիսի լուծում մը կը համապատասխանէ Ֆրանսայի մարդասիրական եւ ազատական աւանդութեանց։

Խնդիրը հասունցած է այլեւս։ Վերջնական լուծում մը փափաքելի է բոլորին համար, ներքին թէ արտաքին ճակատին վրայ։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՄՈՍԿՈՒԱ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԵՒ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՕԳՏԱԿԱՐ ԵՂԱՒ

■

ՄԵԾԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ՝ ՀԱՒԱՆԱԿԱՆ

Նախագահ Այզընհաուըր եւ Վարչապետ Խրուշչեւ իրենց խօսակցութիւնները վերջացուցին նախատեսուածէն երկու ժամ ուշ։ Այս ձեւով Կիրակի իրիկուն Խրուշչեւ պաշտօնապէս վերջացուց Ամերիկեան իր շրջապտոյտն ու տեսակցութիւնները։

Պատմական այս հանդիպումին արդիւնքը հաղորդուեցաւ ռուսեւամերիկեան միացեալ զեկոյցով մը, որուն գլխաւոր կէտերը հետեւեալներն են.—

1.— Վարչապետ Խրուշչեւ եւ Նախագահ Այզընհաուըր կարծիքի անկեղծ փոխանակութիւններ ունեցան Քէմփ Տէյվիտի մէջ։ Այս խօսակցութեանց յաճախ ներկայ գտնուեցան Ամերիկայի եւ Խ. Միութեան Արտաքին նախարարները՝ Հըրթըր եւ Կրոմիքօ, ինչպէս նաեւ բարձրաստիճան այլ պաշտօնեաներ։

2.— Խ. Միութեան Վարչապետն ու Միացեալ Նահանգներու Նախագահը համաձայն են որ իրենց խօսակցութիւնները օգտակար եղած են կարգ մը կարեւոր հարցերու համար։ Յուսալի է որ կարծիքի այս փոխանակութիւնները նպաստաւոր պիտի ըլլան՝ մնայուն խաղաղութեան մը հաստատման համար։

3.— Երկուքն ալ համաձայն են որ արդի աշխարհի ամէնէն կարեւոր հարցը ընդհանուր զինաթափութիւնն է։ Երկու երկիրներու կառավարութիւնները ճիգ պիտի չխնայեն՝ հարցը լուծելու համար։

4.— Խօսակցութեան ընթացքին կարծիքի փոխանակութիւններ եղան Գերմանիոյ, ինչպէս նաեւ հաշտութեան դաշնագրի մը մասին. երկու կողմերն ալ ներկայացուցին իրենց տեսակէտները։

Գալով Պերլինի հարցին, Այզընհաուըր եւ Խրուշչեւ համաձայն են՝ որ նոր բանակցութիւններ պիտի ըլլան բոլորին յարմար լուծում մը գտնելու եւ խաղաղութեան պահպանման նպաստելու համար։

5.— Անկախ այս բոլորէն՝ օգտակար խօսակցութիւններ եղած են Խ. Միութեան ու Միացեալ Նահանգներու շահագրգռող հարցերու շուրջ, ինչպէս՝ երկու երկիրներու առեւտրական փոխանակութիւն, եւն.։

6.— Այզընհաուըր եւ Խրուշչեւ համաձայն են այն կէտին շուրջ՝ որ միջազգային առկախ մնացած հարցերը պէտք է լուծուին ոչ թէ ուժի միջոցով, այլ՝ խաղաղ միջոցներով եւ բանակցութեամբ։

7.— Վերջապէս, համաձայն են որ Միացեալ Նահանգներու Նախագահը յառաջիկայ գարնան Խ. Միութիւն այցելէ. Թուականը պիտի ճշդուի դիւանագիտական մարմիններու միջոցով։

Միջազգային մամուլը ընդհանրապէս գոհունակութեամբ կ'արտայայտուի Խրուշչեւի ճամբորդութեան մասին։

Այս առիթով կ'ըսուի նաեւ թէ մեծերու հանդիպում մը աւելի քան հաւանական կարելի է նկատել։ Առաջին անգամ ըլլալով, խորհրդային լրա–

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ ՓԱՐԻԶ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Հանրապետութեան Նախագահը չորս օրուան շրջապտոյտէ մը ետք Կիրակի իրիկուն Փարիզ վերադարձաւ։ Վերջին օրը անցուց իր ծննդավայր Լիլի մէջ։ Շաբաթ գիշեր հասած էր Լիլ ուր դիմաւորուեցաւ խանդավառ բազմութեան մը կողմէ։

Կիրակի առաւօտ գնաց Սէն Թ'Անտրէ եկեղեցին, ուր մկրտուած էր. այնուհետեւ ճամբայ ելաւ դէպի Թուրքուէն եւ Ռուպէ։

Թուրքուէնի մէջ ոստիկանական շղթան կոտրելով Նախագահը մօտեցաւ ժողովուրդին եւ սեղմեց իրեն երկարող ձեռքերը, մինչ եկեղեցիներու զանգակները կը հընչէին՝ իր գալուստը ողջունելով։ Թաղապետարանին առջեւ աղջնակ մը ծաղկեփունջ մը նուիրեց տը Կոլի։

Իր ճառին մէջ Նախագահը մասնաւորապէս ծանրացաւ ընկերային յառաջդիմութեան, Ալժերիոյ եւ աշխարհի խաղաղութեան վրայ։

Ռուպէի մէջ, ուր արժանացած էր նոյն խանդավառ ընդունելութեան, Զօր. տը Կոլ շնորհաւորեց Այզընհաուըր – Խրուշչեւ հանդիպումը, յայտարարելով.— «Կ'ողջունեմ երկու նախագահները, որոնք ներկայիս կը խորհրդակցին»։ Ճառին յաջորդեց խանդավառ «Մարսէյեզ» մը, որմէ ետք զօրավարը մեկնեցաւ «կեցցէ՛ տը Կոլ» բացականչութիւններու մէջ։

Հանրապետութեան Նախագահը ներկայ եղաւ նաեւ Դիմադրութեան եւ աքսորի զոհերու յուշարձանին բացման։ Արարողութիւնը յուզիչ էր, երբ Նախագահը աքսորուածներու ընտանիքներուն ըսաւ.— Ձեզ կրնար սեղմել ձեր իւրաքանչիւրին ձեռքը, բայց սիրտս ձեզի հետ է։

Ժողովուրդին մէջէն մարդ մը պոռաց.— Զօրավա՛ր, ձեզի հետ Անգլիա չկըրցանք երթալ, բայց ձեզի՛ հետ էինք։

Տը Կոլ պատասխանեց.— Գիտեմ, գիտեմ թէ որքան սուղ վճարեցիք. ազգը երախտապարտ է ձեզի։

Հանրապետութեան Նախագահը խօսեցաւ նաեւ ժողովուրդին եւ անդրադառնալէ ետք թէ ազգը ծանր առաքելութիւն մը տուած է իրեն, ըսաւ.— Ամէն բան պէտք է ընենք՝ որպէսզի աւելի երջանիկ, եղբայրական Ֆրանսա մը կարենանք յանձնել ապագայ սերունդներուն։

Այնուհետեւ մեկնեցաւ դէպի Փարիզ, մասնաւոր կառախումբով։ Կառ տիւ Նորի մէջ Զօրավարը դիմաւորուեցաւ կառավարութեան անդամներուն կողմէ։

Դէպի հիւսիս կատարած այս շրջապտոյտէն շատ գոհ մնացած է տը Կոլ։ Չորս օրերու ընթացքին շրջաններու բընակչութիւնը խանդավառ կանչերով ողջունեց զինքը։ Խանդավառութիւնը այնքան մեծ էր, ինչպէս կը գրեն թերթերը, որ քաղաքէ քաղաք յապաղումը աւելի կը շեշտուէր։ Նախագահը գրեթէ ամէն տեղ քիչ մը աւելի կը մնար՝ ժողովուրդին գոհացում տալու համար։

× Շաբաթ օր Նախագահը այցելած էր Տուէ, Քամպրէ, Աւէն, Մոպէօժ եւ Վալանսիէն։ Գիւղերու թէ քաղաքներու մէջ ժողովուրդը ոստիկանական շղթան կոտրելով մօտեցաւ Զօրավարին։ Մոպէօժի մէջ պելժ նախկին ռազմիկներու կարեւոր պատուիրակութիւն մը ներկայ էր։ Վալանսիէնի մէջ հանքագործները մեծ թիւ մը կը կազմէին, օգնելով ոստիկանութեան։

Շաբաթ օրուան իր ճառերուն մէջ ալ շեշտեց իր բառերը, մանաւանդ՝ ընկերային յառաջդիմութիւնը.— Հիմա, երբ ամուր խարիսխ մը հաստատած ենք, կրնանք այլեւս շարունակել ընկերային մեր յառաջդիմութիւնը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈԼՍՈՅ մէջ դէպքեր պատահած են վերջերս, որոնց հետեւանքով 11 հոգի ձերբակալուած եւ եօթը հոգի հսկողութեան տակ առնուած են։ Ոստիկանութիւնը այս միջոցները ձեռք առած է որովհետեւ միջադէպեր պատահած էին, հինգշաբթի գիշեր երբ Հալքեան երկու երեսփոխաններ, որոնց գործունէութիւնը կասկածելի նկատուած էր ներքին նախարարութեան կողմէ, Պոլիս կը հասնէին։ Ցոյցերու ժամանակ լրագրող մը վիրաւորուած է։

ՍՊԱՆԱՑԻ համայնավար պարագլուխը Մօնթեռօ քսան տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ առջի օր, Մատրիտի պատերազմական ատեանին կողմէ։ Ամբաստանեալը ընդունած էր որ Սպանիոյ համայնավար գաղտնի կուսակցութեան քաղաքական բիւրոյին կը պատկանէր։

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ Գրագէտներու ընկերութիւնը, որուն գործունէութիւնը արգիլուած էր 1957ի գարնան, վերսկսաւ իր աշխատանքները։

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ԽՐՈՒՇՉԵՒ մերժեց հրէական պատուիրակութիւն մը ընդունիլ, Ուաշինկթընի մէջ։ Այս մերժումը զարմանք չէ պատճառած որովհետեւ Խրուշչեւ միշտ մերժած է խօսիլ «ներքին» հարցերու մասին եւ հրէական խնդիրը, կը նկատէ, զուտ ներքին խնդիր մը։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ծանօթ գրագէտը Շոլոխով «Բերնարթոս Ճգնակեաց» որակեց Պորիս Փասթերնաքը, ամերիկացի խումբ մը գրագէտներու եւ քննադատներու առջեւ։ Խորհրդային գրագէտը աւելցուց.— 26 տարի է կը գրեմ եւ երբեք չեմ հանդիպած Փասթերնաքին»։

ՍԷՅԼԱՆԻ Վարչապետ Պանտարանէքէ, որ ահաբեկիչներու կողմէ ծանրապէս վիրաւորուած էր, հիւանդանոցի մէջ մեռաւ։ Կրթական նախարար Տահանայաք կը յաջորդէ իրեն։

ՃԱՓՈՆԻ մէջ 1200 հոգի սպաննուեցան «Վերա» մրրիկին հետեւանքով. 4000 վիրաւորներ կան եւ 1500 հոգի անհետացած են։ Աւելի քան յիսուն միլիառ նիւթական վնաս։ 1934էն ի վեր ամէնէն ծանր մրրիկն է որ կը պատահի Ճափոնի մէջ. 160.000 տուներ քանդուած եւ 300 հազար ուրիշներ ջուրերու տակ մնացած են։ Աւելի քան հազար կամուրջներ քանդուած եւ 1200 նաւեր ընկղմած են։

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ մամուլն ու ձայնասփիւռը ծանր յարձակումներ կը գործեն Թունուզի Նախագահ Պուրկիպայի վրայ, որ «միացած է Քասըմի հետ»։

ԻՐԱՔԻ Վարչապետը ճառ մը խօսեցաւ, Կիրակի օր, Պաղտատի արուեստի ցուցահանդէսին բացման առթիւ եւ շեշտեց.— «Մեր հանրապետութիւնը հարկ եղածին չափ զօրաւոր է, նիւթապէս եւ բարոյապէս, փճացնելու համար որեւէ յարձակում Իրաքի դէմ»։ Վարչապետը աւելցուց.— «Կը գործակցինք ազատ աշխարհի հետ, բարեկամ ենք բոլոր անոնց հետ որոնք անկեղծ են մեզի հետ։ Գիտակից մեր պարտականութեանց, երկար պայքարեցանք հանրապետութիւն հաստատելու համար, ոչ ոքի թոյլ կուտանք որ վնաս հասցնէ այդ հանրապետութեան, ցորչափ կ'ապրինք»։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ հարաւային շրջանը երկու օր է ծանր փոթորիկներու ենթարկուած է։ Քանի շարժանկարի պալատը ջուրերուն մէջ ողողուած է եւ քանի մը հազար հանդիսատեսներ ջուրերուն մէջ քալելով փախած են։ Ելեկտրական հոսանքը կտրուած է։

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ եւ խորհրդային բժիշկները խորհրդակցութիւններ կ'ունենան պայքարի միացեալ ճակատ մը կազմելու համար խլիրդին դէմ։

ԱՂԷՏԸ...

*

Ամբողջ աշխարհի ուշադրութիւնը այժմ կեդրոնացած է երկու կէտերու շուրջ — Ռուսական հրթիռը, որ Լուսին հասաւ եւ Այզընհաուըր – Խրուշչեւ խօսակցութիւնները :

Մեծ, նոյնիսկ շատ մեծ յաջողութիւն մըն էր առաջինը: Բոլոր երկիրներու պետական վարիչները, ինչպէս գիտուններն ալ, շնորհաւորեցին Խ. Միութիւնը՝ իր ձեռք բերած այս փայլուն, աննախընթաց յաջողութեան համար: Ցոյս կայ, որ վեց ամիսէն մարդիկ պիտի կրնան երթալ Լուսին եւ... հոն մնալ կամ վերադառնալ մեր փոքրիկ մոլորակը :

Ընդունինք մենք ալ, որ ասիկա յաջողութիւն մը չէ միայն, այլեւ յաղթանակ մըն է: Վիճակագրական կարգ մը տեղեկութիւններ, հրատարակուած ասկէ 7 – 8 տարի առաջ, արդէն նախատեսել կու տային այս յաղթանակը :

Համաձայն Ֆորտի կրթական յանձնախումբի կազմած վիճակագրութեան, Միացեալ Նահանգներու մէջ կան ու կը գործեն ութ հարիւր հազար ճարտարագէտներ: Աշխարհի մեծերուն մէջ երկրորդը՝ Խ. Միութիւնը ունի 650.000 ճարտարագէտներ :

Յառաջիկայ տասը տարուան ընթացքին, աւելի սուր բնոյթ պիտի ստանայ մրցանքը այս երկու երկիրներուն՝ Միաց. Նահանգներուն եւ Խորհրդ. Միութեան միջեւ: Տասը տարի ետք Խորհրդ. Միութիւնը պիտի ունենայ մէկ միլիոն երկու հարիւր ճարտարագէտ ու գիտնական, իսկ Մ. Նահանգները՝ միայն 900.000, եթէ կրթական ներկայ ծրագիրը չբարեփոխուի :

Գերագոյն Խորհուրդի մէկ նիստին մէջ, Խ. Միութեան կրթական նախարարը կը յայտարարէր, թէ 1952 – 1958 շրջանին՝ համալսարաններն ու բարձրագոյն վարժարանները երկրին տուած են մէկ միլիոն եօթը հարիւր հազար մասնագէտներ: 1959 – 1965 շրջանին՝ այս թիւը պիտի բարձրանայ երկու միլիոն հարիւր հազարի :

Մեզի պէտք են աշխատող բազուկներ եւ ոչ թէ աշխատող երեւակայութիւններ, — կարծես ըսել կ'ուզեն աշխարհի վարիչները: Այո, իրաւամբ, Լուսին երթալու եւ վերադառնալու կամ չվերադառնալու համար՝ ճարտարագէտներ, թեքնիսիէններ, գիտնականներ կ'ուզուին, բայց ոչ՝ բանաստեղծներ կամ վիպագիրներ :

Այս ուղղութեան կը հետեւի արդի կրթութիւնը: Լաւ բանաստեղծները մեր հոգին կ'ազնուացնեն, բայց գիտունները միայն կրնան Լուսին հասցնել մեզ: Օրակարգէն հանուած է բանաստեղծութիւնը, եւ անոր տեղ դրուած է գիտութիւնը: Ուրիշ խօսքով՝ հիմա հարցը այն չէ, թէ ո՞ւր, աշխարհի ո՞ր մասին մէջ տաղանդաւոր բանաստեղծներ կան, այլ այն է, թէ ո՞ւր, աշխարհի ո՞ր մասին մէջ տաղանդաւոր գիտնականներ կան :

Ի՞նչ կրնայ պատահիլ յառաջիկայ տասնամեակին. կարելի պիտի ըլլա՞յ գաղութներ հաստատել նաեւ Լուսինին մէջ: Ստուգապէս չենք գիտեր, բայց կրնանք ըսել, հիմնուելով մինչեւ հիմա ձեռք բերուած յաջողութիւններուն վրայ, թէ այո՛, տասը տարիէն Լուսինը պիտի դառնայ երկրին մէկ արուարձանը ...

Երկրորդ կէտը, որուն վրայ կեդրոնացած է բոլոր ժողովուրդներուն ուշադրութիւնը, Այզընհաուըր – Խրուշչեւ խօսակցութիւններն են անկասկած :

Շատ բան կախում ունի այս խօսակցութիւններէն եւ անոնց արդիւնքէն: Կա՛մ պաղ պատերազմը կը վերջանայ (եթէ չվերջանայ իսկ, գոնէ կը մեղմանայ), եւ կամ պաղը կը վերածուի տաքի :

Մարդկութեան եւ մարդկային քաղաքակրթութեան ճակատագի՛րն է դրուած նժարին մէջ: Եթէ նժարը հակի աջ, դէպի խաղաղ համակեցութիւն, Աղէտը կրնայ կանխուիլ: Եթէ հակի ձախ, դէպի տաք պատերազմ, կանխուելու կամ չկանխուելու խնդիր չի մնար այլեւս. պիտի պատահի Աղէտը, բոլոր աղէտներուն մէջ մեծագոյնը, աննախընթացը եւ աննախատեսելին :

Քանի մը շաբաթ առաջ, տեղ մը կարդացինք, թէ պատերազմը հռչակուելէն կամ չհռչակուելէն ընդամէնը երեսուն ժամ ետք, աշխարհի մէկ երրորդը աւերակի վերածուած պիտի ըլլայ, իսկ այդ մէկ երրորդին վրայ ապրող մարդիկը ուղղակի Լուսին կամ անոր մօտ տեղ մը պիտի երթան... հրեշտակի թեւերով :

Արարչագործութենէն մինչեւ հիմա անհուն, անհաշուելի թիւով մարդիկ թաղուած են կտոր մը հողի տակ՝ կտոր մը հողի համար արիւն թափելէ ետք :

Բոլոր այդ նախճիրներուն գումարը մէկ հարիւրերորդն իսկ չէ այն ահաւոր Աղէտին, որ կը սպառնայ համայն աշխարհի, եթէ ազատ ձգուի մահասփիւռ հիւլէն :

Ի՞նչ կրնայ ըլլալ այս Աղէտը, եթէ երեքուկէս ժամէն աւելի տեւէ՞ Մտածելն իսկ սարսափ կ'ազդէ :

Ամերիկեան Քոնկրէսի հիւլէական ուժի յանձնախումբը վերջերս հրատարակութեան տուաւ տեղեկագիր մը, ուր կ'ըսուի, ի միջի այլոց, թէ երբ հիւլէական զէնքերով յարձակում մը գործուի Մ. Նահանգներու դէմ, յիսուն միլիոն քաղաքացիներ պիտի սպաննուին տեղն ու տեղը, իսկ քսան միլիոն քաղաքացիներ ալ ծանրապէս պիտի վիրաւորուին: Ընդամէնը եօթանասուն միլիոն, սպաննեալ կամ վիրաւոր :

Այս հաշուով ուրեմն ողջ մարդ պիտի չմնայ Միացեալ Նահանգներու մէջ, եթէ յարձակումը կրկնուի կամ շարունակուի: Ասիկա այլեւս աղէտ մը չէ, այլ ուրիշ բան մըն է, որուն յարմար բառը գտնուած չէ առ այժմ :

Յանձնախումբին տեղեկագիրը կ'աւելցնէ, թէ հիւլէական միակ յարձակումէ մը ետք, Ամերիկայի բնակարաններուն առ նուազն կէսը քարուքանդ պիտի ըլլայ կամ անբնակելի պիտի դառնայ, հիւլէական շողարձակ ճառագայթներուն «անձրեւ»ին պատճառով :

Աւելի լաւ է՝ չշարունակենք: Այլապէս կրնանք ջիղերու տագնապ ունենալ: Մարդկային երեւակայութիւնը ի վիճակի չէ մօտաւորապէս — գոնէ մօտաւորապէս — պատկերացնելու այն մեծ Աղէտը, որ կը կոչուի հիւլէական պատերազմ: Աւելցնենք միայն, թէ, իրազեկներու վկայութեամբ իսկ, հիւլէական ռումբի մը պայթումէն ետք եւ այդ պայթումին հետեւանքով, երկինքէն պիտի տեղայ փոշիի «անձրեւ» մը, որ կրնայ տեւել մինչեւ հարիւր տարի եւ որ յարատեւ վտանգ մըն է պայթումի շրջագծին մէջ ապրող մարդոց, կենդանիներուն եւ բոյսերուն համար :

Մեծ երկիրներու վարիչները մեզմէ աւելի բան գիտեն անշուշտ այս մասին: Գիտեն նաեւ, որ հիւլէական կոչուած պատերազմէն ետք յաղթականներ պիտի չըլլան, այլ պիտի ըլլան միայն պարտեալներ :

Գոյութիւն պիտի չունենան նաեւ ռազմաճակատներ եւ ռազմագիծեր: Բանակներն իսկ կրնան աւելորդ համարուիլ: Պիտի գործեն միայն օդանաւերն ու օդանաւորդները: Թերեւս աւելի ճիշդ պիտի ըլլայ ըսել՝ պիտի գործեն միայն եւ բացառաբար «կոճակ»ները: Մարդ մը, տեղ մը հանգիստ նստած, մատը պիտի դնէ կոճակի մը վրայ եւ ուրիշ տեղ մը ռումբ մը կամ ռումբեր պիտի պայթին :

Լաւ է՝ չշարունակենք ըսինք, բայց ակամայ կը շարունակենք նորէն: Հոս կենանք պահ մը :

Նախագահ Այզընհաուըր եւ վարչապետ Խրուշչեւ փոխադարձ բարեկամութեան մասին խօսեցան օդանաւակայանին մէջ, իրենց հանդիպման առաջին իսկ վայրկեանին: «Այս ժողովուրդը, — ըսաւ նախագահը, երբեք նախայարձակ չի կրնար ըլլալ»: Վարչապետ Խրուշչեւ պատասխանեց. «Պատերազմը ոչ ոքի կրնայ բարիք բերել, մինչ խաղաղութենէն կրնան օգտուիլ բոլոր ազգերը»:

Պարզ ու գեղեցիկ բառեր, առանց պատկերազարդումի: Բայց մեզի կը թուի, թէ երբ նախագահը երբեք նախայարձակ չըլլալու մասին կը խօսէր, ապահովաբար կը մտածէր յարձակման մասին: Նոյնպէս, երբ վարչապետը խաղաղութեան բարիքներուն մասին կը ճառէր, վստահօրէն կը մտածէր պատերազմի մասին :

Թերեւս մենք կը սխալինք մեր այս ենթադրութեանց մէջ: Երանի՜ թէ սխալինք:

Չենք ուզեր յոռետես ըլլալ, բայց կը տեսնենք ահաւասիկ, որ չուանը պրկուած է: Կը վախնանք, որ օր մը փրթի, եթէ նոր փորձ մը ըլլայ աւելի եւս պրկելու :

Մեր սերունդը երկու աշխարհամարտեր տեսաւ եւ փափաք չունի երրորդ մըն ալ տեսնելու: Իսկ եթէ ի վերջոյ պիտի պատահի անխուսափելին, թող պատահի ուրիշ աշխարհի մը մէջ, Լուսինին կամ ուրիշ արբանեակի մը մէջ, բայց ոչ՝ մեր ծերացած մոլորակին :

Մեզի ուրիշ բան չի մնար ըսել, այլ եթէ ըսել Մեծերուն — Խաղաղութեան մասին մի խօսիք, եթէ պատերազմի մասին կը մտածէք: Աւելի լաւ է պատերազմի մասին խօսիք, բայց խաղաղութեան մասին մտածէք :

Խմբագրական՝ ՅՈՒՍԱԲԵՐԻ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

"ԳԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ՏԻԿԻՆԸ"

Էտվիճ Ֆէօյէր ժամանակակից Ֆրանսական թատրոնի մեծագոյն դերասանուհիներէն մին է :

Ֆրանսական թատրոնի եւ շարժանկարի աշխարհին մէջ բազմաթիւ են իր ստեղծագործութիւնները, որոնք կը մնան անմրցելի, ո՛չ միայն Ֆրանսայի, այլեւ օտար երկիրներու ալ բեմերուն վրայ :

1959 – 60ի թատերաշրջանի բացման առթիւ, Էտվիճ Ֆէօյէր երեսուն ներկայացումներու շարքի մըն է ձեռնարկած եւ Թէաթրը տը Փարիի բեմին վրայ այս միջոցիս կը խաղայ իր լաւագոյն դերերէն մին՝ Ալ. Տիւմա Որդիի «Գամելիազարդ Տիկինը»ի Մարկրիթ Կոթիէն: Մեծանուն դերասանուհին, որ քանի տարիներէ ի վեր երկին հեղինակին ժառանգորդներէն ձեռք բերած էր «Գամելիազարդ Տիկինը»ի ներկայացման մենաշնորհը, վերջին այս երեսուն ներկայացումներէն ետք պիտի բաժնուի իր այնքան սիրած ու փայփայած տիպարէն եւ գործը պիտի դառնայ «հասարակաց կալուած»:

Ալ. Տիւմա Որդի «Գամելիազարդ Տիկինը» գրած է 1848ին: Հերոսուհին է կիսաշխարհիկ գեղեցկուհի մը՝ Մարի Ալֆոնսին Տիւփլէսիս, ծնած 1824ին Օրնի նահանգի Նօնան քաղաքին մէջ: Հեղինակը՝ չես գիտեր ինչ մտածումով, փոխելով իր հերոսուհիին իսկական անունը, իր գործին մէջ զայն մկրտած է Մարկրիթ Կոթիէ անունով :

Վիպական թատրոնի այս գլուխ գործոցին նիւթը սկիզբէն մինչեւ վերջը ցնցող է, եւ կրնայ յուզել ու խռովել ամէնէն կարծրասիրտ հանդիսատեսին լութիւնը :

Մարկրիթ Կոթիէ, որուն կեանքը կը թաւալի ամէնօրեայ շուայտ ու ցեխի մթնոլորտի մը մէջ, շրջապատուած անհամար դարպասողներէ, զբօսավայրերու եւ թատրոններու սրահները, պատեհութիւնը կ'ունենայ օր մը հանդիպելու երիտասարդի մը՝ Արման Տիւվալ, որուն կը

ՈՒԹ ՕՐ

ՉԵԿԱՅԻ ԲԱՆՏՈՒՄ

(ՅՈՒՇԵՐ, ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ)

Մինչեւ լուսաբաց յամառօրէն մաքառել եմ ամերիկեան կօշիկների դէմ: Արդէն լոյսը բացւում էր. երբ վերջապէս գլխի ընկայ ու փոխեցի կռուի եղանակը. ինքս ամբողջ մարմնով տարածուեցի վարժապետի ոտների վրայ, պինդ կալանաւորեցի ամերիկեան կօշիկներին եւ այդպէս քնեցի մի երկու ժամ :

×

Փետրուար 12ի եւ 13ի ցերեկները անցկացրինք անշարժ, տեղներս նստած՝ շարժուելու հնար չունէինք :

Զրոյց էին անում, անեկդոտներ ու հէքեաթներ պատմում, երգ երգում: Երբ բռնում էր չարաճճիութիւնը՝ երգում էինք լիաթոք – բոլշեւիկներին ջղայնացնելու համար — « Մեր հայրենի...» :

...ած կացութիւնը, որ այնքան ըղձալի էր դրսում, բանտի մէջ գոյութիւն չունէր այդ երկու օրը. մոքերնիս մէջ հաշտուել էինք կարծես վատագոյն ելքի հետ ու այլեւս չէինք մտածում :

Շատ մեծ նշանակութիւն ունէր ի հարկէ եւ այն, որ հոծ բազմութիւն էինք, իրար հետ կապուած աւել – պակաս բարեկամական կապերով եւ, որ գլխաւորն է, դեռ նոր էինք եկել դրսից, դեռ ժամանակ չէինք ունեցել ձանձրացնելու ու զզուեցնելու միմեանց :

Վառարան ու վառելիք չկար: Բայց մեր սեփական ջերմութիւնը այնքան էր տաքացնում սենեակները, որ փետրուարեան սառնամանիքներին, պատուհանները բաց խնդրում էինք շոգից :

Օրական երեք – չորս փութ հաց պիտի տային, որ ստանում էինք անկանոն ու ոչ լրիւ: Բայց սնունդի պակաս չունէինք. շատերս ստանում էինք դրսից առատ ճաշ — մանաւանդ մեր «բուրժուա» բարեկամները — որ, ի հարկէ, բաժանում էինք ընկերներիս հետ: Զգալի էր միայն տաք կերակուրի պակասը, մանաւանդ որ ոչ թէյ էին տալիս ոչ էլ տաք ջուր՝ սեփական թէյ պատրաստելու համար :

×

Փետրուար 13ի առաւօտեան — Կիրակի օր էր, որքան յիշում եմ — Պատարագ արինք, տեղներս անշարժ սեղմուած, ի հարկէ :

Պատարագիչը Նիկոլ Աղբալեանն էր, սարկաւագի ու տիրացուի դերակատարը՝ Խաչվանքեան քահանան: Մնացածներս կամ երգեցիկ խմբի մէջ էինք, կամ սոսկ հանդիսական: Նիկոլը մեծ աշխոյժով ու շատ շնորհալի կերպով տարաւ ամբողջ Պատարագը, սկզբից մինչեւ վերջը: Այնպէս լաւ էր արտասանում, այնպիսի իմաստալից ու զգածուած շեշտեր էր դնում սովորական դարձած խօսքերի մէջ, որ կարծես առաջին անգամն էինք լսում ու նոր հասկանում նրանց խոր իմաստը, բարձր գեղեցկութիւնը :

Հետեւեալ օրը՝ Փետրուար 14ը՝ իմ տարեդարձի օրն էր. լրանում էի 53 տարիս :

Որոշուեց տօնել տարեդարձս: Ընտրուեց մի կարգադրիչ յանձնաժողով ու մշակուեց ծրագիր. ճառական – երաժշտական — անեկդոտային ցերեկոյթ, ապա՝ ընդհանուր ճաշ: Կանանց բաժինը խոստացաւ ուղարկել ծաղիկ ու քաղցրեղէն :

Յանձնաժողովի նախագահն էր Ստեփան Նաւասարդեանը, որ «հրամանատար»ն էր կամ գեներալ – նահանգապետը « հարեւան սենեակ»ի, ինչպէս մեր սենեակինն էր խմբապետ Շաւարշը: Ստեփանը, իր զուարթ ու առոյգ խառնուածքով, իր երգերով ու ազդեցիկ ծիծաղով, շատ էր նպաստում բանտի տրամադրութիւնը բարձր պահելուն: Շաւարշը մասնագէտ էր հէքեաթների ու մանաւանդ ժողովրդական անեկդոտների — այն տեսակներից, որոնք պատմւում են միայն տղամարդոց հասարակութեան մէջ, այն էլ մեծ զգուշութիւններով ու վերապահումներով :

— Ջանես — վախեցած վրայ բերեց գինուորը — ջանես, կը կրակեմ: — Ախր ինձնից կը պահանջեն ... Ի՞նչպէս կարող եմ: — Ջանես ...

Այն օրը՝ իբրեւ յեղափոխական՝ ցարի բանտն էի նստած: Այսօր՝ իբրեւ հակայեղափոխական՝ բոլշեւիկների բանտը: Այն օրը ահաբեկուած ռուս մուժիկն էր կանգնած իմ բանտի դրան, այսօր՝ ահաբեկուած հայ գիւղացին ...

×

Փետրուար 16ին մեծ թիւով նոր կալանաւորներ բերին գաւառներից, ինձ անծանօթ մարդիկ :

Սենեակները դարձեալ լեցուեցան այնպէս, որ շունչ քաշել չէինք կարողանում, մանաւանդ որ երեք սենեակից մէկը առան մեր ձեռից, ռուս զինուորներ տեղաւորեցին :

ՅՈՎՀ. ՔԱՋԱԶՆՈՒՆԻ

(7 Շար.)

կապուտ խանդակաթ սիրով մը ։ Արման նոյնպէս կը սիրէ Մարկրիթը եւ երկու երիտասարդներուն կապը կը տեւէ մինչեւ այն օրը, երբ Գ. Տիւվալ, Արմանի հայրը, իր զաւկին շահաբեր ամուսնութիւն մը յաջողցնելու մտօք, կը դիմէ Մարկրիթին եւ կ'առաջարկէ անոր որպէսզի այս վերջինը խզելով ամէն կապ իր որդւոյն հետ, վերադարձնէ անոր իր ազատութիւնը, որպէսզի ծերունին կարողանայ յաջողցնել նախատեսուած ամուսնութիւնը ։

Մարկրիթ առաջին առթիւ կ'ընդվզի իրեն եղած առաջարկին դիմաց, սակայն տակաւ տեղի կուտայ ծերունի Տիւվալի համոզիչ խօսքերուն եւ իր սիրածին ենթադրեալ երջանկութեան ի նպաստ կը զոհէ իր սէրը եւ կը հրաժարի Արմանէն։ Հետեւեալ օրը, Արման, որ անտեղեակ է այս անցուդարձերէն, երբ իր սովորական այցելութիւնը կուտայ Մարկրիթին, փակ կը գտնէ անոր տան դռները իր առջեւ։ Եւ աւելին, այնուհետեւ Մարկրիթ երիտասարդը իրմէն բոլորովին հեռացնելու ջանասիրութեամբ, կը ցուցադրէ նոր կապեր, հրապարակ կ'իջնէ նոր սիրահարներու հետ ...

Արման վրէժ լուծելու համար «ուխտադրուժ»էն՝ հրապարակաւ կ'անպատուէ Մարկրիթը, մինչ այս վերջինը, ներքին խուլ ցաւով մը տառապելով, լռիկ ու մնջիկ կը հեռանայ, կռթնած իր նոր «սիրահար»ի թեւին. ...

Շատ ուշ միայն Արման կը տեղեկանայ իր հօր սարքած դաւին, կը վազէ մեծահոգի ու ազնիւ երիտասարդուհիին մօտ, երբ արդէն այս վերջինը հիւծախտի ճիրաններուն մէջ, թօշնած ու խանձած սիրոյ կրակէն, իր հոգին կ'աւանդէ նոյնինքն Արմանի թեւերուն մէջ։

Տիւմա Որդիի այս երկը համաշխարհային մեծ համբաւի մըն է արժանացած իր հրապարակման առաջին օրերէն իսկ։

Ճարտար թատերագրին գրչով Ալֆոնսին Տիւփլէսիս անմահացած է, և այսօր, անոր մահէն մօտաւորապէս դար մը ետք (Ալֆոնսին մեռած է 1837ին, 23 տարեկանին) տակաւին անծանօթ ձեռքեր ամէն Մեռելոցի տօներուն ծաղկեպսակներ կը զետեղեն տարաբախտ երիտասարդուհիին Մոնմարթրի գերեզմանատան մէջ գտնուող հողաթումբին վրայ ։

Սառա Պեռնարէն եւ էլէոնորա Տիւզէէն ետք, համաձայն ընդհանուր կարծիքին, այսօր էտվիճ Ֆէօյէր կը նկատուի լաւագոյն մեկնարկողը Մարկրիթ Կոթիէի տիպարին ։

Հետու վիպական թատրոնի լայնահռաչ չէշտէն, էտվիճ Ֆէօյէր կը ներկայանայ հանրութեան զուսպ եւ սանձահարուած արուեստով մը, որ սակայն լեցուն է յուզող ու ցնցող, նոյնիսկ սահմռկեցուցիչ պահերով։ Ամէն գիշեր, թէաթրոտը Փարիզի բեմին վրայ, երբ վարագոյրը կ'իջնէ Մարկրիթ Կոթիէի մահուան մահիճին առջեւ, հանդիսատեսները խելայեղ ծափերով տասնեակ եւ աւելի անդամներ բեմ կը կանչեն մեծանուն դերասանուհին, որուն կողքին արժանաւոր Արման Տիւվալ մըն է երիտասարդ դերասան մը՝ Փոլ Կլէռ ։

Արեւմտահայ թէ արեւելահայ բեմերուն վրայ եւս «Գամելիազարդ Տիկինը» իր արժանաւոր տեղն է ունեցած ։

Ուրիշ յօդուածով մը պիտի անդրադառնանք մեր բեմերուն վրայ այս գործին գրած ընդունելութեան, թուելով նաեւ լաւագոյն հայ Մարկրիթ Կոթիէներու անունները ։

ԱՐՏԱՇԷՍ ԴՄԲԼԹԵԱՆ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՔԱՆԴԱԿԱԳՈՐԾ ՌԱՖԱՅԷԼ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

●

Վերջերս Պուքրէշ գացած է երիտասարդ եւ տաղանդաւոր արձանագործ Ռաֆայէլ Համբարձումեան։ Այս առթիւ «Նոր Կեանք» թերթի աշխատակիցը տեսակցութիւն մը ունեցած է, որուն գլխաւոր մասերը կուտանք ստորեւ

— Կը խնդրենք որոշ տեղեկություններ տալ մեզի ձեր մասին:

— Ծնած եմ Երեւանի մէջ եւ 33 տարեկան եմ։ Միջնակարգ ուսումս առի ծննդավայրիս մէջ, ուր նմանապէս հետեւեցայ Արուեստի հաստատութեան դասընթացքներուն եւ ընթացաւարտ եղայ 1954ին։ Ապա մեկնեցայ Մոսկուա՝ այնտեղ աշխատելու համար քանի մը յայտնի վարպետներու քով։ Ներկայիս կը բնակիմ Մոսկուա։

— Ի՞նչ կրնաք ըսել մեզի վերջին տարիներու ձեր ստեղծագործություններուն մասին —

— Այս վերջին տարիներու ընթացքին զիս մասնաւորապէս զբաղեցուց ստեղծագործումը ինը կերպարներու՝ ներշնչուած յայտնի «Անոյշ» բանաստեղծութենէն։ Մտադիր եմ այս ստեղծագործութիւնները դնել պատկան մարմիններու տրամադրութեան տակ՝ զարդարելու համար Երեւանի զբօսայգիներէն մէկը ։

— Մենք տեղեկացած ենք, որ վերջին տարիները արժանացած էք զանազան մրցանակների: Կ'ուզէի՞ք մեզի ըսել, թէ ձեր ո՞ր գործերուն համար ստացաք այդ մրցանակները :

— Վերջերս Պրիւսէլի Համաշխարհային ցուցահանդէսին պարգեւատրուեցայ պրոնզեայ մետալով «Անուշ»էն ըրած բատեղծագործութիւններէս մէկուն համար։ Նոյն ստեղծագործութեան համար, 1957ին Խ. Միութեան Մշակոյթի նախարարութեան կազմակերպած մէկ մրցման առթիւ ստացած էի արծաթեայ մետալ ։ Հայաստանի մէջ կազմակերպուած երկու մրցումներու, Աբովեանի եւ Նալբանդեանի արժանիներուն համար, ստացայ առաջին մրցանակ եւ նշում։ Բայց կարծեմ բաւական են իմ անձիս մասին ըրած յայտարարութիւններս ։

— Կը դնենք մեր աւանդական հարցումը՝ ձեր ապագայի ծրագիրներուն մասին :

— Մօտաւոր ապագայի համար, մտադիր եմ աւարտել Եղիշէ Չարենցի «Ամբոխները խելագարուած» ծանօթ բանաստեղծութենէն ներշնչուած քանդակս ։ Այս քանդակը պիտի ներկայացնէ մօտաւորապէս յիսուն անձեր, գլուխներու մեծ փունջ մը, որ տայ հայ մեծ բանաստեղծի ստեղծագործութեան մէջ այնքան հրաշալիօրէն նկարագրուած ամբոխի պատկերը ։

Ցոյց տալու համար իմ գնահատանքի զգացումը հայ ժողովրդական բանաստեղծի նկատմամբ, մտադիր եմ քանդակել Ղարաբաղի իսկական Հայերու կերպարներ՝ իրենց ազգային տարազներով ։

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՄԱՆՈՒԱԳԸ

*

ԽՄԲ.— Աշխարհահռչակ երաժշտագէտ Արամ Խաչատուրեան «Կոմսոմոլսկայա Պրաւդա»յի մէջ յօդուած մը գրած է Ջիւան Տէր Թադեւոսեանի առաջին համանուագին մասին. ստորեւ՝ յօդուածին թարգմանութիւնը :

Մեր երիտասարդութեան մասին միշտ կը մտածեմ տեսակ մը հպարտութեամբ եւ մեծ հաւատքով։ Հաւատք՝ դէպի տաղանդը, բնոյթը եւ ստեղծագործական համարձակութիւնը։ Եւ եթէ հիմա դիմելու ըլլանք աւագ սերունդի մարդոց՝ ամէն մէկը պատմելու բան մը կը գտնէ, լաւ արուեստի ճիւղի, իրենց երիտասարդ բարեկամ – աշակերտներու, եղբայրակիցներու մասին։

Ես կ'ուզէի որ «Կոմսոմոլսկայա Պրաւդա»յի ընթերցողները ճանչնան Ջիւան Տէր Թադեւոսեանը։ Ես կ'ուզէի որ ան ալ լաւ հասկնար թէ ինչ կը սպասուի իրմէ եւ ինչքան մեծ է իր պատասխանատուութիւնը ժողովուրդի առջեւ ։

Ջիւանը շատ տաղանդաւոր երաժշտագէտ է, նպատակասլաց եւ անշահախնդիր կերպով երաժշտութիւնը կը սիրէ ։ Թէեւ Տէր Թադեւոսեանը տակաւին չէ աւարտած Երեւանի Կոմիտաս երաժշտանոցը, ուր կ'ուսանի յօրինելու դասարանի մէջ, Միրզոյեանի ղեկավարութեամբ, սակայն թէքնիք տեսակէտէն շատ հասուն է ։

Ջիւան երջանիկ կենսագրութեան տէր մարդ է։ Ան մէկ անգամէն սկսաւ աշխատիլ լուրջ ձեւի բնագաւառին մէջ (համանուագ) եւ ուշադրութիւն գրաւեց ։ Կը պատահի, որ երաժշտագէտ մը գրէ բաւ ծաւալի մեծ քանի մը աշխատութիւններ, բայց այդ բոլորը աշակերտական են, կարողութեան պարզ փորձեր, կամ, ինչպէս կ'ըսեն երաժիշտները՝ «ոչինչ» աշխատութիւններ ։

Տէր Թադեւոսեան «ոչինչ» աշխատութիւններ չունի։ Նուագախումբի համար «քնարական»էն եւ արեւելեան սիւիթներէ յետոյ ան գրեց համանուագ մը, որ իսկական «Առաջին համանուագ»ն է, չափազանց հետաքրքրական աշխատութիւն մը, թէ ըստ գաղափարի եւ թէ ըստ վարպետութեան ։ Համանուագին ներկայացումը՝ Երաժշտագէտներու Գ. համագումարին, հիանալի անակնկալ մը եղաւ եւ հեղինակը շահեցաւ խստապահանջ ունկնդիրներու համակրանքը ։

Խորհրդային, մասնաւորապէս հայկական համանուագի բնագաւառին մէջ, Տէր Թադեւոսեան յաջողեցաւ ըսել յատուկ, ուրոյն, թարմ, երիտասարդական բան մը։ Անոր երաժշտութիւնը վառ ազգային է, բայց ոչ սահմանափակ։ Ան հասկնալի եւ մօտ կը դառնայ բոլոր ազգութիւններու պատկանող մարդոց ։

Մենք, աւագ սերունդի երաժիշտներս, Ջիւան Տէր Թադեւոսեանէն շատ բան կը սպասենք։ Ես կը հաւատամ որ ան կը գրէ հրաշալի աշխատութիւններ՝ մեր արդի կեանքի մասին։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՍԵԴՐԱԿ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ

Ծանօթ եւ տաղանդաւոր դաշնակահար Սեդրակ Եավրուեան երեք նուագահանդէսներ տուած է Մատրիտի Ազգային ձայնասփիւռի կայանէն եւ մեծապէս գնահատուած։ Այս պատճառով Մատրիտ հրաւիրուած է, Դեկտեմբերին երկու նուագահանդէսներ տալու «Սպանիոյ երաժիշտ երիտասարդութեան» համար։ Ինչպէս նախապէս գրած էինք, երիտասարդ արուեստագէտը 17 ռէսիթալներ պիտի տայ Ֆրանսայի զանազան քաղաքներուն մէջ համաձայն «Ֆրանսայի Երաժշտական Երիտասարդութեան» հետ ունեցած համաձայնութեան ։

Յառաջիկայ տարուան իր առաջին ռէսիթալը պիտի տայ Լոնտոնի մէջ, Փետրուար 27ին, ուրկէ պիտի անցնի Սքանտինաւեան երկիրները ։

Տոմինիք նստած է իր ինքնաշարժին մէջ ձեռքը բռնած է ծխիկ մը եւ կ'ըսէ մեքենավարին ․

— Փոսիկի մը վրայէն անցիր որպէսզի ծխիկիս մոխիրը թափի :

×

Փասքալ կը դարպասէ Գոլոմպայի հետ, որ կը մրմնջէ անոր․

— Ըսէ բառ մը, որ դողալ տայ ինծի․

Ու ան կ'ըսէ ․

— Աշխատեցայ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (12)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Ա.
ՄԱՅՐ ԵՒ ՈՐԴԻ

— Կնիկ, կ'ըսէր յափշտակութեանը մէջ իր խռճկորի զունչը երերցնելէն, ասանկ չըներ նէ ընտո՞ր կ'ապրինք, հապա աղջիկնե՞րը ընտոր կը կարգենք ... Ախ, աս Մաղթաղինէս մէյ մը տեղաւորէի ...

Հետզհետէ, սակայն, իր արհեստին գաղտնիքներուն թափանցելով, Բարթող աղա մղուած էր ապօրէն եւ նողկալի ճամբաներու։ Իր գործին կարեւորագոյն ճիւղը մսավաճառութիւնը ըլլալով, մարզուկը զայն աւելի շահաբեր ընծայելու համար, իր այլանկերպ գանկին մէջ անարգ խորհուրդ մը ծներ էր, զոր կը գործադրէր ահաւոր ճարպիկութեամբ եւ խղճի անայլայլ հանդարտութեամբ ։

Ամէն առտու, մութնալուսուն, դամբիւղը կոնակը, ցամաքէն Ղալաթիա կ'երթար, ժողվելու համար լեհ մսավաճառներուն խանութի թափթփուքները չառ վար գնով, կովի լղրճած փայծաղներ, գոմէշի հոտած կոկորդներ, զագիր գլուխներ, փորոտիք, թոք, լեարդ եւ կենդանիներուն մարմնին էն վարնոց մասերը։ Ու ետ կը դառնար, զառիվերներէն գրեթէ ճանկռթելով, հեւալով, փչալով, կքած այդ ահագին դամբիւղին տակ, կատարած ճիգէն պաղած աչքը աւելի դուրս ցցուած, ծաղկաւեր դէմքը քրտնաթաթաւ ։

Տուն հասնելուն՝ խոհանոցին մէջ կը թափէր դամբիւղին զարշահոտ պարունակութիւնը ․արիւնաշաղախ կտորներ՝ իրարու փակած, խառնուած, փաթթըւած դուրս կ'իյնային, մէկ զանգուածով, որուն առջեւ ծալապատիկ կը նստէր Բարթող աղա գոհունակութեան լայն հառաչով մը, թեւերը սոթտած, մէջքէն վար կախած ճենճոտ գոգնոց մը։ Ու կը սկսէր զատել, ըղեղը ալիքէն, երիկամունքը թոքէն, սիրտը լեարդէն ու կը շարէր զանոնք իրարմէ անջատ, կոյտ կոյտ, ամէն մէկ դէզը ամբողջացնելէն ետքը չէզ ակնարկ մը նետելով իր յաճախորդներուն եղած ցուցակին վրայ, իւրաքանչիւրին ճաշակին, պահանջին, կարողութեանը համեմատ կատարելու համար ընտրութիւնը :

Կինը հոն էր, ան ալ իր կարճնեղ բազուկները մերկացուցած, արթուն աչքով հսկելով էրկանը աշխատութեանը վրայ, երբեմն դիտողութիւններ յանդգնելով, որոնց Բարթող աղա կը պատասխանէր գոռչ, ահաւոր բիբը անոր վրայ յառելով արհամարհոտօրէն ։

Վերջապէս, երբ որ աւարտէր իր գործը, շուրջը սլացող ակնարկ մը կլպտացունէր, իբր թէ վախնար որ անպատնապահ աչք մը յանկարծ կրնար տեսնել ինչ որ տեղի պիտի ունենար, ու կ'ըսէր կնոջ.

— Խրատիկ, սա երէկ գիշերուան զարկածս բեր :

Խրատիկ հանըմ, ինքն ալ կասկածոտ նայուածքէ մը յետոյ դէպի խոհանոցին պատուհանները, մթնրանոցի դուռ մը բանալով սատկած շան մը փայտացած դիակը դուրս կը քաշէր, պոչէն բռնած։ Բարթող աղա՝ կապկային ճարպիկութեամբ մը սուր երկար դանակով մը զինուած՝ կենդանիին վրայ կ'իյնար, նախ գլուխը կոճղէն կը զատէր, մորթը կը քաշէր կը հանէր մասերու վարժ շարժումներով, ու տասը վայրկեան ետքը շան մորթազերծ կարմիր մարմինը կը փռուէր հոն, զանմնելի եւ զազիր։ Իսկոյն մսագործը, հիմակ փոքր կացինով մը զինուած, մոլեգնօրէն կը կոտրտէր դիակը յօշյօշ. ոտքերը, զիստերը, կռնակը, կուրծքը անճանաչելի մասերու վերածելով, շնչասպառ, ահռելի բիբը յառած արիւնլուայ, սիրտխառնուք կտորներուն վրայ, պաղած աչքը անշարժ եւ սարսափելի ։

Եւ ահա շան դիակը կ'անհետանար, պատրաստուած կոյտերու մէջ ցրուելով իր զարշելի պատառները, իր գոյութիւնը երբեք զգալի չընելով, բայց անուաղն վեց եօթը օխա ստուարացնելով ամբողջին կշիռը։

Շատ քիչ անգամ երբ որ Խրատիկ հանըմ, իբրեւ կին, իր զզուանքը յայտնէր պիղծ կենդանիներու այդ անարգ ու նողկալի շահագործումին համար, Բարթող աղա մէկ պատասխան մը ունէր ․

— Կնիկ, աղջիկները մնացին, առնող չկայ․ փարա պէտք է, փարա։ Կատարինէս, Մաղթաղինէս, երեսունը անցան, խելքդ գլուխդ ժողվէ, կնիկ, վերջերնիս ո՞ւր պիտի երթայ ...

Մութ գիշերներ, Բարթող աղա, ոտքը արեխներով, թիկնոցին ներքեւ փոքր անձայն հրացան մը պահած, ուշ ատեն, դուրս կ'ելլար, շուն կատու զարնելու ։ Իր տունը, գեղին էն հեռաւոր անկիւնը, լերան սահմանակից, ամայի եւ լուռ, շատ նպաստաւոր դիրք մը ունէր այսօրինակ որսորդութեան մը համար ։

Կամաց, զգուշաւոր քայլերով, գլուխը ուսերուն մէջ քաշած, աչքը չորս դին, տուներու, ցանկորմներու, պատերու տակէն կ'անցնէր զաղի պէս, աղմուկ, ոտնաձայն լռեցնելով, ամենապզտիկ շշուկի մը կանգ առնելու համար :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար․)

գրողներն ալ կ'աշխատէին արեւմտեան իրենց պաշտօնակիցներուն եղանակով : Արդարեւ, մօտ 40 լրագրողներ կը հետեւէին Խրուշչեւի, լուսանկարներն ու լուրերը արագօրէն Մոսկուա հասցնելով :

Քէմփ Տէյվիտի խօսակցութիւններէն ետք, Խրուշչեւ ժամուլի ասուլիս մը տուաւ ամերիկեան Մամուլի Ազգային Ակումբին մէջ: Ակումբին սովորութեան համաձայն՝ հարցումները գրաւոր եղած էին :

Խրուշչեւ պատասխանեց կարգ մը հարցումներու, յայտարարելով թէ իր այցելութեան շնորհիւ յաջողած էր տեսնուիլ ամերիկացի ժողովուրդի ներկայացուցիչներուն հետ. «12 օրը շատ չէ, այսուհանդերձ կարողացայ գաղափար մը կազմել Միացեալ Նահանգներու մասին, ինչ որ օգտակար եղաւ իրերահասկացողութեան համար»:

Խրուշչեւի յայտարարութիւնները ընդհանրապէս նպաստաւոր էին.— Նախագահ Այզընհաուըրի հետ հաճելի խօսակցութիւն ունեցանք : Ամերիկեան գործի մարդոց շրջանակներէն այն տպաւորութիւնը ստացայ՝ թէ անոնք կ'ուզեն առեւտրական յարաբերութիւններ ունենալ Խ. Միութեան հետ: Խորհրդային ժողովուրդը բարեկամաբար պիտի դիմաւորէ Նախագահ Այզընհաուըրը : Խորհրդային մարդոց ապրելակերպը կը նախընտրեմ ամերիկեան ապրելակերպէն, եւն.:

Մամուլի ասուլիսէն ետք՝ Խրուշչեւ հեռատեսիլ ճառ մը խօսեցաւ ամերիկացի ժողովուրդին, շեշտելով թէ ինք կը սիրէ Ամերիկացիներու «բարի սիրտը» :— Խ. Միութիւնը պատերազմ չի պատրաստեր. ուրեմն, ի՞նչ պէտք ունինք այս զէնքերուն: Միլիոնաւոր տոլարները ծախսելու աւելի լաւ միջոցներ կան Միացեալ Նահանգներու թէ Խ. Միութեան մէջ :

Այսուհանդերձ, խորհրդային վարչապետը չմոռցաւ խօսիլ գերմանական ռազմապաշտութեան մասին, աւելցնելով թէ երկու Գերմանիաներու հետ հաշտութեան դաշինք մը կնքելով չարիքին առաջքն առնուած պիտի ըլլայ :

Կիրակի իրիկուն Խ. Միութեան վարչապետը վերադարձաւ Մոսկուա, ուր հասնելէ առաջ շնորհակալութեան հեռագիր մը ղրկեց Նախագահ Այզընհաուըրի : Խորհրդ. Միութեան Վարչապետը իր ընտանիքին ու իրեն ընկերացողներուն անունով շնորհակալութիւն կը յայտնէ Նախագահ Այզընհաուըրի եւ ամերիկացի ժողովուրդին, այն սիրալիր ընդունելութեան համար զոր ըրին իրենց :

Խրուշչեւ կը շեշտէ թէ իր ճամբորդութիւնը շատ շահեկան եղած է աւելի մօտէն ճանչնալու համար Ամերիկան եւ անոր ժողովուրդը եւ կը վերջացնէ անգամ մըն ալ կրկնելով թէ Այզընհաուըրի հետ ունեցած խօսակցութիւնները պիտի ծառայեն ամրապնդելու խաղաղութիւնը .

Ա Զ Դ

Այն Նախկին ռազմիկները որ Բոցը վերարծարծեցին, անցեալ Օգոստոս 14ին, կրնան այժ. օրը հանուած նկարները գտնել Հայ Նախկին Ռազմիկներու գրասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ :

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

Օր. ԶԱՐՈՒՀԻ ԽԱՉԵՐԵԱՆ
Պ. ՄՕՐԻՍ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ
Ամուսնացած

Կնքահայրութեամբ Յակոբ Աբրահամեանի :

27 Սեպտ., 1959 Փարիզ

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ – ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ.— Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, նախապէս որոշուած հաւաքատեղին : Կը հրաւիրուին նաեւ Դբօ խումբի ընկերները. Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Շուտով լոյս կը տեսնէ Մայիս – Յունիս թիւը, որ ուշացած էր կամքէ անկախ պատճառներով։ Տպագրութեան յանձնուած է Յուլիս – Օգոստոս թիւը :

Բովանդակութիւն Մայիս – Յունիս թիւին (209 – 210).—

« Միզող տղան» Պրիւքսէլի մէջ (Հայ – Բոյժ).— Երախաներուն ախորժակը (Տօքթ. Պրոնշթայն).— Ի՞նչ ընել լաւ քնանալու համար (Տօքթ. Աշճեան). — Արցունքին զօրութիւնը (Տօքթ. Գալուստեան).— Հայաստանի վարդերը (Շահինեան).— Վաղուան մարդոց սընունդը (Տօքթ. Պօղոսեան).— Երբ սիրտին մայր երակը կ'ընդլայնի (Փրօֆ. Քամիլլ Լիան).— Ուղեղը կը բուժուի՞ ինքնիրեն (Տօքթ. Շ. Այվազեան).— Արեւահարութիւն եւ ջերմահարութիւն (Փրօֆ. Շարիմանեան).— Արուեստական սերնդագործութիւն (Շ. Նարդունի). — Սխտորին մասին (Զիթունի).— Ատամնաբոյժին խրատները (Ս. Ոսկեան). — Ծխե՞լ թէ չծխել (Տօքթ. Ազատեան).— Բոյս մը որ հրաշք կը գործէ (Քաղեան). — Արուեստական շնչառութիւն (Խաչունի).— Տաղ թիւթիւնի.— Մրցում :

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ.— Տարեկան 1500 փրանք Ֆրանսայի համար, 1750 փրանք արտասահմանի համար: Դիմել Շ. Նարդունիին՝ Յառաջի խմբագրատան հասցէով :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մանկապարտէզի դպրոցները կը վերաբացուին Հոկտեմբեր մէկէն: Ծնողքներէն կը խնդրուի իրենց զաւակները առաջնորդել դասընթացքներուն:

Հոկտեմբեր 1, Փասքալի թաղը :
Հոկտ. 2. քաղաքին մէջ (ակումբը) :
Հոկտ. 3, Րիւ Լաֆայէթ :

×

Իսիի Խրիմեան վարժարանը կը վերաբացուի 24 Սեպտեմբեր, Հինգշաբթի օր :

×

Փոն տը Շէրիւի Հայ Ազգ. Միութեան դպրոցի դասաւանդութիւնները կը վերսկսին Հինգշաբթի Հոկտ. մէկին :

Արձանագրութիւնները կ'ըլլան ուսուցիչ Պ. Թրագօշի միջոցաւ, եւ ծնողքներէն կը խնդրուի չզլանալ իրենց պարտականութիւններէն մայրենի լեզուի դաստիարակութեան առթիւ :

×

Մարսէյլի Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերութեան եւ Կ. Խաչի Պուլվար Օտտոյի մասնաճիւղի ազգային դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր մէկին, Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 10–12: Ուսուցչութեամբ Պ. Ա. Սարգիսեանի :

Ծնողքներէն կը խնդրուի իրենց զաւակները առաջնորդել դպրոց, արձանագրութիւնը կը կատարուի տեղւոյն վրայ:

ԿԱՐԵՒՈՐ

Պէլվիլի եւ Լիլայի Հայութեան.— Պէլվիլ – Լիլայի դպրոցը փոխադրուած է Լիլայի նախկին դպրոցը եւ կը վերաբացուի Հինգշաբթի, Հոկտեմբեր1ին, 32–34 Ավընիւ տը լա Փորթ տէ Լիլա, մէթրօ Փորթ տէ Լիլա :

Հ.Յ.Դ. Ս. ՄԻՆԱՍԵԱՆ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ

33ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ

ՇԱԲԱԹ 3 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1959ԻՆ, ԺԱՄԸ 21ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

22, Rue Voltaire, Alfortville

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ

ԿԸ ԽՕՍԻ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ՏԷՏԷՃԵԱՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ ԻՐ ՀԱՏԸՆՏԻՐ ՀԱՅԵՐԷՆ ԵՐԳԵՐՈՎ

ՊԱՆԵԼՕ–ՔԱՇԱՆԻ Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ, ղեկավարութեամբ ՎԻԳԷՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ, կովկասեան պարերով, ինչպէս նաեւ ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ քոյրերը եւ Պ. ԱՐ. ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ (երգ), ՕՐ. ԶԱՐՈՒՀԻ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (արտասանութիւն):
Կը ներկայացուի նաեւ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը, ղեկավարութեամբ՝
Յ. ՈՒՐԲԱԹԵԱՆԻ:

Հանդէսէն յետոյ խնջոյք

Մուտքը ազատ է

Հաղորդակցութեան միջոց.— Շարանթօն – Էքօլէն առնել 103 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել լ'Ինիոն :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 30 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 30 SEPTEMBRE
1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8608 — 35EME ANNÉE — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4409

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀՈԳԵՇԱՀ ԶՐՈՅՑ

Շուրջ երկու շաբաթ Միացեալ Նահանգներու մէկ ծայրէն միւսը շրջագայելէ եւ իր հրապարակային արտայայտութիւններով Ամերիկացիները ապշութեան մատնելէ վերջ, Նիքիթա Խրուշչեւ «յաղթականօրէն» վերադարձաւ իր մայրաքաղաքը :

Մոսկուայի ձայնասփիւռը փութաց աւետել թէ Խորհրդային Միութեան վարչապետը յաջողած է փարատել համայնավարութեան մասին արեւմուտքի ունեցած վախերը եւ տարած՝ «հոգեբանական մեծ յաղթանակ մը» :

Միջազգային մամուլը մեկնաբանելով Այզընհաուըրի եւ Խրուշչեւի հրատարակած պաշտօնական զեկոյցը, մեծ վերապահումներ կ'ընէ :

Բոլոր թերթերն ալ գրեթէ համաձայն են այն կէտին շուրջ, թէ աշխարհի ճակատագիրը վարող պետական երկու դէմքերու գլուխ գլխի խօսակցութիւնները հոգեշահ զրոյցներու սահմանէն անդին չեն անցած :

Արդէն ո՛չ ոք կը սպասէր վէճի առարկայ հրատապ հարցերու վերջնական կարգադրութեան :

Ամերիկայի նախագահը Եւրոպա գալով, Գերմանիոյ, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի պատասխանատու վարիչներուն հետ կարծիքի փոխանակութիւններ էր ունեցած եւ ապահովցուցած զանոնք՝ որ Կրեմլինի մենատիրոջ հետ ո՛չ մէկ համաձայնութիւն պիտի կնքէ իրենց գլխուն վրայէն :

Զօրավար տը Կօլ եւս իր գաւառական շրջապտոյտի ընթացքին այն կարծիքն էր յայտնած՝ թէ երկու մեծերու խօսակցութիւնը ո՛չ մէկ խնդիր պիտի կրնար կարգադրել :

Երեք գլխաւոր հարցեր կան ներկայիս դիւանագիտութեան կանաչ սեղաններուն վրայ, — Պերլին, Գերմանիա եւ ապազինում : Այս անգամ եւս Ուաշինկթընի մէջ կարելի չէ եղած հաշտեցնել Արեւելքի եւ Արեւմուտքի տեսակէտները այս խնդիրներուն շուրջ : Կողմերը հաստատ կը մնան իրենց դիրքերուն վրայ :

Երկու հանգամանքով կը ներկայանար Խրուշչեւ Ամերիկայի մէջ, իբրեւ պետական մարդ եւ իբրեւ պրօպաշըջիկ :

Այս վերջին հանգամանքով անիկա մօտիկ շփումներ ունեցաւ ժողովրդական խաւերու, ձեռնարկներու ներկայացուցիչներուն, մեծ ճարտարարուեստի եւ առեւտուրի մարդոց հետ :

Առիթէն օգտուեցաւ՝ չեշտելու համար «համայնավարութեան» գերակշռութիւնը «դրամատիրութեան» վրայ, առանց սակայն շօշափելի փաստեր կարենալ ներկայացնելու եւ համոզելու հասարակութիւնը :

Միւս կողմէ աչքովը տեսաւ «դրամատիրական» վարչաձեւին մէջ մարդոց վայելած կատարեալ ազատութիւնը : Նաեւ հաստատեց թէ բանուորներն ու գիւղացիները, ո՛չ թէ կը շահագործուէին «աղտոտ քաղքենի»ներու կողմէ, ինչպէս սովոր են կրկնել համայնավար քարոզիչները, այլ կ'աշխատին ազատօրէն իրենց ընտրած ճիւղին մէջ ու մարդավայել կեանք կը վարեն :

Հասկցաւ թէ բաղդատութեան եզր չկայ խորհրդային աշխատաւորին եւ ամերիկացի բանուորին ապրուստի մակարդակներուն միջեւ :

Պետական մարդու հանգամանքով, իր մտերմիկ խօսակցութիւնները Այզընհաուըրի հետ ծառայած են անշուշտ որոշ չափով «հալեցնելու սառոյցը» արեւելք-արեւմուտք հակամարտ ճակատներուն միջեւ :

Մեղմացած է «պաղ պատերազմ»ը, գոնէ ժամանակի մը համար : Պերլինի հարցը, որ քանի մը ամիս առաջ մեծ վախեր կը ներշնչէր խաղաղասէր մարդկութեան, առ այժմ պիտի չարծարծուի : Գերմանիոյ ներկայ վիճակը պիտի պահպանուի : Զինաթափութեան մասին բանակցութիւնները պիտի շարունակուին :

Ո՛չ մէկ հարց լուծուած է : Սակայն ճամբան բաց պահուած է շահակից պետութեանց առջեւ, վէճի առարկայ հարցերը ո՛չ թէ զէնքով, այլ խաղաղ բանակցութեանց միջոցաւ լուծելու համար :

Առ ի չգոյէ լաւագոյնին, այս ալ պէտք է շահ մը համարել :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԸ ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ

«ԱՅՈ» ՄԸ ՈՐ «ՈՉ» ԿԸ ՆՇԱՆԱԿԷ

•

ՖԷՐՀԱԹ ԱՊՊԱՍ Կ'ՈՒԶԷ ԲԱՆԱԿՑԻԼ ԲԱՅՑ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ ԿԸ ԴՆԷ

Թունուզի մէջ, Երկուշաբթի օր, Ֆէրահթ Ապպաս Ֆրանսերէն լեզուով (արաբերէն չի գիտեր) պաշտօնական զեկոյց մը կարդաց ի պատասխան Զօր. տը Կօլի Սեպտեմբեր 16ի ճառին : Ալժերիոյ ազատագրական ճակատի պարագլուխը չեշտեց թէ Զօր. տը Կօլ յանուն Ֆրանսայի ճանչցած է Ալժերիոյ ժողովուրդին ինքնորոշման իրաւունքը : «Կարելի եղաւ ձեռք ձգել այս յեղաշրջումը, շնորհիւ այն դիմադրութեան զոր հինգ տարի է Ալժերիոյ ժողովուրդը յաղթականօրէն կը տանի : Կարելի եղաւ, որովհետեւ ազգային ազատագրման ճակատը եւ ազգային ազատագրական բանակը շարունակեցին եւ պիտի շարունակեն եթէ հարկ ըլլայ ազատագրման պայքարը : Կարելի եղաւ, վերջապէս, շնորհիւ բարեկամ եւ քոյր ժողովուրդներու եւ միջազգային հանրային կարծիքին օգնութեան» :

Ֆէրահթ Ապպաս չի ճանչնար նաեւ Ֆրանսայի իրաւունքը Սահարայի քարիւղին վրայ. — «Սահարայի հարստութիւնները, մարդկային յառաջդիմութեան տուեալներն են, նախ Ալժերիոյ եւ Հիւսիսային Ափրիկէի համար, եւ ընդհանուր շահու տեսակէտով միայն լայն եւ արդիւնաբեր համագործակցութիւն մը կրնան առեղծել» :

Անկէ զատ, Ֆէրահթ Ապպաս չընդունիր որ Ալժերիոյ ինքնորոշման համար, Ֆրանսայի ժողովուրդին կարծիքն առնուի, նախապայման կը դնէ, հանրաքուէի համար, որ Ֆրանսական զօրքը հեռանայ եւ բանտարկեալները ազատ արձակուին : Ֆէրահթ Ապպաս կը վերջացնէ իր զեկոյցը հետեւեալ եզրակացութեամբ. — Ալժերիոյ հանրապետութեան աժամեայ կառավարութիւնը՝ որ այսօր ճանչցուած է բազմաթիւ պետութեանց կողմէ կը ղեկավարէ Ալժերիոյ ժողովուրդին դիմադրութիւնը : Ուրեմն խաղաղութիւնը կրնայ վերահաստատուիլ իր համաձայնութեամբ միայն : Այդ խաղաղութիւնը կրնայ անմիջական ըլլալ (ԽՄԲ. — Այս պարբերութիւնը ընդգծուած է զեկոյցին մէջ) : այդ նպատակով ալժերիական հանրապետութեան աժամեայ կառավարութիւնը պատրաստ է անմիջապէս բանակցութեան մտնելու Ֆրանսական կառավարութեան հետ, կրակը դադրեցնելու քաղաքական ու զինուորական պայմաններու մասին խօսելու համար եւ ինքնորոշման գործադրութեան ձեւին եւ ապահովութեան» :

Ընդհանուր ձեւով միջազգային շրջանակներու կարծիքն այն է որ ալժ. ազատագրական ճակատին պատասխանը «այո» մըն է որ «ոչ» կը նշանակէ :

ՍՐՔ ՍՐԻՆ

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

«Բարեկամութիւնը, երկնային պարգեւ, միակ հաճոյքն է զոր կը վայելեն մեծ հոգիները, — թագաւորներն են, նշանաւոր ապերախտներ, որ չեն ճանչցած զայն՝ առով իսկ դժբախտ» :

ՎՈԼԹԷՐ

Հինգ տարի առաջ՝ աշնան այս օրերուն էր, — կը վերադառնայի Արքայից Հովիտէն, ուր փարաւոնները դամբարան կանգնած են Նեղոսին զուգահեռ, այժմ աւազաբլուր .

Կը վերադառնայի Ջիթենեաց լեռնէն, ուր Յիսուս, ինքն ալ իր կարգին, մտած էր ի քաւն՝ ինչպէս իր աշակերտները, «աչք ծանրացեալք».

Կը վերադառնայի Տիզբոնէն, ուր խոտն իսկ գլացուած է Յազկերտի պալատին աւերակներուն՝ իբրեւ դալզն զարդարանք.

Կը վերադառնայի Պերսեպոլիսէն, ուր փարթամ արքունիքի մը սիւները տընկուած կը մնային՝ ինչպէս անեղ Քսերքսէսի ոսկորները ցիրուցան :

Կը վերադառնայի Պարթենոնէն, ուր յոյն քերթողը, Լէոնիդաս, — Տարենտացի՞ն թէ Աղեքսանդրացին՝ ի՞նչ աւելորդ հետաքրքրութիւն, — կը մրմնջէր ականջիս, մեծատունի մը դամբարանին առջեւ .

«Ո՞վ, աւելի քան ինքը, կրնար բաղդատութեան դրուիլ Գիւգէսի հետ՝ իր անսահման հարստութեամբ : Ո՞վ աւելի ընչեղ էր քան ինքը : Ունէր այծերու անթիւ հօտեր : Ի՞նչ ըսեմ դեռ : Երջանիկ էր՝ զի ամէն բան ունէր : Ափսո՜ս, այժմ ափ մը հող միայն բաժին ինկած է իրեն» :

Այս շրջապտոյտիս վախճանին հասած՝ քարթ մը կը գրկէի սիրելի ընկերոջս, Հրաչ Սարգիսեանի, յիշեցնելով իրեն ինչ որ գրած էր ինծի, աւելի կանուխ, Ալպեան լեռներու բարձունքէն, զբօսապտոյտի մը ընթացքին, անդունդին շրթներուն վրայ բուսած սքանչելի *հորլվայա* մը ի ձեռին .

— Քաղցր ունայնութիւն մըն է կեանքը :

Երբ կը հասնէի Փարիզ, ինծի ըսին թէ մեռած է Հրաչը :

Սուգի մէջ էր ինք՝ երբ կը մեկնէի դէպի Արեւելք :

— Վերադարձիդ՝ պիտի կազմակերպեմ փառաւոր խնջոյք մը, ուրախ սիրտով կը տօնենք վերադարձդ, կ'ըսէր ինձ :

Երբ վերադարձայ՝ մեռած էր :

— Ունայնութի՜ւն խնջոյք եւ կեանք :

Այս օրերուն, երբ շատ ցած իջած են ամպերս, երբ շատ կը մտածեմ մահուան մասին՝ որ վերադարձող ազգական մը կը թուի ինծի, մտքիս դռնակին ունակը կը զարնէ ճշմարտութիւն մը, զոր ճանչնալու գացի կարծես՝ ճամբորդութեան ելլելով դէպի Արեւելք : Համոզելու համար ինքզինքս թէ աւազն է միայն ճշմարիտը, այն աւազը, տաք եւ գորշ, որ կը ծածկէ անեղ աշխարհակալներուն ոսկորները, անողոք կայսրերու պալատներուն աւերակները, Շամիրամի սիրահրաւէր պարտէզները եւ աստուածներու խորհրդաւոր տաճարները, ոչ իսկ խնայելով կանաչութեան մը համեստ ծիլին :

Ունայնութի՜ւն, ահաւոր, անյաղթ, դու ամէն բան ոչնչացնո՛ղ ճշմարտութիւն : Ի՞նչ բան է, սակայն, որ կը քաղցրացնէ քեզ եւ կը զինովցնէ մեզ, — գիտենք թէ աւազ ես դուն, կարծր փոշի, բայց եւ այնպէս կը տենչանք քեզի, կը լեցնենք մեր ափը քեզմով, կ'ըմպենք քեզ՝ վառելով մեր բոլոր զգայարանքները, թրթռալով ու սարսռալով :

Սիրելի Հրաչ, այսօր, մահուանդ երնցամեակին առթիւ, երբ անգամ մը եւս կը կրկնեմ Սողոմոնի դառն խօսքը, զոր դուն քաղցրացուցիր բառ մը աւելցնելով, գեղադիտակի մը մէջէն կարծես՝ ահա դարձեալ կը տեսնեմ *Ծարգզողի* մեր հին օրերը, *Մենքի* տղաքը, եւ այն բոլոր հաւաքական աշխատանքները, որոնց մասնակցեցար եռեելով քու անսահման լաւատեսութիւնդ :

Սերունդի մը կազմութեան ցանկու-թեամբ, ինչ որ ըրի՝ շատ բան վրայ տալով երիտասարդութեանս, աչքիս լոյսէն եւ հոգիիս բոցէն, — ուրացողին՝ մեզքը նիտը, — դուն գնահատեցիր միշտ, եւ գար միշտ ինծի հետ, թումբ բարձրացուցիր ընդվզումներուս առջեւ, ի՞նչպէս, ըսէ՛, ի՞նչպէս կրնամ մոռնալ յիշատակդ, բարեկամութեան վկայութիւնդ :

Օ՛ բարեկամութիւն, ահա միակ հաբրստութիւնը որ կը քաղցրացնէ ամէն բան, կը քաղցրացնէ կեանքի ունայնութիւնը :

«Օրօրոցին՝ ժպիտ, գերեզմանին՝ ծաղիկ» : Շաթօպրիանի այս խօսքին ներշընչումով, քու այրիդ մահուանդ տարեդարձը կը զարդարէ՝ հրատարակելով գըրական վաստակիդ ժողովածուն (*) : Ես, սիրելի Արշալոյս, քոյր իմ ի սպաս առ Պողիմնիա, այդ գեղեցիկ ձեռնարկիդ, — զոր թելադրած էի ի կենդանութեան իսկ, — այդ անթառամ ծաղկեպսակիդ կը միացնեմ սիրոյ եւ բարեկամութեան այս տողերը :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Գրական էջեր եւ ուսումնասիրութիւններ, *գրեց՝ Հրաչ Սարգիսեան, յառաջաբանը՝ Մկրտիչ Պարսամեան, Տպ. Փարիզ*, 1959 :

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌԸ

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ. — «ՄԱՐԴ ՄԱՐԴՈՒ ՉԻ ՍՊԱՌՆԱՐ»

ԽՐՈՒՇՉԵՒ. — «ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՃԱՄԲԱՆ ԲԱՑՈՒԱԾ Է»

Խրուշչեւ. — Այզընհաուըր տեսակցութիւնը կը շարունակէ զբաղեցնել միջազգային մամուլը : Խ. Միութեան Վարչապետն ու Միացեալ Նահանգներու Նախագահը իրարմէ բաժնուելէ ետք նպաստաւոր յայտարարութիւններ ըրին :

Ուաշինկթընի մէջ Նախագահ Այզընհաուըր մամուլի ասուլիս մը տուաւ մեծ թիւով լրագրողներու ներկայութեան, խօսեցաւ Խրուշչեւի հետ ունեցած տեսակցութեան եւ Պերլինի մասին :

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ քառասուն անգամ Աստուծոյ մասին խօսած է իր ճամբորդութեան ընթացքին : Մէջբերումներ ըրած է Աստուածաշունչէն, յիշած է պատուիրանները եւ չեշտած թէ «մեզ մօտ, անաստուածները եւ հաւատացեալները կ'աղօթեն յաւիտենական խաղաղութեան համար, աշխարհի վրայ» :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ, Կիրակի օր տեղի ունեցաւ Շուֆի շրջանի մասնակի ընտրութիւնը : Ծանօթ է որ Շամունի աջ բազուկ՝ երեսփոխան Մողապզապի սպանութենէն ետք, նոր ընտրութիւն պիտի կատարուէր : Շամունական թեկնածուն պարտուեցաւ 2850 ձայնի տարբերութեամբ : Շամունի, ցարդ կրած ամէնէն ծանր պարտութիւնը կը նկատուի այս եւ կարգ մը շրջանակներու մէջ կը կարծուի թէ Լիբանանի նախկին նախագահը կրնայ քաղաքական կեանքէ քաշուիլ :

ԴԻՄԱՆԿԱՐԻՉ

ՅԱԿՈԲ ՅՈՎՆԱԹԱՆԵԱՆ

Այս տարի լրանում է հայ նշանաւոր դիմանկարիչ Յակոբ Յովնաթանեանի ծննդեան 150 եւ մահուան 75 տարին։ Սերուելով յայտնի արուեստագէտ Յովնաթանեանների ընտանիքից, որը 17րդ դարի երկրորդ կիսում տուել է մի շարք նկարիչներ, Յակոբ Յովնաթանեանը դարձաւ նրանցից ամէնէն նշանաւորը։ Յակոբ Յովնաթանեան առաջինն էր, որ զարգացրեց հայ արուեստի նոր, աշխարհիկ, իրօք իրապաշտ ուղղութիւնը։ Խաչատուր Աբովեանի ժամանակակից Յակոբ Յովնաթանեանը, հայ արուեստի պատմութեան մէջ մօտաւորապէս խաղացել է նոյն դերը, ինչ «Վէրք Հայաստանի» պատմավէպի հեղինակը հայ գրականութեան մէջ։

Յովնաթանեանի մասին մեզ հասած կենսագրական տեղեկութիւնները չափազանց աղքատ են։ Մենք մինչեւ անգամ չգիտենք նրա ծննդեան եւ մահուան ըստոյգ թուականները։ 1829 թուականի մի փաստաթղթում խօսւում է այն մասին, որ նկարիչը քսան տարեկան է, հետեւաբար կարելի է ենթադրել որ նա ծնուել է 1809 թուականին։ Ինչ վերաբերում է Յովնաթանեանի մահուանը, ապա ընդունուած է ասել, որ նա մահացել է Թիֆլիսում, ուր նկարիչն անց է կացրել իր կեանքի նշանակալից մասը։ Կեանքի վերջին շրջանում, հաւանաբար, 19րդ դարի 70ական թուականներին, նա ապրել է Թաւրիզում։ Սկզբնական կրթութիւնը ստացել է իր հօր մօտ, որը եկեղեցական միջակ նկարիչ էր։ 1829 թուականին գեներալ Պասկեւիչի միջնորդութեամբ նա փորձեց ընդունուել Պետերբուրգի Գեղարուեստական ակադեմիա, բայց նրա խնդիրքը մերժուեց՝ տարիքային նկատառումներով։ Սակայն ակադեմիական կրթութեան բացակայութիւնն իսկ չխանգարեց նրան դառնալ մեծ նկարիչ։

Յակոբ Յովնաթանեանի դիմանկարները, որոնց թիւը հասնում է մի քանի տասնեակի, թոյլ են տալիս հասկանալ եւ գնահատել նկարչի անզուգական արուեստը։ Սակայն նրա ստեղծագործութեան ուսումնասիրութիւնը, ստեղծագործութիւնը, որը ժամանակակիցների մօտ մեծ յաջողութիւն է վայելել, հանդիպում է մի շարք դժուարութիւնների։ Մի կողմից Յովնաթանեանի բազմաթիւ աշխատանքները մեզ են հասել ուրիշների անուամբ, իսկ միւս կողմից գոյութիւն ունի նկարչին՝ նրա ընդօրինակողների գործերը վերագրելու վտանգը։ Յայտնի է միայն մէկ նկար, որը կրում է Յովնաթանեանի ստորագրութիւնը։ Թուով 5 – 6 նկարի հեղինակութեան հարցը ոչ մի կասկածի ենթակայ չէ, քանի որ կան նկարչի մերձաւորների վկայութիւնները։ Այսպէս, Յովնաթանեանի դուստր Ն. Ծատուրեանը 1913 թուականին Էջմիածնին նուիրեց Ներսէս Ե. Կաթողիկոսի դիմանկարը եւ հաւաստեց, որ դրա հեղինակը իր հայրն է։ Միւս գործերի հեղինակային խնդիրը կարելի է լուծել միայն հաշուի առնելով Յովնաթանեանի արուեստի ոճական առանձնայատկութիւնները։

Ծանօթանալով Յակոբ Յովնաթանեանի գործերին, համոզւում ես, որ նա տիրապետում է դիմանկարչի համար այնքան անհրաժեշտ մի հմտութեան՝ կարողանում էր իւրաքանչիւր պատկերուող դէմքում վերարտադրել միայն իւրայատուկ, չկրկնուող, անհատական եւ ամէնից աւելի բնորոշ գծերը։ Եթէ իր վաղ շրջանի աշխատանքներում նկարչին յաջողւում էր հաղորդել առաւելապէս արտաքին, ֆիզիքական գծերը (օրինակ 1834 թ., ըստեղծած սարկաւագ Աստուածատուր Սարգսեանի դիմանկարում), ապա մի փոքր աւելի ուշ, 30ական թուականների վերջին եւ 40 – 50ական թուականների դիմանկարներում երեւում է աւելի խոր, հոգեբանական բացայայտում։ Այսպէս Ն. Թէումեանի ոչ մեծ դիմանկարը, որը հեղինակի գլուխ–գործոցներից է, գերում է ոչ միայն դէմքի, ձեռքերի տիպարացման նրբութեամբ, այլեւ այն մեղմ թախիծով, որ արտայայտում է երիտասարդ կնոջ դէմքը։

Եթէ Յովնաթանեանի կանացի դիմանկարները գրաւում են դէմքերի նրբագեղութեամբ ու նազելիութեամբ, տարազների եւ զարդերի մանրամասների հոյակապ վարպետութեամբ, ապա տղամարդկանց դիմանկարներում նկարչի ուշադրութիւնը աւելի շատ բեւեռւում է մարդկանց բնութագրման վրայ։ Մեզ անծանօթ մարդկանց այդ գործերում կարծես թէ բացայայտւում են նրանց կենսագրութիւնները։ Յովնաթանեանը մեծ մասամբ ստեղծել է հասարակութեան ունեւոր խաւերի ներկայացուցիչների՝ առեւտրականների, ազնուականների, պաշտօնեաների դիմանկարներ, բայց երբեմն նկարել է նաեւ հասարակ, աշխատաւոր մարդկանց։ Այս աշխատաւորական միջավայրից ընտրուած Լիլիպարեանի դիմանկարը, որը կարծես Գ. Սունդուկեանի Պէպոյի նախատիպն է։ Վաճառական Քարաջեանի դիմանկարում երեւում է փորձուած շահամոլը։ Բնութագրման տեսակէտից ամենաբնորոշը սակայն անյայտ պաշտօնեայի դիմանկարն է՝ չքազգեստով։ Այդ նկարից մեզ է նայում անհոգի, չոր մարդու դաժան դէմքը։

Յովնաթանեանի գլուխ – գործոցներից է նաեւ Ներսէս Ե. Կաթողիկոսի դիմանկարը։ Նկարիչն այդ գործն ստեղծել է իր կեանքի վերջին տարիներին՝ մօտ վաթսունական թուականների վերջերին։ Ներսէս Կաթողիկոսն այդտեղ պատկերուած է իբրեւ խելացի եւ ուժեղ մի ծերունի, որը շատ բան է տեսել, ապրել է հարուստ կեանքով, գիտէ մարդկանց եւ սովոր է իշխել։ Դրա համար էլ նա այնքան թերահաւատ ու փորձող հայեացքով է նայում իր զրուցակցին։ Կաթողիկոսի բազմաթիւ դիմանկարների մէջ Յովնաթանեանի գործը ամէնից յաջողն է։

Յակոբ Յովնաթանեանի դիմանկարները, որոնք մեր առջեւով անց են կացնում նրա ժամանակակիցների մի ամբողջ պատկերասրահ, կատարուած են ամէնաբարձր գեղարուեստական մակարդակով։ Այդպիսի վարպետութիւնը մինչեւ իսկ կարող է զարմանալի թուալ։ Ինչպէս կարող էր հայկական նկարչութիւնը, երկարատեւ անկումից յետոյ, կանգնել նոր՝ իրապաշտութեան եւ աշխարհիկ զարգացման ուղու վրայ, այնքան արագ տիրապետել կատարման աւելի բարդ թէքնիքի, լուծել նոր արուեստի առաջադրած բարձր պահանջները։ Այդ երեւոյթը կարելի է հասկանալ, եթէ նկատի առնենք հետեւեալ կարեւոր հանգամանքը. հայ ժողովուրդն ստեղծել էր բազմադարեան գեղարուեստական մշակոյթ եւ երբ բարենպաստ պայմաններ առաջացան, այն նորից կեանքի կոչուեց եւ յանձին Յակոբ Յովնաթանեանի տուեց նոր ժամանակի առաջին մեծ նկարիչը։

ՌՈՒԲԷՆ ԴՐԱՄԲԵԱՆ

ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱ

Տեղական լուրջ ամսագրի մը մէկ յօդուածագիրը, զբօսաշրջիկութիւնը դարուս յառաջադէմ երկիրներու տնտեսական զարգացման կարեւոր ազդակներէն եւ հասութաբեր աղբիւրներէն մին համարելով, կ'ըսէ. — Զբօսաշրջիկութիւնը կանգուն ու բարձր կը պահէ Սպանիոյ դրամին (փեզեթա) արժէքը, Իտալիոյ հարստութիւնը կը կազմէ, Անգլիոյ դրամատուներուն օտար դրամներու ներածման կարեւոր աղբիւրներէն մին է, Զուիցերիոյ թիւ մէկ ճարտարարուեստն է, իսկ Ֆրանսայի համար դրամական ... կորուստի աղբիւր մըն է։

Վերսայլ, Լուվր, Նոթըր – Տամ տը Լուրտ, Օփերա, Մոնմարթր, Թուր էյֆէլ, Ֆոլի Պէրժեր, Քազինօ տը Փարի, Սէն Ժէրմէն տէ Փրէի սորեկրեայ նկուղները, Միջերկրականի (Քոթ տ'Ազիւր), Ատլանտեանի, Մանշի ծովեզերեայ քաղաքներն ու հոյակապ շէնքերը, հազարաւոր կոկիկ փլաժները, ամառուան ու ձմեռուան արձակուրդի տեսարժան զբօսավայրերն ու լեռները շատ քիչ թիւով զբօսաշրջիկներ կը հրաւիրեն։

Ու դառնութեամբ կ'աւելցնէ — Չենք աշխատիր հրապուրիչ ու հաճելի դարձնել մեր դրախտավայր երկիրը՝ օտարները ներգրաւելու համար։

Անցեալ տարի երեք միլիոն Ֆրանսացիներ իրենց արձակուրդը անցուցին — ամառ թէ ձմեռ — Սիկիլիոյ եւ Յունաստանի վրանակայաններուն մէջ, Օթերլանտի եւ Թիրոլի ձիւնապատ լեռներուն վրայ, նաւարկեցին Պալերեան եւ Քանարեան կղզիներուն շուրջ, Ադրիականի եւ Սեւ Ծովուն վրայ։ Միջին հաշիւով մարդ – գլուխ 70.000 Ֆրանք դրամ արտածեցին 18 օր արտասահման ապրելով։ Իսկ չորս միլիոն Ամերիկացիներ, Անգլիացիներ, Գերմանացիներ ու Պելժիացիներ այցելեցին մեր երկիրը, — Միջին հաշիւով ամէն մէկ անձ երեք օր մնաց Ֆրանսա՝ ծախսելով 12.000 Ֆրանք։ Ուրիշ խօսքով Ֆրանսացիները 54 միլիոն օր արտասահման անցուցին, իսկ օտար այցելուները 12 միլիոն օր միայն մնացին Ֆրանսայի մէջ։

Ֆրանսա արտածեց 210 միլիառ Ֆր. ։ ներածեց 48 միլիառ Ֆրանք օտար դրամ (տըվիզ)։

Անցեալ տարի Իտալիա այցելած են 15 միլիոն զբօսաշրջիկներ, այս տարի կը սպասուէր 20 միլիոն։ Փարիզի պատերը ծածկուած են այլազան հրապուրիչ յայտարարութիւններով, որոնք ժողովուրդը կը հրաւիրեն անցընել իրենց արձակուրդը Աւստրիոյ, Սպանիոյ, Իտալիոյ, Եուկոսլաւիոյ Յունաստանի արեւոտ, տեսարժան ու հաճելի վայրերը։ Ծոյեկտաքերը ամիսներ առաջ վարձուած են, Ֆրանսայէն շատ աժան, ձեռնտու եւ նպաստաւոր գիներով։

Զբօսաշրջիկութիւնը այսպէս դարձած է ամենաբանուկ առեւտուրներէն մին, շատ երկիրներ իրենց առեւտրական պիւտճէն կը հաւասարակշռեն այս նորելուկ ու շահաբեր վաճառականութեամբ։ Իսկ Ֆրանսա դրամագլուխ կ'ուտէ, քալելով դէպի անկում, փլուզում։

Այս տարի նորէն միլիոնաւոր Ֆրանսացիներ իրենց արձակուրդը անցուցին օտար երկիրներ եւ անուղղակի միջոցներով միլիառներ արտածեցին արտասահման։

Փարիզ այցելող օտարականները Ֆրանսական վայելչապիտութիւնն ու նրբաճաշակութիւնը կը դառնեն տեսնելով միայն Շան զ'Էլիզէի ցուցափեղկերուն մէջ պատրաստի հանդերձեղէնները, շատ ջնջին գնումներ կ'ընեն, որովհետեւ իրենց մօտ ալ աւելի աժանը կը գտնեն։

Բարձր նորաձեւութեանց տուներու հարուստ յաճախորդները, միլիառատէրեր ու կոմսուհիներ, զբօսաշրջիկ չեն։ Ֆրանսացին Իտալիայէն կը վերադառնայ իտալական երկարաքիթ կօշիկներով, Մօէր բրդեղէններով և մետաքս փողկապներով, սկանտինաւեան մուշտակներով, զուիցերական ժամացոյցներով, անգլիական հագուստներով, լուսանկարչութեան գերմանական գործիքներով, հոլանտական վերարկուներով, սպանիական տէճ զգեստեղէններով։ Ֆրանսայի պանդոկներուն կահ կարասիները հինցած, «հին հին դարուց յիշատակներ դարձած են, երեսուն տարիներէ ի վեր փալաս մը չէ-

ՈՒԹ ՕՐ

ՉԵԿԱՅԻ ԲԱՆՏՈՒՄ

(ՅՈՒՇԵՐ, ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ)

Նորեկները լուրեր էին բերել, — անստոյգ, կցկտուր, միմեանց հակասող, բայց եւ այնպէս շատ յուզիչ լուրեր։

Ասում էին՝ գաւառները անհանգիստ են, տեղ – տեղ սկսուել է արդէն ապստամբութիւնը։ Բաշ – Գեառնում, Ախթայի շրջանում, Արագածի կողմերը գիւղացիները կոտորում են բոլշեւիկներին։ Քաղաքում զինուած խմբեր են կազմուել, սպասում են հրամանի, այսօր – վաղը կը յարձակուեն բանտերի վրայ ...

Լսում էինք, մանրամասնութիւններ հարցնում, նորից պատմել տալիս։ Չէինք հաւատում, բայց ինքներս էլ տեսնում էինք, որ մի անսովոր բան է կատարւում մեր իսկ շուրջը, հէնց Չեկայում։

Պահակները շատացրել էին, հսկողութիւնը խստացրել։ Ռուս զինուորներ տեղաւորելը հարեւան սենեակում ուրիշ նպատակ չէր կարող ունենալ, բայց եթէ [illegible]ացնել Չեկան ներսից։

[illegible]ուելու եւ ուրիշ կարիքների համար դժուարութեամբ էին դուրս թողնում, այն էլ մէկ – մէկ միայն։

Դրսից ճաշ ներս բերելը արգիլեցին։ Բակը գնալիս, տեսնում էինք՝ ինչպէս մեր կինները, քոյրերն ու աղջիկները խմբուած մնացել են փողոցում, ձիւնի մէջ, կերակուրների ամանները ձեռներին, տխուր ու յուսահատ։ Ժամերով սպասում էին ու չէին ստանում թոյլտուութիւն ուտեստը ներս ուղարկելու։

Կացութիւնը փոխուել էր։ Սպասում էինք լարուած, թէ ինչ է լինելու։ Շատ անհանգիստ էինք, ջղայնացած։

×

Գիշերը —16ից լոյս 17ը— հրացանաձգութեան ձայներ լսեցինք։ Չէինք կարող որոշել, թէ ո՞ր կողմից։ Շատ խուլ ու անկանոն, մէկ արագանում էին, շատանում, խառնւում իրար, մէկ՝ հատ – հատ լսւում կամ ընդհատւում։

Հրացանաձգութիւնը տեւեց մի ամբողջ ժամ, գուցէ եւ աւելի, գոնէ մեզ այդպէս թուաց։

Առաւօտեան պահակների կցկտուր խօսքերից իմացանք, թէ գիշերը «բունտ» — խռովութիւն — է եղել կենտրոնական բանտում եւ շատ մարդ կոտորուել են։

Պահակները շատ վախեցած էին երեւում, չէին ուզում պարզ խօսել կամ իրանք էլ ստոյգ բան չգիտէին, որ աւելի հաւանական էր։ Պաշտօնեաների դէմքերը խոժոռել էին, տեղի – անտեղի գոռում էին բանտարկեալների ու պահակների վրայ, սպառնում։

Կէս օրին եկաւ պահակապետը — մի հայ երիտասարդ, համակրելի դէմքով, քաղաքավարի ձեւերով։

Պէտք է ստուգէր մեր թիւը, անունները եւ մի ընդհանուր ցուցակ կազմէր։ Ռուսերէն պիտի գրէր։ Տեսայ, որ դժուարանում է, հազիւ կարողանում է նըկարել տառերը։ Վերցրի ձեռից թուղթն ու մատիտը, ինքս ցուցակագրեցի բոլորիս, անուն – ազգանունով։

Ճիշդ 75 մարդ էինք։

Հարցրինք պահակապետից, թէ թոյլ պիտի տա՞ն այսօր ճաշ ստանալու, — անօթի էինք երէկուանից։ Ասաւ՝ ոչ, մի քանի օր դրսի հետ յարաբերութիւն պիտի չունենանք։

— Ինչո՞ւ, հարցրինք։ Չպատասխանեց։

Տօնս մնաց անկատար. Փետրուարի 14ին ընկերների մեծ մասը փոխադրեցին Չեկայից կենտրոնական բանտ, ուր պահւում էին առաջին շրջանում ձերբակալուածները — Բժ. Օհանջանեանը, Արտ. Չիլինկիրեանը, Աւ. Սահակեանը, Համազասպ Սրուանձտեանը եւ ուրիշ շատեր։

Մեր սենեակը դատարկուեց, կարծես որբացաւ յանկարծ։ Մնացել էինք հազիւ 25 – 30 մարդ։

Տրամադրութիւններս ընկաւ զգալիօրէն։ Փորձ էինք անում չարունակել երգն ու կատակը, բայց չէր յաջողւում։ Չէինք հասկանում, թէ ինչու են բաժանել մեզ։ Ենթադրութիւններ էինք անում մտքերնիս մէջ, մէկս միւսից յառեւես, բայց պարզօրէն արտայայտուելուց խուսափում էինք։

Հաստատը այն էր, որ մնացել էինք փոքրամասնութեան մէջ։

Այս մեկուսացումը, այս բաժանումը արդէն ինքն ըստ ինքեան ճնշել էր հոգիներս. բազմութիւնից անջատուած, կարծես աւելի եւս անզօր ու անօգնական ըզգացինք մեզ։

Փետրուար 15ը անցկացրինք շատ մըտահոգուած։

Դրսից անորոշ շշուկներ էին հասնում։ Ինչ որ պատրաստութիւններ էին արւում դուրսը, ապստամբութեան ու կռուի խօսքեր էին լսւում։ Հաստատ ոչինչ չգիտէինք, բայց զգում էինք բնազդօրէն, որ ապրում ենք խոշոր դէպքերի նախօրեակին։

Ո՞րտեղից էին գալիս, ո՞վ էր բերում լուրերը։

Հէնց մեր պահակը, մեզ վրայ հսկող զինուորները, որ մեծ մասով պարզ հայ գիւղացիներ էին։

ՅՈՎՀ. ՔԱՋԱԶՆՈՒՆԻ

(8 Շար.)

նեցինք Ֆրանսայի մէջ, բայց Մատրիտի փարթամ ու հրաշալի Ֆիլիփ երկրորդ պանդոկը եւ Քաղաքպլանքայի նշանաւոր Էլ Մանսուր Հիլթընը Ֆրանսացիի մը միջոցաւ հիմնուեցան։

Թէքսասի քարիւղի հոկաներէն Հիլթըն, որ զանազան մայրաքաղաքներու մէջ իր անունով պանդոկ–փալասներ չինել տալէն ետք, յառակայծ մը ի ձեռին՝ Փարիզ ալ եկաւ փալաս մը չինելու մտադրութեամբ, բայց իր երեւակայած ու ակնկալած չափը չգտնելով՝ իր իղձը իրականացուց սոյն փալասը կանգնեցնելով Պոլսոյ մէջ։

Օտար երկիրներու մէջ սունկի պէս նորանոր օդափոխութեան կայաններ կը բուսնին, Ֆրանսայի Վալ տ'Իզէրը եւ Սէթ. Տրվալիէն բացառութիւններ են։ Քանդուած Սէն Մալոյի փլատակները մաքրեցին եւ քաղաքը չինեցին, սակայն մոռցան չքեղ պանդոկ մը չինել։

Բաղդատութիւն մը գրօսաշրջիկներուն յատկացուած մեր պանդոկներու սենեակներուն եւ օտար երկիրներու պանդոկներուն միջեւ. — Անգլեւները Լոզանի մէջ կանգ առինք միջակ դասակարգի պանդոկի մը առջեւ, մեզ հիւրասիրող պաշտօնեան ներկայացուց երեք հոգիի համար մեր պահանջած երկու սենեակին գինը, առաւօտեան նախաճաշը, ծառայութիւնը եւ բոլոր տուրքերն ալ մէջը ըլլալով, 6400 Ֆրանք։ Քիչ մը սուղ գտանք այս գինը, բայց երբ ելեկտրական կոճակի հպումով մը վերելակին դուռը բացուեցաւ ու վեր բարձրացանք՝ մենք մեզ գտանք չատ մաքուր, չքեղ ու մեծ երկու սենեակներու մէջ, զարդարուն, նոր կարասիներով, զոյգ վարագոյրներով, թիկնաթոռներ, բազկաթոռներ, ածիլուելու եւ լուացուելու բնտիր առարկաներ, արդուզարդի յատուկ ճաչակով պատրաստուած փոքր սենեակ մը, հեռախօս, բարձրախօս, ամէն անձի անկողինին մօտ չարժական լամբ մը, հագուստներու համար խոչոր պահարան մը, դուրան մօտ կօչիկներ ներկելու մասնաւոր անկիւն մը, խճաքարերով զարդարուած բաղնիք մը, երեք խոչոր ցամքոցներ եւ անձեռոցներ։ Բաղնիքին առարկաները հակաճենխուած ըլլալը հաստատող գիր մը փակցուած անձեռոցներուն ծայրերը, անձ գլուխ մէկ մէկ կտոր օճառ, պահարանին ալ մէջը կծիկ մը թել եւ ասեղ մը։

Նախաճաշը կը սպասարկեն ափսէով մը, որ ելեկտրական կոճակի մը հպումով ու միջոցաւ կը վերածուի չորս ոտքերով սեղանի մը՝ դրուելու համար անկողնին վրայ։ Նախաճաշի ափսէին քով՝ օրուան թերթը եւ հաշուեցոյցը։ Ոչ մէկ սանթիմ իբրեւ յաւելում, ոչ ալ նուէր։ Ամէն կողմ զուարթութիւն։ Այս դասակարգի պանդոկ մը նոյն պայմաններով Ֆրանսայի մէջ երեք անգամ աւելի սուղ կ'արժէ եւ գրեթէ անգտանելի։

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏՑԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ

ՉՈՐՍ ԿԻՆԵՐԷՆ ԵՐԵՔԸ ՉԵՆ ԿՐՆԱՐ ԵՐՋԱՆԻԿ ԸԼԼԱԼ..

— Իրապէս երջանի՞կ է։

Այս հարցումը կ'ընենք կիներս՝ մենք մեզի, երբ թերթերու մէջ կը տեսնենք գեղեցիկ դէմքը իշխանուհի Մարկարէթի։

Չիս շրջապատող բազմաթիւ երիտասարդ կիներ կ'ըսեն.

«Խեղճ Մարկարէթ»։ Կը նշանակէ թէ ուրիշ կը գտնեն զայն, անոր համար որ ամուսնացած չէ 29 տարեկանին։ Բայց ուրիշներ, երբ ամուսնանալու մասին դառնայ խօսքը՝ կ'ըսեն. — «Անապարելու հարկ չկայ»։

Հարց կուտամ ես ինծի, թէ արդեօք յիմար չե՞ն այսպէս խորհողները։ Որովհետեւ համոզուած եմ որ, հազուագիւտ բացառութիւնները մէկ կողմ առնելով, կին մը չի կրնար երջանիկ ըլլալ առանց ամուսնի։ Ուրեմն, աղջիկ մը իր կեանքին ամէնէն կարեւոր մէկ խնդիրը կարգադրելու համար՝ պէտք չէ կանուխ համարի առենը։

Այս խնդրին առնչութեամբ, նախ ըր-ժիշկի մը կարծիքը առի։

— Իրաւո՞ւնք ունի՞ք խորհելու, հարցուցի բժիշկին, թէ ամուսնութիւնը անհրաժեշտ է կնոջ մը երջանկութեան համար։

— Բնախօսական տեսակէտով՝ անվիճելի է որ անհրաժեշտ է։ Կին մը երբեք հաւասարակչռուած վիճակ մը չունենար առանց ամուսնի, որովհետեւ զուրկ կ'ըլլայ մայրութեան կոչումէն։ Անբնականոն եւ վտանգաւոր է բնութեան դէմ գործել։ Դիտեցէք երիտասարդ մայրերը, որքան երջանիկ են անոնք։

Կիներուն մեծամասնութիւնը չուզեր ամուրի մնալ։ Շատ անգամներ յեղյեղուած է անոնց միեւնոյն յանկերգը թէ ամուսնութիւնը իրենց կեանքին գլխաւոր հարկադրանքն է։ Այս գաղափարով տոգորուած իրենց մանկութենէն սկսեալ, կիները եթէ չամուսնանան, կամ նոյնիսկ եթէ որոշած իսկ ըլլան չամուսնանալ, միշտ պիտի տառապին անդիտակցօրէն։

Միւս կողմէ, բնախօսական տեսակէտով, կին մը պէտք է ունենայ ամուսին ու զաւակներ։ Հակառակ պարագային անկատար էակ մըն է, վասնզի չի կրնար գոհացնել իր էական բնդունակութիւնն ու բնազդը։

Կարգ մը կիներ առարկեն թերեւս բանլով. «Քաններորդ դարուն նմանօրինակ գաղափարներ հինցած են այլեւս։ Երբ կին մը կ'աշխատի, կրնայ բացարձակապէս ամուրի մնալ»։

Այստեղ խնդրոյ առարկայ է կիներու աշխատանքը կամ արհեստ մը։ Բայց ոչ մէկ աշխատանք կամ արհեստ կրնայ գոհացուցիչ կերպով գրաւել կնոջ սիրտն ու միտքը, ընկերային կամ նիւթական ոչ մէկ յաջողութիւն պիտի կրնայ լիովին գոհացնել կինը եւ երջանկացնել զայն, որքան՝ զաւկի մը ծնունդը։

Կնոջ կոչումը ամբողջական տարբեր մըն է, որմէ կարելի չէ խուսափիլ։ Այս է պատճառը որ կիները, որոնք կը կարծեն երջանիկ ըլլալ, կը տառապին ամուրի մնալով։ Ասոնք կը կազմեն հիւանդապահուհիները, բժիշկները, որոնք ամբողջութեամբ կը նուիրուին իրենց ասպարէզին։

Վերջերս, ինծի իբր յաճախորդ ունեցայ 27 տարու փաստաբանուհի մը, որ ամուսնացած չէ։ «Աշխատութիւնը կը խանդավառէ զիս, ու դեռ մինչեւ այսօր չզտայ ինծի յարմար մէկը։ Եւ հիմա կը վարանիմ։ Ամուսնութիւն առաջարկեցին ինծի։ Կը վարանիմ։ Միւս կողմէ սակայն, կը վախնամ ծերանալէ»։

Կան նաեւ արուեստագիտուհիներ եւ աշխատող կիներ, որոնք ուշ կ'ամուսնանան։ Որովհետեւ, 30ին կամ 40ին, կին մը անվիրպելի կերպով կը տառապի զոյութեան դատարկութենէն։

Արեւելեան գործերու մասնագէտ մը բսաւ ինծի օր մը։

— Արդի կնոջ սպառնացող մեծագոյն վտանգը իր արհեստն է։ Իր արհեստը կամ աշխատութիւնը կը տասնապատկէ ամուրիութեան վտանգը։ Դիտա՞ծ էք ըլլալ երկու կիներ, որոնք նոյն տարիքն ունին եւ որոնցմէ մէկը ամուսնացած է, իսկ միւսն ալ լաւ գիրք մը ունի։ Անոնցմէ առաջինը՝ իր առօրեայ կեանքին գրկանքովը կ'օրօրուի, իսկ երկրորդը չարունակ արթուն կը մնայ։ Եւ իր գոյութիւնը կը սախէ զինք ընդլայնել իր իմացականութիւնը։ Նորանոր դէպքեր, պէտպիսուն ծանօթութիւններ, գործի մը նախաձեռնութիւնը, եւայլն, ուչագրաւ կերպով կը հասունցնեն իր մտայինկարողութիւնը։ Որով, անիկա նուազ հակամէտ կ'ըլլայ ամուսնութեան։ Ու չատ դժուարահաճ։

Եզրակացութիւն — Կ'ակնարկեմ երիտասարդ աղջիկներու՝ որոնց համար չատ հեչտ է աշխատիլ, կեանքը չահիլ եւ անկախ ըլլալ։ Բայց աչքէ պէտք չէ փախցնել էականը։ Այսինքն՝ երջանկութիւնը։ Ուզէք կամ չուզէք՝ ամուսնութեան երջանկութիւնը մաքի առջեւ ունեցէք միշտ։

Տ. Լ.

Երկու սրտակից բարեկամներու միջեւ.

— Կացութիւնս յուսահատական է, — կ'ըսէ մէկը։ Մէկ տարիէ ի վեր կը թըղթակցէի աղջկան մը հետ։ Մինչեւ երէկ անոր ինչպէս ըլլալը չէի գիտեր։ Սակայն երէկ իրմէ նամակ մը ստացայ, որուն մէջ նկարը նետփակած էր։ Սարսափելի բան մըն է։ Օձիքս ի՞նչպէս պիտի ազատեմ, չեմ գիտեր։

— Շա՞տ դիւրաւ, — կը պատասխանէ միւսը։ Դուն ալ քո՛ւ նկարդ ղրկէ։ Կը բաւէ։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ՄԷՋ ԽՈՐԷՆ ԱՐՔ. ԲԱՐՈՅԵԱՆ ԿԱՅՑԵԼԷ ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՔԱՐԱՄԷԻ

Հինգշաբթի, Սեպտեմբեր 17ի առաւօտեան, Լիբանանի վարչապետը՝ Բաչիտ Քարամէ ընդունեցաւ Խորէն Արք. Բարոյեանը, որպէս Լիբանանի Առաջնորդ եւ Ամերիկահայոց Կաթողիկոսական պատուիրակ։ Վարչապետ Քարամէ չատ սիրալիր տեսակցութիւն մը ունեցաւ, որու ընթացքին Սրբազանը տեղեկութիւններ տուաւ տարուած աշխատանքներու մասին, Ամերիկահայութեան մէջ։

Վարչապետը հետաքրքրութեամբ լսեց եւ չնորհաւորեց Սրբազանը, իր ջանքերուն համար, յօգուտ Ամերիկահայութեան։ Այս տեսակցութեան ներկայ էին նաեւ Լիբանանի Ուաշինկթընի դեսպանը՝ Գ. Տամաչքիէ եւ Լիբանանի ներկայացուցիչը՝ Միացեալ Ազգերու մօտ, Գ. Ճորճ Հաքիմ։

Սրբազանհօր կ'ընկերանային այս առթիւ, Հրանդ Եպիսկ. Խաչատուրեան, Ազգ. Ժողովի Ա. ատենապետ Գ. Գ. Եղոյեան Սահակեան, Ազգ. Կ. վարչութեան փոխ–ատենապետ Եղ. Խըլմէթեան եւ արտաքին թերթերու թղթակից՝ Լեւոն Քէչիչեան։

Պատուիրակութիւնը չնորհակալութիւն յայտնելով հրաժեշտ առաւ վարչապետէն, որ իր համակրանքը յայտնեց մեր ժողովուրդին հանդէպ։

×

ԲԱՐՈՅԵԱՆ ԱՐՔ. ՖԻԼԱՏԵԼՖԻԱՅ ՄԷՋ ՕՐՀՆԵՑ ՀՈՂԸ ՆՈՐ ՇԻՆՈՒԵԼԻՔ ՀԱՅՑ. ԱՌԱՔ. ՓԱՌԱՒՈՐ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ

Ֆիլատելֆիոյ մեր ազատատենչ գաղութին համար պատմական ու անմոռանալի պիտի մնայ Սեպտեմբեր 13ի Կիրակին։ Այդ օրը տեղի ունեցաւ Նոր չինուելիք Հայց. Առաքելական Եկեղեցիին հողի օրհնութեան հանդիսաւոր արարողութիւնը։

1926էն ի վեր, 16րդ եւ Օքսֆորտ փողոցի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, գաղութին այժմու պահանջները, չուտով պիտի փոխարինուի նոր եկեղեցիով մը, որուն հողը, վրայի չէնքով, գնուած է քաղաքին հիւսիսակողմը՝ Անտարայի գեղատեսիլ չրջանին մէջ, բարգաւաճ ծառաստանի մը մէջ։

Հողի օրհնութեան հանդիսաւոր արարողութիւնը կատարեց Բարձր. Տ. Խորէն Արք. Բարոյեան, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Հայրապետական Պատուիրակը, մասնակցութեամբ ժրաջան հովիւ Տ. Արսէն քահանայ Ցակոբեանի, բարեչնորհ սարկաւագներու եւ դպրաց դասուն։ Սրբազանը, Ս. Պատարագի ընթացքին, խօսեցաւ ոգեչունչ քարոզ մը, գրուատելով Ֆիլատելֆիոյ մեր գաղութին եկեղեցանուէր ու բարձրօրէն զոհաբերող նկարագիրը։

Հայրապետական Պատուիրակը իր քարոզին մէջ չեչտեց նաեւ Նոր սերունդին հայեցի կրթութեան հարցը, յիշեց այս առթիւ մտածուած ծրագիրներ, եւ կոչ ուղղեց համայն ամերիկահայութեան՝ սկսելու հայախօսութեան արշաւի մը, հայ տուներէն ներս, Նոր սերունդին հետ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (13)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Ա.

ՄԱՅՐ ԵՒ ՈՐԴԻ

Ու յանկարծ կը կծկուէր անկիւն մը, թիկնոցին տակէն կը հանէր Հրազէնը, ուսին կը կռթնցունէր. նշան առնելով քանի մը քայլ անդին ինք իր վրայ պլորուած չան մը, որ կը քնանար, վտանգին անգիտակ։

Եւ ահա սուր, օրհասական կաղկանձ մը կը բարձրանար մութին մէջէն. կենդանին կ'իյնար՝ գալարուելով, չանթահար, որսորդը խեղճին վրայ կը հասնէր, պարկի մը մէջ կը նետէր դիակը, կը չալկէր, այլ արագ քայլերով տուն կը դառնար, իր յաճախորդներուն վաղուան պարէնը հայթայթած։

Բարթող աղա, իր եւ յարակից փողոցներուն մէջ չուները չատցնելու ամէն ջանքը կը տանէր։ Անոնց համար մեծ զուրգուրանք ցոյց կուտար։ Ամէն մարդ, անոր ոճրագործ դիտաւորութեանը անտեղեակ, բարեսիրտ մարդ ըլլալուն մէկ նշանը կը համարէր այդ տարապայման չնասիրութիւնը։ Իր մերձեցումէն խեղճ կենդանիները խոյս չէին տար, վասն զի ճամբան անցած ատենը, չորցած հացի կտորուանք եւ ոսկոր կը նետէր անոնց, զամբիւղին մէջէն հանելով։ Անոր պարտէզին դուռը մշտաբաց էր, եւ չուները կը մտնային կ'ելլային, իրենց օրապահիկին հետամուտ, բայց չատ անգամ այդ հիւրասէր գանէն ներս կեանքերնին վրայ տալով։ Շունի սով տիրած ատենը, հէք կատուներն էին որ կը տուժէին, որոնցմէ մեծ քանակութեամբ կը բուծանէր Բարթող աղա իր տան չրջականներուն մէջ։

Ցերեկները, որսորդը զարանամուտ կը սպասէր իր պարտէզին ծառերուն եւ ին՝ փիսիկներուն անցքը լրտեսելով, յանկարծակի բերելու համար զանոնք՝ իրենց մանրակրկիտ գթութեանքներուն միջոցին։ Աղեխարչ մլաւիւն մը եւ ողորմուկ ակնարկ մը դէպի անծանօթ թչնամին, ու փիսիկը կը փռուէր, թաթիկներու թեթեւ ջղայնացումներէ ետքը։

Բարթող աղայի ամէնէն մեծ հաճոյքներէն մէկն էր նաեւ դիտել՝ տանիքներու վրայ, ցանկապատներու քով, պարտէզն ու փողոցներուն մէջ տարփավառ պայքարները չուներուն եւ կատուներուն՝ բեղմնաւորութեան խելայեղ ճիգերնուն անձնատուր։ Աստնկ պագչոտ տեսարանի մը առջեւ, մէկէն կանգ կ'առնէր, աչքը լայնարձակ, դէմքին ծակոտիքները զմայլանքի ծամածռմամբ մը ճըմռթկուած, ու թելադրական, հրաւիրող բացագանչութիւններ կ'ունենար։

— Հա պապամ, հա օղլում, ձեզ տեսնամ, չատցէք, բազմացէք ...

Ձմեռը, բաղդատմամբ ուրիչ եղանակներու, որսը առատ չէր ըլլար, ինչ որ մեծ դժգոհութիւն կը պատճառէր Բարթող աղային, որ գրեթէ ամէն օր կը դանդատէր այդ մասին իր կնոջը, չէլ աչքը կատաղութեան բոցով լեցուն.

— Կնիկ, ապրանքը ապրանքին կուտամ կոր ... առոր վե՞րջը, չուն չմնաց, կընիկ, չուն չմնաց. ձմեռը գործերնիս քէսատ է ... աղջիկները բսեր՝ հարցնող փնտռող չկայ, Կատարինէս, եա Մաղթաղինէս երեսունը անցաւ, կնիկ, երեսունը .. .ախ ...։

Սակայն, Բարթող աղա, իր բազմաթիւ չքաւոր յաճախորդներուն մէջ մէկ քանի հարուստներ ալ ունէր, որոնք թէեւ անբաժան կը մնային իր չունի եւ կատուի համեղ բաչխումներէն, բայց սակա բնաւ պատճառ մը չէր որ անոնք մարդուկին անարգ չահագործութեան ճարակ չդառնային. ընդհակառակն, իր աւազակի բովանդակ նենգաւոր տաղանդը զանոնք կողոպտելու միջոցներուն անդադրում յղացմանը կը յատկացնէր, ու կը յաջողէր։

Բարթող աղա Մարկոսեաններու տան հայթայթիչն ու գործակատարն էր տարիներէ ի վեր, ու հոն չահած էր եթէ ոչ համակրութիւն, գոնէ տեսակ մը գութ բնութենէն ապաչնորհուածի իր ցաւագար չարժուձեւերովը եւ իր «Կատարինէս, Մաղթաղինէս» յաւիտենական լալկանութեամբը։

Մարկոսեան էֆ.ի մահուընէն ետք՝ հանըմը Բարթող աղայի յանձնած էր նաեւ իր կալուածներու հասոյթներուն հաւաքման գործը, չահագործութեան նոր եւ անակնկալ հորիզոն, որուն պայծառութիւնը չլացուցած էր մարդուկին աչքը եւ հոգին հրճուանքէ դողացուցած։

Իր չերեփի պէս երկար ու բարակ թեւերը երերցնելէն, գորչ բիբը տարապայման կայծով մը հրդեհուած, կնոջը վրայ վազած էր այս լուրը աւետելու։

— Կնիկ, սուս եղիր, սուս ... գործերնիս աղէկ է. հանըմին խրատները պիտի ժողվեմ ... է ալ հոգդ մի ըներ, կնիկ, աղջիկնիս ուզող ուզողի պիտի ըլլայ ... զաւալլը Կատարինէս, Մաղթաղինէս, վախ եավրում, վախ ...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

Քէմփ Տէյվիտի խօսակցութեանց առանցքն էր՝ Պերլին, «Խրուշչեւ ու ես համաձայն ենք որ այդ մասին խորհրդակցութիւնները պէտք չէ ձգձգուին . բայց նախապէս պայմանաժամ մըն ալ պէտք չէ որոշուի »:

Հետեւաբար՝ խորհրդային վերջնագիրը ի զօրու չէ այլեւս. «մարդ մարդու չի սպառնար »ըսաւ Նախագահը, աւելցնելով թէ այդ մասին Խրուշչեւ «վճռական հաւաստիքներ տուած է» իրեն: Պէտք է ըսել սակայն, թէ յստակ ծրագիր մը չկայ Պերլինի համար: Այզընհաուըր հետեւեալ ձեւով արտայայտուեցաւ այս մասին, — Կացութիւնը անբնական է՝ երկար ժամանակէ ի վեր. հարկ է լուծում մը գտնել անոր՝ Խ. Միութեան, Արեւմուտքի, երկու Գերմանիաներու եւ, անշուշտ, առաջին առթիւ Արեւմտեան Պերլինի բնակչութեան շահերը նկատի առնելով :

Պերլինի մասին բանակցութիւնները պիտի սկսին Դաշնակիցներու հետ խորհրդակցելէ ետք, աւելցուց Նախագահը :

Գալով վերին ժողովին՝ ոչ մէկ որոշում տրուած է ցարդ :

Մամուլի ասուլիսէն ետք Սպիտակ Տան կողմէ հրատարակուած զեկոյցի մը մէջ կը շեշտուի թէ «Արեւմտեան Պերլինի բնակիչները լքելու կամ Դաշնակիցներու իրաւունքներէն հրաժարելու հարց գոյութիւն չունի: Նախագահին ըսել ուզածը այն էր՝ թէ առ այժմ կարելի չէ խօսիլ հարցին լուծման եղանակներուն մասին» :

Միւս կողմէ, Մոսկուա հասնելէն մէկուկէս ժամ ետք, Խրուշչեւ ճառ մը խօսեցաւ Լենինի հրապարակին վրայ՝ իր տպաւորութիւնները Մոսկուացիներուն հաղորդելու համար :

Նախ ըսաւ թէ ընդունած էր Ամերիկա երթալու հրաւէրը, որովհետեւ ռուսեւ-ամերիկեան յարաբերութիւնները լարուած էին եւ կրնային վտանգաւոր դառնալ. «Հարկ էր վերջ տալ պաղ պատերազմին » ըսաւ ան, աւելցնելով — «Խ. Միութիւնը վաղուց հասկցած էր այս անհրաժեշտութիւնը. ահա՛ թէ ինչո՞ւ կը պնդէր մեծերու ժողովի մը գումարման վրայ» :

Խորհրդային Վարչապետը աւելցուց նաեւ, թէ «այցելութիւն մը բաւական չէ. այս ձեւի բազմաթիւ այլ ժողովներ պէտք է ըլլան՝ կատարեալ հասկացողութեան մը հասնելու համար» :

Խրուշչեւի կարծիքով այսքանն ալ բաւական է առ այժմ, ըսելու համար թէ «խաղաղութեան ճամբան բացուած է » :

ՑԱՒԱԼԻ ԱՐԿԱԾ ՄԸ

Ցաւով կը տեղեկանանք թէ կառքի ծանր արկած մը պատահած է Սէն Փիէռ լը Մութիէի մէջ: Պ. Ստեփան Մարգարեանի սղուն վարած կառքը սահելով, ջախջախուած է ժամտարմբրիին առջեւ : Պ. Լեւոն Մարգարեան ծանրօրէն վիրաւորուած է գլխէն եւ անմիջապէս Փարիզ փոխադրուած, մինչ իր քովը նստող ընկերը՝ Պ. Սուքիասեան մեռած է: Տիկին Լիւսի Մարգարեան աւելի թեթեւօրէն վիրաւորուած է :

Բոլորը հարսնիքի կ'երթային երբ մը— ջուրը եւ թաց սալայատակը չփոթութեան մատնած են Պ. Լեւոն Մարգարեանը :

Կը խնդրուի ծանուցանել
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆԻ
(Պոլսեցի)
արկածալի մահը որ տեղի ունեցաւ Սեպտեմբեր 27ին :

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Հինգշաբթի ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այսՈւրբաթ երեկոյ ժամը 20.30-ին, Պ. Փաշայեանի սրճարանը, 138պիս, Րիւ էթիէն Տոլէ (Ալֆորվիլ) :

ԾԱԽՈՒ Է

Ազատ փավիյոն մը երեք սենեակներով, ժանթիի մէջ: Դիւրամատչելի գին: Դիմել Մանուկ Յարութիւնեանի, 16 Րիւ Վիքթօր Հիւկօ, ժանթիյի (Սէն) :

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

Այրի Տիկին Նուարդ Բամպուքճեան, Տէր եւ Տիկին Գարեգին Բամպուքճեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ասթրա Սերոբեան եւ զաւակը ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝
ԳՐԻԳՈՐ ԲԱՄՊՈՒՔՃԵԱՆԻ
կսկծալի մահը որ տեղի ունեցաւ Սեպտեմբեր 27ին :

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այս Չորեքշաբթի ժամը 14.30ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի, Ս. Պատարագի արարողութենէն վերջ, Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգիստ՝
Երգչուհի՝
ՌՈԶ ՊԱՏՄԱԳՐԵԱՆԻ
մահուան քառասունքին առթիւ, որուն ցաւալի մահը տեղի ունեցած է Ցիւրիխի մէջ (Զուիցերիա), վիրաբուժական ծանր գործողութեան մը հետեւանքով: Իր յիշատակը յարգել ուզողները նկատի ունենան այս հոգեհանգիստը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի եկեղեցւոյ վարչութեան դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները իր դպրոցներուն համար :

Տէր եւ Տիկին Զէյվէեան տասը հազար Ֆրանք, իրենց զաւկին Նշան Զէյվէեանի մկրտութեան առթիւ:

Տէր եւ Տիկին Բ. Տամլամեան երեք հազար Ֆրանք, Այրի Տիկին Արշալոյս Ժամկոչեանի մահուան քառասունքին առթիւ :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի դպրոցները կը վերաբացուին Հոկտեմբեր մէկէն: Ծնողքներէն կը խնդրուի իրենց զաւակները առաջնորդել դասընթացքներուն:
Հոկտեմբեր 1, Փասքալի Թաղը :
Հոկտ. 2, քաղաքին մէջ (ակումբը) :
Հոկտ. 3, Րիւ Լաֆայէթ :

×

Խաչի Ֆրիմեան վարժարանը կը վերաբացուի 24 Սեպտեմբեր, Հինգշաբթի օր :

×

Փոն տը Շէրիւի Հայ Ազգ. Միութեան դպրոցի դասաւանդութիւնները կը վերսկսին Հինգշաբթի Հոկտ. մէկին :

Արձանագրութիւնները կ'ըլլան ուսուցիչ Պ. Թրապօշի միջոցաւ, եւ ծնողքներէն կը խնդրուի չզլանալ իրենց պարտականութիւններէն մայրենի լեզուի դաստիարակութեան առթիւ :

×

Մարսէյլի Գուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերութեան եւ Կ. Խաչի Գուլվար Օտտոյի մասնաճիւղի ազգային դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր մէկին, Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 10–12: Ուսուցչութեամբ Պ. Ա. Սարգիսեանի :

Ծնողքներէն կը խնդրուի իրենց զաւակները առաջնորդել դպրոց, արձանագրութիւնը կը կատարուի տեղւոյն վրայ:

ԿԱՐԵՒՈՐ

Պէլվիլի եւ Լիլայի Հայութեան .— Պէլվիլ – Լիլայի դպրոցը փոխադրուած է Լիլայի նախկին դպրոցը եւ կը վերաբացուի Հինգշաբթի, Հոկտեմբեր1ին, 32–34 Ավընիւ տը լա Փորթ տէ Լիլա, մէթրօ Փորթ տէ Լիլա :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Իրենց տան մէջ աշխատող վարժ, փորձառու ու մանրակէտ կարուհիներ հագուստի համար, խնամուած աշխատանք, լաւ վճարում : Դիմել՝

G KAZAZIAN
40, Rue des Jeuneurs. Paris 2e

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Պ. Մ. Պարսամեան կը խնդրէ մեզմէ ծանուցանել թէ ամէն ետք փոխանակ Երեքշաբթի կէսօրէն ետքը գոց մնալուն, Չորեքշաբթի կէսօրէն ետքը գոց պիտի մնայ գրատունը : Ուրբաթ փոխուած չէ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկեր Արիստակէս Գեարոսեանի եւ իր պարագաներուն, իրենց կնոջ, մօր եւ քրոջ ողբացեալ Տիկին Ազնիւ Գեարոսեանի մահուան տխուր առթիւ :

ՀԱՅԱԾԷՍ ԳԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի (4 Հոկտեմբեր) երեկոյեան ժամը 6ին հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ եւ քարոզէ Գեր. Կոմիտաս Վ. Զարքճեան, Գոլսոյ հայ կղերէն, Իսի լէ Մուլինօ, Սէն Գրիկոյի մատրան մէջ: (148, Ռիւ տը լ'Էկալիթէ) :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ – ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ .— Հ. Յ. Դ. «Հայաստան » ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, նախապէս որոշուած հաւաքատեղին : Կը հրաւիրուին նաեւ Դրօ խումբի ընկերները: Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ԳԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆ .— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

Հ.Յ.Դ. Ս. ՄԻՆԱՍԵԱՆ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ

33ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ

ՇԱԲԱԹ 3 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1959ԻՆ, ԺԱՄԸ 21ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ
ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

22, Rue Voltaire, Alfortville

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ **ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ**

ԿԸ ԽՕՍԻ **Կ. ՄԵՀԵԱՆ**

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ **ՏԷՏԷՃԵԱՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ** ԻՐ ՀԱՏԸՆՏԻՐ ՀԱՅԵՐԷՆ ԵՐԳԵՐՈՎ,
ԳԱՆԵԷՕ–ՔԱՇԱՆԻ Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԳԱՐԱԽՈՒՄԲԸ, ղեկավարութեամբ ՎԻԳԷՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ, կովկասեան պարերով, ինչպէս նաեւ ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ քոյրերը եւ Պ. ԱԻ. ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ (երգ), ՕՐ. ՋԱՐՈՒՀԻ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (արտասանութիւն):
Կը ներկայացուի նաեւ ծիծաղաշարժ գաւեշտ մը, ղեկավարութեամբ՝
Յ. ՈՒՐԲԱԹԵԱՆԻ :

Հանդէսէն յետոյ խնջոյք — Մուտքը ազատ է

Հաղորդակցութեան միջոց .— Շարանթօն – էքօլէն առնել 103 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել լ'Իւնիօն :

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ԳԻՒՏԻ ՆՇԱՆԱԳՐՈՅՆ ՀԱՅՈՑ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ԵՒ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Բարձր հովանաւորութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
(Հայրապետական պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ՝

ԱԿԱԴԵՄԱԿԱՆ Պ. ԼՈՒԻ ՄԱՐԷՆԻ

Կը մասնակցին Պ. Ժիրայր Սերգոյեան (Փարիզի Օփերայէն), Օր. Իրիս Պիւլպիւլեան (մեներգ), Տիկին Հայկուհի Խոտշեան – Շասանէը (Արտասանութիւն), Օր. Ալիս Պօյաճեան Սեւան պարախումբով եւ Պ. Պերճ Պէրպէրեան (հայկական պար), (Դաշնակի ղեկավարութեամբ Տիկին Անժէլ Թագւորեանի), Պ. Մկրտիչ Պօղոսեան (մեներգ), (Դաշնակի ընկերակցութեամբ Պ. Կարպիս Աֆրիկեանի), Պ. Արթօ Պէճօն (դաշնակ), Պ. Պ. Ա. Գմբէթեան եւ Ս. Պօղոսեան (Մարսէյլէն), (արտասանութիւն), Դպրոցասիրաց վարժարանի աշակերտութեան կողմէ ներկայացում «Ես կը պաշտեմ Հայ լեզուն», Պ. Պ. Գառնիկ Մինէճեան եւ Համազասպ Կիւլեան Մխիթարեան վարժարանէն (արտասանութիւն), կենդանի պատկեր, ոսկեղնացութիւն Ս. Մեսրոպի դամբարանին:

Երգչախումբ Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ ղեկավարութեամբ Պ.ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Կը յանձնարարուի ապահովել մուտքի տոմսակները, որոնք կը գտնուին Փարիզի եկեղեցւոյն դիւանատան եւ արուարձաններու եկեղեցիներու հոգաբարձութիւններու եւ բոլոր հայերէնի դասընթացքներու տեղական կրթ. յանձնախումբերու մօտ :

Գին 200, 300, 400, 500 ֆր.

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	2.500	Ֆր. մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	1.500	Ֆր. մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	1.000	» » » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	1.500	» » » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	2.000	» » » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	1.000	» » » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	1.000	» » » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	500	» » » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան: